HEINRICH

MANN

SUPUSUL

CAPITOLUL I

Diederich Hessling era un copil molâu, căruia mai drag decât orice îi era să viseze; se temea până şi de umbra lui, şi suferea des de urechi. Iarna nu-şi părăsea bucuros odaia caldă, iar vara îşi petrecea tot timpul în grădiniţa strâmtă, năpădită de mirosul greu al sdrenţelor dela fabrica de hârtie de alături, printre salcâmii şi tufele de liliac din umbra streaşinei de lemn a caselor bătrâne. Când se întâmpla ca băiatul să-şi ridice ochii de pe cartea de poveşti care-i era atât de dragă, îl cuprindea uneori o spaimă straşnică. I se năzărea adesea că vede aevea alături de el, pe bancă, o broască râioasă, pe jumătate cât el de mare; sau că de sub zidul din faţa lui iese până la brâu din pământ un pitic şi-l priveşte chiorîş.

Mai înspăimântător decât piticul şi decât broasca râioasă era însă tatăl lui, şi pe un tată, pe deasupra, mai trebue să-l şi iubeşti! Şi copilul îl iubea. Atunci când Diederich ştia că şterpelise câte ceva de mâncare sau că minţise, dădea tot timpul târcoale mesei de scris a tatălui său, gudurându-se, până când domnul Hessling mirosea ceva şi întindea mâna după cravaşa din cui. Orice ispravă nedescoperită strecura

în devotamentul şi încrederea copilului o umbră de îndoială. Iar când tatălui său i se întâmplă, odată, să cadă pe scară, din cauza piciorului beteag, băiatul bătu ca nebun din palme — şi pe urmă o rupse la fugă.

Iar dacă, după vreo chelfăneală, băiatul trecea smiorcăind, cu obrajii umflaţi, pe dinaintea fabricii, şi lucrătorii pufneau în râs, Diederich scotea pe loc limba la dânşii şi bătea din picior. Nu-i era ruşine şi parcă le spunea: „Da, am mâncat bătaie, dar dela tatăl meu. Aţi vrea voi să mâncaţi bătaie dela el. Dar voi nu meritaţi să vă ia el în seamă".

Cu oamenii care munceau în fabrică, Diederich se purta ca un paşă năzuros; uneori, când trimiteau după bere în timpul lucrului, îi ameninţa că-i va spune tatălui său; alteori, după ce se răsfăţa puţin, se lăsa ademenit şi până la urmă le destăinuia la ce oră se va întoarce domnul Hessling. Muncitorii se temeau de patron: acesta îi cunoştea bine, căci lucrase şi el cot la cot cu ei în vechea fabrică, unde fiecare coală de hârtie era întinsă şi tăiată cu mâna; între timp, luase parte la toate războaiele, şi după ultimul, când banii se găseau uşor, izbutise şi el să cumpere o presă cu cilindru şi o maşină de tăiat hârtia. Număra singur coalele ieşite. Până şi de nasturii adunaţi de pe sdrenţe nu îngăduia să fie păgubit. Ce-i drept, odrasla lui se lăsa mituită de lucrătoarele care-şi mai opreau ceva nasturi şi-i dădeau din ei şi băiatului, ca să nu le pârască. Odată, Diederich strânsese atât de mulţi, încât îi trecuse prin cap să-i schimbe pe bomboane la prăvălioara de mărunţişuri. Făcu târgul, dar seara, după ce înghiţise ultima bomboană, Diederich îngenunchie în pat şi, tremurând de spaimă, se rugă duios de temutul dumnezeu, să orânduiască în aşa fel încât fărădelegea să-i rămână nedescoperită. Totuşi, isprava se şi descoperi a doua zi. Tatăl folosea nuiaua metodic, solemn şi cu simţul datoriei întipărit pe obrazul lui veşted de subofiţer; dar când o ridică, de data aceasta mâna îi tremură, iar dealungul brazdelor feţei i se prelinse o lacrimă, strecurându-i-se în barba argintie şi aspră ca o perie.

— Băiatul meu a furat!... rosti el cu voce înnăbuşită şi i se tăie răsuflarea. Se uita la fiul lui ca la un străin: Inşeli şi furi. Nu-ţi mai rămâne decât să ucizi.

Doamna Hessling ar fi vrut să-l silească pe băiat să cadă în genunchi în faţa părintelui său şi să-i ceară iertare, pentrucă îl făcuse să plângă! Dar instinctul lui Diederich îi spunea că gestul acesta l-ar fi îndârjit şi mai rău pe tatăl său. Căci Hessling nu se împăca deloc cu sentimentalismul acesta al nevestei lui. Ea îi nenorocea copilul pentru toată viaţa. Dealtminteri, şi pe dânsa o prindea cu minciuna, ca şi pe Diedel. Nu era de mirare — îşi trecea toată vremea citind numai romane! Sâmbătă seara, lucrul de peste săptămână nu era mai niciodată gata. Pentrucă în loc să muncească, pălăvrăgea cu slugile... Şi Hessling nici nu bănuia că şi nevastă-sa mânca pe ascuns întocmai ca şi băiatul. La masă nu îndrăznea să se satură după pofta inimii, ci se furişa pe urmă în cămară. Iar dacă ar fi îndrăznit să intre în fabrică, ar fi furat şi ea nasturi.

Făcea rugăciunea împreună cu copilul „din adâncul inimii", nu după tipicul obişnuit, şi atunci obrajii i se aprindeau. Il şi bătea însă, fără nicio socoteală, îndârjită şi parcă duşmănoasă; de multe ori, cu totul pe nedrept. Atunci Diederich o ameninţa că se va plânge tatălui său; se prefăcea că se duce la birou şi în timp ce sta tupilat după vreun zid, se bucura gândindu-se că acum era rândul ei să tremure de frică. Ştia el să folosească şi clipele de duioşie ale maică-si, dar n'avea pentru ea niciun sentiment de respect; prea semăna cu el ca s'o mai poată stima. N'avea o părere prea bună nici despre sine însuşi, căci conştiinţa îi spunea că duce o viaţă prea plină de păcate, o viaţă pe care dumnezeu atotputernicul o judeca, desigur, cu asprime.

Cu toate astea, cunoşteau amândoi ceasuri de visare, pline de duioşie. De sărbători, cântecele, pianul şi basmele îi înduioşau până la lacrimi. Şi chiar când Diederich începu să se îndoiască de existenţa pruncului Isus, se lăsă înduplecat de mama lui să mai creadă

încă o bucată de vreme, şi asta îl făcu să se simtă oarecum uşurat, credincios şi bun. Credea totuşi cu tărie într'o stafie ce-ar fi bântuit pe-acolo, pe sus, prin turnurile cetăţii, iar pe tatăl său, care nici nu voia să audă de una ca asta, îl socotea un îngâmfiat care merita aproape să fie pedepsit. Mamă-sa îl hrănea cu basme. Ii insufla şi lui teama ce i-o pricinuiau ei străzile noi şi pline de mişcare, străbătute de tramvaiul cu cai. Ducea copilul dincolo de zidurile oraşului, spre cetate. Acolo gustau ei un fel de plăcere a groazei.

La întretăierea cu Meisestrasse, trebuiau să treacă prin faţa unui sergent de stradă care, dacă voia, te putea duce oricând la închisoare! Lui Diederich i se sbătea inima în piept; şi bucuros l-ar fi ocolit cât mai pe departe! Dar atunci sergentul ar fi prins de veste că băiatul se simte cu musca pe căciulă şi l-ar fi înhăţat. Dimpotrivă, mai degrabă trebuia să arăţi că te simţi curat şi fără nicio vină — şi deaceea, cu voce tremurătoare, Diederich îl întreba de fiecare dată cât e ceasul.

Şi după atâtea puteri înfricoşătoare de care era stăpânit, pe lângă broaştele fermecate, pe lângă taică-său, pe lângă bunul şi temutul dumnezeu, pe lângă stafia din cetate şi poliţistul din colţ, pe lângă hornarul care-l putea târî dealungul coşului până să ajungă şi el o sperietoare neagră, sau doctorul care-l badijona în gât şi-l sgâlţâia dacă ţipa, Diederich trebuia să se supună acum unei puteri şi mai îngrozitoare, care înghiţea omul cu totul: şcoala. Diederich trecu pragul şcolii buhăind, şi chiar răspunsurile pe care ştia să le dea nu le putea rosti, căci îi venea tot timpul să urle. Cu vremea, învăţă că e bine să înceapă a plânge când nu ştia lecţiile, căci cu toată teama lui nu era nici mai silitor, nici mai puţin cu capul în nori, şi în felul acesta, până să-i descopere profesorii sistemul, scăpă de multe neplăceri. Primul profesor care-i dibăci şmecheria îi insuflă un nemărginit respect; tăcu deodată şi-l privi sfios, cu un soi de supunere, de după îndoitura cotului cu care-şi acoperea faţa. Intotdeauna se arăta supus şi devotat profesorilor severi. In schimb,

celor blânzi le juca mici farse, greu de dibuit şi cu care nu se lăuda niciodată. Cu o mulţumire mult mai vădită povestea el, în schimb, despre notele dezastruoase şi despre pedepsele aspre pe care le primeau şcolarii. La masă istorisea :

— Astăzi domnul Behnke a snopit iar în bătaie trei băieţi !

Şi când îl întrebau cine fuseseră vinovaţii, el răspundea :

— Unul din ei am fost chiar eu.

Căci firea lui Diederich era aceea a unui om ce se simte fericit că aparţine acelui organism mecanic care însemna, în ochii lui, liceul : necruţător şi pătruns cum era de dispreţul pentru om. Puterea, puterea aceasta rece, la care participa şi el, fie chiar şi numai prin suferinţa lui îl umplea de mândrie. La aniversarea dirigintelui, catedra şi tabla erau împodobite cu flori. Diederich îi împodobea până şi nuiaua cu care îi pedepsea.

In cursul anilor petrecuţi la şcoală, două nenorociri, cărora le căzură pradă doi dintre tirani, îi dădură fiori intenşi de sacră plăcere. Un profesor suplinitor fu dat afară de director, în văzul clasei întregi. Unul dintre profesorii titulari înnebuni. Prin urmare, puteri mult mai mari, directorul şi balamucul, putuseră doborî pe aceia care fuseseră până atunci atât de puternici. Dela locul tău — mic dar nevătămat — puteai doar să vezi cadavrele şi privelişte lor te mângâia pentru propria ta soartă.

Faţă de surorile lui mai mici, Diederich se purta cu străşnicia aceleiaşi puteri care-l strivea pe el. Când făcea cu ele exerciţii de dictare, le dicta prea repede, anume ca ele să facă greşeli cât mai multe, pentru a-i da lui prilejul să le corecteze caietele, furios, cu cerneală roşie şi să le pedepsească. Pedepsele erau deadreptul fioroase. Fetiţele ţipau — şi atunci era rândul lui Diederich să se umilească, rugându-le să nu-l pârască tatălui lor.

Ca să se simtă şi el asemeni tiranilor, n'avea numaidecât nevoie de oameni; îi ajungeau animalele, sau numai lucrurile. Stătea lângă maşini şi se uita la dis-

cul care scărmăna sdrenţele. „Ai dat-o gata şi pe asta ! mormăia Diederich şi'n ochii lui şterşi mocnea jarul. Indrăzniţi să vă mai împotriviţi ! Sdrenţe netrebnice !“ Apoi se apleca brusc ; cât pe ce să alunece în cada cu clor. Pasul vreunui lucrător îi turbura însă această răutăcioasă plăcere.

Dar nu se simţea cu adevărat bine decât atunci când era bătut ; aproape că nu se împotrivea deloc. Doar dacă se ruga de colegul care tăbărîse pe el : „Nu mă lovi în spate, e periculos !“

Nu că ar fi fost lipsit de sentimentul drepturilor sale şi de dorinţa de a se simţi bine. Dar Diederich socotea că bătaia pe care o primea era departe de a-i aduce celuilalt vreun folos practic, iar pentru el însuşi nu reprezenta o pierdere propriu zisă ! Mult mai în serios decât aceste valori abstracte lua el, de pildă, prăjitura cu frişcă făgăduită cândva de chelnerul dela firma „Curtea din Netzig“. Omul nu se ţinuse de cuvânt şi în drum spre târg, de câte ori trecea pe Meisestrasse, Diederich făcuse nenumărate încercări de a-i aminti amicului în frac făgăduiala dată. Iar când, într'o zi, acesta îşi luă vorba înapoi, Diederich bătu mânios din picior, înfuriat deabinelea, şi strigă : „Aşa nu mai merge ! Dacă nu mi-o dai imediat, te spun chiar acum patronului !“ Schorsch râse şi-i aduse prăjitura.

Fu unul din succesele sale reale. Din nenorocire însă, nu-şi putu savura prăjitura decât în grabă şi stăpânit de îngrijorare, căci se temea ca Wolfgang Buck, care-l aştepta afară, să nu intre cumva şi să-şi ceară partea făgăduită. Totuşi, avu timpul să-şi şteargă bine gura şi când ajunse la uşă izbucni în înjurături la adresa şarlatanului de Schorsch, care nici gând n'avea să-i dea prăjitura. Simţul dreptăţii, care se manifesta atât de puternic la Diederich când era vorba de un profit personal, amuţea cu totul când erau în joc drepturile altuia, de pildă, în cazul lui Wolfgang Buck cu care trebuia totuşi să te porţi cu băgare de seamă, căci tatăl lui era un personaj important. Bătrânul domn Buck nu purta guler tare, ci o legătură de gât de mătase albă, pe deasupra căreia apărea un foarte impozant barbişon la fel de alb. Cât de rar şi de maiestos atin-

gea caldarâmul străzii bastonul lui cu măciulie de aur! Purta joben şi adeseori, în plină zi chiar, i se vedeau ieşind de sub pardesiu pulpanele fracului! Căci bătrânul se ducea la întruniri, se interesa de toate trebile oraşului, de baia comunală, de închisoare, de toate stabilimentele publice — încât Diederich era încredinţat că sunt ale domnului Buck. Il socotea nemărginit de puternic şi de bogat. Toţi, chiar şi domnul Hessling, se descopereau foarte respectuos în faţa lui. Să te porţi rău cu băiatul unui asemenea om ar fi fost o faptă nechibzuită, o sursă de incalculabile riscuri. Ca să nu fii strivit cu totul de puterile uriaşe, pentru care Diederich avea atâta respect, trebuia să-ţi vezi de interese cu viclenie şi pe furiş.

O singură dată, în clasa a treia gimnazială, Diederich uită cu totul preceptele acestea, lăsându-se orbeşte în voia ispitei de a se purta ca un tiran îmbătat de victorie. Cum se obişnuia şi cum i se recomanda chiar, îşi bătuse joc de singurul evreu din clasa lui şi trecuse într'un chip cu totul original la fapte. Din riglele folosite la ora de desen, înjghebase o cruce, o înfipsese pe catedră şi-şi împinsese colegul evreu în genunchi în faţa ei. Il ţinuse aşa, cu toată împotrivirea acestuia; Diederich se dovedise tare! Şi ceeace-i dădea tărie, era aprobarea celor din jur, a mulţimii din mijlocul căreia se ridicau atâtea braţe ca să-i vină în ajutor, căci în clipa aceea el întruchipa creştinătatea din Netzig. Cât de bine te simţi când ştii că răspunderea este împărtăşită şi vinovăţia colectivă!

E adevărat că, trezindu-se din această beţie, Diederich simţi o uşoară teamă, dar privirea plină de bunăvoinţă a primului profesor întâlnit făcu să-i vină inima la loc. Alţi profesori îl aprobară şi ei făţiş. Diederich îi privi cu un surâs de modestă complicitate. Din ziua aceea viaţa îi fu mai uşoară. Clasa nu-şi putea precupeţi stima faţă de cel care-şi câştigase favoarea noului diriginte. Ocrotit de acesta, Diederich ajunse monitorul clasei şi apoi informator secret. A doua din aceste funcţii onorifice a îndeplinit-o cu siguranţă şi mai târziu. Se prefăcea prieten bun cu toată lumea şi când colegii lui îi istoriseau şolticăriile, râdea neturburat şi din

toată inima, ca un tânăr serios, plin de îngăduinţă pentru asemenea copilării — dar pe urmă, în pauză, când prezenta profesorului catalogul, îi raporta tot ce auzise. Dădea în vileag până şi poreclele scornite profesorilor de elevi, şi cuvintele lor de răzvrătire împotriva tiraniei dascălilor. Rpetându-le, glasul aproape că-i tremura de aceeaşi plăcută spaimă cu care le ascultase lăsând ochii în jos.

Căci şi el, în felul lui, era un răzvrătit împotriva stăpânitorilor, şi în clipele acelea simţea un soi de satisfacţie vinovată, nedesluşită, vecină cu ura, sentiment pe care şi-l potolea întrucâtva, furiş şi pe apucate. Pârînd, îşi ispăşea parcă şi pornirea lui vinovată.

Dealtfel, de cele mai multe ori, personal, nu avea nimic împotriva colegilor a căror soartă era pusă în joc prin această tainică activitate a lui — nu le purta pică. Acţiona întocmai ca un executor conştiincios al unei crude necesităţi, pentru ca, după aceea, să-l compătimească din tot sufletul pe cel lovit de năpastă. Cu ajutorul lui, de pildă, fu prins odată copiind unul din colegii săi, care era bănuit mai demult. Cu ştirea profesorului, Diederich îi strecură ca să copieze o problemă dinadins greşită pe la mijloc, dar al cărei rezultat era totuşi cel bun. Seara, după ce vinovatul îşi luase pedeapsa, câţiva elevi din cursul superior se strânseseră după ora de gimnastică în grădina unui birt şi cântau — lucru ce le era îngăduit ; denunţătorul îşi alese locul chiar lângă victima lui. Pe când îşi deşertau cu toţii halbele, Diederich şi-o lăsă deodată pe-a lui ca să strângă mâna celuilalt şi, uitându-i-se prietenește în ochi, începu să cânte de unul singur, cu modulaţii de bas, pornite din inimă :

Aveam odată-un camarad,
Şi altul ca el nu-i.

Dealtfel, după ce se mai obişnui cu şcoala, ajunse un elev destul de bun, fără să se distingă însă la vreo materie şi fără să-l intereseze altceva decât ceeace era trecut în programul de studii. Compunerea la limba germană i se părea lucrul cel mai greu şi cei care se

evidențiau la aceste lucrări îi inspirau o inexplicabilă neîncredere.

Când trecu în ultima clasă, cariera lui școlară părea asigurată : atât profesorii cât și tatăl lui socotiră că trebue să-și continue studiile. Bătrânul Hessling care, în 1868 și 1871, defilase pe sub arcul de triumf Brandenburger Tor, îl trimise la Berlin pe Diederich.

Cum nu îndrăznea să se depărteze prea mult de Friederichstrasse, tânărul își închirie o odaie prin apropiere, în Tieckstrasse. De acolo, n'avea decât să o țină drept înainte și nu era chip să se rătăcească până la universitate, unde se ducea de două ori pe zi, fiindcă tot n'avea altceva mai bun de făcut; și între timp plângea, căci îl apuca dorul de casă. Scrise părinților săi o scrisoare, mulțumindu-le pentru copilăria lui fericită. Când nu era nevoit, nici nu ieșea din casă. Abia dacă îndrăznea să mănânce; se temea să nu-și cheltuiască banii înainte de sfârșitul lunii și-și tot pipăia buzunarul, ca să-i simtă dacă sunt la locul lor.

Oricât se simțea de singur, nu se putea hotărî să se ducă, în sfârșit, cu scrisoarea tatălui său în Blücherstrasse, la domnul Göppel, fabricantul de celuloză, care era de fel din Netzig și rămăsese un furnizor al lui Hessling. In a patra duminică însă, își învinse sfiala — și când Göppel, om îndesat și roșcovan, pe care de-atâtea ori îl văzuse în biroul tatălui său, îi ieși înainte legănându-se ca o rață, Diederich se minună cum de nu se dusese la el mai demult. Fabricantul se grăbi să-l întrebe de toți cunoscuții din Netzig și mai ales de bătrânul Buck. Cu toate că și lui Göppel îi încărunțise barba, îl admirase și el pe bătrânul Buck încă de pe când era copil — întocmai ca mai târziu Diederich — dar din cu totul alte pricini ! Ăsta om ! Să-ți scoți pălăria în fața lui, nu alta ! Un om pe care ar trebui să-l prețuiască întreg poporul german, mai mult decât pe cei ce vor să vindece totul prin vărsare de sânge, prin foc și prin sabie, pentru ca națiunea să plătească pe urmă datorii uriașe. Bătrânul Buck luase parte la revoluția din 1848 și fusese chiar osândit la moarte.

— Da ; dacă putem trăi acum ca niște oameni liberi — povestea domnul Göppel — o datorăm unor

luptători de soiul bătrânului Buck. Şi mai destupă o sticlă de bere. — Şi azi să ne lăsăm călcaţi în picioare de cizma cazonă ? !...

Domnul Göppel se credea liber-cugetător şi adversar al lui Bismarck. Diederich încuviinţa tot ce poftea fabricantul; n'avea nici cea mai neînsemnată părere, nici despre cancelar, nici despre libertate, nici despre tânărul împărat. Deodată, însă, începu să se simtă prost, căci îşi făcuse intrarea o fată tânără, care-l intimidă dela cea dintâi privire prin frumuseţea şi eleganţa ei.

— Fiica mea Agnes, rosti domnul Göppel.

Diederich se văzu stând în faţa ei, biet student slăbănog în redingota lui prea largă, şi roşi. Fata îi întinse mâna. Voia să fie drăguţă cu el, dar tânărul se simţea încurcat peste măsură. Răspunse „da" când îl întrebă dacă îi place Berlinul; şi „nu" când îl întrebă dacă fusese la teatru. De stânjenit ce era, îl treceau năduşelile şi era convins că singurul lucru ce ar putea-o interesa pe fată ar fi fost plecarea lui. Dar cum ar fi putut oare scăpa de acolo ? Din fericire, mai sosi un tânăr, lat în spate, care vorbea cu glas sonor şi cu puternic accent din Mecklenburg. Ceilalţi îi ziceau Mahlmann şi, după cât se părea, era student la politehnică şi chiriaş al lui Göppel. Acesta îi aminti domnişoarei Agnes de o plimbare pe care o plănuiseră mai demult. Diederich fu poftit să meargă şi el cu ei. Inspăimântat, se scuză că îl aşteaptă afară un cunoscut şi plecă pe dată, ca din puşcă. „Mulţumesc lui dumnezeu — îşi spunea în sinea lui — că e încurcată cu altul !" Dar tot simţi o împunsătură în inimă.

La plecare, domnul Göppel îi deschise uşa în vestibulul întunecos şi-l întrebă dacă prietenul care-l aştepta cunoştea Berlinul. Diederich minţi că prietenul lui e berlinez.

— Ştii, dacă niciunul din doi nu-l cunoaşteţi, puteţi lua greşit omnibuzul. Sunt sigur că nu odată te-ai rătăcit până azi prin Berlin.

Şi când Diederich îi mărturisi că era adevărat, domnul Göppel nu-şi ascunse mulţumirea.

— Aici nu-i ca la Netzig. Alergi câte o jumătate de zi încheiată. Dela dumneata, din Tieckstrasse, şi până

aici, la poarta Halle, faci un drum cât ai înconjura de trei ori tot Netzigul... Ei, duminica viitoare vino la noi la prânz!

Diederich făgădui. Dar când trecu săptămâna, simţi că s'ar lăsa bucuros păgubaş; doar frica de tatăl său îl hotărî să se ducă. De data asta avu de înfruntat o conversaţie între patru ochi — numai el şi domnişoara Göppel. Diederich făcu pe omul serios, care numai de una ca ea n'are vreme să se ocupe. Fata căuta mereu să aducă vorba de teatru, dar el i-o tăia cu glas aspru. Avea prea puţin timp de-aşa ceva.

— Ah, da! făcu ea. Aflase dela tatăl ei că domnul Hessling studiază chimia. Aşa era, nu?

— Da. Dealtfel e singura ştiinţă care are un temei pozitiv, afirmă Diederich, fără să ştie nici el cum ajunsese la concluzia asta.

Domnişoara Göppel lăsă să-i cadă punga; el se aplecă alene, atât de nepăsător, că ea i-o luă înainte şi şi-o ridică singură. Totuşi îi mulţumi încetişor, aproape ruşinată — ceeace pe Diederich îl necăji. „Femeile cochete sunt nesuferite", gândi el. Agnes căuta ceva în pungă.

— Trebue să-l fi pierdut! E vorba de plasturele meu. Iar curge sângele! Şi-şi desfăşură batista legată în jurul degetului; un deget de un alb orbitor, atât de apropiat de albul zăpezii, încât pe Diederich îl fulgeră gândul că trebue neapărat să bea sângele care se ivise pe el.

— Am eu plasture, rosti el brusc, înclinându-se spre ea.

Şi, apucându-i degetul, înainte ca ea să-şi fi putut şterge sângele, i-l linse.

— Ce-i cu dumneata? Ce faci?

Era speriat şi el de cele ce făcuse. Răspunse, încruntând sprâncenele:

— O, în calitatea mea de chimist, fac fel de fel de experienţe.

Fata zâmbi.

— Ah, da. Eşti şi dumneata tot un soi de doctor... Ce bine te pricepi, adăugă ea, privindu-l cum lipea plasturele.

— Gata, rosti el rece făcând un pas înapoi. Se încălzise şi gândea : „Măcar de nu mi-ar veni să-i mângâi într'una pielea ! E respingător de moale !"

Agnes îi ocolea privirile. După un moment de tăcere, îndrăzni să-l întrebe :

— Nu cumva avem rude comune la Netzig ?

Şi îl sili să treacă în revistă, cu ea, câteva familii. De-aicea se găsiră rubedenii : veri, sau aşa ceva.

— Mama dumitale trăieşte, nu-i aşa ? Te poţi socoti fericit. A mea a murit demult. Nici eu nu mai am mult de trăit. Uneori se întâmplă să ai asemenea presimţiri !... şi Agnes surâse dureros, rugătoare, ca şi cum i-ar fi cerut iertare.

Diederich se hotărî să tacă şi să nu ia în seamă acest soi de sentimentalism prostesc. Urmă din nou o clipă de tăcere — şi când, în sfârşit, amândoi îşi regăsiseră volubilitatea, pică din senin mecklenburghezul. Noul venit strânse atât de sdravăn mâna lui Diederich, încât obrazul acestuia se schimonosi de durere; în acelaş timp, Mahlmann îi zâmbi triumfător, privindu-l ţintă în ochi. Işi trase apoi fără multe fasoane un scaun lângă genunchii fetei şi-i puse vesel şi autoritar o sumă de întrebări despre tot felul de lucruri care nu-i priveau decât pe ei doi. Diederich se lăsă dat la o parte ; descoperi, în vremea asta, că Agnes, contemplată aşa, în linişte, era cu mult mai puţin de temut. La drept vorbind, nici nu era drăguţă. Avea nasul prea mic şi cam încovoiat, şi fără îndoială că mai de-aproape îi puteai vedea şi pistruii. Ochii, de un cafeniu gălbui, erau prea apropiaţi unul de altul şi clipeau des când fixau pe cineva. Afară de asta, avea buzele subţiri, ba întreg obrazul îi era prea îngust. „De n'ar avea ciuful acela de păr roşcat pe frunte, şi-o piele atât de albă..." Ii făcu deasemenea plăcere să constate că unghia degetului pe care-l atinseseră buzele lui nu era tocmai curată.

Sosi şi domnul Göppel, cu cele trei surori ale sale. Una din ele venise cu bărbatul şi cu copiii. Tatăl ei şi mătuşile o îmbrăţişară şi-o sărutară pe Agnes. Indeplineau acest ritual cu multă grijă şi duioşie. Fata era mai sveltă şi mai înaltă decât ele toate şi privea de

sus, puțin amuzată, cum îi înconjurau umerii înguști cu brațele. Nu-i întoarse decât tatălui ei, încet și serios, sărutul. Diederich o urmărea cu privirea și întrezări, în bătaia soarelui, vinele albăstrui ce-i străbăteau tâmplele până la hotarul părului ei roșcat.

Fu nevoit să dea brațul până în sufragerie uneia din mătuși. Mecklenburghezul și-o atârnase de-un braț pe Agnes. In jurul mesei lungi de familie, rochiile de mătase foșneau. Bărbații își ridicară pulpanele redingotelor pe deasupra genunchilor. Tușiră ușor, ici și colo, iar domnii își frecau mâinile. Pe urmă se servi supa.

Diederich ședea la oarecare depărtare de Agnes, încât n'o putea vedea fără să se aplece, lucru pe care-l evita cu grijă. Și cum vecina lui nu-l stânjenea defel, el se îndopă cu friptură de vițel și cu conopidă. Auzea cum se comenta în preajma lui mâncarea, cu deamănuntul, și trebui să admită și el că era foarte gustoasă. Agnes fu oprită să mănânce salată, în schimb o sfătuiră să bea vin roșu și trebui să dea socoteală dacă de dimineață ieșise cu sau fără galoși. Intors cu fața către Diederich, domnul Göppel povestea cum grupul familiei sale se răzlețise pe Friederichstrasse și se regăsiseră abia la omnibuz.

— Una ca asta nu ți se poate întâmpla la Netzig, îi aruncă el mândru, umflându-se în pene, peste masă, lui Diederich.

Mahlmann și Agnes vorbeau despre un concert pe care fata dorea atât de mult să-l asculte, încât era sigură că tatăl îi va da negreșit voie să se ducă. Domnul Göppel aduse unele blânde obiecțiuni, iar corul mătușilor îi ținu isonul. Agnes trebuia să se culce devreme și să iasă cât mai des la aer curat; prea se obosise toată iarna. Ea se împotrivi :

— Nici să ies din casă nu mă lăsați. Sunteți îngrozitori !

In sinea lui, Diederich ținea cu ea. Il năpădise un val de eroism; ar fi vrut să orânduiască lucrurile în așa fel încât fata să poată face tot ce-i poftește inima, să fie fericită, și asta mulțumită lui... Domnul Göppel

îl întrebă dacă avea de gând să meargă şi el la concert.

— Nu ştiu, răspunse tânărul dispreţuitor şi se uită la Agnes, care îşi lungea gâtul peste masă, ca să-l audă. Ce fel de concert e ăsta ? Eu nu mă duc decât la concertele unde se poate bea bere.

— Foarte cuminte, aprobă cumnatul domnului Göppel.

Agnes se trase desamăgită înapoi, şi Diederich se căi de cele spuse.

Dar iată că desertul — crema pe care-o aşteptau cu nerăbdare toţi — întârzia.

Domnul Göppel îşi trimise fiica să vadă ce s'a întâmplat. Dar, până să aibă ea timpul de a aşeza pe masă farfurioarele, Diederich sări dela locul lui; făcu vânt scaunului, care se izbi de perete şi, cu pas hotărît, se apropie de uşă strigând : „Maria ! Crema !“ Roşu la faţă şi fără să se uite la nimeni, se întoarse apoi la loc. Dar nu-i scăpă că-şi făceau toţi cu ochiul. Mahlmann pufăi chiar din buze, cu dispreţ. Cumnatul, pe un ton ce voia să pară inofensiv, exclamă :

— Totdeauna galant ! Aşa şi trebue !

Domnul Göppel se uită, zâmbind duios, spre Agnes, care stătea cu ochii tot în farfuria de compot. Diederich îşi împinse cu atâta forţă genunchiul în stinghia mesei, încât tăblia ei prinse a sălta. Işi zicea în gând : „Of, doamne, doamne, ce n'aş da să nu fi făcut gestul ăsta !“

Când mulţumi pentru masă, strânse mâna tuturor, afară de a Agnesei. In salon, unde luară cafeaua, avu grijă să-şi aşeze scaunul în aşa fel încât spetele late ale lui Mahlmann să i-o ascundă cu totul. Una din mătuşi avu bunăvoinţa să se ocupe de el.

— Ce studiezi, tinere ?

— Chimia.

— A, da, fizica, carevasăzică ?

— Nu, chimia.

— A, da !

Şi, oricât de sigură de sine fusese la început, nu-şi mai putu continua conversaţia. In sinea lui, Diederich o trata de gâscă proastă. Toată adunătura asta nu era

deloc pe placul lui. Năpădit de o tristeţe duşmănoasă tuturor, stătu până când cele din urmă rubedenii plecară. Agnes şi tatăl ei ieşiră să-i petreacă. Când domnul Göppel se întoarse, fu mirat că-l mai găseşte încă pe tânărul acesta în odaie. Il privi tăcut, întrebător, şi-şi duse mâna la buzunar. Dar cum Diederich îşi luă pe neaşteptate rămas bun fără să-i fi cerut bani, Göppel deveni deosebit de cordial. Spuse chiar :

— Am să-i transmit fiicei mele salutările dumitale. Şi, la uşă, după ce stătu să se gândească puţin, adăugă : Vino şi duminica viitoare.

Diederich era ferm hotărît să nu mai pună piciorul la ei în casă. Totuşi, a doua zi îşi lăsă studiile baltă şi colindă oraşul până ajunse la agenţia unde se puteau cumpăra bilete pentru concertul dorit de Agnes. Incercă să descopere pe afişele ce umpleau pereţii numele virtuosului de care-i vorbise fata. Ăsta să fie oare ? Auzise bine numele ? In sfârşit se hotărî. Când află că biletul costa patru mărci şi cincizeci, holbă speriat ochii. Atâta bănet şi numai ca să auzi cum face unul muzică ! Ce n'ar fi dat s'o poată şterge de acolo ! Dar plăti şi ieşi, peste măsură de indignat de asemenea şarlatanie ! Pe urmă îşi spuse însă că o făcea de dragul fetei, şi se înduioşă de propria lui faptă. Mergea aşa prin mulţime, din ce în ce mai mişcat şi mai fericit. Erau primii bani pe care-i cheltuia pentru altcineva.

Puse biletul într'un plic, fără niciun adaus şi, ca să nu se trădeze, scrise caligrafic adresa. Cum stătea aşa în faţa cutiei de scrisori, apăru deodată Mahlmann, râzând batjocoritor. Diederich se simţi prins asupra faptului; se uită prostit la mâna pe care tocmai şi-o trăsese din cutie. Dar Mahlmann îl înştiinţă că avea de gând doar să-i vadă locuinţa. Găsi că încăperea semăna cu o odaie de fată bătrână. Diederich îşi adusese de acasă până şi ibricul de cafea, lucru de care se ruşină acum cumplit. Când Mahlmann îi răsfoi în treacăt cărţile de chimie şi le închise repede, Diederich păru stingherit până şi de obiectul de studiu pe care

şi-l alesese. Mecklenburghezul se trânti pe sofa şi întrebă :

— Cum îţi place tânăra Göppel ? Drăguţă gâgâlice, hai ? Ce zici ? Ia te uită ! Iar roşeşte ! Dă-i drumul, dă-i înainte ! Eu mă pot retrage, dacă-ţi place fata. Am mai pus ochii şi pe altele, vreo cincisprezece cu toate !

Şi cum Diederich făcea pe nepăsătorul :

— Să ştii că face să te ocupi de ea ! Zău ! Altfel s'ar chema că nu mă pricep eu la femei... Păr roşcat ! Şi-ai băgat de seamă cum se uită la dumneata când îşi închipue că n'o observi ?

— La mine ? Da de unde ! zise Diederich tot mai dispreţuitor. Dealtminteri, eu nu mă prea sinchisesc de ea.

— Paguba dumitale ! şi Mahlmann râse sgomotos. Pe urmă îi propuse să facă un chef împreună. Începură să colinde berăriile. Când se aprinseră primele felinare, erau beţi amândoi. Ceva mai târziu, ajunşi pe Leipzigerstrasse, Mahlmann îi trase lui Diederich o palmă sdravănă, aşa din senin.

— Au ! Dar asta e curată... sări acesta. Dar când să pronunţe cuvântul „obrăznicie", se opri speriat.

Mecklenburghezul îl bătu pe umeri :

— A fost doar o mică dovadă de prietenie, puiule ! şi pe deasupra îi stoarse lui Diederich şi ultimele zece mărci... Patru zile mai târziu îl găsi sleit de foame, şi-i înapoie, mărinimos, trei mărci din banii pe care între timp îi împrumutase dela alţii. Duminică, la familia Göppel — unde, dacă nu l-ar fi răzbit foamea, Diederich poate că nici nu s'ar fi dus — Mahlmann povesti că Hessling îşi băuse toţi banii şi că azi avea să mănânce şi el, măcar odată, pe săturate. Domnul Göppel şi cumnatul lui râseră îngăduitori, plini de înţelegere, dar Diederich ar fi vroit să nu se fi născut mai bine, decât s'o vadă pe Agnes cercetându-l din ochi cu atâta nespusă tristeţe. Hotărît că îl dispreţuia! Disperat, încercă să se mângâie. „Nu face nimic, nici altfel nu-i eram pe plac." Iată însă că Agnes îl întrebă dacă nu cumva îi trimisese el biletul de concert. Privirile tuturor se îndreptară asupra lui.

— Ce absurditate! Cum să-mi treacă prin gând aşa ceva? răspunse Diederich, atât de nepoliticos, că nu le trebui mai mult, nici unuia din ei, ca să-l creadă. Agnes şovăi puţin, apoi se uită în altă parte. Mahlmann oferi praline, mai întâi cucoanelor; pe urmă le dădu, toate câte rămăseseră, tinerei gazde. Diederich nici nu se sinchisea de el. Mâncă şi mai mult decât mâncase data trecută. Şi aşa, toţi îşi închipuiau că nu venise decât pentru asta! Când fu vorba să meargă toată lumea să-şi bea cafeaua la Grunewald, pretextă o întâlnire. Adăugă chiar: „Cu cineva, pe care mi-e cu neputinţă să-l fac să aştepte." Domnul Göppel îşi lăsă pe umărul lui mâna scurtă şi groasă şi, clipind din ochi, îi spuse încet:

— N'ai nicio grijă; eşti, bineînţeles, invitatul meu! Dar Diederich socotindu-se jignit, jură că nici vorbă nu era de una ca asta.

— Bine, bine, atunci mai vino pe la noi, oridecâteori îţi face plăcere, încheie Göppel, iar Agnes aprobă şi ea din cap. Fata părea că ar mai fi vrut să spună ceva, dar Diederich nu-i dete răgaz.

Tot restul zilei rătăci desnădăjduit, dar mulţumit de sine, ca după aducerea unei mari jertfe la altar. Seara, într'o berărie tixită de lume, stătea cu capul în mâini şi făcea din când în când semne amare paharului stingher din faţa lui, ca şi când ar fi vrut să spună că deabia acum înţelege el ce e viaţa omului...

Ce era de făcut ca să se apere de chipul autoritar în care Mahlmann ştia să-i stoarcă împrumuturi? Pentru ca duminica, mecklenburghezul să se înfiinţeze la Agnes cu buchetul de flori! Cu toate că Diederich, care venea cu mâna goală, ar fi putut foarte bine să spună: „De fapt, florile sunt dela mine, domnişoară". Tăcea, mai îndârjit încă împotriva fetei decât împotriva lui Mahlmann. Căci Mahlmann îl făcea să delireze de admiraţie, când noaptea, urmărind câte un necunoscut, reuşea să-i turtească jobenul, deşi îşi dădea foarte bine seama că asemenea purtări ar fi trebuit să-i dea de gândit.

La sfârşitul lunii, de ziua lui, Diederich primi o sumă de bani la care nu se aştepta, economisită de

mamă-sa anume pentru el, şi se înfiinţă la familia Göppel cu un buchet, dar nu prea mare, ca să nu se dea cumva de gol şi să nu-l provoace pe Mahlmann. Fata se arătă înduioşată când îl primi, iar Diederich se purtă sfios — cu modestie şi cu superioritate totodată. Duminica aceea i se păru nemaipomenit de solemnă; şi nu se arătă deloc uimit când hotărîră să meargă cu toţii la grădina zoologică.

Intreaga societate se puse în mişcare, după ce Mahlmann îi numără pe toţi: unsprezece în cap. Cucoanele, până şi surorile lui Göppel, erau îmbrăcate cu totul altfel decât în restul săptămânii; ca şi cum în ziua aceea ar fi făcut parte dintr'o clasă socială mai înaltă sau ca şi cum ar fi primit vreo moştenire! Bărbaţii îmbrăcaseră redingotă; numai câţiva dintre ei, printre care şi Diederich, purtau pantaloni negri, dar mai toţi se gătiseră cu pălării de paie, deşi n'aveau de străbătut decât străzi lăturalnice, drepte şi pustii, fără să aibă de întâlnit vreun trecător, sau vreo urmă de balegă măcar. Totuşi, se încrucişară cu un grup de fetiţe cu rochii albe, ciorapi negri şi belşug de fundiţe; copilele făcuseră o horă în mijlocul uliţei şi cântau cu glasuri ascuţite. Ajunşi în artera principală, dădură de un omnibuz asaltat de matroane năduşite. Feţele băieţilor de prăvălie, care se luptau necruţător cu ele pentru locuri, arătau uimitor de palide pe lângă obrajii stacojii ai femeilor. Toţi se îmbulzeau, toţi urmăreau acelaş ţel: să ajungă acolo unde-i aştepta, în cele din urmă, o clipă de plăcere. Pe toate feţele se citea parcă: „Haide odată, că de muncit, am muncit destul!"

Diederich se purtă cu cucoanele ca un adevărat berlinez. In tramvai cuceri pentru ele mai multe locuri. Pe un domn care se pregătea să se aşeze îl opri, călcându-l pe picior. Domnul îl făcu mojic, iar Diederich îi răspunse pe acelaş ton. Se dovedi că domnul era o cunoştinţă a familiei Göppel, şi abia se făcură prezentările, că atât Diederich cât şi el se grăbiră să arate că sunt cavaleri desăvârşiţi. Niciunul nu voia să stea jos şi să rămână celălalt în picioare.

La masă, în grădina zoologică, Diederich se nimeri să şadă lângă Agnes — dece-i mergeau oare astăzi

toate în plin? — şi când, îndată după cafea, ea îşi arătă dorinţa să viziteze menajeria, el o sprijini cu înfocare. Tânărul era foarte atent şi întreprinzător. Când ajunseră la gangul strâmt dintre cuştile fiarelor, cucoanele se întoarseră. Diederich se oferi s'o însoţească pe Agnes mai departe.

— Mai bine să te însoţesc eu, se amestecă Mahlmann. Dacă se desface cumva vreuna dintre gratii?

— Atunci nici dumneata n'ai să mai izbuteşti mare lucru, îi răspunse Agnes şi o luă înainte, în timp ce Mahlmann se făcea că nu-şi poate ţine râsul. Diederich rămăsese în urma ei. Îi era frică de fiarele care se repezeau înspre el, din dreapta şi din stânga; nu mai auzea nimic afară de suflarea lor, pe care o simţea pe obraz — şi se temea şi de fata al cărei parfum de floare i se părea atât de atrăgător. La capătul gangului abia, ea se întoarse spre el zicându-i:

— Nu-mi plac lăudăroşii!

— Adevărat? întrebă Diederich, bucuros.

— Astăzi eşti foarte amabil, observă Agnes.

La care tânărul răspunse:

— Aş vrea să fiu întotdeauna aşa!

— Adevărat?

Vorbeau amândoi cu un uşor tremur în glas. Se priveau în ochi, vrând parcă să-şi spună că niciunul nici celălalt nu meritau atâta amabilitate din partea partenerului. Fata zise pe un ton plângăreţ:

— Dar animalele astea răspândesc o duhoare groaznică.

Şi se întoarseră.

Mahlmann îi aştepta.

— Voiam să mă încredinţez dacă n'aveţi cumva de gând s'o ştergeţi. Pe urmă îl luă pe Diederich mai la o parte. Ei? Cum stai cu mititica? Îţi merge şi dumitale cu ea? Ţi-am spus eu dela bun început că nu-i mare scofală.

Şi cum Diederich tăcea:

— Ai mers cam departe, nu-i aşa? Ştii ce? Eu, la Berlin mai stau doar un semestru; pe urmă ţi-o las moştenire. Dar până atunci mai aşteaptă, rogu-te... —

capul lui prea mic, înfipt pe trupul uriaş, îl făcu să apară deodată deosebit de hain — ...„amice!" încheie el.

Şi Diederich bătu în retragere. Incepu să-i intre frica în oase şi nu mai îndrăzni să se apropie de Agnes. Fata însă nu-l prea lua în seamă pe Mahlmann şi întorcându-se exclamă :

— Tată ! Ce zi frumoasă ! Mă simt azi atât de bine!

Domnul Göppel o apucă de braţ cu amândouă mâinile, ca şi când ar fi voit s'o strângă din toate puterile, totuşi deabia o atinse. Ochii lui şterşi râdeau înlăcrimaţi. Când veni şi vremea ca familia să-şi ia rămas bun, îşi adună în jurul lui fiica şi pe cei doi tineri, şi le spuse că ziua merită să fie sărbătorită ; le propuse să se plimbe pe Unter den Linden şi pe urmă să meargă să ia undeva masa de seară.

— Tata e pornit pe petrecere ! exclamă Agnes aruncându-i o privire lui Diederich. Dar el îşi ţinea ochii tot în jos. In tramvai se arătă din nou atât de stângaci, încât nu-şi mai putu găsi loc lângă ceilalţi ; iar în forfota din cartierul Friedrichsstadt rămase, numai el cu domnul Göppel, în urma tuturor. Deodată, fabricantul se opri turburat, începu să se pipăe la pântece şi exclamă :

— Unde mi-e ceasul ?

Ceasul dispăruse, dimpreună cu lanţul. Mahlmann îl întrebă :

— De câtă vreme sunteţi în Berlin, domnule Göppel?

— Locuesc aici de treizeci de ani, dar aşa ceva nu mi s'a mai întâmplat. Şi, mândru, în ciuda celor petrecute : Uite, vezi, la Netzig nu ţi se poate întâmpla una ca asta !

Acum, în loc de restaurant, trebuiră să se ducă la secţia de poliţie spre a depune o reclamaţie. Pe Agnes începuse să o scuture tusea. Göppel, auzind-o, tresări.

— Acum suntem prea obosiţi, murmură el. Işi luă rămas bun dela Diederich cu prefăcută voie bună. Tânărul păru că nu bagă de seamă mâna întinsă a domnişoarei Göppel şi-şi scoase pălăria, stângaci. Apoi, brusc, cu o uluitoare îndemânare, mai înainte ca Mahlmann să-şi poată da seama ce se petrece, se asvârli într'un omnibuz în plin mers. Scăpase ! Şi vacanţa nu

era departe. Parcă i se luase o piatră de pe inimă! Totuşi, ajuns acasă, trânti furios pe duşumea cele mai groase dintre cărţile lui de chimie. Puse mâna chiar pe ibricul de cafea, dar, auzind o uşă, începu să strângă în grabă toate lucrurile şi să le pună la loc. Pe urmă, se aşeză pe-un colţ al canapelei, cu capul între mâini, şi începu să plângă. Măcar de n'ar fi fost atât de furios înainte! Prea se lăsase ademenit. Aşa fac toate fetele; te scot din minţi, numai ca să-şi râdă apoi de tine cu oricare altul... Diederich era pe deplin încredinţat că nu se poate măsura cu unul ca Mahlmann. Se vedea lângă dânsul şi nu-şi putea închipui că l-ar fi putut alege vreo fată, dintre ei amândoi, tocmai pe el. „Degeaba mi-am făcut iluzii! se gândea Diederich. Trebue să fie proastă vreuna, ca să se îndrăgostească de mine! Şi, după toate, grozav îi era de teamă să nu vină iar mecklenburghezul, să-l ameninţe şi mai rău. Nu-mi mai trebue nici fata, nici nimic! De-aş putea pleca mai repede!" Işi petrecu zilele următoare în spaimele morţii, uitându-se mereu la uşa încuiată. Şi, cum îi veniră banii, plecă.

Mama lui, nedumerită şi îngrijorată, îl întreba ce are. In aşa scurtă vreme, Diederich se schimbase, nu mai arăta a copil. „Desigur, aerul de oraş mare!"

Dealtfel Diederich primi bucuros propunerea mamei sale de a-şi continua studiile într'un mic oraş universitar, şi nu la Berlin. Tatăl găsi însă că mai trebuiau cumpănite lucrurile. Diederich se văzu nevoit să-i povestească de-a fir a păr tot ce ştia despre familia Göppel, dacă le văzuse fabrica, dacă se mai duse şi pe la ceilalţi prieteni de afaceri, şi câte altele. Domnul Hessling dorea ca fiul său să-şi folosească vacanţa pentru a deprinde cum se fabrică hârtia, chiar în întreprinderea părintească.

— Nu mai sunt nici eu aşa de tânăr — spunea el — şi demult nu m'a mai înţepat ca acum schija aceea de granată.

De câte ori putea, Diederich evada însă, ca să dea o raită prin pădurea dela Gäbbelchen sau la Gohse, dealungul pârâului Rugge, şi să se simtă una cu natura. Acum avea timp de aşa ceva. Pentru întâia oară,

colinele din zare i se părură triste; triste ca un dor nemărginit, şi tot ceeace trimitea pământului cerul — şi lumina soarelui şi picurii de ploaie — erau pentru Diederich tot una cu dragostea lui aprinsă şi cu lacrimile sale. Căci plângea întruna. Incepu chiar să facă şi versuri.

Dar intrând odată în farmacia „La Leu", zări îndărătul tejghelei pe un fost camarad de şcoală: Gottlieb Hornung.

— Da, vara mai fac şi eu un pic pe farmacistul, îl lămuri acesta. Gottlieb se şi otrăvise odată, din greşeală şi se svârcolise ca un ţipar. Tot oraşul vuise numai de întâmplarea asta! Dar la toamnă avea de gând să plece la Berlin, spre a-şi însuşi temeinice cunoştinţe ştiinţifice, la universitate. Era oare într'adevăr Berlinul atât de grozav cum se spunea? Mândru de superioritatea calităţii lui de berlinez, Diederich începu să se fălească, povestindu-şi aventurile din capitală. Farmacistul proroci:

— Noi doi, împreună, o să întoarcem Berlinul cu susul în jos.

Şi Diederich se dovedi destul de slab de înger, nevrând să-l desmintă. Nu mai fu vorba de nicio universitate măruntă. Iar la sfârşitul verii — Hornung mai avea câteva zile de practică — Diederich luă din nou drumul Berlinului. De teama lui Mahlmann şi a familiei Göppel, se feri să mai închirieze camera din Tieckstrasse şi se mută tocmai în cartierul periferic Gesundbrunnen. Acolo îl aşteptă el pe Hornung. Dar Hornung, care-şi anunţase venirea, nu mai sosea; iar când în sfârşit dădu pe la el, purta o şapcă verde cu galben şi roşu. Il şi înhăţase un coleg şi-l vârîse dela început într'o asociaţie studenţească, din care era vorba să facă şi Diederich parte. După cum spunea Hornung, „Noua Teutonie" părea o corporaţie foarte distinsă, în care erau înscrişi şi şase studenţi în farmacie. Diederich îşi ascunse teama sub masca dispreţului, dar asta nu-i folosi la nimic. Nu se putea să-l facă de râs pe Hornung, care le şi vorbise de el; trebuia cel puţin să treacă peacolo, măcar odată.

— Dar o singură dată! puse el, hotărît, condiţia.

Această singură dată se prelungi până când Diederich căzu sub masă şi fu dus acasă pe braţe. După ce-şi făcu somnul, îl luară la o bere să se dreagă, disdediminează ; devenise „aspirant".

Şi parcă era făcut pentru rolul acesta. Se găsea într'un cerc mare de oameni care-l lăsau de capul lui şi nu-i cereau nimic altceva decât să bea. Strălucind de recunoştinţă şi voie bună, el închina un pahar cu oricine-l îmbia. A bea sau a nu bea, a sta jos sau în picioare, a cânta sau a vorbi, erau lucruri care numai rareori depindeau de el... Se comanda totul cu glas tare şi, dacă te supuneai, o duceai bine, împăcat cu tine însuţi şi cu toată lumea. Când, la un toast ritual, „salamandra", la care trebuia să goleşti paharul din trei sorbituri întrerupte de trei bătăi în masă, Diederich reuşi dela prima dată să bată în tact cu ceilalţi, el surâse cercului din jur, aproape ruşinat de propria-i perfecţiune !

Şi asta încă nu era nimic, pe lângă siguranţa cu care intona cântecele. In şcoală Diederich fusese unul din cei mai buni cântăreţi, şi chiar dela primul său caiet de muzică, ştia pe dinafară la ce pagină se găsea fiecare cântec. Iar acum n'avea decât să-şi vâre un deget între filele cărţii de cântece studenţeşti, care zăcea deobicei pe masă într'o baltă de bere şi găsea înaintea tuturor cântecul căutat. Pândea adesea cu respect, câte-o seară întreagă, gura preşedintelui, ca să vadă dacă va da sau nu ordin să se cânte bucata lui preferată. Pe urmă cânta cât îl ţinea gura : *N'am habar ce-i libertatea.* Alături de el, îl auzea mormăind pe Delitsch cel gras şi se simţea bine şi în siguranţă în semiobscuritatea odăiţei cu tavanul scund, construită în vechiul stil nemţesc, în faţa şepcilor agăţate în perete şi a cercului de guri căscate, care nu făceau, toate, decât să bea şi să hăulească acelaş cântec, într'o atmosferă ce duhnea a bere şi a sudoare. Când se făcea târziu, i se părea că asudă şi el cu ceilalţi deodată, dintr'unul şi acelaş trup. Se împotmolise într'o corporaţie care acum gândea şi acţiona în locul lui. Şi se socotea bărbat, se putea simţi mândru, avea şi el onoarea lui, tocmai pentrucă făcea parte din această corporaţie. Nu-l putea

smulge nimeni de acolo şi nici nu-i putea face vreun rău numai lui, singur! Să mai poftească acum Mahlmann, avea să vadă el: în loc de un singur Diederich, douăzeci ar fi sărit! Ba chiar ar fi dorit parcă să cuteze mecklenburghezul, atât de neînfricat era! Ba de s'ar fi putut să vină chiar împreună cu fata aia a lui Göppel, să vadă ei ce-a ajuns Diederich; atunci ar fi fost răzbunat cu vârf şi îndesat!

Dintre toţi însă, cel care-i inspira mai multă simpatie era vecinul lui, Delitsch cel gras. Acest maldăr de slănină albă şi lucioasă, plină de umor, răspândea în jurul lui încredere şi siguranţă. Se revărsa pe scaun, şi, valuri-valuri de osânză, creştea până la marginea mesei unde, odată proptit, nu mai făcea nicio altă mişcare decât să ridice şi să coboare ritmic paharul. Delitsch părea, ca nimeni altul, făcut anume pentru acest loc, şi cine-l vedea lăfăindu-se aşa, uita că l-a mai văzut vreodată stând şi în două picioare. Trupul lui era parcă turnat anume să stea înaintea stacanei de bere. Turul pantalonilor săi, care în orice altă împrejurare atârna jalnic, îşi găsea acum, în sfârşit, adevărata lui formă, şi se rotunjea maiestos. Şi, odată cu aceste rotunjimi, îi înfloreau şi obrajii: era dintrodată plin de viaţă şi de duh.

Când vreun tânăr aspirant încerca să-i ia, în glumă, paharul de bere din faţă, izbucnea o adevărată dramă. Delitsch nu făcea nicio mişcare, dar mutra lui, care căuta peste tot paharul furat, exprima dintrodată întreaga gravitate şi frământare aspră a existenţei umane, în timp ce se făcea auzit glasul lui de tenor, cu accent saxon: „Tinere, vezi să nu verşi cumva vreo picătură! Dece-mi iei elixirul vieţii? Să ştii că ceeace săvârşeşti e un adevărat atentat, un mârşav atentat la existenţa mea şi te pot da în judecată!“

Dacă ţinea prea mult gluma, mutra albă şi grasă a lui Delitsch se lungea: devenea umil şi începea să se roage. Dar câtă bucurie şi câtă bunătate nu răspândea zâmbetul lui, de îndată ce-şi recăpăta paharul! zicea:

— La urma urmei eşti un băiat bun; să trăieşti! Şi bea paharul până'n fund, bătea în masă şi chema chelnerul.

După câteva ceasuri se întâmpla însă ca scaunul să înceapă a se învârti cu el cu tot şi grăsanul îşi vâra capul sub robinet. Apa pleoscăia. Delitsch gâlgâia înnăbuşit şi atunci ceilalţi, stârniţi de sgomotele acestea, dădeau buzna la toaletă. Incă palid, dar din nou înviorat şi şugubăţ, Delitsch se întorcea la masă.

— Ei, iar e bine, se auzea glasul lui. Despre ce-aţi vorbit cât eram eu ocupat alături ? N'aţi flecărit cumva iar despre femei ? Ce mă interesează pe mine femeile ? Şi, din ce în ce mai tare : Nu fac, după mine, nici cât o halbă de bere înăcrită.

Diederich îi dădea dreptate. Ştia şi el ce vrea să zică femeile şi-i era lehamite de ele. Berea cuprindea valori ideale, neasemuit mai înalte.

Berea ! Alcoolul ! Stăteai liniştit la masă şi puteai avea oricât de multă vroiai ; şi berea spre deosebire de femeile cochete, era credincioasă şi-ţi încălzea sufletul. Pentru bere nu trebuia să te lupţi sau să osteneşti ca să izbuteşti ceva, ca pentru femei. Totul venea dela sine. O înghiţeai, şi îţi şi atingeai scopul, te simţeai cu adevărat înălţat şi erai liber, liber sufleteşte. Chiar dacă localul ar fi fost înconjurat de poliţişti, berea pe care o sorbeai îţi dădea o senzaţie de libertate interioară. Aveai impresia că ţi-ai şi trecut toate examenele ! Erai „gata", erai „doctor" ! Aveai o situaţie în viaţa socială, erai bogat, om cu greutate : director al unei importante fabrici de cărţi poştale ilustrate sau de hârtie igienică, de pildă. Şi iată că ceeace ţi se părea a fi munca ta de o viaţă se răspândea în mii de mâini. Dela masa berăriei, gândul tău îmbrăţişa lumea întreagă, pătrundea sensul adânc al fenomenelor vieţii, devenea tot una cu întreg cuprinsul creaţiunii. Berea te înălţa într'atâta deasupra ta însuţi, încât descopereai dumnezeirea !

Bucuros ar fi dus Diederich viaţa aceasta, ani dearândul. Dar „Noii teutoni" nu îngăduiau una ca asta. Aproape din prima zi, ei îi puseseră în faţă tabloul înaltei valori morale şi materiale ce i-o conferea participarea la corporaţia lor, şi se străduiau, din ce în ce mai fără înconjur, să-l înroleze deabinelea. In zadar invoca Diederich argumentul că ţinea acum la băutură

deopotrivă cu ei — situaţie cu care se obişnuise şi care-l satisfăcea. I se răspundea că scopul acestei asociaţii studenţeşti era pregătirea pentru bărbăţie şi idealism şi că, oricât ar ajuta ea la asta, băutura nu era chiar totul. Diederich începu să tremure, căci ştia el bine ce avea să urmeze. Trebuia să se bată în duel ! Totdeauna îl treceau fiori când, cu bastoanele ridicate, îi explicau loviturile pe care şi le aplicaseră, sau când vreunul din ei se întâmpla să poarte un bandaj negru în jurul testei şi mirosea a iodoform. Acum, încolţit cum era, se gândea : „Cine m'a pus să rămân aici şi să beau cot la cot cu ei ? Acum nu mai am încotro". Şi chiar nu mai avea, de fapt, încotro. Dar, dela cele dintâi experienţe, se linişti numaidecât. Era atât de bine înfofolit, capul îi era atât de bine apărat de coiful şi de ochelarii de scrimă, încât mare lucru nu i se putea întâmpla. Cum nu avea niciun motiv să nu execute ordinele tot atât de supus şi cu voie bună ca şi la băutură, învăţă mai repede decât alţii să mânuiască spada. La prima împunsătură, simţind cum îi şiroia sângele pe obraz, era să leşine. Dar după ce-i cusură rana, îi venea să joace de bucurie. Avea remuşcări că le atribuise gânduri rele acestor oameni atât de inimoşi. Mai ales că tocmai acela de care se temuse mai mult îl luă sub oblăduirea lui, devenindu-i un îndrumător plin de bunăvoinţă.

Wiebel era înscris la facultatea juridică, şi faptul acesta numai ar fi fost prea deajuns ca să-şi câştige un supus în Diederich. Nu fără un simţământ de umilinţă se uita el la stofa englezească a hainelor lui Wiebel şi la cămăşile colorate pe care aceasta le schimba zilnic, până le venea rândul la spălat. Dar ceeace era mai impresionant, erau manierele lui Wiebel. Când ciocnea cu Diederich paharul, înclinându-se uşor şi elegant, acesta — cu o mutră dureros de încordată — se făcea parcă mai mic, vărsa pe masă jumătate din conţinutul paharului şi se înneca cu cealaltă. Wiebel vorbea cu voce domoală, arogantă, de aristocrat.

— Orice s'ar zice — proclama el adesea — formele nu sunt doar o iluzie deşartă.

Ca să rostească sunetul „f" din cuvântul „forme",

gura i se rotunjea cât o gaură de şoarece, din care sunetul ieşea alene, fluierat. Cuprins de fiori, Diederich se pierdea întotdeauna cu firea faţă de atâta distincţie. Totul la Wiebel i se părea extrem de rafinat: felul cum îi creştea sub nas mustaţa roşcată, unghiile lungi şi concave, nu ieşite înafară ca ale lui Diederich, mirosul puternic de bărbat ce-l răspândea în jur, chiar şi urechile-i clăpăuge, care scoteau şi mai mult în evidenţă cărarea trasă drept şi ochii lui oblici, de motan, ce se ascundeau după pleoapele cam umflate. Toate aceste amănunte, Diederich le privise întotdeauna doar cu un sentiment de inferioritate. Da, de când Wiebel începuse să-i vorbească şi-i devenise chiar protector, lui Diederich i se părea că îşi capătă, deabia de-atunci înainte, dreptul la viaţă. De recunoscător ce era, îi venea să se gudure ca un căţel. Ii creştea inima de atâta admiraţie şi fericire. Şi, de-ar fi îndrăznit să năzuiască atât de sus şi-ar fi dorit şi el un gât la fel de roşu şi care să-i asude întruna. Ce fericire ar fi să poată vorbi sâsâit, ca Wiebel!

Şi acum îi era îngăduit să-l servească, era doar „aghiotantul" lui. Aştepta să se scoale Wiebel din somn şi-i aducea la pat toate lucrurile; şi cum Wiebel, care nu-şi plătea regulat chiria, nu era în termeni tocmai buni cu gazda, Diederich era cel care-i pregătea cafeaua şi-i curăţa şi ghetele. In schimb avea dreptul să-l însoţească peste tot. Când Wiebel îşi făcea nevoile, Diederich stătea de planton la uşă şi ar fi dorit să aibă o spadă ca să-i dea onorul.

Wiebel ar fi meritat-o. Onoarea corporaţiei, din care îşi trăgea şi Diederich simţul şi sentimentul răspunderii, erau în modul cel mai strălucit reperezentate de Wiebel. Era gata să se bată cu oricine pentru „Noua Teutonie". Wiebel sporise chiar mult prestigiul corporaţiei şi al lui însuşi, dând o lecţie exemplară unui membru al „Borussiei!" Pe deasupra, mai avea şi o rudă în cel de al doilea regiment de gardă ce purta numele împăratului Franz Joseph, şi, de câte ori pomenea Wiebel de vărul său, von Klappke, întreaga „Nouă Teutonie" se înclina măgulită. Diederich încerca să şi-l înfăţişeze pe un al doilea Wiebel în uniforma unui

ofiţer de gardă; însă atâta distincţie cu greu îşi putea cineva închipui. Într'o zi însă, pe când se întorcea ca în fiecare dimineaţă, împreună cu Gottlieb Hornung dela bărbier, lăsând în urmă-i o dâră de parfum, îl zăriră pe Wiebel la un colţ de stradă cu un ofiţer de intendenţă: când Wiebel îi văzu venind, le întoarse spatele. Se îndepărtară în tăcere, cu pas hotărît, fără să se uite unul la altul, ca şi cum n'ar fi prins nimic de veste. Fiecare bănuia însă că şi celălalt observase asemănarea ofiţerului de intendenţă cu Wiebel. Poate că unii bănuiau chiar, demult, adevărul? Dar prea ţinea fiecare la onoarea „Noii Teutonii", ca să nu rămână mut ca mormântul şi să uite, chiar de cele văzute. Data următoare, când Wiebel pomeni din nou de „vărul său von Klappke", Diederich şi Hornung se înclinară în rând cu ceilalţi şi se simţiră măguliţi ca totdeauna Diederich deprinsese, odată cu stăpânirea de sine, respectul formelor, spiritul de corp, zelul pentru ideal. Se gândea cu milă şi desgust la existenţa hoinară de nomad pe care o dusese până atunci. Intrase acum în viaţa lui simţul ordinei şi al datoriei. La ceasuri dinainte hotărîte, îşi făcea apariţia în odaia lui Wiebel ori în sala de scrimă, la bărbier ori la berea de dimineaţă. Hoinăreala de după amiază prin oraş se termina seara, tot la berărie, şi nu era pas pe care să nu-l facă *in corpore,* supraveghiaţi şi cu păstrarea anumitor forme rigide de etichetă, cu manifestările de respect reciproc, care nu excludeau însă cordialitatea şi simplitatea camaraderească. Un coleg de universitate, cu care Diederich nu avusese până atunci decât relaţii oficiale, se izbi odată de el când amândoi se repezeau grăbiţi, spre toaletă, şi cu toate că şi unul şi altul abia se mai ţineau pe picioare, niciunul din ei nu voi să treacă înaintea celuilalt. Nu mai sfârşeau cu plecăciunile — până când, deodată, simţind în aceeaşi clipă că nu mai e chip de amânare, năvăliră amândoi pe uşă ca doi mistreţi, ciocnindu-se de le trosniră oasele. Fu începutul unei trainice prietenii. Apropiaţi printr'o clipă de slăbiciune omenească trăită împreună, se apropiară şi la masa chefurilor oficiale; se aşezau alături, ciocneau mereu unul cu altul şi-şi zi-

ceau rând pe rând, când „porc de câine", când „hipopotam".

Viaţa de turmă dusă în asociaţia studenţească nu-şi avea întotdeauna numai părţile ei vesele. Cerea şi jertfe; te învăţa să suporţi bărbăteşte suferinţa. Tocmai Delitsch cel care răspândise atâta veselie în jurul lui stârni jalea în „Noua Teutonie". Intr'o dimineaţă, când Wiebel şi Diederich trecură pe la el să-l ia, îl găsiră stând în faţa spălătorului. Abia mai avu vreme să bâiguie: „Voi eraţi? Şi azi vă e tot aşa grozav de sete, măi băieţi?" — şi deodată, fără să aibă ei timpul să-l sprijine, se prăbuşi cu lighian cu tot. Wiebel îl pipăi: Delitsch nu mai sufla.

— Atac de inimă, zise Wiebel scurt. Păşi drept spre clopoţel. Diederich adună cioburile lighianului şi şterse podeaua. Pe urmă aşezară mortul în pat. In larma urletelor nestăpânite ale gazdei, ei păstrară cu sfinţenie ţinuta reglementară demnă de membrii corporaţiei. Când plecară să aranjeze cele trebuincioase înmormântării, păşeau în cadenţă, cot la cot, şi Wiebel, cu un neînduplecat dispreţ de moarte, rosti:

— Asta i se poate întâmpla oricăruia dintre noi. Cu băutura nu-i de glumit. Să ne intre bine în cap la toţi.

Şi, laolaltă cu ceilalţi, Diederich se simţi înălţat prin felul cum Delitsch îşi rămase sieşi credincios murind la datorie pe câmpul de onoare. Mergeau în urma cosciugului, plini de mândrie. Pe feţele tuturora se citea deviza: „Sus steagul „Noii Teutonii". La cimitir, stând cu spadele lăsate în jos în semn de doliu, aveau cu toţii privirea gânditoare a soldatului care-şi spune că, poate, în bătălia viitoare va fi şi rândul lui, aşa cum îi fusese dat camaradului să cadă în cea trecută. Şi când, în discursul funebru, rostit de cel mai bătrân membru al corporaţiei în memoria celui căzut, acesta fu slăvit pentrucă atinsese culmea cea mai înaltă a gloriei în şcoala bărbăţiei şi idealismului, fiecare din ei se simţi sguduit ca şi când ar fi fost vorba de sine însuşi.

Cu aceasta, ucenicia lui Diederich luă sfârşit, căci Wiebel se retrăsese din corporaţie ca să se pregătească pentru licenţă; acum era rândul lui Diederich să răs-

pândească cele învăţate şi să le sădească în sufletul celor mai tineri. Işi îndeplinea sarcina cu asprime şi cu conştiinţa unei înalte răspunderi. Vai de „bobocul" care se încumeta la băutură cu ei! Nu treceau nici cinci minute şi trebuia să iasă din sală, ţinându-se de pereţi. Intr'o zi se întâmplă ceva într'adevăr nemaipomenit: un boboc îndrăzni să treacă pe uşă înaintea lui Diederich. Pedeapsa fu: opt zile fără bere. Nu îngâmfarea sau amorul propriu îl împingeau la asta pe Diederich, ci numai o înaltă concepţie, adânc înrădăcinată, despre onoarea corporaţiei. El însuşi nu era decât un om, cu alte cuvinte nimica toată; orice drept, orice valoare şi consideraţie de care se bucura în lume nu-i veneau decât în urma faptului că făcea parte din corporaţie. Chiar şi din punct de vedere fizic, ei îi datora totul: fălcile albe şi late, pântecele care inspira atâta respect „bobocilor", privilegiul de a purta la solemnităţi cizme înalte, şapcă colorată şi eşarfă, de a putea gusta plăcerea uniformei! Bineînţeles că trebuia să dea întâietate unui locotenent — corpul căruia-i aparţinea un locotenent era indiscutabil superior — dar cel puţin cu controlorii de tramvai putea să se poarte cum îi venea, fără riscul de-a fi bruftuluit. Bărbăţia îi era dârz întipărită pe obraz, prin cicatricele care-i spintecau în două bărbia, îi brăzdau obrajii şi-i tăiau tâmplele până sus, unde începea să crească părul tuns scurt. Şi ce satisfacţie să-şi poată arăta, astfel, în fiecare zi, oricui, vitejia! Odată i se înfăţişă un prilej neaşteptat de prielnic. Gottlieb Hornung, fata din casă a gazdei şi el se duseră în trei la un bal, la Hallensee. De câteva luni cei doi prieteni locuiau în aceeaşi cameră şi aveau o jupânească destul de chipeşă, căreia-i făceau amândoi mici daruri, şi cu care ieşeau în oraş duminica. După unele indicii personale, Diederich era îndreptăţit să creadă că Hornung era tot atât de favorizat ca şi el. Oficial şi din respect pentru corporaţie, nu ştia însă nimic despre acest lucru.

Roza era destul de bine îmbrăcată şi-şi găsi la bal nenumăraţi admiratori. Pentru ca să poată dansa cu ea încă o polcă, Diederich fu nevoit să-i aducă

aminte că mănuşile el i le cumpărase. Tocmai se înclina corect în faţa ei în semn de invitaţie la dans când, pe neaşteptate, se vârî între ei un altul şi i-o luă pe Roza de sub nas. Diederich se uita după ei, jignit, cu sentimentul vag că e nevoie să intervină în chestia asta. Dar, deodată, printre perechile care dansau, se repezi la Roza o fată, dându-i o palmă şi smulgând-o din braţele partenerului. In aceeaşi clipă, Diederich se repezi la cel care i-o răpise pe Roza.

— Domnule — zise el, privindu-l ţintă în ochi — purtarea dumitale este incalificabilă.

Celălalt ridică din umeri:

— Ei şi ?!

Zăpăcit de întorsătura neaşteptată a convorbirii, care ieşea din tipicul oficial, Diederich mai îngână:

— Mârlane!

Celălalt îi răspunse:

— Mârlan eşti tu! şi râse.

Pierzându-şi capul în faţa unei asemenea nesocotiri a regulelor de etichetă, Diederich se pregătea să se încline şi să dea îndărăt, dar celălalt îi şi dădu un pumn în pântece — şi amândoi se rostogoliră pe jos. In vacarmul strigătelor şi-al vorbelor cu care-i aţâţa mulţimea, se bătură până ce trebuiră să fie despărţiţi. Gottlieb Hornung, care-l ajuta pe prietenul lui să-şi caute ochelarii, strigă: „Uite-l c'o şterge!" şi se şi luă după bătăuş. Diederich se ţinu după el. Văzând cum celălalt se urcă într'o birjă cu încă cineva, luară şi ei birja următoare. Hornung susţinu că asociaţia lor studenţească nu poate trece cu vederea una ca asta. „Derbedeul o şterge şi nici nu-i mai pasă de partenera lui." Diederich declară:

— Cât despre Roza, am terminat cu ea.

— Şi eu.

Drumul fu plin de emoţii.

— Dar dacă nu ne putem ţine după el? Avem o mârţoagă şchioapă.

— Dar dacă ţoapa asta nu e un om destul de onorabil ca să ne poată da satisfacţie?

Şi prietenii hotărîră că, în acest caz, chestiunea

n'are, oficial, nicio urmare! Ca şi când nimica nu s'ar fi întâmplat!

Trăsura celuilalt se opri în cartierul din vest, în faţa unei case arătoase. Diederich şi Hornung ajunseră când uşa dela intrare tocmai se trântea, chiar în nasul lor. Hotărîră să aştepte. Se postară în faţa uşii. Se lăsase un pui de ger, şi ei umblară încoace şi încolo prin faţa casei, douăzeci de paşi la stânga, douăzeci de paşi la dreapta, să se mai desmorţească, fără a slăbi din ochi uşa, şi repetând mereu aceleaşi cuvinte grave şi ameninţătoare. Nu putea fi vorba decât de pistoale! De astădată onoarea corporaţiei trebuia plătită scump! Numai de n'ar fi cumva vreun proletar!

In sfârşit, apăru portarul şi începură să-l descoase. Incercară să-i descrie pe tinerii de care era vorba, dar se vede că niciunul din ei nu se remarcase prin semne particulare. Hornung, mai pătimaş decât Diederich, susţinea că trebuiau să mai aştepte, şi se mai învârtiră încă vreo două ceasuri de colo-colo, până văzură ieşind din casă doi ofiţeri. Diederich şi Hornung făcură ochi mari, neştiind dacă nu cumva era la mijloc o eroare. Ofiţerii şovăiră. Unul din ei păru că se îngălbeneşte, ceeace-i dădu curaj lui Diederich. Se îndreptă spre el.

— Domnule! zise el către cel care pălise.

Glasul i se frânse. Locotenentul răspunse, încurcat:

— Vă înşelaţi, desigur.

Diederich abia mai izbuti să îngaime:

— Nicidecum. Trebue să vă cer satisfacţie. V'aţi purtat...

— Dar nici nu vă cunosc, îngână locotenentul. Camaradul său însă îi şopti ceva.

— Nu, aşa nu merge!

Ceru dela celălalt cartea lui de vizită şi, împreună cu a sa, i-o înmână lui Diederich. Acesta i-o dete la rândul său pe a lui şi pe urmă citi: *Albrecht, conte Tauern-Bärenheim.* Nu-şi mai dădu osteneala s'o citească şi pe a doua, ci începu, fără să mai piardă timpul, să facă, plin de zel, la plecăciuni în şir. In vremea asta, celălalt ofiţer se întoarse către Gottlieb Hornung.

— Prietenul meu a făcut o simplă glumă, fără niciun gând rău. E gata, bineînţeles, să vă dea orice satisfacţie doriţi ; vreau numai să rămână stabilit că n'a avut nicio intenţie ofensatoare. Se întoarse către camaradul său, care dădu din umeri. Diederich îngână :

— O, vă foarte mulţumesc !

— Cu asta, incidentul e închis, hotărî prietenul şi cei doi ofiţeri se depărtară.

Diederich rămase pironit locului, cu fruntea asudată şi complet uluit.

Deodată oftă adânc şi schiţă un zâmbet.

Pe urmă, la berărie nu s'a mai vorbit decât de întâmplarea asta. Diederich lăudă faţă de camarazii săi de băutură ţinuta cu adevărat cavalerească a contelui.

— Un adevărat nobil îşi arată în orice împrejurare noblețea.

Îşi rotunjea gura ca o gaură de şoarece şi rostea încet, parcă umflându-le, cuvintele :

— F-f-formele nu sunt o iluzie deşartă.

Şi întruna îl lua pe Gottlieb Hornung drept martor al celei mai măreţe clipe din viaţa lui.

— Nu era deloc îngâmfat, nu-i aşa ? Un asemenea domn nu se dă îndărăt dela o glumă, fie ea chiar deosebit de îndrăzneaţă. Şi ce ţinută ! Pot să vă spun : i-reproşabilă. Explicaţiile domniei sale au fost atât de satisfăcătoare, încât mi-a fost cu neputinţă... înţelegeţi prea bine că nu sunt nici eu un necioplit.

Înţelegea toată lumea şi toţi îl asigurau că „Noua Teutonie“ ieşise foarte bine din această afacere. Cărţile de vizită ale celor doi nobili trecură din mână în mână şi fură ţintuite între spadele încrucişate, sub portretul împăratului. Şi toţi „Nouii Teutoni“ se îmbătară în ziua aceea.

Cu asta, semestrul se sfârşi ; dar Diederich şi Hornung n'aveau bani ca să plece acasă. Erau de multă vreme în mare lipsă. Având în vedere cerinţele sporite de membru al asociaţiei, lui Diederich i se sporise şi alocaţia lunară la două sute cincizeci de mărci pe lună şi, cu toate astea, era înglodat până'n gât în datorii. Toate izvoarele păreau secate ; jur împrejur,

unde-ţi întorceai ochii, nu vedeai decât pustiu şi iar pustiu, aşa că în cele din urmă n'aveai încotro, erai silit, oricât ar fi părut de necavaleresc, să ceri înapoi banii împrumutaţi colegilor în decursul anilor. Desigur mulţi dintre aceşti domni începuseră între timp să câştige din gros. Hornung căută zadarnic în memorie de unde ar putea stoarce vreun ban. Diederich îşi aminti deodată de Mahlmann.

— Cu ăsta merge, explică el. Nu făcea parte din nicio corporaţie: un pomanagiu ordinar şi-un sgârie-brânză. Am să-l scot la mezat!

Dar îndată ce Mahlmann dete cu ochii de el, iată că — nici una nici două — se porni pe râs, aşa cum ştia el să râdă, din băierele inimii, râsul acesta pe care Diederich aproape că-l uitase şi care-l făcu pe loc să se simtă intimidat. Găsi că Mahlmann era cu totul lipsit de tact. Ar fi trebuit să priceapă că acolo, în biroul brevetelor unde-şi făcea serviciul, era reprezentată simbolic, prin persoana lui Diederich, toată „Noua Teutonie", fapt pentru care ar fi trebuit să dea oaspetelui său toată consideraţia. Diederich avu sentimentul că a fost smuls dintrodată din mediul care-l făcea să simtă forţele ce mocneau în el, şi se văzu stând aici: un simplu om în faţa altui om. O situaţie foarte neplăcută şi atât de neaşteptată! Cu atât mai simplu îşi formulă el cererea. Oh! Nici prin gând nu-i trece să-i ceară îndărăt banii împrumutaţi, una ca asta n'ar face-o el niciodată unui camarad! Il ruga doar să fie atât de amabil să-i gireze o poliţă. Mahlmann se lăsă pe spătarul fotoliului dela masa lui de scris şi rosti scurt şi răspicat:

— Nu.

Diederich întrebă uluit:

— Cum, nu?

— E împotriva principiilor mele să girez, lămuri Mahlmann.

Diederich se făcu stacojiu de mânie.

— Dar eu cum am girat pentru dumneata? Ba pe urmă au venit cu poliţa scadenţată la mine şi-a trebuit să scot o sută de mărci. Dumneata însă nu te-ai gândit o clipă măcar să plăteşti!

— 'Ei, vezi ? Şi-acum, dacă aş gira eu pentru dumneata, nici dumneata n'ai plăti.

Diederich rămase cu ochii holbaţi, fără glas.

— Nu, amice, încheie Mahlmann ; dacă vreau să mă sinucid n'am nevoie de ajutorul dumitale !

Diederich, silindu-se să se stăpânească, izbucni provocator :

— Domnul meu, habar n'ai ce-i onoarea studenţească.

— Nu, repetă Mahlmann, prăpădindu-se de râs.

Diederich, scos din fire, rosti apăsat :

— Atunci se vede că nu eşti decât un şarlatan. Pe cât se pare, şi cu brevetele se fac destule hoţii.

Mahlmann nu mai râdea ; în capul lui mic, ochii îi sticliră câinoşi. Se ridică în picioare :

— Acum să ieşi ! zise el liniştit. De-am fi numai noi doi, puţin mi-ar păsa, dar mai sunt şi funcţionarii mei pe-aici şi nu se cade să audă astfel de lucruri.

Il apucă pe Diederich de umeri, îl răsuci şi-l împinse înaintea lui afară. De fiecare dată când încerca să scape, Diederich încasa câte un ghiont sdravăn.

— Cer să-mi dai satisfacţie, ţipă el. Trebue să te baţi în duel cu mine !

— Asta şi fac. N'ai băgat de seamă ? Atunci să mai chem pe cineva într'ajutor ! Deschise uşa şi strigă : Friederich !

Şi Diederich fu dat pe mâna unui vlăjgan dela ambalaj care-l împinse pe scară în jos. In urma lui, Mahlmann strigă :

— Să nu mi-o iei în nume de rău, amice. Şi dacă, vreodată, mai ai ceva pe inimă, treci iar pe la mine !

Diederich îşi puse hainele în ordine şi părăsi casa într'o ţinută corectă. Cu atât mai rău pentru Mahlmann dacă aşa înţelegea să se poarte. El unul nu-şi putea reproşa nimic. Oricine l-ar fi judecat din punctul de vedere al onoarei, i-ar fi dat dreptate lui. Totuşi, era revoltător ca unul care-şi apăra doar interesele sale personale, să aibă atâta îndrăzneală ; Diederich se simţea jignit, în numele tuturor corporaţiilor studenţeşti. Pe de altă parte, era de netăgăduit că purtarea lui Malhmann îi reîmprospătase vechea admi-

ra̧ie faţă de acest om. „E o canalie, gândea Diederich — dar aşa şi trebue să fii."

Acasă îl aştepta o scrisoare însoţită de un mandat.

— In sfârşit putem pleca acasă, se bucură Hornung.

— Cum adică „putem" ? Banii îmi trebue mie !

— Glumeşti, doar n'o să rămân singur pe-aici.

— N'ai decât să-ţi cauţi societate, dacă nu vrei să fii singur ! şi Diederich se porni atât de tare pe râs, încât Hornung îl crezu sărit din minţi. Şi plecă, într'adevăr, singur la Netzig.

Abia pe drum văzu el că adresa de pe plic era scrisă de mâna mamei sale. Era ceva cu totul neobişnuit... Dela ultima ei carte poştală — îi dădea ea de veste — tatăl său se simţise din ce în ce mai rău. Dece întârzia Diederich ?

„Trebue să ne aşteptăm la un desnodământ fatal. Dacă vrei să-l mai vezi odată pe iubitul tău tată, nu mai zăbovi nicio clipă, copilul meu !"

Diederich fu foarte îngrijorat de aceste rânduri. Dar se hotărî să nu ia drept bun tot ce-i scria maică-sa. „In femei n'am nicio încredere ; şi mama cam bate şi ea câmpii câteodată."

Totuşi, la sosirea lui Diederich, domnul Hessling deabia-şi mai trăgea sufletul.

Copleşit, dela prima vedere, de acest spectacol, Diederich izbucni din prag într'un urlet nestăpânit. Ajunse împleticindu-se până lângă pat, cu obrajii uzi ca după spălat ; îşi agită braţele cu mişcări scurte şi pe urmă le lăsă să-i atârne, descurajat. Deodată, zări pe plapomă mâna dreaptă a tatălui său ; îngenunchie, sărutându-i-o. Doamna Hessling, care stătea de cealaltă parte a patului, tăcută şi supusă ca întotdeauna în faţa stăpânului ei, chiar acum când acesta trăgea să moară, îi sărută şi ea mâna stângă. Diederich îşi aduse aminte cum se apropia de obrazul lui unghia asta neagră şi diformă când tatăl său îl pălmuia ; şi plânse în hohote. Ce scatoalce mâncase atunci când furase nasturii dela sdrenţe ! Mâna asta fusese într'adevăr necruţătoare ; dar acum, inima fiului se strângea la gândul că avea s'o piardă. Simţea că şi'n sufletul mamei sale se petrecea acelaş

lucru, şi că-i ghiceşte şi ea gândurile. Şi deodată, mama şi fiul se îmbrăţişară peste patul muribundului.

Când începură vizitele de condoleanţe, Diederich îşi recăpătase toată stăpânirea de sine. Rigid şi corect, el reprezenta „Noua Teutonie" în faţa întregului Netzig; citea admiraţia pe feţele tuturor şi aproape uitase că-şi pierduse tatăl. Pe bătrânul Buck se duse să-l întâmpine chiar la scară, în faţa uşii. Corpolenţa marelui bărbat al Netzigului apărea cu adevărat maiestoasă în redingota de rigoare. Cu multă demnitate îşi ţinea într'o mână jobenul întors cu fundul în jos, în timp ce-o întindea pe cealaltă, după ce şi-o eliberase din mănuşa neagră, lui Diederich, care fu surprins de moliciunea ei puhavă. Ochii albaştri ai bătrânului îl priviră cordial, pe când rostea:

— Tatăl dumitale a fost un bun cetăţean. Fii şi dumneata ca el, tinere! Să respecţi întotdeauna dreptul semenilor dumitale! Aceasta ţi-o dictează propria dumitale demnitate! Nădăjduesc să lucrăm împreună, aici în oraşul nostru, pentru binele obştesc. Cred că ai să-ţi termini curând şi studiile, nu?

Diederich deabia putu rosti un „da", într'atât era de turburat de veneraţia ce simţea pentru bătrânul Buck. Acesta îl întrebă, pe un ton mai familiar:

— Băiatul meu mai mic a venit să te viziteze la Berlin? Nu? Trebue să vă vedeţi. Şi el studiază tot acolo. Dar are să-şi facă în curând stagiul militar. Dumneata ţi l-ai făcut?

— Nu, răspunse Diederich şi se făcu roşu ca racul. Ingăimă ceva ca o desvinovăţire. Nu-i fusese cu putinţă până acum să-şi întrerupă studiile. Dar bătrânul Buck ridică din umeri, ca şi cum lucrul acesta n'ar fi avut nicio importanţă.

Prin testamentul tatălui său, Diederich era desemnat, împreună cu bătrânul contabil Sötbier, tutore al celor două surori. Sötbier îl informă că rămăsese un capital de şaptezeci de mii de mărci, care trebuia să le servească fetelor drept zestre. Nici măcar de venitul acestui capital nu trebuia să se atingă ni-

meni. Câştigul net al fabricii fusese, în medie, în ultimii ani, de nouă mii de mărci.

— Numai atât? întrebă Diederich.

Sötbier se uită la el, mai întâi cu spaimă, pe urmă cu mustrare. Dacă ar şti tânărul său patron ce osteneală şi-au dat, răposatul şi cu el, ca să ridice întreprinderea la această înălţime! Poate că s'ar putea lucra şi pe picior mai mare...

— Bine, bine, spuse Diederich.

Vedea el că trebuiau aduse mari schimbări acolo. Şi abia un sfert din cele nouă mii de mărci — din asta să trăiască el? Această pretenţie absurdă a răposatului îl scotea din sărite. Iar când mamă-sa îi mai şi spuse că răposatul îşi exprimase, cu limbă de moarte, credinţa că va vieţui mai departe pentru ei prin fiul său Diederich, care, fără îndoială nici nu se va însura vreodată ca să poată avea întotdeauna grijă de ai lui, Diederich izbucni:

— Tata nu dădea nici doi bani pe acest sentimentalism bolnăvicios şi nici nu minţea!

Doamnei Hessling i se păru că-l laude pe răposatul însuşi şi se plecă în faţa fiului ei. Diederich se folosi de prilej ca să-şi sporească suma pe care o căpăta lunar, cu încă cincizeci de mărci.

— Inainte de toate — rosti el cu asprime — trebue să-mi mai fac şi stagiul militar. Are să coste şi asta cât are să coste! De meschinele voastre afaceri băneşti mă ocup eu mai târziu.

Se încăpăţână să se întoarcă la Berlin. Moartea tatălui său îi dăduse un sălbatic sentiment de libertate. Noaptea însă îl visa pe bătrân ieşind din biroul său, cu obrazul pământiu, de mort, aşa cum îl văzuse în sicriu — şi se deştepta leoarcă de sudoare.

Plecă, însoţit de binecuvântările mamei. Nu mai avea acum nevoie nici de Gottlieb Hornung şi nici de Roza, la ale cărei favoruri râvneau amândoi, aşa că se mută. Pe cei dela „Noua Teutonie" îi informă în mod foarte discret de schimbarea intervenită în situaţia lui. Dulcea lui viaţă de student aparţinea trecutului. Trebuia să-şi ia rămas bun dela ea. La cheful de adio, halbele închinate de colegi în memoria

tatălui lui Diederich marcară încheierea celor mai frumoşi ani ai vieii lui. De atâta entuziasm ajunse sub masă, ca în seara în care fusese admis în corporaţie în calitate de „camarad de chefuri". De acum înainte avea să se numere şi el printre „domnii mai în vârstă".

A doua zi stătea, mahmur ca după chef, laolaltă cu mai mulţi tineri goi ca şi el, în faţa doctorului militar. Acest domn se uita cu desgust la expoziţia de carne bărbătească pe care o avea în faţă; iar când dădu cu ochii de pântecele lui Diederich, privirea îi sticli ironic. Începură îndată să rânjească şi cei din preajmă, aşa că lui Diederich nu-i rămase decât să-şi lase şi el ochii în jos, roşu tot spre pântecele lui...

Doctorul îşi reluă aerul grav de mai înainte. Unul care se prefăcea că nu aude chiar atât de bine cum o cereau prevederile reglementare, o păţi rău de tot. Ştiau ei să le vină de hac celor care simulau surzenia ca să se sustragă dela serviciul militar! Un altul, pe care, după toate, îl mai chema şi Levysohn, primi şi povaţa: „Când mai vii altădată pe capul meu, cel puţin spală-te!" Iar când ajunse la rând Diederich, îi fu dat să audă:

— Pe dumneata te vom vindeca radical de grăsime. Patru săptămâni de armată şi-ţi garantez eu c'ai să arăţi a om.

Şi, cu aceasta, fu considerat primit. Cei respinşi îşi trăgeau cu atâta grabă cămăşile peste cap, de parcă ar fi luat cazarma foc. Iar cei găsiţi buni pentru serviciul militar se uitau cercetători unul la altul şi plecau şovăind, ca şi cum s'ar fi aşteptat să-i înşface de după ceafă o mână grea.

Unul, un actor, cu o mutră pe care se citea limpede că îi era tot una ce se întâmplă cu el, se întoarse, se postă încă odată în faţa doctorului şi rosti cu glas tare şi răspicat:

— Trebue să mai adaug că sunt homosexual.

Doctorul sări ca ars, roşu de tot la faţă. Înnăbuşit de furie, el rosti:

— Cu asemenea porci n'avem ce face aicea!...

Revoltat de o purtare atât de neruşinată, Diederich îşi împărtăşi viitorilor colegi indignarea, apoi vorbi

din nou cu subofiţerul care-l măsurase, însemnându-i pe perete înălţimea, şi declară că e foarte mulţumit. Totuşi, el scrise la Netzig doctorului Heuteufel, cel care-i făcea pensulaţii în gât de când era copil, şi-l întrebă dacă n'ar vrea să-i dea un certificat că e rahitic şi scrofulos, ca să scape de beleaua ce-i punea viaţa în primejdie. Dar doctorul îi răspunse să nu cumva să se sustragă, căci armata nu poate să-i facă decât bine. Aşa că Diederich renunţă la camera pe care şi-o luase în oraş, îşi luă geamantanul şi se mută la cazarmă. Dacă tot trebuia să intre acolo, măcar să economisească chiria pe două săptămâni.

Şi, nici una nici două, se văzu pus la gimnastică, la sărituri şi la tot felul de exerciţii care-l lăsau fără răsuflare. Erau „dresaţi" în companii, pe coridoarele care se chemau „maneje". Locotenentul von Kullerow era tot cu nasul pe sus, dispreţuia pe toată lumea şi nu se uita la tinerii cu termen redus decât închizând un ochi. Il auzeai strigând dintrodată: „dresorii!" şi, dând subofiţerilor vreun ordin oarecare, se întorcea apoi făcând o mutră profund scârbită, dispreţuitoare. Exerciţiile din curtea cazărmii, toate aceste alinieri, întoarceri pe loc şi ruperi de rânduri, nu urmăreau altceva decât să scoată sufletul din „răcani". Diederich îşi dădea seama că totul aici, şi felul în care-i tratau instructorii pe recruţi şi întreaga activitate cazonă, n'aveau alt scop decât înjosirea, anularea demnităţii de om. Dar lucrul acesta îi impunea; aşa nenorocit cum era, poate chiar deaceea, îi insufla totuşi un respect profund, dus până la un fel de exaltare. Se vedea cât de colo că atât principiile cât şi idealurile erau aceleaşi ca ale noilor teutoni; atâta doar, că erau aplicate cu mai multă cruzime. Repaosul, în timpul căruia mai putea domni buna dispoziţie şi în care-ţi era îngăduit să-ţi mai aduci aminte că eşti om, lipsea aici cu totul. Dintrodată, fără chip de împotrivire, decădeai, deveneai un fel de păduche, o rotiţă într'o maşinărie, o materie brută pe care o plămădea o voinţă nemăsurată. Ar fi o nebunie şi o catastrofă să i te împotriveşti, fie măcar în ascunzişul cel mai neştiut al sufletului; cel

mult puteai să mai tragi din când în când şi chiulul, împotriva propriei tale convingeri. Când fu pus la exerciţii de alergare, Diederich căzu şi începu să-l doară piciorul. Nu că l-ar fi durut aşa de rău încât să tragă piciorul ; se prefăcu totuşi că şchioapătă şi i se îngădui să rămână la cazarmă, când compania porni la „câmp". Pentru a obţine această favoare, Diederich se adresase direct căpitanului. „Domnule căpitan, vă rog..." Ce furtună se deslănţuise atunci ! In naivitatea lui se încumetase să adreseze cuvântul unei puteri în faţa căreia trebuia să fii mut şi să-i primeşti cu sufletul îngenunchiat ordinele ! Căpitanul, în faţa căruia puteai doar să fii scos la raport, tună şi fulgeră până când toţi subofiţerii făcură roată în jur şi pe mutrele lor puteai citi un fel de groază, ca în faţa unui sacrilegiu. Urmarea fu că Diederich şchiopătă şi mai tare şi obţinu scutire de instrucţie pe încă o zi.

Subofiţerul Vanselow, care era răspunzător de fapta nelegiuită a recrutului, îi spuse doar atât : „Şi te mai pretinzi om cu carte!" Era de multă vreme obişnuit ca toate buclucurile să i se tragă dela tinerii cu termen redus. Vanselow dormea cu ei în dormitor, după un perete de scânduri. După stingere începeau să toarne la măscări, până când subofiţerul, furios, începea să strige : „Şi, ăştia, se mai pretind oameni cu carte !" Cu toată îndelunga lui experienţă, se aştepta totuşi la mai multă fineţe şi la o ţinută mai corectă din partea celor cu termen redus, şi mereu ora desamăgit. Părerea lui despre Diederich nu era mai rea decât aceea pe care şi-o făcuse despre alţii. Berea cu care îl cinstea cineva nu-i determina totuşi, ea singură, părerea. Vanselow acorda mai multă importanţă spiritului de totală supunere, liber consimţită ; şi nici vorbă că de aceasta dădea dovadă cu prisosinţă Diederich. La ora de instrucţie teoretică, el putea sluji drept exemplu celorlalţi. Diederich se arăta pătruns de idealurile militare ale vitejiei şi ale respectului pentru superiori. Cât privea semnele distinctive şi ordinea ierarhică a gradelor, înţelegerea pentru ele părea să-i fie înnăscută. Vanselow spu-

nea doar: „Acum sunt comandantul corpului de armată“ şi pe dată Diederich lua poziţie ca şi cum ar fi avut în faţă un adevărat general. Iar când spunea: „Acum sunt un membru al familiei regale“, atunci Diederich se purta în aşa fel, încât pe faţa subofiţerului se ivea un surâs care-i trăda pornirile de grandomanie.

In convorbirile particulare pe care le avea cu Diederich la cantină, acesta se declara entuziasmat de viaţa obştească. „Contopire într'un mare tot!“ exclama el Nu-şi mai dorea altceva pe lume decât să rămână pe totdeauna în armată. Şi era sincer, ceeace nu-l oprea ca, după masă, pe câmpul de instrucţie, să nu aibă altă dorinţă decât să se culce într'un şanţ şi să nu mai existe. Uniforma care, pentru a le da un aer mai marţial, era croită strâmt pe corp, îi devenea, după masă, un adevărat instrument de tortură. Ce folos că domnul căpitan se învârte călare, semeţ şi războinic, comandând, când tu, alergând şi gâfâind, simţi cum ţi se hurducă supa în stomac!? Entuziasmul obiectiv de care Diederich era oricând gata, ceda în faţa neajunsurilor sale personale. Piciorul începu să-l doară iar; şi Diederich pândea cu atenţie încordată durerea, cu spaimă şi cu nădejdea — însoţită de un soi de dispreţ al propriei fiinţe — că împunsătura are să fie din ce în ce mai puternică, atât de puternică încât să nu mai poată ieşi „la câmp“ şi poate nici să mai facă instrucţie în curtea cazărmii. Poate vor fi chiar nevoiţi să-l scoată din armată!

Merse până acolo încât, într'o duminică, se duse la un consilier sanitar, tatăl unui membru al „Noii Teutonii“. Inroşindu-se tot de ruşine, Diederich îi mărturisi că era nevoit să-i ceară concursul. El, ce-i drept, era devotat armatei, acestei mari puteri, din care, bucuros, ar fi primit să facă parte toată viaţa. Ce trăire extraordinară, măreaţă, să te simţi o parte a acestei mari puteri şi — ce era mai admirabil — să ştii întotdeauna ce ai de făcut. Dar îl durea grozav piciorul.

— N'am voie să nesocotesc acest lucru. La urma urmei trebue să-mi întreţin mama şi surorile.

Consilierul îl examină.

— Trăiască „Noua Teutonie“ ! exclamă el. Întâmplarea face să-l cunosc pe medicul şef al regimentului dumitale.

Aceasta o ştia şi Diederich, dela camaradul său. Plecă mulţumindu-i, plin de o înfrigurată speranţă.

Această speranţă acţionă în aşa fel încât, a doua zi, abia mai putea să păşească. Spuse că e bolnav.

— Cine eşti dumneata de mă tot plictiseşti ? şi doctorul regimentului îl măsură din ochi. Pari sănătos tun, şi chiar şi pântecele ţi-a mai scăzut.

Dar Diederich stătea în poziţia de drepţi, stăruind mereu că e bolnav: doctorul trebui să se hotărască să-l examineze. Când Diederich îi întinse piciorul bolnav, îi declară însă că dacă nu-şi aprinde pe loc o ţigară i se face rău. Totuşi, n'avea ce să-i găsească la picior. Doctorul îl împinse furios de pe scaun.

— Te duci la instrucţie, scurt, am isprăvit! şi cu asta închise discuţia.

In timpul instrucţiei însă, Diederich scoase dintr'odată un strigăt şi căzu jos. Fu dus la infirmerie, unde mirosea a trupuri omeneşti şi unde nu avea nimic de mâncare. Căci aici era greu de adus din mâncarea ce se dădea tinerilor cu termen redus, iar din raţiile cuvenite celorlalţi care mâncau dela cazan, nu rămânea nimic. Răzbit în cele din urmă de foame, se declară sănătos. Lipsit de orice ajutor omenesc, privat de toate drepturile morale ale societăţii civile, îşi purta din greu crucea calvarului ; dar, într'o dimineaţă, tocmai când pierduse orice nădejde, fu chemat dela instrucţie în cabinetul medicului şef. Acest şef atotputernic dorea să-l examineze. De astădată îi vorbea cu un glas mai omenesc şi oarecum stingherit, reluând doar din când în când tonul sever şi asprimea militărească, dar nici această asprime nu era scutită de o anumită stânjeneală. Nu putu să constate nici el mare lucru, totuşi intervenţia lui avu alt rezultat. La sfârşit îl sfătui pe Diederich ca „deocamdată“ să-şi facă datoria de ostaş mai departe, până ce se va hotărî într'un fel. „Cu aşa picior...“

Peste câteva zile fu chemat de către un sanitar

care-i şi luă pe o hârtie indigo amprenta tălpii piciorului cu pricina şi îi spuse să mai aştepte la infirmerie. Doctorul regimentului, care tocmai făcea vizita, nu scăpă nici prilejul acesta de a-şi arăta tot dispreţul lui. „N'are nici măcar piciorul plat! Pute de leneş!" Dar deodată uşa se deschise şi-şi făcu intrarea medicul şef, cu chipiul în cap. Călca mai apăsat şi mai hotărît ca de obicei; nu se uita nici la dreapta, nici la stânga; fără să scoată o vorbă, el se postă dinaintea subalternului său, îndreptându-şi încruntat privirea severă spre chipiul acestuia. Medicul regimentului rămase uluit; situaţia era de aşa natură că tonul colegial care se stabilise în relaţiile lor obişnuite nu mai mergea. Se reculese, îşi scoase chipiul şi luă poziţia de drepţi. Atunci superiorul îi arătă hârtia cu amprenta piciorului, vorbindu-i încet şi pe un ton care-i poruncea parcă să vadă ceva ce nu exista aevea. Doctorul regimentului se uită, rând pe rând, când la şeful său, când la Diederich şi, în sfârşit, la hârtie. Pe urmă salută bătând din călcâie: ceeace i se poruncise să vadă, văzuse...

După plecarea medicului şef, medicul regimentului se apropie de Diederich şi i se adresă politicos, cu un surâs uşor de înţelegere:

— Firește, cazul era, dela început, cum nu se poate mai limpede. Dar din pricina celorlalţi... Înţelegi, disciplina...

Diederich, stând în poziţia de drepţi, arăta că înţelege perfect.

— Dar — repetă doctorul — eu am ştiut, firește cum stă cazul cu dumneata.

Diederich îşi zise în gând: „Chiar dacă n'ai fi ştiut, acuma o ştii în orice caz", şi, tare, rosti:

— Permiteţi-mi să vă întreb, domnule doctor: credeţi că voi fi în stare să-mi continui oare serviciul militar?

— Asta nu ţi-o pot garanta! ripostă doctorul şi plecă.

Din ziua aceea, Diederich fu scutit de corvezi. Nu-l mai prinse nimeni la instrucţie. Conduita lui în cazarmă deveni încă şi mai supusă, şi mai plină de

bunăvoinţă. Când, seara la apel, căpitanul, care se întorcea dela cazinoul ofiţerilor uşor ameţit şi cu ţigara în gură, împărţea în dreapta şi în stânga zile de închisoare pentru orice pereche de cizme care fuseseră numai şterse de praf în loc să fie văcsuite cum se cuvine, lui Diederich nu-i găsea nicio vină. Cu atât mai nemilos era însă pornit, în severitatea lui regulamentară, împotriva unuia dintre tinerii cu termen redus, care de trei luni era pedepsit să doarmă în dormitorul comun, pentrucă, în primele două săptămâni de militărie, înnoptase odată la el acasă. Şi dormise atunci acasă pentrucă avusese patruzeci de grade temperatură, aşa că, dacă şi-ar fi făcut datoria, probabil c'ar fi murit. Ei, ar fi murit, şi gata ! De câte ori îl privea pe acest tânăr, căpitanul avea un aer de îngâmfată satisfacţie. Diederich, în colţişorul lui, umil dar nevătămat, îşi zicea : „Ei vezi ? „Noua Teutonie“ şi un consilier sanitar fac mai mult decât patruzeci de grade temperatură...“ Cât despre situaţia lui, într'o bună zi formalităţile fură gata şi subofiţerul Vanselow îi anunţă lăsarea la vatră. Ochii lui Diederich se umplură numaidecât de lacrimi ; strânse călduros mâna lui Vanselow.

— Tocmai mie să mi se întâmple una ca asta, eu care aveam — suspină el — eu care aveam atâta dragoste pentru armată...

După aceea fu „descazarmat“.

Patru săptămâni nu mai ieşi din casă şi toci pe capete. Când se ducea să mănânce, se uita cu grijă împrejur să vadă dacă nu cumva îl zăreşte vreun cunoscut. In cele din urmă trebui să se arate la „Noua Teutonie“. Intră cu un aer provocator.

— Acela din voi care nu şi-a făcut armata habar n'are ce-i aia ! V'o spun eu ! Acolo vezi lumea sub un unghi cu totul nou ! Era să rămân definitiv în militărie, mă sfătuiau şi comandanţii mei, care... îmi găseau aptitudini ce ies din comun... şi când colo...

Işi luă o mutră îndurerată.

— Pacostea cu gloaba căpitanului ! Aşa se întâmplă totdeauna când eşti prea bun soldat. Căpitanul avea obiceiul să lase pe seama cuiva docarul lui, să-i mai

desmorţească puţin gloaba. Aşa mi s'a întâmplat nenorocirea. E drept că nici eu nu mi-am îngrijit mai deloc piciorul şi am reluat prea curând instrucţia. Starea mi s'a înrăutăţit văzând cu ochii şi medicul militar mi-a spus că ar fi bine să-i înştiinţez pe-ai mei, pentru orice eventualitate...

Spunea toate astea scurt, bărbăteşte.

— Să-l fi văzut pe căpitan! Zilnic venea să mă vadă, după cele mai lungi marşuri, aşa cum era, cu uniforma plină de praf. Asta numai în armată mai poţi vedea. In zilele acelea grele s'a călit cu adevărat camaraderia noastră. Uite, ţigara asta de foi dela el o am. Şi când a trebuit să mă anunţe că medicul regimentului e de părere să fiu scutit de armată, vă asigur c'a fost un moment din viaţa mea pe care n'am să-l pot uita cât voi trăi. Şi căpitanul şi eu ne luptam cu lacrimile care ne umezeau ochii.

Erau toţi foarte mişcaţi. Incurajat, Diederich privi împrejur.

— Ei, acum trebue să mă obişnuesc iar cu viaţa de „ţivil". Prosit! Noroc!

Şi tocea mai departe; iar sâmbătă seara chefuia cu „Noii teutoni". Apăruse şi Wiebel din nou. Era asesor, pe cale de a ajunge procuror, şi nu vorbea decât de „tendinţe subversive" ori de „duşmanii patriei", când nu ţinea discursuri despre „gândirea social-creştină". Le explica bobocilor că venise vremea să se ocupe şi ei de politică. Ştia că mulţi socoteau lucrul acesta nedemn de ei, dar trebuiau luate măsuri împotriva adversarilor. Chiar şi unii domni din vechi familii nobile, cum era prietenul său asesorul von Barnim, făceau parte din mişcare. In curând domnul von Barnim le va face lor, „Noilor teutoni", onoarea unei vizite.

Veni într'adevăr şi câştigă repede toate inimile, căci se purta cu ei toţi ca dela egal la egal. Avea păr negru, pieptănat lins şi cu cărare, şi o înfăţişare de funcţionar zelos; vorbea rece şi obiectiv, dar pe la sfârşitul cuvântării ochii i se aprinseră de entuziasm şi-şi luă grăbit rămas bun, cu călduroase strângeri de mână. După vizita lui, toţi „Noii teutoni" fură de

acord că liberalismul iudeu era cel dintâi germene al molimei social-democrației, și că toți germanii creștini trebue să strângă rândurile în jurul predicatorului curții, Stöcker. Diederich, ca și ceailalți, nu pricepea deslușit sensul expresiei „cel dintâi germene", iar social-democrația i se părea a fi doar o pornire generală de a împărți toate bunurile. Dar îi era deajuns și atâta. Totuși, domnul von Barnim poftise la dânsul pe toți cei care ar dori lămuriri mai amănunțite, și Diederich nu și-ar fi putut ierta să piardă o ocazie atât de măgulitoare.

In locuința lui demodată și rece de burlac, domnul von Barnim ținu o conferință numai pentru Diederich. Idealul politic al asesorului era întoarcerea la fericitele vremuri ale evului mediu, cu adunările lui corporatiste reprezentative: nobilimea, clerul, negustorii și meșteșugarii. Breasla meșteșugarilor trebuia să se ridice iar, așa cum o cerea și împăratul, la rangul ce-l avusese înainte de războiul de treizeci de ani. Corporațiile meșteșugărești trebuiau să trăiască în frica lui dumnezeu și puritatea moravurilor. Diederich își exprimă cea mai fierbinte aprobare. Era în vederile sale să nu păsească în viață izolat, ci înregimentat într'o corporație, ca membru efectiv al unei bresle și al unei anumite clase sociale. Se și vedea deputat al industriei hârtiei. Firește, pe cetățenii ovrei domnul von Barnim îi excludea din orânduirea lui ideală; ei reprezentau doar principiul desordinii, al destrămării, al haosului, al lipsei oricărui respect și al răzvrătirii: principiul răului însuși. Fața de om binevoitor a asesorului se strâmba de ură și Diederich simți că-i urăște și el pe ovrei odată cu domnul von Barnim.

— Dar în fine — își dădu cu părerea Diederich — puterea e în mâinile noastre și-i putem izgoni. Armata germană...

— Tocmai! Asta e! strigă domnul von Barnim, plimbându-se grăbit prin odaie. Pentru asta am purtat noi oare gloriosul nostru război, pentru ca moșia mea părintească să încapă în mâinile unui oarecare domn Frankfurter?

Şi cum Diederich tăcea, impresionat, se auzi soneria şi domnul von Barnim zise :

— E bărbierul meu. Să vezi cum mi ţi-l convertesc şi pe dânsul !

Observând însă desamăgirea lui Diederich, adăugă :

— Fireşte, cu oameni de soiul lui vorbesc cu totul altfel. Dar fiecare din noi trebue să contribue, în măsura posibilităţilor, la distrugerea social-democraţiei şi să-i atragă pe oamenii de jos în tabăra împăratului nostru creştin. Să lucrezi şi dumneata în acelaş sens !

Cu asta, Diederich era concediat. Plecând, îl mai putu auzi pe bărbier spunând :

— Domnule asesor, încă un client vechi mă părăseşte pentru Liebling, numai pentrucă Liebling şi-a pus marmoră la prăvălie !

Când Diederich îi povesti lui Wiebel cele spuse de domnul von Barnim, acesta replică :

— Toate astea-s bune şi frumoase şi am cea mai mare stimă pentru idealismul prietenului meu von Barnim, dar în felul acesta nu ajungem noi prea departe ! Uite, şi Stöcker a avut prilejul să-şi dea seama, după adunările dela Eispalast, ce-i cu democraţia lui, fie ea creştină sau necreştină — cum i se mai zice. Prea au mers departe lucrurile. Acum nu mai poate fi vorba de altceva, decât să dăm lovitura, câtă vreme avem în mână puterea.

Şi Diederich înouviinţă, uşurat. Nu era chiar pe gustul lui să cutreiere lumea propovăduind, spre a face proselitism creştin.

— Împăratul a spus : „De social-democraţie am eu grijă". Ochii de pisică ai lui Wiebel scânteiară deodată ameninţători. Ce vă trebue mai mult ? Soldaţii sunt preveniţi că li s'ar putea da ordin să tragă chiar în rudele lor. Ce mai vreţi ? Pot să-ţi împărtăşesc, dragul meu, că ne aflăm în pragul unor evenimente covârşitoare.

Şi, cum Diederich se arăta plin de curiozitate şi emoţie :

— Ceeace am putut afla prin vărul meu von Klappke...

Wiebel făcu o pauză. Diederich lipi călcâiele.

— ...sub pecetea tainei... nu este încă destul de copt pentru a putea să fie dat în vileag. Vă pot spune numai atât, că vorba de ieri a maiestăţii sale, şi anume, că „nemulţumiţii îşi vor putea scutura până şi praful german de pe picioare", a fost un avertisment al dracului de serios.

— Intr'adevăr? Crezi? întrebă Diederich. Atunci am un ghinion deadreptul revoltător că tocmai acum a trebuit să părăsesc serviciul din armata maiestăţii sale! Pot să-ţi spun că aş fi ştiut să-mi fac pe deplin datoria împotriva duşmanului dinlăuntrul ţării. Pe armată, după câte ştiu, împăratul se poate bizui oricând!

In zilele acelea umede şi reci ale lui Februarie 1892, el se învârtea tot timpul pe străzi în aşteptarea marilor evenimente. Pe Unter den Linden ceva părea schimbat, fără ca totuşi să poţi spune ce anume. La întretăierile străzilor făceau de rond poliţişti călări, aşteptând şi ei. Trecătorii îşi arătau unul altuia această desfăşurare a forţei publice. „Vin şomerii!" se auzi. Lumea se oprea să-i vadă. Veneau din partea de nord a oraşului, în grupuri mici, cu pas rar, de marş. Ajunşi pe Unter den Linden şovăiră nedumeriţi parcă; se sfătuiră din ochi şi se îndreptară spre palat. Acolo se opriră muţi, cu mâinile în buzunare, lăsându-se stropiţi cu noroi de roţile trăsurilor şi strângându-şi umerii sub ploaia care şiroia cu nemiluita pe paltoanele lor decolorate. Unii urmăreau cu ochii ofiţerii care treceau, întorcând capul după ei, ca şi după cucoanele din trăsuri şi după blănurile bogate ale cuconaşilor ce se plimbau agale; dar, în timp ce-i priveau, feţele lor lipsite de expresie nu erau nici ameninţătoare şi nici măcar curioase, ca şi când nu veniseră ca să vadă ceva, ci numai să se lase văzuţi. Alţii, însă, nu-şi luau ochii dela ferestrele palatului. Apa li se prelingea pe feţele ridicate în sus. Un poliţist călare urla la ei şi îi împingea mai încolo, peste drum, sau până la colţul următor al străzii — dar peste o clipă reveneau şi, între feţele acestea scofâlcite, pe care lumina spălăcită a asfinţitului juca sinistru, şi zidul nemişcat din faţă,

care se cufundase în întuneric, se căsca parcă o prăpastie uriaşă.

— Nu înţeleg — se răţoi Diederich — dece nu-i mai energică poliţia. E doar o bandă de răzvrătiţi.

— N'ai nicio grijă, răspunse Wiebel. Poliţia are ordine precise. Crede-mă pe mine, colo sus se duce o politică bine chibzuită. Nu e totdeauna recomandabil ca asemenea focare de putreziciune din trupul statului să fie stârpite dela început. Laşi buboiul să se coacă şi pe urmă operezi radical.

Buboiul de care vorbea Wiebel progresa pe zi ce trecea şi în ziua de 26 stătea gata să spargă. Manifestaţiile celor lipsiţi de lucru păreau a avea în ziua aceea un scop bine determinat. Respinşi în una din străzile din nordul capitalei, ţâşnirâ deodată întăriţi din strada de alături, înainte de a li se fi putut tăia drumul. Pe Unter den Linden, coloanele lor se unirâ ; de câte ori erau despărţite se contopeau iar, până ajunseră la palat. Respinşi, se întoarseră din nou, muţi şi întunecaţi, ca un şuvoi de apă ieşit din matcă. Circulaţia trăsurilor se întrerupse, pietonii nu mai puteau înainta, înghiţiţi de valurile care inundaseră piaţa, de marea turbure şi cenuşie a sărăcimii care tălăzuia posomorîtă şi îndârjită, rostogolindu-se cu strigăte înnăbuşite, şi ridicându-şi, asemenea catargelor unor corăbii scufundate, pancartele cu lozinci : „Vrem pâine, vrem de lucru !“ Din adâncuri izbucnea din când în când un vuiet mânios mai puternic : „Vrem pâine ! Vrem de lucru !“ Şi strigătul acesta se umfla, bubuia pe deasupra capetelor mulţimii, ca ţâşnit dintr'un nor de furtună : „Vrem pâine ! Vrem de lucru !“ La un atac al poliţiştilor călări, mulţimea se ridică parcă pe creştetul unui val, apoi se retrase şi se auziră voci de femei, stridente, ca nişte semnale de fluier :

— „Vrem pâine ! Vrem de lucru !“

Unii sunt călcaţi în picioare. Cei cocoţaţi pe statuia lui Frederic cel Mare sunt îmbrânciţi jos. Dar oamenii nu se lasă. Toţi strigă cu gura larg deschisă. In jurul micilor funcţionari, care din pricina învălmăşelii n'au putut ajunge la slujbă, se stârneşte praf, ca şi cum cineva le-ar scutura hainele. O mutră schi-

monositâ pe care Diederich n'o recunoaşte, strigă: „Acum se schimbă povestea! O să mănânce bătaie jidanii!" şi dispare, înainte ca Diederich să-şi dea seama că e domnul von Barnim. Vrea să-l ajungă, dar e împins cât colo, până în vitrina unei cafenele, unde aude zăngănitul geamurilor sparte; apoi un lucrător strigă: „Acum câteva zile m'au dat afară de aici şi m'au făcut să-mi pierd cei treizeci de pfenigi pentrucă nu purtam joben" şi pătrunde şi el în cafenea peste pervazul vitrinei, printre mesele răsturnate, pe podeaua acoperită de cioburi, într'o îmbulzeală îngrozitoare, din mijlocul căreia se aud ţipete: „Să nu mai intre nimeni! Ne înnăbuşim". Dar vin din ce în ce mai mulţi. „Suntem împinşi de poliţişti!" strigă un glas. Mijlocul străzii e golit, curăţat, ca pentru o intrare triumfală. Deodată cineva rosteşte: „Iată-l pe Wilhelm!"

Şi Diederich se pomeni iar în stradă. Nimeni nu ştia cum se făcuse că dintrodată se putea merge în masă compactă, pe toată lărgimea străzii şi pe amândouă trotuarele, până aproape de crupa calului pe care călărea Kaiserul însuşi! Il priveau cu toţii şi se ţineau după el. Pâlcurile de manifestanţi fură risipite şi luate de curent. Intunecată învălmăşeală, un torent de oameni fără limite, fără formă şi fără niciun rost, iar deasupra ei, strălucind, un bărbat tânăr, cu coiful pe cap: împăratul! Se uitau la el. Ei îl siliseră să coboare din palat. Până la venirea lui, strigaseră: „Vrem pâine! Vrem de lucru!" Nu se schimbase nimic, doar că apăruse el — şi iată că acum mărşăluiau de parc'ar fi fost la defilare, pe câmpul dela Tempelhof.

Pe trotuare, unde rândurile erau mai rare, câţiva domni, care după îmbrăcăminte păreau a fi burghezi, vorbeau între ei:

— Slavă domnului! Impăratul ştie ce vrea!

— Şi ce vrea împăratul?

— Să arate bandei de răzvrătiţi în mâna cui e puterea! A încercat întâi cu binele. A mers chiar prea departe cu indulgenţa în hotărîrile sale de acum doi ani. Şi iată-i că s'au obrăznicit.

— Impăratul nu ştie ce-i frica, asta trebue s'o recunoaştem. Prieteni, e un moment istoric!

La auzul acestor cuvinte, pe Diederich îl trecură fiori. Domnul cel bătrân care vorbise i se adresase chiar lui. Avea favoriţi albi şi „Crucea de fier" pe piept.

— Tinere — îi spuse el — ceeace face acum minunatul şi tânărul nostru împărat, o vor învăţa cândva copiii, din manualele lor de istorie! Ţine bine minte!

Mulţi începuseră să păşească ţanţoşi, cu pieptul scos, cu mutre solemne. Domnii din suita împăratului aveau o privire cruntă şi-şi mânau caii prin mulţime, uitându-se la toată lumea ca şi când oamenii strânşi pe amândouă laturile străzii ar fi fost doar nişte figuranţi aduşi anume pentru o reprezentaţie grandioasă; ba, din când în când, aceste mărimi mai trăgeau şi cu coada ochiului, ca să vadă impresia pe care o fac asupra publicului. Impăratul, el însuşi, nu avea ochi pentru nimeni; nu se vedea decât pe sine: iată de ce fusese în stare el. O seriozitate profundă îi împietrise trăsăturile; privirile îi fulgerau pe deasupra miilor de oameni pe care, fermecându-i, îi stăpânea. El, stăpân prin graţia lui dumnezeu, se măsura cu dânşii, răzvrătiţii lui slujitori! Singur şi fără pază, cutezase să vină în mijlocul lor, puternic numai prin misiunea lui de drept divin. Puteau să ridice mâna asupra-i, dacă aceasta ar fi fost voia celui de sus; se oferea pe sine însuşi drept jertfă pe altarul cauzei lui sfinte. Dar dacă dumnezeu era cumva cu el, atunci aveau să vadă ei, răzvrătiţii! Aveau să-i pomenească veşnic fapta, dar şi slăbiciunea lor aveau s'o ţină minte veşnic.

Un tânăr purtând o pălărie de artist, cu boruri largi, mergea alături de Diederich I se adresă:

— Am mai văzut noi chestii de-astea! Napoleon la Moscova, amestecându-se de unul singur prin mulţime.

— Totuşi, e măreţ! afirmă Diederich, şi glasul îi era sugrumat de emoţie.

Celălalt ridică din umeri:

— Teatru, şi nici măcar de calitate!

Diederich încercă să-l fulgere cu privirea, întocmai ca împăratul.

— Se vede treaba că şi dumneata vei fi fiind unul din ăştia!

Diederich n'ar fi putut să explice ce voia să spună prin „ăştia". Simţea numai că acum, pentru întâia oară în viaţă, avea de apărat o cauză dreaptă, împotriva uneltirilor duşmănoase. Cu toată emoţia care-l stăpânea, el măsură din ochi statura tânărului; umerii nu-i erau prea laţi. Şi, simţind că avea aprobarea celor din jur, Diederich trecu la atac. Îşi împinse duşmanul spre zid cu pântecele şi îl pocni peste pălăria lui de artist. Începură să-i dea ghionţi şi alţii. Pălăria se rostogoli pe jos şi după ea se prăbuşi curând şi omul. Urmându-şi drumul, Diederich zise către camarazii săi de luptă:

— Sigur că nici nu şi-a făcut armata! Şi n'are nici măcar crestături pe obraz!

Domnul cel bătrân, cu favoriţi şi decorat cu „Crucea de fier", apăru din nou şi-i strânse mâna:

— Bravo, tinere, bravo!

— Se poate să nu-ţi ieşi din fire — explică Diederich încă gâfâind — când vrea să ne strice măreţia acestui moment istoric?

— Ţi-ai făcut armata? îl întrebă domnul cel bătrân.

— Mi-ar fi plăcut să pot rămâne pe totdeauna în rândurile armatei noastre! răspunse Diederich.

— Ei da, n'avem în fiecare zi câte un Sedan! spuse bătrânul şi îşi atinse „Crucea de fier" cu vârful degetului. *Noi* am fost la Sedan!

Diederich se ridică în vârful picioarelor, arătând spre mulţimea care tălăzuia potolită şi spre Kaiser:

— E tot atât de frumos ca şi la Sedan!

— Ei, da, da... răspunse bătrânul.

— Daţi-mi voie, prea stimate domn, strigă deodată cineva către Diederich, scuturând un carnet; trebue să dăm la ziar fapta dumitale, ştii, pentru a reda mai bine atmosfera generală. Aţi administrat o lecţie unui „tovarăş", nu?

— N'are nicio importanţă, răspunse modest Diede-

rich, gâfâind încă. Din partea mea, am putea pe loc începe lupta împotriva duşmanilor dinlăuntru. Împăratul e doar cu noi!

— Frumos... zise reporterul şi scrise: *„Prin mulţimea care freamătă se aud voci din toate straturile sociale, exprimându-şi cea mai devotată supunere şi cea mai nestrămutată încredere faţă de maiestatea sa"*.

— Ura! strigă Diederich, auzind că toţi ceilalţi strigau; şi în mijlocul mulţimii de oameni care ovaţionau se trezi deodată la Brandenburger Tor. Împăratul trecu la doi paşi de el. I-ar fi putut vedea din plin şi faţa împietrită şi fulgerele din priviri, dar îi jucau toate pe dinaintea ochilor, atât de tare striga. O beţie, mai înălţătoare şi infinit mai minunată decât aceea a halbelor de bere, îl ridica în vârful picioarelor, purtându-l parcă prin aer; îşi fâlfâia pălăria sus, pe deasupra tuturor capetelor, plutind în sferele unui entuziasm delirant, în sfere în care se întâlnesc cele mai înalte simţăminte omeneşti. Călare, pe sub arcul tuturor triumfurilor imperiale, cu trăsături împietrite şi cu priviri fulgerătoare, trecea Puterea! Puterea care ne calcă în picioare şi căreia noi îi sărutăm copitele! Puterea care trece călcând în picioare foamea, răzvrătirea, dispreţul! Puterea împotriva căreia nu putem face nimic, fiindcă o iubim! Puterea pe care o avem în sânge, deopotrivă cu supunerea! Nu suntem decât atomi, o moleculă infinit de mică pe care o scuipă Puterea cea mare! Fiecare din noi, luat în parte, nu e nimic, dar ca membrii ai unor corpuri organizate, ca „Noua Teutonie", armata, funcţionărimea, ca biserica, corpul didactic, asociaţiile industriale şi organizaţiile puternice ne ridicăm în rânduri strânse în chip de piramide până sus, acolo unde stă împietrită în strălucirea fulgerelor ei, Puterea! Ea să ne fie călăuză, să ne împărtăşim din ea, necruţători faţă de cei care s'au îndepărtat de centrul ei radios, şi să triumfăm chiar şi când suntem striviţi sub călcâiul ei: căci astfel se justifică iubirea noastră!

...Un poliţist, din cordonul care păzea arcul de triumf, îl izbi pe Diederich în piept cu atâta putere încât acesta-şi pierdu răsuflarea, dar ochii îi erau tot atât de

plini de beţia victoriei, ca şi cum el însuşi ar fi trecut călare peste toată mulţimea aceea de nenorociţi care-şi înghiţeau domoliţi şi înfrânţi foamea. Să-l urmăm! Să-l urmăm pe împăratul nostru! Toţi erau însufleţiţi de acelaş sentiment ca Diederich. Un singur cordon de jandarmi era prea puţin pentru entuziasmul mulţimii şi cordonul fu rupt. Dincolo de poartă însă era alt cordon. Trebuia să faci un mare ocol pe străzi lăturalnice, ca să ajungi la grădina zoologică, şi-apoi să găseşti un loc, pe unde să te strecori. Puţini găsiră locul acela. Diederich se afla deodată singur, când se repezi în mijlocul şoselei rezervate călăreţilor, în faţa împăratului, rămas el însuşi singur. Diederich arăta ca un individ primejdios, aprins de fanatism, murdar, rupt, cu ochi rătăciţi; împăratul, de pe cal, îl străpunse cu privirea. Diederich îşi smulse pălăria, căscă gura mare, dar nu putu scoate niciun sunet. Oprindu-se prea brusc, alunecă şi căzu greoi, cu picioarele în sus într'o băltoacă, stropindu-se tot cu apă murdară. Atunci împăratul izbucni în râs. Omul ăsta era doar un monarhist, un supus credincios! Impăratul se întoarse către cei din suită; se plesni peste coapse şi râse tare. Din băltoacă, Diederich se uita după el, tot cu gura căscată.

CAPITOLUL II

Se şterse cât putu mai bine de noroi şi făcu calea întoarsă. Pe o bancă stătea o cucoană ; lui Diederich nu-i prea venea la socoteală să-i treacă prin faţă, cu atât mai mult cu cât, după toate, ea se uita stăruitor la dânsul. „Gâscă", gândi el, furios. Abia pe urmă observă că femeia părea foarte speriată şi, în sfârşit, recunoscu în ea pe Agnes Göppel.

— Tocmai m'am întâlnit cu împăratul, zise el, repede.

— Impăratul ? întrebă ea, ca de pe altă lume.

Diederich începu să dea drumul la tot ceeace-l înnăbuşea, tumultuos, vorbind cu gesturi largi, neobişnuite. Tânărul şi strălucitul nostru împărat, atât de măreţ, singur printre nebunii de răzvrătiţi ! Devastaseră o cafenea ! Da, chiar el însuşi fusese de faţă ! Se luptase singur pe Unter den Linden pentru împăratul său ! Ar fi trebuit să tragă cu tunurile în ei !

— Oamenii sunt morţi de foame, zise cu sfială Agnes. Sunt şi ei oameni.

— Oameni ? Ochii lui Diederich se holbară furioşi. Ei sunt duşmanul dinlăuntru !

Văzând-o pe Agnes din nou speriată, se mai domoli.

— Poate că-ţi face plăcere să vezi circulaţia oprită pe toate străzile, din cauza acestor derbedei ?

Nu, asta o stingherea mult pe Agnes. Avusese treabă în oraş şi, când voise să se întoarcă în Blücherstrasse, nu mai mergea niciun omnibuz şi nici nu se putea trece pe nicăieri. O împinseseră înapoi, până aici. Era frig şi umed, tatăl ei trebuia să fi fost îngrijorat ; ce era de făcut ? Diederich îi făgădui s'o scoată din încurcătură. Porniră împreună. La un moment dat, el nu mai ştiu ce să spună ; întorcea mereu capul spre dreapta şi spre stânga, ca şi cum ar fi tot căutat drumul. Se aflau acum singuri printre arborii despuiaţi şi prin frunzişul veşted şi ud. Unde-i erau acum înălţătoarele simţăminte bărbăteşti de adineaori ? Diederich se simţea cuprins de sfială, ca la ultima lui plimbare cu Agnes, atunci când îl ameninţase Mahlmann, iar el sărise într'un omnibuz şi se făcuse nevăzut. Fata tocmai îi spunea :

— N'ai mai fost demult, de foarte mult timp pe la noi. N'ai primit scrisoarea tatei?

Diederich îi explică, încurcat, că lui îi murise de curând tatăl. Agnes trebui mai întâi să-i exprime condoleanţe. Pe urmă-l întrebă dece nu se mai arătase deloc pe la ei de trei ani — încetase să vină aşa dintrodată...

— Nu-i aşa ? Sunt aproape trei ani.

Diederich începu să mai prindă curaj. Viaţa de membru al unei corporaţii studenţeşti îi luase tot timpul liber. Şi ca orice membru al asociaţiei, fusese supus la o disciplină îndrăcită.

— Şi pe urmă — adăugă el — mi-am făcut datoria către patrie.

— Oh ! exclamă Agnes, privindu-l. Câte n'ai mai făcut de atunci ! Desigur că ţi-ai luat şi doctoratul ?

— Il dau chiar acum !

— Nu te-ai schimbat aproape deloc.

Părea cu totul nemulţumit. Cum adică ? Oare pentru ea nu însemnau nimic tăieturile lui de pe obraz, corpolenţa lui falnică, mândra lui înfăţişare bărbătească ?

Oare ea nu vede nimic din toate astea ?

— Dar dumneata ? întrebă el oarecum stângaci.

Obrazul ei palid şi slăbit se rumeni uşor, până'n vârful nasului mic şi turtit, presărat cu pistrui :

— Eu ? Uneori nu mă simt prea bine, dar am să-mi revin.

Diederich se simţi cuprins de remuşcări :

— Voiam să spun, firește, că te-ai făcut şi mai drăguţă, zise el privindu-i părul roşcat care-i ieşea de sub pălărie şi părea mai bogat ca altădată, căci obrăjiorul i se făcuse foarte mic. Işi aduse aminte de toate umilinţele de odinioară şi-şi spuse că, acuma, lucrurile stau cu totul altfel. Şi continuă pe un ton provocator :

— Ce mai face domnul Mahlmann ?

Agnes îşi luă un aer dispreţuitor :

— Ce, te mai gândeşti încă la acela ? Dacă l-aş vedea acum, puţin mi-ar păsa de el !

— Da ? Dar are un birou de brevete, ar fi numai bun de însurătoare.

— Ei şi ?

— Dar înainte te interesa !

— Ce te face să crezi asta ?

— Iţi făcea totdeauna mici cadouri.

— Aş fi preferat să nu-mi facă ; dar atunci... şi privi lung drumul, frunzele veştede de anul trecut, atunci n'ar mai fi trebuit să primesc nici cadourile dumitale...

Apoi tăcu, speriată parcă de ce spusese. Diederich simţi că în clipa aceea se petrecuse un fapt important, şi tăcu şi el.

— Nu erau decât nişte fleacuri, îngână el în cele din urmă ; câteva flori...

Şi, cu un accent de mânie reîmprospătată :

— Mahlmann ţi-a dat chiar şi o brăţară !

— N'o port niciodată, zise Agnes.

Lui Diederich inima începu să-i svâcnească deodată puternic în piept şi bâigui :

— Şi dacă ar fi fost dela mine ?

Tăcere... El aştepta cu răsuflarea oprită. Incet de tot, se auzi de pe buzele ei :

— Atunci, da...

O porniră apoi dintrodată mai repede, fără să-şi spună nimic. Ajunseră la Brandenburger Tor, văzură aleea Unter den Linden, înţesată ameninţător de poliţişti, trecură repede mai departe şi cotiră pe Dorotheenstrasse. Aici era lume puţină ; Diederich încetini pasul şi începu să râdă.

— E cât se poate de nostim. Cadourile pe care ţi le făcea Mahlmann erau plătite cu banii mei. Imi lua mai toţi banii, profitând de faptul că pe atunci eram un tinerel cu caş la gură.

Agnes se opri :

— Oh ! se înfioră ea şi se uită la el cu ochii ei aurii în care tremura parcă plânsul. E groaznic. Mă vei putea ierta vreodată ?

Diederich surâse cu un aer de superioritate. Erau doar nişte istorii de demult, prostii de tinereţe.

— Ba nu, defel zise ea turburată.

Lucrul cel mai important era acum să ajungă acasă. Dar mai departe nu se putea merge. Nu se zărea niciun omnibuz.

— Imi pare foarte rău, dar va trebui să-mi suporţi câtva timp societatea. Dealtfel, eu locuesc aici, în apropiere. Ai putea să vii sus la mine, ai fi ferită cel puţin de umezeală. Dar, fireşte, nu se cuvine ca o domnişoară să facă aşa ceva.

Agnes mai păstra privirea aceea rugătoare.

— Eşti atât de bun — zise ea, şi răsuflarea i se iuţi — eşti atât de nobil ! Şi pe când intrau în casă : In dumneata pot avea toată încrederea, nu ?

— Ştiu ce obligaţii am faţă de onoarea corporaţiei mele, declară Diederich.

Trebuiau să treacă prin dreptul bucătăriei, dar nu era nimeni înlăuntru.

— Scoate-ţi paltonul şi pălăria, îi spuse el politicos.

Rămase aşa, fără s'o privească, mutându-se mereu de pe un picior pe altul, cât timp ea îşi scotea paltonul şi pălăria.

— Mă duc să caut gazda, să-i spun să ne facă un ceai. Se şi întoarse spre uşă, dar deodată făcu un pas înapoi. Agnes îi apucase mâna şi i-o sărută.

— Dar, domnişoară Agnes, şopti el, groaznic de speriat, şi îi puse mâna pe umăr, ca şi cum ar fi voit s'o consoleze; ea se lăsă pe umărul lui. El o sărută atunci pe creştet, destul de tare, fiindcă se socotea oarecum obligat. Sub apăsarea asta, trupul fetei se înfioră; fremăta ca o pasăre rănită. Diederich i-l simţea cald, în bluza subţire. Se înfierbântă şi o sărută pe gât. Şi deodată îi zări faţa: avea gura întredeschisă, pleoapele pe jumătate lăsate şi o expresie pe care nu i-o mai văzuse niciodată şi care-l ameţi.

— Agnes! Agnes, te iubesc... strigă el, implorând parcă ajutor. Ea nu răspunse nimic; îi simţea doar răsuflarea scurtă şi fierbinte. Îşi dete seama că era gata să cadă şi o culcă, aproape leşinată.

Pe urmă, ridicându-se şi stând pe marginea divanului, ea începu să plângă.

— Nu fii supărată pe mine, Agnes, se ruga Diederich.

Fata îl privi cu ochii umezi:

— Dar plâng de fericire — zise ea — te-aştept de-atâta vreme. Dece? întrebă ea, când Diederich voi să-i încheie bluza. Dece mă acoperi? Ai şi'nceput să nu mă mai găseşti frumoasă?

El protestă.

— Sunt foarte pătruns de răspunderea ce mi-am lut-o...

— Răspundere? se miră Agnes. A cui răspundere? Te iubesc de trei ani. Tu nici nu ştiai. Aşa ne-a fost scris nouă de soartă!

Diederich, cu mâinile în buzunare, îşi spunea că asta e într'adevăr soarta fetelor uşuratice. Pe de altă parte, simţea nevoia să-i mai audă asigurările.

— Vasăzică, e adevărat că numai pe mine m'ai iubit?

— Ştiam eu că nu mă crezi! A fost îngrozitor când mi-am dat seama dece nu mai dai pe la noi şi-am înţeles că totul s'a sfârşit. Voiam să-ţi scriu, să viu la tine. Dar nu îndrăzneam, fiindcă tu nu mai voiai să

ştii de mine. Cu sănătatea mi-a mers aşa de rău, încât tata a trebuit să mă ia cu el într'o călătorie.

— Unde? întrebă Diederich.

Dar Agnes nu răspunse; îl trăgea din nou spre ea.

— Iubeşte-mă! Numai pe tine te am pe lume!

Diederich gândea, jenat: „Nu s'ar putea spune că eşti prea bogată!" Agnes scăzuse în ochii lui; nu mai preţuia prea mult pentru el de când avusese dovada că ea îl iubeşte. Pe deasupra, îşi mai spunea şi că unei fete cu asemenea purtări nu trebue să-i dai întru totul crezare.

— Şi Mahlmann? întrebă Diederich ironic. A fost ceva şi cu el! Ei lasă, lasă! continuă însă repede, văzând că ea se ridică îngrozită. Dădu s'o împace. Ii spuse că fericirea îl zăpăcise de tot şi că nici nu-şi venise încă bine în fire.

Imbrăcatul ţinu mult la ea.

— Tatăl tău trebue să fie foarte îngrijorat; n'o fi ştiind ce ţi s'a întâmplat, îşi dădu cu părerea Diederich. Agnes se mulţumi să ridice din umeri. Când fu în sfârşit gata şi el îi deschise uşa, ea stătu locului şi aruncă îndărăt, în odaie, o privire lungă şi temătoare.

— Poate — rosti Agnes ca pentru sine — poate că n'am să mai vin pe-aici niciodată! Simt c'am să mor la noapte.

— Dece? o întrebă Diederich, neplăcut impresionat.

In loc să-i răspundă, ea îşi apăsă din nou buzele pe gura lui, pieptul pe pieptul lui, lipindu-se de el dela şolduri şi până la vârful picioarelor, ca şi cum ar fi făcut una cu trupul lui. Diederich aştepta nerăbdător să scape de ea. Când în sfârşit se desprinse, Agnes deschise ochii şi-i zise:

— Să nu crezi că vreau ceva dela tine! Te iubesc, şi-acuma mi-e tot una.

Ii propuse s'o conducă acasă cu trăsura, dar ea voia să se plimbe. Pe drum îi puse întrebări despre cei din familie şi celelalte cunoştinţe. Când ajunseră în piaţa

Belle Alliance, Diederich începu să dea semne de neliniște și o asigură, cu glas răgușit:

— Fără doar și poate, n'am de gând să mă sustrag dela obligațiile mele față de tine. Dar, deocamdată, înțelegi, eu nu câștig nimic, până una-alta; trebue să-mi termin întâi studiile, și pe urmă, acasă, să mă învăț cu treburile fabricii...

Agnes îi răspunse cu recunoștință, calmă, ca și cum i s'ar fi făcut un compliment:

— Ar fi minunat de frumos, dacă ți-aș putea fi vreodată, cândva, nevastă.

Inainte de a coti în Blücherstrasse, el se opri. Cu oarecare nesiguranță în glas, fu de părere că ar fi cu mult mai bine să se întoarcă de-aici.

— Fiindcă ne-ar putea vedea cineva? întrebă ea. N'ar avea nicio importanță, căci tot va trebui să le spun celor de-acasă că te-am întâlnit și că am așteptat într'o cafenea până s'a reluat circulația pe străzi.

„Ei, e meșteră'n minciuni!" își zise Diederich.

Ea adăugă:

— Să știi că duminică ești poftit la noi la prânz. Trebue să vii neapărat!

Invitația asta i se păru prea din cale-afară. Izbucni:

— Trebue să vin?... Să vin la voi?

Agnes zâmbi blând, cu șiretenie.

— Nu se poate altfel. Dacă ne vede vreodată cineva împreună? Nu vrei să mai vin pe la tine?

O da, bineînțeles că el voia! Totuși fata trebui să pledeze până ce-i făgădui că are să vină duminică la masă. In fața casei ei, Diederich își luă rămas bun cu o plecăciune ceremonioasă și îi întoarse repede spatele spunându-și în sinea lui: „A naibii de vicleană e femeia asta. Multă vreme nu rămân eu încurcat cu ea!" După asta își aminti — nu prea bucuros — că e timpul să se ducă la berărie. Avea chef să se vadă odată singur acasă, nu știa nici el dece. Și când trase, în sfârșit, după dânsul ușa odăii, rămase pironit locului, cu ochii țintă, în întuneric. Deodată își înălță brațele în sus, ridică fruntea și rosti, oftând prelung.

— Agnes!

Se simţea transfigurat, uşor, plutind parcă în nori. „Sunt nemaipomenit de fericit... gândi. Niciodată nu-mi va mai fi dat să trăiesc asemenea cilpe.“ Işi dădea seama că până acum, până în clipa aceasta, văzuse greşit toate lucrurile şi nici nu le preţuise cum trebue. Camarazii rămaşi la berărie se îmbătau acum şi făceau pe grozavii. Ce-l priveau pe un om ca el ovreii sau şomerii ? La ce nevoie să-i urăşti ? Diederich se simţea în clipa aceasta gata să-i iubească ! Era oare adevărat că-şi petrecuse ziua în mijlocul unei gloate de oameni, pe care-i luase drept duşmani ? Oameni erau şi ei : Agnes avea dreptate ! Să fi fost chiar el acela care-l bătuse pe unul din ei doar pentru câteva cuvinte spuse ; acelaş care se lăudase, minţise, se frământase prosteşte, pentru ca, în cele din urmă, să se arunce ca scos din minţi în noroi, rupându-şi hainele, în faţa unui domn călare, împăratul, care mai şi râsese de dânsul ? Işi dădea seama că, până în ziua când o întâlnise din nou pe Agnes, dusese o viaţă fără rost, o viaţă goală şi searbădă, plină de năzuinţe deşarte, străine de el, simţăminte de care-i era acum ruşine, şi n'avusese niciun om la care să ţină până apăruse Agnes ! „Agnes ! dulce Agnes, tu nici nu ştii cât de dragă-mi eşti !“ Dar ea trebuia să afle cât o iubea. Simţea că niciodată nu-i va putea spune ca în ceasul acela cât de mult o iubeşte şi-i scrise o scrisoare. Aşternu pe hârtie că şi el o aşteptase mereu trei ani dearândul, dar că nu avusese nicio nădejde, pentrucă ea prea era frumoasă pentru el, prea aleasă şi prea bună ; că numai din pizmă şi din laşitate îşi băgase singur în cap povestea cu Mahlmann ; că ea era o adevărată sfântă care pogorîse acum până la el şi că îi sta la picioare... *„Inalţă-mă până la tine, Agnes! Eu pot fi un om tare, simt asta şi întreaga mea viaţă vreau să ţi-o închin ţie !“* Plânse, îşi îngropă faţa în pernele divanului, unde mai stăruia încă parfumul ei şi, suspinând, adormi ca un copil.

Dimineaţa, când se trezi, i se păru cu totul ciudat şi uimitor că ea nu se afla lângă el, în patul lui. Işi aduse aminte de clipele trăite în ajun ; simţi în tot trupul o plăcută înfiorare care-l pătrundea până'n inimă. Dar

îi încolți și bănuiala că în scrisoare se făcuse vinovat de unele exagerări care puteau fi primejdioase. Străbătu din nou scrisoarea dela un capăt la altul: toate erau cum nu se poate mai frumoase; o legătură cu o fată atât de excepțională, cum era Agnes, te putea face într'adevăr să-ți ieși din minți. Dece nu era acum lângă el, să-i arate cât o iubește! Dar mai bine să nu-i trimită scrisoarea. Ar fi însemnat să facă o imprudență din toate punctele de vedere. La urma urmei, putea să cadă și în mâinile bătrânului Göppel... Diederich încuie scrisoarea în sertarul biroului. „Ieri am uitat și de mâncare și de tot! Și-și comandă o îmbelșugată gustare de dimineață. Nici de fumat n'am fumat, ca să nu se risipească parfumul ei... Ce prostii și astea. Nu, nu-i bine să fii așa." Aprinse o țigară și plecă la laborator. Tot dorul inimii lui, se hotărî să și-l verse mai degrabă decât în cuvinte — căci cuvintele prea pompoase îl cam stânjeneau și erau nedemne de un bărbat — în muzică. Închirie un pian și reuși dintrodată să cânte Schubert și Beethoven, mult mai bine decât pe vremea când lua lecții.

Duminica următoare, când sună la familia Göppel, veni să-i deschidă chiar Agnes.

— Servitoarea nu-și poate lăsa treburile bucătăriei, încercă să-i explice, dar adevărata pricină pentru care venise chiar ea să-i deschidă i se citea în ochi...

Încurcat, Diederich își coborî privirile în jos, și dete de brățara ei de argint, pe care și-o zăngănea ca și când ar fi căutat să-i atragă atenția.

— N'o recunoști? șopti Agnes.

El roși:

— Brățara dela Mahlmann?...

— Brățara dela tine! E prima dată când o port...

Îi strânse mâna repede, pătimașă, apoi intrară în odaia de lucru a domnului Göppel. Acesta se răsuci în scaun.

— Ei! S'a întors, în sfârșit, fiul rătăcitor?

Dar nu dădu bine cu ochii de Diederich, că pe loc se și schimbă la față și-i păru rău de familiaritatea aceasta.

— Nu te-aș mai fi recunoscut, doamne ferește, domnule Hessling!

Diederich se uită la Agnes, ca şi cum ar fi vrut să-i spună :

— Vezi ? Şi-a dat şi el seama că nu mai sunt un tinerel cu caş la gură.

— La dumneavoastră toate-au rămas neschimbate, constată scurt Diederich, dând mâna cu surorile şi cu cumnatul lui Göppel. De fapt însă, îi găsea pe toţi destul de îmbătrâniţi, mai ales pe fabricantul care se mişca mult mai puţin sprinten şi căruia îi atârnau într'un chip jalnic guşile de grăsime. Copiii crescuseră şi parcă mai lipsea din odaie cineva.

— Da, da — încheie domnul Göppel — trec anii, dar prietenii buni se regăsesc întotdeauna !

„Dacă ai şti cum se face că ne-am regăsit !...“ gândea Diederich, oarecum stingherit dar şi cu un pic de dispreţ, în vreme ce se aşezau la masă. La friptură, el îşi aduse în sfârşit aminte cine stătea pe vremuri în faţa lui : mătuşa aceea, care-l întrebase pe un ton atât de superior ce studiază, şi care nu ştia că fizica şi chimia nu-s tot una... Agnes, care şedea la dreapta lui, îl lămuri că mătuşa era moartă de doi ani. Diederich mormăi ceva în chip de condoleanţe, spunându-şi în sinea lui : „Vasăzică, acum nu mai are cum trăncăni“. I se părea că toţi cei de aici au un aer umil, parcă ar fi fost pedepsiţi şi că numai pe el îl ridicase soarta, preţuindu-l după meritele sale. Şi o măsură pe Agnes de sus până jos, cu o privire de stăpân.

Desertul se lăsa aşteptat, întocmai ca odinioară. Agnes, neliniştită, întorcea mereu capul spre uşă ; Diederich îi vedea frumoşii ochi bruni-aurii întunecându-se, ca şi cum s'ar fi petrecut cine ştie ce lucru grav. Simţi deodată multă compătimire pentru ea şi multă duioşie. Se sculă şi strigă din uşă :

— Maria ! Crema !

Când se întoarse la locul lui, domnul Göppel ridică paharul în cinstea lui :

— Tot aşa ai făcut şi altădată. Eşti doar ca un copil de-al nostru, eşti de-ai casei. Nu-i aşa, Agnes ?

Fata îndreptă spre Diederich nişte ochi plini de recunoştinţă, care-l mişcară până în adâncul inimii. Trebui să se stăpânească să nu-i dea lacrimile. Cu câtă

bunăvoinţă îi surâdeau rudele ! Cumnatul ciocni cu el. Ce oameni cumsecade ! Şi Agnes, dulcea Agnes, îl iubea ! Nu merita atâta fericire ! Remuşcările începură să-l chinue şi îi trecu prin minte, destul de vag, să-i vorbească pe loc domnului Göppel.

Din păcate, după masă domnul Göppel făcu iar aluzie la răzmeriţa de care vorbea toată lumea. Tocmai acum, când, se vedeau în sfârşit scăpaţi de cizma cazonă a lui Bismarck, asta mai lipsea : să fie iar aţâţaţi lucrătorii prin fel de fel de discursuri pline de fanfaronadă. Tânărul (aşa îl numea domnul Göppel pe împărat !) avea să le mai aducă pe cap şi revoluţia...

Diederich folosi acest prilej pentru a respinge cu cea mai mare asprime asemenea bârfeli, în numele tineretului care-şi strângea rândurile hotărît şi credincios în jurul tânărului şi falnicului împărat ! Maiestatea sa însuşi declarase : „Cei care vor să-mi fie într'ajutor îmi sunt bineveniţi ; iar pe cei care mi se împotrivesc, îi voi strivi". Şi în timp ce rostea aceste cuvinte, Diederich încerca să-i fulgere cu privirea. Domnul Göppel lămuri că el aştepta să vadă ce se va mai întâmpla.

— In vremurile astea grele — adăugă Diederich — fiecare trebue să dea dovadă că ne putem bizui pe el !

Şi-şi luă o atitudine demnă în faţa tinerei Agnes, mută de admiraţie.

— Cum, timpuri grele ? ripostă domnul Göppel. Sunt grele numai pentrucă ne îngreunăm noi unul altuia viaţa. Eu, cu lucrătorii mei, m'am avut întotdeauna bine.

Diederich se arătă însă foarte hotărît ca, acasă, în fabrica lui, să introducă o cu totul altă disciplină. Social-democraţii n'aveau să mai fie toleraţi, şi toţi vor trebui să se ducă duminica la biserică !

— Şi asta ai să le ceri ? se miră domnul Göppel ; şi mărturisi că el unul nu le-ar putea pretinde aşa ceva, de vreme ce nici el nu se ducea la biserică, decât odată'n an, la Vinerea Mare. Vrei să-i înşel ? Creştinismul o fi el bun la ceva, dar ce îndrugă din amvon pastorul nu mai crede nimeni. Pe obrazul lui Diederich se ivi un aer de înaltă superioritate.

— Iubite Göppel, atât doar pot să-ţi spun: ceeace domnii suspuşi şi mai ales stimabilul meu prieten, asesorul von Barnim, găsesc de cuviinţă să creadă, cred şi eu, fără să mai cercetez. Nu-ţi pot spune decât atât!

Cumnatul, care era funcţionar, trecu pe neaşteptate de partea lui Diederich. Domnului Göppel începuse să i se cam urce sângele'n obraz, când sosi Agnes cu cafeaua.

— Ei, îţi plac ţigările mele de foi?

Şi domnul Göppel îl bătu peste genunchi:

— Vezi, când e vorba de cele omeneşti, ne înţelegem de minune!

Diederich îşi zise „Cum să nu ne înţelegem, când şi eu fac, oarecum, parte din familie?..."

Şi se mai îmblânzi puţin; se simţiră cu toţii iarăşi bine. Domnul Göppel voia să ştie când are să fie tânărul „gata" cu studiile, ca să-şi ia titlul de doctor; nu putea pricepe dece trebuesc mai bine de doi ani pentru a pregăti o teză de chimie. Diederich se pierdu într'o mulţime de amănunte, pe care nu le înţelegea nimeni, asupra greutăţilor care-i stăteau în cale. Avea bănuiala că domnul Göppel aştepta cu un anumit scop ca el să-şi treacă examenele. Şi Agnes păru că simţise acelaş lucru, căci interveni, căutând să schimbe vorba. Când Diederich îşi luă rămas bun, ea îl conduse aproape până'n stradă şi-i şopti:

— Mâine, pe la trei, la tine!

De bucurie, el o îmbrăţişă şi o sărută, între uşile verandei, în timp ce, foarte aproape de el, un zornăit de tacâmuri vestea prezenţa servitoarei. Fata îl întrebă, tristă:

— Vezi? Nu te gândeşti deloc la ce mi s'ar putea întâmpla dacă ne vede cineva? El se simţi ruşinat şi îi ceru, ca semn că-l iertase, încă o sărutare. Agnes i-o îngădui.

Pe la orele trei, Diederich se întorcea, deobicei, dela restaurant, deadreptul la laborator. A doua zi, însă, nici nu se făcuse ora două şi el era acasă. Intr'adevăr, tot înainte de trei veni şi ea.

— Niciunul din noi n'a mai avut răbdare să aştepte! Ce mult ne iubim!

A fost nespus de frumos, cu mult mai frumos decât întâia oară. Fără lacrimi de data asta, fără temeri; toată odaia era numai soare. Diederich îi despleti în soare părul şi-şi scăldă obrazul în valurile lui.

Agnes rămase lângă el până când îşi dete seama că aproape nu mai era timp pentru cumpărăturile sub pretextul cărora putuse scăpa de-acasă. Diederich, care o însoţi alergând şi el, era mereu îngrijorat să nu i se facă rău. Dar ea, trandafirie la faţă, râdea şi-l alinta numindu-l „ursuleţul" ei. Tot aşa aveau să-şi încheie de-aci înainte zilele în care-l vizita ea. Tot aşa de fericiţi fură de-aci'nainte. Domnul Göppel băgă de seamă numaidecât că fiicei lui îi mergea mai bine decât oricând şi asta îl întinerea şi pe el. Deaceea şi duminicile erau, de fiecare dată, mai pline de voie bună. Prânzul se prelungea până seara, când se pregătea punciul şi când Diederich trebuia să le cânte la pian muzică de Schubert sau să întoneze, împreună cu cumnatul lui Göppel, cântece studenţeşti, acompaniaţi de Agnes. Din când în când trăgeau cu ochiul unul către altul şi amândorora li se părea că se sărbătoreşte fericirea lor.

De-atunci se întâmplă adesea ca servitorul dela laborator să intre şi să-l înştiinţeze pe Diederich că-l aşteaptă o doamnă. El se ridica numaidecât, roşu de mândrie, urmărit de privirile pline de înţelesuri ale camarazilor. Hoinăreau prin oraş, se duceau la cafenea, la panoptic; şi cum ea obişnuia să meargă adesea să admire tablouri, află şi Diederich de existenţa expoziţiilor de pictură. Tinerei Agnes îi plăcea mult să stea îndelung, cu ochii pe jumătate închişi, în faţa vreunui peisaj blând, surâzător, din ţinuturile minunate ale lumii, şi să-şi împărtăşească visările lui Diederich.

— Uită-te bine — îi arăta ea — şi ai să vezi că acolo nu e o ramă de aur, ci o poartă cu trepte aurite; şi de cum trecem drumul, coborîm, dăm la o parte tufele de păducel şi ne urcăm în luntre. Simţi cum ne leagănă? Ne leagănă pentrucă ne jucăm cu mâna prin apă; e atât de cald, şi colo, în faţa noastră, pe

munte, vezi punctul acela alb? E casa noastră! Intr'acolo mergem. O vezi, o vezi?

— Da, da, răspundea Diederich, plin de însufleţire. Inchidea ochii şi, sub pleoape, vedea tot ce voia Agnes. Se înflăcăra până într'atâta, încât îi lua mâna, ca să i-o usuce... Pe urmă-şi găseau vreun ungher în care să se cuibărească, vorbind de călătoriile pe care aveau să le facă, de fericirea neturburată ce-i aştepta în depărtările însorite, de o iubire fără de sfârşit. Diederich credea tot ce spunea. In fundul sufletului, el ştia prea bine că era sortit să muncească şi să ducă o viaţă practică, fără mult răgaz pentru visări. Dar ceeace spunea el în clipele acestea, căpăta un înţeles mai înalt, mai adevărat decât tot ce ştia că va fi. Adevăratul Diederich, cel care era aşa cum ar fi trebuit el să fie în realitate, nu spunea lucruri neadevărate. Agnes, însă, era palidă şi părea obosită când se ridicau să plece. Ochii ei frumoşi, bruni-aurii, aveau o strălucire care-l neliniştea pe Diederich; şi ea întreba încet, tremurător:

— Dar dacă ni se răsturna luntrea?

— Te-aş fi salvat eu! răspundea el, hotărît.

— Dar ţărmul e departe şi apa e îngrozitor de adâncă...

Şi cum cu asta îi închise gura, adăugă:

— Ar fi trebuit să ne înnecăm. Spune-mi, ţi-ar plăcea să murim împreună?

Diederich se uita la ea; pe urmă închidea ochii:

— Da, zicea el, şi suspina.

Mai târziu îi fu dat să regrete ceeace spusese atunci. Băgase foarte bine de seamă dece fusese nevoită Agnes să se urce pe neaşteptate într'o birjă şi să plece acasă; i se urcase tot sângele în obraz, se făcuse roşie până la rădăcina părului şi nu voise s'o audă el tuşind. Diederich se căi o după amiază întreagă. Asemenea lucruri erau cât se poate de nesănătoase şi nu numai că nu duceau la nimic, dar mai puteau stârni şi fel de fel de neplăceri. Şi profesorul său află curând de vizitele domnişoarei Göppel. Nu-i mai fu îngăduit de-aci'nainte să-l ia dela lucru aşa, pentru

orice capriciu. Diederich i-o spuse odată fetei, luând-o cu binișorul.

— Ai perfectă dreptate, îi răspunse ea. Oamenii ordonați au nevoie de un program bine stabilit. Prin urmare de azi înainte nu mai am voie să viu la tine decât pe la cinci și jumătate. Dar ce mă fac dacă mă cuprinde un dor grozav de tine pe la patru?

I se păru că-și bate joc de el, că-l disprețuește chiar, și deveni grosolan. Nu-i trebuia o iubită care să-l stânjenească. Nu în felul acesta își închipuise el lucrurile. Atunci Agnes îi ceru iertare. Avea să fie cât mai discretă și avea să-l aștepte în odaia lui. Și dacă cumva mai avea de lucru și peste ora știută, cu niciun preț nu trebuia să țină seama că ea îl așteaptă. Asta îl rușină pe Diederich, îl muie de tot și, ținându-i hangul începu să se vaite și el de lumea asta în care n'ar fi trebuit să existe altceva decât iubire...

— Parcă trebue neapărat să rămână lucrurile așa cum sunt acum? Tu ai ceva bani, mai am și eu ceva. Dece să te chinuești să faci carieră? Am putea trăi atât de liniștiți! Timp de o clipă Diederich văzu și el tot așa lucrurile, dar mai pe urmă se simți înciudat. De atunci o făcea să-l aștepte, mai mult înadins decât de nevoie. Îi declară că chiar prezența la întrunirile politice este o îndatorire, care se cuvenea să treacă înaintea întâlnirilor cu Agnes. Într'o seară, era prin Mai, venind acasă cu întârziere, dete în fața ușii peste un tânăr în uniformă de soldat cu termen redus, care-l privea șovăelnic.

— Domnul Diederich Hessling?

— Ah, da, bâlbâi Diederich. Dumneata... tu... dumneata nu ești cumva domnul Wolfgang Buck?

Fiul cel mai tânăr al marelui om politic din Netzig se hotărîse în sfârșit să dea ascultare poruncii tatălui său și să-i facă o vizită lui Diederich. Acesta îl luă cu el sus, negăsind în grabă niciun pretext să se scape de dânsul, iar în odaie îl aștepta Agnes! Pe coridor începu să vorbească mai tare decât era firesc ca ea să-l audă și să se ascundă. Cu toate astea deschise cu teamă. Dar în odaie nu era nimeni și nici pălăria ei nu era asvârlită ca deobicei pe pat; Diederich își

dădea însă bine seama că ea fusese în odaie până mai adineaori. Vedea asta după scaunul care nu stătea chiar la locul lui, o simţea în aerul care parcă vibra încă de fâlfâirea rochiei ei. Era de bună seamă, în cămăruţa fără nicio fereastră în care-şi avea lavoarul. Împinse un scaun în faţa uşii care dădea în cămăruţă şi furios de toată încurcătura asta — începu să bombăne împotriva gazdei care nu-i dereteca prin cameră cum se cade. Wolfgang Buck îşi exprimă temerea că venise la o oră nepotrivită. „O nu, deloc!“ îl asigură Diederich. Îşi pofti mosafirul să se aşeze şi-i servi coniac. Buck se scuză de ora neobişnuită la care venise, dar slujba nu-i dădea răgaz să-şi aleagă orele.

— Ştim şi noi asta, îl linişti Diederich şi, ca să preîntâmpine întrebările, se grăbi să spună numaidecât că el îşi făcuse anul trecut serviciul militar. Se arătă entuziasmat de viaţa ostăşească; asta era adevărata viaţă. Ce n'ar fi dat el să rămână pentru totdeauna în armată! Din nenorocire, îl chemau anumite îndatoriri faţă de familia sa. Pe buzele lui Buck se ivi un uşor surâs sceptic, care lui Diederich nu-i plăcu defel.

— Ei, da, cu ofiţerii eşti cel puţin între oameni bine crescuţi...

— Ai cumva prieteni printre ei? întrebă Diederich cu o intenţie de batjocură.

Dar Buck răspunse în chipul cel mai firesc că era şi şi el uneori poftit la popota ofiţerilor. Şi ridică din umeri.

— Dacă mă duc, e numai fiindcă mi se pare de folos să cunosc toate păturile sociale. Pe de altă parte, mă întâlnesc foarte des şi cu socialiştii.

Şi zâmbi din nou:

— Uneori mi-ar plăcea să mă văd general, alteori conducător al muncitorimii. La ce am să mă opresc în cele din urmă, aş fi şi eu curios să ştiu. Şi dete pe gât al doilea pahar de coniac.

„Scârbos om! gândi Diederich. Şi Agnes, care stă în întuneric!“ Rosti apoi:

— Cu mijloacele de care dispui, dumitale îţi sunt deschise toate căile: poţi să fii ales şi în parlament, poţi să te apuci de orice altceva ai avea chef. Eu

sunt nevoit să aleg tot căi practice. Dealtfel, socotesc social-democrația ca pe dușmanul meu personal, fiindcă e și dușmanul împăratului.

— Ești sigur de asta? întrebă Buck. Eu bănuesc mai de grabă că împăratul nutrește o dragoste tainică pentru social-democrație. Ce n'ar fi dat să fie el însuși conducătorul muncitorimii! Numai că muncitorii nu l-au vrut.

Diederich fu deadreptul revoltat. Asta i se părea o insultă la adresa maiestății sale. Dar Buck nu-și pierdu deloc cumpătul.

— Adu-ți aminte, ai uitat cum l-a amenințat pe Bismarck, spunându-i că e hotărît să-i lipsească pe bogați de ajutorul armatei sale? Deopotrivă cu muncitorii, le-a purtat pică și el, la început cel puțin, marilor bogătași, deși, firește, cu totul din alte pricini. Și'n primul rând, mai ales pentrucă-i venea greu să știe că mai au și alții putere.

Și, luând-o înaintea protestelor pe care le și citea pe chipul lui Diederich:

— Te rog să nu care cumva să crezi — se repezi el mai înfierbântat — că vorbesc așa pentrucă-mi sunt nesuferiți. E mai de grabă dragostea, un fel de dragoste ostilă, dacă vrei.

— Nu înțeleg, spuse Diederich.

— Ei uite: întocmai cum ai iubi pe cineva, în care-ți regăsești propriile cusururi — despre mine, spune-le și virtuți dacă vrei. In orice caz, noi, tinerii din ziua de azi, suntem cu toții asemenea împăratului: am vrea ca personalitatea noastră să-și facă drum în viață și simțim, cu toate astea, foarte lămurit că viitorul este al maselor. N'o să mai existe un al doilea Bismarck și nici un al doilea Lassalle. Poate că celor mai înzestrați dintre noi le-ar plăcea să poată tăgădui lucrul acesta. Impăratul, în orice caz, ar dori-o. Și când sorții fac să-i cadă cuiva, plocon, o putere ca a lui în poală, ar însemna într'adevăr sinucidere să nu te prețuești mai mult decât faci. Dar în adâncul sufletului, are și el, fără doar și poate, unele îndoieli asupra rolului pe care și l-a destinat.

— Rolul? întrebă Diederich.

Buck nici nu-l auzi.

— Căci rolul acesta poate să-l ducă foarte departe şi să aibă efecte cu totul paradoxale în lumea în care trăim azi. Lumea noastră nu mai aşteaptă dela individul izolat mai mult decât dela vecinul său. Cântăreşte greu nivelul omului şi nu excepţiile, şi, mai puţin decât de orice, oamenii mari.

— Dă-mi voie! şi Diederich se bătu cu pumnul în piept, făcând pe grozavul. Am fi avut noi azi imperiul german dacă n'ar fi existat oameni mari? Hohenzollernii au fos din totdeauna oameni mari!

Buck îşi strâmbă iar gura într'un zâmbet dureros şi sceptic:

— Atunci vezi să fii cu ochii'n patru! Şi tot aşa şi noi, ceilalţi! Împăratul, în felul lui, se vede pus în faţa aceloraşi întrebări ca şi mine. Să ajung general şi să-mi clădesc viaţa toată cărămidă cu cărămidă, în vederea unui război, care, pe cât se pare, nu va mai izbucni niciodată? Sau, să fiu un conducător, un genial conducător al poporului, cu toate că poporul a izbutit să-şi deschidă drum într'atât încât se poate lipsi de genii! Şi una şi alta tot romantism s'ar chema, iar romantismul, se ştie, nu poate duce decât la un faliment total!

Buck sorbi două pahare de coniac, unul după altul.

— Prin urmare ce voi deveni?

„Un alcoolic," gândi Diederich. Se întreba chiar dacă nu e de datoria lui să-l ia un pic la rost. Dar Buck era în uniformă! Pe deasupra s'ar mai fi putut întâmpla şi ca zgomotul s'o stârnească pe Agnes din ascunzătoarea ei, şi ce-ar mai fi ieşit din toate astea! Dar în sine, hotărî să-şi însemne bine în minte toate cele spuse de Buck. Credea într'adevăr omul acesta că poate face carieră având astfel de vederi? Diederich îşi aduse aminte de compunerile şcolare ale lui Buck la limba germană, care, deşi scânteietoare de duh, îi inspirau o neîncredere pe cât de nelămurită, pe atât de adâncă. „Se potriveşte întocmai — îşi spuse el — tot aşa a rămas: un intelectual! Aşa e toată familia!" Nevasta bătrânului Buck fusese o ovreică, actriţă. Şi Diederich se simţea umilit, amintindu-şi bine-

voitoarea condescendență pe care i-o arătase bătrânul Buck la înmormântarea tatălui său. Și tânărul Buck îl umilea mereu și întru toate : prin felul lui superior de a se exprima, prin manierele sale și prin relațiile ce-și făcuse printre ofițeri. Voia oare să se compare el cu domnul von Barnim ? Și când te gândești că tot din fundul Netzigului era și el ! „Urăsc toată familia asta“ se gândi Diederich, uitându-se printre pleoapele strânse la obrazul acela cărnos, cu nasul ușor încovoiat și cu ochii umezi, strălucitori și inteligenți. Buck se sculă.

— Ei, ne mai vedem noi, când om fi acasă. In semestrul viitor, sau cel imediat următor, îmi iau doctoratul, și ce perspective îmi rămân, decât să fac pe avocatul în Netzig?... Dar dumneata ? întrebă el.

Diederich îl lămuri, cu toată seriozitatea, că el n'avea de gând să-și piardă vremea și că plănuia să-și termine teza de doctorat chiar în vară. Cu aceasta îl conduse până la ușă. „Totuși, nu ești decât un nătăfleț, gândi el. Nici nu bagi de seamă că la mine e o fată.“ Se întoarse, încântat de superioritatea lui asupra lui Buck și asupra bietei Agnes, care-l așteptase în întuneric fără să crâcnească.

Dar când dădu ușa de perete, o văzu căzută moale pe un scaun ; respira greu și-și înnăbușea gâfâiala cu batista. Il privi cu ochii înroșiți. Diederich își dădu seama dintr'o ochire : se înnăbușise aproape zăvorită în cămăruță și o podidise plânsul — în vreme ce el băuse și vorbise fleacuri. Primul lui sentiment fu o remușcare fără de margini. Il iubea ! Acum abia vedea el ce mult îl iubea, dacă-i răbda atâtea ! Diederich era gata să-i întindă brațele, să-i cadă la picioare și să-i ceară plângând iertare. Se stăpâni însă la timp, de teamă să nu urmeze o scenă și la ideea atmosferei sentimentale care s'ar fi întronat : asta l-ar fi costat din nou câteva zile de lucru și i-ar fi dat ei întâietate asupra lui. Nu-i făcu deci pe plac ! Căci ea, firește, exagera dinadins. O sărută în treacăt pe frunte și-o întrebă :

— Ești aici ? N'am prins de veste când ai venit. Agnes tresări, ca și cum ar fi vrut să răspundă ceva,

dar tăcu. Atunci el îi spuse că tocmai plecase cineva dela dânsul.

— Un mucos de jidan care face pe grozavul! Îţi vine greaţă! Diederich umbla agitat, de colo-colo, prin odaie. Ca să nu fie silit să se uite în ochii fetei, se plimba din ce în ce mai repede şi vorbea din ce în ce mai înflăcărat.

— Aştia-s cei mai mari duşmani ai noştri! Cu aşa zisa lor „cultură aleasă", ei ne terfelesc tot ce avem noi, germanii, mai sfânt! Un mucos de jidan ca el ar trebui să fie încântat că-l răbdăm. Să-şi tocească pandectele lui şi să-şi ţină gura. Pe hârţoagele lui de intelectual, nu dau nici un scuipat! ţipă el şi mai tare cu intenţia de-a o jigni şi pe Agnes. Cum ea nu răspundea, începu să ţipe din nou, legându-se de ea.

— Dar toate mi se trag din faptul că, acuma, oricine poate da busna peste mine acasă. Din pricina ta, trebue să clocesc veşnic în odaie.

Agnes timidă, îndrăzni:

— Nu ne-am văzut de şase zile. Duminică iar n'ai venit. Mă tem că nu mă mai iubeşti.

Diederich i se opri drept în faţă şi-i spuse, privind-o de sus:

— Dragă fetiţo, n'am nevoie, cred, să-ţi mai dau asigurări că te iubesc. Dar e cu totul altă chestiune dacă-mi face plăcere să fiu condamnat să-ţi văd în fiecare duminică mătuşile împletind la ciorapi şi să pun ţara la cale cu tatăl tău, care habar n'are de politică.

Agnes lăsă fruntea în jos.

— Era atât de frumos altădată! Te înţelegeai atât de bine cu tata!

Diederich îi întoarse spatele şi se uită pe fereastră. Tocmai asta nu-i convenea: se temea să nu se înţeleagă prea bine cu domnul Göppel. Prin contabilul său, bătrânul Sötbier, aflase că afacerile lui Göppel mergeau din ce în ce mai prost. Celuloza pe care o producea nu mai făcea doi bani. Sötbier nu mai cumpăra demult dela el. Era lesne de înţeles că i-ar fi convenit un ginere ca Diederich! Se simţea atras

într'o cursă de oamenii aceştia. Şi de Agnes! O bănuia înţeleasă cu bătrânul. Infuriat, se întoarse spre ea.

— Şi pe urmă, fetiţo, să vorbim deschis: ceeace e între noi doi e treaba noastră, nu-i aşa? Pe tatăl tău n'avem de ce să-l amestecăm aici. Legături ca ale noastre nu trebuesc amestecate cu viaţa de familie. Simţul meu moral îmi dictează să ţin seamă de limitele ce se impun!

O clipă grea se scurse, până când Agnes se sculă, ca şi cum ar fi înţeles, în sfârşit. Obrajii i se roşiseră ca para focului. Păşi spre uşă. Diederich o opri.

— Agnes, te rog, n'a fost intenţia mea să te jignesc! Am spus asta tocmai pentrucă te respect prea mult... Şi cred chiar că duminica viitoare voi putea veni! Ea îl lăsă să vorbească fără ca pe chipul ei să se vadă măcar o tresărire.

— Fii iarăşi bună şi veselă, o rugă el. Nici nu ţi-ai scos pălăria. Fata şi-o scoase. Apoi el stărui să se aşeze pe divan, şi ea se aşeză. Il şi sărută, aşa cum îi ceruse el. Dar pe când buzele ei surâdeau şi-l sărutau, ochii îi rămâneseră tot pironiţi în gol, absenţi. Dintr'odată îl cuprinse cu braţele. Diederich se sperie: nu ştia dacă nu cumva îl îmbrăţişează dintr'o pornire de ură. Dar pe urmă se simţi iubit cu mai multă ardoare decât oricând.

— Astăzi a fost mai frumos ca niciodată! Nu-i aşa, mica, dulcea mea Agnes? o întrebă Diederich, mulţumit şi împăcat.

— Adio, spuse ea, apucând grăbită umbrela şi poşeta şi pregătindu-se să plece, cât timp el nici nu se îmbrăcase cu totul.

— Da ştiu că eşti grăbită! exclamă el. Se vede că mai mult decât atâta nu pot face pentru tine! Ea ajunsese la uşă şi deodată se sprijini cu umărul de uşor, fără să mai facă vre-o mişcare.

— Ce s'a întâmplat?

Diederich, apropiindu-se, bagă de seamă că fata plângea încetişor.

Ii puse o mână pe umăr.

— Dar ce ai? Atunci ea începu să plângă tare, cu hohote. Nu se mai putea opri.

— Dar, Agnes dragă — încerca s'o ostoiască din când în când Diederich — ce s'a întâmplat, aşa, deodată? A fost doar atât de bine! Şi, nemaiştiind ce să mai spună: Ţi-am făcut rău cu ceva?

Printre sughiţuri şi sugrumată de plâns, ea reuşi să rostească:

— Nu mă pot opri! Iartă-mă!

O duse pe divan. Când îi trecu plânsul, Agnes se ruşină:

— Iartă-mă! Nu e vina mea!

— Atunci e-a mea?

— Nu, nu. A fost ceva nervos. Iartă-mă!

Milos şi îngăduitor, o conduse cu răbdare şi-i găsi o trăsură. Mai târziu însă şi criza asta i se păru pe jumătate simulată; socoti că Agnes juca teatru şi că era şi ăsta unul din mijloacele cu care plănuia să-l prindă. Nu-l mai părăsi sentimentul că se ţeseau fel de fel de iţe şi de vicleşuguri, care se puneau în calea libertăţii şi a viitorului său. Se apăra de ele, accentuându-şi independenţa de bărbat care face ce vrea, prin tot felul de atitudini tăioase şi printr'o voită răceală, de îndată ce ambianţa începea să devină sentimentală. Duminicile, la Göppel, era cu ochii în patru, ca într'o ţară duşmană: corect şi inaccesibil. Doreau să ştie când avea să-şi termine lucrările pentru teză? Le răspundea că s'ar putea să găsească soluţia chiar în ziua următoare, sau poate peste doi ani, asta n'o ştia încă nici el singur. Spunea apăsat că şi în viitor avea să depindă băneşte de mama sa. Multă vreme nu-i va fi dat să aibă răgaz să se ocupe de altceva decât de fabrica sa. Şi cum domnul Göppel era de părere că trebue să te gândeşti şi la valorile ideale ale vieţii, Diederich tăgădui aceasta, pe un ton cam răstit:

— Chiar ieri mi-am vândut operele lui Schiller. Căci nu-mi lipseşte nicio doagă şi nu-mi place să mă las amăgit cu mofturi.

Când, după asemenea vorbe, simţea asupra lui privirea mută şi mâhnită a tinerei Agnes, avea o clipă impresia că nu era el cel care vorbise şi că toate se petreceau ca şi cum ar fi umblat prin negură, că ros-

tea vorbe mincinoase şi că tot ce făcea era în afară de voinţa lui. Dar îi trecea repede.

Agnes venea de câte ori o chema şi pleca atunci când credea el că era timpul să se apuce de lucru sau de chefuit cu colegii. Nu-l mai ispitea să viseze împreună cu ea în faţa tablourilor, din clipa în care, oprindu-se într'o zi în faţa unei vitrine de cârnăţărie, îi spuse că pentru el nu exista mai mare desfătare artistică. Până şi lui i se strângea inima când se gândea cât de rar se vedeau. Îi reproşă ei că nu stărue să-l vadă mai des.

— Erai cu totul altfel înainte. Nu-mi rămâne decât să aştept! ofta ea.

— Să aştepţi ce?

— Să fii din nou aşa cum erai altădată. Oh! Sunt sigură că nu se poate să nu fii iarăşi cum erai!

El tăcu, de teamă să nu înceapă iar explicaţiile. Totuşi, se întâmplă aşa cum prevăzuse ea. Diederich îşi văzu lucrarea în sfârşit încheiată şi admisă. Nu mai avea de trecut decât un examen oral, fără mare importanţă, şi era emoţionat, ca şi cum s'ar fi ştiut la o cotitură a vieţii. Când Agnes veni să-l felicite şi să-i aducă un buchet de trandafiri, el izbucni în plâns şi-i declară că are s'o iubească totdeauna, veşnic! Fata îi povesti că domnul Göppel pleacă pe mai multe zile într'o călătorie de afaceri.

— Şi e o vreme atât de minunată...

Diederich se întâlni gând la gând cu ea.

— Să nu pierdem prilejul! Nu ni s'a mai ivit niciodată, trebue să profităm.

Hotărîră să plece la ţară. Agnes ştia de o dumbravă în Mittenwalde, un colţişor pierdut, care trebuia să fie tot atât de singuratic şi de romantic ca şi numele.

— Să fim împreună, de dimineaţa până seara!

— Şi de seară până dimineaţă, adăugă la asta Diederich.

Până şi gara de unde porniră cu un trenuleţ demodat se afla tocmai la marginea oraşului. Rămaseră singuri în compartiment; se lăsa încet seara şi conductorul le aprinse o lampă la a cărei lumină turbure stăteau, strâns îmbrăţişaţi şi se uitau tăcuţi, cu ochi mari,

afară, pe fereastră, la întinderea netedă și monotonă a câmpului. Le venea s'o ia razna pe jos, spre depărtările zării, să se piardă în întunericul îngăduitor. Fură cât pe-aci să se dea jos într'un sătuc ce n'avea decât un pumn de case. Mucalit și binevoitor, conductorul îi opri, întrebându-i dacă vor să-și petreacă noaptea culcați pe paie. In sfârșit, ajunseră. Hanul avea o curte nesfârșită, un salon mare cu lămpi de gaz atârnate de tavanul cu grinzi și un stăpân detreabă, care-o numi pe Agnes „doamnă", privind-o șiret cu ochii lui oblici de mongol. Erau intimidați și se uitau unul la altul pe furiș. După cină, ar fi avut chef să se urce fără întârziere în odăița închiriată, dar nu îndrăzneau, și rămaseră cuminți să răsfoiască revistele pe care li le pusese dinainte hangiul. Dar cum le întoarse acesta spatele pentru o clipă, se înțeleseră dintr'o privire și, cât ai bate din palme, fură sus pe scări. Nici nu apucaseră să aprindă lumina și să închidă bine ușa, că și erau unul în brațele celuilalt.

Soarele le intră în odaie disdedimineață. Jos, în curte, se auzeau cârâind găinile, care se sburătăceau pe deasupra mesei de sub boltă.

— Hai să ne bem cafeaua la masa aceea!

Coborîră. Ce dulce căldură! Din hambar veneau miresme plăcute de fân. Cafeaua cu pâine proaspătă li se păru mai gustoasă ca oricând. Își simțeau inima atât de ușoară, și viața toată li se deschidea în față. Voiau să hoinărească ore în șir; îl descusură pe hangiu cu privire la drumuri și la satele de primprejur. Ii lăudară plini de voie bună casa și paturile.

— Sunteți, desigur, în călătorie de nuntă?

— Bineînțeles, răspunseră ei, râzând din toată inima.

Pietrele ascuțite ale caldarâmului de pe strada principală sclipeau pestrițe în soarele de Iulie. Casele, gheboase și strâmbe, erau atât de mici încât strada dintre ele părea un câmp întins, presărat cu bolovani. Clopoțelul dela ușa prăvălioarei cu mărunțișuri suna lung în urma cumpărătorilor. Lume puțină, îmbrăcată pe jumătate orășenește; oamenii se strecurau pe partea umbrită a străzilor și-și întorceau capul după Agnes

şi Diederich, care-şi dădeau aere, mândri de eleganţa lor, neobişnuită într'un sat ca acela. Agnes descoperi prăvălia unei modiste, cu pălării pentru elegantele satului.

— Să vezi şi să nu crezi ! La Berlin pălăriile astea s'au purtat acum trei ani !

Pe urmă ieşiră la câmp, trecând pe o poartă care se clătina în balamale. Secerişul era în toi. Pe cerul albastru, toropit de căldură, rândunelele sburau, înnotând parcă într'o apă moartă. Casele ţărăneşti din depărtare se întrezăreau ca printr'un abur scânteietor şi dincolo de ele străjuia pădurea, neagră şi îmbiindu-i cu cărăruile ei albastre. Agnes şi Diederich se luară de mână şi, fără să se fi înţeles mai înainte, începură să cânte un cântec copilăresc de drumeţie, pe care-l ştiau din şcoală. Diederich îşi îngroşă vocea, ca să-l admire Agnes. Când niciunul din ei nu mai ştiu cum vine mai departe cântecul, se întoarseră unul spre celălalt şi se sărutară din mers.

— Deabia acum văd cât eşti de frumuşică, îi spuse Diederich privindu-i cu duioşie obrazul trandafiriu şi genele bălane din jurul ochilor limpezi, înstelaţi cu puncte aurii.

— Vara mă face totdeauna mai frumoasă, răspunse Agnes, respirând atât de adânc încât bluza i se umflă ca o pânză de corabie. Subţire, cu şolduri înguste, păşea înainte sveltă şi vălul ei albastru îi flutura pe urme. Lui Diederich îi era prea cald; îşi scoase haina, pe urmă vesta, şi, în sfârşit, mărturisi că ar dori să stea la umbră. Găsiră un pic de umbră la marginea unui lan de pe care grâul nu fusese secerat, sub nişte tufe de salcâmi înfloriţi care mai răspândeau în jur adieri parfumate. După ce se aşezară, Agnes îi luă capul în poală. Se tot hârjoneau şi glumeau ; la un moment dat, ea băgă de seamă că Diederich adormise.

Trezindu-se, el căută în juru-i, şi când dădu cu ochii de chipul ei, îi străluci fericirea în priviri.

— Iubitule — îl alintă ea — ce mutră blajină şi caraghioasă ai tu când dormi !

— Iartă-mă, te rog. Am aţipit şi eu cinci minute... ba nu, am dormit un ceas încheiat, pe cât bag de seamă. Nu te-ai plictisit ?

Dar ea era şi mai mirată decât el că trecuse atâta vreme. Diederich îşi trase capul de sub mâna care-l alintase pe frunte şi pe păr cât timp dormise.

Pe când se întorceau mergând printre lanuri, zăriră într'o holdă o mogâldeaţă neagră ; dând spicele la o parte, văzură că era un bătrân cu o căciulă ţuguiată de blană, îmbrăcat cu o haină roşcată, ruginie, şi cu nişte pantaloni de catifea care se înroşiseră de vechi ce erau. Stătea ghemuit la pământ şi barba încâlcită i se înfăşurase în jurul genunchilor. Se aplecară să-l vadă mai bine. Îşi dădură seama că stătea tupilat acolo de multă vreme, privind la ei cu ochii lui negri scânteietori. Fără voia lor, iuţiră pasul, şi în privirile pe care le schimbară între dânşii se citea o spaimă ca aceea pe care ţi-o stârnesc unele basme din copilărie. Se uitară în jurul lor : se aflau în mijlocul unei câmpii întinse şi necunoscute ; în zare, orăşelul dormita în soare cu o înfăţişare stranie, şi cerul li se păru şi el ciudat, ca şi cum ei ar fi călătorit multe zile şi nopţi dearândul.

Prânzul sub umbrarul dela han, soarele strălucitor, găinile şi fereastra deschisă a bucătăriei pe unde Agnes lua în primire farfuriile, totul li se păru ca din poveşti. Unde rămăsese rânduiala aceea burgheză din Blücherstrasse, unde era masa obişnuită a lui Diederich la berărie ?

— Nu mai plec de aici — declară Diederich — şi nici pe tine nu te mai las să pleci !

Şi Agnes :

— Dece să plecăm ? Îi scriu tatii şi-i trimit scrisoarea prin prietena mea, care e măritată la Küstrin. Aşa, are să mă creadă plecată acolo.

Mai târziu, ieşiră iar să se plimbe, în cealaltă parte a satului, pe unde curgea un râu şi unde tăiau zarea aripile a trei mori de vânt. Pe canal se legăna la mal o barcă ; o închiriară şi o porniră, plutind, în josul apei. O lebădă le ieşi în cale. Lebăda şi barca lor trecură una pe lângă alta fără niciun sgomot. La umbra unui tufiş

pletos, barca se opri dela sine şi Agnes îl întrebă pe Diederich, aşa deodată, de mama şi de surorile lui. El îi răspunse că fuseseră întotdeauna bune cu dânsul şi că le iubea mult. Voia să le ceară surorilor să-i trimită fotografiile lor ; se făcuseră frumuşele, sau chiar dacă nu frumuşele, atât de blajine şi de cuminţi ! Una din ele, Emmi, avea obiceiul să citească poezii, ca şi Agnes. Diederich avea de gând să se îngrijească de amândouă surorile lui şi să le mărite. Pe mama sa însă, voia s'o ţină pe lângă sine, căci ei îi datora el tot ce avusese bun în viaţă, până când o întâlnise pe Agnes. Şi îi vorbi de amurgurile petrecute împreună, cu ceasurile tainice de visare, de basmele auzite lângă pomul de Crăciun în copilărie, şi chiar şi despre rugăciunea „din adâncul inimii". Agnes îl asculta, fermecată de emoţie. In cele din urmă spuse, oftând :

— Aş vrea s'o cunosc pe mama ta. Pe-a mea n'am cunoscut-o.

Diederich o sărută plin de compătimire şi de respect, cu un sentiment nedesluşit de vinovăţie. Ştia că acum s'ar fi cuvenit să spună cuvântul care s'o mângâie pe deplin şi pentru totdeauna. Dar amână pentru altădată, căci nu se simţea acum în stare. Agnes i se uita parcă în adâncul sufletului.

— Eu ştiu — rosti ea încet — că în adâncul inimii tale, tu eşti un om bun. Doar, din când în când, cauţi să pari altfel.

Asta îl sperie. Atunci ea adăugă, ca şi când ar fi vrut să se desvinovăţească :

— Azi nu mi-e deloc teamă de tine !

— Deci, alteori îţi este ? întrebă el, cuprins de remuşcări. Fata răspunse :

— Mi-a fost întotdeauna teamă când vedeam oamenii prea încrezători şi prea veseli. Când eram cu prietenele mele, odinioară, simţeam adeseori că nu pot ţine pasul cu ele şi mă temeam că au să bage de seamă asta şi o să mă dispreţuiască. Dar nu băgau de seamă nimic. Când eram copil, aveam o păpuşă cu ochi de sticlă mari şi albaştri; după ce a murit mama, m'am aşezat în camera de alături cu păpuşa lângă mine. Păpuşa mă privea întotdeauna fix, cu ochii ei severi şi larg des-

chişi care păreau că-mi spun: „mama ta a murit, acum toţi au să se uite la tine aşa cum mă uit eu". Aş fi întins-o bucuros pe spate, ca să închidă ochii. Dar nu îndrăzneam. Puteam oare să culc şi oamenii pe spate? Toţi mă priveau cu ochi ca ai păpuşii, şi câteodată — continuă ea, ascunzându-şi faţa în umărul lui — câteodată chiar şi tu ai asemenea ochi...

Lui Diederich i se pusese un nod în gât; o mângâie pe ceafă şi vorbindu-i, glasul îi şovăia:

— Agnes! dulcea mea Agnes, tu nu ştii cât de mult te iubesc!... Mi-a fost frică de tine — da, mie, închipuieşte-ţi! Trei ani am tânjit de dorul tău, dar prea erai frumoasă pentru mine, prea nobilă, prea bună...

Simţea cum i se topeşte inima şi-i destăinui tot ceeace-i scrisese atunci, după prima ei vizită la el acasă, în scrisoarea pe care o avea şi acuma în sertar. Ea îşi încleştă trupul şi-l asculta vrăjită, cu buzele întredeschise. Triumfătoare îi şopti:

— Ştiam, ştiam eu că şi tu eşti aşa, că eşti ca şi mine!

— Suntem făcuţi unul pentru altul... rosti Diederich şi o lipi de el, dar se sperie deodată de ceeace spusese. „Acum ea aşteaptă — gândi el — va trebui să vorbesc". Ar fi vrut să-i spună ceva, dar se simţea ca paralizat. Braţele lui o strângeau din ce în ce mai fără vlagă. Ea făcu o mişcare; Diederich ştia că acum ea nu mai aşteaptă nimic. Şi se desprinseră din îmbrăţişare fără să se uite unul la altul. El îşi acoperi deodată faţa cu mâinile şi începu să plângă.

Ea nu-l întrebă dece plânge, îi netezi doar părul, uşor, mângâietor. Stătură aşa multă vreme.

Privind peste capul lui, în gol, Agnes zise:

— Ştiam eu că nu putea ţine mult. Trebuia să se sfârşească aşa, căci prea a fost frumos.

Diederich strigă, cu desnădejde în glas:

— Dar nu s'a sfârşit nimic!

Auzi întrebarea ei:

— Tu crezi în fericire?

— Dacă trebue să te pierd, nu mai pot fi fericit!

Agnes şopti:

— Tu ai să-ţi urmezi în viaţă drumul tău şi-ai să mă uiţi.

— Mai bine-aş muri! rosti el, şi-o trase mai aproape.

Strâns lipită de el, obraz în obraz, ea şopti:

— Ia uite ce lată e apa aici, parc'ar fi un lac. Barca singură ne-a dus, dela sine, aşa de departe şi tot singură s'a oprit. Iţi aduci aminte de tabloul acela? Şi de lacul pe care ne-am plimbat în vis? Incotro? întrebă ea. Şi, mai încet: Acum încotro mergem?

El nu mai răspundea. Stăteau aşa, îmbrăţişaţi strâns, cu buzele împreunate şi se aplecau tot mai mult deasupra apei. Il împingea ea? O atrăgea el? Niciodată nu se simţiseră atât de contopiţi într'una şi aceeaşi făptură. Diederich avea abia acum sentimentul că totul e bine. Nu fusese destul de nobil, de încrezător şi de brav pentru a-şi duce viaţa alături de Agnes. Acum era în sfârşit alături de ea şi abia acum era bine.

Deodată, o smucitură, şi amândoi făcură un salt în sus. Diederich pusese atâta forţă în mişcarea asta, încât Agnes se desprinse de el şi căzu pe fundul bărcii. El îşi trecu o mână pe frunte.

— Ce însemnează asta?

Cutremurat încă de fiorii spaimei reci, îşi întoarse privirea dela ea, ca şi când s'ar fi simţit jignit.

— Nu-i permis să fii aşa de neatentă, când eşti într'o barcă.

O lăsă să se scoale singură, apucă lopeţile şi prinse a vâsli înapoi. Agnes stătea cu faţa întoarsă către mal. La un moment dat, voi să se uite la Diederich, dar privirea pe care i-o întâlni era atât de aspră şi de bănuitoare, încât nu se putu stăpâni să tresară speriată.

In asfinţitul care se lăsa, păşeau din ce în ce mai repede pe şoseaua care-i ducea spre han. Până la urmă, ajunseră aproape să alerge. Şi nu-şi vorbiră decât atunci când întunericul fu îndeajuns de adânc ca să nu-şi mai poată vedea unul altuia faţa. A doua zi dimineaţă avea să se întoarcă poate domnul Göppel. Agnes trebuia să fie acasă... Când se văzură ajunşi la han, în depărtare trenul fluiera.

— N'avem vreme nici să mai mâncăm măcar, îi dădu de veste Diederich, cu o prefăcută nemulţumire. Işi strânseră lucrurile cum putură, plătiră şi plecară. Trenul se puse în mişcare de cum se urcară în vagon. Noroc că aveau cu ce-şi umple timpul : mai întâi stătură să mai răsufle, căci gâfâiau de atâta alergătură, şi pe urmă-şi vorbiră de felul în care se grăbiseră şi reuşiseră să prindă trenul. După ce sfârşiră şi cu asta, rămaseră şi unul şi altul stingheri, în lumina posomorîtă a vagonului, zăpăciţi ca după o înfrângere catastrofală. Oare şesul ăsta întunecat, de afară, să fie acelaş care-i ademenise cândva făgăduindu-le fericire? Şi asta chiar ieri ? Inapoi nu te mai poţi întoarce ! Dece nu-i întâmpinau mai curând luminile oraşului, ca să-i elibereze ?

La sosire amândoi fură de acord că nu făcea să fie văzuţi împreună în aceeaşi trăsură. Diederich luă tramvaiul. Doar cât îşi atinseră mâinile, iar privirile abia li se mai întâlniră.

„Uff, făcu Diederich când se văzu singur. S'a isprăvit şi cu asta... Apoi îşi zise : „Putea să se termine şi mai rău. Şi, cu mânie : Ce fiinţă isterică ! Ea sigur că s'ar fi ţinut de barcă, aşa că numai el ar fi făcut baie. Tot vicleşugul ăsta fusese ticluit, desigur, doar ca să mă facă s'o iau de nevastă ! Femeile sunt din cale-afară de viclene şi n'au nimic sfânt. Cum să te poţi măsura cu ele ? Dumnezeu ştie dacă, de data asta, nu m'a dus şi mai rău de nas decât atunci, cu Mahlmann. Ar trebui să-mi fie de învăţătură pe toată viaţa. Şi cu asta, basta !" Şi, cu paşi hotărîţi, porni spre sediul „Noilor teutoni". Incepând din ziua aceea, îşi petrecu toate serile în societatea lor; în timpul zilei tocea pentru examenul oral, dar, cum devenise prevăzător, nu acasă, ci la laborator. Când se întorcea seara îi venea greu să urce scările şi, trebuia s'o recunoască, inima îi bătea să-i spargă pieptul. Deschidea uşa şoväind : — nimic ; şi, după ce, la început, se simţea mai uşurat, sfârşea totdeauna prin a-şi întreba

gazda dacă nu cumva l-a căutat cineva. Nu-l căutase nimeni.

Dar după două săptămâni primi o scrisoare. O deschise grăbit, fără să mai stea pe gânduri. Pe urmă voi s'o arunce necitită în sertarul biroului, dar o scoase din nou şi se uită la ea dela distanţă. Prindea în grabă, cu ochi bănuitori, câte un rând, pe ici, pe colo „*Sunt atât de nenorocită !...*" „Cunoaştem noi refrenul !" îşi spunea Diederich. „*Nu îndrăznesc să viu la tine...*" „Norocul tău !" „*E groaznic că am ajuns să fim doi străini...*" „Bine cel puţin că ţi-ai dat seama!" „*Iartă-mă de ce s'a întâmplat, sau nu s'a întâmplat nimic?...*" „Ba chiar prea destul !" „*Nu mai pot trăi aşa...*" „Iar ai început ?" Şi asvârli hârtia definitiv în sertar, alături de paginile în care, cu mare risipă de cuvinte, îşi deschisese sufletul într'o noapte de nebunie, şi pe care, din fericire, nu i le trimisese.

O săptămână mai târziu însă, odată, pe când se întorcea acasă noaptea, auzi paşi în urma lui şi i se păru că sunau ciudat. Intoarse capul : se oprise cineva cu mâinile puţin ridicate şi întinse înainte. Pe când deschidea uşa dela intrare, o văzu aşteptând în semiîntuneric. Ajuns în odaie, nu aprinse lumina. Se ruşină să facă lumină în odaia care fusese cândva a ei, în vreme ce ea pândea acum în întuneric. Ploua. Câte ceasuri îl aşteptase oare în ploaie ? Desigur că tot acolo rămăsese, agăţându-se cu disperare de ultima ei nădejde. Nu mai era de îndurat ! Ii venea să se repeadă şi să deschidă fereastra, dar se dete la timp înapoi. Deodată se trezi pe scări, cu cheia dela uşa de jos în mână, dar se răzgândi cât nu era încă prea târziu. După aceea, se încuie în cameră şi se desbrăcă. „Mai multă stăpânire de sine, dragul meu !" Căci de data asta n'ar mai fi scăpat uşor. Nimic de zis — fata era de compătimit, dar la urma urmei şi-o făcuse singură... „Mai presus de orice, am obligaţii faţă de mine însumi." Dimineaţa, mahmur după noaptea aproape nedormită, se pomeni judecând cu multă asprime faptul că iarăşi încercase să-i iasă în cale. Tocmai acum, când ştia că trebue să-şi treacă examenul ! O lipsă de conştiinţă ca asta numai ea putea dovedi. Şi, în

urma scenei nocturne în care i se înfăţişase în chip de cerşetoare, aşteptând în ploaie, făptura ei ajunse în ochii lui Diederich ceva suspect şi sinistru. O privea ca pe o fiinţă decăzută. „Cu niciun preţ: nici cea mai măruntă concesie! îşi dădea el singur asigurări şi hotărî chiar să se mute în altă locuinţă pentru scurtul timp cât mai avea de stat în Berlin: chiar dacă va trebui să facă un sacrificiu bănesc". Din fericire, un camarad tocmai căuta o cameră. Astfel, Diederich nu avu nimic de pierdut din ce plătise înainte şi se mută numaidecât, la periferie, în partea de nord a oraşului. Curând după aceea îşi trecu şi examenul. „Noii teutoni" îl sărbătoriră printr'un chef care începu dimineaţa şi ţinu până seara. Când ajunse acasă, i se spuse că-l aşteaptă un domn. „Trebue să fie Wiebel — se gândi Diederich — a venit să mă felicite". Şi, însufleţit de speranţă: „Poate să fie chiar asesorul von Barnim." Deschise uşa şi se dădu înapoi înspăimântat. Căci era domnul Göppel.

Nici el nu-şi găsi cuvintele aşa uşor:

— Ah! Eşti în frac, rosti domnul Göppel după câteva clipe; şi, pe urmă, cu un accent de îndoială în glas: Ai fost cumva pe la mine?

— Nu, răspunse Diederich, speriat din nou. Mi-am luat numai doctoratul. Göppel răspunse:

— Ah, da, felicitările mele!

In sfârşit, Diederich reuşi să rostească:

— Dar cum de mi-aţi aflat noua adresă?

Göppel răspunse:

— In orice caz, fostei dumitale gazde nu i-ai spus-o. Dar mai sunt şi alte mijloace. Se uitară câtva timp unul la altul. Göppel vorbise calm, dar în această voce Diederich percepea ameninţări grozave. Alungase tot timpul gândul catastrofei şi iată — catastrofa era acum în faţa lui. Fu nevoit să se aşeze pe un scaun.

— Dacă vrei să ştii — începu Göppel — am venit pentrucă fiica mea nu prea se simte bine.

— O! făcu Diederich, silindu-se să pară desnădăjduit. Ce are?

Domnul Göppel dădu mâhnit din cap.

— Inima nu merge cum trebue dar, firește, nu-i decât ceva nervos. Firește, repetă el singur, după ce așteptase zadarnic să audă iar glasul lui Diederich. Și a devenit foarte melancolică ; aș vrea s'o mai înveselesc puțin. N'are voie să iasă din casă. Dar mai vino dumneata pe la noi; uite, mâine, că tot e duminică.

„Sunt salvat ! își spuse Diederich. Nu știe nimic !" De bucurie, se trezi în el diplomatul; se scărpină în cap.

— Eram și eu hotărît să viu, chiar și fără asta. Dar se întâmplă că trebue să plec fără întârziere acasă; bătrânul nostru administrator e bolnav. Nici dela profesori nu-mi pot lua rămas bun, plec chiar mâine dimineață.

Göppel îi puse o mână pe genunchi.

— Gândește-te bine, domnule Hessling. Există uneori și îndatoriri față de prieteni.

Vorbea încet și privirea-i era atât de insistentă, încât Diederich întoarse capul.

— Dacă mi-ar sta în putință... îngână el.

Göppel răspunse :

— Nimic nu te împiedică. Poți face tot ce e de făcut într'o împrejurare ca asta.

— Cum adică ? sări Diederich, simțind că-i îngheață sângele în vine.

— Știi foarte bine cum, întâmpină tatăl fetei ; și după ce-și împinse scaunul ceva mai în urmă : Doar nu-ți închipui cumva că m'a trimis Agnes ? Dimpotrivă, a trebuit să-i făgăduesc, că n'am să fac niciun demers și c'am să te las în pace. Dar pe urmă am stat și m'am gândit singur ; mi-am spus c'ar fi o adevărată prostie să umblăm cu ascunzișuri noi doi, așa cum ne cunoaștem, așa cum ne-am cunoscut noi, eu și cu răposatul dumitale tată, mai ales că avem și legături de afaceri.

Diederich gândi : „Cu legăturile de afaceri s'a isprăvit, dragul meu !" Se îndârji :

— Dar eu nu umblu deloc cu ascunzișuri, domnule Göppel.

— In cazul ăsta, totul e în perfectă ordine! Înțeleg prea bine. Căsătoria e un pas pe care niciun tânăr nu-l face fără să se codească nițel, mai cu seamă în ziua de azi. Dar când nu există nicio piedică? Afacerile noastre merg mână'n mână, iar dacă dumneata vrei să-ți mărești fabrica părintească, zestrea micii mele Agnes ți-ar prinde foarte bine.

Vorbea fără să se întrerupă, cu privirile îndreptate în altă parte:

— Adevărat, că pentru moment, n'am numerar lichid decât douăsprezece mii de mărci, dar îți dau celuloză câtă vrei.

„Ai văzut? se gândea Diederich. Și astea douăsprezece mii de mărci va trebui să le iei cu împrumut — dacă ți le-o mai da cineva."

— Nu m'ați înțeles bine, domnule Göppel, explică el. Nu m'am gândit încă să mă însor. Pentru asta ar fi nevoie de mijloace băneşti mult mai mari.

Domnul Göppel, cu spaimă în ochi, rosti, încercând să zâmbească:

— Aș putea să mai fac ceva, și pe deasupra...

— Lăsați, nu e nevoie, răspunse Diederich, protestând cu demnitate.

Lui Göppel i se tăiase glasul.

— Dar, în sfârșit, ce vrei?

— Eu? Nimic. Credeam că dumneata vrei ceva, de vreme ce-ai venit la mine.

Göppel făcu o mișcare bruscă.

— Așa nu merge, dragă Hessling. Așa nu merge, după cele ce s'au întâmplat... Și unde mai pui că a ținut atâta vreme...

Diederich îl măsură cu privirea și, lăsând colțul buzelor în jos:

— Vasăzică, știai?

— Nu eram sigur, îngână Göppel.

Și Diederich, privindu-l de sus:

— Mi s'ar fi părut ciudat, să fi știut...

— Am avut prea multă încredere în fata mea.

— Așa se înșeală omul câteodată, zise Diederich, gata de orice, numai ca să se apere.

Fruntea lui Göppel începu să se roşească.

— Şi în dumneata am avut încredere.

— Cu alte cuvinte, mă credeai naiv!

Diederich îşi vârî mâinile în buzunar şi se lăsă pe spate.

— Nu! exclamă Göppel, sărind în sus, dar nu te credeam aşa de mârşav cum eşti.

Diederich se sculă cât se poate de liniştit şi de ceremonios:

— Eşti gata să-mi dai satisfacţie? întrebă el.

Göppel strigă:

— Da, ştiu că asta ţi-ar conveni grozav: Să ademeneşti fata şi-apoi să-i împuşti tatăl! Atunci onoarea dumitale ar fi cu desăvârşire neştirbită!

— In chestiuni de onoare, dumneata nu te pricepi! Şi lui Diederich începuse să i se urce sângele la cap. Nu ţi-am ademenit fata. Am făcut numai ceeace dorea ea. Şi, pe urmă, n'am mai putut scăpa de dânsa. Iţi seamănă!

Apoi, cu mânie:

— Cine îmi spune mie că n'aţi fost înţeleşi dela început? Mi-aţi întins o cursă!

Pe chipul lui Göppel se citea că se pregăteşte să sbiere şi mai tare... Deodată se sperie, şi, cu vocea lui domoală, de totdeauna, în care se deslușea însă un tremur uşor, rosti:

— Ne-am înfierbântat prea tare, când, în fond, e vorba de un lucru foarte serios. I-am făgăduit fetei mele c'am să fiu calm.

Diederich râse ironic, cocoşeşte:

— Vezi că vrei să mă tragi pe sfoară? Adineaori spuneai că Agnes habar n'are că eşti aici.

Tatăl surâse, ca şi cum s'ar fi desvinovăţit de o acuzaţie.

— Vorba dulce mult aduce! Dac'o iei cu binele, sfârşeşti prin a te înţelege cu oricine. Nu-i aşa, scumpul meu Hessling?

Dar Diederich găsi că e primejdios să se îmblânzească.

— Dracul ţi-o fi scumpul dumitale Hessling! ţipă el. Pentru dumneata, eu sunt domnul doctor!

— Ah, da, făcu Göppel, încremenit. E, desigur, prima dată că-ţi poate spune cineva domnule doctor ! Poţi să fii mândru de împrejurările în care auzi asta.

— Vrei poate să te atingi şi de onoarea situaţiei mele ?

Göppel se apără :

— Nu vreau să mă ating de nimic. Mă întreb numai ce ţi-am făcut noi, fata mea şi cu mine. Iţi trebuesc într'adevăr atât de mulţi bani ?

Diederich simţi că roşeşte. Continuă, cu atât mai hotărît :

— Dacă ţii cu orice preţ să ţi-o spun, iată : simţul meu moral îmi interzice să mă însor cu o fată care nu-şi poate aduce drept zestre în căsnicie o cinste neîntinată.

Se vedea cât colo că domnul Göppel ar fi vrut să se înfurie iar, dar nu mai avea putere ; nu putea decât să-şi înnăbuşe plânsul.

— Dacă ai fi văzut jalea ei, azi după masă ! Mi-a mărturisit totul, pentrucă nu se mai putea ţine. Cred că nici pe mine nu mă mai iubeşte ; numai pe dumneata. Ce vrei ? Dumneata eşti prima ei dragoste.

— Ştiu eu ? Inaintea mea se învârtea prin casa dumitale un oarecare domn Mahlmann !

Şi, deoarece Göppel se feri, dându-se înapoi, ca şi cum l-ar fi izbit ceva în piept :

— Ei da, desigur, de unde poţi să ştii ? Pe cel care te minte odată, a doua oară nu-l mai crezi.

Şi continuă :

— Nimeni nu-mi poate cere mie să fac dintr'una ca ea mama copiilor mei. Sunt prea conştient de situaţia mea socială, ca s'o pot admite.

Pe urmă îi întoarse spatele. Se aplecă şi începu să-şi pună lucrurile în cufărul care-i stătea deschis dinainte.

In spatele lui, îl auzea hohotind pe Göppel care nu-şi mai putea stăpâni plânsul; Diederich se simţi şi el mişcat ! Mişcat de sentimentele nobile şi curajoase pe care le exprimase, de nenorocirea fetei şi a tatălui ei — nenorocire pe care simţul datoriei îi interzicea s'o aline — de amintirea dureroasă a dragostei lui şi de

tot tragicul acestui destin... Cu inima încordată, auzi cum domnul Göppel deschide şi închide uşa, îl auzi strecurându-se pe coridor, şi deslusi apoi sgomotul uşii dela intrare. In sfârşit, gata : acum putu şi Diederich să cadă pe un scaun şi să plângă cu hohote, aplecat deasupra cufărului pe jumătate gol. Seara cântă la pian din Schubert.

Şi, cu asta, îşi dădu inimii cuvenitul tribut ; omul trebue să fie tare. Se întrebă dacă Wiebel ar putea fi vreodată atât de sentimental. Chiar un bădăran fără maniere, cum era Mahlmann, îi dăduse o lecţie de energie neînduplecată. I se părea de neînchipuit că şi ceilalţi oameni pot să aibă slăbiciuni în fundul sufletului lor. Numai mama îl pricopsise cu atâta slăbiciune ; şi o fată ca Agnes, care era tot atât de scrântită ca şi mama lui, ar fi făcut din el un om cu totul nepregătit să înfrunte vremurile acestea grele în care trăia. Vremuri grele ! Aceste cuvinte îi evocau totdeauna aleea Unter den Linden, cu furnicarul acela de muncitori rămaşi fără de lucru, cu femei şi copii, cu suferinţele şi grijile lor şi răzvrătirea — şi toate acestea înfrânte, înfrânte până la a scoate urale din pieptul răzvrătiţilor îngenunchiaţi de puterea atotcuprinzătoare şi supraomenească, stană de piatră fulgerându-şi în treacăt copitele pe deasupra capetelor mulţimii.

„Asta este ! îşi zise el, cucerit de sentimentul supunerii. Aşa trebue să fii !“ Cu atât mai rău pentru acei care nu erau aşa : ajungeau să fie striviţi sub copite. Aveau oare cei doi Göppel, tatăl şi fiica, vreun drept asupra lui ? Agnes era majoră şi el nu-i făcuse niciun copil. Atunci ? „Aş fi un nătărău dacă m'aş învoi la ceva care să-mi dăuneze. La aşa ceva nimeni nu mă poate sili. Nici mie nu-mi dă nimeni nimic pe degeaba“. Se simţi bucuros şi mândru de buna lui educaţie. „Noii teutoni“, milităria, şi suflul imperialismului îl căliseră şi-l pregătiseră pentru viaţă. Işi făgădui că acasă, la Netzig, să facă în aşa fel încât principiile, cu atâta trudă dobândite, să rodească — să ajungă un precursor al spiritului vremii. Şi, pentru a-şi traduce în faptă această intenţie şi printr'o înfăţişare corespunzătoare, se duse a doua zi, de dimineaţă, la Haby.

coaforul curţii imperiale, adoptând o modă care să-l transforme, aşa cum văzuse că obişnuiau din ce în ce mai adesea ofiţerii şi domnii din lumea mare. Până acuma, moda aceasta i se păruse prea distinsă pentru a putea fi imitată. Cu ajutorul unui *presse-moustache*, mustăţile lui, care-i tiveau înainte buza de sus, luară acum forma a două unghiuri drepte. Când se uită în oglindă, abia se mai recunoscu. Gura lui, care ieşea acum la iveală, despuiată, avea, mai ales când colţul buzelor i se trăgeau în jos, ceva ameninţător, ca de cotoi, iar vârfurile mustăţilor se semeţeau până la ochii, de care se îngrozi şi el, ca şi când din ochii aceştia l-ar fi fulgerat imaginea însăşi a Puterii.

CAPITOLUL III

Ca să scape de alte eventuale plictiseli din partea familiei Göppel, plecă numaidecât acasă. În compartiment era o căldură de nesuferit. Diederich, care era singur deocamdată, își scoase, rând pe rând, mai întâi vestonul, apoi vesta, și, în sfârșit și ghetele. Cu câteva stații înainte de Netzig se mai urcară în vagon două persoane: erau două doamne, care arătau a fi străine și care părură jignite să-l vadă numai în cămașă de flanelă. Din partea lui, el le găsi revoltător de elegante. Când încercară, într'o limbă de neînțeles, să protesteze, Diederich ridică din umeri și-și întinse picioarele, numai în ciorapi, pe canapea. Doamnele își astupară nasul și începură să strige după ajutor. Veni însoțitorul vagonului, ba chiar și șeful trenului, dar Diederich le întinse biletul lui de clasa a doua și-și apără drepturile. Dădu chiar de înțeles funcționarilor că ar face bine să-și țină gura, căci nu puteau ști cu cine aveau de a face. După ce câștigă bătălia și puse călătoarele pe fugă, veni în locul lor o altă doamnă. Diederich avea intenții asemănătoare și cu aceasta; dar ea își scoase din pungă un cârnat din care începu numaidecât să muște, ținându-l numai cu mâna și surâzându-i. Desarmat, el îi răspunse la semnul acesta

de simpatie cu un zâmbet deschis şi-i vorbi, încântat. Ieşi la iveală din ce-şi spuseră, că şi ea era tot din Netzig. Diederich îşi declină numele, la care ea răspunse foarte încântată că se cunosc de când lumea!

— De unde?

Diederich o măsura cercetător: avea obrazul plinuţ şi trandafiriu, cu buze cărnoase, nasul mic, turtit şi obraznic, părul blond deschis, pieptănat lins şi îngrijit, gâtul, tânăr şi grăsuliu. Degetele care ieşeau din mitene şi ţineau cârnatul păreau şi ele tot nişte cârnăciori trandafirii.

— Nu — hotărî el, — nu te cunosc, dar eşti grozav de ispititoare. Ca un purceluş abia îmbăiat.

Şi-i trecu o mână pe după talie. In aceeaşi clipă, pe obrazul lui plesni o palmă sdravănă.

— Straşnică palmă, exclamă el şi-şi frecă obrazul roşu. Mai ai multe ca astea de dăruit?

— Destule, pentru toţi obraznicii! răspunse ea. Râsul îi gâlgâia în gâtlej şi clipea din ochi, provocător.

— Dacă vrei, pot să-ţi dau o bucăţică de cârnat, dar altceva nimic.

Fără să vrea, el compară felul ei de a se apăra cu firea supusă a blândei Agnes şi-şi zise: „Cu una ca asta te poţi însura liniştit. In sfârşit ea îşi spuse numele de botez, şi cum el tot nu ghicea cine e, îl întrebă de surorile lui. Deodată el strigă:

— Guste Daimchen!

Şi amândoi izbucniră în râs de bucurie.

— Imi dăruiai întotdeauna nasturi de pe sdrenţele din fabrica voastră. Asta am s'o ţin minte toată viaţa, domnule doctor! Ştii ce făceam cu nasturii? Ii păstram şi când mama îmi dădea bani pentru nasturi, îmi cumpăram bomboane.

— Şi dumneata eşti tot o fire practică! Diederich era încântat. Şi te căţărai mereu pe zidul grădinii noastre, când erai mică. De cele mai multe ori, numai de-o şchioapă cum erai, n'aveai pantalonaşi şi când ţi se ridica rochiţa, pe la spate, ţi se vedea ceva!

Guste protestă: un om bine crescut nu trebue să-şi amintească lucruri de felul acesta.

— Ba, sunt sigur că acum ar fi şi mai frumos! adăugă obraznic Diederich. Ea deveni deodată serioasă :

— Acum sunt logodită.

Era logodită. Cu Wolfgang Buck! Diederich amuţi şi-şi luă o mutră desamăgită. Pe urmă, cu răceală, spuse că-l cunoştea bine pe Buck. Tânăra îi răspunse, luându-i-o înainte cu prudenţă :

— Vrei să spui că e puţin exaltat? Dar familia Buck e o familie foarte distinsă. Ei, da — adăugă ea — alte familii au în schimb mai mulţi bani. Impresionat, Diederich o privi lung. Guste clipi din ochi, strengăreşte. Ar fi vrut să-i pună o întrebare, dar îi pierise curajul.

Nu mai era mult până la Netzig, când domnişoara Daimchen îl întrebă deodată :

— Şi inima dumitale domnule doctor? Incă liberă?

— De logodnă, până acum, am scăpat, slavă domnului. Şi dădu din cap cu un aer important.

— Ah! Trebue să-mi povesteşti, zise ea. Dar nu mai era timp : ajunseseră.

— Sper să ne vedem curând, încheie Diederich. Tot ce pot să-ţi spun e doar că un tânăr trece uneori prin situaţii îndrăcit de primejdioase. Pentru un fleac de „da" sau „nu" poţi să-ţi strici viaţa.

Amândouă surorile lui Diederich îl aşteptau la gară. Când deteră cu ochii de Guste Daimchen strâmbară mai întâi din nas, dar mai pe urmă îşi luară îndemnul să se apropie şi o ajutară să-şi ducă bagajul. Rămase singure cu Diederich, începură să-i explice zelul lor. Guste se pomenise deodată cu o moştenire, era milionară! Vasăzică deaceea! Rămase şi el intimidat şi plin de respect.

Surorile îi povestiră totul, de-a fir a păr. Un bătrân din Magdeburg, o rudă pe care Guste o îngrijise, îi lăsase toată averea.

— Şi-a meritat banii din plin, observă Emmi. Am auzit că la urmă devenise atât de desgustător, de speriat!

Magda adăugă :

— Şi unde mai pui că se pot bănui atâtea altele, mai ales când te gândeşti că Guste a stat singură cu el un an încheiat.

Diederich se făcu roşu la faţă.

— Astea nu-s vorbe vrednice de-o fată tânără ! ţipă el mânios; şi când Magda se jura că şi Inge Tietz şi Meta Harnisch, în sfârşit, toate fetele, spuneau acelaş lucru, el adăugă :

— Atunci vă cer cu tot dinadinsul să desminţiţi de câte ori puteţi asemenea bârfeli.

Urmă o tăcere, apoi Emmi zise :

— Guste s'a şi logodit.

— Am aflat, bombăni Diederich.

Intâlnind câţiva cunoscuţi, Diederich se auzi salutat cu „domnule doctor"; nu-şi mai încăpea în piele de mândrie şi păşea ţanţoş între Emmi şi Magda, care-i admirau, din profil, noul fel de a-şi răsuci mustăţile. Acasă, doamna Hessling îşi primi fiul cu braţele deschise şi cu un ţipăt prelung, al unui om care, osândit să moară de sete, vede deodată apă. Şi, ceeace Diederich nu prevăzuse, îl apucă şi pe el plânsul. Simţise că e o clipă solemnă în viaţa lui, clipa în care călca pentru întâia dată pragul casei sale ca şef de familie, „gata", cu diploma iscălită, urmând să-şi conducă fabrica şi rudele după înalta lui chibzuinţă. El luă în mâinile lui mâna mamei şi mâinile surorilor sale şi rosti cu voce gravă :

— Imi voi aduce veşnic aminte că, în faţa lui dumnezeu, eu trebue să dau socoteala de soarta voastră.

Dar doamna Hessling nu era liniştită.

— Eşti gata, dragă Diederich ? întrebă ea. Oamenii dela fabrică te aşteaptă.

Diederich îşi bău berea şi coborî în curte, urmat de ai săi, ca un adevărat şef de familie. Curtea fusese măturată iar intrarea fabricei împodobită cu ghirlande de flori, în jurul inscripţiei „Bine aţi venit". In faţa acesteia îl întâmpină bătrânul contabil Sötbier, care-i zise :

— Ei, bun venit, domnule doctor. N'am mai urcat la dumneavoastră, căci mai aveam ceva treabă.

— Puteai să-ţi mai laşi treburile azi, replică Diederich şi trecu pe lângă Sötbier, văzându-şi de drum.

Înăuntru, în sala plină de sdrenţe, găsi lucrătorii adunaţi. Stăteau toţi grămadă : cei doisprezece lucrători dela presa de hârtie, dela cea cu cilindru şi dela maşina de tăiat, cei trei funcţionari şi femeile care se îndeletniceau cu trierea sdrenţelor. După tusea discretă a bărbaţilor se simţea că sunt în aşteptare; se lăsă o tăcere stânjenită, până când mai multe femei împinseră înainte o fetiţă care ţinea în mâini un buchet de flori şi care, cu glas cristalin, ură domnului doctor multă fericire şi-i spuse bun venit. Diederich luă buchetul dându-şi aere de om foarte respectabil; acum fu rândul lui să-şi dreagă glasul tuşind discret. Se întoarse către ai săi, apoi, uitându-se ţintă în ochii fiecărui lucrător în parte şi măsurându-l mai ales pe şeful maşinist, cel cu barbă neagră, deşi căutătura acestuia îi era nesuferită, începu :

— Muncitori ! Cum voi îmi sunteţi subalterni, vreau să vă spun doar că aici, de acum înainte, voi lucra din răsputeri. Vreau să dau un avânt cât mai mare fabricii. In ultima vreme, cât aţi rămas fără stăpân, mulţi dintre voi au început să creadă că se pot culca pe-o ureche. Dar e o mare greşeală şi spun asta mai ales pentru lucrătorii cei vechi, cei care-s aici încă de pe când trăia răposatul meu tată.

Şi, cu glas ridicat, încă şi mai tăios şi mai apăsat, uitându-se la bătrânul Sötbier, continuă :

— Acum am luat eu însumi cârma în mână. Drumul ales de mine e drumul cel bun şi sub conducerea mea veţi trăi clipe măreţe. Acei care vor să mă ajute îmi sunt bineveniţi din toată inima ; dar cei care vor să se împotrivească muncii mele, pe aceia îi voi sdrobi !

Şi încercă să-i fulgere cu privirea, pe când mustaţa i se sbârli şi mai războinic.

— Un singur stăpân există aici, şi acela sunt eu. Nu am de dat socoteală decât lui dumnezeu şi conştiinţei mele. Puteţi conta întotdeauna pe îngăduinţa mea părintească, dar poftele de răzvrătire se vor izbi de voinţa mea neînduplecată. Dacă se va dovedi că vreunul din voi are, cumva, vreo legătură...

Privi ţintă în ochii maşinistului şef, cel cu barbă neagră, a cărui mutră i se părea suspectă :

— ...vreo legătură cu cercurile social-democrate, atunci noi doi multă vreme n'avem să mai ducem casă bună. Căci, pentru mine, orice social-democrat e un duşman al fabricei şi un vrăşmaş al patriei... Aşa ! Acum întoarceţi-vă la lucrul vostru şi gândiţi-vă bine la cele ce v'am spus !

Făcu scurt stânga'mprejur şi plecă, răsuflând anevoie. Îmbătat de cuvintele lui mari, nu mai recunoştea pe nimeni. Ai lui îl urmară, ţăluiţi şi plini de respect, în timp ce lucrătorii se mai uitară o vreme lung unul la altul, fără să scoată nicio vorbă şi-abia într'un târziu se apucară să deşerte sticlele de bere pregătite pentru sărbătorirea evenimentului.

Ajuns sus, Diederich îşi expuse planurile faţă de mama şi surorile sale. Fabrica avea să fie mărită; în vederea acestui lucru avea să cumpere şi casa din spate, a vecinului. Era nevoie să fie gata a face faţă oricărei concurenţe. Trebuia să-şi facă un loc sub soare ! Adică cum, bătrânul Klüsing dela fabrica de hârtie Gausenfeld îşi închipuia oare că va putea să acapareze pe vecie clientela ? La sfârşit, Magda îl întrebă de unde avea să ia bani, dar doamna Hessling îi tăie scurt vorba :

— Fratele tău ştie el mai bine decât noi ce face. Şi, prudentă, adăugă : Câte fete n'ar fi fericite să-i câştige inima ! dar de teamă să nu fi spus ceva care să-l înfurie, îşi duse repede mâna la gură. Insă Diederich se mulţumi să roşească. Atunci ea îşi luă inima'n dinţi şi-l îmbrăţişă.

— Ar fi o groaznică durere pentru mine — zise ea plângând — dacă băiatul meu, băiatul meu iubit, ar trebui să-mi plece din casă. Pentru o văduvă e de două ori mai dureros. Şi doamna inspector Dalmchen are să-şi dea în curând seama de asta, căci Guste a ei se mărită cu Wolfgang Buck !

— Mai ştii ? — spuse Emmi, cea mai mare. Poate că nu se mărită. Se spune că Wolfgang e încurcat cu o actriţă.

Doama Hessling pierdu cu totul din vedere să facă fiicei sale cuvenita observaţie.

— Dar sunt atâţia bani la mijloc! Lumea zice că a moştenit un milion, adăugă Emmi.

Diederich spuse cu dispreţ că-l cunoaşte bine pe Buck şi că nu prea e normal.

— Urmările se şi văd — zise Emmi — căci de fata lui, doamna Lauer, se povestesc fel de fel de...

— Copii! se rugă doamna Hessling înspăimântată. Dar Diederich o linişti.

— Lasă, mamă, lucrurile trebuesc spuse pe faţă, ce să mai umblăm cu cioara vopsită? Părerea mea e că familia Buck nu mai merită de multă vreme situaţia pe care o deţine în oraş. E o familie decăzută.

— Nevasta lui Moritz, cel mare — prinse Magda curaj, — e o ţărancă în toată puterea cuvântului. I-am văzut când au fost de curând în oraş; s'a ţărănit şi el de tot; e bădăran din cap până'n picioare.

Pe Emmi o cuprinse indignarea:

— Ei, şi fratele bătrânului Buck? Tot elegant, cu toate că i-au rămas cinci fete nemăritate! Işi aduc supă dela cantina populară, asta o ştiu precis!

— Cantina populară tot domnul Buck a întemeiat-o, explică Diederich. Şi ajutorul pentru deţinuţii liberaţi şi mai ştiu eu ce încă? Spuneţi-mi când mai are timp omul ăsta să se gândească şi la afacerile lui personale?...

— Nu m'ar mira defel să nu mai aibă mare lucru din tot ce-a avut — spuse doamna Hessling — deşi îi port, firește, stima cea mai deplină domnului Buck, pe care, dealtfel, toată lumea îl stimează.

Diederich râse amar:

— Intr'adevăr! Dece oare? Am fost crescuţi de mici în acest respect pentru bătrânul Buck! Marele om al Netzigului! La patruzeci şi opt a fost osândit la moarte!

— Dar ăsta e într'adevăr un merit istoric, aşa spunea tatăl tău!

— Merit? strigă Diederich. Când aflu de cineva că e împotriva ocârmuirii, nici nu mai vreau să ştiu de el! Cum, să fie adică înalta trădare un merit?

Şi, în faţa femeilor uluite, el se avântă în consideraţii politice. Aceşti democraţi scoşi la pensie, care erau încă la putere aici, certaţi cu ocârmuirea ! O ruşine pentru spiritul vremilor pe care le trăim. Deaceea nici nu mergeau afacerile aici, şi deaceea nu câştiga bani nimeni, pentrucă Netzigul avea ca reprezentant în parlament pe bătrânul magistrat Kühlemann, prietenul faimosului Eugen Richter. Fireşte că pentru un asemenea club de liber-cugetători nu putea exista nici regiment în oraş, nici tren direct pentru Netzig. Şi dacă nu existau căi de comunicaţie, nu putea exista nici viaţă comercială. Fără drum de fier, nu-i dever. Unde-i mai pui pe domnii dela primărie, veşnic aceleaşi două-trei familii care-şi împărţeau între ele toate comenzile, iar pentru ceilalţi din târg nu mai rămânea nimic. Fabrica de hârtie Gausenfeld deţinea toate furniturile oraşului, pentrucă proprietarul ei, Klüsing, făcea parte din banda bătrânului Buck !

Magda mai ştia şi altele :

— Nu demult, spectacolul de amatori dela serbarea municipală a fost amânat doar pentrucă fiica domnului Buck, doamna Lauer, era bolnavă. Asta e popism !

— Nepotism se spune, o corectă Diederich sever.

Apoi roti nişte ochi furioşi.

— Şi, acest domn Lauer e tot un socialist ! Dar să fie cu ochii'n patru domnul Buck ! Avem să-l supraveghem zi şi noapte !

Doamna Hessling ridică rugător mâinile :

— Dragul meu copil, când vei începe să faci vizitele prin oraş, promite-mi că ai să te duci şi pe la domnul Buck. E un om cu atâta influenţă !

Dar Diederich nu promise nimic.

— Mai vine şi rândul altora acuma, strigă el.

Totuşi, în noaptea aceea nu putu să doarmă liniştit. Dela şapte dimineaţa era jos, în fabrică şi începu să facă scandal că sticlele de bere din ajun rămăseseră nestrânse.

— Nu se bea aici, nu e cârciumă fabrica ! Doar asta scrie negru pe alb în regulament, domnule Sötbier!

— Regulament ? răspunse bătrânul contabil. N'avem niciun regulament.

Lui Diederich îi pieri graiul; se închise cu Sötbier în birou.

— N'aveţi regulament? Atunci nimic nu mă mai miră. Ce sunt comenzile astea caraghioase cu care te ocupi dumneata? şi răvăşi scrisorile de pe birou. După câte văd, am venit tocmai la timp. Afacerile fabricii se duceau de râpă în mâinile dumitale.

— De râpă, domnişorule?

— Pentru dumneata, eu sunt domnul doctor!

Şi ceru, nici mai mult nici mai puţin, decât să se ofere marfă pe preţ mai mic decât toate celelalte fabrici.

— Nu vom putea rezista! obiectă Sötbier. Dealtfel, nici n'am fi în stare să ducem la capăt comenzi atât de mari ca Gausenfeld.

— Şi dumneata vrei să spui că eşti om de afaceri. N'avem decât să instalăm mai multe maşini!

— Asta costă bani...

— N'avem decât să ne împrumutăm! Să vezi ce viaţă aduc eu în dughiana asta. Ai să ai dece te mira! Dacă dumneata nu vrei să mă ajuţi, am s'o fac şi singur!

Sötbier clătină din cap.

— Cu tatăl dumitale m'am înţeles totdeauna, domnişorule. Noi doi împreună, am făcut să prospereze întreprinderea.

— S'au schimbat vremurile, asta să-ţi intre bine în cap. Sunt propriul meu director de întreprindere.

Şi în timp ce Diederich trântea uşa, Sötbier oftă:

— Aşa e tinereţea, furtunoasă.

Diederich trecu prin încăperea în care o maşină răpăind ca o tobă, spăla sdrenţele în clor şi dădu să intre în sala marii maşini cu cilindru. La intrare îi ieşi pe neaşteptate în faţă maşinistul şef, cel cu barba neagră. Diederich tresări şi numai cât nu se dădu îndărăt, să facă loc lucrătorului. Deaceea îl împinse cu umărul la o parte, înainte ca omul să se fi putut retrage din calea lui. Respirând adânc, el se uită îndelung la mersul maşinii, la cilindrul care se învârtea, la cuţitele care sfâşiau stofa, destrămând-o în fibre. Nu cumva rânjeau în spatele lui lucrătorii dela maşină pentrucă

se speriase de oacheşul acela ? „Individul e un porc de câine ! Am să-l dau afară !“ O ură bestială crescu în pieptul lui Diederich, ura cărnii lui de om blond şi gras împotriva celui negru şi uscăţiv, omul de altă rasă, pe care ar fi dispreţuit-o bucuros şi care îi dădea fiori de spaimă. Diederich izbucni :

— Cilindrul e prost aşezat, cuţitele merg prost !

Cum lucrătorii stăteau şi se uitau la el, strigă :

— Maşinistul şef !

Şi când bărbosul cel negru intră :

— Ia uită-te şi dumneata ce porcărie ! Cilindrul e pus prea jos faţă de cuţite şi mi se prăpădeşte tot materialul. Te fac răspunzător de toate pierderile !

Omul se aplecă peste maşină.

— Ce pierderi ! Nu-i nicio pierdere, rosti el liniştit ; dar Diederich nu-şi putu da nici de data asta seama dacă nu cumva individul îşi râdea de el, zâmbind batjocoritor în barba aceea neagră. Privirea maşinistului şef era plină de o ironie mohorîtă pe care Diederich n'o putu îndura ; renunţă să-l fulgere din ochi şi dădu doar din mâini.

— Te fac răspunzător !

— Ce s'a întâmplat ? întrebă Sötbier, care venise atras de gălăgie. El explică imediat patronului că materialul nu trebuia tăiat în fibre prea subţiri şi că aşa se lucrase totdeauna. Lucrătorii încuviinţară clătinând din cap ; maşinistul şef continua să stea nepăsător. Diederich nu se simţi în stare să mai susţină o discuţie în care n'avea nicio competenţă. Se mărgini să sbiere :

— Atunci, măcar de acum în colo să binevoiţi a vă schimba felul de-a lucra... Şi ieşi, fără altă explicaţie.

Ajuns în sala sdrenţelor, îşi luă o ţinută mândră de cunoscător, făcându-se că supraveghiază femeile care treceau sdrenţele prin dârmonul de pe masa cea lungă.

Când una din femei, mărunţică şi cu ochi negri, îndrăzni să-l privească, zâmbindu-i de sub basmaua pestriţă, el îşi luă o mutră atât de cumplită, încât lucrătoarea se sperie şi-şi lăsă numaidecât privirile în pământ. Din saci curgeau petice colorate ; şopotitul femeilor amuţi sub privirea stăpânului, iar în aerul

cald şi înnăbuşitor nu se mai auzea decât zăngănitul cuţitelor mecanice, montate în mese, care tăiau nasturii. Lui Diederich, care începuse să examineze ţevile de încălzit, i se păru că aude ceva suspect. Se aplecă pe deasupra unui morman de saci şi se trase repede îndărăt, roşu la faţă şi cu mustaţa tremurândă.

— Asta-i culmea ! strigă el. Afară !

De după saci ieşi un lucrător tânăr.

— Să iasă şi muierea ! strigă Diederich. Ei, mişcă mai repede !

Şi când, în sfârşit, se arătă şi fata, el îşi puse mâinile în şold :

— Bine mai petreceţi dumneavoastră aici : Fabrica lui nu era aşa dar numai cârciumă, mai era şi altceva! Urla de se adunară toţi, care dincotro.

— Ei, domnule Sötbier, treburi de-astea s'au petrecut întotdeauna aici ? Te felicit pentru rezultatele obţinute ! Vasăzică oamenii s'au deprins să-şi folosească orele de lucru pentru a-şi face de cap, aici la adăpostul sacilor. Cum a ajuns omul ăsta aici ?

Tânărul spuse că fata îi era logodnică.

— Logodnică ? Nu există nicio logodnică aici, aici nu sunt decât muncitori. Voi, amândoi, îmi furaţi orele de lucru pe care vi le plătesc. Sunteţi nişte porci şi, pe deasupra mai sunteţi şi hoţi. Vă dau imediat afară şi vă reclam la poliţie pentru atentat public la bunele moravuri !

Se uită provocător împrejur.

— Cer o ţinută şi o moralitate cu adevărat germană înlăuntrul fabricii. Aţi înţeles ? Şi, dând cu ochii de maşinistul şef :

— Şi am să impun aici ţinuta şi moralitatea aceasta, oricât ai strâmba dumneata din nas !

— N'am strâmbat deloc din nas, zise omul, liniştit.

Dar Diederich nu mai era în stare să se stăpânească. In sfârşit îi găsise nod în papură !

— Purtarea dumitale mi se pare de multă vreme suspectă ! Nu-ţi faci datoria, altfel nu s'ar fi putut întâmpla să dau eu peste ăia doi.

— Nu sunt vătaful lor, răspunse omul la imputarea asta.

— Eşti un răzvrătit şi ţi-ai obişnuit şi subalternii cu desrăbălarea. Dumneata semeni răzvrătirea! Dar ia-ascultă, cum te chiamă?

— Napoleon Fischer, rosti omul.

Diederich rămase ca trăsnit.

— Nap... Numai asta mai lipsea! Eşti şi social-democrat?

— Desigur!

— Imi închipuiam eu!... Eşti concediat.

Pe urmă se întoarse către lucrători:

— Să vă intre bine'n cap!

Şi ieşi brusc. In curte îl ajunse din urmă Sötbier, alergând după el.

— Domnişorule! Era foarte turburat şi nu vru să spună nimic până nu văzu uşa biroului închisă după ei.

— Domnişorule — interveni contabilul — asta nu merge aşa: omul e membru în sindicat!

— Tocmai deaceea l-am şi dat afară, răspunse Diederich.

Sötbier mai încercă să-i explice că nu putea, deoarece, în cazul ăsta, ar părăsi lucrul toţi muncitorii. Diederich se încăpăţână să nu priceapă cum vine asta. Ce, erau toţi sindicalizaţi? Nu. Ei, atunci? Nu erau, dar — explică Sötbier — se temeau toţi de roşii şi chiar pe lucrătorii vechi nu te mai puteai bizui.

— Ii svârl pe toţi afară! ţipă Diederich. Până la unul! Cu cătel, cu purcel!

— Păi, numai dacă am mai găsi alţii! răspunse Sötbier, uitându-se pe sub cozorocul lui verde, cu un zâmbet uşor, la tânărul său patron care, de mânie, se ciocnea de toate mobilele. Diederich strigă:

— Sunt eu stăpân în fabrica mea, sau nu sunt? Aş vrea să văd şi eu una ca asta! Sötbier îl lăsă să-şi verse tot focul, apoi zise:

— Domnule doctor, nu vă mai osteniţi să-i spuneţi nimic lui Fischer; el şi-aşa tot nu pleacă, fiindcă ştie ce belele ni s'ar trage nouă din asta!

Diederich se mai înfurie odată:

— Aşa, vasăzică? Să nu mă mai ostenesc să-l rog să binevoiască a ne face favoarea să rămână?! Domnul

Napoleon! Nu cumva o fi trebuit să-l şi poftesc duminicile la prânz? Ar fi o prea mare cinste pentru mine!

I se urcase tot sângele la cap, se înnăbuşea în odaie şi deschise larg uşa camerei. Maşinistul şef tocmai trecea. Văzându-l, ura lui Diederich spori; îl făcea parcă să observe şi mai bine picioarele subţiri şi strâmbe ale acestuia, umerii ososi, cu braţele lungi, care i se bălăbăneau, şi, cum maşinistul vorbea acum cu lucrătorii, îi văzu fălcile puternice mişcându-i-se sub barba neagră şi rară. Cât de mult ura Diederich şi gura omului şi braţele lui noduroase! Maşinistul cel negricios era de multă vreme departe, dar Diederich tot îi mai simţea în nări mirosul.

— Uită-te, Sötbier, cum îi atârnă labele din faţă! Până'n podele; să vezi că nu trece mult şi'ncepe să alerge în patru labe şi să ronţăe nuci. Ii punem noi botniţă maimuţei ăştia, las pe mine! Auzi colo! Napoleon! Până şi numele lui e o provocare! Dar să fie cu ochii 'n patru... continuă Diederich, rotindu-şi ochii fioros, căci unul din noi doi, nu mai încape îndoială, îşi va frânge gâtul în lupta asta!

Cu fruntea sus, părăsi apoi fabrica. Imbrăcat în haină neagră, plecă să onoreze cu vizita lui pe cei mai importanţi domni din oraş.

Pentru ca să ajungă din Meisestrasse în Schweinichenstrasse la domnul doctor Scheffelweiss, primarul, n'avea decât să o ţină tot înainte pe Weichererstrasse, care fusese de curând botezată cu numele împăratului Wilhelm. Acesta era drumul pe care şi voia să-l facă, dar sub imboldul unui tainic îndemn, pe care se ferise parcă să şi-l destăinuiască, se pomeni deodată cotind pe Fleischhauergrube. Cele două trepte dela intrarea casei bătrânului domn Buck erau tocite de picioarele locuitorilor întregului oraş şi de ale părinţilor lor. Sfoara clopoţelului dela uşa cu geamlâc galben stârni, în liniştea dinăuntru, un clinchet prelung. In fund se deschise o uşă şi pe sală se auziră paşii mărunţi ai bătrânei servitoare. Dar n'apucă femeia

să ajungă până la uşă, că stăpânul casei ieşi din biroul lui şi deschise chiar el uşa. Il apucă de mână pe Diederich, care se înclină cât putu mai adânc, şi-l trase înăuntru.

— Dragul meu Hessling! Te aşteptam, căci auzisem de sosirea dumitale. Bun venit, aşa dar, la Netzig, dragă domnule doctor!

Pe Diederich îl podidiră într'o clipă lacrimile şi bâlbâi:

— Sunteţi mult prea bun, domnule Buck. E dela sine înţeles că prima vizită pe care o fac în oraş, înainte de a vedea pe oricine altcineva, să fie la dumneavoastră, ca să vă aduc asigurarea că eu, în întregime... şi pentru totdeauna... sunt cu totul şi pe vecie... sluga dumneavoastră prea plecată, încheie el, fericit ca un şcolar zelos. Bătrânul domn Buck îi mai strângea încă mâna lui caldă, moale şi uşoară.

— Slugă, da — aprobă el şi-i oferi lui Diederich un fotoliu — dar nu a mea, firește, ci în slujba concetăţenilor dumitale, lucru pentru care îţi vor fi foarte recunoscători. Nu va trece mult şi concetăţenii dumitale te vor alege consilier municipal, cred că-ţi pot făgădui asta de pe-acuma — căci în felul acesta răsplătesc ei familiile care au binemeritat dela mica lor patrie. Şi-atunci — bătrînul Buck făcu un gest de solemnă mărinimie — mă bizui pe dumneata şi cred că vei face în aşa fel încât să te putem saluta cât mai curând în consiliul municipal...

Diederich se înclină, surâzând fericit, ca şi când tocmai ar fi fost în situaţia de a primi salutul.

— In ce priveşte convingerile politice ale oraşului nostru — continuă domnul Buck — nu susţin că ele ar fi perfecte din toate punctele de vedere; şi-şi scufundă barbişonul alb în nedespărţita-i legătură de gât, din mătase. Dar, pentru un adevărat liberal — barba îi ieşi iar la suprafaţă — cu ajutorul lui dumnezeu, se va mai găsi încă multă vreme loc destul.

Diederich îi dădu noi asigurări:

— Eu, bineînţeles, sunt liberal până în măduva oaselor!

Bătrânul Buck îşi netezi hârtiile de pe masa de scris.

— Răposatul dumitale părinte a şezut de multe ori aici în faţa mea, şi mai ales pe vremea când îşi construia fabrica de hârtie. Atunci, spre marea mea bucurie, i-am putut fi de folos. Era vorba de pârâul care trece acum prin curtea dumneavoastră.

Diederich răspunse cu ton de adâncă emoţie în glas:

— O, domnule Buck, de câte ori nu mi-a amintit bietul meu tată că, dacă avem pârâul fără de care fabrica noastră nici n'ar putea exista, asta e numai datorită domniei voastre!

— Nu, nu se poate spune că numai mie, ci şi dreptei administraţii a obştii noastre, în care însă... bătrânul Buck îşi ridică arătătorul alb şi-l privi stăruitor pe Diederich, anumiţi oameni şi un anumit partid ar voi să schimbe multe lucruri, dacă le-ar fi cu putinţă.

Şi urmă, patetic, cu glas ridicat:

— Duşmanul e la porţile cetăţii, să ne unim cu toţii împotriva lui!

Lăsă câteva clipe, până să continue pe un ton mai domol, schiţând chiar un zâmbet:

— Nu eşti cumva şi dumneata, stimate domnule doctor, în situaţia în care se afla şi tatăl dumitale pe vremuri? Nu vrei să-ţi măreşti fabrica? Ai ceva planuri?

— Nu mai încape îndoială! Şi Diederich expuse, pe larg, fremătând de entuziasm, tot ce găsea el de cuviinţă că avea de făcut.

Bătrânul îl asculta cu atenţie; dădea din când în când din cap, mai trăgea puţin tabac pe nas... In sfârşit spuse:

— Îmi dau foarte bine seama că transformarea fabricii dumitale, înafară de faptul că te-ar costa destul de mult, ţi-ar putea crea şi dificultăţi din partea comisiei însărcinate cu supravegherea arhitecturii oraşului... dar aici mai am şi eu o vorbă de spus, când ajunge chestia la consiliul municipal. Dar ia te uită, dragul meu Hessling, ce am eu aici, pe masa mea de lucru!

Diederich recunoscu planul exact al proprietăţilor lui, împreună cu clădirea din spatele fabricii. Uimirea

care se citea pe fața lui îi provocă bătrânului Buck un surâs de satisfacție.

— Pot foarte bine face în așa fel — zise acesta — încât să nu se iveaască nicio piedică.

Și când Diederich începu să-i mulțumească, răspunse:

— Slujim întreaga obște, când dăm o mână de ajutor fiecăruia din prietenii noștri. Căci prieteni ai partidului poporului sunt toți, afară de tirani!

Rostind aceste cuvinte, bătrânul Buck se înfundă și mai adânc în fotoliu și-și împreună mâinile. Obrazul i se destinse și începu să-și legene capul, ca un bunic:

— Când erai copil aveai niște bucle blonde așa de frumoase! spuse el.

Diederich pricepu că partea oficială a convorbirii luase sfârșit.

— Imi aduc aminte... își îngădui el să spună, îmi aduc aminte cum veneam aici când eram copil și mă jucam de-a soldații cu domnul Wolfgang, fiul dumneavoastră.

— Da, da, Wolfgang se mai joacă de-a soldații și azi.

— Oh! E foarte iubit de ofițeri. Mi-a spus-o chiar el.

— Mi-ar place, dragul meu Hessling, să aibă și el ceva din înclinațiile dumitale pentru lucrurile practice... Dar are să se mai potolească el, după ce-l voi însura.

— Eu cred — întâmpină Diederich — că fiul dumneavoastră are unele însușiri geniale. Deaceea nu-l mulțumește nimic și nici nu știe măcar dac'ar vrea să ajungă general sau cine știe ce alt soi de om mare.

— Intre timp, din nenorocire, face numai prostii.

Bătrânul se uita pe fereastră. Diederich nu îndrăznea să-și dea pe față curiozitatea.

— Prostii? Nu pot crede una ca asta, căci mie mi-a impus întotdeauna tocmai prin inteligența lui. Incă de pe când eram amândoi pe băncile școalei, îi admiram compozițiile... Și, ceeace mi-a spus nu demult,

de curând, despre împărat, cum că de fapt el ar dori să fie primul conducător al muncitorimii...

— Să-i ferească dumnezeu pe muncitori de aşa ceva!

— Dece? întrebă Diederich mirat peste măsură.

— Pentrucă atunci ar fi vai de capul lor. Nici nouă nu ne-a mers bine.

— Dar avem astăzi, mulţumită familiei Hohenzollern, marele imperiu german unit.

— Nu avem nimic, spuse bătrânul Buck şi se ridică neobişnuit de repede de pe scaun. Nu-l avem! Căci, ca să ne dovedim unitatea, ar trebui să ne putem urma propria noastră voinţă; dar o putem noi urma? „Vă'nchipuiţi că faceţi toţi un trup; aşa e, molima robiei vă uneşte". Acest adevăr a fost proclamat de Herwegh, tot un supravieţuitor, ca şi mine, încă din primăvara lui şaptezeci şi unu, în faţa celor îmbătaţi de victorie. Ce-ar zice oare Herwegh astăzi!

Acestui glas, venit parcă de pe altă lume, Diederich nu-i putu răspunde decât bâlbâindu-se:

— Ah, da, dumneavoastră sunteţi unul din cei dela patruzeci şi opt!

— Vrei să spui, tinere şi iubite prieten, că-s un nebun şi un învins. Da! Am fost învinşi, pentrucă am fost destul de nebuni ca să ne încredem în poporul acesta, să credem că-şi va putea înfăptui singur toate câte le primeşte astăzi dela stăpân, pe preţul libertăţii sale. Ni-l închipuiam puternic, bogat, pătruns de conştiinţa drepturilor lui şi devotat cauzei viitorului. Nu vedeam că e mai puţin pregătit politiceşte decât sunt toate celelalte popoare şi nici că e menit ca, după avântul său de-atunci, să cadă din nou pradă puterilor trecutului. Chiar pe vremea noastră erau destul de mulţi aceia care, fără să se sinchisească de cauza obştească, se frământau pentru propriile lor interese şi erau mulţumiţi când îi încălzea soarele vreunei binevoitoare mărimi şi-şi puteau satisface nevoile vulgare ale unei vieţi de plăceri, fără nicio altă preocupare mai înaltă. Se mai găsesc şi acum, puzderie de aceştia, căci grija faţă de binele obştesc le-a fost luată de pe umeri. Stăpânii voştri v'au făcut să

fiţi o mare putere, şi câtă vreme voi vă câştigaţi, trudind care cum puteţi, banii, şi-i cheltuiţi fiecare după plac, ei vă construesc vouă — sau, mai bine zis, îşi construesc lor — flota pe care altfel ne-am fi construit-o noi înşine. Poetul nostru ştia, pe vremea aceea chiar, ceeace voi de-abia de-aci încolo va trebui să învăţaţi: „Că şi din brazda trasă de Columb, Germaniei îi creşte viitorul!"

— Totuşi, Bismark a mai făcut şi el câte ceva... zise Diederich cu o uşoară satisfacţie.

— Tocmai aici e buba, c'a fost lăsat s'o facă el! Şi adevărul e că el a făcut totul, dar că, oficial, a făcut-o în numele stăpânului. Pot spune că noi, cei dela patruzeci şi opt, eram cetăţeni mai cinstiţi, căci de-atunci am tot plătit, singuri, fiecare, pentru ceeace am îndrăznit să facem toţi laolaltă!

— Ştiu, aţi fost osândit la moarte ... zise Diederich, intimidat din nou.

— Am fost osândit la moarte pentrucă am apărat suveranitatea adunării naţionale împotriva autocraţiei şi am împins la răscoală poporul, care era în legitimă apărare. Aşa concepeam noi unitatea germană, în inimile noastre; ca o datorie de conştiinţă, o datorie a fiecăruia dintre noi, pentru care răspundea fiecare. Nu! Nu ridicam în slăvi pe niciun aşa-zis creator al unităţii germane! Atunci când, trădat şi învins, aşteptam aici, sus, înconjurat de prietenii care-mi mai rămăseseră, să vină soldaţii regelui să mă ia, eram un om; nu ştiu dacă mic sau mare, dar un om ce-şi făurea el însuşi idealul, unul din cei mulţi, dar un om. Unde sunt oamenii azi?

Bătrânul se opri şi se uită la el cu aerul unui om care se aşteaptă să audă ceva. Diederich nu prea era la largul lui. Simţea că se sufocă, şi că nu mai poate tăcea mult timp, după toată povestea. Îşi dete drumul.

— Poporul german, slavă domnului, nu mai e astăzi un popor de gânditori şi nici un popor de poeţi, ci se îndreaptă spre ţeluri practice şi moderne!

Bătrânul îşi reveni din noianul gândurilor şi arătă spre tavan.

— Pe vremea aceea, tot oraşul îmi venea în casă.

Acum sunt mai singur ca niciodată şi, pe deasupra, unde mai pui că şi Wolfgang mi-a plecat! Aş renunţa la tot, tinere, dar suntem datori să ne respectăm trecutul, chiar dacă am fost învinşi.

— Fără îndoială! zise Diederich. Şi-apoi, dumneavoastră mai sunteţi şi azi omul cel mai puternic din oraş. Încă se mai spune că oraşul întreg aparţine domnului Buck.

— Dar eu nu vreau asta ; eu aş vrea ca oraşul să-şi aparţină lui însuşi.

Respiră adânc.

— E o problemă foarte complicată, cu care ai să te deprinzi încetul cu încetul, când vei ajunge să-ţi arunci ochii în treburile administraţiei noastre. Cu alte cuvinte, suntem pe zi ce trece tot mai asupriţi de ocârmuire şi de junkerii aflaţi la conducere. Astăzi vor să ne silească să le furnizăm moşierilor, care nu plătesc o para chioară pentru impozite, gazul pentru iluminat, care ne trebue nouă ; mâine va trebui să le facem şi şosele. Până la urmă se va duce de râpă şi bruma de autonomie administrativă pe care o mai avem. Ai să vezi, trăim într'un oraş asediat.

Diederich zâmbi cu un aer de superioritate.

— Chiar aşa de rău nu poate fi ; împăratul nostru e doar o personalitate atât de modernă!

— Ei, da, zise bătrânul Buck. Se ridică, dădu din cap, dar, în cele din urmă, găsi că e mai nimerit să tacă. Îi întinse lui Diederich mâna.

— Iubite domnule doctor, prietenia dumitale îmi va fi tot atât de preţioasă pe cât mi-a fost şi-aceea a tatălui dumitale. După convorbirea noastră de azi, am speranţa că ne vom afla întotdeauna alătu:i...

Sub privirea caldă a ochilor lui albaştri, Diederich se bătu cu pumnul în piept :

— Eu sunt liberal până'n măduva oaselo·!

— Te sfătuesc, înainte de toate, să te păzeşti mai cu seamă de prefectul von Wulckow. El e duşmanul care ne-a fost trimis pe cap. Primăria nu întreţine decât relaţiile strict obligatorii cu prefectul. Iar, în ceeace mă priveşte, eu, personal, am cinstea să nu fiu salutat de acest domn.

— Oh! făcu Diederich, sincer impresionat.

Bătrânul Buck era pe punctul de a-i deschide uşa, când îşi mai aduse aminte de ceva.

— Un moment numai, rosti el.

Se îndreptă grăbit spre bibliotecă, se aplecă şi, din adâncurile dulapului prăfuit, scoase o cărticică de formă aproape pătrată. I-o strecură iute lui Diederich, fără să-şi ascundă plăcerea tainică ce-i lumina obrazul înroşit de emoţie.

— Poftim! Primeşte-o. E volumaşul meu: *Clopotele de alarmă!* Eram cu toţii poeţi, pe vremea aceea!

Şi-l împinse încetişor pe uşă afară.

Fleischhauergrube era o ulicioară foarte povârnită, dar Diederich nu gâfâia numai din pricina urcuşului. După ce, la început, fusese oarecum buimăcit de ceeace auzise, acum se lămurea în el treptat-treptat simţământul că se lăsase dus de nas. „Palavragiul ăsta bătrân nu mai e decât o sperietoare de ciori şi când te gândeşti că m'a mai putut impresiona pe mine!" Îşi aminti vag cum, pe când era copil, bătrânul domn Buck, despre care se ştia că fusese osândit la moarte, îi insufla tot atâta respect şi tot atâta teamă ca şi poliţistul din colţul străzii sau ca şi statia din turnul cetăţii. „Oare am să rămân totdeauna aşa de bleg? Altul în locul meu nu s'ar fi lăsat dus de nas ca mine!" Putea avea şi urmări primejdioase faptul că tăcuse la unele vorbe deadreptul compromiţătoare sau că nu se împotrivise decât foarte anemic. Şi-şi pregăti în gând răspunsuri energice pentru viitoarea vizită: „Totul n'a fost decât o cursă. N'a urmărit decât să mă prindă şi să mă desarmeze. Dar o să vadă el!" Şi Diederich îşi strângea în buzunar pumnii, păşind plin de hotărîre pe Kaiser-Wilhelm-Strasse. „Deocamdată, trebue să-mi mai impun oarecare rezervă, dar vai de el când voi fi eu mai tare!"

Casa primarului era proaspăt vopsită în ulei, iar geamurile de cristal străluceau de-ţi luau ochii. Îl primi o jupânească frumuşică. Fu condus mai întâi pe o scară în capul căreia era o statuetă de teracotă re-

prezentând un copil zâmbitor, care ţinea în mână o lampă, străbătu apoi o antecameră în care, aproape în faţa fiecărei mobile, se afla câte un mic covoraş, şi în cele din urmă ajunse într'o sufragerie. Mobila era dintr'un lemn de culoare deschisă, iar pe pereţi atârnau naturi moarte menite să-ţi deschidă pofta de mâncare. Primarul, cu încă un domn îşi luau aperitivul. Doctorul Scheffelweiss îi întinse lui Diederich o mână albă şi-l cercetă din ochi pe deasupra ochelarilor. Cu toate astea, nu puteai şti niciodată dacă se uită la tine sau nu, aşa de vagă îi era privirea incoloră — ca dealtfel toată faţa, încadrată de favoriţi rari. Primarul încercă de mai multe ori să deschidă vorba, până găsi în sfârşit un subiect care se potrivea în orice împrejurare.

— Frumoase crestături porţi pe obraz... îi spuse el lui Diederich; apoi către celălalt domn:

— Nu găseşti?

Celălalt domn îl făcu la început pe Diederich să fie foarte rezervat, căci avea o mutră tipic ovreiască. Dar primarul îl prezentă:

— Domnul asesor Jadassohn, substitut de procuror al parchetului, ceeace, bineînţeles, provocă o plecăciune respectuoasă din partea lui Diederich.

— Ia loc, te rog, îl pofti primarul. Ai sosit tocmai la timp.

Ii turnă lui Diederich vin de Porto şi-i oferi scrumbie afumată.

— Nevastă-mea şi soacră-mea au ieşit în oraş, copiii sunt la şcoală, acum e ora becherilor! Prosit!

Domnul dela parchet, cu înfăţişarea de ovrei, n'avea ochi decât pentru jupâneasă. Şi în timp ce femeia trebăluia prin jurul mesei, aproape de el, mâna lui dispăru ca prin minune sub masă...

Dar jupâneasa plecă şi el voi să aducă vorba de treburile obşteşti, numai că primarul nu-l lăsa să deschidă gura.

— Cucoanele n'au să se întoarcă înainte de ora prânzului, căci, după câte ştiu, soacra mea s'a dus la dentist. O să aibă de furcă dentistul cu ea, o cunosc

ău bine, şi, în vremea asta, casa-i a noastră. Scoase o sticlă de lichior din bufet, îl lăudă, turnă câte o picătură ca să-i fie apreciată calitatea şi de musafiri, şi continuă să vorbească pe acelaş ton, întrerupându-se doar ca să mestece şi făcând elogiul dimineţilor lui idilice. Dar, încetul cu încetul, cu toată buna lui dispoziţie, mutra-i părea din ce în ce mai îngrijorată; simţea că discuţia nu mai poate continua în felul ăsta şi după ce tăcură toţi o bună bucată de vreme, se hotărî:

— Presupun, domnule doctor Hessling, că dumneata — cum nu suntem vecini prea apropiaţi — vei fi vizitat şi pe alţi domni înaintea mea, ceeace mi se pare foarte firesc.

Diederich se făcu roşu la faţă, cu gândul la minciuna pe care o pregătise fără să o fi spus încă. „S'ar afla", chibzui el la timp şi zise:

— Intr'adevăr, mi-am permis. Deşi, bineînţeles, s'ar fi cuvenit să viu mai întâi la dumneavoastră, domnule primar. Numai memoria tatălui meu, care avea atâta respect pentru bătrânul domn Buck, m'a făcut să...

— E lesne de înţeles, e foarte de înţeles, răspunse primarul şi încuviinţă din cap cu convingere. Domnul Buck e cel mai în vârstă dintre concetăţenii noştri de vază şi deaceea exercită încă o influenţă netăgăduită şi îndreptăţită...

— Deocamdată!... preciză domnul ovrei dela parchet cu o voce surprinzător de aspră şi se uită provocator la Diederich.

Primarul stătea cu nasul în farfuria lui cu brânză, aşa că Diederich, rămas fără de nicio apărare, se mulţumea să clipească din ochi. Cum privirea lui Jadassohn cerea cu orice preţ răspuns, Diederich îngână ceva despre „respectul insuflat încă din copilărie şi de care nu te mai poţi desbăra", ba evocă chiar unele amintiri din copilărie, spre a se desvinovăţi că-l vizitase mai întâi pe domnul Buck. In vremea asta, privea înspăimântat urechile enorme, roşii şi clăpăuge, ale domnului dela parchet. Acesta îl lăsă să se bâlbâe

până la capăt, ca pe un inculpat care se încurcă necontenit şi, în cele din urmă, îi răspunse tăios:

— Respectul e, în anume cazuri, un fel de cursă şi e mai bine să te desbari de el la vreme!

Diederich rămase tăcut. Pe urmă hotărî că e mai bine să râdă, plin de înţelegere. Primarul, arborând un surâs şters, rosti, cu un gest de împăciuire:

— Domnul asesor doctor Jadassohn are câteodată vorbe de duh, pe care eu personal i le preţuesc îndeosebi. In situaţia mea, însă, sunt obligat să privesc lucrurile obiectiv şi fără niciun fel de părtinire şi trebue să vă spun că, pe de o parte...

— Să trecem fără ocol la cele ce-ar urma „pe de altă parte", ceru asesorul Jadassohn. Pentru mine, ca reprezentant al autorităţii statului şi ca partizan convins al ordinei statornicite, acest domn Buck şi tovarăşul lui, deputatul Kühlemann, reprezentantul oraşului în Reichstag, judecând după trecutul şi după convingerile lor, sunt pur şi simplu nişte răzvrătiţi, şi cu asta basta! Eu nu-mi ascund părerile, cugetul meu nu-i tainiţă de ocnaş: consider lucrul acesta ca negerman. Or fi ele bune şi cantinele populare, n'am ce zice, dar cea mai bună hrană pentru popor sunt principiile sănătoase. Dealtfel, un azil de idioţi ar putea fi tot atât de folositor.

— Numai dacă idioţii sunt credincioşi împăratului! îi întregi Diederich ideea. Primarul încerca să-i potolească dând din mâini.

— Domnilor — se rugă el — domnilor! Dacă trebue să dăm pe faţă tot ce gândim, nu poate fi îndoială că, oricât de preţuiţi ar fi pe de o parte concetăţenii noştri, numiţii domni, pe de altă parte...

— Pe de altă parte...! repetă aspru Jadassohn.

— ...pe de altă parte, întreţin totuşi raporturi foarte puţin prieteneşti cu reprezentanţii autorităţilor, ceeace e profund regretabil. Dar vă rog să luaţi în consideraţie că neobişnuita asprime a prefectului von Wulckow faţă de autorităţile oraşului...

— Faţă de organizaţiile cu principii rău intenţionate! întrerupse Jadassohn.

Diederich îşi luă inima'n dinţi :

— Eu sunt un om cu convingeri strict liberale, dar trebue să spun că...

— Un oraş — explică asesorul — un oraş care nu vrea să ţină seama de dorinţele juste ale regimului, nu trebue să se mire pe urmă că e privit cu răceală !

— Dela Berlin la Netzig — afirmă Diederich — s'ar putea călători economisind jumătate din timpul pe care-l pierdem acum, dacă am fi ceva mai bine văzuţi de domnii dela guvern.

Primarul îi lăsă să-şi încheie duetul ; era palid şi-şi ţinea pleoapele în jos, îndărătul ochelarilor. Deodată-şi ridică privirile spre ei şi zâmbi şters :

— Domnii mei, nu vă mai osteniţi degeaba, eu ştiu bine că există principii mai potrivite cu vremurile de azi, decât cele pe care le proclamă autorităţile noastre orăşeneşti. Credeţi-mă, vă rog, nu sunt eu de vină dacă la manevrele de anul trecut nu s'a trimis nicio telegramă omagială cu prilejul prezenţei majestăţii sale în provincia noastră...

— Refuzul consiliului orăşenesc a fost cu totul negerman, afirmă Jadassohn cu tărie.

— Trebue să ţinem cât mai sus flamura stindardului naţional ! ceru Diederich. Primarul ridică mâinile spre cer :

— Domnii mei, asta o ştiu prea bine ! Dar eu nu sunt decât preşedintele consiliului orăşenesc şi, din păcate, trebue să-i duc la îndeplinire hotărîrile. Schimbaţi dumneavoastră starea de lucruri ! Domnul doctor Jadassohn îşi mai aminteşte, desigur, diferendul pe care l-am avut cu ocârmuirea din pricina institutorului Rettich, social-democrat. Nu-l puteam sancţiona în niciun chip. Şi domnul von Wulckow ştie — şi primarul închise cu înţeles un ochi — domnul von Wulckow ştie prea bine că, după mine, lucrurile s'ar fi petrecut cu totul altfel.

Tăcură o clipă cu toţii, uitându-se unul la altul. Jadassohn pufnea pe nas, arătând prin asta că îi erau deajuns cele auzite. Dar Diederich nu-şi mai putu ţine firea :

— Un pregătitor al social-democraţiei, iată ce e libe-

ralismul, strigă el. Oameni de teapa lui Buck, Kühlemann şi Richter, ne ridică în cap muncitorii. Fabrica cere dela mine jertfe grele, muncă şi răspundere şi, pe deasupra, mai trebue să am şi conflicte cu muncitorii! Şi dece? Pentrucă nu facem cu toţii bloc împotriva roşilor, pentrucă anumiţi patroni, cum e ginerele domnului Buck de pildă, pescuesc în apa turbure a socialismului. Domnul Lauer împarte cu muncitorii tot ce-i aduce fabrica. Asta se chiamă imoralitate!

Şi, aici, ochii lui Diederich fulgerară în timp ce continuă:

— ...E imoral, pentrucă subminează ordinea statornicită şi eu sunt de părere că în aceste vremuri aspre ordinea e mai necesară decât oricând, şi avem nevoie de o conducere energică, aşa cum o înţelege minunatul nostru tânăr împărat. Eu, declar sus şi tare, sunt, în toate acţiunile sale, alături de maiestatea sa...

Aici, ceilalţi doi domni făcură o plecăciune, pe care Diederich o primi, continuând să tune şi să fulgere.

— In contrast cu mişmaşul democratic, în care generaţia care moare mai crede încă, împăratul, reprezentantul întregului tineret, este cea mai personală personalitate, un om de o îmbucurătoare impulsivitate şi un gânditor de înaltă originalitate. „Unul singur trebue să fie stăpân în toate domeniile vieţii publice!"

Diederich desvoltă o întreagă profesiune de credinţă, bazată pe principii riguroase şi severe, declarând că vechea debandadă liberalistă trebuia nimicită şi aici, în Netzig, din temelie.

— Acum începe o eră nouă!

Jadassohn şi primarul îl ascultară în tăcere, până ce Diederich sfârşi de spus tot ce gândea; urechile lui Jadassohn crescură parcă şi mai mult. Pe urmă urlă:

— Sunt şi în Netzig germani devotaţi împăratului!

Iar Diederich, la rândul lui, sbieră şi mai tare:

— Pe cei care nu sunt, trebue să-i ţinem însă din scurt! Se va vedea atunci dacă anumitor familii li se mai cuvine situaţia pe care o deţin în prezent. Să nu mai vorbim de bătrânul Buck, dar cei din familia lui ce sunt? Băieţii lui, ori s'au ţărănit de tot, ori hoină-

resc fără niciun rost; ginerele lui e socialist, iar fata am auzit că...

Se uitară unul la altul. Primarul chicoti şi se roşi uşor. De plăcere nu se mai putu stăpâni şi izbucni:

— Şi dumneavoastră încă nici nu ştiţi că fratele domnului Buck a dat faliment!

Toţi trei manifestară o mulţumire sgomotoasă. Fratele lui Buck era cel cu cinci fete elegante! Preşedintele societăţii „Armonia"! Dar de mâncat, aceasta o ştia şi le-o spuse Diederich, mâncau dela cantina populară! După asta, primarul le turnă iar lichior şi le oferi ţigări de foi. Ii pierise deodată orice îndoială şi îşi exprimă convingerea că se va petrece în scurtă vreme o schimbare în oraş.

— Intr'un an şi jumătate vom avea alegeri noi pentru parlament! Până atunci, va trebui să facem treabă bună.

Diederich propuse:

— Să ne considerăm, noi trei, de pe acum, drept un comitet restrâns de alegeri.

Jadassohn fu însă de părere că era neapărat necesar să ia, fără întârziere, contact cu domnul prefect von Wulckow.

— Strict confidenţial, adăugă primarul şi clipi din ochi.

Diederich se plânse apoi că *Netziger Zeitung,* cel mai răspândit ziar din oraş, se scaldă în apele liberalismului.

— Fituica aia jidovească! trânti Jadassohn.

Şi asta, în vreme ce oficiosul guvernului n'avea aproape nicio influenţă în oraş. Dar bătrânul Klüsing din Gausenfeld furniza hârtia pentru amândouă ziarele. Lui Diederich nu i se păru exclus ca, prin Klüsing, care investise capital în *Netziger Zeitung,* să se poată influenţa atitudinea gazetei. Bătrânul trebuia speriat doar, să creadă că, altfel, şi-ar pierde comenzile de hârtie pentru foaia oficială.

— Doar nu e singura fabrică de hârtie din Netzig, se amestecă în vorbă primarul, zâmbind satisfăcut.

În momentul acela intră jupâneasa şi anunţă că trebue să pună masa pentru prânz, căci peste puţin avea să se întoarcă acasă şi coniţa.

— Şi doamna căpitan, adăugă ea. La auzul acestui titlu, primarul se ridică imediat. Cât timp îşi însoţi mosafirii, merse tot cu capul în piept şi, cu toate că dăduse pe gât atâtea păhăruţe, faţa-i era albă ca laptele. Când ajunse la scări, îl trase pe Diederich de mânecă. Cum Jadassohn rămăsese ceva mai în urmă, se auzeau până la ei chicotele jupânesei. Tot atunci ţârâi şi soneria la uşă.

— Dragă domnule doctor! îi şopti primarul. Sper că nu m'ai înţeles greşit. Eu nu am în vedere, firește, decât interesele oraşului. Şi, bineînţeles, nici nu-mi trece prin gând să întreprind vreo acţiune în care să ştiu că nu sunt de acord cu instituţiile în fruntea cărora am cinstea să mă aflu.

Clipi din ochi stăruitor. Mai înainte ca Diederich să se fi putut desmetici îşi făcură apariţia cucoanele şi primarul dădu numaidecât drumul mânecii lui Diederich, ca să le iasă înainte. Nevasta lui, o femeie cu faţa stafidită, abia avu vreme să le zică bună ziua, că trebui să şi dea fuga la copiii care se luaseră la bătaie, să-i despartă. Mama ei însă, femeie cu un cap mai înaltă decât ea şi încă tânără, se uită sever la feţele roşii de băutură ale musafirilor. Pe urmă păşi ca o Junonă înspre primarul care, parcă văzând cu ochii, se făcea tot mai mic... Asesorul doctor Jadassohn o luase la sănătoasa; Diederich, tot făcând întruna plecăciuni solemne, care rămaseră fără răspuns, ieşi în grabă. Il apăsa însă ceva pe inimă; ajuns în stradă se uită neliniştit în dreapta şi în stânga. N'auzea nimic din tot ce-i spunea Jadassohn; deodată, făcu stânga împrejur şi se întoarse îndărăt. Fu silit să sune stăruitor de mai multe ori, căci înlăuntru, era o gălăgie de neînchipuit. Stăpânii casei tot la picioarele scării pe care se îmbrânceau copiii rămăseseră şi discutau aprins. Doamna primar ar fi dorit să intervină bărbatul ei pe lângă directorul şcoalei împotriva unui profesor suplinitor care se purtase rău cu fiul lor.

Dimpotrivă, doamna căpitan îi cerea ginerelui ei să-l numească pe suplinitor profesor plin, deoarece nevasta lui se bucura de mare influenţă în comitetul societăţii religioase de binefacere pentru ocrotirea tinerelor fete. Primarul, cu mâinile împreunate, le implora, când pe una, când pe cealaltă. In sfârşit, putu să scoată şi el un cuvânt.

— Pe de o parte... începu el...

Dar în momentul acela îl apucă Diederich de mânecă. După ce-şi ceru mii de scuze faţă de doamne, îl trase pe primar mai la o parte şi-i şopti, cu voce tremurândă:

— Stimate domnule primar, vreau să înlătur orice neînţelegere posibilă. Trebue, deaceea, să vă repet că eu mă simt liberal până în măduva oaselor.

Doctorul Scheffelweiss se grăbi să-l asigure că e tot atât de convins de asta pe cât e de convins de propriile sale principii liberale. Dar îl reclama familia. Diederich părăsi casa, ceva mai liniştit. Jadassohn îl aştepta rânjind.

— Ţi-a mai fost aşa dar teamă? N'ai nicio grijă! Cu căpetenia oraşului nostru nu se poate compromite nimeni. El e ca şi bunul dumnezeu, totdeauna de partea batalioanelor celor mai puternice. Astăzi am vrut doară să stabilesc până unde merg relaţiile lui cu domnul von Wulckow. Situaţia nu e rea, putem risca să mai înaintăm un pic!

— Nu uita, te rog — îi aminti Diederich rece — că eu, în Netzig, sunt la mine acasă şi, bineînţeles, sunt un adevărat liberal.

Jadassohn îl privi piezîş:

— Şi „Noua Teutonie?" îl întrebă el.

Iar cum Diederich se întoarse uluit spre el, adăugă:

— Ce mai face vechiul meu prieten Wiebel?

— Il cunoşti? Era camaradul meu favorit!

— Auzi colo, dacă-l cunosc! Eram prieteni nedespărţiţi!

Diederich apucă mâna pe care i-o întinse Jadassohn şi i-o strânse cu putere.

— Păi, atunci?!

— Ei, ce mai atâta vorbă!

Şi porniră, braţ la braţ, să ia masa la restaurantul din subsolul primăriei.

Restaurantul era pustiu şi întunecos; în fund, se aprinseră lămpile de gaz anume pentru ei şi, până sosi supa, îşi găsiră mulţi prieteni comuni. Delitsch cel gras!? Diederich povesti, cu amănunte pe care le poate da doar un martor ocular, moartea tragică a acestuia. Primul pahar de vin de Rauenthal îl băură în tăcere — în amintirea lui. Ieşi la iveală că şi Jadassohn fusese de faţă la răscoala din Februarie, şi că tot atunci, întocmai ca şi Diederich, devenise un mare admirator al forţei!

— Maiestatea sa a dat dovadă de un curaj uluitor, exclamă asesorul. Am avut, de mai multe ori, impresia că... Se opri, şi amândoi, cutremuraţi, se uitară unul la altul. Ca să-şi alunge înfiorătoarea imagine, ridicară paharele.

— Imi dai voie să ciocnesc, îl îmbie Jadassohn.

— Cu plăcere, răspunse Diederich.

— Să bem şi în sănătatea celor care ne sunt dragi.

Iar Diederich:

— Am să le transmit celor de acasă.

Deşi mâncarea i se răcea, Jadassohn purcese a lăuda în amănunte caracterul împăratului. Filistinii, cusurgiii şi ovreii n'aveau decât să-l bârfească oricât aveau poftă, dar minunatul, tânărul nostru împărat era cea mai personală personalitate, un om de o îmbucurătoare impulsivitate şi un gânditor extrem de original. Diederich crezu că-şi aude propriile lui constatări şi încuviinţă din cap mulţumit. Îşi spuse că înfăţişarea oamenilor e adeseori înşelătoare şi că sentimentele unui bun german nu depind neapărat de mărimea urechilor. Goliră paharele pentru încheierea fericită a luptei pentru tron şi cruce, împotriva răzvrătirii sub orice formă şi sub orice mască.

Ajunseră astfel din nou la starea de lucruri din Netzig. Fură amândoi de acord că noul spirit naţional, care trebuia să cucerească prin ei oraşul, n'avea nevoie de niciun alt program afară de numele maiestăţii

sale. Partidele politice erau niște rable, bune de scos la târgul de vechituri, cum se exprimase chiar maiestatea sa. „Nu cunosc decât două partide : cei care sunt cu mine și cei care sunt împotriva mea", spusese el, și așa și era. In Netzig predomina încă, din păcate, partidul care era împotriva lui, dar lucrul acesta trebuia numaidecât schimbat, și anume — pentru Diederich asta era limpede — prin „Asociația foștilor combatanți". Jadassohn, care nu făcea parte din ea, își luă totuși sarcina de a-l pune în legătură cu personalitățile de vază din conducerea acestei asociații. In fruntea tuturor acestora se găsea pastorul Zillich, care fusese membru al aceleiași corporații studențești din care făcuse parte și Jadassohn, și era un adevărat german ! Se hotărîră să se ducă de îndată la el. Băură în sănătatea lui. Diederich bău și pentru căpitanul lui, pentru căpitanul care, din superior sever cum fusese, îi ajunsese deodată cel mai bun prieten.

— Anul de armată a rămas pentru mine anul de care m'aș lipsi cel mai greu, din toată viața mea.

Pe neașteptate și destul de roșu la față, strigă :

— Și de amintiri atât de înălțătoare ar vrea să ne desguste democrații ăștia !

Bătrânul Buck ! Deodată nu-și mai putu stăpâni mânia și îngăimă :

— Omul ăsta ar vrea să ne împiedice de a ne face datoria și zice că nu suntem decât niște slugi ! Fiindcă a luat și el parte odată, cândva, la o revoluție...

— Parcă îi mai pasă cuiva de asta în ziua de azi, exclamă Jadassohn.

— Și deaceea trebue să fim cu toții osândiți la moarte ? Măcar de i-ar fi tăiat capul !... Auzi colo : cică ne-a mers rău sub Hohenzollerni...

— Lui, sigur că nu i-a fost prea moale, zise Jadassohn și trase o dușcă sdravănă.

— Dar eu țin să stabilesc —și Diederich își roti ochii — că n'am dat ascultare aiurelilor lui nelegiuite, decât ca să pot lua seama în ce ape se scaldă. Te iau ca martor, domnule asesor ! Dacă bătrânul intrigant va avea vreodată pretenția că-i sunt prieten și că am încuviințat infamele insulte pe care le-a adus maies-

tăţii sale, te iau ca martor că am protestat chiar în aceeaşi zi!

Il trecură sudorile, căci îl fulgeră gândul că mai era chestiunea comisiei arhitecţilor şi sprijinul pe care i-l făgăduise Buck... Şi, fără nicio legătură cu asta, aruncă pe masă o carte micuţă, de formă aproape pătrată, şi izbucni într'un hohot de râs batjocoritor.

— Şi mai face şi poezii!

Jadassohn o răsfoi: *Cântece pentru începerea luptei, Din închisoare, Imn republicii!, Pe malul apei sta un tânăr cu chip trist...*

— Da, da, aşa erau pe-atunci. Milă pentru puşcăriaşi, şi tot restul dărâmat din temelii... Revoluţie sentimentală. Mentalitate suspectă şi lipsă de ţinută. Slavă domnului, noi suntem altfel!

— Să sperăm că da, zise Diederich. Corporaţia mi-a fost o şcoală de idealism şi bărbăţie, şi astea înlocuiesc poezia.

— „Altare, cruci, icoane, la pământ!" declamă, citind din carte, Jadassohn. Asta e ceva potrivit pentru prietenul meu Zillich. Acum cred că şi-a făcut somnul de după masă, îl putem vizita.

Il găsiră pe pastor la cafea. Zillich voi să-şi expedieze nevasta şi fata numaidecât în altă odaie. Dar Jadassohn le reţinu galant, insistând pe lângă stăpâna casei şi încercând să sărute mâna domnişoarei, care însă îi întoarse spatele. Diederich, foarte înveselit de băutură, rugă stăruitor doamnele să rămână şi izbuti să le convingă. Le spuse că, atunci când vii dela Berlin, te obişnueşti cam greu cu lâncezeala de aici, din Netzig.

— Şi-apoi, cucoanele din Netzig sunt foarte în urmă cu moda. Vă asigur, domnişoară, că sunteţi cea dintâi pe care o văd aici, care s'ar putea plimba pe Unter den Linden, fără să bage cineva de seamă că nu e vorba de o doamnă din Berlin ci din Netzig.

Atunci află că ea fusese într'adevăr odată la Berlin şi că intrase chiar în varieteu, la Ronacher. Diederich prinse prilejul şi-i aminti un cuplet auzit acolo, care însă nu putea fi spus decât la ureche. „Azi la noi orice fată, tot ce are îşi arată...". Şi cum ea îi aruncă

pe sub gene o privire îndrăzneață, el îi atinse, ușor, gâtul cu mustața. Intâlnind ochii ei ce implorau parcă, îi declară că e „o gâză încântătoare". Fata își plecă genele și dete fuga la mamă-sa, care-i pândise tot timpul. Pastorul era prins într'o convorbire serioasă cu Jadassohn. Se plângea că, la Netzig, numărul celor care mai veneau încă la biserică scăzuse în mod scandalos.

— La slujba de duminica mare — bagă de seamă: slujba de duminica mare — mi-am ținut predica numai în fața paracliserului și a trei bătrâni dela Azilul maicii domnului. Celelalte erau bolnave de gripă.

Jadassohn observă:

— Având în vedere atitudinea indiferentă, ca să nu zic dușmănoasă, a partidului care-i la putere, față de religie și de biserică, mă mir că au mai venit și cele trei babe. Dece să nu se ducă mai curând la conferințele pentru liber-cugetători ale doctorului Heuteufel?

Pastorul sări de pe scaun. Barba lui tălăzuia sburătăcită, atât de scos din fire era și redingota făcea niște falduri sălbatice.

— Domnule asesor! izbucni el. Acest om îmi e cumnat și „Răzbunarea e a mea!" zice domnul. Dar cu toate că omul acesta e cumnatul meu, bărbatul iubitei mele surori, nu pot decât să mă rog lui dumnezeu, da, să mă rog în genunchi, să-l lovească din cer cu trăsnetul lui răzbunător. Căci, altfel, va fi nevoie într'o bună zi să trimeată ploaie de smoală și pucioasă asupra întregului Netzig! Cafea, înțelegi dumneata, le oferă oamenilor cafea gratis, numai să vină la el și să le poată prinde sufletele în mreje. Și pe urmă le bagă în cap că taina căsătoriei nu e o taină, ci un contract, o tocmeală ca și când ți-ai comanda un costum... Pastorul râse cu amărăciune.

— Rușine! rosti Diederich îngroșându-și vocea.

Și, în timp ce Jadassohn îl asigura pe pastor de creștinismul lui pozitiv, Diederich, la adăpostul unui fotoliu, începu din nou s'o strângă foarte de aproape pe Käthchen.

— Domnișoară Käthchen — încercă totodată s'o

ia cu binişorul — pot să te asigur că, pentru mine, căsătoria e o taină cu adevărat.

Käthchen îi întoarse vorba.

— Nu ţi-e ruşine, domnule doctor ?

El se înfierbântase :

— Of, ce ochi ai ! Nu te mai uita aşa la mine !

Käthchen oftă :

— Da ştiu că eşti dat dracului ! Sunt sigură că nu faci nici dumneata mai multe parale ca domnul asesor Jadassohn ! Surorile dumitale mi-au povestit toate isprăvile pe care le-ai pus la cale cât ai stat la Berlin. Imi sunt doar cele mai bune prietene.

— Atunci ne putem revedea în curând ?

— Da, la „Armonia" ! Dar să nu-ţi închipui cumva că dau crezare măcar unui cuvânt din tot ce spui ! N'ai sosit în gară odată cu Guste Daimchen ?

— Şi ce importanţă are asta ? întrebă Diederich. Protestă împotriva tuturor presupunerilor care se puteau face pornind dela o împrejurare cu totul întâmplătoare. Dealtfel, domnişoara Daimchen era logodită.

— Oh, aia ! făcu Käthchen. Crezi c'o jenează ? E o cochetă cum nu s'a mai pomenit !

Soţia pastorului susţinu şi ea aceeaşi părere. Nu mai departe decât astăzi o văzuse pe Guste în pantofi de lac şi ciorapi liliachii, şi asta nu prea era un semn bun. Käthchen făcu o strâmbătură din buze.

— Şi-apoi, moştenirea...

Incertitudinea asta îi luă graiul lui Diederich. Pastorul tocmai convenise cu asesorul că era necesar să discute mai temeinic cu el şi cu Hessling, situaţia bisericii creştine din Netzig şi-i ceru nevestei lui să-i dea paltonul şi pălăria. Pe scară se şi întunecase. Cum ceilalţi doi mergeau înainte, Diederich reuşi s'o mai sărute odată, pe gât, pe Käthchen. Ea zise, înmuindu-se toată :

— Nimeni nu ştie la Netzig să gâdile aşa cu mustaţa... Ceeace pe el la început îl măguli, dar mai pe urmă îi deşteptă bănuieli supărătoare, încât îi dădu drumul şi o luă din loc. Jadassohn care îl aştepta jos, îi zise încet :

— Haide ! Curaj ! Bătrânul n'a băgat nimic de

seamă şi mama se face că nu vede. Şi clipi cu înţeles.

Ca să ajungă în piaţă, cei trei domni trecură pe lângă biserica sfintei Marii; aici, pastorul se opri şi, cu o svâcnire a capului, arătă îndărătul lui.

— Ştiţi, domniilor voastre, cum se chiamă ulicioara asta din stânga bisericii, de sub arcadă? Gaura asta întunecoasă care poartă numele de stradă sau, mai bine zis, o anumită casă de acolo...

— „Micul Berlin" răspunse Jadassohn, căci pastorul nu se urnea din loc.

— „Micul Berlin" repetă acesta, zâmbind dureros şi cu un gest de fanatică mânie, care făcu pe mai mulţi trecători să se întoarcă şi să-l privească:

— „Micul Berlin"... în umbra bisericii mele! Auzi colo! Asemenea casă! Şi consiliul orăşenesc nu vrea să mă asculte, mă ia în râs. Dar, prin mine, mai ia în râs încă pe cineva!... şi pastorul porni mai departe. Iar acel cineva nu se lasă batjocorit!

Jadassohn fu de aceeaşi părere: „el" nu va admite să fie batjocorit. Cum amândoi se înfierbântaseră la vorbă, Diederich o văzu pe Guste Daimchen venind dinspre localul primăriei. Îşi scoase ceremonios pălăria în faţa ei, iar ea îi zâmbi cochet. Îl izbi părul blond-alburiu şi nasul ei mic, turtit şi obraznic, care o făceau să semene atât de bine cu Käthchen Zillich. Amândouă erau parcă una şi aceeaşi fiinţă. Numai că Guste era mult mai plinuţă. „Şi, cu ea, nu-ţi prea merge! Îţi arde o palmă cât ai clipi!" Se întoarse după Guste: văzută din spate, era neobişnuit de rotundă şi avea mersul legănat. Momentul acela fu pentru Diederich decisiv: ori ea, ori niciuna!

Ceilalţi doi n'o băgară de seamă decât după ce trecu.

— Nu era fetiţa doamnei inspector general Daimchen? întrebă pastorul; şi adăugă: Fundaţia noastră creştinească pentru ocrotirea tinerelor fete mai este încă în aşteptarea daniilor venite din partea bunilor creştini. Va fi oare şi domnişoara Daimchen printre creştinii aceştia? Lumea spune că a moştenit un milion.

Jadassohn se grăbi să declare că suma era cu mult exagerată. Diederich îl contrazise; cunoştea bine situaţia. Răposatul ei unchi câştigase cu cicoarea mult mai mult decât se credea. Se încăpăţână până într'atâta încât asesorul trebui să-i făgăduiască numaidecât că avea să caute a afla, prin tribunalul din Magdeburg, adevărul. Diederich se potoli, mulţumit.

— Şi când te gândeşti că, pe deasupra, mai ajung banii şi în mâna familiei Buck, adică într'a revoluţiei!... zise Jadassohn.

Dar Diederich pretinse că e mai bine informat şi în privinţa asta!

— Domnişoara Daimchen şi cu mine am călătorit spre Netzig împreună, rosti el, încercând marea cu degetul...

— Aşaa! făcu Jadassohn. Te putem cumva felicita? Diederich ridică din umeri, ca şi cum asesorul ar fi dovedit o lipsă de tact. Jadassohn se scuză; credea doar că tânărul Buck...

— Wolfgang? se miră Diederich. Mă vedeam zilnic cu el la Berlin. S'a încurcat acolo cu o actriţă.

Pastorul tuşi, în semn de desaprobare. Cum ajunseseră în piaţa teatrului, privirea i se înăspri deodată. Cugetă cu glas tare:

— E drept că „Micul Berlin" e chiar lângă biserica mea, dar cel puţin stă cuminte într'un colţişor întunecos. Pe când templul acesta al imoralităţii se înalţă falnic în plină piaţă publică iar fiii şi fiicele noastre... şi, arătând către intrarea artiştilor unde tocmai se adunaseră câţiva societari ai teatrului... iar fiii şi fiicele noastre se ciocnesc aici cu toate prostituatele...

Diederich declară cu o mutră îngrijorată, că lucrul acesta e foarte regretabil, pe când Jadassohn se indigna că *Netziger Zeitung* saluta un fapt ca acela că, în piesele din ultima stagiune, fusese vorba de patru copii naturali, considerându-se lucrul acest drept un mare progres!

Intre timp cotiseră pe Kaiser-Wilhelm-Strasse şi salutară pe câţiva domni care tocmai intrau în clădirea

lojii masonice. După ce-şi puseră la loc în cap pălăriile cu care salutaseră atât de adânc şi trecură mai departe, Jadassohn spuse:

— Va trebui să ţinem minte numele domnilor care mai fac încă parte din frăţia masonică. Maiestatea sa o desaprobă categoric.

— Din partea lui Heuteufel, cumnatul meu, nu mă mai miră nici cel mai primejdios sectarism! declară pastorul.

— Ei, dar domnul Lauer? zise Diederich. Un om care nu se dă în lături să-şi împartă câştigul cu lucrătorii? E în stare de orice!

— Totuşi, lucrul cel mai de necrezut — afirmă Jadassohn — este că domnul consilier de curte Fritzsche se arată în societatea acestor ovrei: un consilier regal de curte la braţ cu zaraful Cohn! Şi-l imită pe Cohn, în gesturi şi accent.

Diederich spuse:

— Dacă el şi doamna Lauer... Se întrerupse şi declară că acum înţelege, în sfârşit, dece oamenii aceştia aveau totdeauna câştig de cauză în faţa justiţiei... Ţin unul cu altul şi ţes numai intrigi!

Pastorul Zillich murmură chiar ceva despre anumite orgii ce avuseseră loc în casa aceea, unde, după câte se părea, se întâmplaseră lucruri de care nu se putea măcar pomeni. Jadassohn avu însă un zâmbet plin de înţelesuri:

— Dar, din fericire, domnul von Wulckow se uită prin geamurile lor şi vede tot ce se petrece.

Diederich schiţă un gest de aprobare, privind spre clădirea prefecturii. Alături, în faţa comenduirii pieţii, păşea în sus şi în jos o sentinelă.

— Iţi râde inima când vezi lucind arma unui voinic ca ăsta! zise Diederich. Cu ăsta punem toată banda cu botul pe labe...

Baioneta soldatului nu lucea, la drept vorbind, deloc, căci se făcuse întuneric. Prin mulţimea celor ce se plimbau începuseră să se strecoare pâlcuri de lucrători care se întorceau acasă. Jadassohn propuse pastorului şi lui Diederich să ia ceva la botul calului, înainte de cină, alături la Klappsch, îndată după colţ. Te simţeai bine

acolo — şi la ora asta nu era mai nimeni. Klappsch era şi el om cu principii sănătoase şi, cât timp fata lui servea berea, îi mulţumi pastorului cu căldură pentru munca rodnică pe care o depune la ora de catehism, la care se duceau şi băieţii lui. E drept că cel mai mare din ei furase iarăşi zahăr dar, din pricina remuşcărilor, pe copil nu-l găsise somnul toată noaptea şi-şi mărturisise păcatul cu voce atât de tare lui dumnezeu, încât el, Klappsch, auzindu-l, putuse să-i tragă o bătaie sdravănă. Pe urmă veni vorba despre funcţionarii de stat care-şi luau prânzul la Klappsch, şi birtaşul se folosi de prilej spre a face o expunere de felul cum îşi petreceau ei ceasurile libere duminica, în loc să se ducă la biserică. Jadassohn îşi lua notiţe, şi totodată o ţinea cu o mână pe domnişoara Klappsch de după mijloc. Diederich punea la cale cu pastorul Zillich întemeierea unei asociaţii creştine a muncitorilor. Făgădui :

— Acela dintre lucrătorii mei care nu vrea să facă parte din asociaţie, sboară imediat din fabrică.

Aceste proiecte îl mai îmbunară pe pastor ; după ce domnişoara Klappsch adusese de nenumărate ori bere şi coniac, deveni şi el tot atât de hotărît şi de optimist cum fuseseră toată ziua cei doi însoţitori ai săi.

— Cumnatul meu Heuteufel — strigă el, bătând în masă — poate predica oricât poftеşte înrudirea dintre om şi maimuţă ; eu îmi voi vedea însă iar biserica ticsită de lume !

— Şi nu numai a dumitale, îl asigură Diederich.

— De fapt, sunt prea multe biserici în Netzig, recunoscu pastorul.

Jadassohn zise tăios :

— Prea puţine, sluga domnului, prea puţine !

Şi îl luă martor pe Diederich, să le spună şi el cât de mult se schimbaseră lucrurile la Berlin. Şi acolo bisericile fuseseră goale până când a intervenit maiestatea sa. „Luaţi măsuri — ceruse împăratul unei delegaţii a municipalităţii — luaţi măsuri să se înalţe biserici în Berlin.“ Şi s'au înălţat biserici. Religia devenise iar de actualitate. Şi toţi, pastorul, cârciumarul, Jadassohn şi Diederich se înflăcărară pentru evlavia

adâncă a monarhului. Deodată se auzi o împuşcătură.

— Undeva s'a tras un foc de armă! Jadassohn sări cel dintâi, şi toţi ceilalţi îngălbeniră. In mintea lui Diederich apăru cu iuţeala fulgerului faţa osoasă a lui Napoleon Fischer, maşinistul şef dela fabrica lui, cu barba aceea neagră prin care i se întrezărea pielea cenuşie şi bâlbâi:

— Răscoala! A început.

Afară se auzi tropăit de oameni ce alergau. Işi luară toţi dintrodată pălăriile şi ieşiră în fugă.

Lumea care se strânsese se aţinea sfioasă într'un semicerc, dela colţul Comenduirii Pieţii până la intrarea lojii masonice. Acolo unde cercul se frânsese parcă, cineva zăcea întins cu faţa la pământ, în mijlocul străzii. Soldatul, care până atunci se plimbase atât de voios în sus şi în jos, rămăsese acum neclintit în faţa gheretei lui. Coiful îi şedea strâmb, se vedea că pălise la faţă şi stătea cu gura căscată şi cu ochii pironiţi la cel căzut — în vreme ce puşca şi-o ţinea de ţeavă şi o lăsa să se târască pe jos. In rândurile mulţimii alcătuită mai cu seamă din muncitori şi din femei din popor, se auzeau murmure înnăbuşite. Un glas de bărbat rosti deodată: „Oho!" Apoi se făcu din nou tăcere. Diederich şi Jadassohn, speriaţi, se înţelegeau din ochi asupra gravităţii momentului.

Din susul străzii cobora în goană un poliţist, înaintea lui alerga o fată cu rochia fâlfâindă, care striga încă de departe:

— Uite-l colo, căzut! Soldatul a tras în el!

Ajungând lângă cel întins pe jos, se aruncă în genunchi şi-l sgâlţâi:

— Scoală-te! Scoală-te odată!

Aşteptă. Prin picioarele omului trecu parcă un tremur; dar corpul îi zăcea întins pe caldarâm. Innebunită, fata strigă: „Karl!" Glasul îi răsună ca un ţipăt şi toţi tresăriră. Femeile ţipară şi ele, mai mulţi bărbaţi se repeziră înainte cu pumnii strânşi. Ingrămădeala se făcu tot mai mare; strecurându-se printre trăsurile care fuseseră silite să se oprească, lumea curgea întruna cu nemiluita. In mijlocul mulţimii, în învălmăşeala aceasta ameninţătoare, fata se sbătea disperată,

cu părul vâlvoi, cu fața scăldată în lacrimi și schimonosită de durere; țipa, dar țipetele ei se pierdeau în sgomotul mulțimii.

Polițistul, unul singur, aflat la fața locului, împingea cu brațele mulțimea care se îngrămădea cât pe-aci să calce peste cel căzut. Zadarnic striga sergentul le ei, zadarnic îi călca pe pantofi. Pierzându-și în cele din urmă cumpătul, începu să se uite în sus, ca și cum ar fi căutat ajutor.

Și ajutorul veni. La clădirea prefecturii se deschise o fereastră; se zări o barbă mare și se auzi o voce, o voce îngrozitoare de bas, care îi făcu pe toți să tresară, ca bubuitul unui tun, îndepărtat dar amenințător.

— Wulckow... exclamă Jadassohn. In sfârșit!

— Nu vă permit! tună glasul lui Wulckow. Cine îndrăznește să facă larmă în fața casei mele?

Și, cum sgomotul începea să se potolească:

— Unde e sentinela?

Cei mai mulți deabia atunci băgară de seamă că soldatul se și trăsese în ghereta lui, ascunzându-se cum putuse mai bine, și că nu i se mai vedea decât țeava puștii.

— Ieși de acolo, băiete, ordonă glasul de sus. Nu ți-ai făcut decât datoria. El te-a provocat. Și pentru bravura ta, maiestatea sa te va răsplăti. Ai înțeles?

Înțeleseseră toți, și amuțiră. Amuți până și fata. Iar glasul prefectului tună și mai grozav:

— Imprăștiați-vă numaidecât, altfel dau ordin să trag!

După o clipă, câțiva și începură să fugă. Pâlcuri-pâlcuri de muncitori se destrămară, șovăiră și mai înaintară câțiva pași cu capetele plecate. Prefectul mai strigă de sus:

— Paschke, trimite după un doctor!

Apoi închise sgomotos fereastra. Dar la intrarea prefecturii începu forfota. Ca din senin se iviră la fața locului niște domni care dădeau ordine; o mulțime de polițiști răsăriră din toate părțile, înghiontind lumea care mai rămăsese pe loc și strigând fără niciun rost. Diederich și însoțitorii lui, care se trăseseră după colțul unei case, văzură câțiva domni care stăteau pe

scara lojii masonice. Doctorul Heuteufel îşi făcu drum printre ei.

— Sunt medic, zise el tare. Trecu repede strada şi se aplecă deasupra rănitului. Il întoarse cu faţa în sus, îi descheie haina şi-şi lipi urechea de pieptul lui. In clipa aceea se făcu tăcere. Nici strigătele poliţiştilor nu se mai auzeau. Dar fata tot acolo stătea, aplecată, cu umerii ridicaţi, ca şi cum s'ar fi ferit de o lovitură şi cu pumnul strâns pe inimă, de parcă şi inima ei ar fi fost gata să se oprească.

Doctorul Heuteufel se ridică.

— E mort, declară el. In aceeaşi clipă dete cu ochii de fata care se clătina. Voi s'o sprijine. Dar ea se ţinea iar pe picioare ; se uita în jos, la faţa mortului şi nu rostea decât „Karl". Apoi, din ce în ce mai încet : „Karl"...

Doctorul Heuteufel se uită de jur împrejur şi întrebă :

— Ce ne facem cu fata ?

Atunci Jadassohn păşi înainte.

— Sunt asesorul parchetului, Jadassohn. Fata trebue arestată. Intrucât ibovnicul ei a provocat sentinela, pot fi bănuieli că-şi are şi ea partea ei de vină în acest delict. Vom proceda la anchetă.

Doi poliţişti, cărora el le făcuse semn, şi înhăţară fata. Doctorul Heuteufel ridică tonul :

— Domnule asesor, în calitate de medic declar că starea fetei nu îngădue să fie arestată.

Cineva strigă :

— Arestaţi atunci şi mortul !

Dar Jadassohn sbieră :

— Domnule fabricant Lauer, nu permit nimănui să critice măsurile pe care le iau în exerciţiul funcţiunii !

Intre timp, Diederich dădea semne de mare nelinişte.

— Oh !... Ah !... Dar ăsta e...

Se făcuse palid de tot... In cele din urmă, izbuti să îngâne :

— Domnilor... domnilor, sunt în măsură... îi cunosc pe amândoi aceşti oameni ; da şi pe bărbat şi pe fată. Daţi-mi voie să mă prezint : doctor Hessling. Amândoi

au lucrat până azi în fabrica mea. A trebuit să-i concediez pentru atentat public la bunele moravuri...

— Aha, făcu Jadassohn.

Pastorul Zillich se vârî şi el.

— Aici se vede cu adevărat mâna lui dumnezeu, cuvântă el.

Faţa fabricantului Lauer se roşise grozav, deasupra bărbii ascuţite şi cărunte. Trupul lui îndesat şi scurt tremura de mânie:

— In ce măsură e mâna domnului, ar mai fi de discutat. Ceeace e sigur, domnule Hessling, e că omul şi-a ieşit din fire pentrucă pusese la inimă concedierea. Avea poate nevastă şi copii.

— Da de unde! Nu erau căsătoriţi, strigă Diederich, arătându-se la rândul lui, foarte indignat. Chiar el mi-a spus-o!

— Ei, şi ce-are a face asta? întrebă Lauer.

Atunci pastorul ridică braţele.

— Am ajuns oare atât de departe — strigă el — încât să nu mai aibă nicio importanţă dacă legile lui dumnezeu sunt sau nu ascultate?

Lauer răspunse că găseşte nepotrivit să se discute în plină stradă despre legile morale, în momentul în care un om fusese împuşcat cu aprobarea autorităţilor şi, întorcându-se către fată, îi oferi de lucru la el în fabrică. Intre timp sosise o ambulanţă şi mortul fu ridicat. Dar când să-l aşeze înăuntru, fata se desmetici din încremenirea în care căzuse, se repezi şi se încleştă de targă, o smulse din mâna oamenilor ce o duceau şi, căzând cu mortul în braţe, se rostogoli ţipând din toate puterile pe caldarâm. Cu multă greutate putu fi smulsă de lângă trupul neînsufleţit şi împinsă într'o trăsură. Doctorul care venise cu ambulanţa o însoţi.

Fabricantul Lauer avea de gând şi el să plece, împreună cu Heuteufel şi cu ceilalţi masoni, când Jadassohn păşi înspre ei ameninţător:

— Un moment, vă rog! Aţi afirmat adineauri că aici a fost omorît cineva cu asentimentul autorităţilor: iau pe domnii aceştia drept martori că aceasta a fost expresia folosită de dumnevoastră... vasăzică, cu

asentimentul autorităţilor. Aş dori să ştiu dacă asta înseamnă că dumneavoastră desaprobaţi autorităţile.

— Aşaa... făcu Lauer, uitându-se la el. Aţi vrea să mă arestaţi şi pe mine?

— Totodată — continuă Jadassohn cu voce ridicată şi tăioasă — vă atrag atenţia că acum câteva luni — şi anume în cazul Luck — comportarea sentinelei care împuşcase un individ ce se dedase la o provocare a fost calificată drept un act de bravură şi de corectitudine de către o autoritate competentă, şi a fost răsplătită cu decoraţii şi recompense. Feriţi-vă de a critica acţiunile celei mai înalte autorităţi!

— N'am adus nicio critică... zise Lauer. Până acum nu mi-am exprimat decât desaprobarea faţă de domnul de colo, cel cu mustaţa ameninţătoare.

— Cum? se burzului Diederich, care tot mai stătea cu privirea pironită pe piatra caldarâmului, pe locul unde căzuse cel împuşcat şi unde se vedea puţin sânge. Înţelegea, în sfârşit, că fusese provocat. Mustaţa o poartă în acelaş fel şi maiestatea sa! afirmă el aspru şi cu tărie. Este un mod pur german de a purta mustaţa. Dealtfel, refuz orice discuţie cu un patron care sprijină răzvrătirea...

Lauer începu să vocifereze mânios, cu toate că fratele bătrânului Buck, Heuteufel, Cohn şi consilierul de curte Fritzsche nu mai ştiau cum să-l ia de-acolo; ţinând partea lui Diederich, Jadassohn şi pastorul Zillich se pregăteau de luptă — când apăru în pas alergător un detaşament de infanterie care bară strada, rămasă acum pustie, iar locotenentul care comanda detaşamentul ceru domnilor de faţă să plece numaidecât. Toţi se grăbiră să se supună; mai avură însă timp să-l vadă pe locotenent păşind înspre sentinelă şi strângându-i mâna.

— Bravo, zise Jadassohn.

Iar doctorul Heuteufel:

— Mâine o să fie rândul căpitanului, maiorului şi colonelului să-l laude, ba să-i mai dea flăcăului şi ceva bani recompensă.

— Pe bună dreptate, răspunse Jadassohn.

Dar Heuteufel se opri:

— Domnilor, să ne înţelegem. Are vreun rost tot ce s'a întâmplat? Şi totul numai pentru simplul fapt că ţărănoiul n'a înţeles de glumă? O vorbă de duh, un zâmbet binevoitor şi l-ar fi desarmat pe muncitorul care căuta să-l provoace; la urma urmei, îi era camarad, era un biet pârlit ca şi el. In loc de asta, i se porunceşte să tragă. Şi, pe urmă, vin vorbele mari...

Consilierul de curte Fritzsche fu de aceeaşi părere şi îi îndemnă să fie mai moderaţi. Atunci Diederich, palid încă, rosti cu glas tremurător:

— Poporul trebue să simtă unde stă forţa! Prestigiul puterii imperiale nu e prea scump plătit cu o viaţă omenească.

— Mai ales când nu e vorba de viaţa dumitale... zise Heuteufel.

Şi Diederich, cu mâna pe piept:

— Chiar dacă ar fi vorba de a mea!

Heuteufel ridică din umeri. In timp ce grupul se urnea din loc, Diederich, care rămăsese ceva mai în urmă cu pastorul Zillich, încercă să-i explice acestuia sentimentele lui.

— Pentru mine — declară el, aproape gâfâind de turburat ce era — pilda aceasta are ceva măreţ, ca să spun aşa, chiar maiestuos! Unul ca ăsta, când se obrăzniceşte, trebue împuşcat fără multă vorbă, fără nicio judecată, în plină stradă. Gândiţi-vă, în mijlocul acalmiei noastre mic-burgheze, se petrece deodată ceva... ceva atât de eroic! Abia atunci începi să pricepi ce însemnează forţa!

— Când intervine prin graţia lui dumnezeu... întregi pastorul.

— Fireşte! Tocmai deaceea mă şi simt cuprins de un fel de evlavie religioasă în faţa acestei fapte. Îţi dai câteodată seama că mai există, totuşi, şi lucruri înălţătoare, puteri cărora trebue să ne supunem cu toţii. Căci, de pildă, dacă în învălmăşeala aceea dela Berlin, din Februarie trecut, când maiestatea sa s'a avântat, cu un fenomenal sânge rece, în mijlocul răzvrătirii deslănţuite, nu pot spune decât... şi cum cei-

lalți se opriseră în fața birtului din beciul primăriei, Diederich ridică tonul:

— Dacă împăratul ar fi barat atunci Unter den Linden cu armată și ar fi dat ordin să se tragă în noi, dar să se tragă în chip serios, vă spun că eu...

— Că dumneata ai fi strigat ura... completă doctorul Heuteufel.

— Dumneata poate nu? întrebă Diederich și încercă să-l fulgere din ochi. Nădăjduesc, totuși, că toți avem sentimente naționale.

Fabricantul Lauer era gata să spună iar ceva nesăbuit, dar fu oprit la vreme de ceilalți. În locul lui, răspunse Cohn:

— Ei, sentimente naționale am și eu! Dar oare pentru pozne de astea întreținem noi, cu bani grei, armata noastră?

Diederich îl măsură de sus până jos.

— Armata dumitale? Așa ai zis? Domnul zaraf Cohn, patronul magazinului universal, are o armată! Ați auzit, domnilor? Râse cu un aer de superioritate. Nu aflasem până astăzi decât de armata maiestății sale împăratului!

Doctorul Heuteufel scandă ceva despre drepturile poporului, dar Diederich i-o reteză scurt, apăsând pe fiecare cuvânt, ca și cum ar fi dat ordine, replicând că nu de un împărat-fantomă, lipsit de autoritate aveau ei nevoie. Un popor care duce lipsa unei discipline de fier ajunge la destrăbălare...

Intre timp coborîră în birt; Lauer și prietenii lui își găsiră o masă.

— Ei, nu iei loc cu noi? îl întrebă doctorul Heuteufel pe Diederich. La urma urmei, suntem cu toții oameni cu principii liberale.

Diederich găsi cu cale să precizeze:

— Liberale, se înțelege! Dar, în marile probleme naționale eu nu admit compromisuri. Pentru mine nu există azi decât două partide, pe care însăși maiestatea sa le-a caracterizat: partidul celor care sunt cu el și al celor care sunt împotriva lui. Și, deaceea, mi se pare înafară de orice îndoială că locul meu e departe de a fi la masa dumneavoastră!

Se înclină, salutând corect şi se aşează la o masă liberă de alături. Jadassohn şi pastorul Zillich îl urmară. Clienţii de pe la mesele vecine întoarseră capetele spre ei; se aşternu o tăcere generală. Imbătat de cele ce-i fusese dat să trăiască, Diederich comandă şampanie. Cei rămaşi la masa cealaltă şopteau între ei, apoi unul îşi împinse scaunul la o parte: era consilierul de curte Fritzsche. Işi luă rămas bun, trecu la masa lui Diederich, strânse tuturor mâinile şi plecă.

— Şi eu tot aşa l-aş fi sfătuit să facă, observă Jadassohn. Şi-a dat seama la timp de situaţia imposibilă în care se găsea.

Diederich răspunse:

— Ar fi fost de preferat o atitudine mai categorică. Cine are conştiinţa curată în ceeace priveşte problemele naţionale n'are dece se teme de asemenea indivizi.

Dar pastorul Zillich dădea semne de îndoială.

— Cel cu cugetul drept are întotdeauna mult de suferit, rosti el. Dumneata nici nu ştii ce intrigant e Heuteufel. Mâine are să umple târgul spunând despre noi cine ştie ce grozăvii.

Diederich tresări. Doctorul Heuteufel era singurul om căruia îi era cunoscut punctul negru al vieţii lui — anume, amănuntul că voise să se sustragă serviciului militar! El îi refuzase, printr'o scrisoare plină de ironie, certificatul medical cerut. Il avea deci la mână! Putea să-l şi distrugă, oricând voia! In spaima lui subită, Diederich se temea chiar de unele destăinuiri din timpul copilăriei sale, când doctorul Heuteufel îl pensula în gât şi-l acuza de laşitate! Il trecură toate sudorile. Ca să-şi facă singur curaj, comandă cu voce tare homar şi şampanie.

La masa cealaltă, masonilor li se trezise din nou indignarea pentru uciderea tânărului muncitor. Ce-şi închipuiau oare militarii şi junkerii care-i comandau?! Se purtau întocmai ca într'o ţară subjugată. Şi, când capetele se înfierbântară îndeajuns, domnii aceştia merseră până acolo încât cerură să fie dată cârma statului pe mâna burgheziei, care, de fapt, ducea tot greul.

Domnul Lauer voia să știe în ce constă, de fapt, superioritatea castei conducătoare față de ceilalți oameni.

— N'o justifică nici măcar rasa... — afirmă el — căci sunt cu toții jidoviți, corciți cu sânge evreesc, chiar și casele domnitoare! Și adăugă: Cu asta nu vreau să-l jignesc pe prietenul meu Cohn.

Era momentul să se intervină. Diederich o simți. Dădu repede un pahar pe gât, se sculă, păși țanțoș în mijlocul sălii, până sub candelabrul gotic și întrebă tăios:

— Domnule fabricant Lauer, îmi permit să vă pun întrebarea dacă, printre casele domnitoare ce sunt, după părerea dumneavoastră personală, jidovite, se află și unele case domnitoare germane?

Lauer răspunse liniștit, aproape prietenos:

— Sigur că da!

— Așa... făcu Diederich, și respiră adânc, pregătindu-și lovitura de grație. In tăcerea încordată a întregii săli, el mai întrebă:

— Și printre casele domnitoare germane jidovite, dumneata numeri și pe aceea pe care nici nu mai e nevoie s'o numesc?

Diederich rosti aceasta triumfător, căci era absolut sigur că adversarul lui avea să se zăpăcească, să se bâlbâie, mai-mai să intre sub masă. Dar se izbi de un cinism cu totul neprevăzut.

— Păi sigur!... răspunse Lauer.

De astădată fu rândul lui Diederich să-și piardă cumpătul. Se uită la cei dimprejur, căutând să priceapă dacă a auzit bine. Citi pe fețele tuturor grozăvia celor auzite. Bâigui că aveau să se vadă mai târziu, urmările ce le-ar putea avea pentru domnul fabricant Lauer cele spuse și, păstrându-și cu greu ținuta demnă, se retrase în tabăra amică. In clipa aceea răsări și Jadassohn, care dispăruse nu se știe unde.

— N'am mai fost de față la ceeace s'a întâmplat... zise el repede. Țin cu tot dinadinsul să reconstitui lucrurile, căci s'ar putea să aibă o însemnătate deosebită pentru desfășurarea viitoare a evenimentelor...

După aceea ceru să i se facă o dare de seamă amănunţită. Diederich vorbi cu multă înflăcărare şi-şi atribui meritul de a-şi fi pus duşmanul cu botul pe labe.

— Acum îl avem în mână.

— Fără îndoială, confirmă Jadassohn, care luase tot timpul însemnări.

Dinspre uşă tocmai venea, păşind ţeapăn, un domn mai în vârstă, cu o mutră fioroasă. Salută în dreapta şi în stânga şi se pregătea să ia loc la masa reprezentanţilor răzvrătirii. Dar Jadassohn îl opri la vreme.

— Domnule maior Kunze! Numai un cuvânt! Îi vorbea cu jumătate de glas, arătând în acelaş timp din ochi când la dreapta, când la stânga. Maiorul părea că se îndoieşte.

— Îmi dai cuvântul dumitale de onoare, domnule asesor, că a spus întocmai aşa? Şi tocmai când Jadassohn îşi dădea cuvântul, se apropie de ei fratele domnului Buck, un bărbat înalt şi elegant care, zâmbind convenţional, se oferi să-i servească domnului maior o explicaţie satisfăcătoare. Dar maiorul îi exprimă regretul său că, pentru asemenea afirmaţii, nu poate exista nicio explicaţie: şi-şi luă o mutră înspăimântător de întunecată. Totuşi se mai uita cu vădită părere de rău la masa unde obişnuia să şadă dintotdeauna. Atunci, dându-şi seama că era clipa hotărîtoare, Diederich trase din găleata cu ghiaţă sticla de şampanie. Maiorul băgă de seamă şi cedă pornirii pe care i-o dicta simţul datoriei. Jadassohn făcu prezentările:

— Domnul doctor Hessling, industriaş.

Dreapta lui Diederich şi dreapta maiorului se întâlniră într'o puternică strângere de mână. Cei doi domni se priviră în ochi, deschis şi hotărît.

— Domnule doctor — zise maiorul — ai dovedit că eşti un adevărat german.

Şi, tropăind pe duşumea, îşi aşezară bine scaunele, închinară ceremonios paharele, ciocniră şi, în sfârşit, putură să guste un păhărel. Diederich comandă pe dată o a doua sticlă. Maiorul golea paharul într'o clipită, de îndată ce şi-l vedea iar plin şi, printre înghi-

ţituri, îi asigura pe toţi că, în ceeace priveşte lealitatea lui de german, e şi el la înălţime.

— Chiar dacă regele meu m'a scos din cadrele active ale armatei...

— Domnul maior — explică Jadassohn — a fost până în ultimul timp la Comenduirea Pieţii locale.

— ...tot inima mea de bătrân soldat bate în pieptul acesta, declamă maiorul, ciocănind cu degetele în dreptul inimii — şi mă voi război întotdeauna cu tendinţele antipatriotice. Prin foc şi sabie! strigă el, bătând cu pumnul în masă.

In clipa aceea, îndărătul lui, Cohn, patronul magazinului universal, salută până la pământ şi ieşi grăbit. Fratele domnului Buck trecu mai întâi pe la toaletă, pentru ca dispariţia lui să semene mai puţin a fugă.

— Aha! exclamă Jadassohn tare. Domnule maior, duşmanul e la pământ.

Pastorul Zillich tot neliniştit era însă.

— Heuteufel n'a plecat. Şi n'am deloc încredere în el!

Dar Diederich, care comandase o a treia sticlă, se uită batjocoritor la Lauer şi la doctorul Heuteufel, care, singuri şi părăsiţi, se uitau, ruşinaţi parcă, la paharele lor de bere.

— Puterea e cu noi — rosti apăsat Diederich — şi domnii de colo îşi dau bine seama de asta. Le-a şi pierit cheful să se mai revolte că sentinela a tras. Judecând după mutrele lor, parcă le-ar fi frică să nu le vină şi lor rândul. Şi are să le vină!

Diederich declară apoi că va depune o reclamaţie la parchet împotriva doctorului Lauer, pentru cele afirmate adineaori.

— Şi eu voi avea grijă — adăugă Jadassohn — să i se dea curs. Şi am să pledez chiar eu în şedinţa de fond. Domnii ştiu că eu nu pot apărea ca martor, deoarece când s'a întâmplat incidentul nu eram de faţă.

— Vom seca noi şi mocirla asta de-aici... — afirmă Diederich, şi începu să vorbească de „Asociaţia foştilor combatanţi", pe care, mai presus de orice, trebuiau să se sprijine adevăraţii germani, credincioşi împăratului.

Maiorul își luă o mutră oficială. Desigur, și el era în „Asociația foștilor combatanți", ba chiar în comitetul ei. Își slujea mai departe regele, așa cum putea. Și era gata să propună admiterea imediată a lui Diederich în asociație, spre întărirea elementului național. Căci până acum, trebuiau s'o recunoască pe față, și acolo predominau tot blestemații de democrați! După părerea maiorului, autoritățile locale prea umblau cu mănuși, prea țineau seama de condițiile speciale din Netzig! Dacă ar mai depinde de el, dacă ar mai fi el la Comenduirea pieții, garantează că i-ar supraveghia de aproape, la vremea alegerilor, pe toți domnii ofițeri de rezervă.

— Dar, ce să-i faci, din nefericire regele meu m'a lipsit de posibilitatea...

Diederich, ca să-l mai consoleze, îi mai turnă un pahar; și, în vreme ce maiorul bea, Jadassohn se plecă la urechea lui Diederich și-i șopti:

— Să nu crezi nicio vorbă din tot ce spune. E un bătrân dulău fără colți, care se târăște la picioarele bătrânului Buck. Trebue să știm să ne impunem!

Diederich se execută numaidecât.

— Am și ajuns la o înțelegere formală cu domnul prefect von Wulckow.

Și cum maiorul făcea ochi mari:

— La anul au loc alegerile parlamentare. Și noi, cei cu principii sănătoase, vom avea mult de lucru. Lupta a și început pentru noi.

— Ei, atunci, înainte marș!... zise maiorul înveșunat. Prosit!

— Prosit! închină și Diederich. Dar, domnii mei, oricât de puternice ar fi ele, tendințele subversive din țară, tot noi suntem cei mai tari, căci avem un propagandist cum adversarul n'are, și acesta este însăși maiestatea sa!

— Bravo!

— Maiestatea sa a cerut ca, în tot cuprinsul țării sale, deci și în Netzig, cetățenii să se trezească odată din toropeală! Asta vrem și noi!

Jadassohn, maiorul și pastorul Zillich voiră să le dovedească tuturor cât sunt ei de treji și începură să

bată în masă, aplaudând şi ciocnind paharele. Maiorul strigă:

— Despre noi, ofiţerii, maiestatea sa a spus: „Aceştia sunt domnii pe care mă pot bizui!...“

— Şi nouă — strigă pastorul Zillich — ne-a spus maiestatea sa că, atunci când biserica va avea nevoie de sprijinul unui monarh...

Puteau să-şi dea drumul în voie, căci sala se golise demult. Lauer şi Heuteufel se strecuraseră neobservaţi, iar sub arcadele din fund nu mai ardea nicio lampă.

— Tot el a spus... Obrajii lui Diederich ardeau ca para focului; mustaţa i se sburlise ridicându-i-se, cât pe ce să-i intre în ochi, dar privirea îi fulgera cu atât mai înspăimântător: „Trăim sub semnul comerţului...“ ne-a spus maiestatea sa. Şi aşa e! Sub augusta sa cârmuire, suntem ferm decişi să facem afaceri.

— Şi carieră!... ţipă Jadassohn. Maiestatea sa a spus că oricine are dorinţa să-l ajute e binevenit. Ar putea cineva contesta că asta se referă şi la mine? întrebă Jadassohn provocator, în timp ce urechile străvezii îi ardeau ca para focului.

Maiorul urlă iar:

— Şi împăratul meu se poate bizui pe mine în mod absolut. M'a trecut în rezervă prea devreme; ca german cinstit, eu i-o spun verde în faţă. Dar va mai avea el nevoie de mine, amarnică nevoie, când are să se îngroaşe gluma. Doar n'am să trag tot restul vieţii mele numai cu pocnitori pe la baluri, eu care am luat parte la bătălia dela Sedan!

— Şi eu am fost la Sedan, şi eu! se auzi o voce piţigăiată, venită parcă din adâncimi nevăzute, şi se arătă un bătrânel cu părul alb vâlvoi. Se apropie, clătinându-se, cu ochelarii sticlind, cu obrajii în flăcări. Ţipă:

— Domnul maior Kunze! Ei! Vechiul meu camarad de front! Văd că dumitale îţi merge tot ca pe vremuri, în Franţa. Am spus-o totdeauna: trebue să faci aşa fel încât să trăieşti bine şi, dacă se poate, să trăieşti cât mai mult!

Maiorul îl prezentă :

— Domnul profesor secundar Kühnchen !

Cum se face că stătuse până atunci uitat acolo, în întunericul cafenelei ? Asupra acestei chestiuni, bătrânul făcea, cu multă vioiciune, fel de fel de presupuneri.

Era acolo încă de aseară, cu un grup întreg.

— Se vede că am aţipit oleacă, de, ca omul, şi blestemaţii mei de prieteni au spălat putina şi m'au lăsat.

Somnul nu-i scosese încă din cap focul băuturilor consumate ; ţipând şi lăudându-se, îi amintea maiorului vitejiile lor comune din „anul de fier".

— Franctirorii ! strigă el, şi din gura lui sbârcită şi ştirbă se scurgeau balele. Ce bandiţi ! Aşa cum mă vedeţi, am rămas cu un deget ţeapăn, cel de care m'a muşcat un franctiror. Numai pentrucă voiam să-i tai puţintel beregata cu sabia. Auzi măgărie din partea individului !

Îşi arătă degetul, pe rând, tuturor celor dela masă, stârnind exclamaţii de admiraţie. Ce-i drept, sentimentele entuziaste ale lui Diederich ascundeau, în bună parte, spaima care-l cuprindea când se închipuia, fără voia lui, în pielea franctirorului, cu bătrânelul ăsta pătimaş punându-i un genunchi în piept şi gâdilându-l cu tăişul rece al săbiei pe la gât.

Fu nevoit să se ducă o clipă până afară.

Când se întoarse, maiorul şi profesorul Kühnchen, strigând care mai de care mai vârtos, povesteau una din crâncenele lor lupte. Era greu de înţeles ce spuneau. Dar Kühnchen ţipa din ce în ce mai ascuţit, căutând să se facă auzit printre urletele celuilalt, până ce-l reduse la tăcere şi putu să se laude în voie.

— Ei, prietene, oi fi având dumneata cap nu glumă, nu zic ! Dar cine a pus atunci foc casei aceleia, înţesată de franctirori, dacă nu Kühnchen ! Viclenia, sireaca ; am făcut pe mortul şi dobitocii n'au prins de veste. Iar când casa a început să ardă, le-a pierit şi pofta să-şi mai apere ţara şi nu s'au mai gândit decât s'o ia din loc ! *Sauve qui peut !*[1] Atunci să ne fi

[1] Să scape cine poate. — In franceză în original (n. r.).

văzut pe noi, germanii. Tii, să fi văzut cum mai trăgeam noi în ei, cum se mai dădeau deaberbeleacul pe zidul acela şi cum mai săreau ca iepurii!

Kühnchen trebui să mai pună capăt născocirilor; icnea mereu ascuţit, pe când cavalerii mesei rotunde râdeau cu hohote. In cele din urmă, Kühnchen se mai potoli.

— Ticăloşii, erau vicleni nevoie mare, şi deaceea ajunserăm să fim şi noi ai dracului de şireţi! Dar femeile! Domnilor, atâta răutate ca la franţuzoaice n'am mai pomenit în viaţa mea! Uite-aşa, cu apă fiartă în cap ne turnau! Ei, spuneţi şi dumneavoastră, asta-i treabă pe care s'o facă o cucoană? Şi când a început casa să ardă, îşi aruncau copiii pe fereastră şi aveau pretenţia să-i prindem noi. Drăguţ din partea lor, nu? Dar capete uşuratice de muscă! De prins i-am prins noi pe puii lor de năpârcă, însă în vârful baionetelor. Şi pe urmă să mi te ţii cu cucoanele!

Kühnchen îşi ţinea degetele, umflate de gută şi cocârjite, ca în jurul unui pat de puşcă, şi se tot uita în sus, ca şi când ar fi vrut să prindă şi-acum pe cineva în vârful baionetei. Sticlele ochelarilor lui aruncau scântei şi turna mai departe la palavre.

— La urmă a venit una groasă, de nu putea ieşi pe fereastră cu faţa înainte, şi-atunci a încercat să iasă deandăratelea. Dar nu ştia că are de a face cu Kühnchen, drăguţa de ea! N'am mai stat mult pe gânduri; m'am suit pe umerii a doi camarazi şi-am început s'o gâdil cu baioneta în dosul ei gras de franţuzoaică...

Mai departe nu s'a mai auzit ce spunea, din cauza aplauzelor prea sgomotoase. Profesorul mai adăugă:

— La fiecare aniversare a Sedanului, povestesc clasei mele istorioara, în termeni nobili însă. Tinerii trebue să ştie ce viteji au fost părinţii lor!

Fură cu toţii de acord că astfel de poveşti exaltau sentimentul naţional la tineri şi ciocniră cu Kühnchen. De prea mare însufleţire, niciunul nu băgase de seamă că, la o masă, mai venise în birt un oaspete. Jadassohn îl zări cel dintâi pe omul acesta modest şi ce-

nuşiu, îmbrăcat într'un fel de manta militară ; îi făcu, protector, un semn din cap.

— Poftim, ia loc cu noi, domnule Nothgroschen !

Diederich trebui să se smulgă din înălţimile în care plutea ; strigă cu ton poruncitor :

— Cine eşti dumneata ?

Străinul răspunse cu o plecăciune servilă :

— Nothgroschen, redactor la ziarul *Netziger Zeitung.*

— Cum s'ar zice, candidat la moarte prin inaniţie !... zise Diederich, fulgerându-l cu privirea. Liceeni decăzuţi ; bacalaureaţi proletarizaţi, o adevărată primejdie pentru noi !

Toţi râseră ; redactorul zâmbi umil, împreună cu ei.

— Aşa vorbeşte maiestatea sa de dumneata ! continuă Diederich. Ia loc !

Ii oferi chiar şi şampanie şi Nothgroschen bău, uitându-se la el recunoscător. Intimidat, dar treaz, se uita la comesenii săi foarte însufleţiţi de numărul mare de sticle golite, care se vedeau pe duşumea. Fu dat uitării imediat, dar aşteptă cu răbdare până ce unul din ei îl întrebă cum de picase acolo în toiul nopţii.

— Trebue să închei paginaţia ziarului, explică el, pătruns de importanţa persoanei sale, întocmai ca un funcţionar mărunt. Domnii ar dori să citească mâine în ziar cum a fost cu lucrătorul împuşcat ?

— Asta o ştim noi mai bine decât dumneata... strigă Diederich. Dumneata îţi sugi doar informaţiile din degete !

Redactorul zâmbi ca şi când s'ar fi scuzat şi ascultă supus cum toţi, în acelaş timp, îi povesteau cele întâmplate. Când se mai potoli gălăgia, zise :

— Intrucât domnul de colo...

— Doctor Hessling !... spuse Diederich tăios.

— Nothgroschen !... mormăi redactorul. Intrucât dumneavoastră aţi pomenit numele împăratului, cred că v'ar interesa o nouă declaraţie politică a maiestăţii sale.

— Nu permit niciun fel de critică ! urlă Diederich.

Redactorul se încovoie umil şi-şi aduse mâna la piept.

— E vorba de o scrisoare de-a împăratului.

— Care, desigur, a ajuns pe biroul dumitale printr'un infam abuz de încredere? întrebă Diederich.

Cu mâna ridicată ca pentru jurământ, Nothgroschen răspunse solemn.

— E destinată publicităţii din dorinţa expresă a maiestăţii sale. Mâine aveţi s'o puteţi citi în ziar. Am aici şpaltul.

— Citeşte tare, doctore! ordonă maiorul.

Diederich urlă:

— Cui îi spui „doctore"? Cum „doctore"? Ce, eşti şi dumneata doctor?

Dar pe ceilalţi nu-i mai interesa decât scrisoarea şi i-o smulseră din mâini redactorului.

— Bravo... strigă Jadassohn, care încă mai putea citi cu oarecare uşurinţă: maiestatea sa se declară partizan al creştinismului pozitiv.

Pastorul Zillich jubilă atât de impetuos încât îl apucă sughiţul:

— Să vedem ce are să mai spună Heuteufel! In sfârşit, pedantul ăsta obraznic, hâc, va avea exact ce i se cuvine! Se încumetă el să discute revelaţiile divine! Deabia le pricep eu care, hâc, care-am studiat teologia!

Profesorul Kühnchen flutură triumfător foile ţinându-le deasupra capului.

— Domnilor! Dacă nu citesc scrisoarea asta în clasă şi dacă n'o dau eu temă de compoziţie, să nu-mi mai ziceţi mie Kühnchen!

Diederich devenise foarte grav.

— Nu e nicio îndoială că şi regele chaldeean Hammurabi a fost o unealtă a lui dumnezeu! Aş vrea să văd cine o poate tăgădui!

Şi privi fulgerând din ochi împrejur. Nothgroschen îşi încovoie umerii.

— D'apoi împăratul Wilhelm cel Mare! urmă Diederich. Nu tolerez nicio obiecţie! Susţin aceasta cu toată energia. Dacă nu e el unealta lui dumnezeu, atunci nici dumnezeu nu mai ştie ce e aia unealtă!

— Vorbeşti, de parcă m'aş auzi pe mine! îl susţinu maiorul.

Din fericire nu se gândi să-l contrazică nimeni, căci Diederich ar fi fost în stare de orice. Ţinându-se de masă, se ridică anevoie de pe scaun.

— Dar măreţul şi tânărul nostru împărat? întrebă el ameninţător. Răspunsurile ţâşniră din toate părţile: „Personalitate... Impulsiv... Multilateral... Gânditor original". Diederich nu era satisfăcut.

— Vă cer să recunoaşteţi că e şi el o unealtă!

Toată lumea încuviinţă.

— Şi mai cer ca maiestatea sa să fie încunoştiinţată telegrafic de rezoluţia noastră!

— Iau eu asupra mea această însărcinare! urlă maiorul.

Diederich stabili:

— Rezoluţie votată cu unanimitate entuziastă! şi căzu la loc pe scaun.

Kühnchen şi cu Jadassohn se îndeletniceau în doi cu redactarea depeşei. Citeau cu voce tare de îndată ce li se părea că au găsit ceva.

— *„Un grup de cetăţeni întruniţi în restaurantul aflat în pivniţa primăriei din Netzig..."*

— Întruniţi în şedinţă... ceru Diederich.

Ei continuară:

„Într'o şedinţă care înmănunchiază pe toţi oamenii cu simţăminte naţionale..."

— Naţionale, hâc, şi creştine, completă pastorul Zillich.

— Cum? Domnii vor cu tot dinadinsul?... întrebă Nothgroschen, încet şi rugător. Credeam că-i doar o glumă...

Lui Diederich îi sări ţandăra:

— Ce, crezi că noi glumim cu lucrurile sfinte? Să-ţi intre odată asta în cap, bacalaureat ratat ce eşti! Sau vrei să ţi-o vâr eu în cap? Dar cum gesturile lui Nothgroschen arătau în chip solemn că-şi retractează spusele, Diederich se potoli iar şi ridică paharul. Maiorul urla de credeai că e gata-gata să plesnească:

— Noi suntem domnii pe care maiestatea sa se poate bizui!

Jadassohn îi rugă să facă liniște și dete citire telegramei:

„Un grup de cetățeni întruniți în pivnița primăriei din Netzig într'o ședință care înmănunchiază pe toți oamenii cu simțăminte naționale și creștine, prezintă maiestății voastre omagiile sale unanime și entuziaste, cu ocazia sublimei profesiuni de credință creștinească a maiestății voastre. Exprimăm desgustul cel mai profund față de răzvrătire, sub orice formă și vedem, în fapta curajoasă de azi a unei sentinele din Netzig, confirmarea îmbucurătoare a faptului că maiestatea voastră este o unealtă a lui dumnezeu, așa cum au fost Hammurabi și împăratul Wilhelm I cel Mare.“

Aplaudară cu toții și Jadassohn zâmbi măgulit.

— Să trecem la iscăliturî! strigă maiorul. Sau poate mai are vreunul din dumneavoastră ceva de adăugat?

Nothgroschen își drese tușind, glasul:

— Aș avea eu de spus ceva, un singur cuvânt, cu modestia de rigoare.

— Cred că ai putea să te abții... tună Diederich.

Redactorului băutura îi redase curajul; se clătina pe scaun și chicotea fără niciun motiv.

— Domnilor, n'am de gând să rostesc nimic împotriva sentinelei. Totdeauna mi-am spus că soldații sunt făcuți ca să împuște.

— Ei, atunci?

— Da, dar știm noi dacă și împăratul gândește tot așa?

— Se 'nțelege dela sine! Uite, cazul Lück!

— Da, da, precedentele — hihi — sunt foarte bune, dar știm cu toții că împăratul e un gânditor original și că — hihi — e un impulsiv. Nu-i bucuros să-i tălmăcească alții gândurile. Dacă eu aș scrie la gazetă că dumneavoastră, domnule doctor Hessling, ar trebui să fiți ministru, atunci — hihi — tocmai deaceea n'ați mai putea ajunge.

— Chițibușuri ovreești! strigă Jadassohn.

Redactorul se înfurie.

— Eu scriu câte-o coloană și jumătate de meditație spirituală la fiecare mare sărbătoare religioasă! Dar

sentinela asta s'ar mai putea încă să fie acuzată de omor. Şi atunci, am păţit-o cu toţii.

Urmă o tăcere. Maiorul, căzut pe gânduri, lăsă să-i cadă creionul din mână. Diederich îl luă :

— Suntem sau nu oameni cu sentimente naţionale ? Şi iscăli apăsat.

Atunci izbucni entuziasmul. Nothgroschen ţinu morţiş să iscălească al doilea.

— Hai la telegraf !

Diederich porunci să i se aducă nota de plată a doua zi acasă, şi porniră. Pe Nothgroschen îl cuprinseră deodată nişte speranţe nebuneşti :

— Dacă pot publica răspunsul împăratului, ajung om mare.

Maiorul urlă :

— Să vedem dacă şi de acum înainte tot cu organizarea serbărilor de binefacere am să mă mai ocup.

Pastorul Zillich vedea lumea îmbulzindu-se în biserică şi pe Heuteufel omorît cu pietre de mulţime. Kühnchen visa băi de sânge pe străzile din Netzig. Jadassohn ţipa :

— Işi permite cineva să-mi pună cumva la îndoială credinţa faţă de împărat ?

Şi Diederich :

— Să fie cu ochii în patru bătrânul Buck ! Şi Klüsing din Gausenfeld ! Ne trezim din toropeala de până acum !

Domnii se ţineau toţi foarte drept şi doar din când în când o lua câte unul din ei, pe neaşteptate, mai înainte cu câţiva paşi. Izbeau cu bastoanele în obloanele lăsate ale prăvăliilor şi cântau, fiecare în legea lui, *Wacht am Rhein.*

In colţ la tribunal era postat un poliţist, dar din fericire pentru el, nu se clinti din loc.

— Poate că ai ceva cu noi, băiete ? îi strigă Nothgroschen, care-şi ieşise şi el din ale lui. Ii telegrafiem împăratului !

In faţa poştei, pastorul Zillich, care avea stomacul mai slab, fu lovit de o pacoste. Şi, pe când ceilalţi încercau să-l ajute fiecare cum putea, Diederich sună şi înmână funcţionarului de serviciu telegrama. Acesta o

citi şi-l măsură de sus până jos, şovăind întru câtva, dar Diederich îl fulgeră atât de grozav cu privirea încât funcţionarul se retrase speriat şi-şi făcu datoria. Cu toate că îşi atinsese scopul, Diederich încremenise — stană de piatră — şi continua să-l fulgere cu privirea. Îşi luase atitudinea în care şi-l închipuia pe împărat, în clipa în care aghiotantul avea să-i vestească fapta eroică a sentinelei, iar directorul cabinetului său privat intra să-i prezinte telegrama omagială. Diederich îşi şi simţea parcă pe cap coiful şi, zăngănindu-şi o sabie închipuită la şold, rosti :

— Sunt foarte puternic !

Telegrafistul luă aceasta drept o reclamaţie şi-i mai numără odată mărunţişul ce i se cuvenea. Diederich îl luă, se apropie de o masă şi scrise câteva rânduri pe un formular. Pe urmă vârî hârtia în buzunar şi se întoarse la ceilalţi.

Găsiră pentru pastor un cupeu şi bietul om porni îndată spre casă făcându-le semne de rămas bun pe geam, ca şi când s'ar fi despărţit de ei pe vecie. Jadassohn o coti pe după colţ, spre teatru, deşi maiorul îi urla din urmă că locuinţa lui e cu totul în altă direcţie. Dispăru apoi şi maiorul, şi Diederich se pomeni singur cu Nothgroschen pe Lutherstrasse. In faţa teatrului „Walhalla", redactorul nu mai era de urnit din loc ; în toiul nopţii, lui îi venise chef să vadă „minunea electrică", o actriţă despre care se spunea că împroaşcă scântei. Diederich trebui să-l convingă cu toată seriozitatea că nu era ceasul potrivit pentru asemenea frivolităţi. Dealtfel, Nothgroschen uită de „minunea electrică", numai când zări clădirea ziarului *Netziger Zeitung*. „Opreşte, strigă el. Să oprească maşina ! Trebue să dau la cules telegrama cetăţenilor cu sentimente naţionale... Vreţi doar s'o citiţi mâine dimineaţă în ziar", spuse el către paznicul de noapte care trecea pe acolo. Atunci Diederich îl apucă strâns de braţ.

— Nu numai telegrama noastră zise el, scurt, pe şoptite. Mai am una. Şi scoase din buzunar o hârtie.

— Telegrafistul de noapte era o veche cunoştinţă de-a mea, el mi-a încredinţat-o. Dar să-mi făgăduesti discreţie absolută asupra provenienţei, căci altfel o-

mul şi-ar putea pierde slujba. Cum Nothgroschen făgădui, de îndată, tot ce i se cerea, Diederich, fără să se uite la hârtie, începu din nou:

— E adresată comandamentului, pentru ca însuşi colonelul comandant al regimentului să i-o comunice sentinelei care l-a împuşcat azi pe muncitorul acela. Iată cuprinsul: „*Pentru curajul tău arătat pe câmpul de onoare, în lupta împotriva duşmanului dinlăuntru, îţi exprim aprobarea mea imperială şi te înaintez la gradul de caporal.*“ Iat-o, convinge-te!... şi Diederich îi întinse redactorului hârtia. Dar Nothgroschen nici nu se uita la ea; îl privea ţintă, uluit, pe Diederich, încremenit în atitudinea lui, de statue, cu mustaţa lui care numai cât nu-i intra în ochi şi privirile-i care aruncau fulgere.

— Cât p'aci să cred, îngână Nothgroschen. Semănaţi atât de mult cu... cu...

CAPITOLUL IV

Diederich ar fi dormit până după ora prânzului, ca în vremurile de glorie ale „Noii Teutonii", dacă nu i-ar fi sosit nota de plată dela birtul primăriei; şi cum era vorba de o sumă destul de importantă, se văzu nevoit să se scoale din pat şi să se ducă la birou. Se simţea foarte rău, şi pe deasupra i se mai făceau şi neplăceri — ba unde mai pui că veneau chiar din partea familiei. Surorile îi pretinseră suma lunară ce-o primeau pentru toalete, şi când el spuse că deocamdată n'avea de unde să le-o dea, îi aruncară în faţă că bătrânul Sötbier ştiuse totdeauna să facă rost de bani. Această încercare de a i se pune împotrivă, Diederich o întâmpină cu asprime. Cu vocea răguşită de chef, le explică fetelor că vor trebui să se mai obişnuiască încă şi cu o mulţime de diverse alte lucruri. Bineînţeles că Sötbier nu făcuse altceva decât să dea în dreapta şi în stânga, fusese un prost gospodar, care nu reuşise decât să ducă fabrica de râpă.

— Dacă ar fi să vă plătesc azi partea care vi se cuvine din fabrică, v'aţi mira grozav cât de puţin ar fi, în bani peşin.

Şi, spunând asta, resimţea ca o mare nedreptate faptul că va fi silit cândva, la o adică, să împartă ve-

niturile fabricii cu ele. Se gândea că lucrul acesta trebuia, fără doar şi poate, împiedicat. Ele, dimpotrivă, se înverşunau din ce în ce.

— Vasăzică noi nu ne putem plăti modista, iar domnul doctor bea şampanie de o sută cincizeci de mărci!

Diederich deveni atunci deadreptul fioros. Aşa dar i se deschidea corespondenţa! Era spionat! Nu era stăpân în casa asta, ci un băiat de prăvălie, un sclav, un negru care muncea ca o vită pentru ca domnişoarele să poată trândăvi toată ziua. Strigă şi bătu din picior atât de tare, încât geamurile şi paharele începură să zornăe. Doamna Hessling începu să-l implore plângând; surorile crezură de cuviinţă să mai protesteze un pic, dar numai de frică; Diederich însă era pornit.

— Cum v'aţi permis una ca asta? Gâşte ce sunteţi! De unde ştiţi voi că cele o sută cincizeci de mărci nu sunt o strălucită investiţie de capital? Da, da, investiţie de capital! Credeţi că eu beau şampanie cu idioţii ăştia fără să-mi fi pus în gând să scot ceva dela ei? Habar n'aveţi, aici, la Netzig, de toate astea; ăsta e un sistem nou, este... găsi în sfârşit cuvântul: este sistemul afacerilor în stil mare! In stil mare!"

Şi trânti uşa după el. Doamna Hessling se furişă timidă în urma lui şi, când el, ajuns în salon, se trânti istovit pe sofa îi luă mâna şi-i şopti:

— Dragul meu băiat, eu sunt de partea ta.

Şi spunând asta, îl privi ca şi cum ar fi voit să se roage „din adâncul inimii". Diederich îi ceru o scrumbie marinată; pe urmă i se plânse, mânios, de greutăţile câte le întâmpină el când e vorba să introducă în Netzig felul său de a vedea lucrurile. Cel puţin dacă aici, la tine-acasă, nu ţi s'ar săpa autoritatea!

— Am planuri mari pentru voi, dar, pentru dumnezeu, aveţi încredere în priceperea mea! Trebue să fie cineva stăpân aici. Şi acela trebue să aibă un spirit întreprinzător şi să vadă lucrurile în stil mare. Cu Sötbier nu mai e nimic de făcut. Il las să mai răsufle puţin şi pe urmă-i fac vânt...

Doamna Hessling rosti blând că e sigură că băiatul ei scump va şti totdeauna, dacă n'ar fi decât de dragul ei, cum e mai bine de procedat; pe urmă Diederich coborî în biroul său şi scrise fabricii de maşini „Büschli & Co" din Eschweiler, comandând o nouă maşină „Patent" cu doi cilindri, sistem Mayer. Lăsă scrisoarea deschisă pe masă şi ieşi. Când se întoarse, Sötbier stătea în faţa mesei sale de lucru şi, nu mai putea fi nicio îndoială — sub viziera verde — plângea: pe scrisoare picurau lacrimi.

— Trebue s'o dai s'o copieze cineva... zise Diederich rece.

Atunci Sötbier începu:

— Domnişorule, bătrâna noastră maşină cu cilindru nu e o maşină „Patent", dar se află aici dela începutul începutului, când şi-a deschis fabrica tatăl dumneavoastră; cu ea şi-a pornit el întreprinderea şi cu ea a prosperat...

— Ei, şi eu, la rândul meu, doresc să pot prospera cu maşina mea „Patent", întâmpină Diederich tăios.

Sötbier se tângui:

— Cea veche ne-a fost deajuns de când mă ştiu...

— Mie nu-mi mai este.

Sötbier jură că maşina veche era tot atât de bună ca şi oricare din cele noi de tot, care erau atât de răspândite numai datorită şarlataniei şi reclamelor. Cum Diederich rămânea neînduplecat, bătrânul deschise uşa şi strigă:

— Fischer! Vino un pic încoace!

Lui Diederich nu-i veni la îndemână.

— Ce vrei iar cu omul acela? Nu-i dau voie să se amestece în treburile mele!

Dar Sötbier invocă priceperea maşinistului şef, care lucrase la cele mai mari fabrici.

— Hai, Fischer, spune-i, te rog, domnului doctor cât de bună e maşina noastră cu cilindru!

Dar Diederich nu voia să audă de nimic: se plimba agitat de colo-colo, convins că maşinistul şef avea

să se folosească de împrejurare ca să-i facă neajunsuri. In loc de asta, Napoleon Fischer începu să laude multilaterala şi nelimitata competenţă în materie a lui Diederich şi pe urmă înşiră tot ce se putea spune mai rău cu privire la maşina veche. Auzindu-l pe Napoleon Fischer, puteai crede că, într'adevăr, fusese gata de mai multe ori să părăsească fabrica numai pentrucă nu-i convenea să lucreze la vechea maşină cu cilindru. Diederich îi răspunse pufnind mânios: avusese într'adevăr mare noroc că nu pierduse, din pricina maşinii cu cilindru, preţioasele servicii ale domnului Fischer. Dar maşinistul şef, fără să se sinchisească de ironia lui, începu să-i explice, după desenul din prospect, toate avantajele noii maşini „Patent" şi mai ales uşurinţa cu care putea fi mânuită.

— Dacă n'ar fi decât motivul că te scuteşte pe dumneata de muncă, şi tot aş lua-o! pufni iar Diederich. Să ştii că tocmai astea îmi şi era dorinţa!... Mulţumesc, poţi pleca!

După plecarea mecanicului, Sötbier şi cu Diederich îşi văzură de treabă o bucată de vreme, fiecare la locul lui. Deodată Sötbier întrebă:

— Şi cu ce-o s'o plătim?

Diederich se făcu roşu ca focul; nici el nu se gândise tot timpul decât la asta.

— Cum? strigă el. Să plătim! Vorbeşti de plată? Mai întâi şi'ntâi, cer un termen lung de achitare, în rate, şi, pe urmă, ce crezi dumneata? Din moment ce comand eu o maşină atât de scumpă, crezi că nu ştiu ce vreau? Nu, dragă, oi fi având şi eu planurile mele în ceeace priveşte apropiata extindere a întreprinderii, dar deocamdată, astăzi, nu vreau să spun nimic despre asta.

Şi părăsi biroul, cu o ţinută hotărîtă, deşi în sinea lui avea unele îndoieli. Acest Napoleon Fischer îi aruncase, la plecare, o privire care-i da de bănuit. Se uitase la el ca şi cum şi-ar fi tras patronul pe sfoară!

„Numai vrăjmaşi, oriunde te'ntorci — gândi Diederich şi se îndârji şi mai mult — tocmai în momentele

acestea se cuvine să fim mai tari. Am să-i sdrobesc! Să afle ei cu cine au de a face." Deaceea şi traduse imediat în fapt un gând care-i venise de cum se trezise din somn: se duse la doctorul Heuteufel. Acesta îşi avea însă orele sale de consultaţii şi-l lăsă să aştepte. Pe urmă îl primi în cabinetul său, unde toate, şi mirosul şi instrumentele, îi aminteau vizitele chinuitoare de altădată. Doctorul Heuteufel luă de pe masă ziarul, râse scurt şi zise:

— Ei, ai venit să mi te umfli'n pene? Două succese dintrodată! Omagiul dumitale inspirat de şampanie a fost tipărit şi, din punctul dumitale de vedere, nici telegrama împăratului către sentinelă nu lasă nimic de dorit!

— Ce telegramă? întrebă Diederich.

Doctorul Heuteufel i-o arătă; Diederich citi: *„Pentru curajul tău arătat pe câmpul de onoare în lupta împotriva duşmanului dinlăuntru, îţi exprim aprobarea mea imperială şi te înaintez la gradul de caporal."* Aşa, tipărită, i se păru chiar autentică. Fu mişcat dar, cu bărbătească stăpânire de sine, rosti doar:

— Oricărui om cu sentimente naţionale are să-i meargă la inimă. Şi cum Heuteufel se mulţumi să dea din umeri, el reluă:

— Dar nu pentru asta am venit, ci ca să lămurim relaţiile dintre noi.

Heuteufel îi răspunse că erau perfect lămurite.

— Nu, încă nu!

Diederich îl asigură că dorea o pace onorabilă. Era gata să conlucreze în spiritul unui liberalism just înţeles şi bine simţit, dacă i se respectau în schimb convingerile lui naţionale şi devotamentul faţă de împărat. Doctorul Heuteufel răspunse că toate astea nu sunt decât vorbe goale. Diederich îşi pierdu cumpătul. Omul ăsta îl avea la mână; cu ajutorul unui simplu document, putea oricând să-i dea în vileag laşitatea! Surâsul ironic de pe obrazul galben de mongol al doctorului, atitudinea lui de superioritate, i se păreau o continuă aluzie la anumite lucruri. Dar omul acesta nu spunea nimic, lăsând mereu să-i atârne deasupra

capului sabia lui Damocles. Acestei stări de lucruri trebuia să i se pună odată capăt.

— Te invit — ceru Diederich răguşit de necaz — te invit să-mi dai scrisoarea îndărăt.

Heuteufel se arătă foarte mirat.

— Care scrisoare ?

— Aceea pe care ţi-am trimis-o pe când îmi făceam stagiul militar.

Doctorul îşi aduse aminte.

— Ah, da, ştiu : mi-ai scris pentrucă voiai s'o cam ştergi din armată.

— Ştiam eu c'ai să interpretezi rândurile acelea necugetate în modul cel mai insultător pentru mine. Te invit, încă odată, să-mi dai scrisoarea îndărăt !

Şi Diederich înaintă ameninţător. Heuteufel nu se clinti.

— Ia mai slăbeşte-mă ! Scrisoarea dumitale n'o mai am !

— Dă-mi cuvântul dumitale de onoare !

— Nu-l dau la poruncă !

— Atunci îţi atrag atenţia asupra urmărilor pe care le poate avea purtarea dumitale neleală. Dacă încerci cumva să-mi pricinueşti vreo neplăcere cu scrisoarea aceea, în orice împrejurare ar fi, voi considera asta ca o nerespectare a secretului profesional. Şi te voi denunţa colegiului medicilor ; voi cere să fii sancţionat şi voi face uz de toată influenţa pe care o am, ca să te compromit !

Şi, enervat în cel mai înalt grad, aproape fără glas :

— Sunt în stare de orice ! între noi doi s'a declarat război. Suntem la cuţite !

Doctorul Heuteufel se uită la el cuprins de curiozitate, clătină din cap, încât mustaţa lungă de chinez, i se legănă, şi răspunse :

— Eşti răguşit.

Diederich se dădu înapoi ; îngână :

— Şi ce te priveşte asta pe dumneata ?

— Nu mă priveşte defel zise Heuteufel. Mă interesează însă mai demult; doar am prevăzut lucrul acesta dintotdeauna !

— Ce anume ? Fii bun şi exprimă-te mai clar.

Dar Heuteufel refuză. Diederich îl fulgeră cu privirile :

— Sunt nevoit să te invit, cu toată energia, să-ţi faci datoria dumitale de medic !

Heuteufel întâmpină că nu era medicul lui. Atunci atitudinea de stăpân poruncitor de pe faţa lui Diederich dispăru brusc, ca şi cum i-ar fi căzut o mască şi îl întrebă cu voce plângăreaţă :

— Am din când în când dureri în gât. Crezi că au să se agraveze ? E ceva serios ?

— Te sfătuesc să consulţi un specialist !

— Dar aici eşti singurul specialist ! Pentru numele lui dumnezeu, domnule doctor, nu-ţi face păcat cu mine, am o familie de întreţinut !

— Atunci ar trebui să bei mai puţin şi să fumezi mai puţin ! Ieri seară ai cam întrecut măsura.

— A, asta era !

Diederich îşi îndreptă spinarea şi luă o ţinută mai demnă.

— Nu-mi ierţi defel şampania. Şi mai ales acum, când telegrama omagială...

— Dacă mă poţi bănui că ţi-o spun din motive meschine, n'ai decât să nu mă mai întrebi !

Dar Diederich deveni din nou rugător :

— Spune-mi cel puţin dacă e vreo primejdie să am cancer !

Heuteufel rămase tot aspru:

— Ei, dumneata totdeauna ai fost rahitic şi scrofulos. Trebuia să-ţi fi făcut stagiul militar ; n'ai mai fi azi aşa de puhav !

In sfârşit, se înduplecă să-l consulte şi se apucă să-l badijoneze în gât. Diederich se înneca ; îşi rotea înspăimântat ochii de jur împrejur şi-şi înfigea unghiile în braţul doctorului. Heuteufel îi scoase pensula din fundul gâtului.

— Aşa nu pot ; n'ajung cu pensula unde trebue.

Râdea, pufnind pe nas.

— Ai rămas acelaş !

Cum avu răgaz să răsufle un pic şi să-i vie inima la loc, Diederich o şterse din camera aceea de tor-

tură. In faţa casei, cu ochii încă în lacrimi, dădu de asesorul Jadassohn.

— Ei, cum te simţi ? îl întrebă Jadassohn. Nu ţi-a priit cheful ? Şi tocmai la Heuteufel ţi-ai găsit să te duci ?

Diederich îl asigură că starea lui e cum nu se poate mai înfloritoare.

— Dar m'a necăjit rău individul ! M'am dus la el, pentrucă socoteam de datoria mea să-i cer o explicaţie satisfăcătoare asupra celor spuse ieri de către numitul domn Lauer. E dela sine înţeles că, pentru un om cu ţinută corectă cum sunt eu, nu e prea plăcut să am de a face deadreptul cu Lauer !

Jadassohn îi propuse să intre în mica berărie a lui Klappsch.

— M'am dus deci la el — continuă Diederich după ce se instalară la o masă — m'am dus la el cu intenţia să trec cu vederea toate cele întâmplate, atribuindu-le stării de ebrietate a domnului în chestie, sau, în cel mai rău caz, unei trecătoare întunecări a minţii. Când colo ce crezi c'a ieşit ? Heuteufel se obrăznicește. Face pe grozavul. Proferă cu cinism critici la telegrama noastră omagială şi — s'auzi şi să nu crezi — chiar la adresa telegramei maiestăţii sale !

— Ei, şi-apoi ? întrebă Jadassohn, a cărui mână se îndeletnicea între timp cu domnişoara Klappsch.

— Pentru mine nu mai poate încăpea niciun „apoi" !... Am terminat pentru totdeauna cu dumnealui ! strigă Diederich, aducându-şi totuşi, cu durere, aminte că pentru miercuri i se fixase iar o şedinţă de badijonaj în gât.

Jadassohn răspunse tăios :

— Eu însă n'am terminat !

Şi, cum Diederich se uita la el :

— Există o autoritate care se cheamă Parchetul de Stat al Reichului şi care se interesează de anumiţi oameni de teapa acestor aşa-zişi domni, Lauer şi Heuteufel !

Zicând aceasta, dădu drumul domnişoarei Klappsch, şi-i făcu semn să-i lase şi să plece.

— Ce vrei să spui cu asta ? întrebă Diederich, turburat.

— Vreau să spun că am de gând să ridic împotriva lor acuzare pentru crima de lez-maiestate !

— Dumneata ?

— Bineînțeles că eu ! Procurorul Feifer e în concediu de boală ; îi țin eu locul ca substitut. Și, cum am stabilit imediat, cu martori, că nu eram de față la comiterea delictului de ieri, nimic nu mă poate împiedica să reprezint acuzarea în proces.

— Dar dacă nimeni nu depune plângere ?

Jadassohn râse mânzește.

— N'avem nevoie de asta, slavă domnului... Dealtfel, îmi permit să-ți amintesc că dumneata însuți te-ai oferit aseară să apari ca martor !

— Nu-mi mai aduc aminte, spuse grăbit Diederich.

Jadassohn îl bătu pe umăr.

— Ai să-ți amintești totul, sper, când vei presta mărturie sub jurământ.

Diederich se indignă. Începu să vocifereze atât de tare încât Klappsch, de dincolo, deschise discret ușa și se uită prudent în odaie.

— Domnule asesor, mă miră foarte mult că faci uz de unele observații particulare ale mele care mă privesc exclusiv... Evident că, prin mijlocirea unui proces politic, intenționezi să ajungi cât mai curând procuror. Dar, aș vrea să știu și eu, ce mă privește pe mine cariera dumitale ?

— Dar pe mine cariera dumitale ? întrebă Jadassohn.

— Așa, vasăzică ! Suntem deci adversari ?

— Sper să putem evita această situație.

Și Jadassohn îl lămuri cu deamănuntul că n'are niciun motiv să se teamă de proces. Toți martorii celor petrecute în subsolul primăriei vor trebui să depună la fel cu el; chiar și prietenii lui Lauer. Diederich nu va avea să se expună prea mult...

Diederich răspunse că, din nefericire, se expusese și așa destul, căci, în definitiv, el fusese cel care se ciocnise în ajun cu Lauer. Dar Jadassohn îl liniști :

— Crezi că-i pasă cuiva de asta ? E vorba doar de

a stabili dacă vorbele incriminate au ieşit sau nu din gura lui Lauer. Dumneata ca toţi ceilalţi domni, nu faci decât să-ţi depui mărturia, şi dacă vrei, cu prudenţă.

— Cu multă prudenţă ! insistă Diederich.

Şi, uitându-se la mutra diabolică a lui Jadassohn:

— Să ajung eu să vâr în puşcărie un om cumsecade ca Lauer ! ? Da, da, un om cumsecade ! Căci, în ochii mei, nu-i o ruşine să ai o anumită părere politică.

— Mai ales nu-i o ruşine pentru ginerele bătrânului Buck, de care mai ai deocamdată nevoie... încheie Jadassohn şi Diederich puse capul în piept. Acest ovrei carierist îl exploata cu nerusinare şi el era legat de mâini şi de picioare ! Şi să mai crezi în prietenie ! Işi mai spuse încă odată că toţi erau mai brutali şi mai şmecheri decât el. Numai aşa răzbeau să-şi facă drum în viaţă. Marea problemă era : cum să izbuteşti să fii energic ? Işi luă o ţinută impunătoare şi privi cu fulgere în ochi. Mai mult decât atâta nu voia să rişte : cu un domn dela parchet nu puteai şti niciodată... Dealtfel Jadassohn schimbă vorba.

— Ştii cumva că în cercurile administrative şi pe la noi, la tribunal, circulă unele svonuri cu totul ciudate, în legătură cu telegrama maiestăţii sale către comandantul regimentului. Colonelul ar fi afirmat, se pare, că n'a primit nicio telegramă !

Cu toate că i se cutremură toată fiinţa, Diederich îşi păstră totuşi calmul vocii :

— Dar scrie negru pe alb, la gazetă.

Jadassohn rânji :

— La gazetă s'au scris cam prea multe negru pe alb. Ceru *Netziger Zeitung* dela Klappsch, care tocmai îşi vârîse din nou chelia pe uşă.

— Uite, în numărul ăsta nu se vorbeşte decât de maiestatea sa. Articolul de fond se ocupă de profesiunea de credinţă a înaltului suveran faţă de revelaţiile divine. Pe urmă vine telegrama adresată colonelului. La „Rubrica locală" e vorba de fapta eroică a sentinelei şi la „De toate" sunt trei anecdote despre familia imperială.

— Sunt niște istorioare foarte emoționante, zise Klappsch, dându-și ochii peste cap.

— Nu mai încape vorbă ! confirmă Jadassohn ; iar Diederich răspunse :

— Chiar și o fițuică de șantaj, liberalistă ca asta, e nevoită să recunoască înaltele calități ale maiestății sale !

— Dar se prea poate ca, dintr'un zel foarte lăudabil, redacția să se fi grăbit a publica mai devreme cu o zi înalta telegramă, poate înainte de a fi fost trimisă chiar !

— Exclus ! hotărî Diederich. Stilul maiestății sale e mai mult decât vizibil.

Până și Klappsch pretinse că-l recunoaște. Jadassohn admise :

— Ei, da... Cum nu poți ști niciodată, am decis să nici nu desmințim nimic. Chiar dacă n'a primit nimic colonelul, s'ar putea ca ziarul din Netzig să fi deținut totuși telegrama direct dela Berlin. Wulckow l-a chemat la el pe redactorul Nothgroschen, dar individul refuză să facă vreo declarație. Prefectul a mirosit ceva nelalocul lui și a venit în persoană la noi, ca să-l citățm și să-l silim în felul acesta pe Nothgroschen să dea explicațiile cuvenite. Până la urmă am renunțat și ne-am hotărît să așteptăm desmințirea oficială dela Berlin tocmai pentrucă nu poți ști niciodată...

Profitând de faptul că pe Klappsch îl chema cineva la bucătărie, Jadassohn adăugă :

— Nostim, nu-i așa ? Tuturora li se pare suspectă povestea, dar nimeni nu vrea să calce în străchini căci, în cazul de față, un caz cu totul special — îl califică Jadassohn cu o intonație perfidă, și întreaga lui figură, chiar și urechile, trădau aceeași perfidie — tocmai neverosimilul are mai mulți sorți de a deveni realitate.

Diederich încremenise : nici prin vis nu s'ar fi putut gândi la o trădare atât de neagră ! Jadassohn băgă de seamă cât era el de îngrozit și se fâstâci ; începu chiar să șovăe :

— Ei, ce vrei ? Are și omul slăbiciunile lui ! Pot să-ți spun...

Diederich îi scandă rece şi ameninţător :

— Aseară însă păreai că habar n'ai despre asta ! Jadassohn se desvinovăţi : fireşte, şampania îţi poate adormi spiritul critic. Oare domnul doctor Hessling luase într'adevăr cu totul în serios entuziasmul celorlalţi ? Nu exista în tot oraşul cârcotaş mai mare ca maiorul Kunze... Diederich îşi trase repede scaunul îndărăt şi-l trecură toţi fiorii, ca şi cum s'ar fi trezit deodată într'o speluncă de tâlhari. Cu o intonaţie deosebit de energică, rosti :

— Sper că mă pot bizui pe simţămintele naţionale ale celorlalţi domni, întocmai ca pe ale mele şi nu îngădui nimănui să se îndoiască de ele !

Glasul lui Jadassohn deveni iarăşi tăios.

— Vrei cumva să spui prin asta că ai vreo îndoială asupra persoanei mele ? Dacă asta vrei, atunci resping bănuiala dumitale cu toată indignarea !

Ţipase vorbele acestea ascuţit, aşa încât Klappsch se înfiinţă din nou la uşă, încercând să strecoare o privire prin crăpătură :

— Sunt doctor Jadassohn, substitutul procurorului regal, şi-ţi stau oricând la dispoziţie pentru a-ţi da satisfacţie dacă mă provoci !

Diederich nu mai avu încotro; trebui să mormăe că nici vorbă nu era de aşa ceva. Pe urmă făcu numaidecât plata şi-şi luară rămas bun în termeni foare reci.

In drum spre casă, Diederich se mânie. Nu era mai bine să fi fost mai împăciuitor cu Jadassohn ? In cazul când Nothgroschen şi-ar fi deslegat limba, ce s'ar fi făcu el ? E drept că Jadassohn avea mare nevoie de el în procesul intentat lui Lauer ! Oricum, era bine, pentru orice întâmplare, că adevăratul caracter al acestui domn nu mai era acum o taină pentru Diederich. „Urechile alea mi-au fost mie suspecte dintru început ! E cu neputinţă să fii cu adevărat naţionalist când ai asemenea urechi !“

Ajuns acasă, deschise fără întârziere ziarul berlinez *Lokal Anzeiger*. Dădu acolo de anecdotele despre împărat, pe care avea să le copieze a doua zi *Netziger Zeitung*. Poate abia poimâine — căci nu aveau totdea-

una spaţiu destul. Căută mai departe ; mâinile îi tremurau... Iată ! Trebui să se aşeze.

— Nu te simţi bine, copilul meu ? îl întrebă doamna Hessling.

Diederich privea slovele încremenit, cum te-ai uita la un basm care se preschimbă deodată în realitate. Ceeace căuta el se afla tipărit acolo, printre lucrurile adevărate, acolo, în singurul ziar pe care-l citea însăşi maiestatea sa ! Numai pentru el, în adâncul sufletului său, atât de adânc încât el însuşi abia-şi putu auzi gândul, Diederich murmură :

— Telegrama mea !

Il năpădi un val de fericire. Era oare cu putinţă ? Să fi presimţit el, într'adevăr, ce avea de gând să spună împăratul ? Il putea el auzi dela atâta depărtare ? Lucra mintea lui la fel cu aceea a... ? Aceste nemaiauzite corespondenţe mistice îl covârşeau... Dar desmin-ţirea mai putea încă să vină şi el mai putea încă fi asvârlit îndărăt, în nimicnicia lui !

Diederich petrecu o noapte agitată şi cum se sculă se şi năpusti asupra ziarului *Lokal Anzeiger*. Anecdotele. Desvelirea monumentului. Cuvântarea. „Ştiri din Netzig". Aici era vorba de mulţumirile aduse caporalului Emil Pacholke pentru curajul arătat faţă de duşmanul dinlăuntru. Toţi ofiţerii, în cap cu colonelul, îi strânseseră mâna. Primise şi o recompensă băneasca. „După cum se ştie, încă de ieri, maiestatea sa l-a înaintat telegrafic la gradul de caporal pe viteazul ostaş." Scria negru pe alb ! Nicio desminţire : dimpotrivă, confirmarea ! *El* îşi însuşise cuvintele lui Diederich şi îndeplinise ceeace Diederich îi insuflase !... Diederich desfăcu larg ziarul ; se privea în paginile lui ca'ntr'o oglindă şi simţea cum îi apasă umerii hermina suveranilor.

Din nefericire însă, nimic, nici măcar un cuvânt, nu trebuia să-i dea pe faţă victoria, înălţarea asta pe culmile cele mai ameţitoare. Dar întreaga lui fiinţă, ţinuta lui falnică şi privirea-i poruncitoare vorbeau toate numai de asta.

In jurul lui, în familie ca şi în fabrică, amuţiră toţi. Insuşi Sötbier trebui să se plece şi să recunoască suflul înviorător adus de Diederich. Şi, cu cât se ţinea Diederich mai falnic şi mai luminos, cu atât mai hâd părea Napoleon Fischer, cu înfăţişarea lui de maimuţă care-şi bălăngăne întruna braţele atârnându-i înainte, furişându-se cu privirea piezişă şi dinţii veşnic rânjiţi, mijind prin barba lui rară : întruchipare a spiritului răsvrătirii îngenunchiate... Era tocmai momentul când trebuia pornită ofensiva pentru cucerirea bogatei Guste Daimchen. Diederich îi făcu o vizită.

Doamna inspector Daimchen îl primi la început singură, pe vechea ei canapea roasă de pluş; în schimb ea era îmbrăcată într'o rochie de mătase cafenie cu o sumedenie de funde şi fundulițe. Işi ţinea împreunate pe pântece mâinile ei cu degetele roşii şi umflate ca ale unei spălătorese, în aşa fel ca musafirul să aibă tot timpul sub ochi inelele ei nou-nouţe. Ca să spună şi el ceva, Diederich începu să le admire : doamna Daimchen să arătă bucuroasă de asta şi se porni să-i înşire că atât ea cât şi Guste aveau acum, slavă domnului, tot ce le trebuia. Numai că nu se hotărîseră încă dacă să-şi mobileze casa în stil vechi german — *altdeutsch* — sau mai bine în stil *Louis quenz*. Diederich pledă stăruitor pentru stilul german vechi ; aşa văzuse el la Berlin, în cele mai distinse case. Dar doamna Daimchen se arătă neîncrezătoare :

— De unde pot eu şti dacă dumneata ai vizitat lume mai distinsă decât noi. Lasă, lasă, ştiu eu foarte bine cum e când trebue să te prefaci că ai ceva avere şi când colo n'ai nici para chioară.

Diederich tăcu încurcat, în timp ce doamna Daimchen, care nu-şi mai încăpea în piele de mulţumire îşi bătea toba pe pântece cu degetele. Din fericire intră fiica ei, foşnindu-şi fustele. Diederich sări elastic din fotoliu şi-o întâmpină sforăitor :

— Prea stimată domnişoară !... şi se pregăti să-i sărute mâna.

Dar Guste izbucni în râs.

— Vezi să nu-ţi rupi cumva vreun picior !

Il consolă însă numaidecât:

— Cum se cunoaşte dela prima vedere omul distins! Domnul locotenent von Brietzen face exact la fel.

— Da, da... sări şi doamna Daimchen, la noi în casă vin toţi domnii ofiţeri. Ieri îi spuneam tocmai fetei mele: „Guste, pe fiecare scaun am putea broda câte-o coroană de baron, căci nu e unul pe care să nu se fi aşezat un nobil."

Guste strâmbă din nas:

— Da, dar în ce priveşte familiile, şi chiar aşa, în general, Netzigul e mult prea burghez. Cred că ne vom muta la Berlin.

Doamna Daimchen însă nu era de acord.

— Ba nu trebue să faci pe placul lumii, zise ea; azi, bătrâna Harnisch numai cât n'a plesnit de necaz când mi-a văzut rochia nouă de mătase.

— Aşa e ea, mamă! se plânse Guste. Când poate face pe grozava, toate-s bune la ea. Dar eu nu pot să nu mă gândesc şi la logodnicul meu. Ştii că Wolfgang şi-a dat licenţa? Ce-o să facă el aici, în Netzig? Intr'un mediu ca Berlinul, şi cu banii noştri, ar putea face carieră frumoasă.

Diederich încuviinţă:

— Da, da, totdeauna şi-a dorit el să ajungă ministru sau ceva cam pe-acolo...

Şi adăugă, uşor ironic:

— Cred că pentru el e foarte uşor...

Guste luă pe dată o atitudine ostilă.

— Băiatul bătrânului domn Buck nu e un oarecare!

Dar Diederich, cu tonul superior al omului de lume, fu de părere că astăzi se mai cer şi alte lucruri, pe care nici influenţa bătrânului Buck nu i le putea asigura lui Wolfgang: personalitate, spirit de întreprindere în stil mare şi, mai ales, principii naţionaliste intransigente. Fata nu-i mai răspundea şi se uita chiar cu respect la sfârcurile îndrăzneţe ale mustăţii sale. Dar conştiinţa că produce impresie asupra ei îl împinse pe Diederich prea departe.

— N'am putut observa încă nimic din toate acestea la domnul Wolfgang Buck, zise el. Nu ştie decât să filozofeze, să critice actuala stare de lucruri şi, dealt-

fel, am auzit, că şi în ce priveşte petrecerile a cam întrecut măsura... Ei ! — încheie el — doar şi mama lui a fost tot actriţă...

Şi se uită în altă parte, deşi simţea că privirea ameninţătoare a Gustei îl căuta.

— Ce vrei să spui cu asta ? întrebă ea.

Diederich făcu pe miratul.

— Eu ? Nimic ! Mă gândeam numai la viaţa pe care o duc la Berlin tinerii bogaţi. Familia Buck se bucură doar de mare faimă !

— Cred şi eu ! răspunse Guste cu asprime.

Doamna Daimchen, pe care începuse s'o prindă căscatul, îi aduse fiicei sale aminte de croitoreasă. Şi cum Guste se uita la Diederich ca şi când ar fi aşteptat ceva din partea lui, nu-i mai rămase altceva de făcut decât să se scoale şi să se încline. Nici nu mai încercă să sărute mâna fetei, ţinând seama că situaţia devenise încordată. Dar, în antreu, Guste îl ajunse din urmă.

— Poate că acum ai să binevoieşti să-mi spui — întrebă ea — ce-ai vrut să dai de înţeles cu actriţa ?

Tânărul îşi deschise gura plescăind, dar şi-o închise la loc, gata parcă să se înnece şi se înroşi ca racul. Cât pe-aci să dea pe faţă ce-i spuseseră surorile lui despre Wolfgang Buck ! Rosti cu o voce plină de compătimire :

— Domnişoară Guste, fiindcă noi doi suntem prieteni vechi... Voiam să-ţi spun numai că Wolfgang Buck nu e deloc pentru dumneata. Asupra lui apasă, ca să zic aşa, o ereditate grea dinspre partea maică-si. Dealtfel şi bătrânul a fost, în tinereţe, osândit la moarte. Şi ce mare lucru mai e de capul familiei Buck? Ascultă-mă pe mine, nu intra într'o familie care-a început să coboare panta. Ar însemna să păcătueşti împotriva propriei dumitale persoane ! mai adăugă el.

Dar Guste îşi şi proptise mâinile în şolduri.

— Să coboare panta ? Hai ? Şi dumneata vrei să spui că o urci, nu ? Pentrucă te îmbeţi în subsolul primăriei şi pe urmă faci scandal ? Tot oraşul numai de dumneata vorbeşte, şi la urmă te mai şi agăţi de-o familie aşa de onorabilă. Au început să coboare panta!

Cine pune mâna pe banii mei nu mai coboară nicio pantă! Toate astea le spui din indivie, crezi că nu ştiu eu? şi se uită la el, cu lacrimi de mânie în ochi.

De ruşine, Diederich ar fi intrat în pământ. Se încurcase rău de tot. Ii venea să cadă în genunchi, să-i sărute degetele mici şi grăsuţe şi pleoapele înlăcrimate. Dar parcă era chip? In timpul ăsta, toate perniţele trandafirii de grăsime de pe obrazul fetei se lăsau parcă în jos, într'o expresie de dispreţ; îi întoarse spatele şi-i trânti uşa'n nas. Diederich rămase o clipă pe loc, cu inima ticăindu-i înfricoşată şi pe urmă se urni cu greu, cu simţământul limpede al nimicniciei sale.

Se gândi că nu mai era nimic de făcut, dar că n'avea dece să fie prea amărît pentrucă Guste, oricâţi bani avea, tot nu era altceva decât o gâsculiţă durdulie, şi asta îl mai linişti puţin. Mai ales când, într'o seară, Jadassohn îi împărtăşi ceeace aflase dela tribunalul din Magdeburg, Diederich nu mai putu de bucurie. Cincizeci de mii de mărci, asta era tot! Şi pentru atâta lucru să-şi dea aere de prinţesă? O fată care era în stare de asemenea înşelătorii era, bineînţeles, mult mai la locul ei între nişte decăzuţi ca membrii familiei Buck, decât alături de un om întreg şi loial ca Diederich! Käthchen Zillich era dar mult mai nimerită pentru el! Ca înfăţişare, semăna leit cu Guste şi era tot atât de fermecătoare, dar o întrecea în bunătate şi blândeţe sufletească. Incepu să se ducă mai des pe la Zillich la câte o cafea, şi-i făcea fetei o curte îndrăcită. Ea îl preveni să se ferească de Jadassohn şi Diederich găsi că avea perfectă dreptate. Vorbea cu cea mai deschisă desaprobare şi de doamna Lauer, cea care, cu consilierul de curte Fritzsche... Cât despre procesul intentat lui Lauer, numai Käthchen Zillich era cu trup şi suflet de partea lui Diederich.

Căci această afacere luă, pentru Diederich, o întorsătură ameninţătoare. Jadassohn reuşise ca parchetul să ia, printr'un judecător de instrucţie, interogatoriul martorilor incidentului din noaptea aceea şi, oricât de discretă fusese depoziţia lui Diederich, ceilalţi îl făceau numai pe el răspunzător de neplăcerile ce-şi atră-

seseră. Domnii Cohn şi Fritzsche îl ocoleau, iar fratele domnului Buck, alminteri un om atât de politicos, nici nu-i mai răspundea la salut ; Heuteufel îl badijona fără milă, dar refuza orice conversaţie cu el, înafară de cea strict profesională. In ziua în care se află că tribunalul a remis domnului Lauer citaţia, Diederich îşi găsi masa dela birtul primăriei goală.

Profesorul Kühnchen tocmai îşi trăgea paltonul pe mâneci ; Diederich abia apucă să-l înhaţe de guler. Dar Kühnchen era grăbit, alegerile băteau la uşe şi el trebuia să vorbească la întrunirea liberală din seara aceea împotriva noului proiect de lege privitor la serviciul militar. O şterse repede, şi Diederich se gândi desamăgit la noaptea aceea eroică, în care pe stradă cursese sângele duşmanului dinăuntru, iar aici, în birt, şampania, şi în care, dintre toţi cetăţenii cu simţ naţional, Kühnchen se arătase cel mai războinic. Acum tot el avea să vorbească împotriva sporirii efectivului glorioasei noastre armate !... Diederich, părăsit şi trist, stătea cu ochii ţintă în fundul halbei lui de bere, pe care şi-o lua seară de seară, când apăru maiorul Kunze.

— Ei, domnule maior... îl întâmpină Diederich cu o veselie forţată, nu te-am mai văzut de-un car de ani. Nu te mai vezi, nu te mai auzi !

— In schimb se aud prea multe despre dumneata !

Maiorul mârâia, uitându-se chiondârîş, şi nu-şi scotea nici pălăria, nici mantaua : căuta de jur împrejur, ca într'un pustiu.

— Văd că nu e ţipenie de om pe-aicea !

— Imi dai voie să te invit la un pahar de vin... îndrăzni Diederich. Dar nu o nimerise !

— Mulţumesc, şampania dumitale îmi stă şi azi în gât !

Maiorul comandă bere şi se aşeză la o masă, mut şi cu un aer care te îngheţa. Doar ca să întrerupă tăcerea aceea înspăimântătoare, Diederich vorbi :

— Ei, cum rămâne cu „Asociaţia foştilor combatanţi", domnule maior ? M'am tot aşteptat s'aud ceva în legătură cu primirea mea !

Maiorul se mulţumi să se uite lung la dânsul, ca şi când ar fi vrut să-l înghită.

— Aha, da ! Te-ai aşteptat ! Pesemne că te-ai aşteptat să mă simt şi foarte onorat că m'ai târît şi pe mine în scandalul pe care l-ai stârnit dumneata ?

— Pe care l-am stârnit eu ? îngână Diederich.

Maiorul tună :

— Da ! Dumneata domnule, dumneata ! Domnului Lauer i-a scăpat, aşa, o vorbă, lucru care se poate întâmpla oricui, chiar şi unui vechi soldat, care s'a schilodit pentru regele său. Dar dumneata ai fost acela care l-ai împins, în chip rafinat, pe domnul Lauer, să spună cuvintele acelea nesocotite ! Şi sunt gata să mărturisesc asta şi în faţa judecătorului! Pe Lauer îl cunosc bine, a fost cu noi pe front în războiul din Franţa şi face parte din asociaţia noastră, a foştilor combatanţi ! Dar dumneata cine eşti, domnule ? Nici nu ştiu măcar dacă ţi-ai făcut stagiul militar ! Scoate livretul.

Diederich se căută în buzunarul dela piept. Ar fi luat poziţia de drepţi, dacă maiorul i-ar fi comandat-o. Dar maiorul se uită la livretul militar, ţinându-l departe de ochi. I-l aruncă apoi, brusc, şi rânji mânios, pufnind.

— Ei vezi ? soldat prost, neinstruit, reformat. Ai fi având picior plat, te pomeneşti ?

Diederich îngălbenise ; tresărea la fiecare cuvânt al maiorului şi întindea rugător mâinile :

— Domnule maior, vă dau cuvântul meu de onoare că mi-am făcut serviciul militar în termen. Dar, în urma unui accident care nu poate să-mi facă decât cinste, am fost silit să părăsesc armata după numai trei luni...

— Ştim noi accidente de-astea !... Plata !

— Altfel m'aş fi activat şi-aş fi rămas definitiv în armată mai stărui Diederich, cu tremur în glas. Eram soldat cu trup şi suflet, puteţi întreba pe superiorii mei.

— ...'nă seara !

Maiorul îşi şi trăsese mantaua pe mâneci.

— Atâta mai am doar să-ţi spun, domnul meu : cine nu şi-a făcut armata să nu se amestece în delictele de lez-maiestate ale altora. Maiestatea sa nu pune

niciun preţ pe domnii care nu şi-au îndeplinit obligaţiile militare. Grützmacher — se adresă el birtaşului — ar trebui să iei mai bine seama la publicul pe care-l primeşti în local! Din pricina unui client care e de prisos aici, domnul Lauer e în primejdie să fie arestat, iar eu, cu piciorul meu invalid, voi fi târît prin judecăţi, la tribunal, ca martor al acuzării şi va trebui să mă pun rău cu toată lumea. Balul „Armoniei" s'a şi contramandat, am rămas fără ocupaţie şi când vin aici, la dumneata... — aruncă din nou o privire ca peste necuprinse întinderi pustii — nu mai văd nici ţipenie de om. Afară, fireşte, de denunţător, mai strigă el, de pe scară.

— Ai cuvântul meu de onoare, domnule maior!... Diederich alergă după el. N'am făcut niciun denunţ! E vorba doar de o simplă neînţelegere!

Maiorul era demult afară, dar Diederich tot mai striga pe urma lui:

— Vă rog, fiţi cel puţin discret!

Îşi şterse fruntea.

— Domnule Grützmacher, trebue să recunoşti... zise el cu lacrimi în glas.

Şi cum comandase vin, birtaşul era dispus să recunoască orice dorea.

Diederich bău, clătinând îndurerat din cap. Nu pricepea deloc cu ce greşise. Intenţiile lui fuseseră curate, doar răutatea duşmanilor căuta să i le întunece... Atunci apăru consilierul de curte doctor Fritzsche, care se uită împrejur, cu oarecare şovăială. Găsindu-l pe Diederich singur, veni spre el.

— Domnul doctor Hessling, rosti el, şi-i întinse mâna. Ai o mutră de parcă ţi s'ar fi înnecat toate corăbiile!

— Intr'o întreprindere mare — murmură Diederich — se întâmplă să mai ai, fireşte şi unele necazuri.

Dar când ridică ochii şi văzu figura compătimitoare a celuilalt, se înmuie cu totul.

— Dumitale ţi-o pot spune, domnule consilier, afacerea cu domnul Lauer mi-e al dracului de neplăcută!

— Lui îi este şi mai neplăcută, răspunse Fritzsche aspru. Dacă n'ar fi exclusă din partea lui orice presu-

punere că ar încerca să fugă, ar fi trebuit să-l arestăm încă de astăzi.

Văzându-l pe Diederich pălind, adăugă :

— Ceeace până şi nouă, judecătorilor, ne-ar fi fost penibil. La urma urmei, suntem oameni şi trăim între oameni. Dar, firește... îşi aşeză mai bine ochelarii pe nas şi luă o atitudine rece, legea trebue respectată. Dacă în acea seară Lauer (eu părăsisem localul mai devreme) a rostit într'adevăr acele nemaipomenite injurii, acele vorbe ce constituesc delictul lui de lez-maiestate, cum pretinde acuzarea, pentru dovedirea căror fapte dumneata eşti citat ca martor principal...

— Eu ? izbucni disperat Diederich. Eu n'am auzit nimic. Niciun cuvânt !

— Dar depoziţia dumitale în faţa judecătorului de instrucţie e în contradicţie cu ceeace spui acum...

Diederich se zăpăci :

— In primul moment nu-ţi dai prea bine seama ce spui. Acum însă, când încerc să reconstitui cele petrecute, mi se pare că eram toţi cam cu chef. Eu mai ales!

— Dumneata mai ales ! repetă Fritzsche.

— Da, şi atunci, se vede că i-am pus într'adevăr întrebări agresive domnului Lauer. N'aş mai putea să jur astăzi ce mi-a răspuns. Dealtfel totul n'a fost decât o glumă.

— Aha, da : o glumă !

Fritzsche respiră.

— Bine, dar ce te împiedică să spui asta judecătorului ? şi ridică un deget. Firește, eu îţi spun asta fără să vreau să te influenţez câtuşi de puţin în declaraţia dumitale.

Diederich ridică vocea :

— Niciodată n'am să-i iert lui Jadassohn festa pe care mi-a jucat-o !

Şi îi povesti manevrele acestui domn, care în timpul incidentului plecase dinadins, ca să nu poată fi citat ca martor, şi care pe urmă se grăbi să adune material pentru acuzare, abuzând de starea de parţială iresponsabilitate a celor de faţă, ca să pună de îndată pe seama lor mărturiile pe care le dorea.

— Domnul Lauer şi cu mine ne socotim reciproc oameni de onoare. Cum îndrăzneşte ovreiul ăsta să ne învrăjbească ?

Fritzsche explică, plin de seriozitate, că aici nu mai era vorba de personalitatea lui Jadassohn, ci numai de acţiunea parchetului. Firește, se putea totuşi admite că Jadassohn păcătueşte prin exces de zel. Şi adăugă, în surdină :

— Vezi dumneata, tocmai acesta e şi motivul pentru care nu ne place să colaborăm cu ovreii. Un asemenea individ nu-şi pune niciodată întrebarea ce impresie face în popor, atunci când un om cult, un patron, este condamnat pentru crimă de lez-maiestate. Radicalismul lui disprețuește considerațiile obiective.

— Radicalismul lui iudaic... completă Diederich.

— El se pune fără preget pe planul întâi. Nu tăgăduesc însă, el crede sincer că în felul acesta serveşte interesul oficial şi naţional.

— Cum se poate ? strigă Diederich. Un arivist ordinar, care speculează cu cele mai sfinte bunuri spirituale ale noastre.

— Dacă vrei să te exprimi în termeni tari... Fritzsche surâse satisfăcut. Işi trase scaunul mai aproape.

— Să punem ipoteza că aş fi eu judecătorul de instrucţie : sunt cazuri în care ar putea exista motive de conştiinţă care să te facă să-ţi înaintezi demisia.

— Dumneata eşti cel mai apropiat prieten al familiei Lauer, insinuă Diederich şi dădu din cap semnificativ.

Fritzsche îşi luă iar aerul lui de om de lume.

— Dar, înţelegi, în felul acesta aş da chiar eu confirmare anumitor svonuri.

— Da, nu merge, zise Diederich. Ar fi lipsit de tact.

— Nu-mi rămâne altceva de făcut decât să-mi văd de datoria mea, liniştit şi obiectiv.

— Obiectiv e tot una cu german, hotărî Diederich.

— Mai ales dacă mă pot bizui pe domnii martori şi ştiu că nu-mi vor îngreuia fără rost sarcina.

Diederich îşi duse mâna la piept :

— Domnule consilier, te poţi uneori lăsa antrenat, când e în joc o cauză mare. Şi eu sunt o fire impul-

sivă. Cu toate acestea, știu prea bine că avem de dat socoteală de toate lui dumnezeu.

Lăsă ochii în jos și cu o voce plină de bărbăție continuă :

— Și eu știu ce înseamnă căința !

Cuvintele acestea părură să-l satisfacă pe Fritzsche, căci făcu imediat plata. Cei doi domni își strânseră mâna grav și cu multă înțelegere.

Chiar a doua zi, Diederich fu invitat la judecătorul de instrucție și se află față în față cu Fritzsche.

„Slavă domnului" gândi el și-și făcu depoziția cu un aer de sinceră obiectivitate. Cât despre Fritzsche, singura lui grijă părea a fi numai descoperirea adevărului. Opinia publică rămase, firește, tot de partea acuzatului. Fără să mai vorbim de ziarul social-democrat *Volkstimme* [1], care merse până acolo încât își bătu joc chiar și de unele amănunte din viața particulară a lui Diederich, lucru de care, mai mult ca sigur, Napoleon Fischer nu era străin ! Până și *Netziger Zeitung*, o foaie deobicei atât de potolită, publică chiar atunci o cuvântare a domnului Lauer către lucrătorii lui, cuvântare în care proprietarul fabricii afirma că el își împarte cinstit beneficiile întreprinderii cu toți cei ce lucrează acolo, dând un sfert funcționarilor și un sfert lucrătorilor. In opt ani, avuseseră de împărțit între ei o sută treizeci de mii de mărci, înafară de salarii. Asta făcu asupra tuturor cea mai bună impresie. Diederich întâlni peste tot numai mutre care-l dezaprobau. Chiar și redactorul Nothgroschen, căruia îi ceru socoteală, își permise un zâmbet și unele aluzii răutăcioase, bâiguind ceva despre anumite progrese sociale, care nu pot fi împiedicate cu sforăiala frazelor naționaliste. Dar urmările cele mai dureroase pentru el se făcură resimțite în afaceri. Comenzi pe care conta nu-i mai veniră. Cohn, proprietarul magazinului universal, îl anunță formal că, pentru cataloagele de Crăciun, el va da preferință fabricii Gausenfeld, căci, din considerație pentru clientelă, e nevoit să se abțină de a manifesta orice fel de păreri politice. Diede-

[1] Vocea poporului (n. r.).

rich venea acum foarte devreme la birou, ca să intercepteze scrisorile de felul acesta, dar Sötbier se înfiinţa întotdeauna şi mai devreme ; tăcerea plină de mustrări a bătrânului procurist îl înfuria cumplit.

— Dau dracului toată şandramaua ! striga el. Şi dumneata şi lucrătorii n'aveţi decât să vă descurcaţi cum vă taie capul. Eu, cu doctoratul meu, pot găsi şi mâine un post de director, cu patruzeci de mii de mărci !

— Mă sacrific pentru voi ! ţipa el la muncitori, când ei, împotriva regulamentului, beau în fabrică bere. Dau din buzunar, numai să nu rămâneţi voi fără lucru.

Către Crăciun fu nevoit totuşi să concedieze cam o treime din muncitori. Sötbier îi demonstră că altminteri nu vor putea face faţă scadenţelor dela începutul anului, deoarece „trebue să treacă în evidenţă cele două mii de mărci ca acont pentru noua maşină cu cilindru" ; şi nu cedă din ale lui, deşi Diederich întinsese mâna spre călimară să i-o svârle în cap. Pe feţele celor rămaşi în fabrică citea doar neîncredere şi dispreţ. De îndată ce se strângeau mai mulţi la un loc, i se părea că aude cuvântul „denunţător". Mâinile noduroase şi acoperite de păr negru ale lui Napoleon Fischer parcă nu mai atârnau aşa de tare, până aproape de podele, iar obrazul omului prinsese chiar oarecare culoare.

In ultima duminică din postul Crăciunului — tribunalul tocmai hotărîse deschiderea acţiunii de fond — pastorul Zillich ţinu o predică în biserica Sfânta Maria, pornind dela textul „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri". Dela primul cuvânt, Diederich intră în panică. Peste puţin, simţi cum pe deasupra întregii comunităţi a credincioşilor plutea un suflu de nelinişte. „Răzbunarea e a mea", glăsueşte domnul. Pastorul Zillich strigă aceste vorbe uitându-se, fără putinţă de îndoială, spre stranele familiei Hessling. Emmi şi Magda se făcură mici, doamna Hessling începu să plângă. Diederich înfruntă ameninţător privirile care-l iscodeau. „Dar cel ce strigă răzbunare, a aceluia va fi judecata !" Atunci toată lumea se întoarse spre el şi Diederich păru că se încovoaie.

Acasă, surorile îi mai făcură şi-o scenă. Erau foarte rău primite în societate. Tânărul profesor Helferich nu se mai aşezase de-o bucată de vreme lângă Emmi, nu se mai ocupa decât de Meta Harnisch, şi Emmi ştia ea prea bine dece!

— Fiindcă tu eşti prea bătrână pentru el, zise Diederich.

— Nu de asta, ci pentrucă, din pricina ta, nu ne mai poate suferi nimeni!

— Cele cinci fete ale fratelui domnului Buck nici nu ne mai răspund la salut, strigă Magda.

Şi Diederich:

— Am să le ard cinci perechi de palme!

— Fii bun, te rog, şi lasă-te păgubaş! Ne e deajuns un proces!

Atunci el îşi ieşi din răbdări:

— Vă e deajuns vouă? Ce vă privesc pe voi luptele mele politice?

— O să ajungem fete bătrâne, din pricina luptelor tale politice!

— Aţi şi ajuns, ce să mai ajungeţi! Imi staţi pe cap ca piatra din casă, nu sunteţi bune de nimic, în timp ce eu mă spetesc muncind pentru voi, şi, când colo, mai îndrăzniţi să-mi căutaţi pricină şi încercaţi să mă abateţi dela cele mai sfinte datorii! In cazul ăsta, vă poftesc să vă scuturaţi praful de pe pantofi! Din partea mea, puteţi intra îngrijitoare la copii!

Şi trânti uşa, cu toate că doamna Hessling îşi împreunase rugător mâinile.

Aşa veniră şi tristele sărbători ale Crăciunului. Fraţii nu mai vorbeau între ei, iar doamna Hessling ieşea veşnic cu ochii plânşi din odaia în care se încuia ca să împodobească pomul. In seara de ajun, când îşi aduse copiii înăuntru, nu cântă decât ea singură, cu glas tremurător, tradiţionalul cântec de Crăciun: *Stille Nacht.* [1]

— Acestea sunt darurile lui Diedel pentru scumpele lui surori, vesti ea şi-şi luă o faţă rugătoare, ca el să n'o desmintă. Când Emmi şi Magda îi mulţumiră,

[1] *Noapte liniştită.* (n. r.).

timide, Diederich se uită tot atât de încurcat ca şi ele la pretinsele lui daruri. Îi părea rău acum că refuzase, împotriva stăruinţelor lui Sötbier, să facă obişnuitul pom de Crăciun muncitorilor, vrând să-i pedepsească, în felul acesta, pentru nesupunerea lor. Altfel, ar fi putut petrece acum cu ei laolaltă. Aici, în familie, se încerca reînvierea unui trecut mort demult şi era o atmosferă cu totul artificială. N'ar fi putut fi altă atmosferă, decât doar prin prezenţa unei fiinţe care nu era însă acolo : Guste !

In „Asociaţia foştilor combatanţi" nu fusese primit ; i se închideau toate porţile, iar în subsolul primăriei n'ar fi găsit pe nimeni, cu atât mai puţin un prieten. Diederich se simţi părăsit, neînţeles şi persecutat. Ce departe erau acum vremurile pline de farmec ale „Noii Teutonii", când stătea cu camarazii lui alături, în lungi rânduri pline de voie bună, în faţa halbelor spumoase de bere şi cânta ! Acum, luând în piept viaţa asta dură, nu mai era vorba de camarazi care-ţi dădeau lovituri de spadă cinstite, ci doar de concurenţi vicleni care stau gata să te strângă oricând de gât. „Nu sunt făcut pentru vremurile astea crunte, se gândea Diederich, mâncând cornuleţe de marţipan din farfuria pe care o avea dinainte şi visând, sub sclipirile lumânărilor din pomul de Crăciun : Sunt, fără nicio îndoială, un om bun. Dece mă înfund atunci în lucruri murdare cum e procesul ăsta, ca pe urmă să păgubesc şi în afaceri, până într'atâta încât — dumnezeule ! — n'am să-mi mai pot plăti nici maşina cu cilindru pe care am comandat-o !" Atunci simţi un fior de ghiaţă'n spate, îl podidiră lăcrimile şi, ca să nu-l vadă mamă-sa, care îl urmărea îngrijorată cu coada ochiului totdeauna când îl vedea mâhnit, se ascunse în întunericul odăii de alături. Se sprijini cu braţele de pian şi plânse cu faţa în palme. Alături, Emmi şi cu Magda se certau pentru o pereche de mănuşi şi bătrâna nu îndrăznea să hotărască ea, căreia dintr'amândouă îi fusese dăruită. Diederich plângea cu suspine. Nu izbutise în nicio privinţă : nici în politică, nici în afaceri, nici în dragoste. „Ce mi-a mai rămas ?" Deschise pianul. Îl scuturau fiori şi se simţea atât de singur, în-

cât nu cuteza să mai facă vreo mişcare. Sunetele crescură dela sine, aproape fără voia mâinilor lui. Cântece populare, Beethowen, cântece studenţeşti, se amestecau toate în întunericul devenit dintrodată cald şi prietenos, încât îţi dădea o ameţeală plăcută. I se păru la un moment dat că o mână îl mângâie uşor pe frunte. Era oare numai părere? Nu, căci pe pian văzu deodată un pahar cu bere. Mamă binecuvântată! Schubert, duioşie plină de umanitate, suflet al patriei... Se făcuse tăcere, fără ca el să-şi fi dat seama... Auzi bătăile pendulei: trecuse o oră! „Asta a fost Crăciunul meu," zise Diederich şi trecu dincolo, la ceilalţi. Işi simţea sufletul alinat, se simţea mai puternic. Şi, cum surorile erau tot îmbufnate din pricina mănuşilor, el le învinovăţi că n'au inimă şi bagă mănuşile în buzunar, ca să le schimbe cu o pereche pentru el.

Sărbătorile îi fură pe deantregul întunecate de grija noii maşini cu cilindru. Şase mii de mărci pentru o maşină „Patent" nouă, sistem Mayer! Bani nu erau şi nici nădejde să şi-i procure n'avea, aşa cum stăteau acum lucrurile. Era o fatalitate inexplicabilă, o adversitate meschină a oamenilor şi a lucrurilor, care pe Diederich îl amăra nespus. Când Sötbier nu era de faţă, trântea capacul pupitrului şi asvârlea clasoarele prin toate ungherele. Pentru noul stăpân care luase frânele întreprinderii în mâinile lui energice, s'ar fi cuvenit să se prezinte gata, pe tavă, afaceri noi, să-l întâmpine numai succese, să fie pus în împrejurări pe măsura personalităţii lui!... După mânie urmă descurajarea, şi Diederich luă măsuri pentru cazul când s'ar fi produs catastrofa. Era blând cu Sötbier; poate că bătrânul putea şi de data aceasta să-i fie de vreun ajutor. Merse până la a se umili în faţa pastorului Zillich şi-l rugă să-şi lămurească poporenii că, în predica de care vorbea toată lumea, nu-l ţintise pe el. Pastorul îi făgădui, cu vădită părere de rău, sub privirile mustrătoare ale preotesei, care-i întări făgăduiala dată. Pe urmă, părinţii o lăsară pe Käthchen singură cu el şi Diederich le era atât de recunoscător în desnădejdea lui, încât fu gata-gata s'o ceară pe loc în căsătorie. Cuvântul „da", pe care-l aştepta de pe buzele ei

dragi şi cărnoase ar fi însemnat un succes care i-ar fi adus mulţi aliaţi împotriva lumii care-l duşmănea. Dar maşina care nu putea fi plătită ?! Ar fi însemnat să-i înghită un sfert din zestre... Diederich oftă; trebuia să se întoarcă numaidecât la fabrică şi Käthchen rămase cu buzele strânse, fără ca vorba „da" să-şi fi găsit întrebuinţarea.

Trebuia luată însă o hotărîre, căci maşina urma să sosească nu peste multă vreme. Diederich îi spuse lui Sötbier:

— I-aş sfătui să mi-o trimită la ora şi ziua făgăduită, căci altfel le-o înapoiez fără să mai stau la gânduri.

Dar Sötbier îi aminti de obiceiul pământului, care îngăduia fabricilor câteva zile de întârziere în livrarea comenzilor. Cu toată violenţa protestelor lui Diederich, el îşi menţinu cele spuse. Dealtfel, maşina le sosi în termen. Nici nu fusese încă despachetată, că Diederich şi începuse a tuna şi a fulgera:

— E prea mare! Mi-au garantat că va fi mai mică decât cea de sistem vechi. Dece am mai cumpărat-o, dacă nu pot face nici măcar economie de spaţiu?

Şi, îndată ce maşina fu instalată, luă metrul şi începu s'o măsoare.

— E prea mare! N'au să mă tragă pe mine pe sfoară! Sötbier, eşti martor că e prea mare!

Dar Sötbier îi demonstră, cu vădită dreptate, că greşise la măsurătoare. Diederich se retrase clocotind, dar numai ca să născocească un nou plan de atac. Îl chemă la el pe Napoleon Fischer.

— Unde e specialistul care să monteze maşina? Nu ne-au trimis niciun specialist cu maşina? Apoi izbucni:

— Doar l-am comandat! minţi el. Ştiu ei ce fac! Nu m'aş mira dacă m'ar pune să plătesc douăsprezece mărci pe zi pentru individul ăsta care străluceşte prin absenţă. Cine-mi montează mie afurisita asta de maşină?

Maşinistul şef spuse că se pricepe el. Diederich îi arătă subit o bunăvoinţă deosebită.

— Îţi închipui, cred, că sunt mai bucuros să-ţi plătesc dumitale ore suplimentare, decât să-mi asvârl ba-

nii de dragul unui străin. Dumneata îmi eşti doar un vechi colaborator. Maşinistul şef ridică din sprâncene, dar nu zise nimic. Diederich îi puse mâna pe umăr.

— Ascultă, prietene — adăugă el mai încet — sunt desamăgit de maşină. Pe desenul din catalog arăta cu totul altfel. Valţul trebuia să fie mult mai lat; cum rămâne cu capacitatea de lucru sporită a maşinii, cu care ne-au încântat? Ce crezi, tracţiunea e bună? Teamă mi-e că pasta n'are să treacă printre cilindri.

Napoleon Fischer se uită la Diederich întrebător, dar cu o licărire de înţelegere în ochi.

— Ar trebui încercată, rosti el şovăitor.

Diederich îi evită privirea, prefăcându-se că cercetează maşina. Apoi zise, îmbărbătându-l:

— Aşa, bine. Montezi maşina, îţi plătesc orele suplimentare cu un spor de douăzeci şi cinci la sută şi pe urmă faci o probă. Să vedem ce e de capul ei.

— Mare lucru n'are să fie de capul ei! declară maşinistul şef, căutând să-i fie pe plac. Diederich se pomeni luându-l de braţ, înainte ca el însuşi să-şi fi dat seama cum. Napoleon Fischer îi era un prieten, un salvator!

— Vino puţin cu mine, dragul meu! Glasul îi tremura de emoţie.

Il duse pe Napoleon Fischer în casă. Doamna Hessling trebui să-i ofere un pahar cu vin şi Diederich îi puse în palmă, întorcând discret capul, cincizeci de mărci.

— Mă bizui pe dumneata, Fischer, îl asigură el. Dacă nu te-aş avea pe dumneata, firma asta m'ar păcăli. Au şi pus ghiara pe două mii de mărci.

— Vor trebui să-i dea înapoi, zise mecanicul, îndatoritor.

Diederich îl întrebă stăruitor:

— Aşa crezi şi dumneata?

Şi chiar a doua zi, după pauza dela amiază pe care şi-o petrecuse încercând maşina, Napoleon Fischer îi comunică patronului că noua achiziţie nu făcea doi bani. Materialul nu trecea, trebuia să te ajuţi cu cârligul, ca la orice maşină cu cilindru de sistem vechi.

— Prin urmare, şarlatanie curată, strigă Diederich. Dealtfel, pentru a pune în funcţiune maşina e nevoie de mai mult de douăzeci de cai putere.

— Asta nu e în conformitate cu contractul ! Ce zici, Fischer, putem noi înghiţi aşa ceva ?

— Nu putem înghiţi aşa ceva, hotărî mecanicul, trecându-şi mâna noduroasă peste bărbia acoperită cu păr negru.

Pentru întâia dată Diederich se uită drept în ochii lui.

— Atunci poţi să depui mărturie că maşina nu îndeplineşte condiţiile convenite ?

In barba rară a lui Napoleon Fischer înflori un zâmbet uşor.

— Pot, zise el.

Diederich observă zâmbetul lui şi — mai dârz — porni spre birou spunând :

— Atunci, au să vadă ei cu cine au de a face !

Şi scrise, nici una nici două, o scrisoare energică firmei Büschli & Co, din Eschweiler. Răspunsul sosi fără zăbavă. Nu-i înţelegeau deloc obiecţiunile ; noua maşină cu cilindru „Patent" sistem Mayer, fusese montată şi pusă la încercare în mai multe fabrici de hârtie, a căror listă i se înainta alăturat. De o restituire a maşinii sau de înapoierea celor două mii de mărci, nici nu putea fi vorba ; dimpotrivă, trebuia achitată imediat şi rata următoare din suma convenită. La această scrisoare, Diederich răspunse şi mai pornit decât prima dată, ameninţându-i că-i va da în judecată. Firma Büschli & Co. căută atunci să-l potolească şi-l rugă să mai facă o încercare.

— A intrat frica în ei, rânji Napoleon Fischer, căruia Diederich îi arătase scrisoarea, şi nu le convine un proces, căci maşina lor nu e încă destul de cunoscută.

— Asta-i ! aprobă Diederich. Îi avem în mână pe indivizi.

Şi, sigur de victorie şi neînduplecat, refuză categoric orice tranzacţie, precum şi reducerea de preţ oferită. Cum, după asta, timp de mai multe zile nu mai sosi niciun răspuns, Diederich începu să se simtă neli-

niştit. Poate că se aşteptau totuşi ca el să-i dea în judecată? Poate că aveau de gând să depună ei o reclamaţie împotriva lui? Ochii lui îl căutau nesiguri, de mai multe ori pe zi, pe Napoleon Fischer, care-i răspundea aruncându-i o privire pe sub sprâncene. Nu mai vorbeau defel unul cu altul. Dar, într'o dimineaţă, cam pe la unsprezece, când Diederich îşi lua gustarea, servitoarea îi aduse o carte de vizită: *Friederich Kienast, procurist al firmei Büschli & Co., din Eschweiler.* Şi în timp ce Diederich tot mai învârtea nehotărît cartonaşul între degete, îşi făcu intrarea fără să mai aştepte, vizitatorul. Se opri în uşă.

— Vă cer iertare — zise el — trebue să fie o greşeală. Am fost îndreptat aici, în casă, deşi sunt în vizită de afaceri.

Diederich îşi şi făcuse planul lui.

— Pot să-mi închipui cum s'a întâmplat, dar nu face nimic. Intră, te rog. Numele meu e doctor Hessling. Îţi prezint pe mama şi surorile mele, Emmi şi Magda.

Străinul păşi mai aproape şi se înclină dinaintea doamnelor.

— Friederich Kienast, murmură el.

Era înalt, cu mustaţă şi barbă blondă şi purta un costum brun de stofă groasă de lână. Cele trei doamne zâmbiră curtenitor.

— Pot să pun un tacâm şi pentru domnul? întrebă doamna Hessling.

Se auzi glasul lui Diederich:

— Fireşte! Domnul Kienast are să guste, cred, ceva cu noi.

— Nu spun ba, zise reprezentantul firmei Büschli & Co., frecându-şi mâinile.

Magda îi puse dinainte o scrumbie afumată, pe care el începu să o şi laude de cum îşi înfipse furculiţa în prima îmbucătură. Diederich îl întrerupse, zâmbind cu nevinovăţie:

— Pe stomacul gol, şi treaz, nu-ţi place nici dumitale, de bună seamă, să tratezi afaceri.

Râse şi domnul Kienast.

— Când e vorba de afaceri, sunt totdeauna treaz.

Diederich zâmbi mulţumit.

— Ei, atunci sunt sigur că avem să ne înţelegem!

— Depinde cum... şi vorbele şiret provocătoare ale lui Kienast fură însoţite de o privire asvârlită Magdei. Ea roşi.

Diederich oferi musafirului bere.

— Mai ai, desigur, şi alte afaceri la Netzig? La care Kienast răspunse, reţinut:

— Nu poţi şti niciodată.

Diederich spuse, ca să-l încerce:

— Cu Klüsing dela Gausenfeld n'ai să faci mare lucru; nu-i prea merg afacerile. Şi, cum celălalt tăcea, Diederich gândi: „L-au trimis aici numai pentru maşina „Patent". Nu le convine un proces." Prinse deodată de veste că Magda şi cu reprezentantul firmei Büschli & Co. ciocnesc paharele şi beau aruncându-şi priviri galeşe. Emmi şi doamna Hessling se uitau la ei, încremenite. Diederich se aplecă răsuflând cu sgomot deasupra farfuriei, şi, deodată, începu să laude viaţa de familie.

— Ai avut noroc, dragă domnule Kienast, căci gustarea de la ora zece e cel mai plăcut ceas al zilei pentru noi. Când vii aici, din mijlocul treburilor, îţi dai iar seama că mai ai şi sentimente omeneşti, ca să zic aşa. Ei, şi fiecare dintre noi are nevoie de aşa ceva!

Kienast era cu totul de acord că e nevoie de aşa ceva. La întrebarea doamnei Hessling, care voia să ştie dacă e însurat, el răspunse că nu — şi privi ţintă în părul Magdei, căci ea-şi lăsase capul în jos.

Diederich se sculă şi-şi pocni călcâiele unul de altul.

— Domnule Kienast — i se adresă el cu glas sforăitor — sunt cu totul la dispoziţia dumitale!

— Poate că domnul Kienast ar dori să fumeze mai întâi o ţigară, se rugă Magda.

Kienast o lăsă să-i aprindă chiar ea ţigara, şi-şi exprimă speranţa de a le mai vedea pe doamne, aruncând Magdei, în vremea asta, un zâmbet plin de pasiune.

In curte, însă, schimbă complet tonul.

— Da, staţi tot în nişte magherniţe vechi şi înghe-

suite, observă el rece și disprețuitor. Să vedeți clădirile noastre!

— Într'un târgușor ca Eschweiler — răspunse Diederich tot atât de disprețuitor — nu e nicio greutate. Dar aici să te văd cum dărâmi un corp de case! Apoi, cu voce poruncitoare strigă mașinistului șef să pună în mișcare noua mașină. Cum Napoleon Fischer întârzia, Diederich tună și fulgeră:

— Ai vată în urechi, domnule? Dar, îndată ce-i apăru în față Napoleon Fischer, țipătul i se stinse în gâtlej; încet, aproape tremurând, cu ochi mari, îi zise:

— Ascultă, Fischer, m'am gândit bine; sunt mulțumit de dumneata. Dela zi 'ntâi îți ridic leafa la o sută optzeci de mărci. Napoleon Fischer dădu din cap scurt, în semn că pricepuse despre ce e vorba și se despărțiră.

Diederich începu numaidecât să țipe iar. Lucrătorii fumaseră în fabrică! Ei susținură că nu era decât mirosul fumului dela țigara pe care o fuma chiar el. Adresându-se reprezentantului firmei Büschli & Co. Diederich spuse:

— Dealtminteri sunt asigurat, dar nu se poate fără disciplină! Fabrică exemplară nu?

— Instalații învechite, îi întoarse vorba domnul Kienast, uitându-se urît la mașini.

Diederich răspunse batjocoritor:

— Știu, iubite domn; în orice caz, însă, utilajul e tot atât de bun ca și mașina dumneavoastră „Patent" sistem Mayer.

Cu toate protestările lui Kienast, continuă să defăimeze cu dispreț noua industrie națională. N'avea să-și reînoiască instalația până când se va putea duce în Anglia. Adăugă că el nu vede lucrurile decât în stil mare. De când era în fruntea întreprinderii, afacerea luase un avânt nemaipomenit. Și mai putea fi încă desvoltată!

Începu să inventeze:

— În prezent am contracte cu douăzeci de zicce, din toată regiunea. Magazinele din Berlin m'au înnebunit cu comenzile...

Kienast îl întrerupse, tăios :

— Atunci probabil că tocmai ai livrat totul, căci nu văd vreun balot gata.

Lui Diederich îi sări ţandăra :

— Domnule ! Vrei să-ţi spun ceva ? Chiar ieri am trimis tuturor clienţilor mei mai neînsemnaţi o circulară : până nu termin noua clădire nu mai pot livra nicio comandă.

Maşinistul şef veni să-i cheme. Noua maşină „Patent" era pe jumătate plină, dar rotaţia materialului se făcea foarte încet şi lucrătorul era nevoit să ajute cu cârligul. Diederich stătea cu ceasul în mână.

— Ei, asta-i, vezi ? Şi dumneata pretinzi că prin maşina dumneavoastră materialul are nevoie de douăzeci până la treizeci de secunde ca să treacă: am numărat până acum peste cincizeci... Maşinist, dă drumul materialului !... Ce s'a întâmplat, văd că durează o veşnicie !

Kienast se aplecase asupra maşinii şi o cerceta. Se ridică, zâmbind, ca unul care ştie despre ce-i vorba.

— Da, dacă sunt astupate ventilele...

Şi, uitându-se ţintă drept în ochii lui Diederich, care nu fu în stare să-i susţină privirea :

— Ce i s'a mai făcut anume maşinii, nu pot vedea chiar aşa, cât ai bate din palme.

Diederich izbucni deodată, roşu tot la faţă :

— Vrei cumva să insinuezi, că eu şi cu mecanicul meu ?...

— N'am spus nimic... stabili Kienast.

— Nici n'aş putea îngădui una ca asta !

Diederich îl fulgeră cu privirea, ceeace nu făcu nicio impresie asupra lui Kienast, care-şi păstra privirea rece şi rânjetul viclean în barba despărţită în două. Dacă şi-ar fi ras barba şi şi-ar fi răsucit mustaţa în sus, până la coada ochiului, ar fi fost leit Diederich. Era o forţă ! Cu atât mai ameninţător se arăta faţă de el Diederich.

— Maşinistul meu şef e social-democrat şi ideea că ar vrea să-mi facă pe plac e ridicolă. Dealtfel, ca ofiţer de rezervă, îţi atrag atenţia supra urmărilor spuselor dumitale !...

Kienast ieşi în curte.

— Nu e vorba de asta, domnule doctor, observă el rece. Ţi-am spus dela masă că în afaceri sunt totdeauna treaz. Acum nu fac decât să-ţi repet că noi am predat maşina în perfectă stare, şi că nici nu ne trece măcar prin gând s'o luăm înapoi.

Diederich răspunse că lucrul rămânea de văzut. Poate că Büschli & Co. erau de părere că un proces le-ar ajuta la lansarea pe piaţă a noului lor articol?

— Am să vă fac şi ceva reclamă în ziarele de specialitate!

La care Kienast răspunse că nu se lasă intimidat de încercări de şantaj.

Iar Diederich:

— Pe unul dela care nu se cade să te înjoseşti a cere satisfacţie, îl dai pur şi simplu pe uşă afară.

In clipa aceea se ivi în pragul uşii, Magda. Purta jacheta de blană primită la Crăciun şi avea un zâmbet pe chipu-i trandafiriu.

— Domnii tot n'au mai isprăvit odată? întrebă ea glumeţ. E o vreme aşa de frumoasă, încât te invită la puţină mişcare înainte de masă. *A-propos,* aruncă ea uşor, în timp ce vorbeau: Mama întreabă dacă domnul Kienast primeşte să fie invitatul nostru diseară la masă.

Lă răspunsul lui Kienast, că din păcate, e nevoit să refuze, ea zâmbi mai stăruitor:

— Şi pe mine m'ai refuza?

Kienast râse amar:

— N'aş spune nu, domnişoară, dar ştiu eu dacă domnul, fratele dumitale?...

Diederich pufni pe nas. Magda se uită la el rugător.

— Domnule Kienast — rosti el — mi-ar face mare plăcere. Poate că, cine ştie, tot ne mai putem înţelege într'un fel!

Kienast spuse că era de dorit şi, pe urmă, ca un om de lume ce era, se oferi s'o însoţească pe domnişoara o bucată de drum.

— Dacă fratele meu n'are nimic împotrivă... zise ea pudic, cu ironie.

Diederich încuviinţă şi asta, pe urmă se uită mirat

după ea, cum se depărta cu procuristul firmei Büschli & Co. „Ia te uită ce-i Magda în stare, așa, dintrodată!"

Când veni la prânz acasă, își auzi surorile certându-se în salon, cu voci ascuțite. Emmi îi făcea mustrări Magdei că se poartă fără pic de rușine.

— Chiar până aici să ajungi, nu se face!

— Bineînțeles — strigă Magda — am să-ți cer ție voie?

— N'ar strica deloc! Și-apoi, e rândul meu de data asta!

— Altceva mai ai de spus?

Și Magda râse batjocoritor. Atunci intră Diederich și ea amuți pe loc. Fratele lor își roti nemulțumit ochii. Nu era totuși nevoie ca doamna Hessling să-și împreune rugător mâinile, îndărătul fetelor; nu era de demnitatea lui să se amestece în certuri femeiești!

La masă veni vorba de musafir. Doamna Hessling îl lăudă, zicând că face impresia unui om foarte așezat. Emmi îi răspunse că atât îi mai lipsea unui comisvoiajor ca el, să nu fie nici măcar așezat. Oricum, cu doamnele nu știa defel să vorbească. Magda, mânioasă, susținu contrariul. Și, cum toate trei așteptau părerea lui Diederich, el se hotărî. Firește că domnul ăsta nu prea știa să se poarte în lume, și lipsa de cultură academică era greu de suplinit.

— Dar mi-am putut da seama că e un om de afaceri foarte destoinic.

Emmi nu se mai putu stăpâni.

— Dacă Magda se mărită cu omul ăsta, vă spun dinainte că nici nu vreau să vă mai văd în ochi. A vârît cuțitul în compot!

— Minte!

Și Magda izbucni în plâns. Pe Diederich îl prinse mila de ea și-o repezi pe Emmi:

— Mărită-te tu mai întâi, mă rog, cu un prinț domnitor, și lasă-ne pe noi în pace!

Atunci Emmi își aruncă furculița și cuțitul pe masă și ieși din odaie. Seara, înainte de închiderea fabricii, apăru și domnul Kienast în birou. Era îmbrăcat în redingotă și arăta mai mult a om de lume decât a

procurist. Amândoi, ca printr'o înțelegere tacită, așteptară, înainte de a începe vorba, să-și strângă bătrânul Sötbier hârtiile. Când acesta se retrase, aruncându-le priviri bănuitoare, Diederich zise:

— Pe bătrân l-am cam scos la pensie. Afacerile importante le tratez singur.

— Ei, la a noastră te-ai mai gândit? întrebă Kienast.

— Dar dumneata? îi întoarse Diederich vorba.

Kienast clipi din ochi, prietenos.

— Eu am deplină împuternicire, e drept, dar nu chiar până într'atâta. Cu toate astea, în sfârșit, am să-mi iau răspunderea. Dă mașina îndărăt și să terminăm povestea. Se va găsi până la urmă un cusur!

Diederich înțelese. Făgădui:

— Adică i-l vei găsi dumneata.

Kienast reluă cu tonul unui om de afaceri:

— In schimb, pentrucă ne-am arătat atât de înțelegători, te obligi ca în viitor să comanzi numai la noi toate mașinile de care ai nevoie. Stai un moment, se rugă el, văzând că Diederich e gata să sară dela locul lui:

— Afară de asta, plătești spezele noastre și călătoria mea, cinci sute de mărci, pe care le scădem din acontul dumitale.

— Ascultă, asta înseamnă camătă!

Sentimentul de dreptate al lui Diederich se răzvrătea; începu să strige în gura mare. Kienast ridică și el din nou, vocea:

— Domnule doctor!...

Diederich se stăpâni cu greu și-i puse mâna pe umăr procuristului:

— Acum haidem sus, ne așteaptă cucoanele.

— Cred că până aici ne-am înțeles destul de bine, zise Kienast îmblânzit.

— Avem să ne înțelegem noi și în ce privește această mărunță controversă, făgădui Diederich.

Sus, era o atmosferă de sărbătoare. Doamna Hessling strălucea în rochia ei de atlas negru. Prin bluza de dantelă a Magdei se întrezărea mai mult decât obișnuia să arate în cercul familei. Numai fața Emmei,

ca şi rochia ei, erau posomorîte, ca de toate zilele. Magda îi indică musafirului locul, şi se aşează la dreapta lui. Şi, în timp ce toţi ceilalţi abia se aşezau şi încă-şi mai dregeau glasul, ea şi începu discuţia, cu ochi înfrigurati şi lucitori.

— Sper că domnii au isprăvit, în fine, cu afacerile lor plicticoase.

Diederich declară că afacerile luaseră sfârşit în chip mulţumitor pentru amândoi şi că „Büschli & Co." ştiau să se poarte cu clienţii.

— Ce înseamnă o maşină la întreprinderea noastră uriaşă! explică procuristul. O mie două sute de lucrători şi funcţionari, un întreg oraş, cu propriul lui hotel pentru clienţi!

Îl invită pe Diederich.

— Fă-ne o vizită şi ai să trăieşti ca un prinţ şi încă pe gratis!

Şi cum Magda, de lângă el, îi sorbea cuvintele, începu să-şi laude situaţia, autoritatea de care se bucura acolo, şi vila, din care el ocupa jumătate în prezent.

— Când mă însor am dreptul şi la cealaltă jumătate.

Diederich râse răsunător:

— Atunci îţi urez să capeţi cât mai curând toată vila. In sănătatea dumitale.

Magda lăsă ochii în pământ şi Kienast începu să vorbească de altceva. Ştia oare Diederich dece căzuse el la învoială atât de uşor?

— Domnule doctor, mi-am dat seama numaidecât că, pe viitor, se pot face afaceri serioase cu dumneata, chiar dacă în prezent întreprinderea nu e pe picior prea mare, adăugă el indulgent.

Lui Diederich îi veni pofta să se laude cu spiritul lui de întreprindere şi cu perspectivele de modernizare a fabricii lui, dar Kienast nu îngădui să i se taie şirul ideilor. El cunoştea oamenii — asta era specialitatea lui. Şi pe un tovarăş de afaceri trebue totdeauna să-l cunoşti şi la el acasă.

— Dacă toate sunt tot aşa de bine puse la punct ca aici...

Tocmai se servea la masă gâsca friptă, din care ieşeau aburi ispititori şi pe care privirile furişe ale doamnei Hessling o pândeau demult. Gazda îşi luă, ca la comandă, un aer, care voia parcă să spună că gâsca, la ei, era o mâncare de toate zilele. Totuşi, domnul Kienast se întrerupse, admirativ, din vorbă.

Doamna Hessling se întreba dacă privirile lui stăruiau într'adevăr asupra gâştii, sau dacă, nu cumva, prin aburul ei cu iz dulce, procuristul contempla bluza ajurată a Magdei. Deodată, Kienast îşi întoarse ochii dela plăcuta privelişte şi ridică paharul :

— Deaceea, beau în sănătatea familiei Hessling, a stimatei mame şi gospodine şi a înfloritoarelor ei fiice !

Magda îşi arcui pieptul ca să i se vadă şi mai bine înflorirea, încât Emmi păru cu atât mai uscată. Domnul Kienast ciocni mai întâi cu Magda.

Diederich răspunse la toastul lui :

— Noi suntem o adevărată familie germană. Cel primit la noi în casă e primit şi în inimile noastre.

Il podidiră lacrimile şi Magda se roşi din nou la faţă.

— Şi chiar dacă ne e modestă casa, inimile ne sunt pline de devotament.

Bău în sănătatea musafirului, care-l asigură că, din partea lui, totdeauna îi plăcuse modestia.

— Mai ales în familiile în care sunt şi fete tinere.

Doamna Hessling interveni :

— Nu-i aşa ? Cum ar putea altfel un tânăr să-şi ia îndrăzneala... Fiicele mele îşi cos singure toate rochiile. Asta însemna, pentru domnul Kienast, deslegarea de a se apleca spre bluza Magdei, ca s'o poată admira mai îndeaproape.

La desert, Magda îi curăţă o portocală şi sorbi, în cinstea lui, din vinul de Tokay. Când trecură în salon, Diederich se opri în pervazul uşii, cu braţele pe după umerii surorilor sale.

— Da, da, domnule Kienast — zise el cu glas adânc — asta e pacea familiei, aşa cum o vezi acum în faţa dumitale, domnule Kienast !

Magda se lipi, toată numai devotament, de pieptul

lui. Cum Emmi încerca să i se smulgă din îmbrăţişare, înghiţi un ghiont pe la spate.

— Aşa e totdeauna la noi, continuă Diederich. Muncesc toată ziua pentru ai mei, iar seara ne adunăm aici, sub globul lămpii. Ne interesăm cât mai puţin cu putinţă de lumea dinafară şi de clica aceea care formează aşa zisa înaltă societate; ne simţim foarte bine, numai între noi!

Aici Emmi reuşi să se elibereze; după ce ieşi, o auziră trântind o uşă. Diederich şi Magda oferiră o imagine încă şi mai duioasă, când se aşezară la masa blând luminată. Domnul Kienast se uita dus pe gânduri cum se apropia punciul, adus de doamna Hessling, zâmbitoare şi calmă, într'un bol uriaş de sticlă. Şi în timp ce Magda îi umplea musafirului paharul, Diederich îl lămurea că, mulţumită acestei vieţi liniştite în sânul familiei, va fi cândva în stare să-şi mărite bine surorile.

— Atunci se va vedea că avântul întreprinderii le prinde bine fetelor, căci îşi au şi ele partea lor în fabrică, înafară de zestrea care le e pusă deoparte. Ei, şi dacă unul din viitorii mei cumnaţi va voi să-şi investească şi el capitalul în întreprindere...

Dar Magda, care văzu ce mutră îngrijorată face domnul Kienast, schimbă iute vorba. Îl întrebă despre toată familia lui şi se informă dacă trăia cu adevărat atât de singur. Atunci privirile lui o cuprinseră cu înduioşare şi-şi trase scaunul mai aproape de ea. Diederich asista la toată scena, bând şi depănând din degete. Încercă de mai multe ori să ia şi el parte la conversaţia celor doi, care păreau că nu bagă de seamă dacă mai e cineva prin preajmă.

— Aşa, vasăzică ţi-ai isprăvit cu bine stagiul militar, zise el cu un aer protector, mirându-se în acelaş timp de semnele pe care i le făcea domna Hessling dindărătul celor doi.

Abia când ea se strecură pe uşă afară, Diederich pricepu şi-şi luă paharul de punci ca să treacă la pian, în întunericul odăii de alături. Îşi plimbă alene mâinile pe clape şi nimeri la întâmplare nişte cântece studenţeşti, intonând cu voce tare: „Habar nu am ce-i

libertatea..." Când sfârşi trase cu urechea la ce se petrecea alături, dar din camera vecină nu se auzea nimic; parcă adormiseră; şi cu toate că ar mai fi avut poftă să-şi toarne un pic de punci, începu iar să cânte, din spirit de datorie: „In fundul pivniţei mă'mbăt..."

In mijlocul unui vers se auzi un scaun căzând; ar fi trebuit să fii surd ca să nu înţelegi de unde venea sgomotul. Dintr'o săritură, Diederich fu în salon:

— Ei, ei — zise el tare şi cu naivă sinceritate — s'ar părea că ai intenţii serioase!

Perechea se desfăcu din îmbrăţişare.

— Nu zic ba, răspunse Kienast.

Diederich se arătă deodată foarte mişcat. Cu ochii în ochii lui Kienast, îi strânse mâna; cu cealaltă mână o trase pe Magda spre el.

— Ei, asta-i surpriză, nu glumă! Domnule Kienast, fă-o fericită pe surioara mea. In mine veţi găsi totdeauna un frate bun, aşa cum cred că pot spune c'am fost şi până acum.

Şi, ştergându-şi ochii, strigă scoţând capul pe uşă:

— Mamă! Vino, că s'a întâmplat ceva!

Doamna Hessling aştepta chiar îndărătul canatului, dar, de prea mare emoţie, nu-şi putu mişca numai decât picioarele. Sprijinită de Diederich, ea intră clătinându-se, căzu la pieptul domnului Kienast şi-şi dădu drumul lacrimilor. Intre timp, Diederich se duse să bată la uşa Emmei, care se încuiase în cameră.

— Emmi, vino încoace. Să afli ce s'a întâmplat!

Fata deschise în sfârşit uşa, roşie ca focul de mânie.

— Dece-mi strici somnul? Imi pot închipui foarte bine ce s'a putut întâmpla. Ce-i nevoie să fiu de faţă la necuviinţele voastre!

Şi ar fi trântit din nou uşa la loc, dacă Diederich nu şi-ar fi vârît piciorul în deschizătură. El o certă cu asprime, spunându-i că ar merita, pentru purtarea ei lipsită de inimă, să nu se mai mărite niciodată. Nu-i îngădui nici să se îmbrace măcar, ci o trase afară, aşa cum era, numai în camizol şi cu părul despletit. Când ajunse pe coridor, Emmi i se smulse din mână.

— Ne faci de râs, şopti ea, şi ajunse înaintea lui

la logodnici, cu capul sus şi măsurându-i cu o privire batjocoritoare.

— Trebuia să se întâmple chiar aşa de târziu, în toiul nopţii ? întrebă ea.

— Ei, fericirea nu-şi alege ceasul !...

Kienast se uită la ea ; era mai înaltă ca Magda, iar obrazul ei, îmbujorat acum, părea mai plin în norul părului despletit, ce-i atârna bogat pe spate. Kienast îi ţinu mâna într'a lui mai mult decât era nevoie, şi când ea şi-o trase, el se întoarse spre Magda cu o vădită îndoială. Emmi îi aruncă surorii sale un surâs triumfător, le întoarse spatele şi dispăru, înaltă şi dreaptă, în timp ce Magda îşi apucase, îngrijorată, logodnicul de braţ. Dar veni Diederich, ţinând în mână un pahar de punci plin ochi, şi ceru proaspătului său cumnat să bea cu el *Bruderschaft.*

A doua zi de dimineaţă veni să-l ia dela hotel, ca să se ducă împreună la aperitive.

— Până la prânz n'ai decât să-ţi mai potoleşti dorul de farmecele femeieşti. Pe urmă, însă, trebue să mai vorbim şi câte ceva numai între noi, bărbaţii.

Ajunşi în berăria lui Klappsch, îi expuse clar situaţia : douăzeci şi cinci de mii de mărci bani peşin în ziua nunţii — actele se puteau vedea oricând — şi, împreună cu Emmi, un sfert din fabrică.

— Vasăzică, numai o optime !... constată Kienast ; la care Diederich răspunse :

— Ce, vreţi poate să mă spetesc muncind pentru voi degeaba ?

Urmă o tăcere apăsătoare. Diederich readuse buna dispoziţie :

— Prosit, Friederich !

— Prosit, Diederich ! zise şi Kienast.

Pe urmă, lui Diederich îi trecu deodată ceva prin cap :

— Depinde numai de tine să-ţi majorezi partea din câştigul fabricii, şi asta dacă investeşti ceva capital. Cum stai cu economiile ? La o leafă aşa de grozavă ca a ta !

Kienast răspunse că, în principiu, n'ar zice nu. Dar avea contract încă pe câtăva vreme cu firma Büschli & Co. Şi se aştepta chiar în cursul anului acestuia, la o sporire simţitoare a salariului; ar fi o crimă să-şi dea tocmai acum demisia.

— Şi, dacă-i vorba să pun bani în joc, vreau să mă ocup eu însumi de întreprindere! Cu toată încrederea pe care ţi-o acord, dragă Diederich...

Diederich pricepu unde bate. Kienast, la rândul lui, propuse:

— Dacă ai ridica zestrea la cincizeci de mii de mărci, Magda ar putea renunţa la partea ei în întreprindere.

Dar se izbi de încăpăţânarea dârză a lui Diederich.

— Ar fi împotriva ultimei dorinţe a răposatului meu tată, dorinţă care pentru mine este sfântă. Cum văd eu lucrurile în mare, partea Magdei poate să se urce, peste câţiva ani, la de zece ori mai mult decât suma pe care o ceri tu acum. Niciodată nu mi-aş ierta s'o păgubesc în aşa hal pe biata mea surioară!

Kienast rânji la auzul acestor motive. Sentimentul de familie al lui Diederich îi făcea cinste, dar el era de părere că numai văzând lucrurile în mare nu poţi ajunge prea departe. Şi Diederich, evident mâniat, întâmpină că, slavă domnului, nu are de dat socoteală nimănui de felul cum îşi conduce afacerile.

— Douăzeci şi cinci de mii de mărci numerar şi o optime din câştig, nimic mai mult.

Kienast bătu cu degetele în masă darabana.

— Incă nu ştiu dacă o pot lua pe sora ta în aceste condiţii, declară el. Imi mai rezerv încă ultimul cuvânt.

Diederich dădu din umeri şi-şi goliră amândoi halbele. Kienast trebui să vină cu el la masă; lui Diederich îi fusese frică să n'o şteargă. Din fericire, Magda era gătită şi mai ispititor decât cu o zi înainte.

„Parcă ar fi ştiut că acum i se hotărăşte soarta" gândi Diederich, admirând-o. Când ajunseră la desert, îl înfierbântase iar aşa de tare pe Kienast, încât el ceru ca nunta să se facă peste patru săptămâni.

— Ultimul tău cuvânt? întrebă Diederich glumeţ.

Ca răspuns, Kienast scoase verighetele din buzunar.

După masă, doamna Hessling ieşi în vârful picioarelor din odaia unde erau logodnicii şi Diederich se pregătea şi el să se retragă, dar ei îl invitară la o plimbare.

— Unde să mergem, şi unde sunt mama şi Emmi?

Emmi refuzase să meargă cu ei şi deaceea rămânea şi doamna Hessling acasă.

— Înţelegi, nu se face să fim văzuţi singuri, explică Magda.

Diederich fu cu totul de părerea ei. Îi scutură chiar praful care se prinsese pe jacheta ei de blană când intrase în fabrică. Era foarte atent faţă de Magda, şi asta numai fiindcă avusese succes.

O luară spre localul primăriei. Nu strica deloc, — nu-i aşa — să-i vadă lumea! Firește, primul om de care se izbiră pe Meisestrasse nu putea fi altul decât Napoleon Fischer. Îşi arătă dinţii rânjind la logodnici şi svâcni din cap spre Diederich, cu o privire plină de înţelesuri. Diederich se făcuse stacojiu; îi venea poftă să-l oprească pe individ şi să-i facă scandal în plină stradă, dar putea risca?

„Mare greşeală am făcut că m'am lăsat antrenat la familiarităţi cu bădăranul ăsta perfid! Tot ar fi mers şi fără el lucrurile! Acum îmi dă târcoale ca să nu uit că mă are la mână. Până la urmă o să mai apuc să văd că mă şi şantajează!" Dar, slavă domnului, înţelegerea cu maşinistul şef se petrecuse între patru ochi. Orice ar fi afirmat Napoleon Fischer despre el ar fi fost o simplă calomnie; Diederich putea să-l bage şi la puşcărie dacă voia. Totuşi, îl ura atât de înverşunat pentru complicitatea ce se stabilise între ei, încât, la douăzeci de grade sub zero, Diederich se înfierbântă şi începu să asude. Se uită împrejur. Nu-i cădea oare nicio cărămidă în cap lui Napoleon Fischer?

In Gerichtsstrasse, Magda socoti că plimbarea nu fusese fără de folos, căci la casa consilierului Harnisch le văzu stând la fereastră pe Meta Harnisch şi pe Inge Tietz. Şi Magda era sigură că, la vederea lui Kienast, făcuseră o mutră foarte neliniştită. Păcat că pe Kaiser-Wilhelm-Strasse era în acea zi puţină lume: doar maiorul Kunze şi doctorul Heuteufel, care, in-

trând la „Armonia", se uitară curioşi, de departe. Dar la colţul dinspre Schweinichenstrasse se întâmplă ceva la care Diederich nu se aşteptase defel; chiar în faţa lor mergeau doamna Daimchen şi Guste. Magda grăbi îndată pasul, vorbind cu mai multă vioiciune. Intr'adevăr, Guste întoarse capul aşa că Magda putu să spună:

— Doamnă inspector, vă prezint pe logodnicul meu, domnul Kienast.

Logodnicul fu examinat şi părea a le fi pe plac, căci Guste, care rămăsese doi paşi mai în urmă cu Diederich, îl întrebă, nu fără respect:

— Unde-aţi pus mâna pe el?

Diederich glumi:

— Ei, aşa de la îndemână ca dumneata nu poate oricine să-şi găsească logodnicul! In schimb, însă, ăsta e mai sigur.

— Iar începi? zise Guste, dar fără urmă de duşmănie. Intâlni chiar privirea lui Diederich şi oftă uşor.

— Al meu e veşnic plecat, dumnezeu ştie pe unde. Parc'aş fi văduvă!... Se uită dusă pe gânduri la Magda, care-şi ţinea logodnicul de braţ. Diederich zise:

— Morţii cu morţii, mai există destui oameni vii. Spunând asta o înghesui pe Guste până în zidul unei case şi o privi rugător în ochi. Faţa ei drăgălaşă şi plinuţă păru că se înduioşează pentru o clipă.

Din nenorocire ajunseseră la numărul 77, unde locuiau cele două doamne Daimchen, şi-şi luară rămas bun. Deoarece dincolo de Sachsentor nu mai era nimic de văzut, fratele şi sora, împreună cu domnul Kienast, o luară îndărăt spre casă. Magda, care se sprijinea de braţul logodnicului ei, spuse către Diederich, încurajându-l:

— Ei, ce crezi?

El se roşi ca para focului şi pufni pe nas.

— Ce, e ceva de crezut aici? mormăi Diederich, şi Magda râse.

In strada goală şi aproape întunecată le ieşi cineva înainte.

— Oare nu e?... întrebă Diederich, fără convingere. Dar omul se apropie; tânăr încă, îndesat, gros, cu o

pălărie moale cu boruri largi care fusese cândva elegantă. Mergea păşind cu vârfurile înăuntru.

„Ia te uită, e chiar Wolfgang Buck! gândi desamăgit Diederich. Şi Guste vorbeşte de el ca şi cum ar fi la capătul lumii. Trebue s'o desvăţ de minciuni!"

— Dumneata eşti! şi tânărul Buck îi strânse mâna lui Diederich. Imi pare bine că te văd!

— Şi mie... răspunse Diederich, cu toată dezamăgirea ce i-o pricinuise Guste, şi-şi prezentă cumnatul. Buck le ură fericire logodnicilor, apoi porni cu Diederich în urma lor.

— Te duceai la logodnica dumitale, nu-i aşa? spuse Diederich. E acasă, am condus-o până'n poarta casei...

— Da? făcu Buck şi dădu din umeri. O găsesc eu şi mai târziu, zise el flegmatic. Deocamdată, îmi face plăcere că te-am întâlnit iar. Convorbirea noastră de atunci, dela Berlin, unica noastră convorbire — nu-i aşa? — a fost extrem de interesantă.

Şi lui Diederich i se părea acum că fusese interesantă, deşi atunci nu făcuse decât să-l necăjească. Era foarte încântat de revederea asta.

— Da, ţi-am rămas dator cu o vizită. Dumneata ştii foarte bine câte lucruri ai de făcut în timpul când eşti la Berlin. Aici ai, în schimb, vreme berechet. Pustiu, nu? Când te gândeşti că trebue să ne petrecem toată viaţa în târgul ăsta! şi Diederich arătă şirul trist de case.

Wolfgang Buck adulmecă aerul cu nasul lui uşor încovoiat; părea că-l gustă cu buzele lui cărnoase şi privirea i se făcu deodată gânditoare.

— O viaţă trăită la Netzig... O viaţă întreagă... rosti el încet de tot. Asta ne aşteaptă. Oameni ca noi nu pot trăi numai pentru plăcerile lor. Dealtfel, plăceri se pot gusta destule şi aci... zâmbi el cu tâlc. Întâmplarea cu sentinela a făcut senzaţie până în straturile cele mai înalte ale societăţii.

— Ah, da... Diederich îşi scoase pântecele înainte. Iar ai ceva de criticat? Eu îţi declar însă că, în privinţa asta, sunt întru totul de partea maiestăţii sale.

Buck făcu un gest de împotrivire.

— Lasă-mă! Il cunosc eu!

— Eu îl cunosc şi mai bine... afirmă Diederich. Cine l-a văzut aşa cum l-am văzut eu, când ne aflam singuri, faţă în faţă şi ochi în ochi, la Tiergarten, în Februarie trecut, după scandalul cel mare, şi i-a admirat fulgerele din privire, aceeaşi privire ca a lui Frederic cel Mare, îţi spun eu : acela nu poate să nu aibă încredere în viitorul nostru.

— Încredere în viitorul nostru pentrucă are fulgere în priviri...

Diederich pufni :

— Lasă, că ştiu eu ! Dumneata nu crezi că se mai nasc personalităţi în vremurile noastre. Altminteri, ai fi ajuns şi dumneata un Lasalle sau un Bismarck !

— La urma urmei, aş putea, dacă aş vrea ! Sigur că da ! Tot aşa de bine ca şi el. Deşi, mai puţin favorizat de împrejurări !

Tonul îi era acum mai vioi şi mai convins.

— Important pentru fiecare din noi nu e să aducă schimbări mari în lume, ci să-şi dea sieşi impresia că o face. Pentru asta nu trebue să ai decât talent, şi talentul ăsta îl are împăratul !

Diederich era neliniştit şi se tot uita împrejur.

— Suntem numai între noi, e adevărat, şi cei doi din faţa noastră au lucruri mai importante să-şi spună, totuşi nu ştiu dacă...

— Tot mai crezi că am ceva împotriva lui ? Adevărul e că nu mi-e mai antipatic decât îmi sunt eu mie însumi. In locul lui l-aş fi luat şi eu la fel de în serios pe caporalul Lück, sau pe sentinela noastră din Netzig. Căci ce fel de putere e aceea care nu e ameninţată de nimic ? Abia când se întâmplă o revoluţie devii conştient de tine. Şi ce ar deveni împăratul dacă ar trebui să-şi spună că social-democraţii nici nu se gândesc la el, ci cel mult la o împărţire ceva mai practică a beneficiilor ?

— Oho ! făcu Diederich.

— Nu-i aşa ? Asta te-ar înfuria grozav ! Tot aşa şi pe el. Să trăieşti în marginea evenimentelor, să nu le poţi stăpâni mersul ci să fii târît de ele : e cam greu de suportat, nu-i aşa ?... In închipuire, ţi se deschid posibilităţi nemărginite ! Şi totuşi este incapabil să târ-

nească măcar ură, altfel decât prin vorbe şi prin gesturi. Căci de ce se agaţă cei care-l foarfecă ? Ce lucru grav s'a întâmplat ? Nici cazul Lück nu e altceva decât un simplu gest. Când mâna cade în jos, totul e ca şi mai înainte, numai că atât actorii cât şi publicul au încercat o anumită senzaţie. Şi asta, dragă Hessling, este azi, pentru noi, singurul lucru care are însemnătate. El însuşi, acela de care vorbim, el ar fi cel mai mirat dacă ar izbucni cu adevărat războiul de care vorbeşte întruna, sau revoluţia, pe care şi-a închipuit-o de o sută de ori !

— Pentru asta n'ar trebui să aştepţi prea mult ! strigă Diederich. Şi atunci ai să vezi că toţi cei însufleţiţi cu adevărate sentimente naţionale vor sta neclintiţi şi plini de devotament în jurul împăratului lor.

— Desigur ! Buck dădea din umeri din ce în ce mai des. Asta e orientarea obişnuită, aşa cum a dictat-o chiar el. Iar voi lăsaţi să vă dicteze el vorbele, şi felul vostru de a gândi n'a fost niciodată atât de bine organizat ca acum. Şi acţiunea ? Epoca noastră, prea stimatul meu contemporan, nu este pregătită pentru acţiune. Ca să-ţi poţi folosi din plin forţele vitale, trebue, înainte de toate, să trăieşti. Şi înfăptuirile îţi primejduesc viaţa.

Diederich se mânie :

— Nu cumva vrei să vorbeşti de laşitate în legătură cu...

— N'am formulat nicio judecată morală. Am vorbit doar de un fapt real din istoria noastră spirituală contemporană, care ne interesează pe toţi. Dealtfel, avem o scuză. Pentru cel care joacă pe scenă, orice acţiune e terminată, pentrucă el şi-a jucat întreg rolul. Ce mai vrea viaţa reală dela el ? Ştii dumneata pe cine va alege istoria ca tip reprezentativ al epocii noastre ?

— Pe împărat ! răspunse Diederich.

— Nu — zise Buck — pe actor.

Diederich izbucni într'un hohot de râs atât de violent, încât perechea din faţa lor se despărţi şi întoarse capul. Intre timp ajunseseră în piaţa teatrului ; vântul suflă tăios ; îşi continuară drumul.

— Ei, da... spuse Diederich. Trebuia să-mi dau mai

demult seama cum de-ai ajuns la ideea asta năstruşnică ! Dumneata eşti doar în permanent contact cu teatrul. Şi-l bătu pe umăr. Poate că ai de gând să te apuci şi dumneata de meseria asta ?

Ochii lui Buck clipiră neliniştiţi ; cu o mişcare a umărului se feri de mâna lui Diederich într'un mod pe care acesta îl socoti neamical.

— Eu ? Nu ! zise Buck ; şi amândoi tăcură, nemulţumiţi unul de altul, până ce ajunseră în faţa tribunalului :

— Ah, da ! Aşa-i ! Dumneata n'ai încă de unde şti dece am venit la Netzig.

— Ca să-ţi vezi logodnica, probabil !

— In parte, şi pentru asta. Dar, înainte de toate, pentrucă am sarcina să-l apăr pe cumnatul meu Lauer în proces !

— Dumneata eşti ?... In procesul Lauer ?...

Lui Diederich i se tăie răsuflarea şi se opri.

— Ei, da zise Buck şi dădu din umeri. Te miră ? Am fost admis de curând în baroul din Netzig, sunt avocat! Nu ţi-a spus tata ?

— Il văd cam rar pe tatăl dumitale... Ies foarte puţin. Ocupaţiile mele... Logodna asta...

Diederich bâlbâi.

— Atunci adesea trebue să fii... Te-ai stabilit definitiv aici ?

— Numai provizoriu... cred !

Diederich prinse din nou curaj şi zise :

— Trebue să-ţi mărturisesc că de foarte multe ori nu te-am înţeles chiar pe deantregul, şi cu atât mai puţin acuma, când ai colindat cu mine aproape tot oraşul.

Buck îl privi, clipind din ochi.

— Deşi în procesul de mâine eu sunt apărător, iar dumneata principalul martor al acuzării ? Doar o pură întâmplare. Rolurile ar fi putut fi împărţite şi altfel.

— Te rog ! se indignă Diederich. Stăm fiecare acolo unde se cuvine să stăm. Dacă dumneata n'ai niciun respect pentru profesiunea pe care o exerciţi...

— Respect ? Ce vrei să spui cu asta ? Nu tăgăduesc deloc faptul că-mi face plăcere pledoaria de

mâine. Am să-mi dau drumul ; o să fie un eveniment. Iar dumitale, domnule doctor, voi fi nevoit să-ţi spun multe lucruri neplăcute. Sper că n'ai să mi-o iei în nume de rău, asta ţine de meseria mea.

Lui Diederich începu să-i fie teamă.

— Dă-mi voie, domnule avocat. Dumneata cunoşti depoziţia mea ? Nu e deloc în defavoarea lui Lauer.

— Lasă asta la aprecierea mea, te rog !

Expresia de pe chipul lui Buck devenise îngrijorător de ironică.

Ajunseră în Meisestrasse.

„Procesul !" îşi zise Diederich, răsuflând din greu. Prins în vâltoarea ultimelor zile, uitase cu totul de proces şi se trezea acum în situaţia în care, de pe o zi pe alta, ştii că va trebui să ţi se taie amândouă picioarele. Guste, canalia aceea vicleană, dinadins nu-i spusese nimic despre sosirea logodnicului ei ; ca să-l vadă intrat în panică în ultimul moment !... Diederich îşi luă rămas bun dela Buck, înainte de a fi ajuns acasă. Numai să nu bage de seamă ceva Kienast ! Buck îi propuse însă, să intre la vreun local.

— Pare-mi-se, nu eşti prea dornic să-ţi vezi logodnica, pe cât s'ar zice ? întrebă Diederich.

— In momentul ăsta, am mai mare chef să beau un coniac.

Diederich râse ironic.

— Cred că de asta ai întotdeauna chef !

Ca să nu afle Kienast nimic, Diederich se mai întoarse odată cu Buck.

— Vezi dumneata — începu Buck pe neaşteptate — şi logodnica e printre întrebările pe care le pun soartei.

— Cum ?

— Dacă eu rămân într'adevăr avocat la Netzig, atunci Guste Daimchen e cu totul la locul ei. Dar sunt eu sigur de asta ? Pentru alte... eventualităţi care s'ar ivi în viaţa mea, am dincolo, la Berlin, o a doua legătură...

— Am auzit : o actriţă, zise Diederich roşind el în locul lui Buck, care mărturisea lucrul acesta într'un mod atât de cinic.

Apoi bâlbâi :

— Adică poţi considera că n'am spus nimic.

— Vasăzică ştii, încheie Buck. Lucrurile stau aşa, că deocamdată sunt prins acolo şi nu mă pot ocupa de Guste, aşa cum ar trebui. N'ai vrea să te ocupi dumneata de biata fată, în locul meu ? întrebă el simplu şi naiv.

— Eu, să...

— Ca să zic aşa, să mai mesteci un pic în cratiţa cu cârnaţi şi cu varză pe care am pus-o eu la fiert, câtă vreme mai am puţină treabă în altă parte. Avem doar amândoi multă simpatie unul pentru celălalt.

— Mulţumesc, zise Diederich, rece. Simpatia mea nu merge însă atât de departe. Insărcinează cu asta pe altcineva. Eu privesc viaţa ceva mai serios. Şi îl părăsi pe Buck.

In afară de imoralitatea individului, îl mai revolta şi familiaritatea lui lipsită de demnitate, chiar după ce se dovediseră iar adversari, atât în principii cât şi în fapte. „Ce nesuferit e să ai deaface cu un om de care nu te poţi dumiri ce hram ţine ! Ce mi-o fi pregătind el oare pentru mâine ?"

Acasă, îşi dădu drumul indignării. „Asta nu-i om, ci moluscă ! Şi atâta înfumurare. Să ne ferească dumnezeu familia de scepticismul ăsta distrugător ; e simptomul cel mai sigur de decadenţă a unei familii !" Se asigură dacă într'adevăr Kienast avea de gând să plece chiar în seara aceea.

— Ceva prea senzaţional nu va avea Magda prilej să-ţi scrie de aicea, zise el deodată şi începu să râdă ; dinspre partea mea, în oraş poate să plouă cu foc şi sânge, eu stau în biroul meu şi acasă, alături de ai mei!

Dar nici nu plecase bine Kienast, că se şi duse pe loc la doamna Hessling.

— Ei, unde mi-e citaţia care mi-a venit dela tribunal pentru mâine ?

Maică-sa trebui să-i mărturisească, înfricoşată, că dosise hârtia ameninţătoare.

— Nu voiam să-ţi strice dispoziţia sărbătorească, dragă Diederich.

Dar Diederich nu admise nicio scuză :

— Ce-mi mai umbli mie cu dragă Diederich! Tot din dragoste pentru mine o fi poate şi mâncarea din ce în ce mai proastă, afară de zilele când sunt musafiri, şi tot din dragoste pentru mine banii sortiţi gospodăriei se duc pe cârpele voastre? Credeţi că se prind şi la mine şiretlicurile voastre, gogoşile cu Magda, care şi-a făcut singură bluza de dantelă? Asta s'o spuneţi boului ăluia!

Magda protestă împotriva insultei adusă logodnicului ei, dar asta nu-i sluji la nimic.

— Tu, mai bine ai tăcea! Şi jacheta ta de blană e pe jumătate furată. Lucraţi mână'n mână cu servitoarea. Când o trimit după vin roşu, aduce din cel mai ieftin, iar restul îl băgaţi voi în buzunar...

Cele trei femei se îngroziră. Diederich ţipă şi mai tare. Emmi strigă că era aşa de furios pentrucă a doua zi va fi de ocara întregului oraş. La asta, Diederich nu mai putu riposta decât svârlind o farfurie de pământ. Magda se sculă, se duse până la uşă şi-i strigă:

— Eu, slavă domnului, nu mai am nevoie de tine!

Diederich se repezi turbat după ea.

— Te poftesc să bagi de seamă cum îmi vorbeşti! Dacă ţi-ai găsit în sfârşit un bărbat, nu e decât tot mulţumită mie şi sacrificiilor mele, pe care le fac necontenit pentru voi. Logodnicul tău s'a tocmit pentru zestre, de-ţi făcea mai mare sila. Tu nu eşti decât un supliment!

Aici Diederich simţi o palmă sdravănă şi, înainte de a-şi fi putut recăpăta răsuflarea, Magda era la ea în odaie şi uşa camerei ei încuiată pe dinăuntru. Diederich amuţi: rămase frecându-şi obrazul. Se mai indignă şi după aceea, dar resimţea şi un fel de satisfacţie, care precumpănea. Criza trecuse.

Peste noapte luase hotărîrea fermă să vină la tribunal cu oarecare întârziere şi, prin atitudinea sa, să dea de înţeles ce puţin îi pasă lui de toată afacerea asta. Dar nu-şi putu ţine hotărîrea; când ajunse în sala de şedinţe, încă se mai judeca procesul dinainte. Jadassohn, care arăta deosebit de ameninţător în roba

lui neagră, tocmai cerea doi ani de închisoare într'o casă de corecţie pentru un băiat din popor — un adolescent. Tribunalul nu-i dădu, ce-i drept, decât un an, dar osânditul izbucni în nişte urlete atât de înfricoşătoare, încât lui Diederich, care era şi el destul de neliniştit, i se făcu rău de milă. Ieşi din sală şi dădu buzna la toaletă, deşi pe uşă era scris : „Numai pentru domnul preşedinte". Indată după el apăru şi Jadassohn, care, văzându-l, dădu să se retragă, dar Diederich îl întrebă, fără întârziere, ce însemnează o casă de corecţie şi ce face acolo un deţinut, cum e condamnatul acesta. Jadassohn îi răspunse :

— Ehei ! Dacă ar fi să ne mai sinchisim noi şi de asta ! Şi se depărtă grăbit.

Inima lui Diederich se strânse şi mai tare când simţi ce prăpastie înspăimântătoare se deschidea între Jadassohn, care reprezenta aici puterea, şi el, care se încumetase să se apropie prea mult de angrenajul ei. O făcuse bine intenţionat, din nemăsurata lui evlavie pentru forţă: dar asta n'avea a face acum; trebuia, odată ajuns aici, să se poarte cu multă băgare de seamă, ca să nu-l prindă şi să-l sdrobească ; să se încovoaie şi să se facă mic, până când va scăpa. De s'ar putea întoarce iar la viaţa lui particulară ! Işi făgădui că, de acum încolo, va trăi numai spre folosul lui, mărunt, ce-i drept, dar bine precizat.

Afară, pe coridor, aştepta lume multă : public de rând şi din cel mai ales. Cele cinci surori Buck, gătite ca şi cum procesul cumnatului lor Lauer ar fi însemnat o mare cinste pentru familie, sporovăiau într'un grup cu Käthchen Zillich, cu mama acesteia şi cu doamna primar Scheffelweiss. Soacra primarului, dimpotrivă, se ţinea tot timpul după ginerele său şi, după privirile pe care le arunca fratelui domnului Buck şi prietenilor săi, Cohn şi Heuteufel, se putea vedea că pledează împotriva lor. Maiorul Kunze, în uniformă, stătea posomorît şi nu scotea nicio vorbă. Tocmai soseau şi pastorul Zillich cu profesorul Kühnchen, care, văzând atâta lume, se retraseră îndărătul unei coloane. Redactorul Nothgroschen, şters şi nebăgat în seamă de nimeni, umbla dela un grup la

altul. In zadar căuta Diederich pe cineva de care să se agaţe. Acum îi părea rău că interzisese familiei sale să vină la proces. Stătea în întuneric, după colţul coridorului, de unde scotea prudent numai capul. Deodată şi-l trase repede îndărăt. Venea Guste Daimchen cu mama ei! Fu numaidecât înconjurată de surorile Buck, ca o aliată preţioasă. In acelaş timp se deschise o uşă şi în pervazul ei apăru Wolfgang Buck, cu tocă şi în robă, de sub care i se vedeau ghetele de lac cu vârfurile întoarse înăuntru. Surâdea ceremonios, ca la o recepţie, dădea mâna cu toţi şi sărută mâna logodnicei sale. Spectacolul făgăduia, după el, să fie foarte frumos; procurorul e în formă bună, şi el la fel.

Pe urmă se duse la martorii citaţi de el şi începură să şuşotească împreună. In momentul acela amuţiră cu toţii, căci în capul scării apăruse acuzatul, domnul Lauer, şi, lângă el, nevastă-sa. Nevasta primarului i se agăţă acesteia de gât; cât era de curajoasă!

— Şi dece nu? răspunse femeia cu o voce adâncă şi plină. Nu ne simţim vinovaţi cu nimic, nu-i aşa, Karl?

Lauer zise:

— Sigur că nu, Judith!

Trecu tocmai consilierul de curte, Fritzsche. Se făcu tăcere şi în timp ce el dădea bună ziua fiicei bătrânului Buck, privirile tuturor se întâlniră clipind cu înţeles, iar soacra primarului spuse ceva cu jumătate de gură, ceva ce nu se auzi, dar i se putea citi în ochi.

Diederich fu descoperit de Wolfgang Buck în colţul lui umbrit. Avocatul îl trase de acolo şi-l duse la sora lui.

— Dragă Judith, nu ştiu dacă-l cunoşti pe valorosul nostru duşman, domnul doctor Hessling. Astăzi ne va nimici cu totul!

Dar doamna Lauer nu râse şi nici nu răspunse la salutul lui Diederich; îl privi doar cu o curiozitate necruţătoare. Era greu să înfrunţi privirea asta întunecată, cu atât mai greu cu cât femeia era atât de frumoasă. Diederich simţi cum i se urcă sângele în obraz; îngăimă:

— Domnul avocat glumeşte. Trebue să fie o greşeală la mijloc...

Atunci, pe faţa ei albă, sprâncenele i se ridicară în sus, colţurile gurii se lăsară expresiv în jos şi Judith Lauer îi întoarse spatele.

Apăru un aprod, iar Wolfgang Buck păşi, urmat de cumnatul său, în sala de şedinţă ; şi, cum uşa nu era tocmai larg deschisă, lumea se năpusti grăbită, iar publicul de rând fu covârşit de cel „ales". Fustele celor cinci surori Buck foşniră violent în această luptă. Diederich ajunse înăuntru cel din urmă şi trebui să se aşeze pe banca martorilor, alături de maiorul Kunze, care se trase numaidecât la o parte. Preşedintele Sprezius, care semăna cu un vultur bătrân şi mâncat de molii, anunţă de sus deschiderea şedinţei şi se adresă martorilor, spre a le aminti gravitatea jurământului — la care Diederich făcu îndată mutra pe care o făcea odinioară la ora de religie. Consilierul de curte Harnisch îşi punea în ordine nişte hârtii şi-şi căuta cu privirea prin public, fiica. Ceilalţi se uitau cu mult interes la bătrânul consilier Kühlemann, care, deşi bolnav, se sculase din pat şi-şi luase locul lui de-a stânga preşedintelui. Arăta foarte rău, şi soacra primarului pretindea că-şi va depune mandatul de deputat. „Ei, şi ce avea să se întâmple cu tot bănetul lui, după ce va muri ?" Pastorul Zillich îşi exprima, vorbind cu martorii, speranţa că bătrânul avea să-şi lase milioanele în scopul înălţării unei biserici ; profesorul Kühnchen însă avea îndoieli şi susţinea cu glas şoptit dar pătrunzător :

— Asta nu dă niciun ban, nici după moarte ; totdeauna a crezut că trebue să ia cu el tot ce-i al lui şi, dacă se poate, şi ce e al altora...

Preşedintele invită martorii să părăsească sala de şedinţă. Cum nu exista o sală anume pentru martori, ei se înghesuiră iarăşi la un loc, pe coridor. Domnii Heuteufel, Cohn şi fratele bătrânului Buck, se vârîră în firida unei ferestre. Sub privirea mânioasă a maiorului, Diederich se gândea chinuit :

„Acum e audiat acuzatul. Dacă aş şti măcar ce spune ! Aş fi tot atât de bucuros ca şi voi să-l descarc

de orice vină!" In zadar încerca el, adresându-se pastorului Zillich, să-şi afirme intenţiile paşnice: fusese cică totdeauna de părere că prea se umflaseră lucrurile. Zillich întoarse capul încurcat şi Kühnchen şuieră printre dinţi, depărtându-se:

— Aşteaptă puţin, drăguţă, o să-ţi tăiem noi pofta!

Desaprobarea mută a tuturor îl apăsa. In sfârşit, apăru aprodul:

— Domnul doctor Hessling!

Diederich se încordă ca să se prezinte în faţa spectatorilor după toate regulile corporaţiei din care făcuse parte. Se uita dârz, drept înainte; privirea doamnei Lauer se oprise acum asupra lui! Răsufla tare şi se cam clătina. La stânga, lângă supleantul care-şi privea unghiile, stătea Jadassohn, într'o poză ameninţătoare. Lumina ferestrei dindărătul lui îi făcea străvezii urechile mari, lucioase şi roşii. Toată atitudinea acestui om îi ordona lui Diederich o supunere atât de orbească, încât îşi întoarse ochii într'altă parte. La dreapta, în faţa acuzatului, şi ceva mai jos, şedea Wolfgang Buck proptindu-şi mâinile pe coapsele lui grase de pe care aluneca mereu roba, într'o atitudine neglijentă, dar cu o figură atât de inteligentă şi răspândind atâta seninătate în jurul său, de parcă ar fi fost personificarea zeului luminii. Preşedintele Sprezius rosti pentru Diederich formula jurământului, numai câte două cuvinte deodată, pronunţate cu condescendenţă. Diederich o repetă docil, jurând: pe urmă i se ceru să povestească cum decursese întâmplarea din seara aceea din birtul primăriei. Diederich începu:

— Grupul nostru era cam cu chef; la masa din faţa noastră stăteau deasemeni câţiva domni...

Cum el se opri brusc, în public se auziră râsete. Sprezius se supără şi, ca şi cum s'ar fi repezit cu ciocul lui de vultur la public, ameninţă că evacuează sala.

— Altceva mai ştii? întrebă el, morocănos.

Diederich dădu să se înţeleagă că din pricina afacerilor şi a altor preocupări, întâmplările din seara aceea începuseră să i se şteargă din minte.

— In cazul acesta, ca să-ţi împrospătez memoria, am să-ţi citesc declaraţia pe care ai făcut-o la primul

interogatoriu. Şi preşedintele ceru să i se aducă procesul verbal.

Din acest document Diederich află, spre uimirea lui şi cu durere, că făcuse în faţa judecătorului de instrucţie, consilierul de curte Friezsche, o declaraţie foarte precisă, în sensul că acuzatul proferase o insultă gravă la adresa maiestăţii sale împăratul.

Preşedintele îl întrebă ce mai avea de spus.

— Se poate să fi fost aşa îngână el — dar erau mai mulţi domni de faţă. Intrucât nu sunt sigur dacă acuzatul a fost cel care a spus asta, sau...

Sprezius se aplecă pe deasupra mesei:

— Gândeşte-te că vorbeşti sub prestare de jurământ. Ceilalţi martori vor atesta că dumneata te-ai îndreptat spre acuzat şi ai început cu el convorbirea de care ne ocupăm.

— Am făcut eu una ca asta? întrebă Diederich, roşu ca sfecla.

Toată sala izbucni într'un râs nestăpânit, chiar chipul lui Jadassohn se strâmbă într'un râniet dispreţuitor. Sprezius deschise gura ca să se repeadă; dar se ridică Wolfgang Buck. Chipul său molatic căpătă pe neaşteptate o expresie de mare energie când îl întrebă pe Diederich:

— După cât se vede, în seara aceea erai foarte beat?

Procurorul şi preşedintele tăbărîră de îndată pe el:

— Cer să nu se admită această întrebare! strigă Jadassohn strident.

— Onorată apărare — croncăni Sprezius — dumneavoastră nu puteţi decât să propuneţi întrebarea şi numai eu pot decide dacă o voi pune sau nu martorului.

Dar, spre uimirea lui Diederich, cei doi găsiră în avocatul apărării un adversar hotărît. Wolfgang Buck nu se lăsa; şi, cu o voce plină, de orator, aduse obiecţii preşedintelui, care încălca drepturile apărării. Ceru ca tribunalul să hotărască dacă el avea sau nu, conform procedurii, dreptul de a pune întrebări directe martorilor. Sprezius se sbătu degeaba, nu-i mai rămase altceva de făcut decât să dispară împreună

cu cei patru judecători, în camera de consiliu. Buck se uită triumfător în juru-i; verişoarele lui mişcară mâinile ca şi cum ar fi vrut să-l aplaude; între timp sosise şi tatăl lui şi se văzu cum bătrânul Buck îi face un semn de desaprobare fiului. Acuzatul, cu o figură de apoplectic furios, strânse mâna apărătorului său. Diederich, asupra căruia se îndreptau acum toate privirile, făcea sforţări mari ca să se ţină bine şi se uita împrejur ca şi cum ar fi căutat ajutor. Dar vai! Guste Daimchen îi ocoli privirea! Doar bătrânul Buck îi făcu prietenos un semn; declaraţia lui Diederich îi plăcuse. Se căzni chiar să-şi facă loc prin trecerea strâmtă dintre bănci, ca să-i întindă lui Diederich mâna lui moale şi albă.

— Iţi mulţumesc, dragă prietene, zise el. Ai tratat lucrurile aşa cum se cuvine. Şi, în faţa bunătăţii marelui om, lui Diederich, care se simţea părăsit de toţi, i se umeziră ochii. Abia după ce domnul Buck se aşezase iar la locul său, îi trecu prin minte că îi arătase atâta bunăvoinţă numai din interes! Cât despre fiul său, Wolfgang, nu era atât de moale cum îl crezuse! Desigur că discuţiile politice pe care i le impusese nu aveau alt rost decât să fie folosite aici, împotriva lui. Cinstea, adevărata cinste germană, nu mai exista. Nu te mai puteai încrede în nimeni. „Multă vreme voi mai fi oare condamnat să stau aici şi să mă văd privit de toţi cu ură?“

Din fericire, curtea îşi făcu din nou intrarea în sală. Bătrânul Kühlemann schimbă cu bătrânul Buck o privire de regret şi Sprezius dădu citire hotărîrii cu o vădită stăpânire de sine. Rămăsese în suspensie problema dacă apărătorul avea sau nu dreptul de a pune întrebări directe; întrebarea însăşi, anume dacă martorul fusese în seara aceea beat, fusese respinsă ca nefiind în legătură cu fondul. După aceea preşedintele vru să ştie dacă domnul procuror mai are de pus vreo întrebare martorului.

— Deocamdată nu, zise Jadassohn cu dispreţ. Cer însă ca martorul să mai rămână la dispoziţia curţii.

Şi Diederich îşi putu relua locul. Jadassohn ridică vocea :

— Afară de asta, cer imediata citare a judecătorului de instrucţie doctor Fritzsche, ca să declare care erau până acuma sentimentele martorului Hessling faţă de acuzat.

Diederich se înfricoşă ; în sală privirile tuturor se întoarseră spre Judith Lauer ; chiar şi cei doi supleanţi dela masa de pe estradă se uitară înspre ea. Cererea lui Jadassohn fu încuviinţată.

Fu chemat pe urmă pastorul Zillich ; după prestarea jurământului i se ceru şi lui să spună ce ştie asupra incidentului din noaptea aceea. Pastorul declară că în acea zi fusese copleşit de prea multe şi conştiinţa lui de creştin fusese pusă la grea încercare, căci pe străzile Netzigului se vărsase sânge, fie chiar şi într'un scop patriotic.

— Asta nu ne priveşte pe noi, hotărî Sprezius ; şi chiar în momentul acela intră în sală prefectul, domnul von Wulckow, îmbrăcat în haine de vânătoare, cu nişte cizme înalte, pline de noroi. Toţi se uitară la el ; preşedintele, din jilţul lui, îi făcu o plecăciune iar pastorul Zillich începu să tremure. Jadassohn merse chiar până la a-i spune, cu o expresie înspăimântător de vicleană :

— Domnule pastor, în calitatea dumitale de cleric, n'ar mai trebui să-ţi atrag eu atenţia asupra sfinţeniei jurământului pe care l-ai prestat !

Atunci Zillich se supuse şi trebui să recunoască, în sfârşit, că auzise într'adevăr, fără nicio urmă de îndoială, cuvintele de care era învinuit Lauer. Acuzatul sări în sus şi bătu cu pumnul în bancă.

— Numele împăratului nu l-am pronunţat ! M'am ferit !

Apărătorul său îi făcu semn să se liniştească şi interveni :

— Vom aduce dovada că numai intenţia de provocare a martorului Hessling l-a făcut pe acuzat să spună unele cuvinte denaturat redate aici.

Deocamdată, îl ruga pe domnul preşedinte să pună martorului Zillich întrebarea dacă nu ţinuse cumva o predică îndreptată făţiş împotriva aţâţărilor martorului

Hessling. Pastorul Zillich îngână că îndemnase doar în mod general pe credincioşi la împăciuire şi că astfel — în calitate de reprezentant al religiei — nu-şi făcuse decât datoria. Buck mai voia să ştie încă ceva :

— N'are cumva pastorul Zillich acum, în ultima vreme, vreun interes special să se pună bine cu principalul martor al acuzării, doctorul Hessling, având în vedere că fiica sa...

Jadassohn interveni, protestând împotriva acestei insinuări. Sprezius o înfieră ca necuviincioasă, iar din tribună se stârni un murmur de desaprobare printre femei. Prefectul se aplecă pe deasupra băncii spre bătrânul Buck şi rosti răspicat :

— Frumoase glume mai face băiatul dumitale !

Intre timp fusese chemat martorul Kühnchen. Bătrânelul se repezi în sală ; ochelarii îi sclipeau. Îşi strigă dela uşă numele şi vârsta şi recită formula jurământului înainte de a-i fi dictată. După aceea însă, fu cu neputinţă să se mai scoată altceva dela el, decât că, în seara critică, valul de însufleţire naţională se dovedise foarte puternic. Mai întâi, fapta glorioasă a sentinelei ! Pe urmă, măreaţa scrisoare a maiestăţii sale, cu profesiunea de credinţă faţă de creştinismul pozitiv !

— Cum s'a petrecut scandalul cu acuzatul ? Domnilor judecători, despre asta nu ştiu nimic, căci tocmai aţipisem şi eu un pic.

— Dar după aceea, nu s'a mai vorbit nimic despre această întâmplare ? insistă preşedintele.

— Eu nu ! zise Kühnchen. Eu m'am pronunţat numai asupra glorioaselor noastre fapte dela şaptezeci : Franctirorii ! am zis eu. Ce mai şleahtă de derbedei. Am rămas cu un deget ţeapăn din cauza muşcăturii unui franctiror şi asta numai pentrucă voiam să-i tai niţeluş gâtul cu sabia ! Mare mişelie din partea lui ! Şi Kühnchen voia să-şi arate judecătorilor degetul.

— Destul, croncăni Sprezius şi iar ameninţă cu evacuarea sălii.

Inaintă apoi maiorul Kunze, ţeapăn, lunecând ca pe roate ; îşi depuse jurământul cu o voce în care se desluşeau parcă ocări la adresa lui Sprezius. Pe

urmă declară scurt că el n'are nimic de a face cu toată chestia asta, căci venise la birt ceva mai târziu.

— Tot ce pot să vă spun este că purtarea domnului doctor Hessling îmi miroase a denunț... polițienesc.

Dar, de câtva timp, în sală mirosea a cu totul altceva. Nimeni nu-și dădea seama de unde venea mirosul; în tribuna publicului, vecinii se bănuiau reciproc și se depărtau discret unul de altul, cu nasul în batiste. Președintele adulmeca aerul și bătrânul Kühlemann, care adormise cu bărbia'n piept, se mișca agitat prin somn.

Cum președintele Sprezius îi obiectă că domnii care-l informaseră de incident erau însuflețiți de sentimente naționale, maiorul nu răspunse decât că asta nu-l privește pe el și că pe domnul doctor Hessling abia atunci îl cunoscuse. Interveni atunci Jadassohn; urechile îi străluceau; cu vocea tăioasă ca un cuțit, el zise:

— Domnule martor, vă întreb dacă nu cumva-l cunoașteți poate ceva mai bine pe acuzat! Fiți bun și spuneți-ne dacă acuzatul nu v'a împrumutat cumva o sută de mărci, acum opt zile...

In sală se lăsă o tăcere înfricoșată și toți se uitară țintă la maiorul în uniformă, care stătea acolo, bâlbâindu-și răspunsul. Indrăzneala lui Jadassohn făcu impresie. El își folosi succesul bătând fierul cât era cald și izbuti să-l facă pe Kunze să admită că indignarea domnilor cu concepții naționale față de cuvintele lui Lauer fusese tot atât de sinceră ca și a lui. Nu mai era nicio îndoială, acuzatul vorbise de maiestatea sa!

De astă dată Wolfgang Buck nu se mai putu stăpâni.

— Dacă domnul președinte găsește neapărat necesar să aprobe pe domnul procuror atunci când acesta-și insultă propriii săi martori, nouă puțin ne pasă!

Indată, Sprezius se repezi să-l sfâșie și alta nu.

— Domnule avocat! Treaba mea ce aprob și ce nu!

— Tocmai asta spuneam și eu, continuă Buck liniștit. In ceeace privește cazul nostru, susținem, ca și înainte, și o vom dovedi cu martori, că acuzatul nu s'a

gândit nicidecum la maiestatea sa — vorbind așa cum s'a exprimat.

— M'am ferit! strigă acuzatul.

Buck continuă:

— Totuși, dacă i se va atribui o asemenea afirmație, cer să fie interogat redactorul *Almanahului Gotha*, în calitate de expert, ca să ne spună ce prinți domnitori germani au sânge evreesc.

Apoi se așeză la loc, mulțumit peste măsură de murmurul de senzație care străbătuse sala. Se auzi un bas tunător.

— Nemaipomenit!

Sprezius voia să se repeadă, dar observă la timp cine fusese: — Wulckow! Se trezise până și Kühlemann. Magistrații șușotiră ceva între ei; pe urmă președintele anunță că se respinge cererea apărării, deoarece în materie nu se acceptă dovedirea veracității afirmației. Manifestarea lipsei de respect constituie în sine delictul. Buck era învins; obrajii lui dolofani se lăsară în jos cu o expresie de tristețe copilărească. Se auziră hohote înfundate. Soacra primarului fu singura care râse tare; Diederich, de pe banca martorilor, îi era recunoscător. Ascultând, simțea înfricoșat cum opinia publică trece dintr'o parte într'alta, apropiindu-se, încetul cu încetul, de cei care se dovedeau mai îndemânatici și mai puternici. Schimbă o privire cu Jadassohn.

Veni la rând redactorul Nothgroschen. Cenușiu și șters, ieșise ca din pământ și își făcu depoziția perfect, ca un martor de profesie. Toți câți îl cunoșteau erau peste măsură de mirați; nu-l văzuseră niciodată atât de sigur de sine. Își amintea totul, și-l înfundă rău de tot pe acuzat, vorbind curgător, ca și cum ar fi recitat un articol de fond. Din când în când, președintele îl încuraja dându-i mură în gură replica potrivită, ca unui elev exemplar. Buck — care avusese timp să se reculeagă — aminti de atitudinea ziarului *Netziger Zeitung* față de Lauer. La aceasta redactorul răspunse:

— Noi suntem un ziar liberal; deci imparțial. Noi oglindim opinia publică. Și, de vreme ce în momentul de față, în această împrejurare opinia publică e defavorabilă acuzatului...

Nu mai încăpea îndoială că se informase încă înainte de a intra în sală — pe coridor! Buck adoptă un ton batjocoritor:

— Constat că martorul interpretează destul de ciudat obligaţia pe care şi-a luat-o prestând jurământul.

Dar Northgroschen nu se intimidă cu una cu două.

— Eu sunt ziarist, declară el, şi adăugă:

— Rog pe domnul preşedinte să mă apere de insultele reprezentantului apărării.

Sprezius nu se lăsă rugat de două ori; şi când redactorul îşi termină depoziţia, se arătă mulţumit de el.

Ceasul bătu douăsprezece; Jadassohn îl anunţă pe preşedinte că judecătorul de instrucţie doctor Fritzsche se afla la dispoziţa tribunalului. Fu chemat — şi, deabia se arătă pe uşă că toţi ochii se îndreptară iscoditori când asupra lui, când asupra Judithei Lauer. Ea se făcuse palidă, şi ochii ei negri, care-l urmăriră până când ajunse în faţa judecătorului, exprimau o stăruinţă mută; dar Fritzsche îi evită privirea. Găsiră toţi că şi el arăta rău, dar înaintă cu pas hotărît. Diederich constată că, pentru această împrejurare, Fritzsche îşi alesese, dintre cele două atitudini obişnuite ale lui, pe cea seacă, oficială.

Ce impresie avusese despre martorul Hessling în timpul instrucţiei? Fu de părere că martorul îşi făcuse declaraţia în deplină libertate şi neinfluenţat de nimeni, dându-i forma unei povestiri vioaie, căci impresiile îi erau încă proaspete în minte. După cercetările întreprinse de el, i se părea neîndoielnic că puteai avea toată încrederea în martorul audiat. Faptul că azi memoria martorului nu mai era aşa de limpede, se putea explica prin emoţia momentului...

— Dar acuzatul?

In clipa asta simţeai că toată sala e numai ochi şi urechi. Fritzsche înghiţi în sec. Şi acuzatul îi făcuse, lui personal, o impresie mai curând bună, cu toate învinuirile care apăsau asupra lui.

— Faţă de declaraţiile contradictorii ale martorilor,

îl socotiţi capabil pe pârît de un asemenea delict? — întrebă Sprezius.

Fritzsche răspunse:

— Pârîtul e un om cultivat; cred că s'a ferit să întrebuinţeze cuvinte făţiş insultătoare.

— Aşa spune şi acuzatul, observă preşedintele, sever.

Fritzsche începu să vorbească mai repede, arătând că prin însăşi situaţia lui civică, acuzatul era obişnuit să îmbine autoritatea cu tendinţele cele mai larg progresiste. Se considera, în tot cazul, mai înţelept şi mai îndreptăţit la critică decât majoritatea celorlalţi oameni. Se putea deci bănui că, în stare de surescitare — şi era probabil surescitat de incidentul împuşcării lucrătorului de către sentinelă — dăduse părerilor sale politice o expresie care, inocentă în aparenţă, lăsa să se întrevadă o intenţie insultătoare.

In acest moment se putu observa cum preşedintele şi procurorul răsuflară uşuraţi. Consilierii Harnisch şi Kühlemann priveau cum se agita publicul, care manifesta un viu interes. Supleantul din stânga continua să-şi contemple unghiile, iar cel din dreapta, un tânăr cu expresie gânditoare, îl măsura din ochi pe acuzat, care se afla chiar în faţa lui. Mâinile acuzatului se încleştau nervos pe rezemătoarele băncii, iar ochii, căprui şi puţin bulbucaţi, şi-i ţinea aţintiţi asupra nevestei lui. Judith Lauer se uita însă fix la Fritzsche, cu gura întredeschisă, dusă parcă pe altă lume, cu o expresie de suferinţă, de ruşine şi de slăbiciune. Soacra primarului rosti desluşit:

— Şi când te gândeşti că are doi copii!

Deodată, păru că Lauer băgase de seamă şoaptele dimprejur şi nenumăratele priviri care i-o ocoleau pe a lui. Se încovoie şi sângele i se retrase atât de brusc din obrajii roşii ca racul, încât tânărul supleant, speriat, tresări fără să vrea.

Diederich, care se simţea din ce în ce mai la largul său, era poate singurul care mai urmărea dialogul dintre preşedinte şi judecătorul de instrucţie. Ce om şi Fritzsche ăsta! Nimănui, nici chiar lui Diederich, nu-i fusese la început atât de nesuferită afacerea asta. Nu

căutase oare Fritzsche să influenţeze mărturia lui Diederich într'un chip aproape vinovat? Şi totuşi, procesul verbal al audierii sale la instrucţie fusese foarte împovărător şi cu atât mai mult depoziţia lui Fritzsche. Nici acesta nu procedase cu mai puţină lipsă de menajamente ca Jadassohn. Legăturile lui strânse şi cu totul speciale cu familia Lauer nu putuseră să-l înstrăineze dela datoria lui, aceea de a apăra puterea. Niciun sentiment omenesc nu se putea împotrivi puterii!... Ce învăţătură pentru Diederich!... Wolfgang Buck o luă în seamă şi el în felul lui. Se uita la Fritzsche de jos în sus şi făcea o mutră de parcă-i venea greaţă.

Când judecătorul de instrucţie se îndreptă spre uşă, mişcându-şi trupul cu o desinvoltură care părea cu totul nefirească, în sală se auziră şoapte. Soacra primarului, uitându-se prin lornion la soţia acuzatului, spuse tare:

— Frumoasă adunătură!

Nimeni nu o contrazise; începuseră să lase toţi familia Lauer în voia soartei Guste Daimchen îşi muşca buzele, iar Käthchen Zillich îi aruncă grăbit o ochiadă furişă lui Diederich, pe sub gene. Doctorul Scheffelweiss se înclină în faţa şefului familiei Buck, îi strânse mâna şi-i spuse dulceag:

— Nădăjduesc, scumpe prietene şi protector, că totul se mai poate încă termina cu bine.

Preşedintele porunci aprodului:

— Poftește-l înăuntru pe martorul Cohn!

Era rândul martorilor apărării. Preşedintele adulmecă în aer.

— Aici miroase urît, zise el. Krecke, deschide una din ferestrele din fund!

Şi căută cu privirea în rândurile publicului mai puţin ales, care stătea înghesuit în ultimele bănci. Dimpotrivă, pe băncile din faţă era mai mult loc liber, mai ales în jurul prefectului von Wulckow îmbrăcat în jacheta lui de vânătoare, asudată tare... Fereastra deschisă, prin care răbufni în sală un vânt tăios, stârni proteste printre ziariştii veniţi anume din capitală, înghesuiţi acolo, în fund. Dar fu deajuns ca Sprezius

să-şi îndrepte ciocul spre ei, că se şi ghemuiră în surtucele lor cu gulerele ridicate, resemnaţi.

Jadassohn îl întâmpină pe martor cu o privire triumfătoare, sigur de izbândă. Sprezius lăsă martorul să vorbească un timp. Dela o vreme, Jadassohn îşi drese glasul; ţinea în mână un act.

— Martor Cohn — începu el — dumneata eşti din 1889 proprietarul unui magazin universal care-ţi poartă numele? Apoi, brusc: Recunoşti că, îndată după fundarea lui, unul din furnizorii dumitale, un oarecare Lehmann, s'a sinucis prin împuşcare chiar în localul magazinului dumitale?

Şi se uită la Cohn cu satisfacţie diabolică: efectul vorbelor sale fu extraordinar. Cohn începu să se înnăbuşe şi să gâfâe.

— Iarăşi calomnia asta învechită! ţipă el. N'am niciun amestec în afacerea asta! Nu s'a omorît din pricina mea! Era nenorocit în căsnicie! Am pătimit destul în viaţa mea din pricina acestei poveşti şi omul ăsta începe acuma iar!

Protestă şi apărarea. Sprezius se repezi la Cohn:

— Domnul procuror nu e „omul ăsta" pentru dumneata! Iar pentru cuvântul „calomnie", tribunalul îl pedepseşte pe martor cu o amendă de cincizeci de mărci.

Cu aceste cuvinte, interogarea lui Cohn se termină. Fu audiat fratele domnului Buck. Pe acesta, Jadassohn îl întrebă direct:

— Martor Buck, se ştie că afacerile dumitale merg cam prost; din ce trăieşti dumneata?

Atunci se iscă în sală un murmur atât de stăruitor, încât Sprezius interveni repede:

— Domnule procuror, crezi că această întrebare e la locul ei?

Dar Jadassohn era pregătit pentru toate:

— Domnule preşedinte, acuzarea are tot interesul să dovedească aici că martorul depinde din punct de vedere material de rudele sale şi mai ales de cumnatul său, acuzatul. Increderea pe care-o putem avea în martor, depinde în mare parte de asta...

Inaltul şi elegantul domn Buck tăcea, cu capul în pământ.

— Asta ajunge, zise Jadassohn şi preşedintele concedie martorul Sub privirile mulţimii cele cinci surori Buck se strânseră pe bancă una într'alta, ca o turmă de miei sub furtună. Publicul mai de rând, care ocupa ultimele şiruri de bănci, râse cu vădită ostilitate. Sprezius ceru binevoitor să se facă tăcere şi dispuse să fie chemat martorul următor, Heuteufel.

Heuteufel nu-şi ridicase încă bine mâna ca să jure când Jadassohn întinse spre el un braţ, cu un gest dramatic.

— Vreau, înainte de toate, să pun martorului întrebarea dacă recunoaşte că vorbele insultătoare la adresa maiestăţii sale, care constituesc delictul de faţă, au fost aprobate şi chiar întărite de el ?

Heuteufel răspunse :

— Nu recunosc nimic !... la care Jadassohn îi puse în faţă declaraţia lui dela instrucţie.

Şi, ridicând glasul, urmă :

— Cer tribunalului să nu mai ia jurământul acestui martor, deoarece e bănuit de a fi fost complice la delict.

Apoi, şi mai tăios:

— Principiile politice ale martorului pot fi socotite de onorata curte ca notorii. Martorul face parte din rândul acelor oameni pe care maiestatea sa i-a denumit, pe drept cuvânt, indivizi fără de patrie. Afară de asta, martorul se ocupă şi cu anumite întruniri periodice, pe care el le denumeşte „agape duminicale ale oamenilor liberi", şi cu răspândirea celui mai înverşunat ateism. Asta ajunge ca să caracterizeze atitudinea lui faţă de un monarh creştin.

Şi, ca o dovadă de evlavie creştină, urechile lui Jadassohn răspândeau un nimb ce avea strălucirea unei adevărate profesiuni de credinţă. Wolfgang Buck se sculă, zâmbi sceptic şi spuse că, evident, convingerile religioase ale domnului procuror erau de o severitate monahală şi nu i se putea, de bună seamă, cere să considere pe un necreştin ca om demn de încredere. Probabil însă că tribunalul va fi de altă pă-

rere şi va respinge cererea domnului procuror. Atunci se deslănţui furia lui Jadassohn. Pentru insulta adusă persoanei sale, cerea ca apărătorul să fie amendat cu o sută de mărci. Tribunalul se retrase în sala de deliberare. In sala de şedinţe izbucni numaidecât un schimb aprins de păreri contradictorii. Doctorul Heuteufel îşi vârîse mâinile în buzunare şi se uita lung la Jadassohn; acesta, nemaisimţindu-se ocrotit de forţa justiţiei, fu cuprins de panică şi se retrase instinctiv spre perete. Cel care îi veni în ajutor fu Diederich, căci avea să-i comunice la ureche ceva important... Dar judecătorii se şi întorceau. Prestarea jurământului martorului Heuteufel se amâna deocamdată. Pentru insulta adusă domnului procuror, apărătorului i se aplicase o amendă de optzeci de mărci.

In decursul interogatoriului care urmă, apărătorul ceru să fie întrebat martorul, în calitate de prieten intim al acuzatului, cum judecă el viaţa de familie a acestuia. Heuteufel schiţă un gest, în sală se făcu vâlvă : toţi înţeleseseră. Dar oare Sprezius admitea întrebarea ? Deschisese gura s'o respingă, dar îi trecu tocmai la timp prin cap că un amănunt atât de senzaţional nu era un lucru de lepădat — şi Heuteufel începu să aducă elogii vieţii exemplare de familie a soţilor Lauer ; Jadassohn îi sorbea cuvintele, clocotind de nerăbdare. In sfârşit, când putu să-şi strecoare şi el întrebarea, izbucni cu o voce de nemaipomenit triumf:

— N'ar vrea martorul să ne spună ce fel de femei sunt acelea pe care le cunoaşte domnia sa şi dela care ar putea învăţa ce înseamnă viaţa de familie, şi dacă dânsul nu frecventează deseori o anumită casă care, în jargonul străzii, poartă numele de «Micul Berlin»?

In timp ce încă vorbea, Jadassohn putu să-şi dea seama că doamnele din public, precum şi judecătorii, făcuseră nişte mutre foarte scandalizate. Principalul martor al apărării fusese sdrobit ! Heuteufel mai încercă să replice :

— Domnul procuror ar trebui să ştie asta ! Ne-am întâlnit doar, deseori, acolo.

Dar replica lui nu sluji la altceva decât să-l facă pe Sprezius să-l amendeze cu cincizeci de mărci.

— Martorul să rămână în sală, hotărî, ca încheiere, preşedintele. Tribunalul mai are nevoie de dânsul, pentru stabilirea faptelor.

Heuteufel zise:

— Dinspre partea mea, sunt foarte lămurit asupra felului cum decurg lucrurile aici şi aş prefera să părăsesc localul.

Cele cincizeci de mărci se făcură numaidecât o sută. Wolfgang Buck se uită neliniştit împrejur. Părea că adulmecă atmosfera din sală, strâmbând din nas, ca şi cum atmosfera ar fi răbufnit prin acel miros ciudat care, de când se închisese fereastra, umpluse din nou sala. Buck îşi dădu seama că toate simpatiile cu care fusese primit la început erau acum înnăbuşite, iar mijloacele lui de luptă cu totul zădărnicite. Căscau toţi, şi feţele lungite de foame, nerăbdarea judecătorilor care trăgeau mereu cu ochiul la ceas, nu prevesteau nimic bun. Sări deci să salveze ce mai putea fi salvat! Şi, cu glas energic, ceru interogarea altor martori în şedinţa de după amiază.

— Intrucât domnul procuror pune, în mod sistematic, la îndoială declaraţiile tuturor martorilor noştri, suntem gata să dovedim buna reputaţie a acuzatului prin declaraţiile persoanelor celor mai de seamă din Netzig. Nu mai puţin decât primarul oraşului, domnul doctor Scheffelweiss, va depune mărturie, în faţa tribunalului, de meritele cetăţeneşti ale acuzatului. Domnul prefect von Wulckow nu va putea decât să confirme sentimentele patriotice ale acuzatului şi credinţa sa faţă de împărat!

— Ei, aşi! se auzi răsunând din spaţiul liber din faţa băncilor, vocea de bas profund a lui Wulckow.

Buck îşi încordă glasul.

— Cât despre virtuţile sociale ale acuzatului, vor garanta pentru el toţi lucrătorii lui...

Şi Buck se aşeză gâfâind. Jadassohn observă cu răceală:

— Domnul apărător propune, după cum văd, un plebiscit.

Judecătorii se consultară în şoaptă şi Sprezius anunţă că, din cererea apărării, tribunalul admite nu-

mai audierea primarului, doctorul Scheffelweiss. Cum primarul era în sală, fu citat fără întârziere.

Ieşi din banca lui, opintindu-se. Nevasta şi soacra, se ţineau de el, de-a dreapta şi de-a stânga lui, şi-i făceau în grabă anumite recomandaţii, care trebue să fi fost contradictorii, căci primarul sosi în faţa judecătorilor cu totul zăpăcit.

De ce fel de principii dă dovadă acuzatul în viaţa cetăţenească? In această privinţă, doctorul Scheffelweis avea numai lucruri bune de spus. De pildă, la şedinţele consiliului orăşenesc, el insistase pentru repararea celebrei case a clerului, unde, după cum se ştia, e păstrat smocul de păr pe care Martin Luther îl smulsese din coada diavolului. Ce-i drept, acuzatul susţinuse şi ridicarea clădirii menite „Frăţiei libere", şi prin aceasta nu se putea tăgădui că stârnise un val de nemulţumire. In relaţiile de afaceri, acuzatul se bucura de stima tuturor; reformele sociale pe care le introdusese în fabrica lui erau admirate de mulţi — deşi, firește, unii aveau de obiectat că prin acestea nu făcea decât să provoace pretenţii nemăsurate printre lucrători şi astfel să contribue poate la izbucnirea răzmeriţei.

— Domnul martor — întrebă apărătorul — îl crede capabil pe acuzat de delictul de care este învinuit?

— Pe de o parte — răspunse Scheffelweiss — desigur că nu.

— Dar pe de altă parte? întrebă procurorul.

Martorul răspunse:

— Pe de altă parte, cu siguranţă că da.

După acest răspuns, primarului îi fu îngăduit să se retragă; cele două doamne care constituiau familia sa îl primiră la fel de nemulţumite, una ca şi cealaltă. Preşedintele se pregătea să ridice şedinţa, când Jadassohn îşi drese glasul. El propunea să fie audiat încă odată martorul doctor Hessling, care dorea să-şi completeze declaraţia. Sprezius clipea nemulţumit din ochi; publicul care tocmai ieşea din bănci bombăni cu glas tare — dar Diederich şi înaintase hotărît şi-şi începuse, cu o voce limpede, depoziţia. După o matură gândire, ajunsese la concluzia că putea să-şi menţină

în întregime declarația făcută la instrucție ; o repetă, dar mai pe larg și mai sdrobitoare. Începu cu împușcarea lucrătorului și reproduse observațiile critice ale domnilor Heuteufel și Lauer. Auditorii, care uitaseră preliminariile procesului, urmăreau acum lupta de păreri ce avusese loc începând cu sângerosul incident de pe strada stropită cu sânge ce purta numele împăratului Wilhelm și se vedeau duși de declarațiile martorului până în birtul din subsolul primăriei ; aveau în fața ochilor taberele dușmane orânduite în vederea luptei decisive, și parcă-l vedeau pe Diederich înaintând cu spada ridicată și provocându-l pe acuzat la o luptă pe viață și pe moarte, sub candelabrul gotic.

— Căci, domnilor judecători, nu mai tăgăduesc ; l-am provocat ! Va rosti el oare cuvântul cu care să-l pot înfunda ? L-a rostit, domnilor judecători, l-am înfundat și cu asta nu mi-am făcut decât datoria de cetățean, și mi-aș îndeplini-o și acum chiar dacă asta ar atrage după sine încă și mai multe prejudicii decât acelea pe care mi-a fost dat să le sufăr în ultima vreme, atât în societate cât și în afaceri ! Domnilor judecători, idealismul desinteresat este un privilegiu al germanului, și acest privilegiu germanul îl va manifesta nestrămutat, chiar dacă s'ar putea întâmpla să-i mai scadă uneori curajul în fața mulțimii dușmanilor. Adineaori, când șovăiam în declarația mea, nu era numai dintr'o slăbire a memoriei, cum mă scuza binevoitor judecătorul de instrucție ; era, o mărturisesc, și o ezitare — de înțeles poate în fața greutății luptei în care trebuia să mă angajez. Dar mă angajez în această luptă, căci însăși maiestatea sa, înaltul nostru împărat, mi-o cere...

Diederich continuă să vorbească curgător, cu o frază plină de avânt, care-ți tăia răsuflarea. Jadassohn avu impresia că martorul începe să-i fure cu anticipație efectele rechizitoriului și se uita neliniștit la președinte. Dar, după câte se vedea, Sprezius n'avea de gând să-l întrerupă pe Diederich. Cu ciocul său de vultur asvârlit înainte, nemișcat și fără să clipească măcar, el se uita la figura impunătoare a lui Diederich și la ochii lui, care fulgerau amenințător. Chiar și bă-

trânul Kühlemann, cu buza de jos lăsată, asculta. Numai Wolfgang Buck, stând pe scaunul lui, cu trupul aplecat înainte, îl pândea, plin de încordare, pe Diederich cu ochi critic de cunoscător, cu o expresie de ostilă încântare. Ce mai discurs demagogic de întrunire publică! Ce mai scenă de efect! Ce mai succes!

— Să dea dumnezeu — strigă Diederich — ca cetăţenii noştri să se trezească la timp din aţipirea în care s'au complăcut atâta vreme şi să nu lase numai pe seama statului şi a organelor lui, înfrânarea elementelor subversive, ci să pună şi ei umărul la treabă. Aceasta e porunca maiestăţii sale; cum aş fi putut şovăi, domnilor judecători? Rebeliunea îşi ridică acum capul, o şleahtă de oameni nedemni de numele de germani îndrăznesc astăzi să târască în noroi persoana sacră a monarhului...

In rândurile publicului mai puţin ales se auziră chicote de râs. Sprezius sări numaidecât şi ameninţă cu amendarea celui care râsese. Jadassohn oftă. Acuma se vedea bine, nu mai era nimic de făcut. Sprezius nu mai putea să-l întrerupă pe martor.

Din nenorocire — spunea Diederich — chemarea la luptă a împăratului nu găsise până acum în Netzig decât un prea slab ecou! Mai toţi cetăţenii închideau ochii şi urechile în faţa primejdiei; rămăseseră cu ideile lor învechite de democraţie filistină şi de umanitarism, idei care netezeau drumul trădătorilor fără de patrie, vrăjmaşi ai orânduirii lumii după legile dumnezeeşti. Concepţia cu adevărat naţională şi imperialismul atotcuprinzător nu erau încă înţelese aici.

— Datoria omului cu concepţii moderne este să cucerească şi Netzigul pentru spiritul nou, urmând pilda minunatului nostru tânăr împărat, care cheamă pe orice supus al său, fie el nobil sau serv, la îndeplinirea înaltei sale voinţe!

Şi Diederich încheie:

— Deaceea, domnilor judecători, am fost îndreptăţit să mă opun acuzatului cu toată tăria când a încercat să critice totul. N'am fost mânat de nicio ură personală, am fost obiectiv. Şi, a fi obiectiv înseamnă a fi german! Şi eu, întrucât mă priveşte...

Il fulgeră cu privirea pe Lauer :

— ...am curajul faptelor mele, căci ele sunt expresia unei vieţi ireproşabile, de om care ţine la cinste şi în propria lui casă şi nu cunoaşte nici minciuna, nici imoralitatea !

Mare mişcare în sală. Diederich, răpit de sublimul principiilor pe care le exprimase, îmbătat de impresia făcută, continua să tune şi să fulgere spre acuzat. Dar deodată se trase înapoi ; acuzatul, tremurând şi clătinându-se, se sprijini de rezemătoarea băncii şi dădu să se ridice ; avea ochii injectaţi şi ieşiţi din cap, iar fălcile îi tremurau ca şi cum ar fi fost în pragul unui atac de apoplexie. Se auziră câteva femei strigând îngrozite, presimţind ceva senzaţional. Acuzatul însă abia avu timp să scoată câteva sunete răguşite îndreptate împotriva lui Diederich ; apărătorul îl apucase de braţ şi căuta să-l calmeze. Între timp, preşedintele anunţase că domnul procuror îşi va începe rechizitoriul la ora patru şi dispăruse împreună cu supleanţii. Diederich, care nu se desmeticise încă bine, se văzu dintrodată asaltat de Kühnchen, Nothgroschen şi Zillich, care-l felicitau. Câţiva necunoscuţi îi scuturau mâna ; condamnarea era sigură, Lauer putea să-şi facă bagajul. Maiorul Kunze ţinu să-i aducă aminte biruitorului Diederich că, între ei doi, niciodată nu se ivise vreo divergenţă de păreri. Pe coridor, bătrânul Buck trecu foarte aproape de Diederich, pe care tocmai îl înconjuraseră o mulţime de cucoane. Cât timp îşi trase mănuşile lui negre, îl privi drept în faţă : nu răspunse la salutul pe care acesta îl făcuse involuntar şi continuă să-l privească ţintă în lumina ochilor, întrebător şi trist, atât de trist, încât Diederich însuşi, în toiul triumfului său, se uită întristat după el.

Deodată, însă, băgă de seamă că toate cele cinci surori Buck nu se sfiau deloc să-i facă acum complimente. Fluturau în juru-i în rochiile lor foşnitoare şi-l întrebau dece nu şi-a adus şi surorile la această şedinţă atât de interesantă. Diederich le măsură de sus şi până jos pe cele cinci gâşte împopoţonate şi le răspunse, aspru şi dispreţuitor, că mai există şi alte lucruri pe lume, mai serioase decât reprezentaţiile tea-

trale. Fetele se depărtară, uluite. Coridorul se golea; la urmă de tot apăru şi Guste Daimchen. Ea făcu un pas spre Diederich. Dar Wolfgang Buck o ajunse din urmă, surâzând, ca şi cum nimica nu s'ar fi întâmplat. Alături de el era acuzatul şi nevasta lui. Guste îi aruncă din fugă lui Diederich o privire, care făcea apel la tactul lui, astfel că se retrase, cu inima bătând, îndărătul unei coloane, lăsându-i pe învinşi să treacă.

In timp ce se pregătea de plecare, din camera judecătorilor ieşi prefectul, domnul von Wulckow. Diederich se postă în faţa lui cu pălăria în mână şi la momentul potrivit îşi lipi sgomotos călcâile. Intr'adevăr, Wulckow se opri.

— Bravo, zise el, glăsuind din desişul bărbii şi-l bătu pe umăr. Ai câştigat! Principii foarte sănătoase. Mai vorbim noi!

Şi trecu înainte, cu cizmele lui pline de noroi, legănându-şi pântecele strâns în pantalonii de vânătoare asudaţi şi scurta de vânătoare soioasă, lăsând în urma lui ca o dâră în aer, acel miros persistent şi brutal de mascul ce nu se risipise din sala de judecată tot timpul desbaterii.

La ieşire, jos, dădu iar peste primar cu nevastă-sa deoparte şi soacra de alta, care-l probozeau la cap; palid şi fără nicio nădejde, el încerca să împace pretenţiile amândorora.

Cei de acasă aflaseră totul. Aşteptaseră toate trei în vestibul sfârşitul procesului, şi o puseseră pe Meta Harnisch să le povestească tot ce se petrecuse înlăuntru. Doamna Hessling îşi îmbrăţişă fără nicio vorbă fiul, cu lacrimi în ochi. Surorile lui stăteau puţin cam stânjenite, căci nu mai departe decât ieri manifestaseră numai dispreţ pentru rolul lui Diederich în procesul care acum se dovedise a fi o strălucită izbândă în toată puterea cuvântului. Dar Diederich, cu mărinimia învingătorului, puse să se aducă vin la masă şi le lămuri că ziua care se scursese era o zi ce le asigurase pentru totdeauna situaţia în societatea Netzigului.

— Celor cinci domnişoare Buck le-a trecut de azi în-

colo cheful de a se mai uita în altă parte când v'ar întâlni. Să fie mulţumite dacă le răspundeţi voi la salut.

Condamnarea lui Lauer, le asigură el, nu mai era decât o simplă formalitate. Era un lucru hotărît şi odată cu această condamnare, începea şi nestăvilita ascensiune a lui Diederich.

— Bineînţeles că... şi dădu din cap uitându-se în fundul paharului deşi eu nu-mi făcusem decât datoria, putea să iasă rău pentru mine ; şi atunci, dragele mele, trebue s'o recunoaştem, m'aş fi dus cred pe copcă şi, odată cu mine, căsătoria Magdei !

Cum Magda îngălbenise, el o bătu uşor pe braţ, a încurajare :

— Acum stăm admirabil !

Şi, ridicând paharul, zise cu o solemnitate de zile mari.

— Ce întorsătură, prin graţia lui dumnezeu !

Le porunci să se gătească şi să meargă cu el la tribunal. Doamna Hessling îl rugă să o ierte dacă nu-i putea însoţi: îi făceau rău emoţiile. De data asta, Diederich le aşteptă cu răbdare ; surorile puteau zăbovi cât voiau cu îmbrăcatul. Când ajunseră, sala era tot înţesată, deşi publicul nu mai era acelaş. Nu se mai zărea nimeni din familia Buck ; lipseau deasemenea Guste Daimchen, Heuteufel, Cohn, toţi membrii lojii francmasonice, fără excepţie, şi „Uniunea electorală liberală" Se dăduseră bătuţi ! Tot oraşul o ştia şi lumea se îmbulzise să le vadă înfrângerea. Publicul — mai cu seamă cel care nu făcea parte din lumea bună — înaintase până'n băncile din faţă. Cei din fosta clică, ce se mai aflau pe acolo, Kühnchen şi Kunze, aveau grijă să nu li se citească pe faţă decât principii sănătoase. Ce-i drept, mai erau şi câteva capete suspecte : tineri cu figuri obosite dar expresive, şi câteva fete cam bătătoare la ochi, cu obrajii ciudat de rumeni ; toţi aceştia schimbau saluturi cu Wolfgang Buck. Actorii Teatrului Municipal ! Buck nu se sfiise aşadar să-i invite la pledoaria sa !

Acuzatul întorcea repede capul de îndată ce auzea pe cineva intrând. Îşi aştepta nevasta ! — „Dacă îşi

închipue el c'are să mai vină!" se gândea Diederich. Dar iată-o, sosea; şi mai palidă decât de dimineaţă, ea îi asvârli bărbatului ei o privire de mută implorare. Se aşeză apoi liniştită la capătul unei bănci şi-şi îndreptă ochii spre masa judecătorilor, tăcută şi mândră, ca şi când s'ar fi lăsat în voia soartei.

Curtea intră. Preşedintele deschise şedinţa şi anunţă că are cuvântul domnul procuror.

Jadassohn porni dintru început cu o violenţă extremă; chiar după primele fraze, nu mai încăpea nicio urcare de ton, încât efectul era compromis; actorii teatrului municipal zâmbiră cu dispreţ. Jadassohn observă asta şi începu să agite mâinile în aşa fel încât roba îi fâlfâia; îşi opintea glasul şi urechile i se făcuseră roşii ca para focului. Fetele cele sulemenite se trântiră peste balustradă şi izbucniră într'un râs nestăpânit.

— Sprezius nu vede oare ce se petrece? întrebă scandalizată soacra primarului.

Dar curtea dormea! Diederich jubila în sinea lui! Era răzbunat de tot ce-i făcuse Jadassohn! Procurorul nu mai putea debita decât frazele cu care Diederich câştigase partida!

Partida era gata câştigată, o ştia Wulckow, o ştia foarte bine şi Sprezius, deaceea şi dormea cu ochii deschişi. Jadassohn însuşi simţea cel mai bine lucrul acesta; deaceea era din ce în ce mai nesigur, şi îşi striga frază după frază, din ce în ce mai tare. Când, la sfârşit, ceru doi ani de închisoare, niciunul din cei care se plictisiseră ascultându-l nu-i dădură dreptate; şi, după cât se părea, nici judecătorii. Bătrânul Kühlemann se sperie în somn şi tresări sforăind. Sprezius fâlfâi de câteva ori din pleoape, ca să se poată deştepta, apoi zise:

— Apărarea are cuvântul.

Wolfgang Buck se ridică încet. Ciudaţii lui prieteni din tribună începură să murmure cu simpatie şi, cu toate că Sprezius îşi lungise ciocul, el aşteptă foarte calm până ce se făcu destulă tăcere. Pe urmă spuse pe scurt, ca şi cum ar fi avut de gând să termine în câteva cuvinte, că instrucţia pusese acuzatul într'o

lumină favorabilă. Domnul procuror n'avea dreptate să susţină că declaraţiile unor martori cărora li se storseseră mărturii defavorabile prin manevre ameninţătoare puteau avea vreo valoare. Ceva mai mult, ele serveau tocmai ca să dovedească în chip şi mai vădit nevinovăţia acuzatului, devreme ce atâţia oameni, cunoscuţi prin imparţialitatea lor, fuseseră siliţi prin presiuni... Firește, nu-şi putu sfârşi fraza. După ce preşedintele se linişti, Buck continuă calm. Chiar dacă se socotea ca dovedit faptul că acuzatul spusese într'adevăr cuvintele de care era învinuit, acesta tot nu cădea sub prevederile vreunei legi care să prevadă sancţiuni; căci martorul Hessling declarase categoric că el îl provocase cu premeditare pe acuzat. Ajunse chiar să se întrebe dacă nu cumva martorul Hessling era, prin intenţiile sale provocatoare, adevăratul autor moral al acestui delict, săvârşit cu ajutorul involuntar al altuia, de a cărui enervare se folosise cu bună ştiinţă. Apărătorul recomandă domnului procuror să se ocupe mai îndeaproape de martorul Hessling. Mulţi îşi întoarseră capetele spre Diederich, pe care îl trecură toate căldurile. Dar figura dispreţuitoare a preşedintelui îi dădu din nou curaj.

Glasul lui Buck deveni blând şi calm. Nu, el nu-i dorea martorului Hessling răul, căci îl socotea o simplă victimă a cuiva mult mai sus pus.

— De ce se înmulţesc azi procesele de lez-maiestate? Aveţi să-mi răspundeţi: din pricina unor întâmplări ca aceea cu împuşcarea lucrătorului. La aceasta voi replica: nu, ci din cauza discursurilor sforăitoare ce însoţesc asemenea întâmplări.

Sprezius îşi întinse gâtul şi-şi ascuţi ciocul; se mai stăpâni totuşi. Buck nu se turbură: vorbi din ce în ce mai tare şi cu multă bărbăţie.

— Ameninţări şi pretenţii exaltate dintr'o parte dau naştere, inerent, la rezistenţă din partea celor de părerea contrară. Axioma: „cine nu e cu mine e împotriva mea" trage o linie de demarcaţie netă între cei care i se închină şi cei învinuiţi de lez-maiestate.

Atunci Sprezius se repezi:

— Domnule apărător, nu-ţi pot îngădui să critici

cuvintele maiestății sale. Dacă ai de gând să continui, tribunalul te va amenda.

— Mă supun dorinței domnului președinte, zise Buck și vorbele lui sunau din ce în ce mai precis conturate și mai pline de înțelesuri.

— Nu voi vorbi deci de stăpânitor, ci de supusul pe care și-l plămădește; nu de Wilhelm al doilea, ci de martorul Hessling. L-ați văzut! Un om mediocru, de-o inteligență cu totul obișnuită, influențabil, dependent de cei care-l înconjoară, deci și de împărat, fără pic de curaj câtă vreme lucrurile stau prost pentru el și plin de încredere în sine de îndată ce lucrurile iau altă întorsătură...

Pe Diederich, captiv pe locul lui, începură să-l treacă năduşelile. Dece nu-l apăra Sprezius? Ar fi fost de datoria lui! Putea îngădui să fie jignit în plină ședință un om cu sentimente naționale? Și de către cine? De către un apărător de profesie, avocatul plătit al tendințelor subversive! Era ceva putred în stat!... Începu să clocotească de furie privindu-l pe Buck. Acesta îi era dușmanul, era antipodul lui; nu era altceva de făcut decât să-l strivească! Ce ținută ofensătoare de omenie se ascundea în profilul gras al lui Buck! Se simțea ce plăcere era pentru el să-și aleagă cuvintele cu care să-l zugrăvească pe Diederich!

— Oameni ca el — zise Buck — au trăit în toate timpurile, cu miile; oameni care și-au văzut de treburile lor și care mai aveau și câte o părere politică. Ceeace se adaugă acum și ceeace face din el un tip nou, este gestul, fanfaronada atitudinii, instigarea la luptă din partea unei pretinse personalități, dorința de a face efect cu orice preț, chiar dacă acest preț ar fi să-l plătească alții; pe cei care nu gândesc la fel ca el, îi numește dușmani ai națiunii — chiar dacă ei ar reprezenta două treimi din această națiune. S'ar putea să fie și interese de clasă la mijloc, dar învăluite în minciuni romantice. Un soi de închinare romantică în fața unui stăpân care împrumută supusului, din puterea sa, atât cât e nevoie ca și acesta să asuprească, la rândul său, pe alții, mai mici decât el. Și-atunci, de fapt și de drept, nu există nici stăpân și nici supus,

viaţa publică luând o înfăţişare de mascaradă. Principiile sunt învestmântate în costume de teatru, se rostesc cuvinte mari de cavaleri cruciaţi, în vreme ce în realitate totul e de tinichea şi de hârtie. Şi sabia de carton e trasă din teacă pentru noţiuni ca cea de maiestate, pe care niciun om n'o mai ia în serios, decât doar citită în cărţile de basme.

— Maiestate!... repetă Buck, gustând parcă din plin cuvântul şi câţiva din ascultători se vedea că-l gustau împreună cu el. Actorii, pe care îi impresionau vădit mai mult vorbele decât sensul lor, îşi puneau mâna pâlnie la ureche ca să audă mai bine şi murmurau aprobator. Pentru ceilalţi, Buck vorbea în termeni prea aleşi şi, cum cele spuse nu aveau pentru ei niciun fel de răsunet familiar, se desinteresau cu totul de el. Dar Sprezius se ridicase de pe scaunul lui şi croncănea lacom de pradă :

— Domnule apărător, te somez, pentru ultima oară, să nu mai aduci persoana monarhului în desbatere.

In public se stârni un freamăt. Şi în timp ce Buck deschidea iar gura, cineva încercă să aplaude. Sprezius interveni la timp. Fusese una din fetele acelea bătătoare la ochi.

Buck rosti :

— Domnul preşedinte a fost primul care să numească aici persoana monarhului. Şi din moment ce tot a fost numită, îmi îngădui să constat, şi cred că sunt în asentimentul onoratului tribunal, că această persoana e demnă de admiraţie prin perfecţiunea cu care exprimă şi reprezintă, în vremurile noastre, tendinţele ţării. Il voi numi pe împărat — şi cred că domnul preşedinte nu va avea a mă întrerupe — un mare artist. Ce-aş putea spune mai mult? Pentru noi toţi, nu poate exista ceva mai înalt... Tocmai deaceea n'ar trebui să se îngădue ca orice contemporan mediocru să-l maimuţărească. In strălucirea tronului, un om cu o personalitate fără îndoială unică, şi-o poate manifesta, poate să ţină şi cuvântări, fără ca noi să aşteptăm mai mult dela el; poate să fulgere, să uimească, poate să stârnească ura unor răzvrătiţi ce

există doar în închipuirea lui, precum şi aplauzele unor spectatori care totuşi nu uită realitatea lor burgheză...

Diederich se cutremură ; toţi stăteau cu gura căscată şi cu ochii aţintiţi, ca şi cum Buck ar fi dansat pe o sârmă întinsă între două turnuri. Avea să se prăbuşească ? Sprezius îşi ţinea clonţul pregătit. Pe faţa apărătorului, însă, nu se arăta nici urmă de ironie : figura îi era parcă năpădită de un entuziasm amar. Deodată, colţurile gurii i se lăsară în jos, ca şi cum totul în jurul său începuse să devină cenuşiu.

— Dar un fabricant de hârtie din Netzig ? întrebă Buck.

Nu se prăbuşise ; călca iar pe pământ solid. Se uitară toţi la Diederich şi unii chiar zâmbiră. Zâmbiră până şi Emmi şi Magda. Buck îşi atinsese ţinta şi Diederich fu silit să recunoască, cu părere de rău, că discuţia lor de pe stradă, în ajun, nu fusese decât o repetiţie generală. Se încovoie sub povara ironiei făţişe a oratorului.

— Fabricanţii de hârtie au azi impulsul de a se încumeta să joace un rol pentru care nu sunt fabricaţi. Trebue să-i fluierăm ! N'au talent ! Nivelul estetic al vieţii noastre publice, care dela apariţia lui Wilhelm al doilea a cunoscut o creştere atât de glorioasă, nu poate decât scădea prin interpreţi ca martorul Hessling... Şi, odată cu estetica, domnilor judecători, scade sau creşte şi morala. Idealurile mincinoase atrag după sine moravurile necinstite, înşelătoria în politică e urmată de înşelătoria în viaţa civilă.

Buck vorbea acum cu asprime. Deveni, pentru prima oară, patetic.

— Căci, domnilor judecători, eu nu mă mărginesc la doctrina mecanicistă, atât de scumpă partidului aşazişilor rebeli. Mai mult decât toate legile economice, poate schimba lumea pilda unui om mare. Şi e vai şi amar dacă această pildă e rău înţeleasă ! Atunci se poate întâmpla să se răspândească în ţară un nou tip de om, care nu mai socoteşte intoleranţa şi asuprirea doar ca pe o tristă stare de trecere spre un stadiu mai uman, ci ca pe sensul vieţii însăşi. Bicisnic şi paşnic din fire, el se căzneşte să pară de fier, pentrucă, în în-

chipuirea lui, așa era și Bismarck. Și, invocând pe nedrept pe unul și mai sus pus, el devine gălăgios și necumpătat. Fără îndoială, triumful vanității sale îi va sluji în afaceri. Mai întâi, prin această comedie a convingerilor sale naționale, el poate băga la pușcărie pe unul care se face vinovat de lez-maiestate. Mai târziu, va găsi el cum să tragă profit și de pe urma denunțului. Domnilor judecători!

Aici Buck și'ntinse brațele, ca și cum roba lui ar fi trebuit să cuprindă lumea întreagă; avea aerul concentrat al unui conducător. Continuă, folosind toate mijloacele elocinței de care dispunea.

— Sunteți suverani; iar suveranitatea dumneavoastră are cel dintâi și cel de pe urmă cuvânt. In mâna dumneavoastră e soarta fiecăruia. Puteți să-i dați viața, sau moartea civilă, ceeace nici un domnitor nu poate face. Dar tipul de individ pe care îl aprobați sau îl respingeți va deveni o generație întreagă. Și astfel dumneavoastră aveți putere asupra viitorului nostru. Asupra dumneavoastră cade o răspundere nemăsurată: dumneavoastră veți răspunde dacă în viitor oameni ca acuzatul vor umple închisorile, iar făpturi ca martorul Hessling vor constitui pătura stăpânitoare a națiunii. Hotărîți între amândoi! Hotărîți-vă: alegeți între muncă cinstită și arivism; între comedie și adevăr! Intre unul care, pentru a parveni, are nevoie de jertfirea altora, și celălalt, care face el jertfe, pentru ca oamenii să trăiască mai bine! Acuzatul a făcut ceeace puțini au fost în stare să facă: a renunțat la drepturile sale de stăpân și a socotit că subalternilor săi le revin aceleași drepturi, odată cu un trai mai bun și cu lumina speranței. Și credeți dumneavoastră că cineva care se respectă până într'atâta pe sine în persoana aproapelui său, ar fi în stare să vorbească fără respect despre persoana împăratului?

Ascultătorii își recăpătară respirația. Se uitau cu alți ochi acum la acuzatul care-și ținea capul sprijinit pe braț, și la nevasta lui, care-și țintise privirile'n gol. Câțiva dintre ei plângeau; chiar președintele avea o figură cam nedumerită. Nu-și mai fâlfâia pleoapele: făcea niște ochi rotunzi, de parcă l-ar fi vrăjit Buck.

Bătrânul Kühlemann dădea din cap respectuos, iar Jadassohn tresărea fără voia lui.

Buck, îmbătat de succes, abuză însă.

— E clipa să se deştepte cetăţenii ! strigă el. Desvăluirea adevăratelor principii patriotice ! O faptă tăcută ca a lui Lauer face mai mult, pentru aceste principii, decât o sută de monologuri răsunătoare, fie ele chiar ale unui artist încoronat !

Numaidecât, Sprezius începu să-şi fâlfâe din nou pleoapele, şi se văzu cât de colo că acum cântărise bine de tot cum stau lucrurile, şi-şi făgăduise să nu se mai lase prins în mreje a doua oară. Jadassohn rânjea ; cei mai mulţi din sală simţiră că Buck pierduse partida. Intr'un freamăt general, preşedintele îl lăsă să-şi sfârşească elogiile pe care le aducea acuzatului.

Când Buck se aşeză, actorii încercară să aplaude ; dar Sprezius nici măcar nu-şi mai dădu osteneala să se repeadă ; aruncă doar o privire plictisită înspre băncile lor şi se informă dacă domnul procuror mai doreşte să ia cuvântul în replică. Jadassohn refuză dispreţuitor şi tribunalul se retrase în grabă.

— Nu mai e mult şi se va da sentinţa, îşi zise Diederich, ridicând din umeri deşi era încă indispus de pledoaria lui Buck.

— Slavă domnului, exclamă soacra primarului. Nici nu-ţi vine a crede că nu sunt cinci minute de când indivizii ăştia erau gata-gata să triumfe. Şi arătă spre Lauer, care-şi tampona cu batista obrazul şi spre Buck pe care, într'adevăr, îl felicitau actorii.

Judecătorii se întoarseră în sală şi Sprezius dete glas sentinţei : şase luni închisoare — ceeace tuturor li se păru soluţia cea mai firească. Pe deasupra, acuzatul pierdea şi dreptul la toate funcţiunile publice pe care le deţinea.

Preşedintele motivă sentinţa prin aceea că delictul exista, chiar dacă nu se constata o intenţie insultătoare. Deaceea şi întrebarea dacă avusese sau nu loc o provocare, era de prisos. Dimpotrivă, faptul că acuzatul cutezase să vorbească astfel faţă de martori cu principii naţionaliste atârna greu în balanţă. Afirma-

ţia acuzatului că nu se gândise la împărat, nu fu găsită de tribunal întemeiată.

— Cei care i-au auzit cuvintele — având în vedere partidul politic din care face parte şi cunoscutele tendinţe antimonarhice ale acuzatului — nu puteau decât să capete convingerea că vorbele astea erau îndreptate împotriva împăratului. Când acuzatul pretinde că el s'a ferit să insulte pe maiestatea sa, aceasta înseamnează că el a vrut să evite nu insulta însăşi, ci numai pedeapsa ce o atrăgea după sine.

Aceasta îi lămuri pe toţi ; îl înţeleseră cu toţii pe Lauer, dar în acelaş timp îl şi judecară ca fiind perfid. Condamnatul fu numaidecât arestat ; după ce asistă şi la această scenă, lumea se risipi, clevetind pe socoteala lui. Acum, cu Lauer se sfârşise, căci ce-avea să se aleagă de afacerile lui în cele şase luni cât avea să stea la închisoare? In urma sentinţei date, era scos şi din demnitatea de consilier municipal. De aici înainte nu va mai putea face nici bine, nici rău! Lumea se bucura că i se înfundase clicii lui Buck, care fusese până acum în fruntea bucatelor. Publicul o căuta din ochi pe nevasta deţinutului ; dar ea dispăruse. „Nici măcar nu i-a mai dat odată mâna! Halal familie!"

Dar în zilele ce urmară se petrecură lucruri care trebuiau şi mai aspru judecate. Judith Lauer îşi făcuse numaidecât bagajele şi plecase undeva în sud. Undeva în sud — cât timp bărbatul îi putrezea în temniţă cu sentinela sub gratiile ferestrelor! Şi — coincidenţă bătătoare la ochi — consilierul de curte Fritzsche îşi luă şi el, fără veste, concediu. Doctorul Heuteufel primi o cartă poştală semnată de el din Genova, şi-o arătă la toată lumea : probabil ca să i se treacă cu vederea propria lui purtare. Aproape că nici nu mai era nevoie să fie iscoditi servitorii soţilor Lauer sau bieţii lor copii părăsiţi : se ştia totul în amănunţime. Scandalul fu atât de mare încât *Netziger Zeitung* interveni printr'un avertisment adresat celor zece mii din pătura de sus, să nu dea apă la moara tendinţelor

rebele prin purtarea lor desfrânată. Într'un al doilea articol, Nothgroschen pretindea că nu era drept să fie elogiate anumite reforme ca acele ce fuseseră introduse în întreprinderea Lauer. Căci, ce aveau de câştigat lucrătorii prin participarea lor la beneficii? In medie, după însuşi bilanţul lui Lauer, nici măcar optzeci de mărci pe an! O sumă ca asta le putea fi dată ca gratificaţie de Crăciun! Atunci însă n'ar mai fi avut valoarea unei demonstraţii împotriva orânduirii sociale existente. Nici mentalitatea antimonarhică a fabricantului, stabilită la proces, n'ar câştiga nimic de pe urma acestui lucru. Şi dacă domnul Lauer se bizuise vreodată pe recunoştinţa muncitorilor, să se înveţe acum minte; presupunând — adăugă Nothgroschen — că în închisoare i s'ar da să citească ziarul social-democrat. Căci acesta îl mustra că, prin nesocotita lui insultă adusă maiestăţii sale, primejduise existenţa mai multor sute de muncitori.

Netziger Zeitung mai ţinu seamă de schimbarea situaţiei şi într'un alt mod, destul de semnificativ. Directorul gazetei, domnul Tietz, se adresă lui Diederich cerându-i să-i furnizeze o parte din hârtie. Spunea că tirajul ziarului crescuse şi că fabrica din Gausenfeld era supraîncărcată de comenzi. Diederich îşi făcu numaidecât socoteala că asta trebue să vină chiar dela bătrânul Klüsing. El era asociat la ziar şi nimic nu se făcea fără el. Dacă lăsa ăsta ceva din mână, o făcea, evident, pentrucă se temea să nu piardă şi mai mult. Ziarele din regiune! Comenzile dela prefectură! Frica de Wulckow, asta trebue să fie! De bună seamă, bătrânul trebue să fi aflat că depoziţia lui Diederich fusese luată în seamă de prefect — deşi el nu mai ieşea decât foarte rar prin oraş. Bătrânul păianjen care-şi întinsese pânza prin toată provincia, ba chiar dincolo de hotarele ei, simţea primejdia şi se alarmase.

„Ar vrea să-mi astupe gura cu *Netziger Zeitung!* Dar nu mă mulţumesc eu numai cu atâta! In vremurile astea grele! Habar n'are cât de grandios văd eu lucrurile! Dacă-l am pe Wulckow la spate, îi iau pur şi simplu succesiunea..." îşi zise diederich, bătând

cu pumnul în birou atât de tare, încât Sötbier sări în sus speriat.

— Păzeşte-te de emoţii! îl luă în râs Diederich. La vârsta dumitale e periculos, Sötbier! Nu zic, pe vremuri ăi fi făcut dumneata multe pentru întreprindere. Dar istoria cu maşina cea nouă a fost o curată prostie; m'ai descurajat, şi acum aş avea nevoie de ea pentru *Netziger Zeitung*. Ar trebui să te odihneşti. Nu mai eşti bun de nimica!

Printre urmările pe care le avu procesul Lauer pentru Diederich, se numără şi o scrisoare din partea maiorului Kunze. Ţinea să lămurească o anumită neînţelegere şi-l anunţa că nimic nu mai stătea în calea primirii valorosului domn doctor în „Asociaţia foştilor combatanţi". Diederich, care era foarte mişcat de această victorie, s'ar fi grăbit să strângă de îndată, cu mare plăcere, amândouă mâinile bătrânului soldat. Din fericire, se informă şi află că scrisoarea pornea dela domnul von Wulckow în persoană. Preşedintele onorase cu vizita sa „Asociaţia foştilor combatanţi" şi fusese mirat că nu-l întâlnise acolo pe doctorul Hessling. Abia atunci îşi dădu Diederich seama că devenise o forţă. Se purtă în consecinţă. La scrisoarea particulară a maiorului, el răspunse printr'o adresă oficială către asociaţie, în care pretindea să fie vizitat de doi membri ai comitetului în persoană, şi anume de domnul maior Kunze şi de profesorul Kühnchen. Aceştia veniră. Diederich nu găsi timp să-i primească decât printre alte vizite, de afaceri, pe care şi le potrivise dinadins la aceeaşi oră, în biroul lui dela întreprindere. Condiţionă primirea onoratei lor cereri de o adresă ce urma să i se trimită, adresă pe care le-o dictă chiar el. Ceru să i se certifice că el înfruntase, cu un curaj strălucit, toate calomniile, şi rămăsese credincios principiilor sale naţionale germane şi etice ii devotamentului pentru împărat. Prin intervenţia lui, izbutiseră să dea o lovitură serioasă elementelor fără de patrie din Netzig. In lupta, dusă cu cele mai mari sacrificii personale, Diederich se dovedise a fi un caracter şi un german autentic.

La sărbătorirea primirii sale, Kunze citi adresa, iar

Diederich, cu glasul înnecat de lacrimi, declară că nu era vrednic de atâtea laude. Progresele pe care cauza națională le făcea în Netzig se datorau lui dumnezeu și unei înalte persoane, ale cărui sublime porunci el era gata să le îndeplinească cu o cucernică supunere. Toți, chiar și Kunze și Kühnchen, se simțeau mișcați. Fu o seară de mare sărbătoare. Diederich dărui asociației o cupă și ținu o cuvântare în care aducea vorba și de dificultățile pe care le întâmpina în parlament noul proiect de lege militară.

— Numai ascuțișul săbiei noastre — strigă Diederich — ne poate asigura situația în lume, iar maiestatea sa împăratul ne chiamă să o păstrăm mereu tăioasă! La chemarea împăratului ea va ieși vâjâind din teacă! Cei din parlament, care vor să se amestece unde nu le fierbe oala, ar face mai bine să se păzească, să nu-i atingă sabia mai întâi pe ei! Cu maiestatea sa nu e de glumit, domnilor, atâta pot să vă spun!

Diederich avea fulgere în priviri și dădea din cap cu importanță, ca și când ar fi știut el multe. In clipa aceea îi veni o adevărată inspirație:

— De curând, în dieta provincială din Brandenburg, împăratul și-a expus lămurit punctul său de vedere, spunând: „Dacă indivizii ăștia nu-mi dau soldații pe care-i cer, golesc toată șandramaua!"

Aceste cuvinte stârniră un entuziasm nemaipomenit. Și după ce Diederich bău cu toți cei care-l felicitau, n'ar mai fi fost în stare să spună, dacă cuvintele acestea erau ale lui, sau dacă erau într'adevăr cuvintele împăratului. Din cuvintele acestea se revărsau asupra lui fiorii puterii, ca și cum ele ar fi fost autentice... Câteva zile mai târziu apăreau reproduse în *Netziger Zeitung* și chiar în aceeași seară și în *Lokal Anzeiger*. Unele ziare rău intenționate cerură o desmințire, care însă nu veni de nicăieri.

CAPITOLUL V

Diederich încă-şi mai simţea pieptul umflat, ca pânzele corăbiei, de simţăminte sublime, când Emmi şi Magda primiră din partea doamnei von Wulckow o invitaţie pentru după masă, la ceai. Nu putea fi decât în vederea piesei de teatru cu care doamna prefect voia să organizeze o reprezentaţie la viitoarea recepţie a societăţii „Armonia". Avea, pesemne, de gând să le dea Emmei şi Magdei câte un rol. Erau roşii de bucurie când se întoarseră acasă : doamna von Wulckow fusese extrem de binevoitoare ; tot timpul le pusese, chiar ea cu mâna ei, prăjituri în farfurie. Ce-o mai fi plesnit Inge Tietz de necaz ! Aveau să joace în piesă împreună cu ofiţerii ! Le trebuiau toalete speciale ; dacă-şi închipuia cumva Diederich că din cele cincizeci de mărci ale lor... Dar Diederich le deschise credit nelimitat. Nimic din tot ce cumpărau ele nu i se părea destul de frumos. In salon nu mai aveai unde te'nvârti, atât era de plin de panglici şi de flori artificiale, iar fetele nu mai ştiau unde le stă capul, mai ales că Diederich se amesteca în toate. Atunci pică şi vizita Gustei Daimchen.

— N'am felicitat-o cum trebue, până acum, pe fericita logodnică, zise ea şi încercă să zâmbească cu

un aer protector ; dar ochii i se opriră cu îngrijorare pe panglici şi pe flori.

— Toate astea-s pentru gogomănia ceea de piesă ? Wolfgang a citit-o şi spune că nu s'a pomenit prostie mai mare.

Magda îi întoarse vorba :

— Ce-ai fi vrut să-ţi spună ? Trebuia să te mângâie, ştiind că n'ai niciun rol în ea.

Şi Diederich explică :

— Prin asta caută să se desvinovăţească, pentrucă din pricina lui nu eşti dumneata invitată la familia Wulckow.

Guste râse dispreţuitor.

— La Wulckowi renunţăm cu plăcere, dar la balul „Armoniei" tocmai că mergem cu toţii.

Diederich întrebă :

— N'ar fi mai bine să lăsaţi să treacă prima impresie după proces ?

Se uita la ea plin de compătimire.

— Dragă domnişoară Guste, noi doi ne cunoaştem de-atâta vreme încât îmi pot permite să-ţi atrag atenţia asupra faptului că, acum, legătura dumitale cu familia Buck nu-ţi poate decât dăuna în societate.

Guste clipi din ochi ; se vedea că gândise şi ea la asta tot aşa.

Magda zise :

— Slavă domnului, cu Kienast al meu nu mi se poate întâmpla una ca asta.

La care Emmi găsi cu cale să intervină :

— Dar domnul Buck e mult mai interesant. La pledoaria lui am plâns ca la teatru.

— Şi apoi — ciripi Guste îmbărbătată — chiar ieri mi-a făcut cadou poşeta asta. Şi ridică punguliţa aurită, la care Emmi şi Magda trăgeau demult cu ochiul. Magda zise, înţepată :

— Se vede că a câştigat bine cu procesul ! Noi, Kienast şi cu mine, suntem pentru principiul economiei.

Dar Guste îşi avusese satisfacţia dorită.

— Ei, să nu vă mai ţin... zise ea.

Diederich o însoţi până jos.

— Te conduc până acasă, dacă-mi dai voie, se oferi el, dar mai întâi trebue să arunc o privire prin fabrică. E tocmai timpul când intră schimbul nou.

— Pot merge şi eu cu dumneata ? întrebă Guste. Ca s'o impresioneze, el o duse deadreptul la maşina cea mare.

— Sunt sigur că aşa ceva încă n'ai văzut ! Şi-i explică, dându-şi importanţă, sistemul de bazine, valţuri şi cilindri, printre care se scurgea pasta, mai întâi apoasă, apoi din ce în ce mai vâscoasă şi mai uscată până când, la sfârşit de tot, maşina scotea în suluri mari hârtia gata ... Guste dădu din cap :

— Nu mi-aş fi putut închipui niciodată cum se face ! Şi ce sgomot grozav ! Şi ce căldură e aici !

Diederich, pe care efectul produs asupra Gustei nu-l mulţumise pe deantregul, căută pricină să tune şi să fulgere împotriva lucrătorilor. Şi cum Napoleon Fischer tocmai trecea pe acolo, toate se sparseră în capul lui. Strigau, care mai de care, căutând să se întreacă amândoi cu sgomotul maşinii ; Guste nu înţelegea nimic. Dar, cu o îngrijorare ascunsă, Diederich vedea mereu mijind în barba rară a maşinistului şef acelaş rânjet care îi amintea de complicitatea lui în afacerea cu firma Büschli & Co., ceeace constituia negarea oricărei autorităţi a lui Diederich. Cu cât se înfuria mai tare patronul, cu atât se arăta celălalt mai calm. Dar calmul acesta mirosea a răzvrătire ! Clocotind de furie şi gâfâind, Diederich, deschise uşa sălii de ambalaje şi o lăsă pe Guste să intre.

— Individul e social-democrat ! explică el. Ar fi în stare să dea şi foc fabricii. Dar, anume nu-l concediez ! Vom vedea care din noi doi e mai tare ! Mă iau de piept singur cu social-democraţia ! Şi, cum Guste îl privea cu admiraţie :

— Nici nu ţi-ai fi putut închipui ce primejdioasă ocupaţie am. „Credincios şi neînfricat", iată deviza mea. Vezi dumneata, eu, aici, apăr cele mai sfinte bunuri naţionale, aidoma împăratului nostru. Pentru asta îţi tre-

bue mai mult curaj decât ca să ţii cuvântări frumoase la tribunal.

Guste îl înţelegea ; îl privea plină de respect.

— Aici e mai răcoare, observă ea ; când vii din iadul de alături... Femeile astea care lucrează aici pot fi mulţumite.

— Astea ? răspunse Diederich. Astea-s aici ca într'un adevărat paradis ! O conduse pe Guste spre masă: una din femei sorta colile, o a doua le mai examina odată atent, iar cea de a treia le număra fără întrerupere, grupându-le până la cinci sute. Totul se petrecea cu o iuţeală ameţitoare ; colile sburau fără odihnă una după alta, ca dela sine, fără nicio împotrivire faţă de mâinile harnice, care păreau una cu torentul de hârtie ce trecea prin ele : mâinile şi braţele, femeia însăşi, apoi ochii, creierul şi inima ei, toate acestea existau numai ca să sboare colile... Guste căscă, în timp ce Diederich îi explica pe larg că aceste femei, care lucrau în acord, erau de o neglijenţă scandaloasă. Voia tocmai să le tragă o săpuneală pentrucă se strecurase în top o coală care avea un colţ lipsă. Dar Guste, pe neaşteptate, cu un fel de provocare în glas, prinse a-i spune:

— Nu trebue să-ţi închipui, dealtfel, că şi Käthchen Zillich s'ar interesa în chip deosebit de dumneata... cel puţin nu mai mult decât de anume alţi oameni adăugă ea ; şi când el o întrebă încurcat ce vrea să spună cu asta, ea se mulţumi să zâmbească răutăcios.

— Vasăzică, trebue să te rog ! repetă el întrebarea. Guste îşi luă aerul ei protector.

— Nu ţi-o spun decât spre binele dumitale ! Căci, dumneata pari să nu observi nimic !? Cu asesorul Jadassohn, de pildă ! Şi, ce să mai vorbim, Käthchen e o poamă !

Acum Guste râdea tare, din toată inima, văzându-l cât de plouat arăta. Făcu câţiva paşi mai departe şi Diederich o urmă.

— Cu Jadassohn ? o iscodi el îngrijorat. In momentul acela sgomotul maşinii încetă şi sună clopotul care

vestea sfârşitul lucrului. Prin curte se şi vedeau lucrătorii plecând. Diederich dădu din umeri :

— Ce face domnişoara Zillich mă lasă cu desăvârşire rece ! declară el. Cel mult, îmi pare rău pentru bătrânul pastor, dacă într'adevăr e aşa cum spui. Ştii sigur?

Guste se uita în altă parte.

— Increditează-te dumneata singur !

Diederich surâse măgulit.

— Lasă lumina aprinsă ! strigă el către maşinistul şef care trecea pe-acolo ; am să închid eu gazul !

Sala cu sdrenţe îşi deschidea tocmai uşile pentru cei care plecau.

— Oh ! — strigă Guste — dar ce romantic e acolo, înăuntru ! Căci zărise în fundul sălii întunecate o mulţime de pete pestriţe, deasupra unor movile cenuşii şi peste ele o pădure de ramuri. Ah ! — exclamă ea, când se apropie — în întunericul ăsta, mi se păruse... Şi când colo, nu sunt decât nişte biete mormane de sdrenţe şi tuburi de calorifer.

Strâmbă din buze. Diederich punea pe fugă lucrătoarele care, în ciuda regulamentului fabricii, se aşezaseră pe saci ca să-şi mai tragă răsuflarea după muncă. Unele abia-şi sfârşiseră lucrul şi se şi apucaseră de tricotat ; altele mâncau. Diederich răcni supărat :

— Vă convine să staţi la căldură pe socoteala mea. Afară ! Femeile se sculară încet, fără să sufle un cuvânt şi fără să li se citească pe faţă vreo urmă de împotrivire, şi trecură, una câte una, pe dinaintea doamnei străine, uitându-se toate cu o curiozitate posomorîtă la ea, tropăind ca o turmă cu ghetele lor bărbăteşti, şi lăsând în urmă un val din mirosul greu în care trăiau. Diederich nu le scăpă din ochi pe niciuna până ce nu ieşiseră toate.

— Fischer — strigă el brusc. Ce ascunde aia grasă acolo sub şal ?

Maşinistul şef îi răspunse cu zâmbetul lui echivoc :

— Nimic ! Aşteaptă şi ea un copil !... Diederich îi întoarse, nemulţumit, spatele.

Şi-i explică Gustei :

— Credeam c'am prins-o. Inchipueşte-ţi că până şi sdrenţele mi le fură. Fac din ele haine la copii.

Şi, cum Guste strâmba din nas :

— Sunt încă prea bune pentru copiii proletarilor ăstora !

Guste ridică de pe jos un petec cu vârful degetelor înmânuşate. Fără veste, Diederich îi apucă mâna şi i-o sărută lacom, acolo unde i se termina mănuşa. Ea se uită împrejur speriată.

— Ah, aşa... a plecat toată lumea... şi râse, sigură de sine... Mi-am închipuit eu cam ce fel de treabă mai ai dumneata în fabrică, la ora asta.

Diederich o privi provocator.

— Dar dumneata ? In definitiv la ce-ai mai venit aici ? Vei fi băgat, poate, de seamă, că şi de capul meu e ceva ! Fireşte, Wolfgang al dumitale... Nu poate oricine să se compromită ca el, deunăzi, la tribunal.

Guste sări indignată :

— Te rog să-ţi ţii gura ! Dumneata n'ai să fii niciodată un bărbat aşa de bine crescut ca el !

Dar ochii ei spuneau cu totul altceva. Diederich îşi dete seama şi râse turburat.

— Şi ce grăbit e să te aibă ! Ştii drept ce te socoteşte ? Drept o cratiţă cu cârnaţi şi cu varză, în care trebue să mai amestec şi eu pe foc din când în când !

— Acuma minţi, rosti ea cu dispreţ ; dar Diederich era pornit.

— Pentru el, nu sunt nici destui cârnaţi şi nici destulă varză în cratiţă ; la început a crezut c'ai moştenit un milion ; dar numai cu cincizeci de mii de mărci nu se poate cumpăra un om atât de distins ca el.

La asta Guste nu-şi mai putu ţine firea. Diederich făcu câţiva paşi înapoi, atât de ameninţătoare îi păru.

— Cincizeci de mii ! Se vede că nu ţi-e bine ? Cum se poate ! Să ajung eu să se spună despre mine una ca asta ! Când eu am la bancă trei sute cincizeci de mii, bani ghiaţă !... Cincizeci de mii ! Am să-l dau în judecată pe cel care răspândeşte pe socoteala mea asemenea bârfeli !

Ii dăduseră lacrimile ; Diederich se scuză bâlbâindu-se.

— Lasă-mă, te rog... şi Guste avu nevoie de batista lui.

— Wolfgang ştie el bine ce zestre am. Dar dumneata, dumneata ai crezut şarlatania asta ! Deaceea ai şi fost aşa de obraznic ! strigă ea.

Perniţele de grăsime trandafirii i se cutremurau de mânie, iar năsucul cârn şi turtit i se făcuse alb de tot.

El se reculese.

— Din asta ţi-ai putut da seama că-mi placi şi fără bani zise el.

Guste îşi muşcă buzele.

— Cine ştie, spuse ea, uitându-se pe sub gene, îmbufnată şi nesigură. Pentru oameni ca dumneata şi cincizeci de mii pot fi o sumă !

Diederich găsi necesar să facă o pauză în conversaţie. Guste îşi scoase din poşetă cutioara de pudră şi se aşeză jos.

— Sunt foarte aprinsă la faţă ; m'ai necăjit rău ! Dar râdea din nou : Mai ai poate şi altceva să-mi arăţi în aşa-zisa dumitale fabrică ?

El dădu din cap, cu înţeles.

— Ştii pe ce te-ai aşezat acuma ?

— Pe ce să mă aşez, decât pe un sac de sdrenţe !

— Dar pe ce sac ! In colţul ăsta, după saci, am prins într'o zi un lucrător şi-o fată, tocmai când... mă înţelegi ce vreau să zic. Fireşte c'au sburat numaidecât şi unul şi altul din fabrică; şi seara, da, chiar în aceeaşi seară... ridică degetul şi în ochi îi licăriră fiori hărăziţi lucrurilor înalte... omul a fost împuşcat, iar fata a înnebunit.

Guste sări în sus.

— Nu cumva era...! Ah, dumnezeule, era lucrătorul care a provocat sentinela...? Vasăzică după sacii aceştia au... Ochii îi alunecară pe deasupra sacilor, ca şi cum ar fi căutat pe ei urme de sânge. Se trase speriată mai aproape de Diederich. Deodată se priviră drept în ochi ; şi în ochii amândorora străluceau aceiaşi fiori adânci ai viciului sau ai groazei mistice. Răsuflările li se împreunară. Guste stătu, vreme de o clipă, cu pleoapele închise ; apoi deodată se prăvăliră pe saci şi se rostogoliră de acolo pe jos, înlănţuiţi, prin întuneric, sbătându-se şi gâfâind ca şi cum s'ar fi înnecat.

Guste fu aceea care se desmetici mai întâi. Cu picio-

rul de care o apucase el îl lovi în obraz şi sări apoi cu atâta putere încât podeaua se sgudui. După ce şi Diederich reuşi să se ridice, rămaseră unul lângă altul răsuflând grăbit. Ei îi svâcnea pieptul : lui, pântecele. Guste îşi recăpătă glasul cea dintâi :

— Asta s'o fi încercat cu alta, nu cu mine. Cum de-ai îndrăznit ?

Şi, din ce în ce mai indignată :

— Ţi-am spus doar că e vorba de trei sute cincizeci de mii !

Diederich dădu din mână, ca şi când ar fi vrut să spună că-şi recunoaşte greşeala. Dar Guste începu să ţipe :

— Uite în ce hal sunt ! Iţi închipui că mă pot plimba în halul ăsta prin oraş ?

Diederich se sperie din nou şi râse nedumerit, dar ea bătu din picior :

— N'ai nici măcar o perie ?

Supus, el se îndreptă spre uşă ; Guste îi strigă din urmă :

— Te-aş ruga să nu prindă ceva de veste surorile dumitale ! Că de nu, mâine mă ştie tot târgul !

El nu se duse decât până'n birou. Când se întoarse, Guste stătea din nou pe sac, cu faţa în mâini, şi printre drăgălaşele ei degete grăsuţe se prelingeau lacrimi. Diederich se opri, îi ascultă suspinele şi, deodată, începu şi el să plângă. O peria cu o mână, pe rochie, încercând s'o ostoiască.

— Doar nu s'a întâmplat nimic, repeta el.

Guste se ridicase :

— Asta ar mai fi lipsit ! şi-l privi cu ironie.

Atunci prinse şi Diederich curaj.

— Logodnicul dumitale n'are nevoie să afle ! hotărî el.

Şi Guste :

— Ei şi, dac'ar afla!... Dar pe urmă îşi muşcă buzele.

Uimit de aceste cuvinte, el continuă să-i perie rochia, în tăcere ; apoi începu să-şi perie şi hainele lui, în vreme ce Guste îşi netezea cum putea mai bine fusta.

— Şi-acuma haide, se ridică ea. N'am să mai vizitez aşa de curând o fabrică de hârtie.

El o privi cercetător şi rosti:

— Cine ştie? Căci, de cinci minute nu mai cred că-l iubeşti pe Buck al dumitale.

Guste strigă repede:

— Ba da!

Şi, fără nicio pauză, îl întrebă:

— La ce serveşte maşinăria asta?

Diederich îi explică:

— E un fel de ciur; prin jghiabul ăsta trec sdrenţele; nasturii şi celelalte resturi sunt desprinse automat şi rămân aici, după cum vezi. Bineînţeles! Ce oameni! Ăştia iar n'au dereticat aicea!

In timp ce ea scormonea cu vârful umbreluţei în mormanul de sdrenţe, el adăugă:

— Intr'un an, strângem saci întregi de rămăşiţe.

— Şi asta ce-i? întrebă ea punând mâna repede pe ceva care strălucea.

Diederich făcu ochii mari:

— Un nasture de briliant!

Guste îl mişcă între degete, făcându-l să scoată focuri.

— Intr'adevăr, e un briliant! Dacă găseşti des lucruri de astea, nu faci afaceri prea proaste.

Diederich răspunse îndoindu-se el singur de ce spunea:

— Trebue să-l dau înapoi, bineînţeles.

— Cui? Rămăşiţele sunt doar ale dumitale.

Râse şi el.

— Da, dar nu şi briliantele. Trebue să aflăm de unde provine!

Guste îl privi pe sub gene:

— Prost mai eşti!

Diederich rosti cu convingere:

— Deloc! Sunt un om de onoare!

Drept răspuns, ea se mulţumi să ridice din umeri. Işi scoase cu încetul mănuşa stângă şi-şi puse briliantul pe degetul cel mic.

— Trebue montat într'un inel, zise ea şi faţa parcă i se lumină toată; îşi privi mâna cu atenţie şi oftă. Pe neaşteptate exclamă: Atunci, mai bine să-l gă-

sească altcineva !... şi aruncă nasturele înapoi printre sdrenţe.

— Ai înnebunit ?

Diederich se aplecă să-l caute ; nu-l găsi la început şi se lăsă în genunchi gâfâind. Scormonea înfrigurat printre sdrenţe.

— Slavă domnului !

Ii întinse briliantul, dar Guste nu-l mai luă :

— Il las în dar lucrătorului care-l va găsi cel dintâi mâine. El are să şi-l oprească — poţi fi sigur că n'are să fie aşa de prost să-l predea !

— Nici eu, lămuri Diederich. Piatra, tot era pierdută... In asemenea împrejurări, nu e nimic incorect dac'o păstrezi... Şi-i puse iar briliantul pe deget.

— Şi chiar dacă ar fi incorect, dumitale îţi stă atât de bine !

Guste întrebă mirată :

— Cum adică ? Vrei să mi-l dărueşti mie ?

Diederich îngână :

— Dumneata l-ai găsit, aşa că trebue...

Guste jubilă :

— Va fi cel mai frumos inel al meu !

— Dece ? întrebă el plin de speranţe. Guste răspunse :

— Aşa... Apoi, brusc, uitându-i-se în ochi. Pentru că nu mă costă nimic ! Inţelegi ?

Diederich roşi ; se uitară unul în ochii celuilalt, clipind des.

— Ah, doamne ! strigă ea deodată. Trebue să fie îngrozitor de târziu ! S'a făcut şapte ? Ce-i spun eu mamei ? ...Ah, ştiu ! Am să-i spun c'am găsit briliantul la un anticar care credea că nu e veritabil şi mi-a cerut cincizeci de pfennigi pe el ! Deschise poşeta de aur şi-aruncă înăuntru nasturele.

— Atunci, la revedere... Dar eşti într'un hal ! Leagă-ţi cel puţin cravata !

In timp ce vorbea, i-o înnodă chiar ea. Ii simţi mâinile pe sub bărbie, calde, iar buzele ei cărnoase şi umede se mişcau atât de aproape... Simţi cum îl învălue o căldură, şi-şi ţinu răsuflarea.

— Aşa ! făcu Guste, pregătindu-se serios de plecare.

— Închid doar gazul şi viu şi eu! Aşteaptă-mă!
— Aştept! răspunse ea de-afară. Dar, când ajunse el în curte, plecase. Uluit, Diederich încue fabrica vorbind singur.

„Mi-ar putea oare spune cineva: e vorba de o pornire sinceră sau nu e decât un calcul?"

Dădu din cap, pus pe gânduri de veşnica enigmă feminină, întrupată acum în Guste.

Poate — îşi zicea Diederich — poate că era un progres într'adevăr în relaţiile sale cu Guste, dar lucrurile mergeau al naibii de încet. Cele petrecute cu prilejul procesului îi făcuseră o oarecare impresie, dar nu destul de puternică. Nici Wulckow nu mai dăduse vreun semn de viaţă. După intervenţia atât de promiţătoare a prefectului pe lângă „Asociaţia foştilor combatanţi", în favoarea lui Diederich, el se aşteptase şi la altceva; la o apropiere, la o însărcinare confidenţială, nici el nu ştia bine la ce. Poate că balul „Armoniei" avea să aducă ceva; căci, altfel, dece li se dăduseră surorilor lui roluri în piesa soţiei prefectului? Dar faţă de dorinţa lui de acţiune, lucrurile târâgănau prea mult. Un timp fu răvăşit de nelinişti şi de dorinţi. Era plin de speranţe, de perspective, de planuri: în fiece zi nou început, ar fi dorit să le înfăptuiască pe toate dintrodată; şi când ziua se încheia, îşi dădea seama că fusese pustie. Pe Diederich îl stăpânea un dor intens de mişcare. De mai multe ori, în loc să stea la masa lui obişnuită dela berărie, o pornea să se plimbe, să mai ia aer şi umbla fără nicio ţintă, lucru care nu i se mai întâmplase niciodată. Ocolea centrul oraşului, şi nu călca apăsat, ca un adevărat om de acţiune, decât pe Meisestrasse, unde, la lăsarea serii, nu mai era picior de om; măsura Gäbbelchenstrasse dela un capăt la altul şi se pomenea adeseori la hanurile din marginea oraşului unde căruţaşii înhămau şi deshămau caii. Trecea şi prin faţa închisorii. Sus, bine păzit de fereastra lui cu zăbrele şi străjuit de un soldat, stătea domnul Lauer, care, de bună-seamă nici în vis nu-şi închipuise că avea să ajungă

vreodată acolo. „Cine nu vede pragul de jos...“ gândea Diederich. Apoi: „Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi“. Şi, deşi nu fusese cu totul străin de împrejurările care-l vârîseră pe fostul proprietar de fabrică la gros, Lauer i se părea acum un om stigmatizat, un individ sinistru. Odată crezu chiar că zăreşte pe cineva în curtea închisorii. Era prea întuneric, dar poate că...? Cine ştie! Îl trecură fiorii şi iuţi pasul.

Dincolo de poarta oraşului, şoseaua ducea la cetatea de pe colină, unde odinioară micul Diederich împreună cu doamna Hessling gustaseră din plin spaimele nălucirilor cu stafia din cetate. Acum nu mai putea înţelege cum te poţi speria de astfel de copilării şi întotdeauna, când ajungea dincolo de poarta oraşului, cotea pe drumul ce ducea spre Gausenfeldstrasse. Nu era nimic premeditat în asta şi o făcea cu destulă şovăire, căci nu i-ar fi fost deloc plăcut să-l surprindă cineva pe-aici. Dar nu putea altfel: fabrica aceea mare de hârtie îl atrăgea ca un paradis, care lui îi era interzis; trebuia să se apropie până la câţiva paşi de el, să-i dea târcoale şi să se uite pe furiş peste zid... Într'o seară, pe când se deda la îndeletnicirea aceasta, îl speriară nişte voci care, în întuneric, i se părură foarte aproape de el. Deabia avu timp să se pitească în şanţ. Şi, când oamenii, probabil nişte funcţionari întârziaţi la fabrică, trecură pe lângă ascunzătoarea lui, Diederich închise ochii, îi era frică şi i se părea că sclipirea ochilor săi lacomi l-ar fi trădat!

Ajuns la poarta oraşului, inima îi bătea, mai-mai să-i spargă pieptul, şi căută un local unde-ar putea bea un pahar de bere. Chiar la colţ era „Ingerul verde“, unul din birturile cele mai de rând, dărăpănat şi strâmb de bătrâneţe, murdar şi cu nume deochiat. Odată cu Diederich se furişă prin intrarea boltită o femeie. Apucat de un chef nebun de aventură, Diederich se luă după ea. Cum trebuiau să treacă prin lumina roşiatică a felinarului dela gnajd, ea încercă să-şi ascundă faţa, acoperită şi aşa de un voal negru, ridicându-şi până spre obraz manşonul; dar Diederich o şi recunoscuse.

— Bună seara, domnişoară Zillich!

— Bună seara, domnule doctor.

Şi rămaseră amândoi faţă în faţă, cu gura căscată. Käthchen Zillich fu cea dintâi care îngână ceva despre nişte copii ce locuiau aici, în casă şi pe care voia să-i aducă la şcoala de duminică a tatălui ei. Diederich voi să spună şi el ceva, dar ea sporovăia mai departe, din ce în ce mai repede. Nu, copiii nu locuiau aici, dar părinţii lor veneau pe la cârciuma asta şi părinţii nu trebuiau să afle despre şcoala de duminică, fiindcă erau social-democraţi... Bătea întruna câmpii şi Diederich, care în primul moment nu se gândise decât la conştiinţa lui încărcată, băgă astfel de seamă că domnişoara Zillich se afla într'o situaţie cu mult mai bătătoare la ochi. Nu-şi mai dădu osteneala să-i explice deci prezenţa lui la „Ingerul verde" şi-i propuse doar să intre în birt şi să aştepte împreună copiii. Käthchen, speriată, refuză să ia ceva, dar Diederich, din proprie iniţiativă, ceru şi pentru ea bere.

— Prosit! închină el, şi pe faţă i se citea, batjocoritoare, amintirea faptului că, la ultima lor întâlnire, în salonul respectabil al pastorului, fuseseră la doi paşi de logodnă. Sub voal — Käthchen făcea feţe-feţe şi, de încurcată ce era, răsturnă paharul cu bere. Se sbătea neputincioasă şi voia să plece; dar Diederich o înghesuise într'un colţ îndărătul unei mese şi se aşezase în aşa fel încât să-i taie drumul.

— Trebue să sosească numaidecât şi copiii, îi spunea el blajin.

In locul copiilor sosi însă Jadassohn; se ivi pe neaşteptate lângă ei şi rămase încremenit. Ceilalţi doi stăteau şi ei înlemniţi.

„Vasăzică, e adevărat!" îşi zise Diederich. Jadassohn părea că-şi spune şi el acelaş lucru; niciunul din cei doi domni nu ştiau cum să rupă tăcerea. Käthchen o luă iar dela capăt cu copiii şi cu şcoala ei duminicală. Vorbea cu glas rugător, numai cât nu plângea. Jadassohn îi asculta fără indulgenţă vorbele; spuse chiar că anumite poveşti lui i se par prea încâlcite şi-l măsură pe Diederich cu o privire de inchizitor.

— In fond — deschise vorba Diederich — e foarte

simplu. Domnișoara Zillich a venit aici pentru niște copii și noi amândoi îi dăm o mână de ajutor.

— Greu de știut dacă are să se aleagă cu vreunul, completă Jadassohn tăios.

La care Käthchen zise:

— Și mai ales, dela cine...

Domnii își puseră cu sgomot halbele pe masă. Fata renunțase să mai plângă; își ridicase voalul chiar și se uita acum cu ochi neobișnuit de limpezi când la unul când la altul. Vocea ei își recăpătase tonul deschis și direct:

— Ce să fac, dacă v'ați nimerit amândoi aici? oftă ea luând o țigară din tabachera lui Jadassohn; apoi goli dintr'o înghițitură coniacul din fața lui Diederich.

De astădată, fu rândul lui Diederich să rămână uluit. Jadassohn părea familiarizat cu această a doua față a domnișoarei Käthchen. Și continuară să spună vorbe cu două înțelesuri și unul și celălalt, până ce Diederich, indignat, se întoarse spre Käthchen.

— Abia acum te poate cunoaște omul așa cum ești cu adevărat! strigă el, izbind cu pumnul în masă. Dintr'odată, ea își luă din nou un aer de cucoană.

— Ce vrei să spui cu asta, domnule doctor?

Jadassohn completă:

— Presupun că n'ai de gând să te atingi de onoarea domnișoarei?

— Voiam numai să spun... bâlbâi Diederich, că... așa cum o cunosc azi, îmi... place mult mai mult domnișoara Zillich decât înainte! De uluit ce era, ochii i se bulbucaseră. Mai deunăzi, când eram gata-gata să ne logodim, nu-mi plăcea nici pe jumătate cât azi...

Käthchen izbucni în râs; un râs deschis, care îi era la fel de necunoscut lui Diederich. Râse și el, ca și Jadassohn dealtfel; toți trei se tăvăleau acum de râs și mai cerură coniac.

— Ei, acum trebue să plec, declară Käthchen; acuși sosește și tata acasă, înaintea mea. S'a dus să îmbărbăteze niște bolnavi; le împarte totdeauna poze de astea...

Şi scoase din poşeta ei de piele două iconiţe viu colorate.

— Vă dau şi vouă câte una. Jadassohn căpătă iconiţa cu păcătoasa Magdalena, iar Diederich pe cea cu păstorul cel bun şi oaia rătăcită. Dar nu fu mulţumit.

— Vreau şi eu o păcătoasă!

Käthchen se căută în poşetă, dar nu mai găsi una la fel.

— N'am ce-ţi face, rămâi cu oaia, hotărî ea.

Porniră, luând fata între ei, de câte un braţ fiecare. Se împleticeau toţi trei făcând cercuri largi pe Gäbbelchenstrasse, o stradă prost luminată; începură să cânte un cântec bisericesc pe care-l fredonase mai întâi Käthchen. La un colţ, ea le explică deodată că trebue să se grăbească, şi dispăru pe una din străzile laterale.

— La revedere, oiţo! îi strigă ea lui Diederich, care încerca în zadar să se ia după dânsa.

Jadassohn îl ţinea strâns şi începu deodată să cuvânteze cu tonul lui oficial, căutând să-l convingă că totul nu fusese decât o glumă întâmplătoare.

— Vreau să stabilesc că nu e absolut nimic la mijloc care să poată fi interpretat greşit.

— Nici prin gând nu-mi trece să interpretez greşit ceva... răspunse Diederich.

— Şi dacă — urmă Jadassohn — familia Zillich mi-ar fi făcut cinstea să se gândească la o legătură mai strânsă cu mine, întâmplarea de astăseară nu m'ar împiedica întru nimic să o contractez. Spunând aceasta îndeplinesc o datorie de onoare.

Diederich îi răspunse:

— Ştiu să preţuesc aşa cum trebue atitudinea dumitale corectă!

După asta, amândoi domnii îşi ţăcăniră sgomotos călcâiele, îşi strânseră mâinile şi se despărţiră.

Käthchen şi Jadassohn îşi făcuseră la despărţire un mic semn; Diederich era convins că ei se vor regăsi nu peste multă vreme tot la „Ingerul verde". Îşi descheie paltonul, mândru că putuse descoperi la timp o cursă vicleană, din care scăpase, respectând cu stricteţe regulele de onoare pe care le învăţase în viaţa lui

de student. Simţea pentru Jadassohn oarecare respect şi simpatie. Şi el s'ar fi purtat tot aşa în locul lui! Orice-ai-zice, bărbaţii se înţeleg întotdeauna între ei. Dar ce femeie! Această a doua faţă a lui Käthchen, fiică de pastor cucernic — această Käthchen fără mască, ce lăsa să se întrevadă deodată femeia deslănţuită, vicleană fiinţă cu două feţe, atât de străină cinstei resimţite de Diederich în fundul sufletului său, îl cutremura ca o privire aruncată într'un abis. Îşi încheie la loc paltonul. Vasăzică, mai existau şi alte lumi înafara celei burgheze, înafara aceleia în care-şi ducea acum zilele domnul Lauer.

Se aşeză la masă, pufnind mânios. Părea să fie într'o dispoziţie atât de ameninţătoare, încât cele trei femei nu îndrăzneau să scoată nicio vorbă. Doamna Hessling îşi luă inima în dinţi:

— Nu-ţi place mâncarea, dragul meu fiu?

In loc să-i răspundă, el se răsti la surorile lui:

— Nu vă mai dau voie de-azi încolo să vă vedeţi cu Käthchen Zillich! şi când ele, curioase, îşi holbară ochii la el, se făcu roşu de mânie şi strigă ameninţător:

— E o stricată!

Dar ele se mulţumiră să strâmbe dispreţuitor din buze şi chiar lucrurile îngrozitoare la care el făcu, tunând şi fulgerând, aluzie, nu părură să le facă cine-ştie-ce impresie.

— Vrei să spui, chestia cu Jadassohn? întrebă în sfârşit Magda, foarte calmă.

Diederich avu o tresărie şi se lăsă pe speteaza scaunului. Prin urmare, nu era o taină pentru ele. Erau deci iniţiate şi erau complice, aşa cum sunt, de bună seamă, toate femeile între ele. Până şi Guste Daimchen! Guste adusese chiar odată vorba despre asta! Trebui să-şi şteargă fruntea de sudoare. Magda zise:

— Dacă ai avut cumva intenţii serioase cu Käthchen, dece nu ne-ai întrebat şi pe noi?

Ca să-şi păstreze autoritatea, Diederich izbi odată cu pumnul în masă, încât ţipară toate trei de spaimă. Le strigă că nu poate îngădui să i se atribue asemenea intenţii. E de nădăjduit că mai există încă şi fete

cumsecade. Doamna Hessling se rugă cu voce tremurândă:

— N'ai decât să te uiţi la surorile tale, dragul meu copil.

Şi Diederich se uită într'adevăr la surorile lui, clipi din ochi şi, de când se ştia el, se gândi pentru întâia oară cu teamă ce viaţă duceau oare aceste două fiinţe care-i erau surori?... „La urma urmei — hotărî el, îndreptându-se ţanţoş — n'am decât să le ţin mai din scurt. Iar când oi avea nevastă, am s'o învăţ eu minte!“

Văzând că fetele-şi zâmbeau, se sperie, căci se gândise la Guste Daimchen; şi poate că şi ele se gândiseră, cu zâmbetul lor, tot la Guste? Hotărît, nu puteai avea încredere în nicio fată. Îi apăru în faţa ochilor Guste cu părul ei bălai şi cu obrajii ei durdulii şi rumeni. Buzele cărnoase i se deschideau şi-i scotea limba. Aşa făcuse cu câteva minute înainte şi Käthchen Zillich, când îi strigase: „Adio, oiţă!“ Şi Guste, care-i semăna aşa de mult ar fi făcut desigur şi ea la fel, dacă ar fi fost cât de cât ameţită de băutură şi i-ar fi scos, ştrengăreşte, limba.

Magda zise:

— Käthchen e o proastă; dar ce să-i faci, aşa e când aştepţi de ţi se lungesc urechile şi nu te cere niciunul!

Emmi sări în sus ca arsă:

— La cine faci aluzie, mă rog? Dacă s'ar fi mulţumit şi Käthchen cu un Kienast oarecare n'ar mai fi aşteptat nici ea!

Magda, conştientă că destinul o favoriza pe ea, îşi umflă pieptul fără să răspundă.

— Şi dealtfel — zise Emmi aruncând şervetul şi ridicându-se — cum poţi crede numaidecât tot ce spun bărbaţii despre Käthchen? E desgustător cât de lipsite de apărare suntem noi femeile, împotriva clevetirilor bărbăteşti. Mânioasă, îşi găsi un locşor într'un colţ şi începu să citească. Magda se mulţumi să dea din umeri, în timp ce Diederich, îngrijorat, căuta fără succes un mijloc de a aduce vorba de Guste Daimchen ca să întrebe dacă nu cumva şi ea?...

Când te gândeşti... o logodnă care ţine de-atâta vreme!?

— Sunt cazuri — zise el — când nu mai e vorba de-o simplă clevetire.

Emmi aruncă din mână cartea.

— Ei şi, chiar dac'ar fi să fie aşa! Käthchen face ce-i place! Avem şi noi, fetele, aceleaşi drepturi ca şi voi să ne trăim viaţa! Bărbaţii să fie bucuroşi dacă ne mai pot câştiga după aceea favorurile.

Diederich se ridică.

— Vorbe de astea nu vreau să mai aud în casa mea! rosti el grav, fulgerând-o cu privirea pe Magda până ce fata conteni din râs. Doamna Hessling îi aduse ţigara de foi.

— Despre Diedel al meu sunt absolut sigură că n'are să se însoare niciodată cu una ca asta; şi-l mângâie ca să-l consoleze.

El răspunse apăsat:

— Mamă, nici nu-mi pot închipui să fi făcut vreodată un adevărat german aşa ceva.

Ea căută să-l măgulească:

— O, nu toţi sunt atât de idealişti ca scumpul meu fiu! Alţii au porniri mai materialiste şi, pe lângă bani, sunt nevoiţi să mai înghită şi flecărelile lumii.

Sub privirea lui poruncitoare, ea trăncăni speriată mai departe.

— Daimchen, de pildă. Acum el e mort şi nu-i mai pasă de nimic, dar pe vremea lui câte nu s'au mai spus despre ei!... şi cum toţi trei copiii se uitau la ea întrebători:

— Ei da — explică ea cu sfială — chestia cu doamna Daimchen şi cu domnul Buck! Doar Guste s'a născut înainte de vreme!

Dând drumul acestor cuvinte, doamna Hessling trebui să se refugieze îndărătul paravanului dela sobă, căci toţi trei copiii se năpustiseră în acelaş timp asupra ei.

— Asta o auzim pentru prima oară! strigară Emmi şi Magda. Spune-ne şi nouă, cum e cu povestea asta?

Diederich însă, cu voce tunătoare, le porunci să termine odată cu clevetirile muiereşti.

— Acuma, te cred, după ce ţi-am ascultat clevetirile tale bărbăteşti! strigară surorile, căutând să-l îndepărteze de paravan. Mama lor se uita la încăierare, frângându-şi mâinile.

— Eu n'am spus nimic, copii! Numai că, pe vremea aceea, toată lumea numai de asta vorbea, iar domnul Buck a şi înzestrat-o pe doamna Daimchen.

— Vasăzică, deaceea! zise Magda. Aştia sunt aşa dar, în familia Daimchen unchii care lasă moşteniri! De acolo vin poşetele de aur!

Diederich luă apărarea moştenirii ce-i revenise Gustei.

— Din Magdeburg îi vin banii!

— Şi logodnicul — întrebă Emmi — tot din Magdeburg îi vine?

Deodată amuţiră cu toţii şi se uitară uluiţi unul la altul. Emmi se duse îndărăt la sofa şi fără să mai scoată o vorbă deschise din nou cartea. Magda începu să strângă masa. Diederich păşi spre paravanul dela sobă, îndărătul căruia se făcuse ghem doamna Hessling.

— Vezi, mamă, unde-ajungi când nu-ţi ţii gura? Doar n'ai vrea să spui că Wolfgang Buck se'nsoară cu propria lui soră?

Din ascunzătoarea ei o auziră scâncind:

— Eu nu-s de vină, dragul meu copil. Demult nu mă mai gândeam la povestea asta uitată şi nici măcar nu-s sigură dacă aşa a fost. Nimeni din cei care mai trăiesc astăzi nu-şi mai aminteşte de ea.

Cu nasul în carte, Emmi se amestecă:

— Bătrânul Buck însă nu se poate să nu ştie de unde vin acum banii sortiţi feciorului său.

Şi, cu ochii în faţa de masă pe care o împăturea, Magda adăugă:

— Multe se pot întâmpla!

Diederich îşi ridică braţele în sus, ca şi când ar fi vrut să invoce cerul. Dar îşi stăpâni tocmai la timp groaza care stătea să-l copleşească.

— Ce, am nimerit aici numai între hoţi şi ucigaşi?

întrebă el calm şi păşi, ţinându-se foarte drept, către uşă. Ajuns în pervaz, întoarse capul :

— Nu vă pot împiedica să trâmbiţaţi prin oraş frumoasele lucruri pe care le-aţi aflat. Cât mă priveşte pe mine, eu am să declar sus şi tare că nu mai am nimic de a face cu voi de-aci 'nainte. Am s'o dau şi la ziar !

Şi plecă.

Ocoli birtul primăriei şi, poposind singur la Klappsch se gândea la lumea asta în care se petrec asemenea grozăvii. Impotriva unor asemenea lucruri, firește, nu te puteai apăra doar făcând uz de codul onoarei studenţeşti. Cine voia să smulgă prada din ghiarele familiei Buck nu trebuia să se dea înapoi nici dela mijloacele cele mai tari. „Cu mână de fier" zise el grav, privind în fundul halbei ; şi când, cerând a patra halbă, bătu cu capacul cănii în masă, i se păru că aude zăngănit de săbii... După câtva timp ţinuta lui îşi mai pierdu din duritate ; îl năpădiră îndoielile. In orice caz, intervenţia lui ar face, în mod absolut sigur, ca tot oraşul s'o arate a doua zi cu degetul pe Guste Daimchen. Niciun om, care respecta cât de cât codul onoarei, nu s'ar mai fi putut însura cu dânsa. I-o spuneau sentimentele lui cele mai intime, educaţia lui în care bărbăţia şi idealismul aveau rădăcini atât de adânci. Păcat ! Păcat de cele trei sute cincizeci de mii de mărci ale fetei, care rămâneau fără stăpân şi fără destinaţie ! Ar fi fost un prilej bun să le dea el o destinaţie... Diederich alungă indignat gândul acesta. Nu-şi făcea decât datoria ! Era vorba doar să împiedice o crimă. In lupta dintre bărbaţi, soarta avea să decidă căruia din ei trebue să-i rămână femeia. Ce importanţă mai putea avea o făptură ca acestea, care — Diederich o ştia acum din experienţă proprie — era oricând gata de orice trădare. Mai fu nevoie doar de-a cincea halbă şi hotărîrea lui era luată.

La cafeaua de dimineaţă, arătă mare interes pentru rochiile pe care-aveau să le poarte surorile lui la balul „Armoniei !" Mai rămăseseră doar două zile până atunci şi nimic nu era încă gata ! Croitoreasa care le lucra în casă venise rar şi cu multă greutate, căci

avea acum de lucru la familiile Buck, Tietz, Harnisch, aproape peste tot în oraş. Faptul că de fata aceasta trăgeau toţi din toate părţile îl umplea deadreptul de admiraţie. Se oferi să meargă chiar el la dânsa şi să le-o aducă acasă cu orice preţ. Izbuti cu destulă greutate. Când veni la a doua gustare de dimineaţă, Diederich intră tiptil în odaie, aşa încât nu turbură prin nimic conversaţia de alături, din salon. Croitoreasa tocmai făcea aluzie la un scandal menit să pună în umbră tot ce se petrecuse vreodată în oraş. Cele două surori păreau să nu ştie nimic, şi când, în cele din urmă fură pomenite nume, ele se arătară îngrozite şi nu le veni să creadă. Doamna Hessling se scandaliză cel mai mult că domnişoarei Gehritz putea măcar să-i treacă prin minte aşa ceva. Croitoreasa, dimpotrivă, se jura că tot oraşul ştie. Tocmai venea dela doamna primar Scheffelweiss, a cărei mamă ceruse chiar ca ginerele ei să intervină! Totuşi, îi fu greu să le convingă pe cele trei cucoane. Diederich se aşteptase, dimpotrivă, ca lucrurile să ia cu totul altă întorsătură. Era însă mulţumit de ai săi. Oare avuseseră pereţii urechi? Iţi venea să crezi că un svon, pornit dintr'o odaie închisă, iese odată cu fumul pe coş şi se întinde peste tot oraşul!

Totuşi, nu era pe deantregul liniştit. Işi zicea că sentimentele sănătoase ale poporului muncitor erau, în anumite împrejurări, un factor pe care îl puteai aproba şi chiar folosi uneori. Până la prânz se tot învârti în jurul lui Napoleon Fischer; tocmai suna de ieşire, când se auziră deodată ţipete la maşina de satinat. Diederich şi maşinistul şef se repeziră în acelaş timp şi traseră afară braţul unei tinere muncitoare pe care-l apucase un cilindru de oţel. Braţul era plin de un sânge negru; Diederich puse îndată să se telefoneze la spital. Intre timp, oricât îi făcea de rău ceeace vedea, rămase acolo cât i se aplică fetei bandajul provizoriu. Ea se uita cum o bandajau, văitându-se încet, cu ochi blânzi şi plini de groază, ca ai unui tânăr animal atins de glonţ. Nu pricepea întrebările mieroase ale lui Diederich care-o chestiona despre familia ei. Răspundea Napoleon Fischer în locul fetei. Tatăl îi era dispărut,

mama bolnavă în pat; fata se întreținea pe ea și pe cei doi frați mai mici. N'avea decât paisprezece ani.

— Nu-ți vine să crezi, judecând după înfățișarea ei, zise Diederich. Dealtfel, li s'a spus tot timpul muncitoarelor, să fie cu ochii în patru când sunt lângă mașină. Și-a făcut-o singură; eu n'am nicio obligație. Ei — adăugă el mai blând — vino cu mine, Fischer. In birou, turnă coniac în două pahare.

— E bun după așa sperietură... Ia spune-mi cinstit, Fischer, crezi că va trebui să-i plătesc fetei salariul pe tot timpul cât nu va lucra? Cum ți se pare mecanismul de siguranță al mașinii? E destul de bun?

Și, cum Fischer dădea din umeri:

— Vrei să spui că mă pot trezi cu un proces? Dar n'am chef de-așa ceva, plătesc imediat!

Mecanicul zâmbi arătându-și dinții galbeni și Diederich continuă:

— Da, așa sunt eu, milos. Credeai că de-așa ceva numai domnul Lauer e în stare? In ceeace-l privește pe dumnealui, te-a lămurit cred, și pe dumneata, chiar ziarul partidului dumitale, cât îl durea pe el de lucrătorii lui! Eu nu mă bag într'o crimă de lez-maiestate ca să mă pomenesc închis și să-mi las lucrătorii pe drumuri; eu îmi aleg mijloace mai practice ca să-mi pun în evidență principiile sociale!

Făcu o pauză solemnă:

— Și deaceea, m'am hotărît să-i plătesc fetei salariul pe tot timpul cât va trebui să stea în spital. Cât are pe săptămână? întrebă el repede.

— O marcă cincizeci, răspunse Napoleon Fischer.

— Ei, da... are să zacă vreo opt săptămâni la pat... Să zicem douăsprezece săptămâni... n'o să stea doar pe veci în spital.

— N'are decât paisprezece ani, îl lămuri Napoleon Fischer, privindu-l pe sub gene. Poate să ceară despăgubiri pentru mutilare.

Diederich se sperie și începu să pufnească pe nas.

Maistrul rânjea iar, în doi peri, uitându-se la mâna patronului, pe care acesta și-o ținea în buzunar, cu degetele sgârcite de spaimă. Apoi, hotărîndu-se, Diederich își scoase mâna din buzunar.

— Acum, du-te şi fă-le cunoscută lucrătorilor hotărîrea mea generoasă. Nu vă convine deloc aşa, hai? Vă vine, bineînţeles, mult mai mult la socoteală să vorbiţi întruna despre infamiile capitaliştilor. La întrunirile voastre sunt sigur că-l ridicaţi în slava cerului prin cuvântări înflăcărate pe domnul Buck!

Napoleon Fischer îl privi cu un aer nătâng, dar Diederich nu-l luă în seamă.

— Mie unul nu mi se pare prea frumos — continuă el — când îşi lasă cineva băiatul, şi asta numai din calcul, să ia în căsătorie tocmai pe o fată cu a cărei mamă a fost încurcat şi anume, chiar înainte de naşterea fetei... Dar...

Pe faţa lui Napoleon Fischer începură să se întrevadă licăriri expresive.

— Dar — repetă Diederich apăsat — nu mi-ar conveni defel ca lucrătorii mei să-şi bată gura cu asta, sau ca dumneata, Fischer, să te-apuci acum să-i întăriţi împotriva autorităţilor municipale, pentrucă unul din consilieri ar fi făcut un lucru ce nu poate fi dovedit de nimeni. Gesticulă mânios cu pumnul în aer.

— Mi s'au mai asvârlit odată acuzaţii că aş fi urzit eu procesul împotriva lui Lauer. Nu vreau să mai fiu învinuit şi de altele, iar lucrătorii mei să nu se amestece unde nu le fierbe oala.

Vocea lui recăpătă apoi tonul familiar şi, aplecându-se spre celălalt:

— Ei, şi pentrucă ştiu ce influenţă ai...

Îşi deschise dintrodată palma în care se aflau trei monede de aur. Napoleon Fischer le zări şi obrazul i se schimonosi brusc, parc'ar fi dat cu ochii de ducă-se-pe-pustii.

— Nu! strigă el. Nu, şi iarăşi nu! Nu-mi pot trăda convingerile! Nu mi le trădez nici pentru tot aurul din lume!

Avea ochii injectaţi şi striga cu glas ascuţit. Diederich se trase câţiva paşi înapoi; până acum nu-i fusese dat să privească niciodată răzmeriţa în faţă dela atât de mică distanţă.

— Adevărul trebue să iasă la lumină! țipă Napoleon Fischer. Vom avea noi grijă de asta, noi, proletarii; dumneata nu ne poți împiedica, domnule doctor! Mârșăviile claselor conducătoare...

Diederich, grăbit, îi mai întinse un coniac.

— Fischer, zise el, stăruind; banii ți-i ofer numai ca să nu mi se pomenească numele în afacerea asta.

Dar Napoleon Fischer refuză; fața lui căpătă o expresie de înaltă mândrie.

— Noi nu silim pe nimeni să depună mărturie. Noi nu folosim asemenea procedee. Cine ne furnizează material de agitație n'are dece să se teamă...

— Atunci totul e în regulă, zise Diederich ușurat. Știam eu dinainte, Fischer, că dumneata ești un mare politician. Iar, în ceeace privește fata, lucrătoarea aceea care a avut accidentul... Eu dumitale ți-am făcut chiar acum un mare serviciu dându-ți informații despre porcăriile familiei Buck...

Napoleon Fischer rânji măgulit:

— Pentrucă domnul doctor spune că sunt un mare politician... n'am să mai pomenesc nimic despre despăgubiri. Intimitățile din cercurile de sus sunt pentru noi mai importante decât...

— ...decât o fată ca aceea, competă Diederich. Dumneata gândești întotdeauna ca un om politic.

— Intotdeauna, aprobă Napoleon Fischer. Poftă bună, domnule doctor!

Și se retrase, pe când Diederich constata cu plăcere că politica proletariatului își avea și părțile ei bune. Vârî la loc în buzunar cele trei monede de aur.

In ziua următoare, toate oglinzile din casă fură cărate în salon. Emmi, Magda și Inge Tietz se învârtiră printre ele până rămaseră cu gâtul sucit; atunci se așezară nervoase pe câte-o margine de scaun.

— Vai, doamne, e târziu, trebue să plecăm!

Dar Diederich era ferm hotărît să nu mai ajungă iarăși prea devreme, ca la procesul lui Lauer. Tot efectul ți se ducea dracului dacă ajungeai prea devreme!

Când, în sfârşit, plecară, Inge Tietz se scuză din nou faţă de doamna Hessling pentrucă îi lua locul în cupeu. Doamna Hessling o asigură odată mai mult:

— Ah, doamne, ţi-l cedez cu plăcere. Eu, bătrână cum sunt, nu mai am puteri destule ca să mă mai car pe la petreceri de astea mari. Bucuraţi-vă voi, copiii!

Şi, plângând, îşi îmbrăţişă fetele, care se feriră cu răceală.

Căci — ştiau ele bine — mamei lor îi intrase frica'n oase pentrucă, acuma în urmă, nu se mai vorbea peste tot decât de svonul scandalos care pornise dela dânsa.

Inge nici nu se cuibărise bine pe pernele cupeului, că şi începu vorba tot despre asta.

— Ei, ce spuneţi de familiile Buck şi Daimchen? Credeţi c'au să aibă oare azi nobila îndrăzneală de a apărea împreună la bal?

Magda răspunse, liniştită:

— Trebue! Altfel ar însemna că recunosc svonul ca fiind adevărat.

— Ei, şi? spuse Emmi. Eu găsesc că e treaba lor! Pe mine nu mă priveşte deloc.

— Nici pe mine, adăugă Diederich. Dealtfel, eu abia acum aflu de chestia asta, dela dumneata, domnişoară Tietz.

Atunci Inge Tietz îşi ieşi din sărite! Să judeci cu atâta uşurinţă un scandal ca ăsta! Poate că-şi închipuia că nu-i decât o invenţie de-a ei?

Dealtfel, familia Buck şi-a cam lăsat demult nasul în jos din pricina asta: până şi servitorii lor sunt la curent...

— Vasăzică, trăncăneală de slugi! zise Diederich, răspunzând la un semn uşor pe care Magda i-l făcuse cu genunchiul.

Pe urmă fură nevoiţi să se dea jos din trăsură ca să coboare treptele ce legau Kaiser-Wilhelm-Strasse de străvechea Riekestrasse. Diederich începu să toarne la blesteme, cu nemiluita, căci începuse ploaia şi li se udau pantofii de bal; afară de aceasta, în faţa sălii de bal stătea o ceată de oameni jerpeliţi care holbau ochii la ei cu duşmănie. Când tot oraşul era clădit pe un teren mult mai ridicat, dece nu s'ar fi putut dărâma

oare şi şandramaua asta ? Vechiul şi istoricul local al „Armoniei“ fusese păstrat, ca şi cum oraşul n'ar mai fi avut mijloace să construiască în centru o sală de bal modernă şi luxoasă. In baraca asta veche mirosea peste tot a mucegai ! Şi, deobicei, chiar dela intrare începeau cucoanele să chicotească, fiindcă aici se mai afla şi acum o statue a Prieteniei care, înafară de o perucă înaltă, nu mai avea nimic pe ea.

— Atenţie ! zise Diederich, ajungând pe scară, altfel ne prăbuşim.

Căci de o parte şi de alta, rampele scării se înălţau în aer subţiratice ca două braţe slăbite de bătrâneţe. Culoarea trandafiriu-închis a lemnului pălise de vreme. Sus însă, la capătul scărilor mai surâdea şi-acum, sculptat în marmoră lucioasă, chipul primarului de odinioară, cu peruca lui cu coadă ; el lăsase moştenire oraşului clădirea — şi fusese tot un Buck. Diederich îi aruncă o privire foarte puţin binevoitoare.

In lunga galerie a oglinzilor domnea linişte deplină; nu se mai zărea decât, în fund, o singură doamnă, care se uita prin crăpătura uşii în sala de spectacol — şi fetele fură deodată cuprinse de groază : reprezentaţia începuse ! Magda o luă la fugă dealungul galeriei şi izbucni în plâns. Atunci spectatoarea se întoarse către ea cu degetul pe buze. Era chiar doamna von Wulckow, autoarea piesei. Zâmbi emoţionată şi şopti :

— Merge de minune, piesa mea are succes. Vii tocmai la timp, domnişoară Hessling, du-te repede sus şi te îmbracă !

Ah, da ! Emmi şi Magda nu intrau în scenă decât la actul al doilea. Diederich îşi pierduse şi el capul. In timp ce surorile sale, împreună cu Inge Tietz, care trebuia să le ajute la îmbrăcat, zoreau spre garderobă, trecând prin sălile lăturalnice, Diederich se prezentă doamnei prefect şi rămase pe loc, încurcat, în faţa ei.

— Acum nu poţi intra căci turburi spectacolul, zise ea.

Diederich îngână câteva vorbe de scuză ; pe urmă îşi roti ochii de jur împrejur şi deodată, între ghirlan-

dele de bronz ce încadrau oglinzile pe jumătate oarbe, îşi întâlni chipul de o paloare plină de mister.

Pe luciul de un galben deschis al pereţilor se desenau crăpături capricioase, iar pe panouri lâncezeau culorile patinate de vreme ale florilor şi ale portretelor străvechi... Doamna von Wulckow închise o mică uşiţă prin care se părea că tocmai intră cineva : o păstoriţă cu toiagul împodobit cu funde şi panglici. Inchise uşa cu mare băgare de seamă, ca să nu turbure spectacolul ; totuşi sbură în aer puţin praf, sau poate pudră din părul păstoriţei pictate.

— Casa asta e atât de romantică, şopti doamna von Wulckow. Nu ţi se pare şi dumitale, domnule doctor ? Când te priveşti în oglinzile astea, ai impresia că porţi crinolină...

Diederich, din ce în ce mai stingherit, se uita la rochia ei cu trenă, care cădea în falduri drepte. Umerii goi îi erau scobiţi şi aduşi înainte, părul, de un blond spălăcit, şi pe deasupra, doamna von Wulckow mai purta şi ochelari pince-nez.

— Cadrul vi se potriveşte de minune, doamnă prefect... doamnă contesă... se corectă el, şi vorbele lui îndrăzneţ-măgulitoare fură răsplătite cu un surâs. Nu oricine ar fi ştiut să-i amintească atât de nimerit doamnei von Wulckow că era născută contesă Züsewitz !

— Aşa e, spuse ea, nici nu-ţi vine să crezi că o casă ca asta n'a fost clădită pentru o societate cu adevărat aleasă, ci pentru nişte burghezi cumsecade din fundul Netzigului.

Şi zâmbi îndulgent.

— Da, e foarte nostim, aprobă Diederich, cu o reverenţă. Fără îndoială însă că astăzi nu se simte aici nimeni la el acasă, înafară de doamna contesă.

— Dumneata ai, desigur, mult simţ pentru frumos, observă doamna von Wulckow ; şi cum Diederich făcu un semn afirmativ, ea fu de părere că nu trebuia să piardă cu totul actul întâi, ci să se uite prin crăpătura uşii. Ea tot nu-şi putea afla astâmpăr de emoţie. Făcu semn cu evantaiul spre scenă.

— Uite-l pe domnul maior Kunze, trebue să iasă

numaidecât din scenă. Nu e tocmai bine în rol, dar e în comitetul societății „Armonia" și numai el i-a făcut pe oameni să înțeleagă însemnătatea artistică a piesei mele.

Și pe când Diederich îl identifica fără greutate pe maior, care nu era deloc schimbat, autoarea îi povestea în grabă, în mod curgător, tot ce se petrecuse pe scenă până atunci. Tânăra țărancă, cu care Kunze stătea tocmai de vorbă, era fiica lui naturală, vasăzică fată de conte și deacea piesa se și intitula *Contesa misterioasă*. Kunze îi desvăluia chiar atunci, țâfnos ca totdeauna, lucrul acesta. In acelaș timp îi destăinuia și că are de gând s'o mărite cu un văr sărac, dar că îi va lăsa moștenire jumătate din averea lui. După plecarea contelui, fata, împreună cu mama ei adoptivă, o nevastă cumsecade dela țară, izbucniră într'o veselie sgomotoasă.

— Cine e persoana aceea îngrozitoare? îi scăpă fără voie lui Diederich. Doamna von Wulckow rămase mirată.

— Cum, n'o recunoști? E actrița care interpretează deobicei rolurile comise de bătrână în comediile ce se prezintă la Teatrul Municipal. N'am găsit pe nimeni altcineva mai nimerit pentru rolul ăsta, iar nepoatei mele îi face plăcere să joace împreună cu ea.

Diederich se sperie; căci el de nepoată voise să vorbească atunci când îi scăpase cuvântul „persoană îngrozitoare".

— Doamnișoara, nepoata dumneavoastră e o ființă fermecătoare, afirmă el repede, privindu-i plin de încântare obrazul gras și aprins care-i ieșea parcă direct dintre umeri, aceiași umeri ca ai lui Wulckow!

— Și are și talent, adăugă el, pentru mai multă siguranță. Doamna von Wulckow șopti:

— Fii atent... și în momentul acela ieși din culise asesorul Jadassohn. Ce surpriză! Pantalonii îi erau proaspăt călcați, fracul lui avea o coadă impunătoare iar în cravata uriașă îi strălucea o piatră roșie de o mărime corespunzătoare. Dar oricât de tare strălucea piatra, urechile lui Jadassohn o întreceau în strălucire. Și cum era tuns proaspăt și avea o țeastă tur-

tită, urechile îi ieşeau şi mai mult în evidenţă luminându-i tot obrazul, ca două lampioane. Intindea mâinile înmânuşate în galben, ca şi cum ar fi pledat pentru cât mai mulţi ani de închisoare; şi într'adevăr, le spunea tocmai, nepoatei care făcea o mutră consternată şi bătrânei hazlii, care se văicărea, lucruri îngrozitoare...

Doamna von Wulckow şopti:

— E personajul antipatic al piesei.

— Şi'ncă cum, zise Diederich cu convingere.

— Ce, îmi cunoşti piesa?

— Ah, nu. Dar încep să întrevăd acţiunea!

Şi anume, Jadassohn, care era fiul şi moştenitorul bătrânului conte Kunze, ascultase la uşă şi n'avea deloc chef să cedeze nepoatei domnului Wulckow jumătate din bunurile hărăzite lui de dumnezeu şi-i cerea poruncitor s'o şteargă numaidecât, căci altminteri va pune s'o aresteze imediat ca ademenitoare, iar pe Kunze îl va pune sub interdicţie.

— E o ticăloşie — observă Diederich — e doar sora lui.

Autoarea îi explică:

— Ei, da. Dar, pe de altă parte, are dreptate, căci vrea ca moştenirea să rămână inalienabilă. Se gândeşte la întreaga spiţă, chiar dacă e să sacrifice individul. Pentru contesa misterioasă e tragic, firește.

— Da, când te gândeşti bine... Diederich era încântat.

Acest punct de vedere aristocratic îi convenea de minune şi lui, căci nu se simţea deloc înclinat s'o facă şi pe Magda părtaşe la beneficiile întreprinderii, după măritiş.

— Doamnă contesă, piesa dumneavoastră e o lucrare de mâna întâia, rosti el convins. Dar doamna von Wulckow îl apucă îngrijorată de braţ; în public se auzeau sgomote: unii băteau din picioare, alţii îşi suflau tare nasul sau chicoteau.

— Exagerează, gemu autoarea. I-am spus-o! Totdeauna i-am spus că exagerează.

Căci într'adevăr, Jadassohn se purta într'un chip nemaiauzit. Inghesuise îndărătul mesei şi pe nepoată

şi pe bătrâna actriţă şi umplea toată scena cu manifestările vijelioasei lui personalităţi de conte. Cu cât îl desaproba mai vădit publicul, cu atât mai provocator îşi dădea el drumul pe scenă. Se auziră chiar şi fluierături ; ba unii se întoarseră chiar înspre uşa îndărătul căreia doamna von Wulckow tremura şi începură să fluiere deabinelea. Poate că o făcuseră numai pentrucă uşa scârţâise, dar autoarea se şi trase repede îndărăt, ochelarii îi căzură de pe nas şi începu să dea din mâini cu o spaimă neputincioasă, până când Diederich îi ridică şi-i dete înapoi. El încercă s'o consoleze :

— Nu face nimic, sper că Jadassohn iese curând din scenă.

— Da, slavă domnului, îngăimă ea, clănţănind din dinţi. A terminat, acum nepoata mea fuge cu bătrâna şi pe urmă vine iar Kunze cu locotenentul, înţelegi.

— Joacă şi un locotenent ? întrebă Diederich, plin de respect.

— Da, adică în momentul de faţă, e încă în liceu, e unul din fiii domnului preşedinte Sprezius ; ştii, ruda săracă pe care bătrânul conte vrea să-l dea de bărbat fiicei sale. El îi făgăduieşte bătrânului că o va căuta pe contesa misterioasă chiar de va fi să înconjoare tot pământul.

— Foarte de înţeles, observă Diederich. E doar în propriul lui interes...

— Ai să vezi că e un suflet nobil.

— Dar, doamnă contesă, dacă-mi permiteţi să-mi exprim părerea, n'ar fi trebuit să-l lăsaţi pe Jadassohn să joace, vorbi Diederich cu mustrare şi cu satisfacţie ascunsă. Chiar dacă urechile ar fi fost singurul motiv...

Doamna von Wulckow rosti, abătută :

— Nu mi-am închipuit că vor avea efectul ăsta pe scenă ! Crezi că are să fie o cădere ?

— Doamnă contesă ! Diederich îşi duse mâna la inimă. O piesă cum e *Contesa misterioasă* nu e atât de uşor de doborît !

— Nu-i aşa ? In teatru n'are importanţă decât valoarea artistică.

— Evident. Totuşi, nişte urechi ca ale lui pot influenţa... şi Diederich îşi luă o mutră îngrijorată.

Doamna von Wulckow zise rugător:

— Şi când te gândeşti că actul al doilea e şi mai bun! Acţiunea se petrece în familia unui fabricant parvenit unde contesa misterioasă slujeşte ca jupânească. Pe urmă, mai apare şi un profesor de pian, nu prea la locul lui, căci a sărutat-o chiar pe una din elevele lui, şi în acelaş timp face contesei propuneri de căsătorie, pe care ea firește, i le va respinge categoric. Un profesor de pian! Cum ar fi cu putinţă!

Diederich fu şi el de părere că era într'adevăr cu neputinţă.

— Dar, stai să vezi de-acu'nainte ce tragic e: fata care s'a lăsat sărutată de profesorul de pian se logodeşte la un bal cu un locotenent şi când locotenentul vine în vizită acasă, iese la iveală că e acelaş locotenent care...

— Dumnezeule! Doamnă contesă! Diederich întinse braţele ca şi cum ar fi vrut să se ferească de cine ştie ce, emoţionat de atâtea încurcături. Cum de puteţi inventa atâtea lucruri?

Autoarea zâmbi pasionat.

— Da, tocmai asta e interesant; nici nu mai ştiu cum. Se petrec lucruri atât de misterioase în sufletul omului! Câteodată cred că e ceva moştenit.

— Aveţi mulţi poeţi în stimata dumneavoastră familie?

— Nu. Dar dacă marele meu înaintaş n'ar fi câştigat bătălia dela Kröchenwerda, cine ştie dacă eu aş fi scris *Contesa misterioasă*! Oricum, sângele are o influenţă hotărîtoare!

La numele bătăliei, Diederich făcu o reverenţă şi nu mai îndrăzni să întrebe nimic.

— Nu mai e mult până să se lase cortina, şopti doamna von Wulckow. Dumneata auzi ceva?

Diederich nu auzea nimic, dar pentru autoare nu existau nici uşi şi nici pereţi.

— Acum locotenentul îi jură credinţă veşnică tinerei contese dispărute, şopti ea. Aşa... şi tot sângele i se trase deodată din obraz.

Dar îi veni îndată inima la loc. Cei din sală începuseră să aplaude; nu s'ar fi putut spune că aplaudau furtunos, dar aplaudau totuşi. Uşa se deschise. Cortina se mai ridică odată şi, când tânărul Sprezius şi nepoata lui Wulckow apărură la rampă, aplauzele deveniră ceva mai puternice. Deodată se repezi din culise şi Jadassohn; se înfipse în faţa celorlalţi, vrând să monopolizeze singur succesul; se auziră însă fluierături. Doamna von Wulckow întoarse spatele, furioasă, apoi spuse soacrei primarului şi doamnei consilier Harnisch, care o felicitau:

— Domnul asesor Jadassohn nu e deloc potrivit în funcţia de procuror. Am să i-o spun bărbatului meu.

Doamnele se grăbiră să povestească mai departe vorba asta şi avură mare succes. Dintrodată, în toată galeria oglinzilor nu se mai vedeau decât grupuri care vorbeau doar de urechile lui Jadassohn.

„Doamna prefect are mare talent; dar urechile lui Jadassohn..." Totuşi, când se svoni că Jadassohn nu va mai apărea în actul al doilea, lumea fu desamăgită. Wolfgang Buck, însoţit de Guste Daimchen veni spre Diederich.

— Ai auzit? întrebă Buck. Jadassohn îşi va intenta acţiune şi-şi va confisca singur urechile.

Diederich răspunse cu un ton plin de desaprobare:

— Nu fac niciodată haz când îi merge cuiva rău. In acelaş timp, pândea plin de zel privirile care se îndreptau spre Wolfgang şi spre logodnica lui. Şi privirile tuturor se aprindeau când dădeau cu ochii de ei; Jadassohn era lăsat uitării. Dinspre ieşire, vocea subţire a profesorului Kühnchen străbătu larma; se auzi ceva ce aducea cu „maimuţe neruşinate!" Şi cum nevasta pastorului Zillich îi puse mâna pe braţ, încercând să-l potolească, el se întoarse şi rosti desluşit:

— Mai mare ruşinea!

Guste se uita împrejur cu ochi surâzători.

— Şi-acolo tot despre asta vorbesc, zise ea misterios.

— Despre ce? bâlbâi Diederich.

— Ştim noi foarte bine despre ce. Ştiu şi cine le-a scornit toate astea.

Pe Diederich îl trecură toate năduşelile.

— Ce ai? întrebă Guste.

Buck, care trăgea cu ochiul spre bufet printr'o uşă laterală, rosti flegmatic:

— Hessling e un politician prudent. Lui nu-i face plăcere să audă că, pe de o parte, primarul e un soţ cumsecade, dar că, pe de altă parte, nu-i poate refuza soacrei sale nimic.

Diederich se făcu stacojiu.

— Asta e o infamie! Cum poate să-i treacă cuiva prin cap asemenea murdării!

Guste chicoti sgomotos. Buck rămase nemişcat.

— Mai întâi se pare că-i adevărat, căci doamna Scheffelweiss i-a surprins la un moment dat şi a mărturisit aceasta în taină unei prietene. Şi afară de asta, e ceva care sare'n ochi!

— Ei, dumitale, domnule doctor, nu ţi-ar fi dat niciodată în gând una ca asta, nu-i aşa? mai zise Guste.

Şi-i aruncă logodnicului priviri galeşe de îndrăgostită. Diederich îi fulgeră:

— Aha! zise el înfipt. Mi-e destul! Şi le întoarse spatele. Vasăzică mai şi scorneau fel de fel de infamii, şi încă pe socoteala unui om ca primarul! Diederich putea merge deci cu capul sus. Se apropie de cei din grupul lui Kühnchen, care se îndreptau spre bufet lăsând în urmă-le o dâră de moralitate indignată. Soacra primarului jură, roşie de furie, că „adunătura asta" nu va mai pune niciodată piciorul la ea în casă şi alte câteva doamne se alăturară numaidecât hotărîrii ei. Doar proprietarul magazinului universal, Cohn, era de altă părere. Până la proba contrarie, el avea tot dreptul să se îndoiască, pentrucă o asemenea abatere dela morală, din partea unui vechi şi încercat liberal cum era domnul Buck, părea deadreptul de necrezut. Profesorul Kühnchen era, dimpotrivă, de părere că un radicalism care merge prea departe sdruncină până şi morala. Chiar doctorul Heuteufel, care-şi organiza întrunirile lui duminicale pentru liberii-cugetători, făcu reflexia că bătrânul Buck

dovedise din totdeauna un foarte desvoltat spirit de familie, dacă nu chiar un nepotism propriu-zis.

— Toţi am putea da exemple în acest sens. Iar faptul că acuma se apucă să-şi căsătorească copiii legitimi cu cei naturali numai ca să-şi poată păstra banii în familie, eu, ca doctor l-aş diagnostica drept un exces senil al unei porniri mai vechi până acum refulate.

Atunci doamnele îşi luară nişte mutre speriate şi nevasta pastorului o trimise repede pe Käthchen să-i aducă batista din haina lăsată la garderobă.

In drum, Käthchen trecu pe lângă Guste Daimchen, dar n'o salută, ci-şi lăsă ochii în pământ. Guste îşi luă pe loc o mutră de doamnă jignită. Cei dela bufet băgară imediat de seamă şi-şi exprimară o desaprobare amestecată cu milă. Guste trebuia să afle odată ce însemnează să nu ţii seamă de morala publică. In ce-o priveşte pe ea, treacă-meargă — se mai putea încă admite că fusese cine ştie cum înşelată, sau influenţată de cineva în rău: dar doamna inspector Daimchen ştia precis şi s'ar fi cuvenit să se ferească! Soacra primarului tocmai povestea despre vizita pe care-o făcuse doamnei Daimchen şi de cazna ei zadarnică de a-i smulge vreo mărturisire bătrânei acesteia trecute prin ciur şi prin dârmon care, ajungând acum să se înrudească legitim cu familia Buck, îşi împlinea de bună seamă visul ei de tinereţe!...

— Ei, şi domnul avocat Buck! ţipă Kühnchen. Pe cine ar vrea acest domn să convingă că nu e perfect informat de noua ruşine care-i loveşte familia? Poate că nu ştia nimic nici despre nelegiuirile care se petreceau în casa Lauer? Şi totuşi, n'a şovăit nicio clipă să spele rufele murdare ale surorii şi cumnatului său, în faţa tribunalului, numai ca să se vorbească despre el!

Doctorul Heuteufel, care tot mai simţea probabil nevoia să-şi scuze oarecum purtarea din timpul procesului, declară:

— Ăsta nu-i avocat! E un cabotin!

Şi când Diederich sugeră că Buck ţinea la propriile lui convingeri, atât în domeniul politicii cât şi în ce

priveşte morala, chiar dacă aceste convingeri erau greşite — i se răspunse :

— Domnule doctor, dumneata eşti prietenul lui. Că îl aperi, e spre cinstea dumitale, dar nu reuşeşti să păcăleşti pe nimeni.

Diederich se retrase cu o faţă prelungă şi gravă, dar nu fără a arunca o privire către redactorul Nothgroschen, care părea că mestecă modest o chiflă cu şuncă, dar de fapt era numai ochi şi urechi.

Deodată se făcu tăcere, căci în sală, aproape de scenă, într'un cerc de tinere fete îl zăriră cu toţii pe bătrânul Buck. Părea că le explică picturile de pe pereţi, înfăţişând viaţa de altădată. Şterse, dar încă vesele, picturile înconjurau întreaga sală, reprezentând împrejurimile oraşului, aşa cum fuseseră odinioară, cu grădini şi pajişti azi dispărute, şi cu toţi oamenii de atunci, veselindu-se ca nişte adevăraţi stăpâni în această sală de unde erau izgoniţi acum ca nişte strigoi în adâncimile trecutului, de veselia tinerei generaţii, care-şi trăia şi în clipa aceasta deplin viaţa... Până şi fetele şi bătrânul Buck păreau a fi doar o replică a figurilor de pe pereţi. Chiar deasupra lor era zugrăvită poarta oraşului şi sub ea apărea un bărbat cu perucă, în vestmântul tipic al primarilor de pe vremuri — acelaş care, cioplit în marmoră, te întâmpina la intrare în capul scării. In încântătorul crâng în care odinioară smălţau iarba florile ce răsăreau pe locul unde se înalţă azi fabrica Gausenfeld, se sbenguiau câţiva copii bălăiori, care-i aruncau primarului o cunună, încercând să-l prindă în danţul lor. Reflexul unor nouraşi trandafirii cădea pe chipul fericit al primarului de altădată. Tot aşa de încântat era în clipa asta şi bătrânul Buck, înconjurat de cârdul de fete ca de-o cunună vie de flori. Nepăsarea lui era de neînţeles şi părea deadreptul o provocare. Işi tocise oare conştiinţa până într'atât, încât fiica lui naturală...

— Fetele noastre nu sunt copii din flori... zise doamna Cohn. Sidonia mea, braţ la braţ cu Guste Daimchen !...

Bătrânul Buck şi tinerele lui prietene nici nu prin-

seseră de veste ce gol uriaş se făcuse în jurul lor. In faţă, publicul ostil formase ca un zid; privirile celor adunaţi erau din ce în ce mai înflăcărate; şi curajul lor creştea văzând cu ochii.

— Familia lui a fost destulă vreme cea mai de vază din oraş! Acum, unul din membrii ei stă la puşcărie şi în curând îi va veni rândul şi celui de al doilea!...

— E un adevărat vrăjitor... murmură cineva; apoi în cealaltă parte a sălii se auzi:

— Eu nu mai pot răbda să văd una ca asta.

Dintrodată, două doamne se desprinseră din mulţime, îşi luară avânt şi străbătură locul rămas gol. Doamna consilier Harnisch, târîndu-şi trena de catifea roşie, se întâlni nas în nas cu gălbejita doamnă Cohn, îmbrăcată într'o toaletă la fel de galbenă şi, cu exact acelaş gest îşi apucară de braţ fiicele, una pe Sidonia ei, cealaltă pe Meta. Ce satisfacţie, când se văzură îndărăt!

— Eram cât pe-aci să leşin, să văicărea doamna pastor Zillich, când, slavă domnului, sosi şi Käthchen.

Buna dispoziţie revenise, începură să facă glume pe socoteala bătrânului păcătos, asemuindu-l cu contele din piesa doamnei von Wulckow. Bineînţeles că Guste nu era deloc o contesă misterioasă; când era vorba de o ficţiune poetică, puteai, mai ales ca să-i faci pe plac doamnei prefect, să simpatizezi cu astfel de situaţii. Dealtfel, într'o lucrare literară, situaţii de felul acesta erau ceva mai tolerabile, căci, în piesa asta, de pildă, fata urma să-l ia de soţ pe vărul ei, pe când Guste...

Bătrânul Buck, care nu mai vedea în jurul lui pe nimeni, înafară de viitoarea lui noră şi una din nepoate, luă un aer întrebător; ba chiar, sub privirile care-l măsurau de sus până jos, în timp ce stătea acolo părăsit, el se arătă vădit intimidat. Cei care băgară de seamă aceasta, o spuseră şi celorlalţi; şi Diederich se întrebă chiar, dacă nu cumva clevetirile doamnei Hessling erau întrucâtva întemeiate? Văzând cum se întrupează aici, sub ochii lui, năluca plăzmuită chiar de el şi cum devine din ce în ce mai

amenințătoare, îl cuprinse teama. Nu mai era vorba, de data asta, de un Lauer oarecare, ci de bătrânul domn Buck, cea mai venerabilă figură a copilăriei lui Diederich, omul cel mai de seamă osândit la moarte la patruzeci și opt! În sufletul său, Diederich se cutremură de marea lui îndrăzneală. Părea dealtfel o nebunie; o lovitură ca asta nu era deajuns să-l doboare pe bătrân. Și dacă se descoperea cine o pusese la cale, Diederich se putea aștepta să se întoarcă toți împotriva lui... Era totuși o lovitură care nimerise în plin. Nu se destrăma numai familia care se sprijinea pe autoritatea bătrânului: fratele în pragul falimentului, ginerele în închisoare, fiica în călătorie cu amantul său, iar fiii, unul țărănit, celălalt devenit suspect prin principiile și felul său de viață; acum bătrânul însuși se clătina!... Jos cu el, ca să se poată ridica Diederich! Totuși, Diederich era înspăimântat până în străfundurile ființei sale și se îndreptă spre încăperile mai lăturalnice.

O luă chiar la fugă, căci clopoțelul anunța începutul actului al doilea; în graba lui, se lovi de soacra primarului, care, din cu totul alte motive era tot atât de grăbită ca și el. Ea sosea tocmai la vreme ca să împiedice lucrul de care se temea cel mai mult: din îndemnul soției, ginerele ei se îndrepta chiar atunci spre Buck, pentru a-l susține cu autoritatea lui de primar.

— Cu autoritatea ta de primar, să acoperi un asemenea scandal!

De mânie, răgușise. Nevasta primarului însă, cu vocea ei subțire și pătrunzătoare ,stătea neclintită pe poziție; familia Buck era cea mai distinsă familie din oraș și Milli Buck chiar ieri îi dăduse un tipar de rochie, nemaipomenit. Inghiontindu-l pe ascuns, fiecare dintre cele două femei îl trăgea pe primar de partea ei; el le dădea pe rând dreptate și favoriții decolorați îi sburau când spre dreapta, când spre stânga; avea o căutătură de iepure speriat. Cei care treceau pe lângă ei își dădeau coate, șoptindu-și în glumă ceeace Wolfgang Buck îi spusese lui Diederich. In împrejurări atât de importante, Diederich își uită până și durerea

de stomac, se opri, şi-i adresă primarului un salut provocator. Scheffelweis se reculese, îşi părăsi doamnele şi-i întinse mâna.

— Îmi pare bine că te văd, domnule doctor Hessling; e o serbare reuşită, nu?

Dar Diederich nu se arăta dispus să se mulţumească cu o cordialitate banală ca asta, care era pe placul primarului. El i se ridică în faţă, implacabil ca destinul, şi-l fulgeră cu privirea:

— Domnule primar, mă simt îndreptăţit să vă lămuresc asupra anumitor lucruri care...

— Care? întrebă doctorul Scheffelweiss, îngălbenind.

— Care se petrec în oraşul nostru, rosti Diederich, aspru.

Primarul îi ceru să-l cruţe parcă:

— Ştiu despre ce e vorba! Nefericita poveste a venerabilului nostru... Vreau să zic, porcăria bătrânului Buck... şopti el, confidenţial.

Diederich rămase implacabil.

— E mai mult decât atât! Domnule primar, nu trebue să vă mai lăsaţi înşelat; vă priveşte pe dumneavoastră personal.

— Tinere, te rog să binevoeşti a mă lămuri pe loc ce...

— Vă stau la dispoziţie, domnule primar.

Doctorul Scheffelweiss se înşelase, când nădăjduise să îndepărteze dela el mai uşor paharul acesta prin dârzenie decât prin rugăminţi! Se afla în mâinile lui Diederich; galeria oglinzilor se golise; chiar şi cele două doamne se mistuiseră în îmbulzeală.

— Buck şi cei din jurul lui au pus la cale o contralovitură, observă Diederich liniştit. Se simt demascaţi şi acum se răzbună.

— Impotriva mea? Primarul sări în sus.

— Calomnii, urzesc tot felul de calomnii infame împotriva dumneavoastră! Niciun om cu simţul omeniei nu le-ar putea da crezare, dar în vremurile astea de crâncene lupte politice...

Nu-şi sfârşi fraza, ci se mulţumi să ridice din umeri.

Doctorul Scheffelweiss se făcuse mic de tot. Voi să-l țintuiască pe Diederich cu o privire, dar privirea îi șovăi. Atunci, glasul lui Diederich deveni solemn ca la pronunțarea unei sentințe.

— Domnule primar! vă aduceți aminte de prima convorbire dintre noi, în casa dumneavoastră, atunci când era și domnul Jadassohn de față. V'am prevenit, încă de atunci, că un spirit nou va cuprinde întreg orașul. Principiile moleșite ale democrației s'au răsuflat! Astăzi trebue să fii un naționalist oțelit! Ați fost prevenit!

Doctorul Scheffelweiss nu se lăsă:

— In inima mea, eu am fost totdeauna de partea dumitale, scumpe prietene; cu atât mai mult că eu sunt un mare admirator al maiestății sale. Minunatul nostru tânăr împărat este un gânditor original... impulsiv... și...

— Cea mai personală personalitate... completă Diederich aspru.

Primarul repetă:

— Personalitate... Dar poziția de primar, care trebue să țină seama de ceeace spun amândouă părțile, nu-mi permite decât să repet și astăzi: făuriți dumneavoastră situații noi!

— Și procesul meu? Eu pe dușmanii maiestății sale i-am pus cu umerii la pământ.

— Nu ți-am pus nicio piedică. Dimpotrivă, te-am felicitat!

— N'am aflat până acum!

— Cel puțin în gând.

— Azi trebue să ne manifestăm fățiș, domnule primar. Maiestatea sa însăși a spus-o: „Cine nu e cu mine, e împotriva mea!" A sosit timpul ca și cetățenii noștri să se deștepte din toropeala lor și să ia parte cu toții la lupta pe care-o ducem împotriva elementelor ce nutresc idei revoluționare.

Aici, doctorul Scheffelweiss își lăsă ochii în jos. Diederich își înălță cu atât mai poruncitor capul.

— Dar unde e primarul? întrebă el, și această întrebare răsună atât de prelung în tăcerea amenin-

ţătoare, încât doctorul Scheffelweiss se hotărî să ridice în sfârşit ochii spre dânsul. Nu reuşi totuşi să scoată nici o vorbă; înfăţişarea lui Diederich, fulgerele-i din priviri, obrazul puhav, părul sburlit şi blond, făcu să-i piară graiul. Intr'un vârtej ameninţător, mai putu gândi: „pe de o parte... pe de alta...", şi continuă să se uite clipind din ochi la întruchiparea vie a tineretului de astăzi, care ştia bine ce vrea, la reprezentantul timpurilor grele care veneau!

Diederich, cu colţurile gurii lăsate în jos, primea omagiul. Gusta în clipa aceea unul din prilejurile în care, acţionând în spiritul unor înalte principii era ridicat mai sus decât el însuşi. Primarul era mai înalt decât el, dar Diederich îl privea de sus, ca şi când ar fi fost înălţat pe un tron.

— Vom avea în curând noi alegeri municipale; atunci totul va depinde numai de dumneavoastră, zise el condescendent şi scurt. Procesul Lauer a provocat o fatală răsturnare a opinei publice. Oamenii au început să se teamă de mine. Cine vrea să mă ajute e bine venit; cine mi se pune împotrivă...

Doctorul Scheffelweiss nu mai aşteptă urmarea:

— Sunt cu totul de părerea dumitale, şopti el, zelos. Nu mai trebuesc aleşi prieteni de-ai domnului Buck.

— Asta, evident! In interesul dumneavoastră. Indivizii cu principii putrede vă sapă reputaţia, domnule primar! Cum aţi putea rezista, dacă cetăţenii cu principii sănătoase nu s'ar împotrivi calomniilor infamante?

O pauză, în care doctorul Scheffelweiss prinse a tremura; pe urmă Diederich repetă, îmbărbătându-l:

— Depinde totul numai de dumneavoastră...

Primarul murmură:

— Stimez energia şi principiile dumitale morale...

— Principiile mele de înaltă moralitate!

— Desigur!... Dar eşti un politician prea înfierbântat, tinere. Oraşul nu e încă copt pentru dumneata. Cum vrei să-i vii de hac?

In loc de răspuns, Diederich se trase deodată înapoi şi făcu o plecăciune. In uşă apăruse Wulckow.

Inainta, legănându-şi elastic pântecele ; puse o labă mare şi neagră pe umărul doctorului Scheffelweiss şi-i zise tunător :

— Ei, primărăşule, cum de te-ai rătăcit aşa, singur-singurel, pe-aici ? Te-au dat pesemne afară consilierii dumitale ?

La care doctorul Scheffelweiss, văzând că râd ceilalţi, râse şi el galben. Dar Diederich se uita cuprins de o mare îngrijorare spre uşa sălii, care rămăsese deschisă. Păşi în faţa lui Wulckow, ca prefectul să nu poată fi văzut dinăuntru, şi şopti câteva cuvinte, în urma cărora prefectul se întoarse şi-şi încheie câţiva nasturi. Pe urmă îi spuse lui Diederich :

— Eşti într'adevăr un băiat foarte folositor, doctoraşule.

Diederich zâmbi măgulit.

— Preţuirea dumneavoastră mă face fericit, domnule prefect.

Wulckow, amabil, replică :

— Sunt sigur că te pricepi încă la multe altele. Trebue să mai vorbim noi odată de asta.

Işi apleacă înainte capul cu pete mari cafenii pe obraz, cu pometii ieşiţi, şi-şi holbă la Diederich ochii înguşti, oblici, de mongol. Erau numai viclenie şi brutalitate ochii aceştia. Wulckow îi căscă până când Diederich începu să gâfâe. Succesul acesta păru să-l mulţumească pe prefect. In faţa oglinzii, îşi perie barba care se sburli numaidecât la loc, pe plastronul scrobit al cămăşii — căci ţinea gâtul încordat, ca un taur — şi spuse :

— Ei, hai ! Cred că trăncăneala a început din nou. Şi, luând-o înainte, între Diederich şi primar, se pregătea să turbure reprezentaţia printr'o intrare sgomotoasă ; iată însă că dinspre bufet se auzi o voce ascuţită :

— Ei, doamne ! Ottochen.

— Hop şi ea ! mormăi Wulckow şi se îndreptă spre nevasta lui. Ştiam eu : când se'ngroaşă gluma, îşi pierde cumpătul... Curaj dragă Frieda !

— Ah, doamne, Ottochen, mi-e o frică groaznică !

Intoarsă către ceilalţi doi domni, începu să le vorbească repede, curgător, cu voce tremurătoare însă.

— Ştiu că la luptă trebue să porneşti mai cu inimă...

— Mai ales — zise Diederich cu prezenţă de spirit — mai ales când lupta e câştigată dinainte şi făcu o reverenţă cavalerească. Doamna von Wulckow îl atinse cu evantaiul.

— Domnul doctor Hessling mi-a ţinut de urît şi în timpul actului întâi. E un om înzestrat cu simţul frumosului şi mi-a dat chiar şi unele indicaţii preţioase.

— Am băgat şi eu de seamă, replică Wulckow şi, în vreme ce Diederich se ploconea, plin de recunoştinţă, când în faţa unuia când spre celălalt, prefectul mai adăugă: Mai bine stăm tot la bufet.

— Asta era şi planul meu de bătaie, zise doamna von Wulckow. Cu atât mai mult cu cât am văzut că de aici se poate deschide o uşă mică spre sală, aşa încât ne putem bucura de singurătatea şi de liniştea de care am nevoie, şi suntem, în acelaş timp *au fait*.

— Primăraşule — zise Wulckow, plescăind — ai face bine să comanzi şi dumneata o salată de homar.

Il trase pe doctorul Scheffelweiss de ureche şi adăugă:

— In afacerea cu biroul de plasare al municipalităţii, primăria a jucat iarăşi un rol jalnic.

Primarul mânca şi asculta cuminte, în timp ce Diederich, alături de doamna von Wulckow, încerca să vadă ce se petrece pe scenă. Acolo, Magda Hessling îşi lua lecţia de pian, iar profesorul, un virtuoz cu zulufi negri pe frunte, o săruta înfocat, ceeace nu părea chiar că-i displace. „Kienast ar trebui să vadă scena asta!“ gândi Diederich, dar şi el personal se simţea jignit. Zise:

— Doamna contesă nu e de părere că profesorul de pian joacă într'un chip prea realist?

Autoarea răspunse mirată:

— Tocmai asta a fost şi în intenţia mea.

— Vream numai să spun... — îngână Diederich nesigur, dar se sperie înainte de a termina, căci în uşa decorului apăruse doamna Hessling, sau o

doamnă care semăna cu ea. Intră în scenă şi Emmi şi perechea fu dată de gol: începură ţipete şi plânsete. Domnul von Wulckow vorbea deaceea cu atât mai tare.

— Nu, nu, primăraşule. De data asta n'o mai puteţi pune în spinare bătrânului Buck. Chiar dacă el a putut strecura pe vremuri proiectul cu biroul de plasare, aplicarea lui e isprava dumitale.

Doctorul Scheffelweiss ar fi răspuns ceva, dar pe scenă Magda ţipa, spunând că nici prin gând nu-i trece să se mărite cu individul acela; jupâneasa era mult mai potrivită pentru el. Autoarea observă:

— Aici ar trebui să se exprime şi mai vulgar. Sunt doar nişte parveniţi!

Diederich zâmbi aprobator, deşi era prost impresionat de situaţia asta dintr'un cămin care semăna leit cu al lui. In sine, îi dădea dreptate surorii sale Emmi, care declara pe scenă că trebuiau luate de urgenţă măsuri pentru înnăbuşirea scandalului; chemă deci jupâneasa. Dar — afurisită afacere! — când fata se arătă, era chiar contesa misterioasă! In liniştea care se făcu pe scenă la intrarea ei, vocea de bas a lui Wulckow răsună:

— Lasă-mă în pace cu şarlatania asta privind îndatoririle dumitale sociale. Tot îndatorire socială e să ruinezi agricultura?

In public, câţiva întoarseră capul; autoarea şopti înspăimântată:

— Ottochen, pentru numele lui Dumnezeu!

— Ce s'a întâmplat? Wulckov se duse până la uşă. N'au decât să fluiere dacă vor!

Dar nu fluieră nimeni. Wulckow se întoarse iarăşi spre primar.

— Cu birourile voastre de plasare ne luaţi mâna de lucru nouă, celor care avem moşii prin est, asta e sigur. Ba şi mai mult: aveţi chiar reprezentanţi ai muncitorilor în aceste birouri de plasare şi vă ocupaţi şi de plasarea muncitorilor agricoli. Unde duce asta? La coaliţia muncitorilor agricoli. Vezi, primăraşule?

Laba lui căzu grea pe umărul supus al doctorului Scheffelweiss.

— V'am dibuit noi! Şi asta nu se mai înghite!

Pe scenă vorbea acum nepoata lui Wulckow adresându-se publicului, căci familia fabricantului nu trebuia să audă nimic!

„Cum? Eu, o fiică de conte, să mă mărit cu un biet profesor de pian? Departe de mine gândul acesta! Chiar dacă aceşti oameni îmi făgăduesc un trusou, n'au decât să se înjosească alţii pentru bani! Eu ştiu doar ce datorez nobilei mele origini!..."

Aici sala aplaudă. Doamna Harnisch şi doamna Tietz îşi şterseră fără voie câteva lacrimi, stoarse de sentimentele nobile ale contesei. Dar lacrimile şterse se iviră din nou când nepoata spuse:

„Dar vai! Cum aş putea găsi eu, o servitoare sărmană, pe unul care să-mi fie egal prin naştere?"

Desigur că primarul îndrăznise să se opună, căci Wulckow tună:

— Nu vreau să sângerez eu ca să fie mai puţini şomeri. Banii mei sunt banii mei.

Diederich nu-şi mai putu opri o plecăciune de mulţumire. Dar autoarea socoti că plecăciunea i se cuvine ei.

— Ştiu — zise ea, mişcată — scena asta mi-a reuşit pe deplin.

— E o artă care vorbeşte inimii, constată Diederich. Cum Magda şi Emmi izbeau în pian şi trânteau uşile, el adăugă:

— Şi deosebit de dramatică...

Apoi, către ceilalţi:

— Săptămâna viitoare vor fi aleşi doi consilieri municipali în locul lui Lauer şi al lui Buck-junior. Bine că ăsta pleacă de bună voie!

Wulckow zise:

— Atunci să ai grijă să se aleagă oameni cumsecade în locul lor. Se spune că stai bine cu cei dela *Netziger Zeitung.*

Diederich îi vorbi confidenţial, cu o voce mai joasă:

— Pentru moment, eu mă mai ţin încă în umbră, domnule prefect. E mai bine pentru cauza naţională.

— Ia te uită... exclamă Wulckow şi se uită, într'a-

devăr, pătrunzător la Diederich. Nu cumva ai vrea să fii ales chiar dumneata ? întrebă el.

— Aş aduce şi jertfa asta. In instituţiile noastre cetăţeneşti sunt prea puţini oameni pe care să te poţi bizui în ceeace priveşte cauza naţională.

— Şi ce ai de gând să faci, când vei ajunge acolo ?

— Să am grijă să se termine odată cu birourile de plasare.

— Da, sigur — zise Wulckow — ca naţionalist...

„Eu, ca ofiţer... spunea pe scenă locotenentul, nu pot răbda, dragă Magda, ca fata asta, chiar dacă nu-i decât o biată servitoare, să fie tot timpul bruftuită..."

Locotenentul din primul act, vărul sărac, care trebuia să se însoare cu contesa misterioasă, era acum logodnicul Magdei ! Se simţea că tensiunea spectatorilor ajunsese la culme. Autoarea băgă şi ea de seamă.

— Darul de a inventa, în asta sunt tare — îi mărturisi ea lui Diederich care era, într'adevăr, uluit.

Doctorul Scheffelweiss n'avea vreme să se lase pradă acestor emoţii ale acţiunii dramatice ; se vedea în primejdie, singur.

— Nimeni — dădea el asigurări — n'ar fi mai bucuros ca un spirit de...

Wulckow îl întrerupse.

— Cunoaştem noi, primăraşule... Dumneata saluţi bucuros orice idee, când ştii că nu te costă nimic.

Diederich adăugă :

— Dar să existe o limită clară între cei devotaţi împăratului şi cei care doresc răsturnarea regimului!

Primarul întinse braţele rugător :

— Domnilor ! Nu fiţi nedrepţi cu mine ! Sunt gata de orice ! Dar cu linia de demarcaţie nu ajungem la nimic, căci aci la noi situaţia e de aşa natură încât aproape toţi cei care nu-şi dau votul liberalilor, şi-l dau social-democraţilor !

Wulckow scoase un grohăit furios şi întinse în acelaş timp mâna spre bufet după un cârnat. Diederich fu singurul care nu se dădu cu niciun preţ bătut.

— Dacă alegerile pe care le vrem noi nu vin dela sine, asta înseamnă că trebuesc făcute.

— Dar cum ? întrebă Wulckow.

La rândul ei, nepoata lui Wulckow strigă către public:

„Dar el, care se trage tot din acelaş neam nobil trebue să vadă că sunt şi eu contesă!"

— Oh! doamnă contesă! făcu la asta Diederich. Sunt într'adevăr curios să văd dacă va observa ceva...

— Bineînţeles că va observa, răspunse autoarea. Se recunosc unul pe altul, fie şi numai după manierele lor alese.

In adevăr, pe scenă, locotenentul şi nepoata se uitau cu înţeles unul la altul, pentrucă Emmi şi Magda împreună cu doamna Hessling mâncau brânză vârînd cuţitul în gură. Diederich rămăsese cu gura căscată. Purtările necioplite ale familiei fabricantului stârneau în public mare haz... Fetele Buck, doamna Cohn şi Guste Daimchen râdeau cu hohote. Până şi Wulckow începu să fie atent; îşi supse cu sgomot grăsimea de pe degete şi plescăi:

— Frieda, cu asta ai brodit-o bine, lumea moare de râs.

Faţa autoarei se făcu deodată uimitor de luminoasă. Ochii îi sticleau febril de după ochelari, pieptul i se sbătea şi se frământa tot timpul pe scaun, oftând. Indrăzni să iasă pe jumătate din sala bufetului şi să se arate în uşă. Indată, câţiva mai curioşi se întoarseră spre ea, iar soacra primarului îi făcu un semn.

Doamna von Wulckow strigă înfrigurată peste umăr:

— Domnilor, bătălia e câştigată!

— Dacă ar merge aşa de uşor şi la noi, oftă bărbatul ei. Ei, doctore, cum vrei să le pui cetăţenilor din Netzig zăbala?

— Domnule prefect! Diederich apăsă cu mâna în dreptul inimii: Netzigul va fi de partea împăratului, garantez asta cu persoana mea şi cu tot avutul meu!

— Frumos, rosti Wulckow.

— Căci — continuă Diederich — avem un propagandist de care pot afirma, fără putinţă să mă înşel, că e de mâna întâi; da, da, de mâna întâi — repetă el, cuprinzând parcă în cuvântul acesta tot ce era măreţ — şi acela e însăşi maiestatea sa!

Doctorul Scheffelweis se reculese în grabă.

— Cea mai personală personalitate, reuşi el să îndruge. Original! Impulsiv!

— Păi da, aşa! spuse Wulckow.

Îşi sprijinise pumnii pe genunchii răşchiraţi şi fixa printre ei podeaua, cu un aer de căpcăun îngrijorat. La un moment dat, ceilalţi doi observară că pe ei îi privea chiorîş.

— Domnilor!... ezită un moment, ei, hai să vă spun şi dumneavoastră: cred că Reichstagul va fi dizolvat.

Diederich şi doctorul Scheffelweiss îşi lungiră gâturile când şoptiră:

— Domnul prefect ştie asta cu...?

— Ministrul de război a fost nu demult cu mine la vânătoare, la vărul meu, domnul von Quitzin.

Diederich se ploconi numaidecât făcând o plecăciune. Îngână ceva, nici el nu ştia bine ce. Prevăzuse şi el lucrul acesta! Chiar în ziua primirii lui în „Asociaţia foştilor combatanţi", el reprodusese o cuvântare de-a maiestăţii sale. Oare numai o reprodusese? Acolo se spunea răspicat: „Am să golesc şandramaua asta"! Şi acum avea să se înfăptuiască totul aevea, de parcă ţara ar cârmui-o chiar el. Fu cuprins de-o înfiorare mistică... Wulckow mai adăugă, între timp:

— Domnii Eugen Richter şi compania nu ne mai convin. Dacă nu înghit proiectul de lege militară, s'a sfârşit cu ei... — Şi Wulckow se şterse, cu pumnul pe la gură ca şi când ar fi şi început să înfulece carne de om.

Diederich se reculese:

— Asta... asta... e măreţ într'adevăr! E, cu siguranţă, iniţiativa personală a maiestăţii sale!

Doctorul Scheffelweiss îngălbenise.

— Atunci vom avea iar alegeri parlamentare? Şi eu care eram atât de mulţumit că avem un reprezentant de încredere... Se înfricoşă şi mai şi! Adică, la drept vorbind, Kühlemann e şi el un prieten al domnului Richter...

— Un cârcotaş! pufni mânios Diederich. Un om fără de patrie!

Şi-şi roti ochii.

— Domnule prefect! Acuma s'a isprăvit în Netzig cu oamenii de soiul ăsta. Numai să ajung eu consilier municipal, domnule primar!

— Ei, ce-o să fie atunci? întrebă Wulckow.

Nici Diederich n'avea habar ce-o să fie. Din fericire, în sală se petrecea ceva neobişnuit. Se auziră scaune date la o parte, şi cineva puse să se deschidă uşa cea mare; era Kühlemann în persoană. Moşneagul îşi târa grăbit trupul lui mătăhălos şi bolnav prin galeria oglinzilor. La bufet lumea găsi că deputatul arăta încă şi mai rău decât la proces.

— El l-ar fi achitat pe Lauer, dar au rămas în minoritate, toţi cei de teapa lui Richter, zise Diederich.

Doctorul Scheffelweiss îşi dădu cu părerea:

— Pietrele la rinichi, până la urmă te doboară.

La care Wulckow răspunse glumeţ:

— Ei, şi în Reichstag pietrele lui la rinichi suntem noi...

Primarul râse curtenitor. Dar Diederich căscă ochii mari. Se apropie de urechea prefectului şi-i şopti:

— Testamentul lui!

— Ei, ce-i cu el?

— Îşi lasă toată averea oraşului, explică doctorul Scheffelweiss cu importanţă. Probabil că vom clădi o creşă cu banii ăştia...

— Clădiţi? Diederich rânji dispreţuitor. Nu le puteţi găsi o întrebuinţare într'un scop mai naţional?

— Ah, da!... Wulckow făcu un semn de aprobare din cap, înspre Diederich. Câţi gologani o fi având?

— Pe puţin o jumătate de milion, zise primarul şi-i asigură: Aş fi fericit dacă s'ar putea face...

— Se poate face foarte uşor... afirmă Diederich.

Din sală se auzi în clipa aceea un hohot de râs care suna cu totul altfel decât adineaori. Era un râs nestăpânit şi exprima, fără nicio îndoială, numai bucurie răutăcioasă. Autoarea se retrase în grabă îndărătul bufetului, părea chiar gata să se vâre sub tejghea.

— Doamne, dumnezeule! se văită ea. S'a sfârşit! Totul e pierdut.

— Ei, ce-i? făcu bărbatul ei, şi se arătă amenin-

ţător în uşă. Dar nici apariţia lui nu putu înnăbuşi veselia din sală. Magda îi spusese contesei:

„Mişcă, gâscă toantă dela ţară, şi adu-i domnului locotenent cafeaua mai repede."

O altă voce o corectase:

„Ceaiul."

Magda repetase:

„Cafeaua!"

Cealaltă voce rămase la părerea dintâi, iar Magda nu se lăsă mai prejos. Publicul pricepu că era vorba de o neînţelegere între ea şi fata care-i sufla rolul. Dealtfel locotenentul interveni într'un chip foarte nimerit, bătu din pinteni şi zise:

„Aş dori şi una şi alta, dacă se poate!" după care râsul sălii sună ceva mai îngăduitor. Dar poeta era indignată.

— Ah! Publicul este şi rămâne o bestie! scrâşni ea.

— Se poate oricând întâmpla să iasă rău, zise Wulckow, făcându-i lui Diederich cu ochiul.

Diederich îi răspunse, tot cu tâlc:

— Domnule prefect, când oamenii se înţeleg ca fraţii între ei, nu se poate întâmpla.

Apoi găsi mai nimerit să se dedice cu totul autoarei şi operei sale. In timpul acesta, primarul era liber să-şi trădeze tovarăşii şi să se supună tuturor dorinţelor lui Wulckow, în ceeace privea alegerile!

— Sora mea e o gâscă — declară Diederich — şi am să i-o spun verde în faţă. Doamna von Wulckow zâmbi cu un uşor dispreţ.

— Biata copilă, face şi ea ce poate! Dar din partea publicului este într'adevăr o aroganţă de nesuferit şi o totală ingratitudine faţă de autor. N'au trecut nici cinci minute de când i-am înălţat în sferele superioare şi i-am entuziasmat pentru un ideal!

Diederich adăugă mişcat:

— Doamnă contesă, nu numai dumneavoastră faceţi această amară experienţă. Peste tot se întâmplă acelaş lucru în viaţa publică. Cu asta el făcea aluzie la înaltele simţăminte obşteşti de care dăduse dovadă atunci cu procesul crimei de lez-maiestate, şi la ofen-

sele ce-i fuseseră aduse. Până la urmă însă, tot cauza cea dreaptă şi mare triumfă ! constată el.

— Nu-i aşa ? întrebă ea, cu un surâs de fiinţă pogorîtă din nori. Binele, adevărul, frumosul...

Şi-i întinse dreapta ei osoasă.

— Cred, prietene, că noi doi ne înţelegem de minune...

Şi Diederich, conştient de importanţa momentului, îşi apăsă îndrăzneţ buzele pe mâna ei, făcând o plecăciune adâncă. Apoi îşi duse mâna la inimă şi rosti din străfundul sufletului:

— Puteţi avea deplină încredere în mine, doamnă contesă !...

Nepoata contesei şi tânărul Sprezius rămăseseră acuma singuri pe scenă, se recunoscuseră în sfârşit — ea, contesa umilită, şi el ruda săracă — şi înţeleseseră că-şi erau ursiţi unul altuia. Visau împreună la strălucirea lor viitoare când, sub tavanuri aurite, printre nobilii care erau semenii lor, umili, dar mândri, vor fi luminaţi de soarele maiestăţii... Atunci Diederich o auzi pe contesa-poetă, suspinând:

— Dumitale pot să-ţi spun, oftă ea. Imi lipseşte grozav de mult curtea aici. Când aparţii ca mine, prin naştere, noblеţei de curte... şi-acum...

Indărătul ochelarilor ei, Diederich văzu strălucind două lacrimi. Faptul că îi fusese dat să arunce o ochire fugară în tragedia vieţii celor mari îl sgudui până într'atât, încât luă poziţia de drepţi.

— Doamnă contesă ! vorbi el reţinut şi sacadat. Atunci contesa misterioasă sunteţi prin urmare chiar... Se sperie şi tăcu.

Vocea abia şoptită a primarului tocmai divulga prefectului secretul că domnul Kühlemann nu va mai candida, şi că liberalii aveau de gând să-l susţină pe doctorul Heuteufel. Era şi el de părerea lui Wulckow, că trebuiau să ia contra-măsuri, atâta timp cât nimeni nu se aştepta la dizolvarea parlamentului...

Diederich îndrăzni în sfârşit să şoptească încetişor:

— Doamnă contesă, dar până la sfârşit iese bine, nu-i aşa ? Au să se căsătorească, nu ?

Doamna von Wulckow puse capăt cu tact şi stăpâ-

nire de sine acestor efuziuni sentimentale. Pe un ton ușor de conversație, ea îi explică:

— Doamne, dragă doctore, ce vrei, nenorocita problemă bănească! Pare imposibil ca tinerii să poată fi fericiți împreună când n'au bani.

— Dar pot intenta proces! exclamă Diederich rănit în simțul său de dreptate.

Doamna von Wulckow însă strâmbă din nas:

— *Fi donc!* Asta n'ar avea drept urmare altceva decât că tânărul conte, adică Jadassohn, și-ar pune tatăl sub interdicție! In actul al treilea, ai să vezi, el îl amenință în fel și chip pe locotenent într'o scenă care, cred eu, mi-a reușit de minune. Poate locotenentul să-și ia asupra-și o asemenea răspundere? Și fărâmițarea averei familiei? In cercul dumneavoastră burghez poate că ar merge aș ceva. Dar la noi, multe lucruri sunt cu neputință.

Diederich se înclină.

— Fireşte, în lumea dumneavoastră înaltă domnesc noțiuni care scapă judecății noastre. Chiar și judecății tribunalului! adăugă el.

Doamna Wulckow zâmbi îngăduitor.

— Vezi, deaceea și renunță locotenentul la contesa misterioasă și se însoară cu fiica fabricantului.

— Cu Magda?

— Exact! Iar contesa misterioasă se mărită cu profesorul de pian. Asta, dragă domnule doctor, e voința unor puteri mai înalte, în fața cărora... vocea ei scăzu puțin, noi trebue să ne plecăm.

Diederich mai avea unele îndoieli, dar nu și le exprimă. Locotenentul ar fi trebuit să se însoare cu contesa misterioasă chiar fără niciun fel de zestre, lucru care l-ar fi satisfăcut pe Diederich până în străfundurile inimii lui duioase și idilice. Dar, vai! vremurile vitrege pe care le trăia voiau cu totul altfel!

Cortina căzu, publicul își reveni cu greu din emoția care-l sgudui se, dar pe urmă aplaudă cu atât mai multă căldură, și pe jupânească și pe locotenentul care, din nefericire — lucrul era de prevăzut — vor avea de îndurat încă multă vreme trista soartă de a nu fi primiți la curte.

— E într'adevăr tragic! suspinară doamna Harnisch şi doamna Cohn.

La bufet, după ce-şi sfârşise consfătuirea cu primarul, Wulckow zise :

— Ce mai patrioţi o să scoatem noi din şleahta asta!

Pe urmă-şi lăsă o labă grea pe umărul lui Diederich.

— Ei, doctoraşule, te-a poftit nevastă-mea la ceai ?

— Bineînţeles ! Vino cât mai curând ! Doamna von Wulckow îi întinse mâna să i-o sărute şi Diederich plecă fericit. Wulckow însuşi îşi exprimase dorinţa să-l revadă ! Cu Diederich împreună voia el să cucerească Netzigul !

Şi, pe când nevasta prefectului, înconjurată de prieteni, primea felicitări în galeria oglinzilor, Diederich prelucra opinia publică. Heuteufel, Cohn, Harnisch şi alţi câţiva domni îi îngreuiau sarcina, căci dădeau a înţelege, deşi cu multă prudenţă, că toată piesa nu era decât o trăncăneală lipsită de noimă. Ca să le mai închidă gura, Diederich încercă să le explice măreţia actului al treilea. Ii dictă pe larg lui Nothgroschen tot ce ştia în privinţa asta dela autoare, căci Nothgroschen trebuia să plece imediat la redacţie ca ziarul să intre la tipar.

— Dar dacă scrii cumva tâmpenii, hingher literar ce eşti, îţi frec eu ridichea cu fituica dumitale imundă!... la care Nothgroschen răspunse cu mulţumiri, şi îşi luă grăbit rămas bun. Profesorul Kühnchen, care ascultase, îl apucă pe Diederich de un nasture şi ţipă ascuţit :

— Dragă prietene ! Ar mai fi trebuit să-i spui încă ceva acestui director de scenă a bârfelii !

Redactorul, care auzise că de el e vorba, se întoarse din drum şi Kühnchen continuă, de faţă cu dânsul :

— Să-i fi spus, anume, că minunata creaţie a onoratei noastre doamne prefect a fost anticipată cândva de altul, şi anume de marele nostru Goethe, în piesa lui *Fiica naturală*. E tot ce se poate spune mai elogios întru slăvirea autoarei !

Diederich avea îndoieli în ceeace priveşte oportunitatea descoperirii lui Kühnchen, dar găsi de prisos să i le mai împărtăşească. Bătrânelul, cu părul vâlvoi, se

şi lupta să răzbată prin îmbulzeală; reuşi să-şi facă drum până în faţa doamnei von Wulckow, îi făcu plecăciuni şi-i comunică rezultatul investigaţiilor lui comparative. Dar nici Diederich nu putuse prevedea un fiasco atât de categoric ca acel pe care-l suferi profesorul. Autoarea rosti cu o răceală ca de ghiaţă:

— Ceeace spui dumneata, domnule profesor, nu poate fi decât rezultatul unei confuzii. Şi în definitiv, *Fiica naturală* e sigur de Goethe? întrebă ea, şi strâmbă din nas a neîncredere. Kühnchen se jură că în privinţa aceasta nu mai încăpea nicio îndoială, dar asta nu-i sluji la nimic.

— In orice caz, trebue să fi citit şi dumneata, în revista *Căminul drag,* un roman de-al meu din care mi-am scos subiectul piesei. Creaţiile mele sunt cu totul originale. Domnii — şi arătă cercul din jurul ei — pot desminţi orice svonuri răuvoitoare.

Cu asta Kühnchen fu concediat şi se depărtă respirând greu. Diederich îi aminti, cu un ton de dispreţuitoare compătimire, că Nothgroschen şi plecase, ducând cu sine primejdioasele informaţii ce i le dăduse; şi Kühnchen se repezi după redactor ca să împiedice dezastrul.

Când Diederich întoarse capul, aspectul sălii se schimbase cu totul: nu numai doamna prefect avea un cerc în jurul său, ci şi bătrânul Buck îşi avea cercul lui. Era ceva uimitor, dar aşa învăţai să cunoşti oamenii. Ii cuprinseseră părerile de rău pentrucă adineaori se lăsaseră în voia instinctelor; şi acum veneau unul după altul înghesuindu-se în jurul bătrânului, uitându-se la el cu feţe respectoase, voind parcă să-l facă să uite tot ce se petrecuse abia cu câteva clipe mai înainte. Atât de mare era încă, în ciuda grelelor sdruncinări suferite, puterea trecutului şi a lucrului consacrat! Insăşi Diederich găsi de cuviinţă să nu rămână, într'un chip prea bătător la ochi mai prejos decât ceilalţi. După ce se asigură că Wulckow plecase, se duse să-l salute şi el pe Buck. Bătrânul stătea în clipa aceea singur, aşezat în fotoliul care-i fusese adus, special pentru el, chiar în faţa scenei; îşi odihnea mâna

albă şi ciudat de delicată pe rezemătoarea jilţului, şi căta în sus, la Diederich.

— Iată-te, iubite Hessling ! Mi-a părut de multe ori rău, văzând că nu vii... zise el simplu şi indulgent. Diederich simţi că-i dau pe loc lacrimile. Ii întinse mâna şi-i păru bine că domnul Buck i-o reţinu o clipă mai mult într'a sa ; îngână ceva despre afaceri, de necazuri, de griji, şi „ca să spună cinstit" — căci îl apucase o nevoie bruscă să fie cinstit — de unele îndoieli şi reticenţe.

— Frumos din partea dumitale — spuse bătrânul — că nu mă laşi numai pe mine să ghicesc toate astea, că mi le mărturiseşti direct. Eşti tânăr şi te laşi mânat de pornirile care stăpânesc azi spiritele. N'aş vrea să cad în intoleranţa bătrâneţii.

Diederich lăsă ochii în jos. Înţelesese ; asta însemna iertarea pentru procesul care pe ginerele bătrânului îl costase cinstea lui cetăţenească, şi se simţi copleşit de atâta blândeţe şi de atâta mărinimos dispreţ. E drept că bătrânul mai adăugă :

— Eu ştiu să respect lupta, şi o cunosc prea bine pentru a mai putea urî pe oricine luptă împotriva alor mei.

La care Diederich, cuprins de spaimă la gândul că asta l-ar putea costa prea mult, începu să tăgăduiască. Nici el nu ştia bine... Câteodată te încurci cu fel de fel de lucruri... Bătrânul îi veni în ajutor...

— Ştiu ! te cauţi şi nu te-ai găsit nici pe dumneata însuţi.

Işi afundă barbişonul alb în cravata de mătase. Când îl ridică, Diederich înţelese că va urma altceva, ceva nou.

— N'ai cumpărat până acum casa din spatele proprietăţii dumitale, începu iar domnul Buck. Probabil, ţi-ai schimbat planurile ?

Diederich îşi zise : „Ştie tot" şi-şi văzu pe dată desvăluite până şi cele mai tainice calcule.

Bătrânul râse şiret şi binevoitor.

— Poate că vrei să-ţi muţi mai întâi fabrica, şi-abia pe urmă s'o măreşti ? Mi-am închipuit eu că vrei să-ţi vinzi imobilul şi că n'aştepţi decât o anumită

împrejurare — pe care dealtfel o am şi eu în vedere — adăugă el, privindu-l ţintă. Oraşul are intenţia să clădească un leagăn pentru sugaci.

„Dulău bătrân, gândi Diederich. Speculează moartea celui mai bun prieten al lui!" Dar în acelaş timp i se lumină în minte ce propunere să-i facă lui Wulckow pentru luarea cu asalt a Netzigului!... Răsuflă din greu.

— Nicidecum, domnule Buck, nu mă pot despărţi de moştenirea părintească!

Bătrânul îi luă încă odată mâna.

— Nu vreau să te duc întru ispită, zise el. Pietatea dumitale filială îţi face cinste...

„Măgarul!" gândi Diederich.

— In cazul acesta, ne vom căuta un alt teren. Poate că vei colabora şi dumneata cu noi. Un spirit desinteresat, preocupat de binele public, nu-l lăsăm noi să ne scape, dragă Hessling, nici chiar când, pentru moment, pare să lucreze într'o direcţie greşită.

Se ridică.

— Dacă vrei să-ţi pui candidatura la alegerile pentru consiliul municipal, ai tot sprijinul meu.

Diederich rămase încremenit, fără să priceapă o iotă. Ochii bătrânului erau albaştri şi adânci; şi iată că-i oferea lui Diederich funcţiunea onorifică pierdută de ginerele său din pricina lui. Să-l scuipe, ori să intre în pământ de ruşine? Diederich preferă să-şi lipească călcâiele şi să mulţumească, corect.

— Vezi! răspunse bătrânul. Spiritul obştesc întinde punţi între tineri şi bătrâni, şi chiar între noi şi cei care nu mai sunt.

Şi-şi roti în semicerc mâna spre pereţii unde erau zugrăviţi oamenii de altădată, voioşi în ciuda culorilor veştede. Surîse tinerei fete în crinolină şi zâmbi în acelaş timp uneia din nepoatele sale şi Metei Harnisch, care tocmai treceau. Când îşi întoarse faţa spre portretul primarului de altădată, care trecea pe sub poarta oraşului printre copii şi flori, Diederich observă marea asemănare dintre cei doi bătrâni. Domnul Buck îl conducea când la unul, când la altul din personajiile zugrăvite.

— Despre ăsta am auzit vorbindu-se multe. Pe această doamnă am cunoscut-o chiar eu. Nu seamănă preotul de-aici cu pastorul Zillich? Nu, între noi nu poate fi vorba de o înstrăinare serioasă, avem de multă vreme obligaţia reciprocă de a ne înţelege şi de a lucra pentru propăşirea comună; ne obligă chiar aceia care ne-au lăsat moştenire „Armonia".

„Fainâ armonie" gândi Diederich, uitându-se împrejur îngrijorat, neştiind cum să scape mai repede. Bătrânul, după cum îi era obiceiul, trecuse dela afaceri la nimicuri sentimentale. „Veşnic iese poetul din el la iveală", îşi spuse Diederich.

Tocmai treceau prin faţa lor Guste Daimchen şi Inge Tietz. Guste i se agăţase prietenei de braţ, şi Inge se tot lăuda cu întâmplările serii văzute din culise.

— Ce frică am tras toţi când nu mai conteneau cu „ceai — cafea", „cafea — ceai."

Guste pretinse:

— Data viitoare scrie Wolfgang o piesă mult mai frumoasă, şi-am să joc şi eu.

Atunci Inge zise cu un fel de sfială: „Da...?" şi lăsându-i braţul îşi luă o atitudine speriată şi rezervată.

Figura durdulie a Gustei îşi pierdu deodată tot elanul.

— Şi dece nu? întrebă ea revoltată şi gata să izbucnească în plâns. Ce te-a apucat iar?

Diederich, care ar fi putut să-i dea explicaţii, se întoarse repede spre bătrânul Buck. Acesta-şi vedea înainte de flecăreala lui.

— Aceiaşi prieteni, odinioară ca şi acum; şi aceiaşi duşmani. Cavalerul de fier era spaima copiilor de altădată; acum stă ruginit în firida lui dela poartă. Şi tu, don Antonio Manrique, cruntule general de cavalerie, care pe vremea războiului de treizeci de ani ai dat foc bietului nostru Netzig; dacă Riekestrasse nu şi-ar trage numele dintr'al tău, până şi ultimul lui ecou s'ar fi pierdut... Incă unul căruia nu-i plăcea liberalismul nostru şi care-şi închipuia că ne va sugruma!

Deodată pe bătrân îl scutură un hohot înnăbuşit de râs. Il apucă pe Diederich de mână.

— Nu găseşti că seamănă cu von Wulckow al nostru?

Faţa lui Diederich deveni deodată şi mai corectă, dar bătrânul nu băgă de seamă; avea chef de şagă, şi-i mai trecură şi altele prin cap. Ii făcu semn lui Diederich şi-i arătă pe un perete, îndărătul unui grup de plante de seră, un tânăr păstor care-şi deschidea braţele pline de dor spre păstoriţa de pe cealaltă parte a pârâului pe care tocmai se pregătea să-l treacă. Bătrânul şopti:

— Ce crezi, au să ajungă unul în braţele celuilalt? Asta mulţi n'o mai ştiu. Eu n'am uitat-o. Se uită împrejur să vadă dacă nu-l bagă nimeni de seamă şi deschise deodată o uşă mică, pe care n'ar fi descoperit-o dela sine niciodată cineva. Păstoriţa de pe uşă pornise şi înainta către iubitul ei. Incă puţin, şi dincolo de uşă, în întuneric, avea să-i cadă desigur în braţe... Bătrânul îi arăta odaia pe care deschiderea uşii o descoperise.

— Se chiamă „cuibul dragostei". Raza unui felinar de undeva de prin curtea clădirii răzbătea prin fereastra fără perdea şi lumina o oglindă, lângă canapeaua cu picioare subţiri. Bătrânul trase în piept cu sete aerul închis, care răbufnea acum după cine ştie câtă vreme, de când nu se mai umblase pe-acolo, şi zâmbi pierdut în amintiri pesemne. Apoi închise uşa la loc.

Dar Diederich, pe care lucrurile astea îl interesau prea puţin, văzu ceva care-i făgăduia o emoţie mult mai vie. Se întorsese consilierul Fritzsche. Desigur, concediul i se încheiase şi revenise din sud; sosise acum aici, deşi nitel cam târziu, şi fără Judith Lauer, a cărei vacanţe se prelungeau atâta vreme cât avea să-i fie bărbatul la închisoare. Ori pe unde trecea, destul de stingherit, se auzeau şoapte, şi toţi cei pe care-i saluta se uitau cu coada ochiului la bătrânul Buck. Fritzsche ştia foarte bine că toată lumea aşteaptă ceva din partea lui; făcu o sforţare şi se hotărî. Bătrânul, care nu băgase de seamă nimic, îl văzu răsărindu-i deodată în faţă. Se făcu alb ca varul; Diederich se sperie şi întinse repede mâinile să-l sprijine. Dar nu se întâmplă nimic. Bătrânul îşi revenise. Stă-

tea atât de ţeapăn, încât spatele i se arcuise, şi privea ţintă, cu răceală, la omul care-i sedusese fata.

— Te-ai şi întors, domnule consilier ? întrebă el cu glas tare.

Fritzsche încercă să râdă jovial.

— Ce vreme minunată am prins în sud, domnule consilier municipal ! Şi pe urmă, arta !

— Da, pe aici nu putem avea decât palide oglindiri ! — şi bătrânul arătă spre picturile de pe pereţi, fără să-l slăbească pe celălalt din ochi. Ţinuta lui făcu impresie asupra celor mai mulţi, care, dela distanţă, îi pândeau slăbiciunea. Se ţinea bine şi făcea faţă unei situaţii în care lipsa de stăpânire de sine ar fi fost foarte de înţeles. El singur mai înfăţişa acum vechea autoritate pe care familia lui, decăzută azi, şi în declin, o avusese în oraş pe vremuri. In clipa asta, în schimbul atâtor pierderi câştigă şi mai multe simpatii... Diederich îl mai auzi spunând ceremonios şi desluşit :

— Am obţinut o schimbare în planul de modernizare a oraşului, numai ca să cruţ această casă şi picturile ei. S'ar putea să n'aibă decât valoarea unor simple zugrăveli. Poate ! Dar o imagine, care încearcă să scoată din uitare vremurile şi obiceiurile trecute, poate nădăjdui ea însăşi să dureze. Atunci Diederich prinse momentul să se strecoare de acolo ; îi era ruşine pentru Fritzsche.

Soacra primarului îl întrebă ce părere avea bătrânul Buck despre *Contesa misterioasă*. Diederich se gândi puţin şi trebui să mărturisească că Buck nici nu pomenise măcar de piesă. Fură desamăgiţi şi unul şi celălalt.

Intre timp Diederich prinse de veste cât de batjocoritor îl priveşte Käthchen Zillich. Tocmai ea să-şi îngădue aşa ceva ?

— Ei, domnişoară Käthchen, îi strigă el destul de tare. Ce părere ai despre „Ingerul Verde" ?

Ea răspunse şi mai tare :

— Ingerul verde ? Nu cumva eşti dumneata îngerul verde ? Şi-i râse în obraz.

— Ar trebui să fii ceva mai prudentă, îi spuse el, încreţindu-şi sever fruntea. Socotesc că e de datoria mea să-i aduc la cunoştinţă tatălui dumitale...

— Tată, strigă de îndată Käthchen. Diederich se sperie. Din fericire, pastorul Zillich n'auzise nimic.

— Fireşte că i-am povestit şi tatii mica noastră escapadă. Ce importanţă poate avea ; nu erai decât dumneata !

Se cam întrecuse cu gluma. Diederich clocotea.

— Da, dar pentru amatorii de urechi frumoase mai era şi Jadassohn.

Şi, văzând că asta o atinsese, adăugă :

— Data viitoare când mai mergem la „Ingerul Verde", îi vopsim şi lui urechile în verde, ca să fie în ton.

— Dacă crezi că de urechile lui îmi pasă mie ! Şi privirea fetei exprima un dispreţ atât de nemărginit, încât Diederich luă hotărîrea să se răzbune cu orice preţ. Se aflau lângă grupul de plante verzi.

— Ce crezi ? întrebă el. Sare sau nu sare păstoriţa pârâul, ca să-l facă fericit pe păstor ?

— Ozie ! îi şopti ea. Diederich se făcu că n'o aude ! înaintă şi începu să pipăie peretele. In sfârşit, găsi uşa.

— Vezi ? Uite, sare !

Käthchen se apropie curioasă şi-şi întinse gâtul în cămăruţa secretă. El îi dete un brânci şi amândoi se pomeniră înăuntru. Trânti uşa şi se năpusti asupra fetei fără să scoată o vorbă, gâfâind sălbatic.

— Lasă-mă să ies, te sgârii ! şuieră ea, aproape fără suflare, şi voi să ţipe. Dar în acelaş timp îi venea să râdă, ceeace îi slăbea rezistenţa ; iar Diederich o împingea tot mai aproape de canapea. Lupta asta corp la corp, braţele şi umerii ei goi, îl scoteau cu totul din minţi.

— Asta-i — gâfâi el — până aici ţi-a fost !

Şi la fiecare bucăţică de teren câştigată, repeta :

— Până aici ţi-a fost ! Tot oaie sunt ? Aha, aşa e : când crezi de o fată că e cinstită şi ai intenţii cinstite se chiamă că eşti oaie. Până aici ţi-a fost !

Cu o ultimă opintire o trânti pe canapea :

— Au... — ţipă ea ; şi înnăbuşindu-se de râs : Ei, şi ce-o să păţesc acum ?

Incepu deodată să se apere deabinelea, cu tot dinadinsul. Izbuti chiar să se ridice ; fâşia de lumină venită dela felinar şi pe care fereastra fără perdele o lăsa să pătrundă în odaie îi îngădui să vadă dezordinea toaletei ; şi faţa ei, umflată parcă de încordare, căta acum spre uşă. Diederich întoarse capul şi văzu înaintea lui pe Guste Daimchen. Guste stătea şi se uita încremenită. Käthchen holba ochii mai-mai să-i iasă din orbite, iar Diederich, în genunchi pe canapea, îşi sucea gâtul. In sfârşit, Guste închise uşa după ea şi înaintă hotărîtă spre Käthchen.

— Târîtură ! îi şuieră ea, din toată inima.

— Târîtură eşti tu ! răspunse Käthchen, care-şi recâştigase pe loc stăpânirea de sine.

Gustei i se tăie răsuflarea. Se uita zăpăcită, când la Käthchen când la Diederich, şi era atât de revoltată încât ochii i se umplură de o strălucire umedă. El dădu s'o asigure :

— Domnişoară Guste, n'a fost decât o glumă.

Dar explicaţia nu-i fu bine primită şi Guste izbucni :

— Pe dumneata te cunosc eu, aşa că nu mă mir.

— Aşa, vasăzică îl cunoşti ? întrebă batjocoritoare Käthchen şi se ridică, în timp ce Guste se apropia şi mai mult de ea. Diederich profită de ocazie, îşi potrivi ţinuta şi se dădu ceva mai în lături, ca să lase domnişoarele să se lămurească singure între ele.

— Să ajung eu să văd una ca asta ! strigă Guste ; şi Käthchen :

— Ai văzut ceva ? La urma urmei, dece te uiţi ?

Şi lui Diederich lucrul începu să i se pară cu atât mai ciudat cu cât Guste nu scotea o vorbă. Käthchen începea să câştige lupta. Işi dădu capul pe spate şi zise :

— Mi se pare ciudat, mai cu seamă din partea ta. Când se simte cineva cu musca pe căciulă, ca tine...!

Pe loc, Guste începu să se arate peste măsură de neliniştită.

— Eu — întrebă ea lungind silaba — dar ce-am făcut eu?

Käthchen dădu îndărăt şi începu deodată să facă mofturi, în timp ce pe Diederich îl cuprinsese o spaimă de moarte.

— Ştii tu foarte bine. Mie mi-e prea greu să-ţi spun.

— Nu ştiu nimic, se văită Guste cu glas plângăreţ.

— Adevărat, e şi greu de închipuit asemenea grozăvie, zise Käthchen şi strâmbă din nas.

Guste îşi ieşi din răbdări:

— Te poftesc să mă mai scuteşti! Dar ce naiba aveţi cu toţii!

Diederich propuse:

— Ar fi bine să plecăm de-aici!

Dar Guste bătu din picior.

— Nu mă mişc de-aici un pas, până nu aflu tot. Toată seara s'a sgâiit la mine, de parcă aş fi fost un câine cu tinichea de coadă, am văzut eu!

Käthchen îi întoarse spatele.

— Ei vezi! Şi să fii bucuroasă că nu te-au dat afară, deavalma cu fratele tău vitreg, Wolfgang.

— Cu cine?... fratele meu vitreg... Cum frate vitreg?

Şi în tăcerea adâncă, se auzea cum Guste gâfâia uşor, uitându-se cu ochi rătăciţi împrejur. Dintrodată, păru că pricepe.

— Ce porcărie! strigă ea îngrozită.

Faţa lui Käthchen se lăţi într'un zâmbet de satisfacţie. Diederich ridică mâinile în sus, ca şi cum ar fi vrut să se lepede de ceva. Guste întinse degetul arătător spre Käthchen.

— Asta aţi scornit-o voi, fetele! Vi-e ciudă pe mine, pentru banii mei!

— Pff!... făcu Käthchen. N'ai decât să ţi-i ţii, banii tăi, când e la mijloc o treabă ca asta!...

— Dar nu-i nimic adevărat! ţipă Guste.

Deodată se prăvăli cu faţa în jos pe canapea şi începu să plângă.

— Ah, doamne, doamne, cu ce ţi-am greşit oare ?!

— Vezi ? zise Käthchen fără pic de milă.

Guste plângea în hohote din ce în ce mai tare ; Diederich îi atinse umărul.

— Domnişoară Guste, doar nu vrei să se adune lumea ! încercă el s'o mângâie. Lucrurile astea nu se pot şti niciodată cu certitudine. E adevărat că nici nu semănaţi.

Dar consolarea asta o aţâţă şi mai mult pe Guste. Ea sări în sus şi deveni agresivă :

— Tu... tu care eşti o poamă şi jumătate, şuieră ea spre Käthchen. Am să povestesc la toată lumea ce-am văzut aici !

— Dacă-ţi închipui c'are să te mai creadă cineva !? Uneia ca tine nu-i mai dă nimenea crezare. Despre mine ştie toată lumea că sunt o fată cumsecade.

— Cumsecade ! Netezeşte-ţi cel puţin fustele !

— Ce ticăloasă-mi eşti !...

— ...Nu mai ticăloasă decât tine !

Se îngroziră amândouă ; tăcură şi încremeniră una în faţa celeilalte, cu ura şi spaima întipărite pe feţele lor durdulii, atât de asemănătoare. Şi, aşa cum stăteau, cu pieptul scos înainte, cu umerii ridicaţi şi cu mâinile în şolduri, părea că rochile lor subţiri de bal stau gata să plesnească pe ele. Guste mai încercă un atac :

— Am să te spui lumii întregi !

Atunci Käthchen, deslănţuită :

— Hai, repede dă-i drumul, căci altfel ţi-o iau eu înainte şi povestesc la toată lumea că nu tu, ci eu am deschis uşa şi v'am surprins aici pe amândoi !

Cum Guste nu făcea decât să clipească nervos, Käthchen se calmă deodată şi adăugă :

— Da, mă obligi să fac asta — pentru binele meu. Pentru tine nu are nicio importanţă : tu nu mai ai nimic de pierdut.

Dar privirea lui Diederich o întâlnise pe a Gustei şi se înţeleseră din ochi ; acum îi aluneca în jos, spre degetul ei cel mic, unde zări briliantul pe care-l scose-

seră din sdrențe împreună. Diederich zâmbi galant și Guste, roșind puternic, se apropie tot mai mult de el, parcă i-ar fi cerut s'o sprijine. Käthchen se strecură spre ușă. Aplecat peste umărul fetei, Diederich zise încetișor :

— Logodnicul dumitale te lasă cam prea mult singură !...

— Ah, cât despre el ! răspunse Guste. Diederich își aplecă și mai mult obrazul apăsându-și-l pe umărul ei. Fata nu făcea nicio mișcare.

— Păcat, spuse el, și se trase îndărăt atât de neașteptat încât ea alunecă. Guste înțelese brusc că situația i se schimbase acum cu totul. Banii ei își pierduseră din valoare ; un bărbat ca Diederich era mult mai de preț. Îi aruncă numaidecât o privire provocătoare. Diederich spuse, rezervat :

— In locul logodnicului dumitale eu m'aș purta firește cu totul altfel.

Käthchen încercă să deschidă ușa cu cea mai mare băgare de seamă, dar se întoarse iute îndărăt cu degetul pe buze.

— Știți ce ? Spectacolul a început iar... cred că de multișor...

— Dumnezeule ! spuse Guste ; și Diederich :

— Ei, atunci suntem prinși în cursă !...

Pipăi pereții, doar o da de vreo ieșire ; împinse până și canapeaua într'o parte. Cum nu găsea nimic, izbucni indignat :

— Asta-i o adevărată cursă. Și din pricina unei șandramale învechite ca asta, domnul Buck a schimbat tot planul orașului. Are să vadă el cum am să i-o dărâm ! Numai să ajung consilier municipal !

Käthchen chicotea :

— Ce te înfurii așa ? E chiar foarte plăcut aici. Acum putem face tot ce poftim.

Și sări pe canapea. Guste se săltă să se urce și ea, dar era cât pe aci să cadă. Diederich o prinse la timp. Käthchen i se agăță și ea de braț. El le privea galeș pe amândouă.

— Ei, ce facem ?

Käthchen răspunse:

— Asta dumneata trebue s'o ştii! Doar ne cunoaştem acum, toţi trei.

— Şi nici nu mai avem nimic de pierdut... rosti Guste.

Izbucniră tustrei în râs. Dar Käthchen se îngrozi.

— Vai, copii, în oglinda asta arăt ca răposata bunică-mea!

— E înnegrită de tot.

— Şi plină de mâzgălituri!

Îşi apropiară feţele în oglindă ca să citească, la lumina palidă a felinarului, exclamaţiile, numele de desmierdare, şi datele învechite care erau scrijilate pe geamul ei, încadrate de urne, amoraşi, inimi îngemănate şi chiar morminte.

— Ia uitaţi-vă ce scrie aici, pe urna asta! Nici nu-ţi vine să crezi, zise Käthchen: „Abia acum va trebui să suferim"... Dece? Fiindcă au trecut pe aici? Se vede că erau nebuni!

— Noi, însă suntem teferi, afirmă Diederich. Domnişoară Guste, văd că dumneata ai un briliant! Desenă apoi trei inimi, le adăugă o inscripţie, şi lăsă fetele să descifreze enigma Cum ele-şi întorceau spre dânsul capul, scoţând ţipete uşoare, Diederich le spuse fălos:

— Dece credeţi dar că se chiamă „cuibul dragostei?" Deodată Käthchen scoase o exclamaţie de spaimă.

— Se uită cineva la noi!

De după oglindă se ivise un cap fantomatic! Dintr'un salt, Käthchen şi ajunse la uşă.

— Vino înapoi, o strigă Diederich. Nu-i decât o pictură!

Intr'o margine oglinda se desprinsese de perete, aşa încât putea fi acum întoarsă şi mai mult: atunci apăru toată făptura zugrăvită.

— E păstoriţa cea care, afară, vrea să sară pârâul.

— Aici a păţit-o! observă Diederich; căci păstoriţa şedea jos şi plângea. Pe spatele oglinzii era zugrăvit păstorul, cum se depărta nepăsător.

— Dar asta e ieşirea! şi Diederich arătând o crăpătură prin care mijea o rază de lumină, pipăi tapetul şi o uşă se deschise.

— Asta e ieşirea, după ce înlăuntru ai păţit-o, glumi el, şi trecu înainte.

In spatele lui, Käthchen răspunse batjocoritor: Numai că eu n'am păţit nimic!

Şi Guste cu o uşoară tristeţe:

— Nici eu!..

Diederich se făcu că n'aude şi în cele din urmă se dumiri că se aflau într'unul din micile saloane din spatele bufetului Ajunse repede în galeria oglinzilor şi se pierdu neobservat în mulţimea care se scurgea din sală. Toată lumea era emoţionată de soarta tragică a contesei misterioase, care până la urmă fusese nevoită să se mărite cu profesorul de pian. Doamna Harnisch, doamna Cohn, soacra primarului, toate aveau ochii plânşi; Jadassohn, care-şi ştersese sulimanul, venea acum să-şi culeagă laurii, dar fu prost primit de cucoane.

— Dumneata eşti de vină, domnule asesor, că s'a sfârşit aşa! La urma urmei era doar sora dumitale.

— Ba, s'avem iertare, doamnele mele! Şi Jadassohn îşi apără punctul lui de vedere, ca moştenitor universal şi legitim al averii părinteşti.

Meta Harnisch obiectă:

— Dar nu era defel nevoie să te arăţi aşa de fioros!

Toate privirile se îndreptară atunci spre urechile lui Jadassohn; începură chicotelile, şi Jadassohn, care căuta în zadar să se informeze, întrebând cu glas ascuţit, ce se întâmplase, fu luat la braţ de Diederich şi dus de-acolo. Cu inima svâcnind tare de plăcerea răzbunării, Diederich îl conduse tocmai la nevasta prefectului care-şi lua rămas bun dela maiorul Kunze, mulţumindu-i pentru felul în care-şi interpretase rolul şi-i slujise opera. Dar deabia îl zări pe Jadassohn, că-i şi întoarse spatele. Jadassohn rămase pironit locului; Diederich nu-l petrecu mai departe.

— Ce s'a întâmplat? întrebă el, prefăcut. Ah, da, doamna von Wulckow? Nu i-ai plăcut deloc. Şi nici

procuror n'ai să ajungi vreodată. Ţi se vedeau urechile de-o poştă.

La orice s'ar fi putut aştepta Diederich, numai la această biată mutră schimonosită nu. Unde mai era acum aroganţa aceea tăioasă a lui Jadassohn, acea aroganţă pe care asesorul se căznise pesemne toată viaţa s'o deprindă?

— Ştiu bine... izbuti el să îngâne, încet de tot; şi glasul lui suna ca un geamăt sfâşietor... Pe urmă începu să se agite nervos, continuând să vorbească.

— N'ai decât să râzi, dragul meu! Habar n'ai ce mare lucru este să aibă cineva înfăţişarea dumitale. De-aş arăta eu ca dumneata la faţă, în zece ani aş fi ministru!

— Lasă, lasă, spuse Diederich. Pe urmă adăugă: Nici n'ai avea nevoie de toată faţa: numai de urechi!

— Vrei să mi le vinzi? întrebă Jadassohn, şi-l privi în aşa fel că-l vârî pe Diederich în sperieţi.

— Se poate? întrebă acesta nedumerit.

Dar Jadassohn se întoarse spre Heuteufel, şi începu chiar să râdă cinic.

— Dumneata care eşti specialist de nas, gât şi urechi, domnule doctor...

Heuteufel răspunse că se făceau în mod curent, e drept însă că numai la Paris, asemenea operaţii, prin care urechile puteau fi reduse la jumătate.

— Dece să ţi le tai cu totul? întrebă Heuteufel. Scurtate la jumătate poţi să ţi le păstrezi liniştit.

Jadassohn îşi reluase ţinta obişnuită.

— Straşnică glumă! O povestesc mâine la tot tribunalul. Coţcarule! Şi-l bătu pe Heuteufel pe burtă.

Diederich ieşi în întâmpinarea surorilor sale care tocmai veneau dela garderobă, unde îşi puseseră din nou rochiile lor de bal. Toată lumea le felicită, şi ele începură să-şi povestească impresiile despre scenă.

— Ceai — cafea! Doamne, mă treceau toate căldurile! exclamă Magda.

Şi Diederich, ca frate, primi şi el felicitări.

Păşea între ele două; Magda îl luase de braţ, dar pe Emmi trebuia s'o ţină cu sila.

Ea îi şuieră furioasă :

— Termină odată comedia asta !

Printre zâmbete şi saluturi împărţite în dreapta şi în stânga, el îi strecură :

— E drept că n'ai avut decât un flecuşteţ de rol, dar fii bucuroasă şi de atâta. Uită-te la Magda !

Căci Magda se lipea de bună voie de el şi părea gata să le arate tuturora câtă armonie există în familia lor unită, atât timp cât dorea el s'o plimbe pe dinaintea ochilor celorlalţi.

— Mititico... o alintă Diederich, cu gingăşie şi bunăvoinţă, ai avut succes azi. Pot să te asigur însă că şi eu am avut ! Incepu chiar s'o măgulească : Eşti foarte drăguţă azi. Aş zice, chiar prea drăguţă pentru un Kienast !

După ce, la plecare, nevasta prefectului le mai făcu un semn prietenos cu mâna, fratele şi surorile nu mai întâlniră în drumul lor decât priviri cordiale. Sala fu golită de scaune ; de după un grup de palmieri, muzica atacă o polcă. Diederich se înclină cât mai ceremonios în faţa Magdei, şi porni cu ea la dans triumfător, imediat după maiorul Kunze, care conducea balul. Trecură aşa prin faţa Gustei Daimchen, pe care n'o invita nimeni. Şedea lângă domnişoara Kühnchen cea gheboasă şi se uita după ei, de parc'ar fi snopit-o cineva în bătaie. Căutătura ei îi făcea tot atâta rău lui Diederich cât şi ideea că domnul Lauer zăcea în închisoare.

— Biata Guste ! rosti Magda.

Diederich îşi încreţi sprâncenele :

— Da, da, e din cauza svonului !...

— La urma urmei — cum de s'a iscat svonul ăsta ?

— Nu mai are nicio importanţă acum, fetiţo !

— Diedel, invit'o tu după asta la vals, te rog !

— Nu se poate ! Trebue să-ţi faci mai întâi datoria faţă de tine însuţi !

Şi, imediat după asta, ieşi din sală. Tocmai atunci tânărul Sprezius, care nu mai era locotenent, ci licean, o luase la dans, de lângă peretele pe care-l sprijinise până atunci, pe gheboasa domnişoară Kühnchen. Din consideraţie, desigur, pentru tatăl ei !... Guste Daim-

chen tot pe scaun stătea... Diederich dădu o raită prin odăile laterale, unde câţiva domni mai în vârstă jucau cărţi, iar Käthchen Zillich, pe care-o surprinse cam după uşă, împreună cu un actor, îi dădu cu tifla. In cele din urmă ajunse la bufet. Il găsi pe Wolfgang Buck stând la o masă şi desenând într'un carnet mutrele mamelor care-şi aşteptau grijulii, pe lângă pereţii sălii, odraslele.

— Eşti plin de talente — îl lăudă Diederich — ai făcut cumva şi portretul logodnicei dumitale ?

— In privinţa asta nu mă interesează deloc, răspunse Buck, cu atâta sânge rece încât Diederich începu să se îndoiască dacă şi cele întâmplate cu Guste în „cuibul dragostei" l-ar fi putut interesa pe logodnicul ei.

— Cu dumneata nu poţi şti niciodată... spuse el, desamăgit.

— Cu dumneata, în schimb, omul ştie totdeauna, răspunse Buck. Atunci la tribunal, în timpul marelui dumitale monolog, tare aş mai fi vrut să te desenez...

— Mie, pledoaria dumitale mi-a fost deajuns ; a fost o încercare, din fericire neizbutită, de-a discredita în faţa opiniei publice persoana şi activitatea mea şi de-a-mi atrage oprobriul tuturor.

Şi Diederich îl fulgeră cu privirea ; Buck observă asta şi se miră :

— Mi se pare mie, sau chiar te simţi jignit ? Şi eu am spus-o bine intenţionat. Dădu din cap şi zâmbi, dus pe gânduri mai întâi, apoi plin de încântare :

— Ce zici, bem o sticlă de şampanie împreună ?

Diederich şovăi :

— Nu ştiu dacă face, tocmai cu dumneata... Dar până la urmă primi : Prin sentinţa dată, tribunalul a stabilit că învinuirile dumitale nu-mi erau aduse numai mie personal, ci tuturor oamenilor cu sentimente naţionale. Şi cu asta consider chestiunea încheiată.

— Atunci bem o sticlă de „Heidsieck"?

Şi, după ce-l sili pe Diederich să ciocnească cu dânsul, Buck îi spuse :

— Trebue să recunoşti însă, dragă Hessling, că nimeni nu s'a ocupat aşa de îndeaproape de dumneata

că mine... Acum pot să-ţi mărturisesc ; rolul dumitale în faţa tribunalului m'a interesat mai mult chiar decât rolul meu. Mai târziu, acasă, m'am aşezat în faţa oglinzii şi te-am imitat.

— Rolul meu ? Vrei să spui, desigur, convingerile mele ? Firește, pentru dumneata tipul reprezentativ al epocii noastre e actorul.

— Asta o spuneam în legătură cu... altcineva. Dar vezi, cu cât te observ mai îndeaproape... Dacă mâine n'ar trebui s'o apăr pe spălătoreasa, care se zice că ar fi furat nişte izmene dela familia Wulckow, poate că l-aş juca pe Hamlet. Prosit !

— Prosit. Pentru asta, fără îndoială, n'ai nevoie de niciun fel de convingeri !

— Dumnezeule, doar am şi eu câte unele ! Dar sunt ele oare totdeauna aceleaşi ? Uf-f... Vasăzică, mă sfătueşti să mă apuc de teatru ? întrebă Buck. Diederich deschisese tocmai gura ca să-l sfătuiască, când intră Guste, şi Diederich roşi pe loc, căci el, la întrebarea lui Buck se gândise la ea. Buck spuse visător :

— Intre timp, cratiţa mea cu varză şi cârnaţi ar da în foc, şi e o mâncare aşa de bună !

Dar Guste, păşind uşor, se apropie pe la spate şi-i puse mâinile pe ochi, întrebându-l :

— Ghici cine e ?

— Iat'o... exclamă Buck şi-i dădu în glumă o palmă.

— Se vede că domnii petrec foarte bine ?! Să mă retrag ? întrebă Guste.

Diederich se grăbi să-i aducă un scaun ; deşi, în adevăr, i-ar fi plăcut mai mult să rămână singur cu Buck ; strălucirea înfrigurată din ochii Gustei nu făgăduia nimic bun. Vorbea mai repede ca deobicei.

— Vă potriviţi de minune, numai că sunteţi prea ceremonios unul cu altul.

Buck răspunse :

— Asta, din stimă reciprocă !

Diederich rămase pe gânduri, apoi spuse ceva care-l miră chiar şi pe el.

— Ca să fiu sincer, de câte ori mă întâlnesc cu logodnicul dumitale şi mă despart de el, îi port pică ; dar când îl revăd, mă bucur din toată inima. Şi

adăugă : Dacă n'aş fi fost dinainte un naţionalist în toată puterea cuvântului, aş deveni naţionalist numai din pricina lui.

— Iar dacă eu aş fi fost... replică Buck zâmbind blând, el m'ar fi putut lecui pentru totdeauna. In asta stă tot farmecul !

Dar Guste se vedea bine că numai la ale lor nu se gândea ; se făcuse palidă şi înghiţea nervos în sec.

— Am să-ţi spun ceva, Wolfgang. Fac prinsoare c'ai să leşini.

— Domnule Rose, serveşte-ne din „Henessy"-ul dumitale.

In timp ce Buck îşi amesteca şampania cu coniac, Diederich o apucă pe Guste de braţ, şi cum muzica se auzea foarte puternic îi şopti :

— N'ai de gând cumva să-i spui vreo prostie ?

Ea râse dispreţuitor.

— Doctorului Hessling îi e frică ! Povestea i se pare prea odioasă, mie însă mi se pare pur şi simplu ridicolă. Şi, râzând tare : Tu ce crezi ? Se spune că tatăl tău şi cu mama mea... înţelegi despre ce e vorba. Şi, prin urmare, noi doi : înţelegi ?

Buck dădu încet din cap ; apoi se strâmbă.

— Ei şi ?

Guste nu mai râdea.

— Cum, ei şi ?

— Ei, dacă cetăţenii din Netzig pot crede aşa ceva, însemnează că lucruri ca astea li se întâmplă în fiecare zi, prin urmare faptul n'are niciun fel de importanţă.

— Vorbele nu te satură, hotărî Guste.

Diederich crezu că e cazul să protesteze.

— Orice om e supus greşelii. Dar cine trece peste părerea semenilor lui nu rămâne niciodată nepedepsit.

Guste observă :

— El s'a crezut întotdeauna prea perfect pentru lumea asta.

Şi Diederich :

— Vremurile de astăzi sunt crâncene, şi cine nu se apără trebue să piară !

Guste strigă plină de o amară însufleţire:

— Doctorul Hessling nu-i ca tine! El mi-a luat apărarea! Am dovada. Ştiu asta dela Meta Harnisch care, până în cele din urmă, a trebuit să-mi mărturisească totul. A fost singurul care mi-a luat apărarea. In locul tău, i-ar fi învăţat el minte pe cei care îndrăznesc să mă vorbească de rău!

Diederich o aprobă dând din cap. Buck continua să-şi învârtească paharul din mână şi să se oglindească în fundul lui. Deodată îl puse pe masă.

— De unde ştiţi voi că n'aş avea şi eu poftă să-l învăţ odată măcar minte pe unul... pe unul, oricare, la întâmplare, pentrucă toţi sunt aproape la fel de proşti şi de josnici!?

Şi rostind aceste cuvinte, strânse tare ochii. Guste ridică din umerii goi:

— Aşa se spune, dar oamenii nu sunt defel aşa de proşti cum îi crezi tu. Ei ştiu foarte bine ce vor... Cel mai prost e cel mai cuminte, încheie ea provocator, în timp ce Diederich dădea din cap cu ironie. Buck se uită deodată la dânsul cu nişte ochi de nebun. Işi duse la gât pumnii strânşi, care începuseră să-i tremure nervos.

— Dar dacă... şi răguşi dintrodată, dacă-aş putea să-l înhaţ vreodată de guler pe acela de care-aş fi sigur că răspândeşte toate svonurile astea, pe acela care îmbină în făptura lui tot ce e mai urît şi mai mârşav, să-l iau de gât pe acela care e întruchiparea a tot ce e neomenesc şi josnic...!

Diederich, alb ca plastronul cămăşii ce purta, alunecă pe marginea scaunului, se ridică şi se dădu înapoi, pas cu pas. Guste începu să ţipe şi, cuprinsă de spaimă, se repezi înspre perete.

— E efectul coniacului cu şampanie! strigă Diederich...

Dar privirile lui Buck, ce se roteau năpraznic dela unul la altul, se limpeziră pe neaşteptate. Clipi, şi ochii îi luciră voioşi.

— Din nenorocire, sunt obişnuit cu mişmaşul ăsta, se scuză el. Asta a fost numai aşa, ca să vedeţi şi voi de ce sunt eu în stare.

Diederich se aşeză, aproape căzu, pe scaun, cu sgomot.

— Până la urmă nu eşti decât un comediant, — îi spuse el indignat.

— Găseşti ? întrebă Buck, luminându-se şi mai tare la faţă.

Guste strâmbă din nas.

— Ei, atunci petreceţi mai departe — le trânti ea şi dădu să plece. Dar tocmai atunci sosi şi consilierul Fritzsche, care se înclină în faţa ei şi a lui Buck. Cerea domnului avocat voie să danseze cotilionul cu logodnica sa. Vorbea cât se poate de politicos şi oarecum împăciuitor. Buck nu răspunse; îşi încruntă sprâncenele. Guste, în vremea asta, îl şi luase la braţ pe Fritzsche.

Buck se uită după ei, cu o cută între sprâncene, dus pe gânduri.

„Da, da — gândea Diederich — „nu e deloc plăcut, dragul meu, să te întâlneşti cu un domn care-a făcut până mai ieri o călătorie de plăcere împreună cu sora ta, şi care vine să-ţi ia logodnica de sub nas, fără ca tu să-i poţi spune nici pis, căci altfel scandalul ar lua proporţii şi mai mari, când însăşi propria ta logodnă e un scandal..."

Buck spuse tresărind:

— Ştii că deabia în momentul ăsta mi-a venit cheful să mă însor într'adevăr cu domnişoara Daimchen? Până acum, lucrul nu mi se părea destul de senzaţional: dar lumea din Netzig îl face pipărat de tot.

Pe Diederich acest fel de a vedea lucrurile îl lăsă cu gura căscată.

— Dacă găseşti! reuşi el să îngâne.

— Dece nu? Dumneata şi cu mine, ca două poluri opuse, reprezentăm aici tendinţele cele mai înaintate ale epocii noastre lipsite de morală. Noi aducem un suflu înviorător aici, unde duhul vremii se plimbă încă pe stradă în papuci.

— Las' că-i punem noi pinteni! făgădui Diederich.

— Prosit!

— Prosit. Să trăieşti ! Dar pintenii mei... Diederich fulgeră cu privirea. Scepticismul meu şi principiile dumitale fleşcăite nu-s pe măsura vremurilor. Cu... şi pufăi pe nas, cu spiritul nu faci astăzi nimic : acţiunea eroică pătrunsă de naţionalism — şi izbi cu pumnul în masă — ei îi aparţine viitorul !

Buck răspunse zâmbind îngăduitor :

— Viitorul ? Tocmai aici stă greşeala. Naţionalismul s'a răsuflat de mai bine de o sută de ani ! Ceeace trăim noi acum, şi vom mai trăi încă, sunt doar svârcolirile morţii lui şi miasmele lui de hoit. Aerul nu se primeneşte cu una cu două. N'o să miroasă bine !

— Dela dumneata nici nu mă puteam aştepta la altceva decât să târăşti în noroi tot ce avem noi mai sfânt.

— Sfânt ! Intangibil ! Dece nu şi etern ! Nu-i aşa ? Inafara idealului acestui naţionalism al vostru, nici nu se va mai putea trăi vreodată ! Poate, înainte, în adâncurile întunecate ale istoriei, pe când omenirea nu vă cunoştea încă ! Dar acum iată-vă, aţi sosit în sfârşit, şi omenirea şi-a atins ţelul. Ură şi prăpastie între naţiuni, asta e ţinta supremă, dincolo de care nu se mai poate trece...

— Trăim vremuri aspre... confirmă Diederich, grav.

— Mai mult împietrite decât aspre ! Sunt convins că oamenii, care, din întâmplare, au trăit în timpul războiului de treizeci de ani, n'au crezut că vremurile acelea, destul de aspre şi ele, nu se vor mai schimba vreodată. Şi sunt convins că şi politica bunului plac, din secolul al optsprezecelea, a fost socotită de către cei pe care-i asuprea drept un rău ce poate fi înlăturat, căci altfel n'ar mai fi făcut revoluţia. Unde mai există, dealungul istoriei — cât o mai putem străbate cu mintea — vreo epocă grea care să se fi declarat permanentă şi care, cu toată trista ei mărginire, şi ponegrind pe oricine nu se contopeşte cu ea, să fi avut pretenţii de vecinicie ? Cei care n'au principii naţionaliste stârnesc în voi mai multă groază decât ură. Dar indivizii fără de patrie stau la pândă. Uite, chiar de acolo din sală vă pândesc ! Îi vezi ?

Diederich se întoarse atât de repede încât îşi vărsă şampania. Să fi pătruns cumva aici Napoleon Fischer cu tovarăşii lui ?... Buck râse mult, cu poftă.

— Nu te mai osteni, vorbeam numai de poporul acela nemişcat de pe pereţi. Dece-or fi părând atât de veseli ? Ce le dă lor dreptul la cărări înflorite, la paşi uşori şi la armonie ? Ah, prieteni !

Buck ridică paharul spre cei zugrăviţi pe pereţi:

— Voi, prieteni ai omenirii şi-ai unui viitor luminos, oameni cu inima largă, ce nu cunoaşteţi egoismul posomorît al naţionalismului strâmt: voi, spirite universale, întoarceţi-vă la noi, reveniţi ! Chiar şi printre noi se mai află câţiva care vă aşteaptă !

Goli paharul şi Diederich băgă de seamă cu dispreţ că plângea. Dealtfel Buck îşi luă numaidecât o înfăţişare şireată.

— Voi, cei din ziua de azi, sigur că nici nu mai ştiţi ce înseamnă cocarda pe care o poartă în piept primarul ăsta bătrân care surâde, înconjurat de oficialităţi grave şi rumene păstoriţe ? Culorile au pălit şi voi credeţi desigur că sunt culorile voastre ? Roşu-alb-negru ? Nu ! E tricolorul francez. Roşu-alb-albastru ! Era nou pe atunci, şi nu era al unei ţări, ci al unui răsărit universal. Să-l porţi, însemna pe atunci că ai cele mai sănătoase principii ; era, cum aţi zice voi azi „strict corect". Prosit !

Diederich se mai depărtase puţin, pe furiş, cu scaun cu tot, şi trăgea cu coada ochiului împrejur să vadă dacă nu-i aude cineva.

— Eşti beat !... murmură el; şi, ca să salveze situaţia strigă : Domnule Rose ! Încă o sticlă ! Apoi se aşeză plin de demnitate la loc, adăugând : Se pare că ai pierdut din vedere că, de atunci încoace, a mai existat şi un Bismarck !

— Nu numai unul, răspunse Buck. Din toate părţile, Europa a fost împinsă spre stadiul acesta vremelnic al naţionalismului. Să presupunem că era de neînlăturat. După el se deschid însă privelişti şi mai luminoase... Dar l-aţi urmat voi oare pe Bismarck al vostru ? Câtă vreme a mers el pe calea cea dreaptă ? A trebuit să vă târască după el, aţi luptat până şi în-

potriva lui. Şi abia acum, când ar trebui să-l depăşiţi, voi vă agăţaţi de umbra lui neputincioasă! Căci voi, naţionaliştii, asimilaţi grozavi de încet. Până să înţelegeţi că aveţi în faţa voastră un om mare, el a şi încetat de a mai fi mare.

— Ai să-l cunoşti! îi făgădui Diederich. „Sângele şi fierul rămân totuşi cel mai puternic leac. Forţa trece înaintea dreptului!" Se făcuse roşu ca para focului rostind aceste cuvinte sacre. Dar şi Buck era întărîtat.

— Forţa! Forţa nu se poate duce veşnic în vârful baionetei ca un cârnat la frigare. Singura forţă adevărată este astăzi pacea! Voi continuaţi, însă, a juca înainte comedia proastă a forţei! Faceţi pe cocoşii faţă de duşmanii voştri închipuiţi, dinafară şi dinăuntru! Din fericire, faptele nu vă sunt îngăduite.

— Nu ne sunt îngăduite? Diederich pufni ca şi cum ar fi vrut să scoată flăcări pe nas. Maiestatea sa a spus: „Mai bine mânăm la moarte sigură cele optsprezece corpuri de armată ale noastre şi cele patruzeci şi două de milioane de locuitori...

— „Căci acolo unde e culturul german... strigă şi Buck, cu un entuziasm, stârnit deodată, şi continuă năpraznic: Nu hotărîrile parlamentului! Singurul stâlp pe care ne sprijinim e armata!"

Diederich nu se lăsă nici el mai prejos:

— „V'am chemat ca să mă apăraţi în primul rând împotriva duşmanului dinafară şi dinăuntru!"

— „Să opriţi hoardele trădătorilor!... strigă cât îl ţinea gura Buck... O clică de indivizi..."

Diederich i-o luă înainte:

— ...„nedemni să poarte numele de germani!"

Şi amândoi în cor:

— „Să culcaţi la pământ rude şi prieteni!"

Dansatorii care veniseră să se mai răcorească la bufet le auziră ţipetele şi-şi aduseră şi partenerele, ca să le procure spectacolul unei beţii eroice. Chiar şi jucătorii de cărţi intraseră să-i vadă, şi se uitau toţi uimiţi la Diederich şi la tovarăşul lui de chef care, abia ţinându-se pe scaun şi agăţându-se de masă, cu

ochi sticloşi şi cu dinţii rânjiţi îşi aruncau în obraz cuvinte tari :

— „Orice duşman e duşmanul meu personal !“

— „Nu există decât un singur stăpân în împărăţie, nu tolerez pe nimeni altul !“

— „Pot să mă fac foarte temut !“

Vocile se acopereau una pe alta.

— „Umanitarismul fals... !“

— „Duşmanii fără patrie ai orânduirii de drept divin...“

— „...trebuesc stârpiţi până la unul !“

O sticlă sbură de perete.

— „Ii fac praf !“

— „Praf german !... să şi-l scuture de pe ghete !... Zile măreţe !“

In momentul acesta se strecură printre spectatori o fiinţă legată la ochi : era Guste Daimchen, care, gătită aşa, trebuia să-şi caute un cavaler. Ea îl pipăi pe la spate pe Diederich şi voi să-l silească să se scoale de pe scaun. El se înţepeni însă pe spetează şi repetă ameninţător :

— „Zile măreţe !“

Guste îşi smulse batista de pe ochi, îl privi cu spaimă şi se repezi să-i cheme surorile. Până şi Buck îşi dădu seama că venise în sfârşit vremea să spargă cheful. Discret, îşi sprijini prietenul până la ieşire, dar nu-l putu împedica să se întoarcă încă odată dela uşă, înspre adunarea care dansa, să caşte ochii mari, să ia o atitudine poruncitoare, deşi privirea-i era sticloasă, nu mai fulgera, şi să strige :

— Ii zzd'obessc ! Praff şi pu'be'ee...

Pe urmă fu luat pe sus şi îmbarcat în trăsură.

Când, a doua zi, către ora prânzului, cu o straşnică durere de cap, Diederich intră în sufragerie, fu foarte mirat văzând-o pe Emmi că se ridică şi iese din cameră indignată. Dar nu-i trebuiră decât câteva aluzii prudente ale Magdei ca să-şi poată da seama despre ce era vorba.

— M'am purtat eu într'adevăr aşa ? Ei da, recu-

nosc, erau şi cucoane de faţă. Sunt mai multe feluri de-a te manifesta ca un adevărat german ; iar când sunt de faţă şi cucoane, se cade să fie cu totul altele... Firește într'un caz ca acesta trebue să te grăbeşti a-ţi cere scuze în chipul cel mai corect şi mai cinstit.

Deşi deabia mai vedea cu ochii, ştia precis ce avea de făcut. Trimise după o trăsură bună cu doi cai, şi-şi puse redingota, cravata albă şi joben; apoi îi înmână birjarului o listă întocmită de Magda, şi porni. Peste tot întrebă de doamne ; pe câteva le scoală chiar dela masă — şi fără să ştie lămurit dacă cea pe care o avea în faţă era doamna Harnisch, doamna Daimchen sau doamna Tietz, le spunea mahmur, cu voce de cotoi răguşit :

— Recunosc... Ca adevărat german, faţă de doamne... în chipul cel mai deschis şi cel mai corect...

La ora unu şi jumătate se întoarse acasă şi se aşeză la masă oftând :

— Totul e în regulă !

După masă avea de îndeplinit o sarcină mult mai anevoioasă. Diederich puse să-l cheme la el, chiar acasă, pe Napoleon Fischer.

— Domnule Fischer — i se adresă el arătându-i un scaun — te primesc aici şi nu la birou, pentrucă treburile noastre nu-l privesc pe domnul Sötbier. E vorba de politică...

Napoleon Fischer dădu din cap, ca şi când ar fi ştiut el dinainte despre ce putea fi vorba. Părea obişnuit cu astfel de convorbiri confidenţiale ; la primul semn al lui Diederich, el se servi cu o ţigară de foi din cutie şi se aşeză chiar picior peste picior. Diederich era mult mai puţin sigur de el ; pufnea pe nas şi abia dela o vreme se hotărî să meargă drept la ţintă, fără înconjur, cu un soi de onestitate brutală. Aşa procedase şi Bismarck.

— Vreau să fiu ales consilier muncipal — îi explică el — şi pentru asta am nevoie de dumneata !

Mecanicul şef îl măsură cu o privire de jos în sus.

— Şi eu am nevoie de dumneavoastră — spuse el — căci şi eu vreau să fiu ales consilier municipal.

— Ei, aşi! Mai auzii una! La toate mă aşteptam, dar la asta...

— Sigur c'aveţi chiar şi câţiva galbeni sunători, gata pregătiţi? şi mecanicul îşi arătă dinţii îngălbeniţi. Nu-şi mai ascundea deloc rânjetul. Diederich pricepu că în privinţa alegerilor îi va fi mult mai greu să se înţeleagă cu el decât în privinţa lucrătoarei aceleia accidentate.

— Iată cum stau lucrurile, domnule doctor — începu Napoleon — din două locuri, unul îl are partidul meu în buzunar. Pe cealălalt îl vor obţine, probabil, liberalii. Dacă vreţi să-i trântiţi, aveţi nevoie de noi!

— De data asta îmi dau şi eu seama, spuse Diederich. E adevărat că-l am şi pe bătrânul Buck de partea mea. Dar dacă oamenii lui n'or fi chiar atât de naivi încât să mă voteze numai fiindcă fac pe liberalul? E mai sigur dacă mă înţeleg cu voi!

— Eu văd departe; am chiar şi o idee: iată cum trebue să procedaţi, spuse Napoleon. Ca să vă spun adevărul, de multă vreme am pus eu ochii pe dumneavoastră, domnule doctor, fiindcă socoteam pe drept cuvânt că aveţi de gând să intraţi în arena politică.

Napoleon scotea colaci de fum, căci se simţea foarte la largul lui.

— Procesul dumneavoastră, domnule doctor, şi chestia ailaltă, cu „Asociaţia foştilor combatanţi", toate astea or fi ele frumoase, ca reclamă! Dar, pentru un politician, lucrul ăl mai important e totdeauna: „pe câte voturi mă bizui"?

Napoleon îi împărtăşea din comoara experienţei sale! Când îi pomeni de „tămbălăul naţionalist", Diederich voi să protesteze, dar Napoleon i-o tăie repede.

— Ce vreţi? Noi, cei din partidul nostru, avem oarecare stimă pentru tămbălăul naţionalist. Oricum, cu naţionaliştii sunt afaceri mai bune de făcut decât cu liberalii. Toată democraţia burgheză o să se cărăbănească în curând într'o singură droşcă!

— Şi droşca aia le-o facem noi praf!... strigă Diederich. Cei doi aliaţi râseră cu poftă. Diederich destupă o sticlă de bere.

— Dar... făcu social-democratul ; şi îşi dădu cărţile pe faţă : condiţia era o clădire a sindicatelor, pentru construcţia căreia municipiul trebuia să sprijine partidul !

Diederich sări de pe scaun :

— Şi te încumeţi să ceri asemenea lucruri unui naţionalist ?

Celălalt rămase calm şi spuse ironic :

— Naţionalist-naţionalist, dar dacă nu l-om ajuta noi pe naţionalist să iasă în alegeri, ce-are să se facă naţionalistul ?

Nici rugăminţile, nici revolta nu-i slujiră lui Diederich la nimic, şi fu nevoit să scrie pe o foaie de hârtie nu numai că va vota el însuşi pentru clădirea sindicatului, dar şi că-i va influenţa în acest sens pe ceilalţi consilieri municipali. După aceea declarară convorbirea sfârşită şi luă sticla de bere din mâna mecanicului şef. Dar Napoleon Fischer îi făcu cu ochiul. Pentrucă domnul doctor trebuia să fie cu adevărat fericit că trata cu dânsul şi nu cu tovarăşul său Rille, bunăoară. Căci cu birtaşul cela care ar fi avut mare chef să fie ales el consilier, n'ar mai fi putut ajunge niciodată la un compromis. Şi în partid, părerile erau împărţite ; deci Diederich avea toate motivele să susţină în ziarele la care avea trecere, candidatura lui Fischer.

— Dacă oameni străini, Rille de pildă, şi-ar vârî nasul în afacerile dumneavoastră, cred că v'aţi lăsa păgubaş. Noi doi, asta-i altceva, domnule doctor. Ne-am mai spălat noi şi altădată rufele murdare în aceeaşi albie !

După asta plecă, lăsându-l pe Diederich dus pe gânduri. „Ne-am mai spălat noi şi altădată rufele murdare !“ gândi Diederich, şi fiori de spaimă se încrucişau în el cu clocote de mânie. Avusese câinele ăsta îndrăzneala să spună asemenea vorbe, el, sclavul, pe care putea oricând să-l dea în brânci afară ! De fapt, din păcate nici nu-l putea da afară, căci era foarte adevărat că-şi spălaseră împreună rufele murdare ! Maşina „Patent“ ! Lucrătoarea accidentată. O familiaritate atrăgea după sine altă familiaritate : acum Die-

derich şi mecanicul ăsta depindeau unul de altul nu numai în ceeace privea fabrica, ci şi în politică. Diederich ar fi intrat mai bucuros în cârdăşie cu birtaşul Rille ; dar asta ar fi fost un lucru riscant, căci Fischer, în dorinţa lui de răzbunare, ar fi putut trăncăni tot ce ştia. Se vedea nevoit să-l mai şi ajute împotriva lui Rille. „Dar — şi ameninţă tavanul cu pumnul — ne răfuim noi odată. Fie şi peste zece ani, ziua socotelilor tot va veni!"

După asta, socoti de datoria lui să facă o vizita bătrânului Buck şi să-i asculte cu respect vorbăria de literat şi de om de bine, cu principii precizate. In felul acesta ajunse el candidatul partidului liberal... In *Netziger Zeitung,* care, într'un articol călduros recomanda alegătorilor pe domnul doctor Hessling scoţând în relief calităţile lui de om, de cetăţean şi de politician, imediat dedesubt, chiar dacă în litere mai mărunte, era viguros atacată candidatura lucrătorului Fischer. Din nenorocire, partidul social-democrat avea în rândurile lui, trebue s'o recunoaştem, destui meseriaşi patroni, ca să nu impună membrilor burghezi ai consiliului comunal relaţii colegiale cu un simplu lucrător. In cazul acesta special, era oare neapărat necesar ca domnul doctor Hessling să se întâlnească în sânul adunării municipale nas în nas cu propriul său maşinist şef ?

Acest atac fu de natură să aducă deplină înţelegere în rândurile social-democraţilor ; chiar Rille se văzu nevoit să se declare de partea lui Napoleon Fischer — care îşi atinse astfel scopul în chip strălucit. Diederich nu obţinu decât jumătate din voturile partidului al cărui candidat era, dar fu salvat de aliaţii lui secreţi, social-democraţii. Cei doi aleşi fură primiţi în adunare în acelaş timp. Primarul, doctorul Scheffelweiss, îi felicită în cuvântarea sa, pe unul ca reprezentant al burgheziei active şi laborioase, iar pe celălalt ca pe reprezentantul muncitorimii care se ridică... Şi, chiar la următoarea şedinţă, Diederich interveni în desbateri.

Era la ordinea de zi canalizarea de pe Gäbellchenstrasse. Un mare număr de case din acea suburbie a

oraşului mai aveau încă şi azi, la sfârşitul veacului al nouăsprezecelea, latrine primitive, ale căror miasme infectau întregul cartier. In timpul vizitei sale la „Ingerul Verde", Diederich putuse constata lucrul acesta. Astfel el atacă energic scrupulele financiare ale primăriei. O cerinţă de onoare a civilizaţiei nu trebuia să fie dată în lături de consideraţii meschine.

— Germanism însemnează civilizaţie ! strigă Diederich. Domnilor, asta a spus-o chiar maiestatea sa împăratul ! Şi, cu o altă ocazie, maiestatea sa a binevoit să se exprime : „Porcăria trebue să ia sfârşit". Oriunde păşim întreprinzători înainte, ne luminează calea, peste tot, înalta pildă a maiestăţii sale, şi deaceea, domnii mei...

— Ura ! strigă cineva la stânga, şi Diederich dădu de rânjetul lui Napoleon Fischer. Atunci îşi luă o ţinută demnă şi fulgeră cu privirile.

— Foarte just, răspunse el tăios. Nici nu se poate încheiere mai bună. Pentru maiestatea sa împăratul, de trei ori : ura, ura, ura !

Consternare şi tăcere ; cum însă social-democraţii râdeau, câţiva din dreapta lui strigară şi ei „ura" ! Doctorul Heuteufel aruncă întrebarea, dacă nu cumva ciudata ocazie cu care doctorul Hessling pomenise numele maiestăţii sale nu constituia în ea însăşi un delict de lez-maiestate. Dar preşedintele agită repede clopoţelul.

In presă însă, chestiunea fu desbătută pe larg. Ziarul social-democrat *Volksstimme* afirma că doctorul Hessling aducea în adunările consiliului muncipal un spirit cu totul nefast de slugărnicie, pe când *Netziger Zeitung* îi considera cuvântarea „o acţiune entuziastă de patriot desinteresat". Dar abia când ziarul *Lokal Anzeiger* din Berlin se ocupă de aceasta, se văzu că era vorba de o ispravă cu adevărat însemnată. Ziarul maiestăţii sale era numai laude pentru atitudinea curajoasă a consilierului municipal doctor Hessling şi constata cu satisfacţie că noul spirit, hotărît naţional, pentru care lupta împăratul, face progrese în întreaga ţară. Avertismentul maiestăţii sale fusese ascultat, cetăţenii se trezeau din amorţire, iar separa-

ţia între cei care erau cu el şi cei care erau împotriva lui se contura tot mai mult. „E de dorit ca pilda doctorului Hessling să fie urmată de cei mai mulţi dintre inimoşii reprezentanţi ai oraşelor noastre!“

Diederich purtă opt zile pe inimă, în buzunarul hainei, acest număr al ziarului *Lokal Anzeiger*. Intr'una din cele mai liniştite ore ale dimineţii, el se strecură, ocolind cu grijă sgomotoasa Kaiser-Wilhelm-Strasse, şi intră pe din dos, în berăria lui Klappsch unde-şi găsi oamenii lui: pe Napoleon Fischer şi pe birtaşul social-democrat Rille. Deşi localul era pustiu, cei trei se retraseră în colţul cel mai ferit al tavernei; domnişoara Klappsch fu poftită afară îndată ce aduse berea, iar domnul Klappsch, care asculta la uşă, nu putu auzi decât şoapte. Incercă să prindă ceva, dând la o parte oblonul ferestruicii prin care trecea paharele când avea prea mulţi clienţi, dar Rille, în cunoştinţă de cauză, i-l închise în nas. In orice caz, Klappsch băgase de seamă că doctorul Hessling sărise ca ars de pe scaun şi că avea aerul c'ar vrea să plece. El, ca naţionalist, nu putea da cu niciun preţ ajutor la aşa ceva!... Domnişoara Klappsch susţinu totuşi că, mai târziu, când fusese chemată la plată, văzuse pe masă o hârtie semnată de toţi trei.

In aceeaşi zi, după amiază, Emmi şi Magda erau invitate la ceai la doamna von Wulckow şi Diederich le însoţea. Toţi trei păşeau cu capul sus pe Kaiser-Wilhelm-Strasse. Diederich îşi ridică, rece, jobenul în faţa domnilor care, de pe scara lojei masonice, îl priveau miraţi intrând în clădirea prefecturii. Sentinelei îi răspunse la salut făcându-i, jovial, semn cu mâna. Sus, la garderobă, dădură de nişte ofiţeri şi de cucoanele lor, cunoscuţi ai domnişoarelor Hessling. Bătând din pinteni, locotenentul von Brietzen îi ajută Emmei să-şi scoată paltonul, şi ea îi mulţumi peste umăr, ca o contesă. Il călcă apoi pe Diederich pe picior, ca să-i atragă atenţia pe ce teren periculos păşeşte. Şi, într'adevăr, după un schimb de amabilităţi în urma cărora îl sili pe locotenentul von Brietzen să-i treacă înainte la intrarea în salon, după ce făcu două-trei plecăciuni în faţa doamnei von Wulckov şi după ce se salută şi

făcu cunoştinţă pe rând cu toată lumea, el înţelese deabia ce sarcină, pe cât de glorioasă, pe atât de plină de primejdii, mai avea de îndeplinit de-aci 'nainte! Trebuia să stea înghesuit pe un scăunel între rochiile cucoanelor, să ţină o ceaşcă de ceai în echilibru în timp ce avea de trecut mai departe farfuria cu cozonac şi, odată cu cozonacul, să împartă şi zâmbete admirative; apoi, mâncând, trebuia să mai strecoare ba câteva cuvinte mieroase de laudă pentru reprezentaţia atât de reuşită a *Contesei misterioase,* ba altele, mai bărbăteşti, prin care să arate cât de mult preţueşte meritele de gospodar ale prefectului, ba în sfârşit unele bine cumpănite despre duhul răzmeriţei şi despre fidelitatea faţă de împărat, şi, pe deasupra să-i mai dea de mâncare şi câinelui casei, care cerşea ici-colo câte-o bucăţică. Aici nu mai era vorba de societatea nepretenţioasă din birtul primăriei sau de cei dela „Asociaţia foştilor combatanţi"; trebuia să te uiţi ţintă, zâmbind silit, în ochii limpezi ca apa ai căpitanului von Köckeritz, care avea o chelie albă şi obrazul roşu ca focul şi care depăna amintiri cazone.

Şi, după ce te treceau toate năduşelile de încordare la întrebarea dacă ţi-ai făcut stagiul militar, te pomeneai că doamna de alături cu părul blond-spălăcit pieptănat lins şi cu nasul ars de soare, începea din senin să-ţi vorbească despre cai... De data asta, Diederich fu salvat de Emmi, căci Emmi, susţinută de domnul von Brietzen, cu care părea că e în relaţii foarte intime, se amestecă îndemânatică în conversaţia asta cu amănunte hipice; întrebuinţă chiar termeni de specialitate şi nu se dădu în lături să născocească şi nişte plimbări călare, pe moşia unei mătuşi. Iar când locotenentul se oferi să-i ţină tovărăşie la călărie, ea ieşi din încurcătură, folosind numele bietei doamnei Hessling, care, zicea ea, nu-i mai dădea voie. Diederich nu o mai recunoştea. Era de speriat cât talent avea, o lăsa cu totul în urmă pe soră-sa, deşi Magda era cea care reuşise să se logodească. Pe Diederich îl cuprinsese un fel de spaimă, ca atunci când se întorsese dela „Ingerul Verde" şi descoperise că fetele, când nu le ştie nimeni...

Deodată își dădu seama că-i scăpase o întrebare pe care i-o adresase doamna prefect, și că toată lumea tăcea, așteptându-i răspunsul. Privi speriat împrejur, căutând parcă sprijin, dar nu întâlni decât privirea crunță a unui portret mare, ce înfățișa un bărbat palid și țeapăn, în uniformă roșie de husar, cu o mână în șold și o mustață care-i ajungea până la coada ochiului; chipul din perete îl privea cu răceală, fulgerându-l din ochi peste umăr! Diederich se cutremură și se înnecă sorbind ceaiul; domnul von Brietzen îl bătu după ceafă.

O doamnă, care până atunci nu făcuse decât să mănânce, se pregătea acum să cânte. Lumea se și strânsese în camera de muzică. Diederich, mai lângă ușă, își scosese pe furiș ceasul, când doamna von Wulckow tuși ușor chiar în spatele lui.

— Știu foarte bine, dragă doctore, că dumneata, care ești atât de prins de îndatoriri serioase, nu-ți poți sacrifica timpul ascultându-ne pe noi, cu conversația noastră ușoară, aș putea spune chiar ușuratică. Bărbatul meu te așteaptă, vino, te rog.

Cu degetul pe buze, ea păși înaintea lui printr'un coridor, trecând apoi printr'o antecameră goală... Bătu la ușă, cu multă sfială. Cum nu răspunse nimeni, își întoarse, speriată, ochii spre Diederich, care nu se simțea nici el prea în apele lui.

— Ottochen! încercă ea lipindu-se duios de ușa închisă. După câteva clipe de așteptare se auzi dinăuntru vocea înfricoșătoare de bas:

— Niciun Ottochen! Spune-le vitelor tale să-și bea singure ceaiul!

— E atât de ocupat!... șopti doamna von Wulckow, pălind ușor. Lupta cu elementele subversive îi distruge sănătatea!... Din nenorocire îndatoririle mele de gazdă mă silesc să mă întorc la musafirii mei. Are să te anunțe servitorul.

Și dispăru.

Diederich așteptă în zadar servitorul, câteva minute îngrozitor de lungi. Pe urmă apăru câinele casei, dogul uriaș al lui Wulckow. Trecu disprețuitor pe lângă

Diederich şi, cu paşi mari, se apropie de uşă, unde începu să sgrepţăne. Dinlăuntru se auzi numaidecât.

— Schnaps! Vino'ncoace! şi-atunci dogul deschise uşa. Cum uită să o închidă la loc, Diederich îndrăzni să se strecoare înăuntru, odată cu el. Domnul von Wulckow stătea la birou, învăluit într'un nor de fum; din uşă i se vedea numai spatele enorm.

— Bună ziua, domnule prefect, rosti, cu o plecăciune, Diederich.

— Ei, ai început şi tu să trăncăneşti, Schnaps? întrebă Wulckow tot fără să se întoarcă.

Impături o hârtie şi-şi aprinse încet altă ţigară... „Acum, gata", gândi Diederich. Dar Wulckow îşi găsise altceva de scris. Câinele era singurul care se interesa de Diederich. Nu mai încăpea îndoială: musafirul i se părea încă şi mai nelalocul lui aici, şi dispreţul i se schimbă în duşmănie; cu dinţii rânjiţi, începu să-i adulmece lui Diederich pantalonii. Diederich ţopăia pe loc, schimbându-se de pe un picior pe altul, cât putea mai fără sgomot, şi câinele mârâia ameninţător, dar destul de încet, ştiind prea bine că altfel stăpânul ar putea îndată să-l împiedice a continua. In sfârşit lui Diederich îi reuşi să pună între el şi duşman un scaun, de care se prinse cu nădejde, şi începu să se învârtă în jurul lui, când mai încet, când mai repede, dar mereu la adăpost de atacurile laterale ale lui Schnaps. Odată băgă de seamă chiar că Wulckow întoarce puţin capul şi i se păru că-l vede râzând pe înfundate. In cele din urmă, câinelui i se făcu lehamite de joc, şi se duse să se gudure pe lângă stăpânul lui, care prinse a-l mângâia; apoi, lungit lângă scaunul lui Wulckow, începu să-l măsoare cu ochi ageri de vânător pe Diederich, care-şi ştergea sudoarea.

„Nesuferit dobitoc!" îşi zicea Diederich, şi deodată simţi clocotind în el mânia. Fumul gros din cameră şi furia îi tăiau respiraţia, şi se gândea, gâfâind înnăbuşit: „Ce sunt eu, ca să trebuiască să rabd aşa ceva?... Cel din urmă lucrător al meu, cel care unge maşinile, n'ar răbda asta din partea mea. Sunt doctor! Sunt consilier municipal! Ţoapa asta necioplită are mai multă nevoie de mine, decât am eu de

el !" Şi dintr'odată începu să vadă cu alţi ochi tot ce se petrecuse în timpul vizitei din după amiaza aceea. Râseseră de el toţi ; până şi ţângăul de locotenent îl bătuse după ceafă ! Capetele acelea de comisvoiajori şi gâştele alea cu blazon tot timpul numai de preocupările lor neroade pălăvrăgiseră, şi el trebuise să stea şi s'asculte, ca un prost ! „Şi cine le plăteşte pe toate săraciile astea obraznice ? Noi !" Principii şi sentimente, totul se prăbuşi în pieptul lui Diederich deavalma, şi, dintre ruine şi cioburi se înălţa sălbatică flacăra urii. „Hingheri !... Canibali !... Târâe-sabie !... Canalii cu nasul pe sus !... De-am putea sfârşi odată cu toată şleahta asta..." Pumnii i se încleştară dela sine şi, într'un acces mut de nebunie neputincioasă, văzu prăbuşindu-se în praf şi pulbere totul : stăpânitorii statului, armata, funcţionarii, toate corpurile constituite ale forţei — şi chiar forţa însăşi ! Forţa care ne calcă în picioare şi ale cărei copite le sărutăm ! Impotriva căreia nu putem nimic, pentrucă toţi o idolatrizăm ! Pe care o avem în sânge, pentrucă avem în sânge supunerea ! Nu suntem decât un atom al ei, o moleculă minusculă din ceeace a scuipat ea !... Şi din perete, printre norii albaştri de fum, faţa ei de fier, palidă încordată şi fulgerând neînduplecată, se uita la el de sus ; dar Diederich cu o nestăpânire sălbatică, ridică pumnul.

Atunci câinele casei Wulckow mârâi, iar de dedesubtul prefectului se auzi un huruit, o pârâitură prelungă, care-l vârî pe Diederich în sperieţi. Nu putea înţelege ce-l apucase adineaori. Edificiul ordinei, reclădit din nou în sufletul său, nu se mai clătina acum decât uşor de tot. Domnul prefect avea importante treburi de stat de rezolvat. Trebuia să aştepţi un pic până să te poată lua în seamă ; atunci făceai paradă de principiile tale sănătoase, şi te puteai îngriji să faci afaceri grase.

— Ei, doctoraşule — i se adresă domnul von Wulckow, şi-şi întoarse spre el jilţul — ce-i cu dumneata ? Nu mai ai mult până să ajungi un adevărat om de stat. Şezi, te rog, pe acest loc de onoare.

— Mă pot lăuda — îngână Diederich — că am şi reuşit să fac câte ceva pentru cauza naţională.

Wulckow îi suflă în obraz un inel gros de fum, apoi se dete foarte aproape de el, cu ochii lui injectaţi, traşi spre tâmple, licărind plini de cinism.

— Ai reuşit în primul rând, doctoraşule, să te alegi consilier municipal. In ce fel? De asta să nu mai vorbim! In orice caz, trebuia s'o faci, căci se spune că fabrica ţi se cam duce pe râpă!

Cum Diederich tresări, Wulckow râse bubuitor.

— Ei, lasă, eşti omul meu! Ce crezi că am scris eu aici?

Uriaşa filă de hârtie îi dispăru sub laba pe care şi-o trântise deasupra:

— Cer ministrului un fleac de decoraţie, pentru un anume doctor Hessling, ca răsplată pentru serviciile aduse principiilor sănătoase la Netzig... Chiar atât de cumsecade nu mă credeai? Nu? adăugă el, căci Diederich, care făcuse o mutră de-un cot, aproape tâmpită, de uimire, nu mai sfârşea să se încline pe scaunul lui.

— Nu ştiu, într'adevăr... reuşi el să îngâne, modestele mele servicii...

— Orice început e greu... răspunse Wulckow. Este numai o mică încurajare. Ţinuta dumitale în procesul Lauer n'a fost rea. Şi faptul că ai adus împăratului omagii în desbaterile chestiunii canalizării a făcut să turbeze presa antimonarhică. Drept urmare, au fost înregistrate în ţară trei reclamaţii pentru delicte de lez-maiestate. Avem deci toate motivele să ne arătăm recunoştinţa faţă de dumneata.

Diederich exclamă:

— Cea mai frumoasă răsplată este pentru mine faptul, că ziarul *Lokal Anzeiger* a făcut să ajungă numele meu, de simplu cetăţean burghez, până în faţa ochilor maiestăţii sale!

— Ei, aşa; ia o ţigară... încheie Wulkow, şi Diederich înţelese că acum venea rândul afacerilor. Şi chiar cât încă entuziasmul îi mai da ghies, îl năpădi deodată bănuiala că mărinimia lui Wulckow nu pornea

probabil chiar de-aici, ci dela vreo cauză specială. Zise, ca să-l încerce:

— Pentru drumul de fier către Ratzenhausen cred că oraşul va aproba acum suma alocată.

Wulckow îşi întinse gâtul spre el.

— Norocul vostru! Altminteri, mai avem şi alt proect, unul mult mai ieftin, şi în care Netzigul nici nu intră! Prin urmare, ai grijă ca oamenii să-şi bage minţile în cap! Puteţi face asta, cu condiţia să furnizaţi lumină moşiei Quitzin.

— Nici asta nu-i pe placul primăriei! Şi Diederich făcu un gest rugător: Oraşul n'are decât de păgubit din asta, şi domnul von Quitzin nu ne plăteşte nicio dare... Dar acum, că sunt eu consilier municipal, şi ca naţionalist...

— Asta v'ar mai lipsi, să refuzaţi! In cazul ăsta, vărul meu, domnul von Quitzin, şi-ar clădi o uzină electrică proprie, care l-ar costa destul de ieftin. Ce credeţi dumneavoastră?... Doi miniştri vin la el la vânătoare!... Şi pe urmă v'ar face concurenţă chiar aici, în Netzig.

Diederich ridică fruntea.

— Domnule prefect, sunt hotărît să ţin sus stindardul naţional în Netzig, în ciuda tuturor împotrivirilor! Apoi, cu voce mai joasă:

— De unul din duşmani ne putem dealtminteri descotorosi pe loc: e vorba de unul deosebit de înverşunat, da, e vorba de bătrânul Klüsing dela Gausenfeld!

— Ăla? Wulckow râse dispreţuitor. Pe ăla îl am la mână. Furnizează hârtie tuturor ziarelor guvernamentale din ţinut.

— Sunteţi bine informat dacă nu cumva furnizează şi mai multă hârtie ziarelor opoziţiei? Iertaţi-mă, domnule prefect, dar în privinţa asta eu sunt mai bine informat.

— *Netziger Zeitung* e mai de încredere acum, în ceeace priveşte orientarea naţională.

— Şi anume... Diederich dădu apăsat din cap, din ziua în care, domnule prefect, bătrânul Klüsing mi-a oferit să furnizez eu jumătate din cota de hârtie necesară, sub cuvânt că Gausenfeld e mult prea încărcat

de comenzi. Firește, i-a fost frică să nu devin părtaș la un ziar naționalist concurent. Și poate să se fi temut și... aici făcu o pauză semnificativă, de faptul că excelența voastră își va face mai bucuros comenzile pentru ziarele guvernamentale ale județului, la o întreprindere naționalistă...

— Vasăzică acum furnizezi hârtie pentru *Netziger Zeitung?*

— Niciodată, domnule prefect, n'am să-mi desmint până într'atâta principiile naționaliste, încât să furnizez hârtie unui ziar, câtă vreme mai e interesat acolo capitalul liberal.

— A!... bun!... și Wulkow își puse mâinile în șolduri. Nu-i nevoie să-mi mai spui. Vrei *Netziger Zeitung* în întregime. Vrei și ziarele guvernamentale ale județului. Ai fi vrând poate și furnitura de hârtie pentru serviciile administrative. Și mai ce, mă rog?

Diederich răspunse cu toată seriozitatea:

— Domnule prefect, eu nu sunt Klüsing, să fac afaceri cu cei care au intenții subversive. Dacă dumneavoastră, domnule prefect, ca președinte al Societății biblice, ați binevoi să susțineți întreprinderea mea, pot să vă asigur că și chestuinea națională n'ar avea decât de câștigat.

— Înțeleg, repetă Wulckow, făcându-i semn cu ochiul.

Diederich se hotărî să-și joace acum cartea cea mare.

— Domnule prefect! Sub conducerea lui Klüsing, fabrica Gausenfeld este un focar al răzmeriței. Din opt sute de lucrători câți are, nu-i unul care să nu-și dea votul social democraților!

— Ei, și la dumneata?

Diderich se bătu cu pumnul în piept.

— Dumnezeu mi-e martor că mai curând mi-aș închide chiar astăzi fabrica și m'aș hotărî să trăiesc din cerșit împreună cu toți ai mei, decât să rabd la mine în întreprindere un singur lucrător, de care să știu că nu e devotat cu trup și suflet împăratului.

— Principii cât se poate de utile, zise Wulckow.

Diderich se uită la el cu ochii lui albaștri.

— Eu nu angajez decât oameni care şi-au făcut serviciul militar ; patruzeci din ei au făcut şi războiul. Cu tineri nu mă mai încurc defel, de când cu istoria lucrătorului pe care sentinela, cum a binevoit să se exprime maiestatea sa, l-a doborît pe câmpul de onoare, şi care, împreună cu logodnica lui... înţelegeţi,... după sdrenţele mele...

Wulckow i-o tăie printr'un semn :

— Treaba dumitale doctoraşule !

Insă Diederich nu-l lăsă să-i strice un efect retoric.

— Indărătul sdrenţelor mele, nu trebue să-şi facă mendrele revoluţia. Cu sdrenţele dumneavoastră, — vorbesc de politică — e cu totul altceva. Acolo ne putem sluji chiar de acei ce visează răzmeriţa, în sensul că din sdrenţele liberale putem să scoatem hârtie albă, devotată împăratului.

Şi-şi compuse o mutră plină de înţelesuri. Wulckow nu părea deloc impresionat şi zâmbea ameninţător.

— Doctoraşule, nu sunt nici eu de ieri de-alaltăieri pe lumea asta. Hai, dă-i drumul ; ce te-ai apucat să maşinezi cu maşinistul dumitale ?

Şi, cum îl văzu pe Diederich şovăind, Wulckow, îl execută mai departe :

— O fi şi el din cei care şi-au făcut stagiul militar, hai ? Ce zici, domnule consilier municipal ?

Diederich înghiţi în sec ; vedea bine că nu mai are nicio scăpare.

— Domnule prefect — zise el, întâi cu hotărîre, pe urmă grăbit şi cu voce scăzută — individul vrea să se aleagă în parlament şi, din punctul nostru, naţional, de vedere, el e mult mai bun decât Heuteufel. In primul rând, de spaimă, mulţi dintre liberali vor trece de partea naţionaliştilor, şi, în al doilea rând, dacă se alege Napoleon Fischer, Netzigul va avea un monument al împăratului Wilhelm. Mi-a dat-o în scris cu mâna lui.

Despături o hârtie pe care o întinse prefectului. Wulckow citi, se sculă, împinse scaunul cât-colo cu piciorul şi începu să se plimbe prin odaie, pufăind din ţigara de foi.

— Va să zică Kühlemann dă ortul popii, iar din jumătatea lui de milion, oraşul nu mai ridică un leagăn de sugaci, ci un monument împăratului Wilhelm!

Se opri locului.

— Bagă-ţi bine în cap, dragul meu, în propriul dumitale interes! Dacă, după treaba asta, Netzigul va avea un social-democrat în parlament şi nu-şi va avea şi statuia împăratului Wilhelm cel Mare, atunci ai de-aface cu mine! Tocană! Te fac tocană! Te tai bucăţele, să nu te mai poată pune pe picioare nici leagănul de sugaci!

Diederich se trăsese cu scaun cu tot până la perete.

— Domnule prefect! Toată fiinţa mea, întregul meu viitor, mi-l consacru pe d'antregul marii noastre cauze naţionale. Dar şi mie mi se poate, ca ori cărui om, întâmpla să...

— Zi, mai bine, „doamne fereşte"!

— Dar dacă pietrele dela rinichii lui Kühlemann nu-şi fac datoria?

— Ţi-ai luat răspunderea! Şi-apoi e şi capul meu în joc — Wulckow se lăsă cu sgomot pe scaunul lui. Trase din ţigară cu furie. Când fumul se împrăştie, faţa îi era iarăşi mai senină.

— Ce ţi-am spus eu la balul „Armoniei" rămâne în picioare. Parlamentul ăsta nu mai face pureci mulţi; pregăteşte oraşul în vederea acestui moment. Ajută-mă împotriva lui Buck, şi eu te voi ajuta împotriva lui Klüsing.

— Domnule prefect!

Zâmbetul lui Wulkov stârnise în Diederich din nou un val de nădejde, încât nu se mai putu ţine.

— Dacă l-aş putea eventual înştiinţa pe sub mână, că ar fi cu putinţă să-i retrageţi comenzile! Nu vă fie teamă, n'are să bată toba; dar îşi va lua şi el măsurile lui. Poate cade la o învoială...

— Cu succesorul lui... încheie Wulckow.

Fu rândul lui Diederich să sară de pe scaun şi să umble nervos prin odaie.

— Dacă aţi ştii, domnule prefect... Gausenfeld e, ca să zic aşa, o maşină de o mie de cai putere, care

stă şi rugineşte pentru că-i lipseşte curentul, vreau să spun : spiritul modern, vederi largi !

— Pe care, s'ar părea, le ai dumneata ! întregi Wulckow.

— In serviciul cauzei naţionale ! asigură Diederich. Se întoarse la locul său : Comitetul pentru ridicarea monumentului împăratului Wilhelm va fi fericit dacă vom izbândi, prin bunătatea dumneavoastră, şi-şi va pune toate interesele în mâna preşedintelui său de onoare, care veţi binevoi să fiţi.

— S'a făcut, zise Wulckow.

— Comitetul va şti să preţuiască aşa cum se cuvine munca plină de abnegaţie a preşedintelui său de onoare.

— Vorbeşte ceva mai deslușit, în vocea lui Wulckow se deslușea un bubuit îngrijorător, dar Diederich, pornit cum era, nu prinse de veste.

— Ideea aceasta a şi dat naştere la discuţii în sânul comitetului. Dorinţa generală este ca monumentul să fie ridicat într'una din părţile cele mai umblate ale oraşului şi înconjurat de un parc public, pentru ca să li se întipărească tuturor în minte că există o strânsă legătură între împărat şi popor. Aşa că ne-am gândit la o porţiune mare de teren, chiar în centrul oraşului, pe Meisestrasse ; şi am putea obţine şi clădirile învecinate.

— Aha, înţeleg, pe Meisestrasse... Sprâncenele lui Wulckow se încruntaseră într'un chip care prevestea furtună. Diederich se sperie, dar nu mai putea da îndărăt.

— Ne-am gândit că, pentru a împiedica speculaţiile ilegale, să punem mâna pe terenul de care vă vorbeam, mai înainte ca oraşul să prindă de veste despre ce e vorba. Preşedintele nostru de onoare, ar avea, firește, întâietatea...

Cum rosti vorba asta, Diederich se trase repede înapoi ; furtuna se deslănţuise.

— Domnule ! drept cine mă iei ? Mă crezi agentul dumitale comercial ? Nemaiauzit ! N'am mai pomenit aşa ceva ! Un fleac de fabricant să-şi închipue că ar

putea propune prefectului regal al ţinutului să se facă părtaş la afacerile lui murdare!

Wulckow urla ca o fiară şi se năpusti cu tot trupul lui înfierbântat şi duhnind de mirosul lui propriu, la Diederich, care se dădea înspăimântat înapoi. Se sculase şi câinele şi se pregătea, hămăind, de atac. Odaia se umplu dintrodată de groază şi vuet.

— Iţi dai seama că te faci vinovat de o gravă insultă, de un ultraj adus unui înalt funcţionar în exerciţiul funcţiunii, domnule? striga Wulckow. Diederich, care căuta uşa, pipăind pe la spate cu mâna nu se mai putea întreba însă nimic altceva decât: care din doi avea să-l apuce mai întâi de gât, câinele sau prefectul? Căutând cu spaimă împrejur, privirea lui rătăcită întâlni chipul palid şi ameninţător al celui care, de sus, din perete, scăpăra din ochi. Acum Forţa îi pusese mâna'n gât! Cutezase să se bată pe burtă cu Forţa... Asta avea să-i fie pieirea, căci Forţa se năpustea acum asupră-i, îngrozitoare ca sfârşitul lumii.

Uşa din spatele biroului se deschise şi un om îmbrăcat în uniforma poliţiei îşi făcu intrarea. Pe Diederich, mort de frică, nici apariţia acestuia nu-l mai impresionă. Pus în prezenţa uniformei, Wulckow avu deodată o nouă idee, şi mai îngrozitoare.

— Pot pune să te aresteze chiar în clipa asta, nenorocitule, pentru tentativă de mituire a unui funcţionar — a celui mai înalt funcţionar din district! Te bag la închisoare, te ruinez pe viaţă!

Asupra omului dela poliţie, această judecată de apoi nu păru a face nici pe departe impresia pe care o produsese asupra lui Diederich. Puse pe masa de scris hârtia pe care o adusese şi dispăru. Dealtfel şi Wulckow, se întoarse brusc, şi-şi aprinse o ţigară. Diederich nu mai exista pentru el. Nici Schnaps nu-l mai luă în seamă. Atunci Diederich cuteză să împreuneze mâinile.

— Excelenţă... şopti el, clătinându-se, excelenţă, îngăduiţi-mi să vă demonstrez că e la mijloc doar... să vă demonstrez că nu-i decât o neînţelegere regretabilă. Niciodată eu, cu binecunoscutele mele principii naţionaliste... Tocmai eu să fi...

Aşteptă, dar nu fu luat în seamă.

— Dacă m'aş fi gândit la interesul meu... începu el iar, cu o voce mai puţin anemică, în loc să am totdeauna în vedere interesele naţionale, n'aş fi azi aici, aş fi la bătrânul Buck. Căci domnul Buck, vă jur, mi-a cerut să vând oraşului terenul pentru creşă. Dar eu i-am respins cu indignare propunerea, şi-am luat calea cea dreaptă, calea spre dumneavoastră, domnule prefect. Căci, e mai bine, mi-am zis, cu monumentul împăratului Wilhelm cel Mare în inimă, decât cu creşa în buzunar! Asta mi-am spus, şi-o spun şi-aici, cu voce tare!

Şi cum Diederich ridica în adevăr vocea, Wulckow se întoarse spre el.

— Tot aici eşti? întrebă el.

Şi, Diederich, din nou, gata să leşine:

— Domnule prefect...

— Ce mai vrei? Nici nu te cunosc. N'am avut niciodată deaface cu dumneata.

— Domnule prefect, în interesul naţional...

— Cu speculanţi de terenuri nu vreau să am deaface. Vindeţi mai întâi terenul, şi asta repede — şi pe urmă stăm de vorbă...

Diederich, galben, se simţea parcă strivit de perete.

— In caz că vând, rămâne cum ne-am înţeles? Decoraţia? Inştiinţarea lui Klüsing? Preşedinţia de onoare?

Wulckow făcu o strâmbătură.

— Fie! Dar vinde imediat!

Diederich lupta să-şi recapete răsuflarea:

— Mă jertfesc! zise el. Căci lucrul cel mai scump unui credincios supus al împăratului, devotamentul faţă de împărat, trebue, să fie deasupra oricărei bănueli.

— Bine, bine, zise Wulckow, în timp ce Diederich, se retrăgea, mândru de ultimele cuvinte rostite, deşi apăsat de sentimentul că prefectul îl răbda cu tot atâta neplăcere ca aliat, cum îşi răbda el maşinistul.

In salon le regăsi pe Emmi şi pe Magda, absolut singure, răsfoind o carte de preţ. Toţi musafirii pleca-

seră ; până şi doamna von Wulckow le părăsise, fiindcă trebuia să se îmbrace pentru serata dela doamna colonel von Haffke.

— Convorbirea mea cu prefectul a decurs în modul cel mai satisfăcător pentru amândouă părţile, declară Diederich. Iar afară, pe stradă, adăugă :

— Vezi, acum îţi poţi da seama ce însemnează rapoarte de afaceri între doi oameni leali. Cu speculaţiile de afaceri din ziua de azi, nu mai întâlneşti aşa ceva.

Emmi, foarte agitată şi ea, declară că are de gând să ia lecţii de călărie.

— Dacă-ţi dau eu bani, zise el ; dar asta numai ca să-l ştie de stăpân, fiindcă altfel era mândru de Emmi.

— Are cumva surori, locotenentul von Brietzen ? întrebă el. Ar trebui să faci cunoştinţă cu ele şi să ne faci şi nouă rost de invitaţii la viitoarea serată a doamnei colonel. Tocmai trecea pe partea cealaltă a străzii colonelul. Diederich se uită lung după dânsul.

— Ştiu foarte bine — zise el— că nu trebue să întorci capul după cineva, dar ce vrei, măririle te atrag !

Totuşi, înţelegerea lui Wulckow nu făcu decât să-i dea alte griji pe cap. In schimbul obligaţiei nemiloase şi concrete de a-şi vinde casa, nu-i rămâneau decât vagi proiecte şi speranţe : proiecte nebuloase, speranţe prea îndrăzneţe... Era ger. Duminică, Diederich se duse să se plimbe prin parcul oraşului. Incepuse să se întunece, când, pe o cărare singuratică, se întâlni cu Wolfgang Buck.

— M'am hotărît în sfârşit... rosti Buck. Mă fac actor.

— Şi situaţia dumitale socială ? Şi căsătoria ?

— Am încercat, dar prefer de o mie de ori teatrul. Acolo cel puţin nu joci atâta comedie şi ai o atitudine mai cinstită. Şi apoi sunt şi femei mai frumoase.

— Nu e-un punct de vedere... răspunse Diederich.

Dar Buck vorbea serios.

— Trebue să recunosc, svonurile despre rudenia dintre Guste şi mine mi s'au părut pline de haz. Pe de

altă parte, oricât de tâmpite ar fi, nu le poate împiedica nimeni să circule ; fata suferă din pricina lor şi eu nu pot s'o compromit la infinit.

Diederich îi aruncă piezîş o privire severă, căci i se părea că Buck se slujea de prilejul ăsta ca să scape.

— Trebue să-ţi dai bine seama de ceeace faci, îl apostrofă el aspru. Altul n'are s'o mai ia acum, aşa, cu una cu două. E nevoie de mult spirit cavaleresc pentru asta !...

Buck recunoscu.

— Pentru un om cu vederi largi, cu principii moderne cu adevărat — zise el cu înţeles — ar trebui să fie o adevărată satisfacţie să ridice până la el şi să apere o fată ajunsă în asemenea împrejurări. In cazul de faţă, unde mai sunt şi ceva bani, nu mai încape îndoială că mărinimia va avea ultimul cuvânt. Aminteşte-ţi de judecata divină din *Lohengrin.*

— Cum aşa, *Lohengrin ?*

La asta, Buck nu-i mai răspunse ; căci de îndată ce ajunseră la Sachsentor, deveni neliniştit.

— Intri şi dumneata cu mine ? întrebă el.

— Unde să intru ?

— Chiar aici, în Schweinichenstrasse, la numărul 77. Trebue să-i spun. Poate că dumneata, cine ştie... Aci Diederich şuieră printre dinţi :

— Eşti un... ! Cum, într'adevăr, ei nu i-ai spus încă ? Mai întâi baţi toba în tot oraşul ? Treaba dumitale, dragul meu, dar nu mă amesteca pe mine, căci nu-mi stă'n obicei să dau paşaport logodnicelor altora.

— Fă o excepţie... se rugă Buck. Nu mi-au plăcut în viaţa mea scenele.

— Am şi eu principiile mele, răspunse Diederich.

Buck o lăsă mai ieftin :

— N'ai nevoie să vorbeşti ; îmi serveşti doar de sprijin moral, într'un rol mut.

— Moral ? întrebă Diederich.

— Ca reprezentant, ca să zicem aşa, al svonului nefast.

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Glumesc. Am ajuns ; hai, te rog !

Şi Diederich, impresionat de ultima frază a lui Buck, intră, fără multă vorbă, cu el.

Doamna Daimchen era plecată de-acasă, iar Guste se lăsă şi ea aşteptată. Buck găsi că e cazul să se ducă să vadă ce făcea. In sfârşit fata sosi, dar numai ea singură.

— Nu era şi Wolfgang aici ? întrebă ea.

Buck spălase putina !

— Nu mai înţeleg, rosti Diederich. Avea cu toate astea ceva foarte important să-ţi spună.

Guste roşi auzind asta. Diederich se răsuci spre uşă.

— Atunci, îmi dai voie să mă retrag şi eu.

— Dar ce voia ? întrebă ea. Nu i se întâmplă prea des să vrea şi el ceva. La ce te-a adus şi pe dumneata cu el ?

— Asta mă'ntreb şi eu ! Tot ce pot spune e doar că-l desaprob cu totul pentru faptul de a-şi lua martori într'o astfel de împrejurare. Nu e vina mea. Adio !

Dar, cu cât o privea mai încurcat, cu atât ea-l întreba mai stăruitor. In sfârşit, se hotărî să îndrăznească :

— Refuz să scot castanele din foc pentru altcineva, mai ales când acest altcineva se sustrage dela îndatoririle sale cele mai directe.

Guste, cu ochii căscaţi, îi asculta atentă fiecare cuvânt în parte. Când Diederich tăcu, fata rămase o clipă încremenită, apoi îşi luă faţa'n palme. Plângea în hohote, gropiţele îi tremurau, şi lacrimile i se scurgeau pe obraji prelingându-se apoi printre degete. N'avea batistă ; Diederich i-o împrumută pe a lui, mişcat de durerea ei.

— La urma urmei — o mângâie el — n'ai pierdut cine ştie ce mare lucru...

Atunci Guste se înfurie :

— Dumneata spui asta ? Dumneata eşti acela care l-ai aţâţat întotdeauna pe ceilalţi împotriva lui. Şi mi se pare mai mult decât ciudat, că tocmai pe dumneata te-a trimis el aicea...

— Ce vrei să spui cu asta, mă rog ? îşi ieşi Diederich la rândul lui din pepeni. Stimată domnişoară, ar fi trebuit să ştii tot atât de bine ca şi mine la ce te

puteai aştepta dela numitul domn. Pentrucă acolo unde sunt principii nesănătoase, totul e lipsit de ţinută.

Cum ea îl măsura batjocoritor din ochi, el îi răspunse cu atât mai aspru :

— Ţi-am spus eu dela început c'are să se'ntâmple aşa cum s'a întâmplat.

— Pentrucă-ţi convenea dumitale... se răsti ea, veninoasă.

Şi Diederich zeflemisind-o :

— Află că m'a însărcinat chiar el să-i mai mestec în cratiţă un pic. Şi dacă această cratiţă n'ar fi fost înfăşurată în bilete de bancă, demult ar fi lăsat-o să dea'n foc.

De astădată izbucni şi Guste.

— Ce ştii dumneata ? Vezi asta este, şi nu pot să-i iert — n'am să-i iert niciodată că nu-i păsa de nimic, nici măcar de banii mei !

Diederich era profund impresionat.

— Cu oameni de soiul ăsta nu trebue să ai de a face constată el. Nu există nimic care să-i lege, şi-ţi scapă printre degete... Dădu din cap cu importanţă : Cui nu-i pasă de bani nu pricepe nimic din viaţă.

Guste zâmbi anemic.

— Atunci dumneata o înţelegi în chip strălucit.

— Să sperăm că aşa e, răspunse el.

Guste veni mai aproape de el şi, făcând ochii mici, îl privi printre lacrimi, cele din urmă pe care le vărsă.

— Până la urmă, văd c'ai avut dreptate. Şi ce, crezi că mult îmi pasă ? Strâmbă din buze. Nu l-am iubit niciodată cu adevărat. N'am aşteptat decât prilejul să pot scăpa de el. Dar e aşa de mojic, că mi-a luat-o el înainte... N'am să mor, mă descurc eu şi fără dânsul adăugă ea, cu o privire ademenitoare. Diederich însă îşi luă doar batista îndărăt ; părea că altceva nu vrea dela ea. Guste înţelese că o judeca şi acum, cu tot atâta severitate ca şi atunci, în „cuibul dragostei" ; deaceea deveni cu atât mai umilă.

— Desigur, faci aluzie la situaţia în care m'au pus bârfelile...

El protestă.

— N'am spus nimic !

Guste scânci :

— Dacă lumea trăncăneşte infamii pe socoteala mea, sunt eu de vină ?

— Eu nici atât !

Guste lăsă capul în pământ.

— Da, trebuia să-mi dau seama. Una ca mine nu mai merită să fie nevasta unui om cu maniere alese şi cu principii sănătoase de viaţă.

Şi trase apoi cu coada ochiului, să vadă efectul.

Diederich pufni pe nas.

— S'ar putea însă... începu el, şi făcu o pauză. Guste nici nu mai răsufla.

— Să presupunem — continuă el cu accente tăioase că este cineva care are, dimpotrivă, cele mai serioase concepţii de viaţă, cineva care e totodată un om modern şi cu vederi largi, cu cel mai neştirbit sentiment al răspunderii faţă de el însuşi şi faţă de viitorii lui copii, ca şi faţă de împărat şi de patrie ; şi că acest cineva îşi ia asupră-şi ocrotirea femeii fără apărare şi-o ridică până la dânsul...

Guste făcea o mutră din ce în ce mai cucernică. Îşi lipise palmele una de alta şi, cu capul lăsat pe-un umăr, se uita la el duios şi rugător. Dar asta părea că lui Diederich tot nu-i e deajuns. Se vedea că pretinde ceva cu totul deosebit ; şi Guste se lăsă, greoaie, în genunchi.

Diederich se apropie de ea, milostiv :

— Aşa se cade să fie — zise el — şi fulgeră cu privirile.

Atunci intră doamna Daimchen.

— Ei... — făcu ea — ce s'a întâmplat ?

Iar Guste, cu prezenţă de spirit :

— Doamne, mamă, mi-am pierdut inelul... la care se lăsă în brânci şi doamna Daimchen. Diederich n'avu încotro şi făcu la fel. După ce se târîră pe jos câteva clipe în tăcere, Guste strigă :

— L-am găsit. Şi se ridică hotărîtă. Ca să ştii şi tu, mamă ; mi-am schimbat gândul !

Doamna Daimchen, încă gâfâind, nu pricepu numaidecât. Guste şi Diederich îşi dădură împreună oste-

neala s'o lămurească. In sfârşit, mărturisi că şi ea se cam gândise la asta, fiindcă prea vorbea întruna lumea.

— Dealtfel Wolfgang era şi aşa cam mototol, când nu era puţin băut. Numai familia lui era mai ceva decât familia Hessling.

— Asta rămânea de văzut, zise Diederich, şi anunţă că nu era încă nimic sigur, până nu se învoiau şi în ceeace priveşte partea materială. Trebuiră să-i arate actele banilor depuşi drept zestre pentru Guste; pe urmă pretinse comunitate de bunuri şi ceru să nu se amestece nimeni în felul în care mânuia el banii! La fiecare nouă împotrivire, Diederich punea din nou mâna pe clanţa uşii, şi Guste, speriată, stăruia de fiecare dată, în şoaptă, pe lângă mama ei, să accepte.

— Vrei cumva să-şi scrântească tot oraşul mâine gura, trâncănind că unul m'a lăsat şi c'a şters-o numai decât şi al doilea?

Când totul se încheie pe placul lui, Diederich deveni deodată simpatic şi jovial. Rămase să ia cina împreună cu cele două doamne şi, fără să întrebe măcar, voi să trimită jupâneasa după şampanie, în cinstea logodnei. Asta o răni în amorul propriu pe doamna Daimchen, căci, firește, la ea în casă se găsea totdeauna şampanie, de vreme ce atâţia domni ofiţeri veneau pe acolo...

— Ai dumneata mai mult noroc decât minte, ce să spun! Parcă domnul locotenent von Brietzen n'ar fi vrut-o pe Guste?

Diederich râse cu poftă. Toate erau cum nu se poate mai bine: Pentru el, grămada de bani, iar locotenentul von Brietzen e pentru Emmi!... Şi se înveseliră, nu glumă; la a doua sticlă, logodnicii se cam clătinau pe scaune, din ce în ce mai aproape unul de altul; picioarele le erau împletite până la genunchi pe sub masă, şi mâna lui Diederich îşi găsise şi ea de lucru pe-acolo. In odaia de alături, doamna Daimchen cânta. Deodată Diederich dădu drumul unui sunet bubuitor, dar spuse numaidecât că nu se sfieşte nicidecum să-şi asume răspunderea pentru asta: el, care mergea pe la familia Wulckow, ştia că asemenea lucruri erau curente în cercurile aristocratice.

Câtă uluire când află Netzigul de întorsătura pe care-o luaseră lucrurile! La întrebările celor care-l felicitau, Diederich răspundea că nu s'a hotărît încă ce va face cu zestrea de un milion şi jumătate a nevestei sale. Poate se mută la Berlin, era locul cel mai potrivit pentru întreprinderi pe scară mare. In orice caz, avea de gând să-şi vândă fabrica la cel dintâi prilej.

— Industria hârtiei trece printr'o criză; maghernița asta de-aici, din fundul Netzigului, nu mai are niciun rost, în situaţia mea.

In casă, n'aveau decât zile cu soare. Surorile lui primiră un spor de bani de cheltuială, iar mamei sale Diederich îi îngădui oricâte scene duioase şi oricâte îmbrăţişări îi dorea inima; primi cu multă bunăvoinţă şi binecuvântarea ei. Guste, de câte ori intra în casă, apărea în rolul de zână bună, cu braţele încărcate de flori, de bomboane şi de poşete de argint. Alături de ea, Diederich părea că păşeşte numai pe flori. Zilele treceau feeric, ca în sbor, printre cumpărături, prânzuri cu şampanie şi vizite de logodnă. Işi tocmiseră un distins valet care să şeadă pe capra trăsurii, şi în cupeu logodnicii aveau ce face împreună, nu se plictiseau.

O soartă binevoitoare — care-şi făcea parcă din existenţa lor jucărie — îi duse într'o seară la un spectacol cu *Lohengrin*. Amândouă mamele fură nevoite să rămână acasă, căci dorinţa nestrămutată a logodnicilor fusese să se ducă singuri, numai ei doi într'o lojă, cu toate că aşa ceva nu se prea obişnuia. Canapeaua de pluş roşu de lângă perete, unde nu-i putea vedea nimeni din sală, aşa desfundată şi plină de pete cum era, avea un farmec irezistibil. Guste pretindea că loja era deobicei rezervată ofiţerilor, şi că aici primeau ei vizitele actriţelor!

— Cu acriţele m'am descurcat eu întotdeauna! rosti, Diederich, lăsând să se înţeleagă că, până nu demult, el şi cu o doamnă din teatru, al cărei nume, firește nu-l putea da pe faţă... Intrebările înfrigurate ale logodnicei lui fură întrerupte la timp de bagheta dirijorului. Işi ocupară repede locurile.

— Hänisch s'a buhăit şi mai rău! constată numaidecât Guste făcând un semn din cap spre dirijor. Lui

Diederich, acesta i se păru cum nu se putea mai artist, deşi cam bolnăvicios. Şuviţele de păr, negre şi încâlcite, i se cutremurau, deodată cu pungile de grăsime ale feţei sale late şi pământii, când bătea cu braţele şi cu picioarele, tactul. Fracul şi pantalonii i se legănau ritmic. In orchestră era mare fierbere şi zarvă; cu toate astea, Diederich dădu a înţelege că el pe uverturi nu prea punea mare preţ. Mai ales — adăugă Guste — când ai avut ocazia să vezi *Lohengrin* la Berlin!

Abia se ridică cortina şi ea începu să chicotească dispreţuitor:

— Vai! Uită-te la Ortrud! Are pe ea un soi de capot, şi se vede cât de colo că poartă corset! Pe Diederich îl atrăgea mai mult regele de sub stejar, care era cu siguranţă personajul cel mai important. Înfăţişarea lui nu era, totuşi, destul de impunătoare; barba şi vocea de bas a lui Wulckow ar fi făcut, fără îndoială, mai mult efect. Dar ce spunea era foarte îmbucurător din punct de vedere naţional.

„Onoarea Reichului, la Răsărit şi-Apus, să fie apărată!" cânta el. — „Bravo!" De câte ori rostea cuvântul „german", ridica o mână în sus, iar muzica, la rândul ei, îl sublinia cât putea mai tare. Dealtfel o muzică plină de sevă sublinia viguros tot ce era mai important de auzit. „Viguros" — era chiar cuvântul potrivit. Ce n'ar fi dat Diederich să aibă o muzică de soiul ăsta la îndemână, când îşi ţinuse cuvântarea, la desbaterile în problema canalizării! Crainicul oştirii, dimpotrivă, îl impresionă în chip neplăcut, căci semăna leit cu răposatul Delitzsch cel gros, care-şi încheiase dureros cariera sa de vajnic băutor de bere, în toată măreţia sa de odinioară. Din pricina asta, Diederich se uită mai cu atenţie la figurile oştenilor şi le găsi, fiecăruia în parte, asemănări cu câte unul din „Noii teutoni". Atâta doar că aveau bărbi şi burţi respectabile, şi că se împlătoşaseră cu tinichea, ca să reziste timpurilor grele. Dealtfel, mai toţi cavalerii păreau a fi puşi în condiţii de viaţă prea puţin prielnice. Nobilii medievali aveau o înfăţişare de funcţionari de mâna a doua, cu obrazele tăbăcite şi cu genunchii ieşiţi înainte; poporul de rând era încă şi mai puţin

arătos, dar fără îndoială că relaţiile cu ei ar fi decurs după toate regulele codului onoarei. Diederich îşi dete numaidecât seama că la acest spectacol de operă te simţeai ca acasă. Scuturi, săbii, belşug de tinichea zornăitoare, credinţă faţă de împărat, aclamaţii şi urale, stindarde ridicate şi bătrânul stejar german: mai că-ţi venea să urci şi tu pe scenă, alături de ei.

Cât priveşte partea femeiască a societăţii dela curtea Brabantului, nu mai încăpea îndoială că lăsa cam mult de dorit. Guste punea fel de fel de întrebări, luându-l în zeflemea: care-o fi cea cu care el, Diederich...

— Nu cumva, capra aceea în rochie cu trenă? Sau vaca aia grasă cu diademă de aur între coarne?

Diederich era cât pe-aci să se hotărască pentru doamna cea oacheşă cu corset, dar băgă de seamă la timp, că tocmai ea era aceea care nu apărea deloc fără cusur din desfăşurarea întâmplărilor. La început, bărbatul ei, Telramund, părea să cunoască destul de bine regulile de bună purtare, dar se dete pe faţă că şi aici juca un mare rol o istorie scârboasă cu intrigi şi clevetiri. Din nenorocire, cinstea germană, care era şi aici prezentată atât de strălucitor, se vedea şi în piesă ameninţată de uneltirile ovreeşti ale rasei oacheşe.

De cum îşi făcu Elsa intrarea, se văzu cât se poate de deslușit de partea cui se cuvenea să fii. Nici n'ar mai fi fost nevoie ca vajnicul rege să'nceapă a-i înşira meritele cu atâta obiectivitate; tipul vădit german al Elsei, părul bălai ce-i cădea valuri-valuri pe umeri şi portul ei măreţ de rasă nobilă, ofereau dela început destule garanţii. Diederich i se uită lung, drept în ochi; se uită în sus şi ea, zâmbind drăgălaş. Atunci el puse mâna pe binoclu, dar Guste i-l smuci:

— Vasăzică Merée e aceea la care făceai aluzie? şuieră ea; şi, cum el surâse cu mult înţeles:

— Grozav gust mai ai, ce să spun, mă pot simţi într'adevăr nespus de măgulită. Ovreica asta scofâlcită!

— Ovreică?

— Merée, bineînţeles, o chiamă doar Messeritz şi are vreo patruzeci de ani...

El luă jignit binoclul pe care Guste i-l oferea în batjocură şi se convinse. „Ei, ce să-i faci? Mirajul scenei!" Desamăgit se lăsă pe spetează scaunului. Totuşi, nu se putea opri să nu fie la fel de impresionat ca şi regele şi nobilii de feciorelnicul presentiment al viitoarelor voluptăţi de femeie ale Elsei. Duelul în care dumnezeu avea să-l desvălue pe vinovat i se păru şi lui o soluţie foarte practică, şi, pe deasupra, nici nu compromitea pe nimeni. Că nobilii nu se vor băga în afacerea asta putredă, era de prevăzut dela bun început. Se vedea că nu te poţi bizui decât pe ceva supranatural, şi muzica făcea tot ce putea ca să te pregătească pentru orice. Diederich stătea cu gura căscată şi avea o privire atât de prostesc fericită, încât pe Guste o pufni pe înfundate râsul. Era dat gata; toţi erau acum daţi gata; Lohengrin putea sosi. Apăru într'adevăr strălucitor, şi dădu lebedei fermecate drumul, scânteind să-ţi ia ochii. Oştenii, curtenii şi regele fură cuprinşi toţi de aceeaşi uimire care-l stăpânea şi pe Diederich. Nu degeaba existau doar puteri înalte... Da, cea mai înaltă putere din lume se întrupa aici, în faţa lor, fulgerând ca în basme. Cu lebădă sau cu vulturi pe coif, tot una. Elsa ştia prea bine dece cade în genunchi în faţa lui. Fu rândul lui Diederich s'o fulgere pe Guste cu privirea, încât fetei îi trecu pofta de râs. Ştia doar şi ea, din experienţă, cum e când te bârfeşte toată lumea şi când unul te părăseşte: nu mai poţi scoate capul în lume, şi te vezi nevoită să te muţi din oraş; dar, în clipa cea mai grea se iveşte eroul salvator, căruia puţin îi pasă de toată povestea, şi te ia totuşi de nevastă!

— Aşa şi trebue să fie, zise Diederich, şi dădu aprobativ din cap arătând spre Elsa cea îngenunchiată — în timp ce Guste, cu ochii în jos, în semn de remuşcare, i se rezemă, supusă, de umăr.

Ce-avea să urmeze, puteai şti dinainte, fără multă bătaie de cap. Telramund începea să fie nesuferit. Nu avea niciun rost să te pui împotriva puterii! Până şi regele se purtă cu reprezentantul puterii, cu Lohengrin, cel mult ca un vasal. Îşi uni vocea cu a suvera-

nului său, şi cântă imnul izbânzii. Apărătorul principiilor sănătoase fu sărbătorit cu entuziasm, răzvrătiţii n'aveau decât să-şi scuture şi praful german de pe încălţăminte.

Actul al doilea — Guste tot mai mânca, subjugată, praline — înfăţişa într'un chip înălţător contrastul dintre strălucita sărbătorire a celor drepţi, care decurgea lin în încăperile luminate ale palatului, şi cei doi răzvrătiţi, negri la suflet, care, doborîţi, zăceau la pământ. Cuvintele: „Ridică-te, tovarăşă a ruşinii mele", i se părură lui Diederich atât de cunoscute, de parcă le-ar fi folosit cândva el însuşi, într'o împrejurare asemănătoare. O asocie în mintea lui pe Ortrud cu anumite amintiri personale; era o târîtură, fără îndoială, o ticăloasă; totuşi, Diederich se simţea oarecum omul ei, o stăpânea, îi era supusă. Visa... Asupra Elsei, care era o gâscă proastă, Ortrud avea superioritatea unui nu-ştiu-ce, pe care-l au femeile energice şi tari. Elsa, firește, făcea s'o iei de nevastă. Se uită cu coada ochiului la Guste... „Există o fericire, ce-i fără remuşcări..." proclamă Elsa; şi Diederich, către Guste:

— Cred şi eu...

După aceea Delitzsch cel gros anunţă curtenilor şi soldaţilor abia desmeticiţi din somn că, prin graţia lui dumnezeu, aveau acum un nou domnitor. Până mai ieri îi fuseseră credincioşi lui Telramund, iar astăzi erau supuşi credincioşi şi leali ai lui Lohengrin. Nu-şi îngăduiau nicio părere proprie şi înghiţeau orice li se propunea.

„Şi cu Reichstagul tot aşa vom face" îşi făgădui Diederich.

Dar cum Ortrud voia să intre în catedrală înaintea Elsei, Guste se revoltă.

— Asta-i trebuia ei acum? Poftim, de ce-i arde! Asta mă scoate totdeauna din sărite! Tocmai acum când nu mai are nimic, şi, pe deasupra...

— Obrăznicie jidovească, mormăi Diederich.

Dealtfel, nu se putea împiedica să-l socotească pe Lohengrin cel puţin neprevăzător că o punea pe Elsa la încercare, să vadă dacă-i va cere sau nu să nu-şi des-

vălue numele : primejduia doar în felul acesta reuşita întregii afaceri. Nu trebue să te încrezi până'ntr'atât în femei. Şi la urma urmei, dece? Nici măcar nu trebuia să le dovedească celorlalţi că, în ciuda bârfelilor clevetitorului Telramund, el avea mâinile curate, era nepătat: sentimentele lor naţionale erau înafară de orice bănuială.

Guste îl asigură că acum, în actul al treilea abia, avea să vină partea cea mai frumoasă, şi deaceea îi mai trebuiau ceva praline. Cum i le aduse, se şi înălţară acordurile marşului nupţial, pe care-l cântă şi Diederich. Soldaţii, în haine de sărbătoare, fără tinichea şi fără stindarde, pierdeau, hotărît, mult din înfăţişarea lor falnică, iar Lohengrin, mai bine nu s'ar fi arătat numai în pieptar. La vederea lui, Diederich se pătrunse odată mai mult de valoarea uniformei. Noroc că femeile, cu vocile lor care-ţi strepezeau dinţii, nu mai erau pe scenă. Dar regele! Nu se mai putea despărţi de miri, se arăta nespus de devotat şi părea că nu doreşte nimic altceva decât să rămână cu ei ca spectator — să le ţină lumânarea! Pe rege, care toată vremea i se păruse mult prea împăciuitor aceste timpuri grele, Diederich chiar îl şi numi acum găgăuţă...

In sfârşit regele se hotărî să plece; iar Lohengrin şi Elsa se aşezară pe o sofa şi începură să se dedea la „desfătarea pe care n'o dă decât dumnezeu", şi s'o slăvească. Intâi îşi lipiră numai partea de sus a trupului; cu cealaltă se ţineau cât puteau mai departe unul de altul. Dar, pe măsură ce cântau, alunecau tot mai aproape unul de celălalt, în timp ce feţele li se îndreptau tot spre Hähnisch. Dirijorul, cu orchestra lui păreau înfierbântaţi; era firesc, căci până şi Diederich şi Guste, singuri în loja lor, departe de restul lumii, începuseră să gâfâe uşor şi căutau cu ochi aprinşi unul la altul. Simţurile lor se lăsau în voia sunetelor fermecate, pe care le trezea Hähnisch cu mişcările lui unduitoare, şi mâinile urmau şi ele calea pe care apucaseră simţurile. Diederich îşi lăsă mâna să-i alunece între scaun şi şoldurile Gustei, o cuprinse şi murmură, aţâţat:

— De când am văzut pentru întâia dată şoldurile astea, mi-am zis: ori ea, ori niciuna!

Dar farmecul se risipi brusc, printr'o întâmplare care mai dădu mult de vorbit amatorilor de artă din Netzig. Lui Lohengrin i se vedea tricoul pe care-l purta pe dedesubt. Tocmai intona : „Nu simţi şi tu cum dulcile miresme"... când tricoul îi ieşi din pieptarul desfăcut. Până reuşi Elsa, vădit turburată, să-l încheie la toţi nasturii, domni mare neliniște în sală ; pe urmă se închegă din nou vraja... Guste, care se înnecase cu o pralină, se surprinse gândind :

— Când şi-o fi pus cămaşa asta ? A uitat că nu i-a mai rămas nimic, de când a şters-o lebăda cu bagajul lui cu tot ?

Diederich o dojeni sever pentru reflecţia asta :

— Eşti şi tu ca şi Elsa, o gâscă ! decretă el aspru.

Elsa era cât pe-aci să-şi strice rostul, pentrucă nu se putea opri să-i smulgă bărbatului ei secretele politice. Răzmerița fusese înnăbuşită ; laşul atentat al lui Telramund dăduse greş, prin graţia lui dumnezeu ; dar femeile, îşi spunea Diederich, erau în stare de isprăvi şi mai subversive, dacă nu le ţineai bine în frâu.

După schimbarea decorului, lucrul ieşi tot mai limpede la lumină. Stejarul, stindardele, toate accesoriile naţionale, apăruseră iar : „Pământului german, germană spadă ; imperiul să rămână neştirbit !" — „Bravo !" Dar Lohengrin părea hotărît deabinelea să se retragă din viaţa publică.

„Toţi s'au îndoit de mine"... spunea el, şi Diederich putea să spună la fel. Lohengrin acuză pe rând atât pe răposatul Telramund cât şi pe Elsa cea leşinată. Cum niciunul din ei nu-l contrazicea, ar fi putut obţine satisfacţie fără nicio greutate, mai ales că, pe lângă toate, pe lista ierarhiei era şi cel mai mare în grad. Căci acum îşi desvălui identitatea. La auzul numelui său, în toată adunarea, care nu-l mai auzise niciodată până atunci, se stârni o agitaţie nemaipomenită. Oştenii nu-şi mai puteau găsi astâmpăr ; păreau să se fi aşteptat mai curând la orice altceva, decât să-l cheme Lohengrin. Cu atât mai stăruitor încercară ei să-l facă pe iubitul lor domnitor să renunţe la pasul, plin de grele urmări, al abdicării. Dar Lohengrin, răguşit, rămase neînduplecat. Dealtfel, lebăda îl şi aştepta. O ul-

timă neobrăzare a Ortrudei o răpuse, spre satisfacţia generală. Din nenorocire, îndată după asta căzu pe câmpul de luptă şi Elsa, pe care Lohengrin o părăsi, tras de un porumbel voinic în locul lebedei, ce încetase de a mai fi fermecată. Astfel, tânărul abia sosit, Gottfried, fu, în răstimp de trei zile, al treilea domnitor căruia curtenii şi soldaţii credincioşi şi leali ca totdeauna, îi depuseră pe dată jurământul de credinţă.

— De asta se întâmplă toate... observă Diederich, ajutând-o pe Guste să-şi pună paltonul. Toate catastrofele acestea, care nu erau altceva decât manifestări ale Forţei, îl înălţaseră şi-i dăduseră o adâncă satisfacţie.

— Dece „de asta"? întrebă Guste, care era pornită pe contrazicere. Numai pentrucă vrea şi ea să ştie cine e el? Asta are şi ea dreptul să-i ceară, se şi cuvine să i-o ceară.

— Faptul are un tâlc mai înalt! îi explică Diederich. Povestea cu Graalul vrea să spună că domnitorul nu e răspunzător, înafară de dumnezeu, decât faţă de constiinţa sa Iar noi suntem răspunzători faţă de el. Când e în joc interesul maiestăţii sale, poţi face tot ce pofteşti, nu spun nimic, şi eventual... Un gest cu mâna îi dădu a înţelege că şi el, pus într'un asemenea conflict, ar jertfi-o pe Guste fără şovăire, ceeace o indignă :

— Asta e o crimă! Cum? Să ajung eu să văd că trebue să pier, numai pentrucă Lohengrin e un papălapte lipsit de temperament? Nici măcar odată, în noaptea nunţii, Elsa nu s'a ales cu nimic de pe urma lui! Şi Guste strâmbă din nas, ca şi atunci când ieşiseră din „cuibul dragostei", unde, tot aşa, nu se întâmplase nimic.

Până acasă, pe drum, logodnicii ajunseră să se împace.

— Asta e arta care ne trebue! exclamă Diederich. Asta se chiamă artă germană! Căci i se părea că *Lohengrin* concretiza, în text şi muzică, toate aspiraţiile germane. Revolta devenea aici tot una cu crima, tot ce era în fiinţă era legitim şi slăvit ; se punea cel mai mare preţ pe noblеţe şi pe forţa ce venea prin

graţia lui dumnezeu, iar poporul — un cor întotdeauna surprins de evenimente — lupta bucuros împotriva duşmanilor domnitorilor săi. Baza războinică şi vârfurile mistice, amândouă figurau aici. Deasemenea, ţi se părea un lucru plăcut şi familiar că, în această creaţie, personajul cel mai înzestrat şi mai iubit era bărbatul.

„Simt cum mi se topeşte sufletul, când văd acest bărbat încântător", cântau şi soldaţii, împreună cu regele. Muzica, la rândul ei, era plină de o voluptate bărbătească, era eroică, rămânând în acelaş timp senzuală şi pe deasupra, devotată împăratului, în marea ei ardoare. Pe cine nu l-ar fi ademenit? O mie de reprezentaţii ale unei asemenea opere, şi n'ar mai fi rămas un singur om, care să nu simtă ca un naţionalist! Diederich îşi exprimă gândul: „E şi teatrul una din armele mele". Numai un proces de lez-maiestate mai putea sgudui atât de puternic cetăţenii din amorţirea în care trăiau. „L-am băgat pe Lauer la închisoare, dar în faţa aceluia care a fost în stare să scrie *Lohengrin*, îmi scot pălăria". Propuse expedierea unei telegrame de entuziastă aprobare adresată lui Wagner. Guste trebui să-i explice, că nu mai era nimic de făcut: Wagner murise cu ani în urmă. Diederich, furat de şuvoiul gândurilor înalte, începu să-şi expună părerile despre artă în general. Exista o ierarhie a artelor:

— Cea mai înaltă e muzica, deacea e muzica artă germană prin excelenţă. După ea vine drama.

— Dece? întrebă Guste.

— Pentrucă o poţi pune câteodată şi pe muzică, şi pentrucă nu-i nevoie s'o citeşti; şi-aşa, în genere...

— Şi ce vine pe urmă?

— Arta portretului, fireşte, din cauza tablourilor ce-l înfăţişează pe împărat! Restul, nu mai e aşa de important.

— Şi romanul?

— Romanul nu e o artă defel. Cel puţin, slavă domnului, nu-i o artă germană: o spune şi numele.

Pe urmă sosi ziua nunţii. Căci amândoi erau grăbiţi: Guste ca să astupe gura lumii, Diederich din

motive politice. Pentru mai mult efect, hotărîră ca Magda şi Kienast să facă şi ei nunta în aceeaşi zi. Kienast sosise, şi Diederich se uita din când în când la el neliniştit, căci logodnicul Magdei îşi răsese barba, purta acum mustaţa răsucită până la coada ochiului, şi începuse să fulgere chiar şi el din priviri. In tocmelile lor asupra participării Magdei la beneficii, el arătă un spirit de afaceri deadreptul înfricoşător. Diederich, îngrijat oarecum în privinţa desnodământului acestor tratative şi, în acelaş timp, ferm hotărît să-şi îndeplinească până la capăt îndatoririle faţă de sine însuşi, se cufunda acum din ce în ce mai des în lectura registrelor. Până şi în dimineaţa dinaintea cununiei, îmbrăcat în frac cum era, tot la birou stătea când i se aduse o carte de vizită: *Karnauke, locotenent major în rezervă.*

— Ce-o mai fi vrând şi ăsta, Sötbier?

Bătrânul contabil n'avea de unde şti nici el.

— Ei, tot una-i! Nu pot da un ofiţer pe uşă-afară.

Şi Diederich îi deschise chiar el.

In uşă apăru un domn care se ţinea neobişnuit de ţeapăn, într'o manta de vară verzue, udă leoarcă de ploaie, pe care o purta încheiată pân'n gât. Sub ghetele lui de lac cu bot ascuţit, se făcu îndată o mică băltoacă, şi din pălărioara lui verde, pe care, lucru ciudat, nu o scotea din cap, curgea ca dintr'o streaşină.

— Mai întâi, vreau să stau un pic, să mă usuc, declară domnul şi păşi, mai înainte ca Diederich să fi apucat a-l pofti, direct spre sobă. De-acolo, zise cu glas sforăitor:

— Vindeţi, nu? Strâmtorat, nu?

La început, Diederich nu pricepu; pe urmă aruncă o privire neliniştită înspre Sötbier. Bătrânul se întorsese din nou la scriptele lui.

— Domnule locotenent major, aţi greşit desigur adresa, v'aţi înşelat asupra numărului casei, zise Diederich împăciuitor. Dar, nu-i fu de nici un folos.

— Fleacuri! Ştiu precis. Fără mofturi! Poruncă de sus. Ţine-ţi gura şi vinde, altfel, doamne fereşte!

Limbajul acesta era prea din cale afară ; Diederich nu putu să nu bage de seamă că, în ciuda trecutului său de ofiţer, ţinuta prea de tot militărească a domnului în chestiune nu era de fel firească, şi că ochii îi erau sticloşi. In clipa când Diederich observă asta, domnul îşi scoase pălărioara verde din cap şi scutură apa din ea pe cămaşa scrobită a lui Diederich. Diederich începu să protesteze, dar domnul se făcu foc.

— Sunt gata să-ţi dau satisfacţie, zise el de sus. Domnii von Quitzin şi von Wulckov îmi vor fi martori. Şi, în timpul acesta, clipea cu înţeles... iar Diederich, căruia îi fulgeră prin minte o bănuială îngrozitoare, îşi uită cu totul mânia ; nu mai avea decât un singur gând : să-l scoată pe locotenent afară din odaie.

— Vorbim afară îi şopti el şi, întorcându-se către Sötbier :

— Domnul ăsta e beat mort, nu ştiu cum să fac să scap de el. Dar Sötbier îşi strânsese buzele, îşi încreţise fruntea, şi de data asta nu se mai întoarse la scriptele lui.

Domnul ieşi afară în ploaie, Diederich îl urmă.

— Nicio supărare ! De vorbă putem sta.

Abia după ce fu şi el ud leoarcă, Diederich izbuti să-l bage iar în casă. Prin sala maşinilor, pustie, locotenentul ţipă :

— Să vie un rachiu ! Cumpăr tot. Şi rachiul !

Cu toate că lucrătorii aveau liber de ziua nunţii lui, Diederich se uită speriat împrejur ; deschise uşa odăiţei unde se ţineau sacii cu clor şi-i dete disperat brânci domnului înăuntru. Mirosea îngrozitor; locotenentul major de rezervă strănută de câteva ori, apoi începu :

— Numele meu e Karnauke ; dumneata de ce puţi aşa ?

— Eşti omul cuiva ? întrebă Diederich. Domnului îi sări iar mustarul.

— Ce vrei să spui cu asta ?... Cumpăr, fac târgul pe loc ! Urmărind privirea lui Diederich, se uită la mănătăluţa lui de vară şiroind de apă. Strâmtorare

trecătoare... se sclifosi el. Fac pe mijlocitorul, dar numai între cavaleri. Chestie de onoare.

— Cât oferă cumpărătorul dumitale ?

— O sută douăzeci de mii toată şandramaua.

Şi, oricât se sperie Diederich şi oricât se revoltă, spunând că terenul singur făcea peste două sute de mii, locotenentul major rămase la propunerea lui.

— O sută douăzeci toată şandramaua !...

— Ce să mai stricăm vorba, zise Diederich şi făcu o mişcare nesocotită spre ieşire. Atunci locotenentul se năpusti spre el. Diederich trebui să se apere şi căzu pe un sac de clor, cu musafirul deasupra.

— Scoală-te, gâfâi Diederich, ne arde clorul hainele.

Locotenentul major urlă ca şi cum ar fi şi început să simtă prin haine arsura, dintrodată însă îşi reluă ţinuta rigidă. Făcu cu ochiul.

— Prefectul, domnul von Wulckow, doreşte neapărat să vinzi, altfel nici gând să faci vreo afacere cu el ! Vărul Quitzin îşi rotunjeşte pe-aici proprietatea. Se bizue pe bunăvoinţa dumitale. O sută douăzeci toată şandramaua. Diederich, mai alb decât dacă ar fi stat la zăcătoare în clor, mai încercă odată, în disperare de cauză :

— O sută cincizeci, dar îşi pierduse glasul. Era ceva de neînchipuit între oameni cinstiţi !... Wulckow, funcţionarul leal, incoruptibil ca judecata de apoi !... Cu o privire desnădăjduită, Diederich îl măsură încă odată pe acest Karnauke, locotenent major în rezervă. Pe ăsta îl trimetea Vulckow, pe mâna unuia ca ăsta se dădea el ! Cum de n'a încheiat afacerea atunci când erau împreună, între patru ochi, cu toată stima reciprocă şi cu toată prudenţa cuvenită ? Dar junkerii ăştia nu ştiau decât una şi bună : să strângă oamenii de gât ; în afaceri nu se pricepeau nici atâtica.

— Du-te dumneata înainte la notar — şopti Diederich, — viu şi eu numai decât Când da să plece, însă, îi ieşi înainte bătrânul Sötbier, tot cu buzele strânse.

— Ce doreşti ? Diederich era obosit.

— Domnişorule — începu bătrânul cu voce cavernoasă — eu nu-mi pot lua nicio răspundere pentru ceeace aveţi de gând să faceţi acum.

— Nici nu-ţi cere nimeni! Diederich îşi îndreptă demn spatele. Ştiu eu ce fac!

Bătrânul ridică mâinile rugător.

— Ba nu ştiţi, domnişorule! Munca noastră de o viaţă, a răposatului dumneavoastră tată şi a mea, asta apăr eu aici. Dacă dumneavoastră v'aţi făcut o situaţie aici, în această fabrică, e pentrucă tatăl dumneavoastră şi cu mine am fost în stare să ridicăm cu sârguinţă şi cu muncă grea, trudnică, fabrica asta. Şi când v'apucaţi să cumpăraţi maşini scumpe şi să daţi cu piciorul comenzilor, asta înseamnă că lucrurile încep a şchiopăta, că duceţi întreprinderea de râpă. Şi-acum vreţi şi să vindeţi casa!

— Ascultă la uşi! Nu te rabdă inima să nu-ţi vâri nasul unde nu-ţi fierbe oala? Vezi să nu capeţi guturai! zise batjocoritor Diederich.

— Nu trebue s'o vindeţi! se tânguia Sötbier. Nu pot să stau cu mâinile în sân şi să mă uit cum fiul şi moştenitorul bătrânului meu stăpân sapă temelia solidă a firmei, făcând pe marele politician.

Diederich îl măsură compătimitor.

— Sötbier, pe vremea voastră nu puteaţi vedea lucrurile în mare. Noi, cei de azi, suntem mai cutezători. Principalul e ca afacerea să miște. Mai târziu ai să vezi, la ce-a folosit vânzarea casei.

— Da, şi dumneavoastră aveţi să vedeţi asta tot mai târziu. Poate atunci când veţi da faliment, sau când cumnatul dumneavoastră, domnul Kienast, o să vă dea în judecată!... Aţi făcut anumite tranzacţii în dauna mamei şi a surorilor dumneavoastră! Dacă m'aş apuca să-i spun eu domnului Kienast anumite lucruri... dar numai un sentiment de pietate mă împiedică, altfel v'aş putea nenoroci!

Bătrânul îşi ieşise cu totul din fire. Ţipa, şi ochii, roşiţi de mânie, îi lăcrămau. Diederich se apropie de el şi-i vârî pumnul sub nas.

— Hai, încearcă! Eu pot să dovedesc numaidecât că dumneata ai furat întreprinderea, că furi încă de

multă vreme. Crezi că nu mi-am luat şi eu măsurile mele ?

Ridică şi bătrânul pumnul lui slab, tremurând. Gâfâiau amândoi; Sötbier îşi rotea ochii înjectaţi de sânge; Diederich îl fulgera cu privirile. Bătrânul fu cel care dădu îndărăt.

— Nu, nu trebue să se sfârşească, aşa, nu aşa! Totdeauna am fost slugă credincioasă a bătrânului meu stăpân. Conştiinţa îmi porunceşte să-l ajut, cât voi putea, cu priceperea de care am dat dovadă, şi pe urmaşul lui...

— Ţi-ar conveni zise Diederich aspru şi rece. Fii mulţumit că nu te dau afară! Scrie-ţi numai decât demisia, ţi-am şi aprobat-o... Şi se îndepărtă.

La notar, ceru ca în actul de vânzare cumpărătorul să fie trecut „necunoscut". Karnauke râse pe sub mustaţă.

— Necunoscut! ? Asta-i bună! Doar îl cunoaştem cu toţii pe domnul von Quitzin.

Zâmbi şi notarul.

— Înţeleg, zise el. Domnul von Quitzin îşi rotunjeşte proprietăţile. Până acum nu-i aparţinea, în Meissestrasse, decât cârciuma „La găină". Ştiu că vrea să cumpere în curând şi cele două terenuri din spatele casei dumneavoastră, domnule doctor. In felul acesta proprietatea sa va ajunge până la marginea parcului municipal, şi-şi face loc pentru clădiri mari.

Lui Diederich îi tremură iar inima. Il rugă încet pe notar să fie cât se poate mai discret. Pe urmă îşi luă rămas bun, spunând că e foarte grăbit.

— Ştim, ştim, cântă locotenentul, ţinându-l strâns de braţ. O zi mare! Prânz la hotelul „Curtea Imperială!" M'am pregătit! Şi, deschizându-şi mântăluţa verde, îşi arătă ţinuta de gală, şifonată. Diederich se uită la el, îngrozit, şi încercă să se apere; dar locotenentul îl ameninţă iarăşi că-i trimite martori...

Mireasa îşi pierduse răbdarea aşteptând, iar cele două mame se întreceau în a-i şterge lacrimile, sub privirile răutăcioase ale zâmbitoarelor doamne care erau de faţă. Spăla şi acest al doilea ginere putina! Magda şi Kienast erau revoltaţi; iar între Meisestrasse şi

Schweinichenstrasse ştafetele nu mai conteneau... In sfârşit, Diederich sosi, dar îmbrăcat cu fracul lui cel vechi. Nu se osteni măcar să dea vreo explicaţie. Şi la oficiul stării civile şi la biserică, tot timpul, fu ca pe altă lume. Din toate părţile n'auzeai decât reflecţia că o căsnicie începută în chipul acesta numai norocoasă nu putea fi. Pastorul Zillich pomeni şi el în cuvântarea sa, despre deşertăciunea bunurilor pământeşti. Era de înţeles desamăgirea lui. Käthchen nici nu se arătase!

La masa de nuntă, Diederich tăcu tot timpul, vădit preocupat de alte probleme. Uita până şi să mănânce, şi stătea cu privirea aţintită în gol. Singur locotenentul Karnauke avea darul să-i deştepte interesul... Bineînţeles că şi locotenentul făcea tot ce putea pentru asta; îndată după supă ţinu miresei un toast, împănat de aluzii cu două înţelesuri, pentru care adunarea, ce n'avusese timp să bea destul, nu era încă pregătită. Mai neliniştitoare pentru Diederich erau alte aluzii ale lui Karnauke, care-i făcea mereu cu ochiul, aluzii ce izbutiră din nenorocire, să-l pună pe gânduri şi pe Kienast. Clipa de care se temuse Diederich şi în aşteptarea căreia i se strânsese până atunci inima, sosi: Kienast se ridică şi-i spuse că are o vorbă cu el, între patru ochi... Dar, tocmai atunci locotenentul ciocăni cu putere într'un pahar, şi se ridică energic de pe scaun. Larma care începuse a creşte tot mai mult, ca la orice petrecere, se potoli dintrodată; toată lumea văzu cum degetele ascuţite ale lui Karnauke ţineau atârnată o panglică albastră petrecută printr'o cruce ale cărei margini aurite aruncau sclipiri îmbietoare... Ah! Ce mai zarvă şi ce noian de felicitări! Diederich le întindea tuturor amândouă mâinile să-i fie strânse, şi-o bucurie nespusă, aproape de nesuportat, îi umplu inima; i s'aşezase un nod în gât şi rostea vorbe ce-i ieşeau dela sine din gură, fără să ştie ce spune: „Maiestatea sa... Favoarea nemaiauzită... Servicii modeste, credinţă neşovăelnică..." Când Karnauke îi înmână crucea, el îşi duse o mână la inimă, închise ochii şi se plecă adânc, ca şi cum în faţa lui n'ar fi stat Karnauke, ci altcineva, chiar acela care-i destinase decoraţia.

Incălzit de soarele înaltei ocrotiri, Diederich simţea că asta îi era scăparea, asta-i era izbânda. Wulckow îşi ţinea legământul. Puterea îşi ţinea legământul încheiat cu Diederich! „Ordinul Coroanei“ clasa IV-a, strălucea pe pieptul lui şi aveau să fie aevea şi monumentul lui Wilhelm cel Mare, şi Gausenfeld, şi afacerile şi gloria!

Se apropia clipa plecării. Kienast, orişicum, mişcat şi intimidat, se alese doar cu câteva fraze de un înţeles foarte general, aruncate în treacăt: despre zilele măreţe ce-l aşteptau, despre lucrurile mari ce-i erau hărăzite, şi lui şi întregii familii... şi Diederich se făcu nevăzut cu Guste.

Îşi ocupară locurile în clasa întâia, apoi Diederich dădu bacşiş trei mărci şi trase perdelele. Dorul lui de fericire înaripat nu mai îngăduia nicio clipă de tărăgănare. La atâta temperament nu se aşteptase Guste: „Tu nu eşti ca Lohengrin!“ zise ea. Dar tocmai când începuse să alunece şi-şi închidea, grei, ochii, Diederich sări deodată în poziţia de drepţi. Stătea ca de fier în faţa ei, cu decoraţia pe piept — ca de fier şi fulgerând.

— Înainte de a face pasul hotărîtor — rosti el apăsat — să ne înălţăm gândul la maiestatea sa, veneratul nostru împărat. Căci pasul acesta are un scop măreţ; să facem cinste maiestăţii sale şi să-i făurim soldaţi sdraveni.

— Oh! făcu Guste, pe care sclipirea de pe pieptul lui o răpea în sferele înalte: Tu... eşti..., Diederich?

CAPITOLUL VI

In ascensorul hotelului din Zürich, domnul şi doamna doctor Hessling din Netzig se uitau tăcuţi unul la altul, căci erau conduşi tocmai la etajul al patrulea. Acesta era efectul privirii cu care administratorul hotelului îi măsurase în grabă şi cu indulgenţă. Diederich umplu cuminte formularul de găzduire; abia după ce directorul ieşi din cameră, îşi vărsă şi el focul, exprimându-şi indignarea împotriva serviciului, hotelului şi Zürich-ului... Striga din ce în ce mai tare şi-şi exprima intenţia de a-i scrie lui Baedeker. Dar cum această îndepărtată răzbunare îi dădea acuma prea puţină satisfacţie, se întoarse către Guste: pălăria ei era de vină! Guste, la rândul ei, aruncă toată vina pe pardesiul lui Diederich, croit ca un fel de manta cazonă. Aşa că, la masă, ajunseră roşii de tot de mânie. Se opriră în uşă, să mai răsufle, sub privirile ascuţite ale publicului, Diederich în smoching şi Guste cu o pălărie împodobită cu tot felul de panglici, pene şi agrafe, şi care fără nicio îndoială i-ar fi dat dreptul şi la o cameră de la parter. Cunoştinţa lor, directorul, îi conduse spre locurile ce le erau rezervate, într'un adevărat triumf.

Cu Zürichul, şi chiar şi cu hotelul, se împăcaseră până seara. Căci, mai întâi, odaia dela etajul al patrulea nu era somptuoasă, dar în schimb era ieftină; şi, pe urmă, chiar deasupra paturilor tinerei perechi atârna un tablou reprezentând o odaliscă de mărime aproape naturală, cu pielea bronzată şi lucioasă, cu mâinile sub cap şi cu luciri de voluptate în colţul umezit al pleoapelor. Rama o ciuntea însă dela mijloc, ceeace era pentru tânăra pereche prilej de necontenite glume. Ziua următoare se învârtiră de colo-colo, tot cu somnul pe pleoape, şi înghiţiră cantităţi uriaşe de mâncare, fără altă preocupare decât de a se întreba ce s'ar fi întâmplat dacă odalisca n'ar fi fost tăiată pe la mijloc de ramă, ci ar fi fost întreagă. De oboseală, pierduseră trenul de dimineaţă şi se întoarseră seara cât putură mai devreme în odaia lor, ieftină şi atât de istovitoare. Cu greu s'ar fi putut hotărî să pună capăt acestui fel de viaţă; dar Diederich, cu pleoapele grele de somn, citi în ziar că împăratul era în drum spre Roma, în vizită la regele Italiei. Cât ai bate din palme se desmetici. Păşi elastic până la portar, la birou, apoi iar la ascensor; degeaba se tânguia Guste că i se învârte capul de atâta grabă: cuferele erau gata şi Diederich o mâna din spate să iasă din cameră.

— Dece? se tânguia Guste. Patul era atât de bun!

Dar Diederich, despărţindu-se de odaliscă, nu-i aruncă decât o privire ironică:

— Petrecere bună şi de-acum încolo, stimată doamnă!...

De înfrigurare, nu putu multă vreme să doarmă în tren. Guste sforăia în pace, cu capul pe umărul lui, pe când Diederich purtat vâjâitor prin noapte de goana trenului, se gândea că, pe altă linie, dar într'un tren ce vâjâia gonind la fel, împăratul alerga în persoană spre aceeaş ţintă. Impăratul se luase cu Diederich la întrecere! Şi cum lui Diederich, de mai multe ori în viaţă, i se întâmplase să formuleze gânduri care,

în chip misterios, se potriviseră cu ale înaltului său stăpân, cine putea spune dacă, şi în cazul acesta, maiestatea sa n'avea ştiinţă cumva despre Diederich; poate ştia că acest credincios al său supus trecea Alpii, doar ca să le arate laşilor de latini ce însemnează devotament faţă de împărat. Diederich fulgeră cu privirea pe cei care dormeau pe banca din faţă, oameni mărunţei şi negricioşi, ale căror feţe apăreau în somn ofilite. Aveau să vadă ei ce însemna bravura germană!

Dimineaţa la Milano şi pe la amiază la Florenţa, coborîră mai mulţi călători, spre marea uimire a lui Diederich. El încercă, fără prea mult succes, să-i facă pe cei rămaşi să priceapă ce eveniment colosal îi aştepta la Roma. Doi americani se arătară ceva mai interesaţi şi Diederich triumfă:

— Ei, sigur că ne invidiaţi pentru împăratul nostru. Atunci cei doi americani se uitară unul la altul, în ochi cu o întrebare mută, care rămase fără răspuns.

Când se apropiară de Roma, înfrigurarea lui Diederich se transformase într'un năvalnic impuls către fapte. Cu degetul într'un dicţionar de fraze uzuale, alerga după cei din personalul trenului, căutând să le smulgă informaţii: cine avea să ajungă mai curând la Roma: împăratul, sau el. Guste se înflăcărase şi ea, molipsindu-se dela bărbatul ei.

— Diedel! strigă ea. Sunt în stare să-i întind la picioare vălul meu ca să păşească pe el; i-aş arunca până şi trandafirii dela pălărie!

— Dar, dacă te vede şi-i placi? întrebă Diederich şi zâmbi, înfiorându-se. Pieptul Gustei începu să palpite şi ea-şi lăsă pleoapele în jos. Diederich, gâfâind din greu, căuta să rezolve conflictul acesta chinuitor. Cinstea mea de soţ îmi este sfântă; o declar odată pentru totdeauna, zise el. Dar, într'un caz ca ăsta!... şi-şi încheie fraza cu un gest tăios.

In sfârşit, ajunseră la destinaţie — dar cu totul altfel decât visaseră amândoi soţii. Intr'o învălmăşeală de nedescris, călătorii fură împinşi din gară de

funcționarii italieni până la marginea unei piețe mari, și înghesuiți în străzile dindărătul ei, prin care trecerea fu imediat oprită. Dar Diederich, cu un entuziasm deslănțuit, răzbi prin cordoane. O lăsă pe Guste, care-și agita înspăimântată brațele, cu toate bagajele pe loc, și se năpusti înainte. Ajunsese în mijlocul pieții când doi soldați, cu pene la pălării, se repeziră după el, cu atâta elan că le sburau în vânt pulpanele pestrițe. In momentul acela coborîră câțiva domni treptele gării și, îndată după ei, o trăsură înaintă drept spre Diederich. El își fâlfâi pălăria și urla atât de vajnic, încât domnii din trăsură își întrerupseră vorba. Cel din dreapta se aplecă spre el, și se priviră iarăși în față: Diederich și împăratul lui. Impăratul zâmbi rece și cercetător și-și lăsă puțin în jos colțurile gurii. Diederich alergă o bucată de drum lângă trăsură cu ochii scoși din orbite, fâlfâindu-și pălăria; și, câteva secunde, împăratul și supusul său se aflară singuri numai ei doi, sub cerul albastru, fără niciun nor, în mijlocul mulțimii ropotitoare de aplauze a străinilor.

Cum trăsura dispăru pe o stradă plină de steaguri fâlfâind, și cum uralele slăbeau în depărtare, Diederich închise ochii oftând și-și puse pălăria pe cap.

Guste îi făcea semne disperate, iar în mulțimea dimprejurul lui, care-l aplauda, nu vedea decât mutre pline de veselă bunăvoință. Chiar soldații, care adineaori alergaseră să-l prindă, râdeau acum, îmblânziți. Unul din ei merse atât de departe cu simpatia, încât le opri o birjă. De sus, din trăsură, trecând printre ei, Diederich salută mulțimea.

— Parcă ar fi niște copii! îi explică el soției sale. Dar sunt și foarte indolenți! adăugă el, și recunoscu: In Berlin n'ar fi mers așa ceva... Imi aduc aminte de ciocnirea de pe Unter den Linden; mișcarea era ceva mai vie... Apoi se instală cum se cuvine, înainte de a trage cu trăsura în fața hotelului. Mulțumită ținutei lui căpătară o cameră la etajul al doilea.

Intâile razele ale soarelui însă, Diederich le întâmpină în stradă. „Maiestatea sa se scoală devreme", îi explicase el Gustei, care se mulțumi doar să grohăe

dintre perne. Dealtfel, se putea lipsi de ea pentru planul ce-şi făcuse. Cu degetul tot între filele cărţii care-i era călăuză în oraş ajunse până la Quirinal şi se postă acolo. Sub razele piezişe piaţa apărea calmă, de un auriu deschis şi palatul se profila, viu şi impunător, pe cerul gol. Iar în faţa palatului, Diederich, cu „Ordinul Coroanei" clasa a IV-a pe pieptul scos înainte, stătea în aşteptarea maiestăţii sale. Sus, pe trepte, venind de jos dinspre oraş, trecu păşind mărunt o turmă de capre, care dispăru după fântână, în spatele statuii uriaşelor telegari abia ţinuţi în frâu. Diederich nu-şi întorcea defel capul să se uite împrejur. De două ceasuri de când stătea locului, trecătorii începuseră să se mai îndesească ; apăruse şi o sentinelă, iar la una din cele două intrări se arătă un portar, şi câteva persoane intrară sau ieşiră din palat. Diederich fu cuprins de nelinişte. Se dete mai aproape de faţadă şi trecu încet prin dreptul ei, pândind încordat ce se petrecea înăuntru. Când trecu a treia oară portarul îşi duse, şovăind oarecum, mâna la pălărie. Cum Diederich se opri şi-i răspunse la salut, portarul deveni familiar : „Totul e în regulă", îi şopti el cu mâna la gură ; şi Diederich îi primi informaţia aceasta, făcând o mutră plină de subînţelesuri. Lui nu-i putea părea decât foarte firesc să fie înştiinţat de ceeace i se întâmpla împăratului său. La întrebările lui, când şi pe unde avea să iasă împăratul, primi răspuns pe loc, fără nicio greutate. Portarului îi veni dela sine ideea că Diederich, ca să-l poată însoţi pe împărat, avea nevoie de o trăsură, şi trimise după birjă. Intre timp se adunase un mic pâlc de gură cască ; portarul se dădu apoi la o parte : îndărătul unui călăreţ înaintaş, într'o trăsură deschisă, apăru, sub fulgerele coifului său, împodobit cu un vultur, blondul stăpânitor al nordului. Pălăria lui Diederich se şi vedea fluturând în vânt şi din gura lui ţâşni ca o salvă de puşcă, în italieneşte, strigătul : „Trăiască împăratul !" Micul pâlc de oameni strigară îndatoritori, împreună cu el... Diederich fu însă dintr'o săritură în trăsura lui cu un cal, care-l aştepta, şi o şi porni, înflăcărând birjarul cu

bancnota menită bacşişului, pe care o flutura deasupra capului lui şi cu strigăte răguşite. Şi iată că trăsura se opri în urma prea augustei caleşti. Când împăratul coborî, dădură iar de un mic pâlc de curioşi şi Diederich strigă din nou, în gura mare, pe italieneşte... Stătu de strajă în faţa clădirii în care intrase împăratul său! Cu pieptul bombat şi fulgerând cu privirea pe cel care ar fi cutezat să se apropie! După zece minute, când pâlcul se mai îndesise, trăsura ieşi pe poartă şi Diederich strigă din nou: „Trăiască împăratul". Şi, în ecoul ovaţiilor grupului adunat, goni îndărăt spre Quirinal. Iarăşi de strajă. Iarăşi împăratul, dar cu chivără cu penaj. Iarăşi un mic pâlc de oameni. Alt drum, altă întoarcere la loc, altă uniformă şi iarăşi Diederich, şi iarăşi primire cu urale, şi tot aşa, înainte. Niciodată Diederich nu cunoscuse viaţă mai frumoasă. Prietenul său, portarul, îi dădea informaţii de toată încrederea asupra programului. Se mai întâmpla ca vreun funcţionar, cu mâna la şapcă, să-i facă unele comunicări pe care Diederich le primea afabil, sau să-i ceară directive — şi Diederich le dădea, într'o formă cam neprecisă, dar poruncitoare. Soarele nemilos se urca sus, tot mai sus; în faţa lespezilor încinse de marmură ale faţadelor, dincolo de care împăratul lui avea de dus convorbiri care croiau soarta lumii întregi, Diederich răbda fără să şovăe, de căldură şi de sete. Oricât de drept se ţinea el, îşi simţea totuşi pântecele ca o povară, atârnând parcă până la caldarâm sub căldura apăsătoare a amiezii, şi „Ordinul Coroanei", clasa a IV-a, i se topea pe piept. Birjarul, care intra din ce în ce mai des în cârciumile din preajmă, fu cuprins, în cele din urmă, de admiraţie pentru chipul eroic în care-şi îndeplinea neamţul datoria, şi-i aduse vin şi lui. Cu foc sporit în vine, porniră amândoi în cursa următoare. Căci bidiviii împărăteşti goneau ca fulgerul; ca să le ieşi înainte, trebuia să o iei prin nişte ulicioare care semănau mai degrabă a canale, şi în care trecătorii speriaţi se lipiau de ziduri, sau trebuia să cobori din trăsură şi s'o porneşti în sus pe scări de-a fuga. Dar Diederich reuşi să apară punctual în fruntea mi-

culuĭ său pâlc ; îşi văzu înaintând stăpânul care schimbase a şaptea uniformă şi strigă iar. Dar astădată împăratul întoarse capul şi zâmbi. Îşi recunoscuse supusul ! Cel care-l aclama, cel care-i ieşea mereu înainte, cel care-i era mereu prin preajmă, ca ariciul din poveste. Diederich, săltând ca pe arcuri de bucurie că atrăsese asupra sa augusta atenţie, fulgeră cu privirea înspre mulţimea de oameni, pe a căror feţe se citea o veselie binevoitoare.

Abia asigurarea portarului să maiestatea sa îşi va lua acum prânzul, îi îngădui lui Diederich să-şi mai amintească şi de Guste. „In ce hal eşti!“ strigă ea când dete cu ochii de dânsul şi se trase repede la perete. Căci era roşu ca o pătlăgică, fleşcăit de tot şi ochii îi luceau, albaştri şi sălbatici, ca ai unui oştean teuton de odinioară, pornit într'o expediţie de cucerire prin ţările sudului latin.

— Azi e zi mare pentru cauza naţională ! răspunse el cu tărie. Maiestatea sa şi cu mine facem cuceriri morale ! Ce falnic era ! Guste îşi uită spaima şi necazul pricinuit de îndelunga aşteptare : veni înspre el cu braţele întinse, care exprimau numai dragoste şi-l încolăci supusă de sus până jos.

Dar Diederich nu-şi îngădui alt răgaz decât ceasul cât îi trebuia pentru mâncare. Ştia el prea bine că după masă împăratul se odihnea, dar el se cuvenea să stea de strajă sub ferestrele împăratului şi să nu se clintească niciun pas, să nu şovăe. Intr'adevăr, stătu acolo neclintit şi cele ce urmară demonstrară câtă dreptate avea. Nu trecuseră nici optzeci de minute de când se instalase la postul său, în faţa portarului, că un individ cu înfăţişare suspectă, profitând de o scurtă absenţă a portarului, se strecură în gang, se piti după o coloană ; fără îndoială că, acolo, în umbră, stând la pândă, punea la cale planuri care nu puteau fi decât nelegiuite. Dar, slavă domnului, Diederich era şi el acolo ! Ca o vijelie se repezi deacurmezişul pieţii, scoţând un strigăt războinic. Lumea, speriată, se luă numaidecât după el, împreună cu sentinela, iar sub portal se îmbulzeau servitorii, şi toţi îl admirară pe

Diederich, văzându-l cum se luptă şi cum îl târăşte la lumină, voinicește, pe cel ascuns. Amândoi cărau din toate puterile pumni în jur, atât de îndârjiți, încât nici forța publică şi înarmată nu era chip să se apropie. Deodată-l văzură pe adversarul lui Diederich, care izbutise să-şi libereze un braţ, cum ridică o cutie deasupra capului. Clipe de groază! Toţi, cuprinşi de panică, se repezeau spre ieşire. O bombă! O aruncă!... O şi aruncase! In aşteptarea detunăturii, cei din apropiere se trântiseră, văitându-se dinainte, la pământ. Dar Diederich, alb tot la faţă, cu umerii şi cu pieptul acoperit de o pulbere albă, rămăsese în picioare şi strănuta. In aer se răspândi un miros puternic de mentă. Cei mai curajoşi veniră îndărăt şi-l adulmecară; un soldat gătit cu penaj fâlfâind îl atinse cu vârful degetului muiat în gură şi gustă. Diederich înţelese îndată ce comunică soldatul mulţimii şi pricepu şi dece pe toate feţele revenise veselia aceea binevoitoare, căci acum, de câteva clipe, nu se mai îndoia nici el că fusese stropit cu praf de dinţi. Dar, cu tot ridicolul faptului, nu-i ieşea din minte că împăratul, mulţumită vigilenţei sale, scăpase poate dintr'o mare primejdie. Atentatorul încercă în zadar să-şi vadă de drum nebăgat în seamă de dânsul: pumnii de fier ai lui Diederich îl înşfăcară şi-l dădură pe mâna poliţiştilor. Aceştia constatară pe loc că era vorba de un german, şi-l rugară pe Diederich să-i ia interogotoriul. Aşa cum era, plin de praf alb de dinţi, el conduse cercetările cu cea mai strictă corectitudine. Răspunsurile individului care se dovedi a fi un artist, ceeace era destul de caracteristic, n'aveau o nuanţă politică precizată; prin adânca lor lipsă de respect şi de moralitate, ele trădau însă cu sfruntare anumite tendinţe revoluţionare, din care pricină Diederich ceru stăruitor arestarea lui. Sergenţii îl înhăţară, fără să uite a-l saluta mai întâi pe Diederich, care abia mai avu timp să se lase periat un pic de către prietenul său, portarul. Căci se şi anunţase împăratul şi serviciul personal al lui Diederich trebuia să reînceapă.

Acest serviciu îi purtă încoace şi încolo fără pic de răgaz până noaptea târziu, când, în sfârşit, se opri în faţa ambasadei germane, unde împăratul dădea o recepţie. Oprirea asta mai îndelungată a prea înaltului său domnitor fu pentru Diederich un prilej nimerit să-şi ridice moralul într'o cârciumă de alături. Se cocoţă apoi pe un scaun în faţa cârciumei şi ţinu poporului o cuvântare însufleţită de spirit naţional, cuvântare în care explica gloatei acesteia fără vlagă avantajele unei ocârmuiri energice şi ale unui domnitor care să nu fie doar o umbră de împărat... Oratorul apărea scăldat în văpaia roşie a lampadarelor ce iluminau faţada ambasadei Reichului. Oamenii se uitau la el cum, cocoţat pe un scaun, răcnea în gura mare, cu mustăţile lui în furculiţă, fulgerând fioros din ochi, încremenind apoi în această atitudine — ceeace desigur le era deajuns ca să priceapă, căci toţi se bucurau, aplaudau şi strigau odată cu el „Trăiască împăratul", oridecâteori poftea Diederich... El primi cu o seriozitate ameninţătoare omagiile pe care străinătatea le aducea stăpânului său şi înfricoşătoarei puteri a acestui stăpân. Pe urmă coborî de pe scaun şi se întoarse la băutură. Câţiva compatrioţi, aproape tot atât de înfierbântaţi ca şi el, ridicară paharul spre dânsul aşa cum e obiceiul în Germania. Unul desfăşura un ziar de seară, cu un portret uriaş al împăratului, şi citi darea de seamă a unui incident provocat de un cetăţean german în faţa portalului Palatului Quirinal. Numai prezenţa de spirit a unui funcţionar din serviciul personal al împăratului împiedicase urmările mai grave pe care le putea avea acest fapt. Se vedea în ziar şi portretul acestui funcţionar. Diederich se recunoscu în el pe deplin. Chiar dacă asemănarea nu era decât aproximativă şi numele schimonosit, aerul general al figurii lui şi mustaţa semănau foarte bine. Diederich îl văzu pe împărat şi se văzu pe sine însuşi, reuniţi amândoi pe aceeaşi pagină de ziar : împăratul împreună cu supusul său, oferiţi lumii spre admiraţie. Era prea mult! Cu ochii umezi, Diederich se ridică şi intonă imnul războinic *Wacht am Rhein.* Vinul care era atât de ieftin şi însufleţirea întreţinută veşnic proaspătă avură drept

urmare ca vestea plecării împăratului dela ambasadă să nu-l mai găsească pe Diederich într'o ţinută corectă. Cu toate astea, el făcu tot ce putu ca să-şi îndeplinească datoria. Coborî, pe două cărări, dealul Capitoliului, se împiedică şi se rostogoli pe trepte. In stradă, jos, unde îl ajunseră tovarăşii lui de chef, el stătea cu faţa spre zid... Lumină de torţe şi tropot de copite : împăratul ! Ceilalţi se repeziră în urma trăsurii lui, dar Diederich, pe care niciun cod al bunelor maniere nu-l mai putea ajuta, alunecă la pământ pe locul unde se afla. Doi gardieni municipali îl găsiră, proptit cu capul de zid, într'o băltoacă. Recunoscând în el pe funcţionarul din serviciul personal al împăratului german, se aplecară asupra lui plini de adâncă îngrijorare. Dar se uitară îndată unul la altul şi prinseră a râde cu mare poftă. Funcţionarul personal nu era, slavă domnului, mort, căci sforăia, iar băltoaca în care zăcea nu era de sânge.

A doua zi, seara, la reprezentaţia de gală dela teatru, împăratul era neobişnuit de grav. Diederich prinse numaidecât de veste, şi-i spuse nevestei sale :

— Acuma ştiu barem pe ce-am cheltuit atâţia bani ! Bagă de seamă, trăim azi un moment istoric ! Şi presimţirea nu-l înşelă: Ziarele de seară se răspândiră şi prin teatru, şi lumea află că în aceeaşi noapte Kaiserul pleca şi că-şi disolvase parlamentul ! Diederich, tot atât de grav ca împăratul, le explică tuturor celor din apropiere însemnătatea evenimentului : răzvrătiţii nu se sfiiseră să respingă proiectul de lege militară ! Naţionaliştii porneau acum la luptă pe viaţă şi pe moarte pentru împăratul lor. El însuşi avea să plece cu primul tren acasă, îi asigură el, şi toţi îi dădură numaidecât informaţii asupra primului tren... Cine nu era însă mulţumit defel, era Guste.

— In sfârşit ne-am văzut şi noi în străinătate, şi slavă domnului, ne dă mâna şi ne putem permite. Dar cum ajungem undeva, mă ţii două zile la hotel în cuşcă; şi acum haida, retur, pe nepusă masă, şi asta numai din pricina... Privirea ce-şi îngădui Guste să arunce spre loja imperială era aşa de înciudată, încât Diederich se văzu obligat să intervină cu cea mai mare

asprime. Guste, la rândul ei, ridică vocea, aşa încât cei din jur începură să-i ţistue, iar când Diederich le ţinu piept, fulgerându-i cu privirea, ei îl îndemnară să plece imediat, cu Guste cu tot, să nu cumva să piardă trenul.

— Bădăranii ăştia de-aici n'au pic de maniere, hotărî el când ajunse afară şi răsuflă din greu. Şi, la urma urmei, aş vrea să ştiu ce-ţi poate plăcea aici. Vreme frumoasă, nu zic... Ei, şi? Mai cască şi tu gura la vechiturile astea! zise el despotic.

Guste, îmblânzită din nou, se tângui:

— Mie-mi plac! Pe urmă porniră la drum cu un tren ce urma, la o distanţă convenabilă, trenul împăratului. Guste care, în graba plecării, îşi uitase bureţii de baie şi periile de dinţi, voia să se dea jos din tren la fiecare staţie. Ca să o facă să mai aibă răbdare timp de treizeci şi şase de ore, Diederich trebui să-i ţină veşnic trează, în simţiri, cauza naţională. Totuşi, de îndată ce puseră piciorul în Netzig, prima ei grijă fură bureţii. Dar ajunseseră tocmai într'o duminică! Din fericire, farmacia „La Leu" era deschisă. Şi, în timp ce Diederich aştepta să-şi ia cufărul, la gară, ea o şi porni spre farmacie. Şi cum nu se mai întorcea, Diederich plecă după ea.

In uşa farmaciei, pe jumătate deschisă, stăteau trei băieţandri uitându-se înăuntru şi tăvălindu-se de râs. Diederich care se uită şi el peste capetele lor, încremeni de mirare, căci înăuntru, îndărătul tejghelei, se plimba încoace şi'n colo, cu braţele încrucişate pe piept şi cu privirea mohorîtă, vechiul lui prieten şi coleg de corporaţie, Gottlieb Hornung. Cum Guste tocmai zicea: „Aş vrea să ştiu, până la urmă... îmi dai sau nu-mi dai peria mea de dinţi?... Gottlieb Hornung ieşi tot cu braţele încrucişate de după tejghea, măsurând-o încruntat, de sus până jos.

— Trebue să fi băgat de seamă — începu el cu glas de orator — că nici nu face de mine şi nici nu-mi trece prin cap să-ţi vând vreo perie de dinţi!

— Ei, asta-i, făcu Guste, dându-se cu câţiva paşi îndărăt. Văd doar că ai un borcan plin de perii.

Gottlieb Hornung zâmbi diabolic:

— Unchiul de colo, de sus — îşi dădu el capul pe spate şi arătă cu bărbia spre tavan, unde locuia pesemne stăpânul farmaciei — ăla poate vinde aici tot ce pofteşte. Pe mine nu mă priveşte. N'am studiat şase semestre şi n'am făcut parte dintr'o corporaţie din cele mai distinse, ca să stau aici şi să vând perii de dinţi.

— Atunci pentruce eşti aici? întrebă Guste vădit intimidată.

Hornung răspunse maiestuos:

— Eu sunt aici numai pentru reţete!

Guste se dădu bătută şi se îndreptă spre uşă. O singură dată îi mai trecu prim cap să întrebe:

— Şi cu bureţii tot aşa ar fi, desigur?

— Absolut! confirmă Hornung.

Se vede că Guste n'aşteptase decât asta ca să se înfurie cu tot dinadinsul. Îşi bombă pieptul, gata de harţă; dar Diederich venise tocmai la timp. El dădu dreptate prietenului său în sensul că demnitatea „Noii Teutonii" trebuia păstrată şi stindardul ei trebuia ţinut sus. Totuşi, dacă cineva avea nevoie de un burete, putea, la urma urmei să şi-l ia singur şi să pună costul pe tejghea — ceeace Diederich şi făcu. Gottlieb Hornung se dădu în vremea asta mai la o parte, fluierând ca şi când n'ar fi fost decât el în prăvălie. Diederich se interesă de felul cum îi mersese prietenului său până acum. Din nenorocire, îl urmărise fatalitatea, căci, cum nu consimţise niciodată să vândă bureţi şi perii de dinţi, Hornung fusese concediat până acum din cinci farmacii. Totuşi, era hotărît să-şi apere mai departe convingerile, chiar cu riscul de a-şi pierde şi aici slujba.

— Priveşte, ai în faţa ta un adevărat fiu al „Noii Teutonii" îi spuse Diederich Gustei, şi ea îl privi cu alţi ochi.

Diederich, la rândul său, nu putu răbdă să nu-i împărtăşească prietenului său prin ce trecuse şi unde ajunsese. Ii atrase atenţia asupra decoraţiei ce purta, o răsuci pe Guste în faţa lui Hornung, şi-i destăinui cifra zestrei ei. Împăratul, ai cărui duşmani stăteau

acum la gros mulţumită lui Diederich, scăpase de curând la Roma, tot mulţumită lui Diederich, dintr'o primejdie care ameninţa înalta lui persoană. Ziarele nu vorbeau ca să nu trezească panică la curţile regale şi la bursă, decât de farsa unui descreierat.

Dar — urmă Diederich — ţie pot să-ţi spun că am toate motivele să cred că a fost vorba de un complot cu ramificaţii întinse. Vei înţelege, Hornung, că interesele naţionale îmi cer cea mai mare discreţie, căci eşti şi tu fără îndoială, un om cu principii naţionaliste.

Firește că Hornung era naţionalist, aşa că Diederich putu să vorbească pe larg de înalta datorie care-l silise să se întoarcă atât de brusc din călătoria lui de nuntă. Trebuia să se aleagă şi aici, la Netzig, un candidat naţionalist. Piedicile ce le stăteau în cale nu puteau fi tăgăduite. Netzigul era una din cetăţile liberalismului: duhul răzmeriţei o sguduise din temelii... Aici Guste îl ameninţă că pleacă singură acasă cu bagajele. Diederich nu mai avu decât timpul să-şi poftească stăruitor prietenul să vină pe la el, chiar în seara aceea, căci trebuiau să vorbească neapărat. Urcându-se în trăsură, mai apucă să vadă cum unul din ştrengarii care aşteptaseră afară, intră în farmacie şi cere o perie de dinţi. Diederich se gândi că Gottlieb Hornung, mulţumită tocmai acestei aristocratice porniri, atât de dăunătoare pentru comerţul de bureţi şi de perii de dinţi, îi putea fi un aliat preţios în lupta împotriva democraţiei. Dar acum avea alte griji, care nu-i dădeau răgaz. Bătrânei doamne Hessling nu-i fură îngăduite decât câteva lacrimi la repezeală, căci pe urmă trebui să se cocoaţe la catul de sus, care fusese până mai deunăzi adăpostul servitoarelor şi al rufelor puse la uscat; aici le surghiuni acum Diederich pe maică-sa şi pe soră-sa, Emmi. Cu faţa încă plină de funingină din tren, se duse pe furiş la prefectul von Wulckow. Pe urmă-l chemă la el, tot atât de discret, pe Napoleon Fischer, în timp ce făcuse toate demersurile ca să se întâlnească urgent cu Kunze, Kühnchen şi Zillich.

Cum era duminică după masă, se iscaseră tot felul de piedici. Maiorul nu putu fi smuls decât cu mare greutate dela partida lui de popice, pastorul trebui să renunțe la o excursie în familie, cu Käthchen și cu asesorul Jadassohn, iar profesorul Kühnchen era în mâna celor doi elevi pe care-i avea în pensiune, și care-l și îmbătaseră pe jumătate. In sfârșit izbuti să-i strângă pe toți în localul „Asociației foștilor combatanți", și Diederich le făcu fără zăbavă cunoscut că trebuia propus un candidat naționalist și că, așa cum stăteau lucrurile, nu putea fi vorba decât de maiorul Kunze.

— Ura, strigă Kühnchen fără să se gândească prea mult; dar mutra maiorului se posomorî și mai tare ca de obicei. Il credeau adică așa de naiv? scrâșni el? Credeau că arde de setea unei înfrângeri? Nu prea sunt curios să văd ce are să i se întâmple unui candidat naționalist în Netzig! Ar fi bine să poți fi de toate așa de sigur ca de căderea candidatului naționalist!

Diederich nu se lăsă convins cu una cu două.

— Avem „Asociația foștilor combatanți", domnilor, care trebue luată în considerație! „Asociația foștilor combatanți" constitue pentru noi o neprețuită bază de operațiuni. Dela ea pornim atacul în linie dreaptă, ca să zic așa, până la monumentul împăratului Wilhelm, și-acolo câștigăm bătălia!

— „Ura" strigă iar Kühnchen, iar ceilalți doi vrură să știe și ei ce-i cu monumentul, și Diederich le desvălui planul său, dar preferă să se treacă sub tăcere faptul că monumentul acesta forma obiectul unui pact între el și Napoleon Fischer. Leagănul pe care aveau de gând să-l construiască liberalii, le desvălui el, nu era deloc popular; o mulțime de alegători aveau să treacă de partea cauzei naționale, dacă li se făgăduia că din moștenirea bătrânului Kühleman se va ridica un monument împăratului Wilhelm. In primul rând, asta ar da de lucru la mai mulți meșteșugari și, pe urmă, inaugurarea unui asemenea monument ar atrage în oraș lume și ar înviora deverul pieței. Pe urmă Netzigul putea nădăjdui să-și piardă prostul

renume de vägăună a democraţilor şi să-şi facă loc sub soarele înaltei ocrotiri imperiale. Şi Diederich se gândi la pactul său cu Wulckow, dar şi punctul acesta preferă să-l treacă sub tăcere.

— Iar omului care va fi luptat şi va fi dobândit aşa de mult pentru noi — arătă cu un gest plin de avânt spre Kunze — desigur că omului aceluia, bătrânul şi iubitul nostru oraş îi va ridica deasemenea, cândva, o statue. El şi cu Kaiserul Wilhelm cel Mare se vor privi, stând faţă în faţă...

— Şi-şi vor da cu tifla! încheie maiorul, care rămăsese tot neîncrezător. Dacă dumneata crezi cumva că cei din Netzig abia-l aşteaptă pe marele om care, cu fanfara în frunte, să-i mâne în ţarcul naţionalist, atunci dece nu joci chiar dumneata rolul acestui mare om? Şi se uită ţintă în ochii lui Diederich.

Dar Diederich îl privi cu şi mai multă candoare; îşi duse mâna la inimă:

— Domnule maior! Principiile credinţei mele binecunoscute faţă de împărat m'au pus la încercări cu mult mai mari decât o simplă candidatură în Reichstag, şi pot spune că am înfruntat aceste încercări! Nu m'am dat în lături, ca unul ce am deschis lupta pentru cauza cea dreaptă, să atrag asupra-mi toată ura duşmanilor, şi din pricina asta nu-mi pot nici măcar culege roadele jertfei! Nu pe mine m'ar alege Netzigul, ci cauza mea ar alege-o, şi deaceea mă dau înapoi; căci a fi obiectiv însemnă a fi german; şi-ţi las dumitale, domnule maior, fără urmă de pizmă, rolul de a culege onorurile şi bucuriile!

Emoţie generală. Un „Bravo!" scos de Kühnchen cu glas înlăcrimat, pe când pastorul dădea din cap, având aerul c'ar binecuvânta, iar Kunze se uita, vădit sdruncinat, sub masă. Diederich se simţea însă uşor şi bun; îşi lăsase inima să vorbească şi ieşise la iveală numai credinţă, spirit de jertfă şi idealism bărbătesc. Mâna păroasă a blondului Diederich se întinse peste masă şi cea plină de păr negru a maiorului i-o strânse, după oarecare şovăire, dar din toată puterea.

Dar după ce vorbise inima, la toţi cei patru domni se făcu din nou auzit glasul raţiunii. Maiorul ţinu

să știe dacă Diederich era gata să-l despăgubească pentru toate daunele materiale și morale de care era amenințat în cazul în care, intrând în luptă cu candidatul clanului liberal avea să fie învins.

— Vezi și dumneata! și întinse degetul spre Diederich care, pus în fața acestui fel de a spune lucrurilor pe nume, nu găsi la repezeală niciun răspuns. Așa de „cușăr" nu ți se pare nici dumitale cauza naționalistă, și așa cum te cunosc eu, stimate doctore, faptul că vrei să mă încurci pe mine o fi legat de cine știe ce urzeli de-ale dumitale, pe care eu, ca ostaș leal ce mă aflu, slavă domnului, nici nu le pricep!

Diederich se grăbi să-i făgăduiască ostașului leal o decorație, și cum dădu de înțeles că între el și Wulckow ar exista o învoială, candidatul naționalist se lăsă în sfârșit câștigat pe de-antregul... Intre timp însă, pastorul Zillich cumpănise și el dacă situația pe care-o avea în oraș îi îngăduia să primească președinția comitetului naționalist pentru alegeri. Putea el să aducă vrajba în parohia lui? Cumnatul său, Heuteufel, era doar candidatul partidului liberal. Firește, dacă în loc de monument s'ar fi clădit o biserică ar fi fost altceva. „Căci de fapt e mare nevoie, mai mult ca oricând, de case ale domnului, iar scumpa mea biserică Sfânta Maria e atât de dărăpănată, încât într'o bună zi are să mi se prăbușească în cap, mie și tuturor enoriașilor mei!" spuse el. Fără pic de șovăială, Diederich se puse chezaș pentru reparațiile dorite, cu o singură condiție: pastorul să nu îngădue în posturile de încredere ale noului partid niciun element care ar putea, prin unele indicii, deștepta bănueli îndreptățite în ceeace privește sinceritatea naționalismului profesat.

— Fără să vreau să mă amestec în interesele familiale ale cuiva... adăugă Diederich, uitându-se la tatăl lui Käthchen, care părea că pricepuse, căci nici nu crâcni.

Dar până și Kühnchen, care de-o bucată de vreme nu mai striga „ura", ceru cuvântul. Ceilalți doi, cât timp vorbiseră ei, abia putuseră, cu mare greutate, să-l țină pe scaun. Cum îi dădură drumul, Kühnchen

se şi repezi vijelios în discuţie. Unde trebuia sădit mai cu seamă spiritul naţional? In tineret? Bine, dar cum era cu putinţă una ca asta, când directorul liceului era prieten cu domnul Buck? „Pot să-mi scuip eu mult şi bine plămânii tot vorbindu-le de glorioasele noastre fapte de arme din şaptezeci!“ Pe scurt, Kühnchen voia să fie el director şi Diederich consimţi cu multă generozitate.

După ce atitudinea politică a fiecăruia fu, în felul acesta, stabilită pe temeliile sănătoase ale interesului personal, putură să se lase, cu conştiinţa împăcată, în voia însufleţirii patriotice care, după cum le explică pastorul Zillich, venea dela dumnezeu, şi care singură putea sfinţi chiar şi cele mai nobile cauze. In acest scop plecară cu toţii spre birtul din subsolul primăriei.

In zorii zilei, când cei patru domni se îndreptau spre casă, pe ziduri, între manifestele electorale albe ale lui Heuteufel şi cele roşii ale lui Napoleon Fischer, erau lipite şi afişele cu margini tricolore, negru-alb-roşu, recomandând condidatura domnului maior Kunze din „partidul împăratului“. Diederich se proţăpi cât mai ţeapăn, de fapt cât îi mai era cu putinţă, în faţa unuia, şi citi cu voce şi prestanţă de tenor: „Indivizii fără patrie din parlamentul dizolvat au îndrăznit să refuze iubitului nostru împărat întărirea armatei, de care are atâta nevoie pentru măreţul prestigiu al imperiului... Vrem să ne arătăm demni de marele monarh şi să-i sdrobim pe toţi duşmanii! Un singur program: împăratul! Cei care sunt cu mine şi cei care sunt împotriva mea: de o parte răzmeriţa şi de alta partidul împăratului! Kühnchen, Zillich şi Kunze întăreau toate astea prin sbierete, şi cum câţiva muncitori care se duceau la fabrică se oprira locului miraţi, Diederich se întoarse spre ei şi începu să le tălmăcească manifestul naţionalist.

— Hei, oameni buni! Hei! strigă el. Habar n'aveţi ce noroc porcesc a căzut pe capul vostru că sunteţi germani. Căci, pentru împăratul nostru ne invidiază lumea întreagă; m'am convins chiar eu personal de asta, de curând, în străinătate.

Aici Kühnchen bătu cu pumnul toba în panoul cu afişe şi cei patru domni izbucniră în urale, în vreme ce lucrătorii stăteau şi se uitau la ei.

— Vreţi să vă dăruiască împăratul vostru colonii? îi întrebă Diederich. Ei, atunci ascuţiţi-i sabia, vă rog! Nu alegeţi în parlament indivizi fără patrie! Asta v'o interzic eu. Votaţi, nu pe social-democraţi, ci pe candidatul împăratului şi numai pe el, pe domnul maior Kunze; altfel nu vă mai pot garanta nicio secundă locul nostru printre celelalte puteri ale lumii şi vi s'ar putea întâmpla să vă întoarceţi acasă la fiecare chenzină cu câte douăzeci de mărci mai puţin în buzunar! La acestea, muncitorii se uitară muţi unul la altul şi-şi văzură de drum.

Dar nici cei patru domni nu-şi mai pierdură timpul degeaba. Kunze însuşi, cu picioarele lui ţepene, porni la datorie: aceea de a lămuri membrilor „Asociaţiei foştilor combatanţi" noul punct de vedere.

— Dacă indivizii cred — îi lămuri el — că mai pot face parte şi în viitor din sindicatele libere, o să avem noi grijă să le treacă pofta! Şi de liberalism! De azi încolo întoarcem noi foaia!

Pastorul Zillich făgădui să ducă o activitate asemănătoare în sânul asociaţiilor creştine, în vreme ce Kühnchen se entuziasma dinainte de însufleţirea plină de prospeţime a liceenilor săi, care aveau să străbată oraşul pe biciclete şi să-i adune alegătorii. Dar cel mai neobosit sentiment al datoriei tot pe Diederich îl însufleţea. El dispreţuia orice odihnă. Nevestei sale, pe care-o găsi în pat şi care-l primi cu mustrări, îi răspunse fulgerând din ochi:

— Împăratul meu şi-a zornăit sabia, şi când îşi zornăe împăratul meu sabia, nu mai există pentru mine niciun fel de îndatoriri conjugale! Ai înţeles?

La aceste vorbe, Guste se întoarse furioasă cu spatele, iar plapoma care-i acoperea rotunjimile în această parte a trupului se ridică asemenea unui turn pus stavilă între ea şi soţul neîndatoritor. Diederich îşi înnăbuşi părerile de rău, care erau cât pe-aci să-l cuprindă şi începu să redacteze, fără să mai stea pe gânduri, un avertisment împotriva leagănului pe

care-l doreau liberalii. *Netziger Zeitung* îi publică numaidecât articolul, deşi cu două zile înainte publicase un foarte călduros apel în favoarea leagănului pentru sugaci, pornit din condeiul doctorului Heuteufel. Căci, după cum declara redactorul Nothgroschen, organul burgheziei cultivate avea faţă de abonaţii şi cititorii lui îndatorirea să-i informeze despre ivirea oricărei idei noi, cât şi despre toate criticile ce i se puteau aduce. Şi de asta se îngriji Diederich într'un chip cu adevărat nimicitor. Căci cui îi era destinat în chip firesc, leagănul acesta? Copiilor nelegitimi. Ce sprijinea ea, prin urmare? Viciul. Era oare într'adevăr nevoie de asta? Nici vorbă! „Căci, slavă domnului, noi nu suntem în trista situaţie a francezilor, care, ca o consecinţă a lipsei lor de disciplină, de care e de vină tot democraţia, sunt pe cale de-a li se stinge neamul. N'au decât să dea ei premii naşterilor nelegitime, căci altfel n'ar mai avea soldaţi. Noi, însă, nu suntem putrezi, ne bucurăm de-o vlagă nesecată şi avem succesiunea asigurată! Suntem sarea pământului!" Şi Diederich calculă pentru abonaţii ziarului data când ei şi semenii lor vor ajunge să fie o sută de milioane, precum şi timpul cât avea să treacă până la data când tot globul pământesc avea să devină german.

Cu asta, după părerea comitetului naţionalist, se încheiau pregătirile pentru prima întrunire electorală a „partidului împăratului", care trebuia să aibă loc la Klappsch. Birtaşul îşi împodobise sala cu mult zel patriotic. Printre ghirlandele de brad se citeau lozincile: „Voinţa regescului stăpânitor e cea mai înaltă poruncă" — „Pentru voi nu există decât un duşman, şi-acela e duşmanul meu" — „Cu social-democraţia mă voi răfui eu" — „Calea mea e calea cea dreaptă" — „Cetăţeni, treziţi-vă din amorţire!" De trezirea cetăţenilor aveau grijă Klappsch şi domnişoara Klàppsch, care aduceau mereu bere proaspătă la toate mesele, fără să îngrămădească atât de nemilos, ca deobicei, în faţa consumatorilor, rotocoalele de pâslă după care se socotea numărul paharelor. Aşa încât, atunci când preşedintele comitetului, pastorul Zillich, îl pre-

zintă pe maiorul Kunze adunării, publicul îl primi foarte bine dispus. Diederich, de după norul de fum care-i învăluia pe cei care prezidau, făcu neplăcuta constatare că şi Heuteufel, Cohn şi alţi câţiva din gaşca lor pătrunseseră în sală. Ii ceru socoteală pentru asta lui Gottlieb Hornung, căci Hornung era însărcinat cu supravegherea. Dar acesta nici nu voi să asculte ce-i spunea, iritat peste măsură cum era de mult ce se obosise alergând să adune oamenii. Mulţumită propagandei lui se şi găsiseră pentru monumentul împăratului Wilhelm atâţia furnizori, încât niciodată oraşul nu i-ar fi putut plăti pe toţi, chiar dacă bătrânul Kühlemann ar fi murit nu odată, ci de trei ori! Hornung avea palmele umflate de strângerile de mână ale naţionaliştilor proaspăt convertiţi! Şi merseseră cam departe! I se propusese chiar să se asocieze cu un droghist — şi asta era încă, pe lângă altele, un fleac! Dar Gottlieb Hornung protestă împotriva acestei familiarităţi democratice. Proprietarul farmaciei „La Leu", tocmai îl concediase, şi el era mai hotărît decât oricând să nu vândă, în viaţa lui, nici bureţi, nici perii de dinţi... In vremea asta, Kunze începu să-şi bâlbâe cuvântarea lui de candidat. Căci mutra gravă a maiorului nu-l înşela pe Diederich, care-şi dădea seama că nu e deloc sigur pe ceeace avea de spus, şi că, lupta electorală îl speria mai mult decât războiul. Rosti: „Domnilor, armata e singura coloană", şi cum unul din tabăra lui Heuteufel îi strigă: „Putredă!" — Kunze se încurcă numaidecât şi adăugă: „Dar cine o plăteşte? Cetăţenii." Atunci, cei din jurul lui Heuteufel strigară: „Bravo!" Pornit acum pe o pantă greşită, Kunze explică: „Deaceea, cu toţii suntem coloane, atâta putem şi noi să pretindem, şi vai de monarhul care..." „Foarte adevărat!" se auziră ca un ecou voci liberale, şi patrioţii de bună credinţă strigară cu ei laolaltă. Maiorul îşi şterse sudoarea; fără voia lui, cuvântarea luase cu totul altă întorsătură — de parcă ar fi vorbit la o întrunire liberală. Diederich îl trăgea pe la spate de pulpana hainei, conjurându-l să sfârşească odată, dar Kunze se chinuia zadarnic; nu era chip defel să ajungă la lo-

zinca „Partidul împăratului". In cele din urmă, pierdu răbdarea, se făcu stacojiu la faţă şi strigă fioros: „Să fie stârpiţi din rădăcină! Urra!" „Asociaţia foştilor combatanţi" explodă într'un ropot de aplauze. In grupurile în care nu se prea striga, apăreau în grabă, la semnul discret al lui Diederich, ori Klappsch ori domnişoara Klappsch.

Doctorul Heuteufel ceru numaidecât cuvântul, dar Gottlieb Hornung i-o luă înainte. Diederich, personal, prefera să rămână în umbră, adăpostit de norul de fum ce învăluia masa prezidenţială. Ii făgăduise lui Hornung zece mărci şi Hornung nu era în situaţia să le refuze. Păşi scrâşnind până la marginea estradei şi, comentând cuvântarea onoratului domn maior, spuse că armata, pentru care noi toţi suntem gata să facem orice jertfă, este bastionul nostru împotriva valului de noroi al democraţiei. „Democraţia e concepţia de bază a semidocţilor", stabili farmacistul. „Ştiinţa însă i-a biruit." „Foarte adevărat", strigă cineva; era droghistul care voia să se asocieze cu el. „Totdeauna vor exista stăpâni şi slugi — hotărî Gottlieb Hornung — căci şi în natură e tot la fel. Şi e singura orânduire firească, deoarece fiecare trebue să aibă deasupra lui pe cineva de care să-i fie teamă, şi sub el pe cineva care să se teamă de el. Unde-am ajunge altfel? Ce-ar fi dacă fiecare şi-ar închipui că reprezintă ceva prin el însuşi şi că toţi sunt egali? Vai de poporul ale cărui respectabile forme de viaţă moştenite din moşi-strămoşi se destramă în mişmaşul democraţiei, şi unde punctul de vedere disolvant al personalităţii ajunge preponderent!" Aici, Gottlieb Hornung îşi încrucişă braţele şi-şi lungi gâtul. „Eu, strigă el — eu, care-am făcut parte dintr'o foarte distinsă corporaţie şi care cunosc bucuria de a-ţi da sângele pentru onoarea stindardului, eu refuz din pricina asta, să vând perii de dinţi!" „Nici bureţi de baie nu vinzi?" întrebă cineva. „Nici", hotărî Hornung, şi interzic cu cea mai mare energie să mi se ceară aşa ceva. Lumea trebue să ştie întotdeauna cu cine are de a face. Fiecăruia ce i se cuvine. Şi, în spiritul acesta, noi ne dăm voturile numai acelui candidat,

care-i va acorda prin vot în parlament împăratului, câți soldați vrea. Căci, din două, una: ori avem împărat, ori ba!

Cu asta Gottlieb încheie și rămase așa, cu bărbia ridicată și cu sprâncenele încruntate, uitându-se spre locul de unde venea vuietul aplauzelor. „Asociația foștilor combatanți" defilă prin fața lui și prin fața lui Kunze, ridicând deasupra capului halbele de bere. Kunze împărțea în dreapta și în stânga strângeri de mână. Hornung stătea ca turnat în bronz — și Diederich nu se putu împiedica să nu se simtă întrucâtva cuprins de amărăciune, la gândul că aceste personaje de mâna a doua trăgeau acum profit dintr'o împrejurare care era pe deantregul opera lui. Dar trebuia să-i lase să se bucure și ei de popularitate pentru moment, căci știa el mai bine decât amândoi nătărăii aceștia unde duceau toate astea. Cum, la urma urmei, candidatul naționalist n'avea alt rost decât să câștige trupe auxiliare pentru Napoleon Fischer — dealtfel, de asta și fusese născocit — era foarte nimerit ca Diederich să rămână pe planul al doilea. Heuteufel, firește, se căznea cu tot dinadinsul să-l momească pe Diederich și să-l scoale din colțul lui. Președintele Zillich nu-l mai putu până la urmă împiedica să ia și el cuvântul, și Heuteufel începu, nici una nici două, să vorbească despre leagănul pentru sugaci. După el, leagănul acesta era o chestiune de conștiință socială și de umanitate. Iar monumentul împăratului Wilhelm, ce era la urma urmei? O speculație. Și vanitatea nu era măcar cea mai condamnabilă dintre toate poznirile ce puteau fi speculate cu acest prilej... Furnizorii eventuali care erau de față ascultau într'o dureroasă tăcere, plină de presentimente neplăcute, și ici-colo, începură a se isca unele murmure înnăbușite. Lui Diederich îi tremura inima.

— Sunt oameni — afirmă Heuteufel — pe care o sută de milioane mai mult cheltuite pentru armată nu-i dor, căci știu că toți acești bani se vor întoarce tot la ei.

Aici Diederich sări ca ars:

— Cer cuvântul!

Şi în strigăte de „Bravo!“ de „Huo!“ şi de „Jos!“ răbufniră sentimentele de nemulţumire ale eventualilor furnizori. Urlară aşa până ce se retrase Heuteufel şi-i luă locul Diederich. Diederich aşteptă îndelung până să se potolească valurile indignării naţionale. Pe urmă-şi începu cuvântarea:

— Domnilor! zise el. „Bravo!“ răcniră furnizorii, şi Diederich fu nevoit să aştepte iarăşi, într'o atmosferă de armonie sufletească şi de consonanţă de simţiri, în care el respira la largul lui. Când îl lăsară în sfârşit să spună ce-avea de spus, găsi exact cuvintele ce exprimau indignarea generală împotriva oratorului precedent, care cutezase să pună la îndoială naţionalismul adunării de faţă. „Nemaipomenit!“ strigară furnizorii.

— Asta ne dovedeşte mai puternic decât orice altceva, — strigă Diederich — imperioasa necesitate a întemeierii unui „partid al împăratului“! Maiestatea sa însăşi a poruncit ca toţi aceia, care vor să-l mântue de molima spiritului rebel, fie ei nobili sau oameni din popor, să se unească între ei. Asta vrem şi noi, deaceea principiile noastre naţionaliste şi de credinţă faţă de împărat stau atât de sus, deasupra oricăror bănueli a acelora care nu-s decât deschizătorii de drumuri ai revoluţiei! Dar, luând-o înaintea aplauzelor, Heuteufel avu timpul să spună foarte desluşit: „Să vă vedem la balotaj!“ Şi, cu toate că furnizorii îi înnăbuşiră restul discursului în vuetul aplauzelor, Diederich găsi în aceste câteva cuvinte înţelesuri ascunse şi atât de primejdioase, încât se grăbi să aducă vorba de altceva. Leagănul era un teren mai puţin primejdios. Cum adică? Să fi fost oare leagănul o chestie de conştiinţă socială? Nu, era numai o consecinţă a viciului! „Noi germanii, lăsăm lucrurile astea pe seama poporului francez, care-i cu un picior în groapă!“ Diederich n'avea nevoie decât să-şi recite şi-aici articolul din ziar. „Asociaţia tineretului“ şi „Asociaţia funcţionarilor comerciali creştini“, conduse de pastorul Zillich, aplaudau la fiecare cuvânt.

— Germanul e cast — strigă Diederich — deaceea am învins noi la şaptezeci!

Acum era rândul „Asociaţei foştilor combatanţi" să izbucnească în zbierete entuziaste. Dindărătul mesei comitetului sări Kühnchen, îşi flutură în vânt mâna cu ţigara şi ţipă :

— Ii învăţăm noi minte încă odată !

Diederich se aburcă pe vârful picioarelor :

— Domnilor ! strigă el opintindu-se din greu deasupra valurilor de naţionalism. Monumentul împăratului Wilhelm trebue să fie un prilej de slăvire a sublimului său bunic, pe care noi toţi, pot s'o spun fără teamă că greşesc, îl respectăm ca pe un sfânt aproape, şi, în acelaşi timp, un legământ făcut sublimului său nepot, minunatul nostru tânăr împărat. Un legământ că vrem să rămânem aşa cum suntem, adică iubitori de libertate, caşti, sinceri, credincioşi şi viteji !

Aici furnizorii simţiră iarăşi că nu se mai pot stăpâni. Uitând de ei, se desfătau în lumea idealurilor înalte şi nici chiar Diederich nu-şi amintea nimic din toate uneltirile lumeşti, de pactul lui cu Wulckow, de conspiraţia cu Napoleon Fischer, sau de intenţiile lui obscure în legătură cu balotajul. Insufleţirea cea mai curată îi îmbia sufletul la sboruri ameţitoare. Abia după un răstimp putu să strige iar : „Aşa dar, învinuirile acelora care nu vor decât să ne moleşească sufletele cu falsul lor umanitarism trebuesc respinse !"

— „Dar adevăratul dumneavoastră umanitarism cum vi-l arătaţi ?" se auzi vocea lui Heuteufel, întărâtând prin asta atât de tare simţămintele naţionale ale adunării, încât nu mai erau de auzit decât crâmpeie din vorbele lui Diederich. Se înţelegea doar că el nu dorea o pace veşnică : asta nu putea fi decât un vis, şi nici măcar un vis frumos. Dimpotrivă, cerea o educaţie spartană a rasei. Iar cretinii şi depravaţii să fie împiedicaţi, printr'o intervenţie chirurgicală, de a mai procrea. La acest punct al discursului, Heuteufel cu ai lui părăsiră sala. Dela uşă mai strigă doar : „Castraţi şi revoluţia dacă puteţi !" Diederich răspunse : „O facem noi şi pe asta dacă ne mai zădărîţi mult !"

— „O facem negreşit !" răsună din toate părţile. Ca la un semn se ridicară toţi în picioare, ciocniră halbele şi chiuiră, înfrăţindu-şi sentimentele de mare entuzi-

asm. Diederich, luat pe sus de talazul omagiilor, clătinându-se sub năvala mâinilor cu adevărat germane care voiau să i-o strângă pe-a lui, şi a halbelor naţionale de bere ce i-o căutau pe-a lui ca să ciocnească, se uita de pe estradă în sala care, prin fumurile'nvârtejite ale ochilor săi tulburaţi de beţie părea mai vastă şi mai înaltă. Prin norii de fum de mahorcă, poruncile stăpânului său lipite pe pereţi căpătau o strălucire mistică : „Voinţa împăratului !“ — „Duşmanul meu !“ — „Calea mea !“ Voi să le proclame răcnind, prin vuetul norodului adunat — dar îşi duse mâna la gât : nu mai putea scoate niciun sunet, răguşise deabinelea. Se uită atunci îngrijorat după Heuteufel, care plecase. „N'ar fi trebuit să-l îndârjesc aşa de tare, îşi zise. Acum să mă păzească dumnezeu când are să mă badijoneze“.

Cea mai cruntă răzbunare a lui Heuteufel fu să-i interzică lui Diederich de a-şi părăsi locuinţa. Afară lupta se deslănţui tot mai sălbatică pe zi ce trecea, şi despre toţi scriau gazetele, căci toţi vorbeau : chiar şi pastorul Zillich şi redactorul Nothgroschen, fără să mai pomenim de Kühnchen, care lua cuvântul pretutindeni şi în acelaş timp. Doar Diederich, în salonul său proaspăt mobilat în stil german vechi, făcea, mut, gargară. De pe estrada din dreptul ferestrei îl priveau trei statui de bronz, de mărime trei sferturi naturală : împăratul, împărăteasa şi trompetul dela Säckingen, cumpărate de ocazie dela magazinul universal al lui Cohn. Căci, cu toate că patronul magazinului încetase să mai comande hârtie la fabrica Hessling şi încă nu se convertise la sentimente naţionale, Diederich nu înţelegea să se lipsească de statuile acestea în salonul lui. Guste îi amintea de statui oridecâteori el găsea că pălăriile nevestei sunt prea scumpe.

Dela o vreme, Guste începuse să fie plină de toane şi câteodată suferea de greţuri, şi-atunci se lăsa îngrijită în dormitor de bătrâna doamnă Hessling. Dar, de îndată ce-i era mai bine, îi aducea aminte bătrânei, că, de fapt, toate lucrurile din odaie fuseseră plătite cu banii ei. Doamna Hessling nu scăpa nici ea pri-

lejul să-i scoată pe nas că, în situaţia în care fusese Guste, căsătoria cu Diedel al ei venise ca un adevărat dar al cerului. Ca încheiere, Guste gâfâia şi se făcea roşie ca para focului iar doamna Hessling vărsa torente de lacrimi. Diederich era cel care trăgea toate foloasele din certurile lor, căci după fiecare scenă, amândouă se arătau faţă de el, pline de drăgălăşenie şi fiecare cu intenţia, de care el habar n'avea, să-l atragă de partea ei.

In ceeace o privea pe Emmi, trântea, după vechiul ei obicei, uşa şi se închidea în odăiţa de sus, dela mansardă, cu tavanul oblic. Guste se frământa cu gândul cum s'o gonească şi de acolo. Unde-or să se usuce rufele lor, la vreme de ploaie? Dacă Emmi, fără zestre cum era, nu-şi putea găsi un bărbat, n'avea decât să se mărite chiar şi cu cineva mai de jos, cu vreun meseriaş cumsecade, de pildă! Dar, firește, Emmi făcea pe aristocrata, pentrucă era în relaţii cu familia von Brietzen... Căci ceeace o acrea cel mai grozav pe Guste era că Emmi fusese poftită la domnişoarele von Brietzen — deşi ele nu-i călcaseră niciodată în casă. Fratele lor, locotenentul, îi datora cel puţin o vizită Gustei; doar luase de atâtea ori masa la mama ei, cu toate astea, acum numai catul al doilea din casa Hessling i se părea demn de el; era deadreptul ciudat... Succesele ei în societate n'o împiedicau, ce-i drept, pe Emmi, să fie câteodată foarte abătută; atunci nici nu ieşea din odaia ei şi nici nu venea la mesele la care se aduna toată familia. Odată, de milă şi din plictiseală se duse Guste sus la ea. Când o văzu, Emmi închise ochii şi rămase întinsă pe sofa, palidă şi nemişcată în capotul ei larg. Guste, care vorbea de una singură, începu să-i facă Emmei confidenţe despre Diederich şi despre starea ei. Atunci obrazul împietrit al fetei se contractă dintr'odată, se sprijini într'o mână şi cu cealaltă-i arătă uşa. Guste nu-i rămase datoare şi-şi exprimă într'un chip foarte vehement mânia. Emmi sări în sus şi-i formulă foarte lămurit dorinţa ei de-a fi lăsată în pace; iar când, în sfârşit, sosi bătrâna doamnă Hessling, era lucru hotărît că de acum încolo cele două părţi ale familiei aveau să ia

masa separat. Diederich, căruia Guste i se plânse vărsând lacrimi, fu dureros impresionat de zâzaniile astea între femei. Din fericire, îi veni o idee care-i părea foarte nimerită spre a liniști lucrurile pentru câtva timp. Cum începuse să-i revie vocea, se duse pe loc la Emmi și-o vesti că hotărîse s'o trimită pentru un timp la Eschweiler, la Magda. Lucru de mirare, ea refuză. Diederich nu ceda însă și ea voi să-l repeadă, dar deodată, ca și cum ar fi fost cuprinsă de panică, începu să-l roage, încet și stăruitor, s'o lase să rămână pe loc. Diederich simți deodată cum i se strânge inima și fără să știe dece, o privi mai întâi nedumerit. Apoi ieși din odaie.

A doua zi, Emmi își făcu apariția la masă, ca și cum nimica nu s'ar fi întâmplat, cu obrajii rumeni și deosebit de voioasă. Guste, se purtă cu atât mai rece și îi arunca mereu lui Diederich priviri cu tâlc. Lui i se păru că pricepe, ridică spre Emmi un pahar și zise, glumeț: „Să ne trăiești, doamnă von Brietzen!“ Emmi îngălbeni. „Nu fii caraghios“, strigă ea înfuriată; aruncă șervetul și ieși, trântind ușa. „Ei asta-i!“ mormăi Diederich. Guste se mulțumi să dea din umeri. Numai după ce bătrâna doamnă Hessling plecă, ea îl privi pe Diederich într'un chip ciudat, drept în ochi, și-l întrebă:

— Crezi într'adevăr? El se sperie, dar luă o mutră întrebătoare. Vreau să zic — explică Guste — că, în cazul ăsta, domnul locotenent ar putea cel puțin să mă salute pe stradă. Nu ca azi: când m'a văzut uite așa m'a ocolit!

Diederich răspunse că toate astea erau prostii și că i s'a părut ei. Dar ea o ținu una și bună:

— Dacă nu-s decât închipuiri, atunci să știi că am să-mi mai închipui și altele, pentrucă de mai multe ori, noaptea, mi s'a părut că se strecoară cineva în casă, iar azi mi-a spus și Minna...

Guste nu mai apucă să termine.

— Aha — strigă Diederich clocotind — cu servitoarele ți-ai găsit de flecărit! Așa făcea și mama, de când o știu. Dar nu-ți pot spune decât că eu nu tolerez una ca asta. La cinstea casei mele veghez eu și

n'am nevoie nici de tine, nici de Minna pentru asta. Iar dacă sunteţi de altă părere, atunci mai bine căutaţi amândouă uşa pe unde aţi intrat aici !

Faţă de o asemenea ţinută bărbătească, Guste, firește, nu avu altceva de făcut decât să se plece, dar zâmbi pieziş când ieşi el din odaie. Diederich, dinspre partea lui, era foarte bucuros că putuse scăpa de-o grijă prin atitudinea lui severă. Căci avea în momentul acela destule încurcături şi fără asta. Răguşeala care îl ţinuse trei zile departe de câmpul de luptă fusese exploatată de adversari. Da, Napoleon Fischer îl informase în aceeaşi dimineaţă că „partidul împăratului" ajungea prea puternic, că lui asta nu-i venea defel la socoteală şi că aţâţa prea mult spiritele împotriva social-democraţilor. Şi, în asemenea condiţii... Ca să-l potolească, Diederich trebui să-i promită că-şi va ţine făgăduiala dată, şi că va cere chiar în acea zi consilierilor municipali clădirea pentru sindicatul social-democrat... Aşa că se duse la şedinţă, bolnav cum era — şi-i fu dat să vadă acolo că moţiunea privitoare la casa sindicatului tocmai fusese prezentată, şi anume de domnul Cohn şi de ceilalţi din banda lui. Liberalii erau cu totul de acord şi proiectul fu aprobat ca şi cum ar fi fost vorba de un proiect oarecare. Diederich, care-ar fi avut mare chef să biciuiască cu glas de tunet trădarea intereselor naţionale, de către banda lui Cohn şi compania, abia putu să scoată un lătrat; acest renghi viclean făcu să-i piară odată mai mult vocea. Abia întors acasă, trimise numaidecât după Napoleon Fischer.

— Eşti concediat ! lătră la el Diederich.

Maşinistul şef rânji suspect.

— Bine, zise el şi dădu să plece.

— Stai ! lătră Diederich. Crezi că scapi aşa uşor ? Dacă prind de veste că dai mâna cu liberalii, poţi să fii sigur că o să am eu grijă, fără doar şi poate, să iasă la iveală toată convenţia noastră ! N'o să-ţi fie prea moale !

— Politica e politică, observă Napoleon Fischer dând din umeri. Şi cum, faţă de atâta cinism, Diederich

nu mai avu glas nici să latre măcar, Napoleon Fischer se apropie de el familiar, mai-mai să-l bată pe umăr:

— Domnule doctor — şopti cu bunăvoinţă maşinistul, nu vă necăjiţi. Noi doi — ei, da, atâta zic: noi doi... Şi rânjetul ce urmă fu atât de bogat în aluzii, că Diederich se cutremură. Ii oferi repede o ţigară de foi. Fischer o aprinse, trase din ea şi zise:

— Dacă unul din noi ar începe să vorbească, unde s'ar mai opri celălalt? N'am dreptate, domnule doctor? Dar noi nu suntem doar nişte palavragii bătrâni, care trebue să dea numaidecât drumul la tot ce le vine la gură, ca bătrânul Buck, de pildă.

— Ce vrei să spui? întrebă Diederich cu voce stinsă, căzând dintr'o spaimă în alta.

Maşinistul şef făcu pe miratul.

— Cum, nu ştiţi? Domnul Buck povesteşte în dreapta şi'n stânga că tot tărăboiul naţionalist pe care-l faceţi nu trebue luat prea în serios, şi că dumneavoastră nu vreţi decât să cumpăraţi pe preţ de nimica fabrica Gausenfeld, şi credeţi că o puteţi scoate mai ieftin dacă Klüsing s'ar teme să nu-şi piardă anumite comenzi fiindcă el nu-i naţionalist.

— Aşa spune? întrebă Diederich, rămas stană de piatră.

— Da, aşa spune repetă Fischer. Şi mai spune că o să vă facă plăcerea şi-o să vorbească el pentru dumneavoastră cu Klüsing. Şi pe urmă aveţi să vă potoliţi deabinelea, zice el.

Atunci Diederich se smulse din încremenirea în care căzuse.

— Fischer! răspunse el cu un lătrat scurt. Ţine minte ce-ţi spun eu acum. Ai să trăieşti şi-ai să-l vezi pe bătrânul Buck stând la colţ de stradă şi cerşind. Am să am eu grijă de asta! La revedere, Fischer!

Napoleon Fischer ieşise, dar Diederich mai lătră încă multă vreme, plimbându-se agitat de colo-colo prin odaie şi bătând din picior. „Ticălosul ăsta, care făcea pe omul cumsecade!“ Indărătul tuturor piedicilor care-i stăteau în cale se afla aşa dar bătrânul Buck.

Diederich presimțise asta întotdeauna! Moțiunea prezentată de Cohn și compania fusese așa dar opera lui — și acum, iată și infama calomnie privitoare la Gausenfeld! Intreaga ființă a lui Diederich se răzvrătea, ființa lui incoruptibilă, atât de credincioasă împăratului. „Și de unde poate el ști? se gândi cu groază și cu furie Diederich. Să mă fi vândut oare Wulckow? Or fi crezând cumva toți că joc pe două tablouri?“ Căci, și Kunze, și ceilalți, i se păruseră azi vădit mai reci; probabil că socoteau și ei că nu mai era nevoie să-l țină la curent cu tot ce se petrecea? Diederich nu făcea parte din comitet, el își jertfise cauzei naționale ambiția personală. Poate i se contesta și meritul de a fi întemeietorul partidului împăratului?... Peste tot numai trădare, intrigi și bănueli vrăjmașe; unde rămânea cinstea și sinceritatea germană?

La următoarea întrunire, cum el încă nu putea decât să latre, trebui să vadă neputincios, cu ochii lui, cum pastorul Zillich — se știa bine din ce interese personale — îi dă lui Jadassohn cuvântul, și cum Jadassohn culege aplauze furtunoase, atacând pe acei ticăloși, pe indivizii fără de patrie, care aveau de gând să-l aleagă pe Napoleon Fischer. Diederich îl compătimea pentru această atitudine, nedemnă de un om politic, convins că e cu mult superior lui Jadassohn. Altfel judecând, era cu neputință să nu recunoști că, cu cât Jadassohn împingea lucrurile mai departe, îmbătat cum era de succes, cu atât întâmpina mai hotărîtă aprobare din partea unei fracțiuni a sălii, care nu părea să fie nicidecum compusă din naționaliști, ci din oameni care făceau vădit cârdășie cu partizanii lui Cohn și ai lui Heuteufel. Apăruseră în număr suspect de mare — și Diederich scos din fire de atâtea curse câte descoperea jur împrejurul său, văzu la origina acestor manopere pe dușmanul său principal, capul tuturor răutăților, pe bătrânul Buck.

Bătrânul Buck avea ochi albaștri și un surâs binevoitor, blajin, dar era cel mai viclean dintre toți dulăii care-i amenințau pe cei cu principii sănătoase. Chipul bătrânului Buck îl urmărea până și în vis. In seara următoare, stând cu familia sa sub globul lăm-

pii, Diederich nu răspunse nimănui la întrebările ce i se puneau. Se închipuia dând lovitură peste lovitură bătrânului Buck. Il necăjea mai ales faptul că-l socotise pe bătrân un palavragiu care nu mai poate muşca, pe când acum, iată-l, îşi arăta iar colţii. Lui Diederich i se părea curată provocare faptul că Buck, care nu vorbea decât de sentimente umanitare, nu se lăsa înghiţit dintrodată fără niciun fel de împotrivire. Cu ce blândeţe făţarnică se purtase cu el, ca şi cum i-ar fi iertat cu totul faptul că-i ruinase ginerele! Dece-l ocrotise atunci şi-l ajutase să ajungă consilier municipal? O făcuse numai cu scopul ca Diederich să se dea de gol şi să fie mai uşor de prins? Intrebarea de atunci a bătrânului, care voia să ştie dacă nu intenţiona cumva să-şi vândă oraşului bucata de teren, se dovedea a fi fost cea mai primejdioasă capcană. Diederich simţea că Buck îi ghicise tot timpul gândurile. I se părea că bătrânul fusese de faţă la convorbirea lui tainică cu Wulckow, ascuns de fumul gros al ţigărilor; şi poate fusese de faţă şi-atunci când Diederich, într'o noapte de iarnă, se furişase prin dreptul fabricii Gausenfeld şi se ghemuise în şanţ, închizând ochii, ca să nu li se vadă strălucirea; atunci trecuse, parcă, pe sus, bătrânul Buck şi-l pândise de-acolo... In gând, Diederich îl vedea pe bătrân aplecându-se spre el şi întinzându-i mâna moale şi albă, ca să-l ridice din şanţ. Bunătatea înscrisă în trăsăturile lui nu era decât ironie sfruntată. Era de nesuportat. Credea poate că avea să-l păcălească pe Diederich cu toate tertipurile astea ale lui, şi să-l readucă pe calea cea bună, ca pe un fiu rătăcit?! Las'că până la urmă avea să se vadă cine era mai tare!

— Ce ai, Diederich dragă? întrebă doamna Hessling, căci de atâta grea obidă şi grijă fiul ei gemuse din rărunchi.

Diederich se sperie; în clipa aceea intră Emmi — lui Diederich i se păru chiar că intrase şi ieşise de mai multe ori — se duse la fereastră, scoase capul pe geam, suspină ca şi când ar fi fost singură şi porni spre uşă. Guste o urmări cu ochii; cum Emmi trecea prin faţa lui Diederich, privirea batjocoritoare a Gustei

îi cuprinse în cercul ei pe amândoi şi Diederich se sperie şi mai tare ; căci văzuse în ea zâmbetul răzvrătirii pe care-l cunoştea dela Napoleon Fischer. Aşa zâmbea acum Guste. De spaimă, el îşi încreţi fruntea şi strigă răstit :

— Ce s'a întâmplat ? Guste îşi vârî iute nasul în lucrul ei de mână, iar Emmi stătu locului şi se uită la el cu nişte ochi lipsiţi de viaţă, aşa cum erau ochii ei din când în când, dela o vreme. Ce-i cu tine ? întrebă el, şi cum ea nu răspunse nimic : Pe cine pândeşti pe stradă ? Emmi ridică doar din umeri, dar nimic nu se clinti pe faţa ei. Ei ? repetă el mai încet, căci privirea şi felul ei de a fi erau ciudat de nepăsătoare, ceeace îi dădea o oarecare superioritate şi-l împiedicau pe Diederich să-i vorbească răstit.

In cele din urmă Emmi se hotărî să spună :

— S'ar mai putea totuşi să vină cele două domnişoare von Brietzen !

— Aşa de târziu ? întrebă Diederich. Guste se amestecă :

— Au plecat de ieri, împreună cu mama lor. Şi dacă nu şi-au luat rămas bun dela o anumită persoană, pe care nu mai vor s'o cunoască, ea n'are decât să treacă prin faţa vilei lor ca să se convingă.

— Cum ? făcu Emmi.

— Cum te văd şi mă vezi !... Şi, cu faţa strălucitoare, în culmea triumfului, Guste îşi dădu drumul : In curând pleacă după ele şi locotenentul. A fost mutat. O pauză, o privire. Chiar el a cerut să fie mutat.

— Minţi, strigă Emmi. Se clătinase şi se vedea că făcea sforţări ca să se ţină dreaptă. Cu capul sus, se răsuci odată şi lăsă perdeaua dela fereastră să cadă îndărătul ei. In odaie se făcu tăcere. Pe sofa, bătrâna doamnă Hessling stătea cu mâinile încrucişate. Guste se uita provocator la Diederich, care se plimba încoace şi încolo fierbând de mânie. Când ajunse din nou la uşă făcu o mişcare bruscă. Prin crăpătura uşii o zări pe Emmi care stătea în sufragerie pe un scaun, sau mai bine zis atârna de scaun ghemuită, ca şi cum ar fi fost legată şi asvârlită de cineva acolo. Ea tresări, apoi îşi întoarse faţa spre lumina lămpii ; mai întâi

albă ca varul, se făcuse acum roşie de tot; deodată sări în sus, ca arsă, şi se repezi cu paşi nesiguri, fugind ca prin ceaţă, lovindu-se fără să simtă vreo durere, ca o somnambulă... Diederich, pe care-l cuprindea tot mai mult frica, se întoarse către soţia şi mama sa. Cum Guste părea înclinată spre o totală lipsă de respect, el îşi adună tot ce spicuise din codul manierelor elegante şi păşi ţeapăn pe urma Emmei.

Nici nu ajunse bine pe scară că auzi uşa de sus încuindu-se cu cheia şi cu zăvorul. Inima începu să-i bată cu atâta putere încât fu nevoit să stea loculuî. Când ajunse în capul scării nu mai putu cere să i se deschidă decât cu voce slabă, aproape cu răsuflarea tăiată. Niciun răspuns. Auzi doar ceva zăngănind pe lavabou — şi deodată începu să strige, să lovească în uşă şi să facă larmă, fără să-şi dea nici el seama ce face. Propriile lui ţipete îl împiedicară să audă când i se deschise uşa şi continuă încă să sbiere atunci când Emmi fu în faţa lui.

— Ce vrei? îl întrebă ea furioasă.

Diederich îşi veni în fire. Jos, la piciorul scării, doamna Hessling şi cu Guste pândeau ce se petrece, cu o curiozitate îmbibată de groază.

— Staţi pe loc, le porunci el, şi o împinse pe Emmi înapoi în odaie. Incuie uşa. Ele nu trebue să miroase asta! şi luă din lighian un mic burete îmbibat cu cloroform. Il ţinu cu mâna întinsă şi întrebă cu glas poruncitor: De unde îl ai?

Cu capul dat pe spate, Emmi se uită la el, dar nu răspunse nimica. Cu cât treceau minutele, cu atât mai puţin importantă i se părea lui Diederich întrebarea. Era totuşi prima întrebare ce-ţi venea prin minte. In sfârşit el păşi spre fereastră şi aruncă buretele în bezna din curte. Buretele pleoscăi, căci căzuse în pârâu. Diederich oftă uşurat.

Acum îi veni rândul Emmei să întrebe:

— La urma urmei, tu ce cauţi aici? Lasă-mă, te rog, să fac ce vreau!

Asta îl luă pe Diederich cam pe neaşteptate.

— Ei... Şi ce vrei?

Ea se uită în altă parte şi zise, dând din umeri :

— Ţie ţi-e tot una !

— Ascultă : Diederich se înfuriase. Dacă tu nu ţii deloc seama de judecătorul ceresc, ceeace eu personal desaprob din toate puterile, ai putea să te gândeşti cel puţin la noi. Doar nu eşti singură pe lume !

Nepăsarea ei îl jignea în mod grav.

— Nu îngădui niciun fel de scandal în casa mea ! Eu sunt cel dintâi pe care l-ar lovi.

Emmi se uită deodată la el :

— Şi eu ?

Diederich răsuflă din greu.

— Cinstea mea ! începu el. Dar tăcu numaidecât : faţa ei pe care n'o văzuse niciodată atât de expresivă, era în acelaş timp şi jalnică şi batjocoritoare. In zăpăceala lui, porni spre uşă. Aici, înţelese deodată tot ce se întâmplase. Dealtfel, eu, ca frate mai mare şi ca om de onoare, am să-mi fac pe deplin datoria. Dar aştept între timp dela tine să te stăpâneşti cât îţi stă în putinţă. Şi, aruncând o privire spre lighianul de unde venea încă miros de cloroform :

— Dă-mi cuvântul tău de onoare !

— Lasă-mă în pace, îl repezi Emmi. Diederich se întoarse înapoi.

— S'ar părea că nu înţelegi deloc seriozitatea situaţiei. Dacă lucrul de care mi-e teamă e adevărat, atunci...

— E adevărat, zise Emmi.

— Atunci înseamnă că nu ţi-ai pus în joc numai existenţa ta — vorbesc de cea socială — ci că ai făcut de ruşine întreaga familie. Şi dacă, în numele cinstei şi al datoriei, m'aş adresa acum ţie...

— Atunci tot aşa rămâne, spuse Emmi.

Diederich se înspăimântă ; se pregătea să-i arate tot dispreţul lui pentru atâta cinism, dar pe obrazul Emmei se citea prea desluşit scârba şi renunţarea. Il trecură fiorii — simţind superioritatea pe care i-o dădea ei desnădejdea. Se rupse parcă în el un resort. I se muiară picioarele.

— Spune-mi, te rog... Am să te... Se uită la Emmi şi cuvântul „iert" i se opri în gât. Am să te ajut, încheie el.

Ea zise obosită :

— Cum ai putea ? şi se sprijini de perete.

Fratele ei ţinti cu ochii duşumeaua.

— Trebue, firește, să-mi dai unele deslușiri ; mă refer la unele amănunte. Bănuesc că asta durează de când cu orele de călărie...

Emmi îl lăsă să bănuiască mai departe : nici nu afirmă nimic, nici nu tăgădui. Dar când ridică ochii la ea, văzu buzele-i delicat întredeschise şi privirea-i plină de mirare.

Pricepu că mirarea ei venea din faptul că suferința pe care o îndurase singură îi era acum alinată, numai pentrucă el îi vorbise despre aceasta. O mândrie necunoscută până atunci îi umplu inima ; se sculă şi-i spuse cu duioşie :

— Ai încredere în mine. Chiar mâine dimineață mă duc la el !

Fata dădu din cap, încet, desnădăjduită.

— Tu nu ştii ce-i asta ! S'a sfârşit !

Diederich răspunse pe un ton voios :

— Cu totul fără apărare nu suntem nici noi ! O să mai vedem !

La despărțire el îi întinse mâna. Emmi îl chemă încă odată înapoi.

— Ai să-l provoci la duel ? Făcuse ochii mari şi-şi ținea mâna la gură.

— Cum ? făcu Diederich, căci nici prin cap nu-i trecuse aşa ceva.

— Jură-mi că n'ai să-l provoci !

Fratele îi făgădui. In acelaş timp roşi, căci i-ar fi plăcut să ştie pentru cine se temea ea ; pentru el sau pentru celălalt ? N'ar fi vrut să fie pentru celălalt. Dar se abținu s'o întrebe ; i-ar fi fost prea greu Emmei să-i dea vreun răspuns şi plecă din odaie aproape în vârful picioarelor.

Pe cele două femei care aşteptau încă jos, le trimise sever la culcare. Se duse şi el să se culce lângă Guste, abia după ce se asigură că ea adormise. Trebuia să

se gândească cum să se poarte a doua zi. Firește, trebue să se impună! Să nu arate c'ar avea vreun dubiu asupra desnodământului. Dar, în loc de propria lui falnică înfățișare îi apărea neîncetat în fața ochilor imaginea unui om scund și îndesat, cu ochi limpezi și îndureraţi, care se ruga, care se înfuria și care în cele din urmă renunțase cu totul, sdrobit: domnul Göppel, tatăl Agnesei. Acum, când i se strângea și lui inima, înțelegea Diederich ce simțise atunci bătrânul. „Tu nu știi ce-i asta", se tânguise Emmi. Dar el știa, pentrucă fusese pricina unei întâmplări asemănătoare.

— Să ferească dumnezeu! zise el tare, svârcolindu-se în pat. Nu mă las impresionat! Emmi n'a jucat decât teatru cu cloroformul ei. Femeile sunt destul de rafinate ca să se priceapă la de-alde astea. Am s'o dau pur și simplu afară așa cum merită! Atunci îi apăru în fața ochilor imaginea Agnesei stând în picioare, în ploaie, cu obrazul palid în lumina felinarului, privind țintă spre ferestrele lui. Își trase plapoma peste cap. N'o pot alunga în stradă. Veni dimineața și Diederich își aduse aminte uluit de ceeace i se întâmplase.

„Un locotenent se scoală de dimineață" își zise el și o luă din loc mai înainte ca Guste să se fi deșteptat. Dincolo de Sachsentor grădinile erau numai ciripit și te'mbătau cu miresmele lor, sub cerul albastru primăvăratic. Vilele, cu obloanele încă trase, păreau proaspăt spălate și adăposteau parcă, toate, numai tineri căsătoriți. „Cine știe — gândi Diederich, și trase în piept aerul curat — poate că n'are să fie prea greu. Există doar și oameni cumsecade. Și lucrurile stau mai bine decât"... preferă să nu-și termine firul gândurilor. Iată o trăsură oprită... în fața cărei case? Vasăzică tot era adevărat. Poarta era deschisă, ușa deasemenea. Ordonanța îi ieși înainte.

— Lasă — zise Diederich — l-am și văzut pe domnul locotenent.

In camera sa, domnul von Brietzen tocmai își făcea bagajele.

— Ce vizită matinală!? se miră el, lăsând să cadă capacul cufărului şi strivindu-şi un deget. Fir-ar al naibii!

Diederich gândi, descurajat: „Şi el îşi face bagajele!"

— Cărei împrejurări datorez... începu domnul von Brietzen, dar Diederich făcu, fără să vrea, o mişcare care dădea a înţelege că toate acestea erau de prisos. Totuşi, cum era şi normal, domnul von Brietzen tăgădui. Tăgădui chiar şi mai mult timp decât se ţinuse tare Diederich atunci — lucru care lui Diederich îi dădu de gândit. Căci atunci când era vorba de cinstea unei fete, un locotenent trebuia să se poarte mai corect chiar decât un membru al „Noii Teutonii". Când în cele din urmă, fondul lucrurilor fu pe deantregul lămurit, locotenentul declară imediat că stă la dispoziţia fratelui, ceeace era de aşteptat din partea lui. Dar Diederich cu toată ascunsa lui nelinişte, răspunse, cu fruntea senină, că nădăjduia să nu mai fie nevoie de duel, în cazul când domnul von Brietzen... Dar domnul von Brietzen luă tocmai atitudinea pe care o prevăzuse Diederich, şi folosi tocmai cuvintele care rămăseseră întipărite de-atunci în mintea lui Diederich. Strâns cu uşa, rosti exact fraza de care se temea acesta mai mult ca de orice, dar care, îşi dădea bine seama, era inevitabilă. „Pe o fată care-şi pierduse cinstea n'o puteai face mama copiilor tăi!" La asta, Diederich răspunse tocmai ceeace-i obiectase şi domnul Göppel, doborît — cum fusese odinioară şi domnul Göppel. Furia lui se deslănţui abia când ajunse la marea ameninţare, ameninţare care crezuse că-i va putea aduce izbânda.

— Faţă de refuzul dumneavoastră lipsit de cavalerism, domnule locotenent, mă văd din nenorocire silit să aduc totul la cunoştinţa domnului colonel, comandantul dumneavoastră.

Intr'adevăr, domnul von Brietzen păru neplăcut impresionat. Intrebă, nesigur de sine:

— Şi unde vreţi să ajungeţi cu asta? Să mă obligaţi să înghit o predică? Mă rog! Şi, dealtfel... domnul von Brietzen deveni iar sigur de sine... în ceeace

privește cavalerismul, colonelul are desigur alt fel de a vedea decât un domn care refuză să se bată în duel.

La aceste cuvinte Diederich se ridică. Domnul von Brietzen ar face mai bine să-și țină gura, căci altfel s'ar putea să aibă de a face cu „Noua Teutonie" ! Entuziasmul cu care el, Diederich, își vărsa sângele pentru onoarea stindardului era dovedit prin cicatricele ce-i brăzdau obrazul ! Ii dorea doar domnului locotenent să aibă și el ocazia să-l provoace odată la duel pe contele von Tauern Bärenheim ! „Eu l-am provocat deadreptul ! " Și susținu pe nerăsuflate că nu-i recunoaște unui iunker obraznic dreptul de-a împușca un burghez onorabil, cap de familie.

— Ți-ar conveni, desigur, să ademenești sora și să-i împuști fratele ! strigă el, scos din fire.

Domnul von Brietzen, tot așa de întărîtat ca Diederich, răspunse că va pune ordonanța să-i închidă pliscul negustorașului și cum ordonanța părea gata s'o facă, Diederich o șterse, după ce-i mai trânti o amenințare, ultima :

— Și mai credeți, după atâtea obrăznicii, că vă vom mai acorda creditele bugetare pentru armată ? !... Aveți să vedeți voi ce înseamnează revoluția !

Afară pe aleea singuratică, Diederich continua să se sbuciume ca un turbat, arătând pumnul unui dușman nevăzut și strigând în gura mare amenințări. „Aveți s'o plătiți scump de tot ! Intr'o bună zi o sfârșim noi cu voi !" Băgă deodată de seamă că grădinile erau tot îmbălsămate și numai ciripit, sub cerul primăvăratic, și văzu limpede că însăși natura, fie că te ademenea, fie că-și arăta colții, n'avea nicio înrâurire asupra puterii, puterea asta care stă deasupra noastră neclintită. Nu era mare lucru să amenințî cu revoluția; dar cum rămânea cu monumentul împăratului, cu Wulckow, cu fabrica Gausenfeld ? Cine vrea să calce pe alții în picioare trebue să se lase și el călcat, asta era legea de fier a puterii. Diederich, după accesul de răsvrătire, simțea din nou tainicul fior al puterii care te sdrobește... Trecea, ajungându-l din urmă, o trăsură : domnul von Brietzen și cufărul său. Diederich, până să se gândească ce face, luă poziția de drepți și

era cât pe-aci să salute. Dar domnul von Brietzen se uita în partea cealaltă. Cu toate cele întâmplate, lui Diederich îi făcea plăcere înfăţişarea proaspătă şi sănătoasă, cu adevărat cavalerească, a tânărului ofiţer. „Nimeni nu ne-o ia înainte în această privinţă, nouă germanilor!" se mândri el.

Dar, când ajunse în Meisestrasse, simţi cum i se strânge inima. O văzu de departe pe Emmi care-l pândea. Îşi închipui dintrodată tot ce trăise ea în acest ceas în care i se hotăra soarta. Biata Emmi, soarta i se hotârîse, aşa-i! Puterea era, desigur, ceva sublim, dar, când îţi lovea propria soră... „Nu credeam că are să mă coste atâta"... Îi făcu semn cu capul cât putu mai vesel. Fata slăbise mult; cum de nu băgase de seamă nimeni? Sub părul care licărea uşor, ochii îi erau mari de nesomn, iar buzele îi fremătară când văzu semnul lui; observă imediat şi asta, cu simţurile ascuţite de teamă ale celui ce stă la pândă. Se strecură în sus pe scară. Emmi ieşi din încăperea dela catul de jos şi i-o luă înainte pe trepte. Ajunsă în capul scării, sus, se întoarse spre el şi, de îndată ce-i văzu faţa, intră în odaia ei fără să mai întrebe nimic, păşi înspre fereastră şi rămase acolo uitându-se, pierdută, afară. Diederich se reculese şi zise tare:

— „Ei! Mai sunt încă speranţe! Pe urmă se sperie şi închise ochii. Cum el scoase un oftat, ea se întoarse, veni încet către dânsul şi-şi puse capul pe umărul lui, ca să plângă împreună.

Mai târziu avu loc o scenă între el şi Guste, care voia neapărat să mai toarne şi ea gaz pe foc. Diederich o acuză deadreptul că se slujea în mod abuziv de nenorocirea Emmei, ca să se răzbune de împrejurările, nu tocmai măgulitoare, în care se măritase ea. „Cel puţin Emmi nu aleargă după nimeni".

Guste ţipă:

— Vrei să spui că eu am alergat după tine?

El i-o tăie scurt:

— Şi-apoi, e sora mea!...

Şi cum Emmi trăia sub scutul lui, Diederich începu s'o găsească interesantă şi să-i dea o atenţie neobişnuită. După masă îi săruta întotdeauna mâna, oricât

ar fi rânjit Guste. Le compara între ele: cu cât era mai vulgară Guste! Chiar Magda, care fusese preferata lui pentrucă ştiuse să vâneze succese, îi părea acum, când îşi amintea de ea, mult mai prejos decât Emmi cea părăsită. Căci Emmi, prin nenorocirea ei, devenise mai distinsă şi mai inaccesibilă. Când mâna îi atârna palidă şi inertă şi rămânea mută; adâncindu-se în gândurile ei ca într'o prăpastie în care te pândeşte necunoscutul, mijea în Diederich presimţirea unei lumi mai profunde. Faptul că era o fiinţă doborîtă, ceeace i s'ar fi părut îngrozitor şi demn de dispreţ la oricare alta, împrumuta Emmei, sora lui Diederich, o strălucire ciudată şi un farmec echivoc. Emmi devenise mai atrăgătoare şi mai emoţionantă.

Locotenentul care-o părăsise, nesocotind toate astea, comparat cu Emmi, pierdea mult din prestigiu şi, odată cu el, şi puterea în numele căreia triumfase. Diederich pricepu că puterea şi tot ceeace o întovărăşeşte pe tărâmul ei; izbânda, onorurile şi principiile puteau să capete uneori o înfăţişare josnică şi vulgară. Se uita la Emmi şi era nevoit să se îndoiască de preţul celor ce dobândise el, sau către care mai năzuia: se îndoia de valoarea Gustei şi a banilor ei, de monumentul împăratului şi de favoarea celor mari, de Gausenfeld, de distincţiile şi slujbele înalte. O privea pe Emmi şi se gândea şi la Agnes. Agnes — fiinţa care făcuse să rodească în sufletul lui iubirea şi duioşia — fusese în viaţă singurul bun adevărat pentru el, bun, pe care ar fi trebuit să-l păstreze cu orice preţ. Unde era ea acum? Murise? Stătea de multe ori aşa cu capul în mâini. Şi el, cu ce se alesese? Cu ce te alegi când eşti în slujba puterii? Iarăşi îi mergea totul pe dos, toţi îl trădau şi abuzau de intenţiile lui cele mai curate; iarăşi bătrânul Buck era stăpân pe situaţie. I se părea că Agnes, care nu ştia altceva decât să sufere, îl învinsese. Scrise la Berlin şi ceru veşti despre ea. Află că era măritată şi că o duce destul de bine cu sănătatea. Asta îl mai uşură, dar, într'un fel, îl şi desamăgi.

Dar în timp ce el stătea cu capul în mâini, ziua alegerilor sosi. Plin de sentimentul deşertăciunii tuturor lucrurilor, Diederich nu mai voise să ştie nimic despre ceeace se petrecea şi nici să vadă că mutra maşinistului şef devenea din ce în ce mai duşmănoasă. In duminica alegerilor, disdedimineaţă, pe când Diederich era încă în pat, intră la el Napoleon Fischer. Fără să se scuze câtuşi de puţin, începu :

— Am de vorbit ceva foarte serios acum, în ceasul al unsprezecelea, cu dumneavoastră, domnule doctor. De data asta era el cel care se temea de trădare din partea lui Diederich, şi invoca pactul lor. Domnule doctor, politica dumneavoastră e cu două feţe. Nouă ne-aţi făgăduit unele lucruri şi, cinstiţi cum suntem, n'am lucrat împotriva dumneavoastră, ci numai împotriva liberalilor.

— Şi noi la fel, afirmă Diederich.

— Asta n'o credeţi nici dumneavoastră. V'aţi dat cu binişorul pe lângă Heuteufel. V'a şi aprobat monumentul. Dacă nu treceţi chiar astăzi cu steagurile fâlfâind de partea lui, veţi trece desigur mâine, la balotaj, şi în felul acesta trădaţi poporul într'un chip mârşav. Napoleon Fischer, tot cu braţele încrucişate, mai făcu un pas mare spre pat : Vreau doar să ştiţi, domnule doctor, că nu suntem nici noi orbi !

Diederich, în patul lui, se văzu fără nicio apărare, dat pe mâna duşmanului său politic. Căută să-l îmblânzească.

— Ştiu, Fischer, că dumneata eşti un mare politician. Dumneata ar trebui să intri în parlament.

— Sigur ! Napoleon se uită la el pieziş. Căci, dacă nu intru, atunci începe aici în Netzig greva, în mai multe întreprinderi. Iar una din ele o cunoaşteţi foarte bine, domnule doctor. Şi-i întoarse brusc spatele. Dela uşă îl mai măsură odată pe Diederich, care, de frică, se prăbuşise între perne. Şi deaceea : trăiască social-democraţia internaţională ! strigă maşinistul şi ieşi.

Diederich strigă şi el dintre pernele patului :

— Pentru maiestatea sa împăratul, ura ! Dar, pe urmă, nu-i mai rămase altceva de făcut decât să privească situaţia drept în faţă. Şi situaţia arăta destul de

amenințătoare. Plin de negre presimțiri, porni grăbit pe drumuri, trecu pe la „Asociația foștilor combatanți", pe la Klappsch, dar peste tot putu să-și dea seama că, în zilele astea de descurajare, tactica vicleană a bătrânului Buck continuase să culeagă succese. Partidul împăratului se diluase, prin afluența mai multor liberali care trecuseră în rândurile sale, și ceeace îl separa pe Kunze de Heuteufel era nimica toată în comparație cu prăpastia dintre Diederich și Napoleon Fischer. Pastorul Zillich, care schimba cu cumnatul său, Heuteufel, saluturi timide, pretindea că partidul împăratului putea fi mulțumit de ceeace dobândise, căci chiar dacă învingea candidatul liberal, ei reușiseră să întărească sentimentele naționaliste ale acestuia. Cum și profesorul Kühnchen susținea acelaș lucru, era foarte îndreptățită bănuiala că făgăduelile stoarse lui Diederich și lui Wulckow nu le mai ajungeau și că se lăsaseră câștigați de bătrânul Buck, în nădejdea unor și mai mari foloase personale. Puteai să te aștepți la orice din partea coruptei clici liberale. Cât despre Kunze, el voia să se aleagă cu orice preț, la nevoie chiar și cu ajutorul liberalilor. Ambiția îl corupsese până într'atâta, încât făgăduise să susțină până și proiectul leagănului de sugaci ! Diederich era îndignat la culme ; își zise că Heuteufel era de o sută de ori mai periculos decât orice proletar ; și enumeră toate tristele urmări pe care le-ar aduce o atitudine atât de antinațională. Din nenorocire, nu putea vorbi mai deslușit. Cu imaginea grevei în fața ochilor și purtând în inimă ruinele monumentului, a fabricii Gausenfeld și a tuturor visurilor sale, Diederich alerga prin ploaie dela un local de vot la altul. Țâra în fața urnei alegători cu principii sănătoase, deplin conștienți că marea lor credință în împărat luase un drum greșit și că în felul ăsta dădeau apă la moară celor mai înverșunați dușmani ai coroanei. Seara, la Klappsch, stropit de noroi din cap până'n picioare, istovit și înfierbântat de consumul abundent de bere, ca și de apropierea desnodământului, Diederich află rezultatul : opt mii de voturi pentru Heuteufel, șase mii și vreo câteva pentru Napoleon

Fischer, iar pentru Kunze, trei mii şase sute şaptezeci şi două. Balotaj între Heuteufel şi Fischer.

— Urra! strigă Diederich, căci nimic nu era încă pierdut şi câştigase timp.

Plecă de acolo cu paşi hotărîţi, jurându-şi în inima lui că, de acum încolo, va face orice pentru salvarea cauzei naţionale. Trebuia să se grăbească, fiindcă pastorul Zillich ar fi vrut să umple imediat toţi pereţii cu afişe care să îndemne pe toţi aderenţii partidului împăratului să-şi dea lui Heuteufel votul, la balotaj. Kunze nutrea speranţa deşartă că Heuteufel va renunţa în favoarea lui. Ce orbire! Chiar în dimineaţa următoare se putea citi pe afişele albe în care liberalii declarau în chip făţarnic că sunt şi ei naţionalişti, că principiile naţionale nu sunt privilegiul unei minorităţi, şi deci... Tertipurile bătrânului Buck ieşeau definitiv la iveală, trebuia să lupte, altfel întregul partid al împăratului, se întorcea la matca liberalilor. Inapoindu-se acasă în plină încordare a ultimelor veşti, Diederich se întâlni în curte cu Emmi, care-şi pusese o voaletă pe faţă şi păşea ca şi când totul pe lume i-ar fi fost indiferent. „Nu-i deloc indiferent — gândi Diederich — căci în felul ăsta, unde-am ajunge?“ O salută pe Emmi în grabă şi cu oarecare timiditate.

Se retrase apoi în biroul lui, din care bătrânul Sötbier dispăruse, şi unde Diederich era acum propriul lui procurist; nemai având de dat socoteală nimănui afară de dumnezeu, lua hotărîri ce puteau avea grele consecinţe. Ridică receptorul şi ceru la telefon Gausenfeld. In aceeaşi clipă uşa se deschise şi factorul puse pe masă un teanc de scrisori. Pe plicul de deasupra Diederich văzu adresa firmei Gausenfeld. Puse receptorul în furcă şi rămase cu ochii la scrisoare, dând cu tâlc din cap, ca şi cum s'ar fi împlinit însăşi voia destinului. „S'a făcut!“ Bătrânul Klüsing înţelesese deci, fără niciun fel de explicaţie, că nu mai trebuia să dea prietenilor săi, lui Buck şi companiei, niciun ban, şi că, la urma urmei, s'ar putea să fie făcut şi personal răspunzător de...

Diederich desfăcu plicul liniştit, dar din două în două rânduri, ochii îi sburau pe scrisoare. Ce surpriză!

Klüsing avea de gând să vândă Gausenfeld! Era bătrân, şi urmaşul său firesc nu putea fi altul decât Diederich.

Ce însemnau toate astea? Diederich se aşează într'un colţ şi cugetă adânc. Mai întâi de toate, era sigur că intervenise Wulckow. Bătrânul intrase în sperieţi văzând că i se pot retrage comenzile prefecturii, iar ameninţarea grevei trâmbiţată de Napoleon Fischer pusese vârf la toate. Unde erau vremurile când credea că poate ieşi din încurcătură oferindu-i lui Diederich o parte din furnitura destinată ziarului *Netziger Zeitung*? Acum îi oferea tot Gausenfeldul! „Suntem o forţă!" constată Diederich şi-i veni în minte că, aşa cum stăteau în prezent lucrurile, presupunerea lui Klüsing că el îi va cumpăra fabrica, plătindu-i-o la adevăratul ei preţ, era cu totul ridicolă. Incepu să râdă în hohote... Pe urmă băgă de seamă că, la sfârşitul scrisorii, sub iscălitură, mai era ceva, un post-scriptum, scris mai mărunt decât restul, pe care la început nici nu-l observase. Descifră — şi rămase cu gura căscată. Sări în sus. „In sfârşit! strigă el, sburdând de bucurie prin biroul lui pustiu. Ii avem la mână! Pe urmă observă foarte serios: E înfiorător! Ce prăpastie!" Citi încă odată, cuvânt cu cuvânt, puse scrisoarea în casa de bani şi o încuie cu un gest energic. Acolo, înăuntru, dormita otrava pregătită lui Buck şi acoliţilor săi — otrava furnizată chiar de prietenul lor. Nu numai că Klüsing nu le mai dădea bani, dar îi şi trăda. Trebuia să recunoşti însă că aveau ce meritaseră; atâta putreziciune îl scârbise până şi pe Klüsing. Cine-i cruţa era de fapt părtaş cu ei. Diederich îşi făcu proces de conştiinţă: „Cruţarea ar fi o crimă. Fiecare să-şi vadă de interesele lui! Trebuia mers înainte fără şovăire! Trebuie smulsă masca de pe obrazul cu abcese — iar abcesele înlăturate cu tăişul bisturiului. In interesul binelui public, iau răspunderea aceasta asupra mea; aşa-mi dictează datoria de adevărat naţionalist. Ce să-i faci, trăim vremuri cumplite!"

In seara zilei următoare era anunţată o mare întrunire publică, convocată de comitetul electoral liberal, în uriaşa sală „Walhalla". Cu ajutorul activ al lui Got-

tlieb Hornung, Diederich luase măsuri ca alegătorii lui Heuteufel să nu mai stea în grupuri compacte. Diederich însuşi găsi de prisos să mai asculte cuvântarea în care candidatul îşi expunea programul; intră abia când urmau să înceapă desbaterile. Chiar la intrare dădu de Kunze care era în toane rele.

— Un Moş Teacă pus pe linie moartă! Aşa mi-a zis, strigă el. Uită-te încoace, în ochii mei, domnule, şi spune-mi dacă un om ca mine poate răbda să i se spună una ca asta! Cum, de mânios ce era, nu putea să-i explice mai pe larg ce se întâmplase, se amestecă în vorbă Kühnchen.

— Mie să-mi fi spus una ca asta Heuteufel — strigă el — şi ar fi văzut el cine e Kühnchen!

Diederich îl sfătui stăruitor pe maior să-şi dea adversarul în judecată. Dar Kunze nu mai avea nevoie să-l mai aţâţe cineva, căci se declara gata să-l taie pe Heuteufel în bucăţele. Şi asta îi plăcu foarte mult lui Diederich. El îl aprobă cu tărie pe Kunze când acesta spuse că, dacă era vorba aşa, prefera de o mie de ori să meargă alături de revoluţie, decât cu liberalii. Kühnchen, ca şi pastorul Zillich care tocmai sosise, fură de altă părere. „Duşmanii imperiului — şi partidul împăratului! Laşi şi vânduţi!" spunea privirea lui Diederich, pe când maiorul clocotea de dorinţa răzbunării. Banda trebuia să i-o plătească cu lacrimi de sânge.

— Şi chiar astă seară, proclamă Diederich, cu atâta hotărîre, încât toţi tresăriră. Făcu o pauză şi-i fulgeră cu privirea pe fiecare în parte. Ce-ai zice, domnule pastor, dacă ţi-aş da pe faţă anume uneltiri de-ale prietenilor dumitale liberali... Cum pastorul Zillich îngălbenise, Diederich trecu la Kühnchen. Manipulări frauduloase de bani publici!...

Kühnchen sări ca ars.

— S'a mai auzit aşa ceva?... strigă el înspăimântat.

Kunze însă urlă:

— Vino să te strâng la pieptul meu! Şi-l îmbrăţişă pe Diederich.

— Eu sunt un ostaş leal! îl asigură Kunze. Invelişul poate părea aspru, dar miezul e sănătos! Dove-

deşte mişelia canaliilor, şi maiorul Kunze îţi va fi tot atât de prieten, ca şi în cazul că ai fi fost alături de el pe câmpul de luptă de la Mars la Tour.

Maiorul avea lacrimi în ochi şi Diederich la fel. Şi tot atât de încordată ca aceste două suflete era şi atmosfera din sală. Cine intra vedea numai braţe agitându-se prin aerul îmbâcsit, ca o ceaţă albastră prin care ici-colo răzbeau strigăte ca: „Ruşine!" — „Are dreptate!" sau „Infamie!" Lupta electorală era în toi. Diederich se avântă în luptă cu o înverşunare nemaipomenită, căci în faţa comitetului, pe care-l prezida bătrânul Buck în persoană, vorbea, stând la marginea estradei, cine? Sötbier, fostul procurist concediat de Diederich! Sötbier ţinea o cuvântare aţâţătoare, pornită din dorinţa de răzbunare şi făcea cu ou şi cu oţet aşa numita prietenie a anumitor domni faţă de lucrători, spunând că nu era decât un şiretlic demagogic care, urmărind numai foloase personale, căuta să desbine burghezia şi să dea spiritului revoluţionar apa la moară. Domnul în chestie era acelaş care altădată spusese cu totul altceva: „Cine e slugă să rămână slugă!" se exprimase el. „Huo" sbierară sindicaliştii. Diederich îşi făcu loc cu coatele până lângă estradă.

— E o calomnie mârşavă! îi strigă el lui Sötbier în obraz. Să-ţi fie ruşine; de când te-am concediat ai intrat în cârdăşie cu bârfitorii.

La comanda lui Kunze, „Asociaţia foştilor combatanţi" urlă într'un glas: „Infamie — şi să auzim, să auzim" — pe când sindicaliştii fluierau, iar Sötbier agita pumnul lui tremurător prin faţa lui Diederich, care-l ameninţa că-l va da pe mâna poliţiei. Bătrânul Buck se ridică şi sună clopoţelul.

Când se mai putu iar auzi ceva, bătrânul Buck rosti cu vocea lui blândă, care te încălzea parcă, pe măsură ce creştea:

— Cetăţeni! Nu mai alimentaţi ambiţiile personale, luându-le în serios! Ce rol joacă aici persoanele? Sau chiar clasele? E vorba de un popor întreg, din care facem parte toţi, afară de stăpânitori. Noi, cetăţenii, trebue să fim uniţi, nu trebue să cădem tot mereu în aceeaşi şi aceeaşi greşeală pe care am făcut-o noi,

când eram eu tânăr, şi să ne căutăm mântuirea la adăpostul baionetelor, de îndată ce vedem că-şi cer şi lucrătorii drepturile. Faptul că noi n'am vrut să le dăm muncitorilor dreptul lor, a dat stăpânitorilor puterea de a ne răpi şi nouă drepturile.

— Aşa e!

— Poporul, noi toţi, acum când ni se cere mărirea efectivelor armatei, avem poate o ultimă ocazie de a ne apăra libertatea împotriva stăpânitorilor care ne înarmează ca să ne robească. „Cine e slugă să rămână slugă" nu-i o vorbă care vi se spune numai vouă, muncitorilor: ne-o spun tot aşa şi nouă tuturor, stăpânitorii a căror putere trebue s'o plătim din ce în ce mai scump.

„Aşa e. Foarte adevărat! Bravo! Nu dăm niciun om, nicio para!"

In hărmălaia aprobatoare a mulţimii stârnite, bătrânul Buck luă iarăşi loc. Diederich, care simţea că se apropie lupta hotărîtoare şi asuda numai la gândul că-i vine rândul, îşi mai roti odată privirea prin sală şi dete cu ochii de Gottlieb Hornung, în fruntea trupei de furnizori interesaţi în ridicarea monumentului împăratului Wilhelm. Pastorul Zillich se tot învârtea în rândurile tineretului creştin. Iar „Asociaţia foştilor combatanţi" făcea front în jurul lui Kunze. Diederich trase atunci sabia.

— Duşmanul părinţilor noştri ridică iar capul! strigă el înfruntând pericolul. Un trădător e acela care precupeţeşte minunatului nostru împărat, ceeace el...

„Huo, huo!" strigară trădătorii de ţară; dar Diederich, susţinut de aplauzele naţionaliştilor, strigă mai departe, deşi vocea i se frângea! „Un general francez a cerut revanşa!" Cineva dela birou întrebă: „Cât i s'a plătit dela Berlin?" La vorba asta izbucniră râsete în sală, iar Diederich îşi asvârli braţele spre tavan, ca şi când ar fi vrut să-şi ia sborul în văzduh. „Zăgaz sclipitor! Sânge şi fier! Idealuri de bărbăţie! Imperiu de nezdruncinat! Cuvintele lui sforăitoare se rostogoleau ca o cascadă unul peste altul, în mijlocul urletelor partizanilor săi. „Regim de mână forte! Bastion împotriva valului de noroi al democraţiei!"

„Bastionul ăsta al dumitale se numeşte Wulckow!“ îi strigă iar vocea dela birou. Diederich se întoarse brusc şi-l recunoscu pe Heuteufel. „Vrei să spui că guvernul maiestăţii sale...?“ „E un bastion!“ aruncă Heuteufel. Diederich îl arătă cu degetul, ameninţător: „Ai insultat persoana împăratului“, strigă el cu asprime. Dar, din spatele lui cineva ţipă: „E un agent provocator!“ Era Napoleon Fischer. Tovarăşii lui îi repetară cuvintele cu vocile răguşite. Săriseră dela locurile lor şi-l înconjuraseră pe Diederich într'un chip care nu promitea nimic bun. „Iar provoacă! Vrea să mai bage pe cineva la închisoare! Afară cu el!“ Diederich se simţi înhăţat. Cu faţa schimonosită de spaimă, îşi întinse cu greu gâtul, strâns de câteva mâini vânjoase şi bătătorite, înspre preşedinte, şi-i ceru, sugrumat, ajutorul. Bătrânul Buck i-l acordă; agită stăruitor clopoţelul şi trimise chiar pe câţiva din asistenţă, mai tineri să-l scape pe Diederich din mâinile adversarilor lui. Dar cum putu din nou să se mişte, Diederich îl ameninţă tocmai pe bătrânul Buck, arătându-l cu degetul. „Corupţia democratică! strigă el, ţopăind pe loc plin de înflăcărare. Am s'o dovedesc!“ — „Bravo!“ — „Lăsaţi-l să vorbească!“ — şi tabăra naţionaliştilor se puse în mişcare, sări peste mese şi se opri să se măsoare din ochi cu revoluţia.

O încăierare părea de neînlăturat; locotenentul de poliţie îşi şi apucase coiful de pe braţe, cu gândul să şi-l pună în cap; momentul era critic. Atunci se auzi de pe estradă o voce poruncitoare: „Linişte! Să vorbească!“ Şi se făcu aproape tăcere; în glasul acesta poruncitor se simţea o mânie mai puternică decât a oricărui altuia din asistenţă. Bătrânul Buck stând în picioare îndărătul mesei lui de-acolo, de sus, de pe estradă, nu mai era un moşneag respectabil; arăta mai svelt, mai viguros, era palid de ură şi-i arunca lui Diederich o privire care-ţi tăia răsuflarea.

— Să vorbească! repetă bătrânul. Şi trădătorii au cuvântul înainte de a fi osândiţi. Aşa arată trădătorii de neam! Numai pe dinafară s'au schimbat de pe vremea când generaţia mea lupta, cădea şi era mânată la temniţă sau pusă la zid! „Haha“, rânji Gottlieb

Hornung, plin de o superioară ironie. Spre nenorocul lui însă, prea era aşa, cum stătea, la îndemâna unui lucrător voinic. Acesta se năpusti atât de înfricoşător spre Hornung, încât înainte chiar de a primi lovitura, farmacistul se prăvăli cu scaun cu tot la pământ.

— Erau şi pe-atunci — strigă bătrânul — erau şi pe-atunci dintre aceia care alegeau profitul în locul cinstei, şi cărora nici un regim nu li se părea umilitor, dacă-i îmbogăţea. Pe noi ne-a răpus materialismul acesta de sclavi, fruct şi unealtă a oricărei tiranii, iar pe voi, concetăţeni...

Bătrânul îşi întinse braţele, încordându-şi trupul pentru supremul strigăt al conştiinţei lui.

— Cetăţeni, şi pe voi vă paşte azi primejdia de a fi trădaţi şi de a ajunge prada acestora. Omul din faţa voastră trebue să spună ce are de spus.

— Nu !

— Trebue să-l lăsaţi să vorbească. La urmă însă întrebaţi-l câţi bani peşin îi aduc lui principiile pe care are îndrăzneala să le numească naţionale ! Intrebaţi-l cui şi-a vândut casa, în ce scop şi cu ce beneficii !

„Wulckow" ! Strigătul venea dinspre estradă, dar sala şi-l însuşi. Diederich, urmărit de pumni poruncitori, nu urcă treptele estradei chiar de bună voie. Ajuns acolo, îşi roti privirea de jur împrejur, căutând ajutor ; bătrânul Buck, neclintit, cu mâna crispată pe genunchi, nu-l slăbea din ochi ; Heuteufel, Cohn, toţi domnii dela birou, îi aşteptau, cu o lăcomie rece pe chip prăbuşirea, şi : „Wulckow" îi striga toată sala, tot mereu : „Wulckow !" Diederich bâigui ceva despre calomnie ; inima îi svâcnea să-i rupă pieptul ; o clipă închise ochii nădăjduind că se va prăbuşi din picioare şi că în felul acesta va scăpa. Dar nu căzu ; şi cum nu-i mai rămânea alt drum, porni la atac cu un curaj fără margini. Işi pipăi buzunarul dela piept şi, sigur de arma lui, se avântă în luptă bucuros, măsurându-şi din ochi duşmanul, bătrânul acesta viclean, care-şi scosese în sfârşit masca protectoare de părinte şi-şi dădea veninul pe faţă. Diederich îl fulgeră cu privirea şi-şi lăsă în jos pumnii strânşi. Pe urmă păşi întărit în faţa sălii.

— Vreţi să câştigaţi ceva ? aruncă el ca la licitaţie în larma sălii ce fremăta agitată, şi deodată se făcu linişte ca la un cuvânt magic. Oricine poate câştiga ceva dela mine, urlă Diederich din ce în ce mai puternic. Aceluia care va dovedi cât am câştigat eu prin vânzarea casei, îi plătesc aceeaşi sumă !

La asta nu se aşteptase nimeni. Furnizorii fură cei dintâi care să strige „bravo", pe urmă se hotărîră şi tinerii creştini şi, în sfârşit foştii combatanţi, dar fără prea multă convingere, căci se striga iar „Wulckow", şi încă în tactul halbelor de bere ciocănite de tăblia mesei. Diederich înţelese că lovitura asta, pregătită de cu vreme, nu-l ţintea numai pe el, ci şi puteri mult mai sus puse. Se uită neliniştit jur împrejur, şi, într'adevăr, locotenentul de poliţie îşi punea iar coiful. Diederich îi făcu semn să n'aibă grijă şi urlă :

— Nu Wulckow, ci cu totul alte persoane ! Leagănul de sugaci al liberalilor ! Pentru asta mi s'a propus să dau casa, pot s'o jur. Dar eu, ca naţionalist, am refuzat cu toată energia să înşel oraşul, şi să împart roadele furtului cu un consilier municipal lipsit de conştiinţă !

— Minţi ! strigă bătrânul Buck indignat şi se ridică în picioare. Ochii îi scăpărau. Dar Diederich scăpăra şi mai tare din ochi, pe deplin încredinţat de dreptatea lui şi de misiunea sa morală. Vârî mâna în buzunarul dela piept şi flutură neînfricat hârtia pe dinaintea balaurului cu o mie de capete care-l împroşca de jos cu ocări : Mincinosule ! Şarlatanule ! Am dovada ! — răcni el şi flutură hârtia urlând fără încetare până ce se făcu auzit de toţi. Cu mine n'au reuşit, dar cu Gausenfeld le-a mers. Da, cetăţeni, cu Gausenfeld, da... Cum ? Am să vă spun îndată. Doi domni din partidul liberal s'au dus la proprietar, şi i-au cerut dreptul de întâietate pentru un anumit teren, în caz că leagănul de sugaci avea să se construiască acolo !

— Nume ! Cerem nume !

Diederich se bătu cu pumnul în piept. Klüsing îi desvăluise totul afară de nume. Fulgerând, cuprinse cu privirea pe toţi domnii din comitet ; unul i se păru

că îngălbenise. „Cine nu riscă nu câştigă" îşi zise Diederich şi urlă :

— Unul este domnul proprietar al magazinului universal, Cohn !

Şi se retrase, cu aerul omului care şi-a făcut datoria. Jos îl întâmpină Kunze care, beat de bucurie, îl sărută pe amândoi obrajii, gest care-i făcu pe naţionalişti să izbucnească într'un ropot de aplauze. Ceilalţi strigară : „Dovada !..." sau „Şarlatanule !" ; dar „...Să vorbească Cohn", asta voiau şi unii şi alţii ! Şi lui Cohn îi fu cu neputinţă să se sustragă cererii acesteia. Bătrânul Buck se uită la el, ţeapăn, cu un vădit tremur al obrajilor, apoi îi dădu cuvântul fără să mai aştepte să-l ceară Cohn. Inghiontit de Heuteufel, Cohn se înfiinţă fără convingere la masa lungă a comitetului ; îşi târîia tălpile de podele şi făcu o foarte proastă impresie, mai înainte chiar de a fi deschis gura. Zâmbetul lui încerca parcă să se desvinovăţească :

— Domnilor, doar n'aveţi să credeţi că ceeace a spus domnul antevorbitor... rosti el, atât de încet încât aproape nimeni nu deslusi ce spusese. Totuşi, lui Cohn i se părea că mersese prea departe. Propriu zis nu vreau să-l desmint pe domnul antevorbitor, dar lucrurile nu stau chiar aşa.

„Aha ! Recunoaşte !" şi deodată izbucni un tumult, aşa de îngrozitor, încât Cohn, care nu era deloc pregătit, făcu un salt înapoi. Sala nu mai era decât o mare de braţe care tălăzuiau. Ici-colo, adversarii începuseră să se încaiere. „Urra !" ţipă Kühnchen cu glasul lui piţigăiat şi se năpusti printre rânduri cu părul vâlvoi, cu pumnii întinşi şi atâtând la măcel. Cei de pe estradă se ridicaseră cu toţii în picioare, înafară de locotenentul de poliţie. Bătrânul Buck îşi părăsise locul de preşedinte şi, cu faţa întoarsă dela mulţimea căreia îi aruncase zadarnic un ultim strigăt al conştiinţei sale, dat la o parte şi singur de tot, se uita în altă direcţie unde nimeni nu-l putea vedea plângând. Heuteufel interveni indignat pe lângă locotenentul de poliţie, care nu se clintea de pe scaunul lui, dar fu lămurit că numai acesta avea dreptul de a hotărî când era cazul să se dizolve întrunirea. Şi doar asta n'avea

să se întâmple chiar în momentul când le mergea rău liberalilor. Heuteufel se îndreptă atunci spre masă şi agită clopoţelul. „Al doilea nume!“ strigă el. Şi, cum toţi domnii de pe estradă strigau împreună cu el, se făcu auzit în cele din urmă şi putu să urmeze:

— Al doilea, care a fost la Gausenfeld — zise Heuteufel — este domnul consilier Kühlemann! Da! Kühlemann însuşi, omul din a cărui moştenire trebuia clădit leagănul. Poate cineva susţine că domnul Kühlemann îşi fură propriii săi bani? Ei, atunci? şi Heuteufel ridică din umeri; se auziră râsete de aprobare. Dar nu pentru multă vreme; patimile se aprindeau din nou. „Dovezi!... Să ia cuvântul chiar Kühlemann!... Hoţilor!“ Heuteufel obiectă că domnul Kühlemann e grav bolnav şi spuse că va fi trimis cineva le el, că i se telefonează. „Am păţit-o, şopti Kunze prietenului său Diederich. Dacă e Kühlemann, ne-am ras. S'a isprăvit cu noi, ne putem lua catrafusele!“ — „Ba nicidecum“ făgădui Diederich îndrăzneţ. Pastorul Zillich îşi pusese toată nădăjdea în mâna lui dumnezeu. Diederich, în îndrăzneala lui nebunească, îl înfruntă: „Nu-i nevoie de asta!“ şi încercă să-l convingă pe unul din cei care intraseră la îndoială. Pe cei cu principii sănătoase îi îndemna să ia atitudine hotărîtă, social-democraţilor le strângea mâna ca să le aţâţe ura împotriva corupţiei burgheze şi tuturor le întindea scrisoarea dela Klüsing. O lovea atât de puternic cu palma, că nimeni nu putea s'o citească, şi striga mereu: „Scrie aici Kühlemann? Aici scrie Buck! Dacă Kühlemann mai poate scoate o vorbă, are să tăgăduiască; va spune că n'a fost el. Buck a fost!“

In timpul acesta, Diederich nu slăbea din ochi estrada, unde se făcuse o linişte ciudată. Domnii din comitet alergau de colo până colo şoptind. Bătrânul Buck nu se mai zărea. „Ce s'a întâmplat?“ Incepuse şi în sală să se facă linişte, cu toate că nu se ştia încă dece. Deodată cineva spuse: „A murit Kühlemann“. Diederich mai mult simţi cuvintele acestea decât le auzi. Renunţă pe loc la orice agitaţie şi nu mai scoase o vorbă. Faţa i se schimonosi de încordare. Când îl întreba cineva ceva, nu răspundea: în jur auzea doar

un vălmăşag de sgomote şi nu mai ştia limpede unde se află. Veni Gottlieb Hornung şi spuse:

— A murit! Slavă domnului! Eram sus când au telefonat. A murit chiar în clipa aceea.

— La timp a murit! — exclamă Diederich şi se uită uluit împrejur, ca şi cum atunci s'ar fi deşteptat dintr'un vis.

— Mâna lui dumnezeu s'a mai arătat odată! constată pastorul Zillich, şi Diederich se convinse că această mână a lui dumnezeu nu era defel de dispreţuit: Ce-ar fi fost să fi vrut soarta o altă întorsătură a lucrurilor?... In sală, partidele se destrămau; amestecul morţii în politică făcea din membrii partidelor oameni de toate zilele; vorbeau pe şoptite şi părăseau unul câte unul sala. Când se văzu afară, lui Diederich îi mai fu dat să afle că bătrânul Buck avusese o sincopă.

Netziger Zeitung scrise despre adunarea electorală care se încheiase atât de tragic şi consacră un necrolog elogios merituosului cetăţean al Netzigului, Kühlemann. „Onoarea dispărutului rămânea nepătată, chiar dacă se întâmplaseră unele lucruri care se mai cereau încă lămurite"... Ceeace urmă se petrecu după ce Diederich avu cu Napoleon Fischer o convorbire între patru ochi. Chiar în seara din ajunul alegerilor, partidul împăratului ţinu o întrunire la care fură admişi şi adversarii. Diederich luă cuvântul biciuind în cuvinte usturătoare corupţia democratică şi pe reprezentantul ei în Netzig, al cărui nume ar fi fost de datoria lui să-l spună, ca supus credincios al împăratului, dar pe care prefera totuşi să-l treacă sub tăcere.

— Căci, domnilor, mi se umple pieptul de însufleţire că pot sluji pe minunatul nostru împărat, smulgând masca de pe faţa duşmanului său celui mai periculos, şi dovedindu-vă că nici nu se gândeşte decât la câştig. Aici îi veni o idee sau poate o amintire, nici el nu ştia bine: Maiestatea sa a spus sublimele cuvinte: „Imi dau tot imperiul meu colonial, în schimbul mandatului de arestare a lui Eugen Richter!" Eu,

domnilor, îi predau maiestăţii sale pe cei mai apropiaţi prieteni a lui Richter! Lăsă să se potolească entuziasmul şi continuă cu voce potolită. Şi deaceea, domnilor, am motive speciale să bănuesc ce se aşteaptă dela partidul împăratului în forurile cele mai înalte. Duse mâna la buzunarul dela piept ca şi când şi de astădată ar fi avut acolo un document hotărîtor, apoi strigă cât putu mai tare: Cine îşi mai dă acum liberalilor votul nu este credincios împăratului! Cum adunarea recunoştea asta, Napoleon Fischer, care era de faţă, încercă să atragă atenţia alegătorilor asupra consecinţelor logice ale acestei atitudini. Diederich interveni pe loc. Alegătorii naţionalişti îşi vor face datoria cu inima strânsă, şi vor alege, dintre două rele, pe cel mai mic. Dar eu sunt primul care resping orice pactizare cu spiritele rebele! Bătu atât de stăruitor în pupitrul din faţa lui, încât lui Napoleon Fischer nu-i rămase altceva de făcut decât să dispară în vâltoare.

In dimineaţa balotajului se văzu din ziarul *Volksstimme* că indignarea lui Diederich era sinceră. Ziarul social-democrat reda, cu expresii batjocoritoare la adresa lui Diederich, tot ce spusese acesta despre Buck, numindu-l deadreptul — ceeace Diederich nu făcuse. „O să intre la apă Hessling—ziceau alegătorii—căci Buck îl va da în judecată." Dar mulţi răspundeau: „Ba o păţeşte Buck, căci celălalt ştie prea multe." Chiar unii dintre liberali, în măsura în care mai puteau încă judeca cu sânge rece, erau de părere că le venise şi lor vremea să fie prudenţi. Dacă naţionaliştii cu care, după câte se vedea, nu era defel de glumit, erau hotărîţi să voteze cu social-democraţii... Şi dacă tot avea să se aleagă candidatul social-democrat, era mai bine dacă-l votau şi ei, căci altfel, colac peste pupăză, ar mai fi şi boicotaţi de muncitori... Dar aveau să hotărască aceasta la trei după amiază. Pe Kaiser-Wilhelm-Strasse sunară fanfare cu glas de alarmă şi toţi se repeziră la ferestre şi în pragurile prăvăliilor, să vadă unde arde. Era „Asociaţia foştilor combatanţi", în uniforme: ieşiseră la defilare. Steagul lor le arăta calea onoarei. Kühnchen, care-i comanda, avea coiful dat sălbatic pe ceafă şi îşi în-

vârtea fioros sabia. Diederich, în rând, tropăia şi el în pas cu ceilalţi, mândru că merge încolonat şi că totul avea să se desfăşoare după comandă, în chip automat. N'aveai decât să tropăi şi gata, îl şi făceai piftie pe bătrânul Buck, sub pasul bătut al puterii !... La celălalt capăt al străzii, steagul cel nou era luat în primire în sunetul viu al muzicii şi al uralelor. Convoiul, îngroşat din ce în ce cu noii adepţi ai patriotismului, ajunse la berăria lui Klappsch. Aici coloana se împărţi pe secţiuni şi Kühnchen ordonă : „Drepţi !" Comitetul electoral, în frunte cu pastorul Zillich, aştepta în haine de sărbătoare la intrarea clădirii. Kühnchen răcni ca la atac : „Inainte, camarazi, la vot ! Il alegem pe Fischer !" şi, pornind dela aripa dreaptă, în sunetul viu al muzicii se îndreptară spre localul de vot. Intreg convoiul urmă „Asociaţia foştilor combatanţi". Klappsch, care nu era pregătit pentru năvala asta de entuziasm, terminase berea. La sfârşit, după ce cauza naţională părea că dăduse tot ce fusese în stare să dea, sosi şi primarul, doctorul Scheffelweiss, întâmpinat de urale. Primi sub ochii tuturor cetăţenilor buletinul roşu care i se înmână şi, la întoarcerea dela urnă, se arătă plăcut impresionat.

— In sfârşit — zise el, strângându-i mâna lui Diederich — azi am răpus balaurul !

Diederich îi răspunse necruţător :

— Dumneata, domnule primar ? Dumneata încă mai eşti pe jumătate în ghiarele lui. Vezi să nu te ia cu el, acum când crapă ! şi'n timp ce doctorul Scheffelweiss îngălbenea, în sală se stârniră iar urale. „Wulckow ! Urra !"

Cinci mii de voturi şi mai bine pentru Fischer ! Heuteufel, care întrunise abia trei mii, fu măturat de valul naţionalist, şi social-democratul intră în parlament. *Netziger Zeitung* constată faptul ca pe o izbândă a partidului împăratului, căci acestuia i se datora căderea unui bastion al liberalismului. Nothgroschen nu stârni prin asta nici satisfacţie, nici prea puternică împotrivire. Faptul fu primit ca un lucru firesc, dar cu destulă nepăsare. După tămbălăul alegerilor, nimeni nu se mai gândi la altceva decât la bani şi la

chipul cum să-i câştige. Monumentul împăratului Wilhelm, care fusese până mai ieri obiectul unui adevărat război civil, nu mai pasiona pe nimeni. Bătrânul Kühlemann lăsase oraşului şase sute de mii de mărci pentru lucrări de interes obştesc; foarte frumos! Leagăn pentru sugaci sau monument al împăratului, tot atât de puţin le păsa de ele ca lui Gottlieb Hornung de bureţi sau perii de dinţi. In şedinţa hotărîtoare a consilierilor municipali toate păreau să meargă strună, căci social-democraţii se declaraseră pentru monument. Iarăşi foarte frumos!... Cineva propuse să se alcătuiască pe dată un comitet şi să i se ofere locul de preşedinte de onoare prefectului von Wulckow. Când lucrurile ajunseră aici, se ridică Heuteufel, pe care înfrângerea îl costase totuşi, şi-şi exprimă îndoiala dacă prefectul, care nu era străin de o anumită achiziţie de teren, va socoti că are calificarea să participe la alegerea terenului destinat monumentului! Câţiva îşi făcură cu ochiul şi prinseră a zâmbi; Diederich simţi că-l trece un fior rece şi se aştepta să izbucnească din clipă în clipă scandalul. Aştepta liniştit, cu un fel de voluptate tainică, să vadă cum îi merge puterii când încerca cineva s'o sgudue. N'ar fi putut spune precis ce dorea. Cum însă nu se întâmplă nimic, el se ridică şi protestă, fără excese de energie, împotriva unei anumite presupuneri, pe care dealtfel o mai contestase odată în public. Partea adversă, dimpotrivă, nu desminţise până acum în niciun fel abuzurile de care era acuzată.

— Consolează-te, răspunse Heuteufel. Ai s'o vezi şi pe asta în curând! Plângerea a şi fost înaintată.

Asta stârni oarecare vâlvă. Impresia mai slăbi, firește, când Heuteufel recunoscu că prietenul său Buck nu depusese plângere împotriva consilierului municipal Hessling, ci numai împotriva ziarului *Volksstimme*. Toţi repetau: „Hessling ştie prea multe“; şi, alături de Wulckow, care era preşedinte de onoare, Diederich fu numit preşedinte activ al comitetului pentru ridicarea monumentului împăratului Wilhelm. Aceste hotărîri fură susţinute călduros la primărie de către primarul doctor Scheffelweiss şi

votate în vremea cât bătrânul Buck strălucea prin absență. Dacă el nu prețuia mai mult onoarea cauzei sale! Heuteufel zicea: „Ce să mai fie de față și la porcării pe care nu le poate împiedica?“ Dar cu asta Heuteufel nu putea decât să-și facă rău lui însuși. Cum într'un timp destul de scurt bătrânul Buck suferise două înfrângeri, se prevedea că procesul împotriva ziarului social-democrat *Volksstimme* avea să fie a treia. Fiecare își întocmea dinainte, potrivit împrejurărilor, declarația pe care avea s'o facă în fața tribunalului. Hessling mersese prea departe, ziceau cei cu judecată. Bătrânul Buck, pe care toți îl cunoșteau de când lumea, nu era nici șarlatan, nici escroc. Ar fi putut fi cel mult bănuit de oarecare imprudență, mai ales acum, de când se știa că plătea datoriile fratelui său și că-i ajunsese și lui cuțitul la os. Fusese oare el într'adevăr la Klüsing împreună cu negustorul Cohn, pentru terenuri? Bună afacere ar fi fost de nu s'ar fi descoperit! Și dece trebuise Kühlemann să moară tocmai în minutul în care și-ar fi putut spăla prietenul de orice bănuială! Atâta ghinion era un semn! Domnul Tieck, directorul comercial al gazetei *Netziger Zeitung,* care avea tot timpul de a face cu Gausenfeld, spunea acum pe față că ar fi o crimă împotriva ta însuți să fii de partea cuiva care pierduse atât de vădit partida. Tieck mai atrase și atenția asupra faptului că bătrânul Klüsing, care ar fi putut rezolva cu un singur cuvânt chestiunea, se ferea să deschidă gura. Era bolnav, și din pricina lui desbaterile trebuiau să se amâne pentru o dată nehotărîtă.

Ceeace nu-l împiedică să-și vândă fabrica. Asta era ultima noutate, astea erau schimbările radicale „dintr'o mare întreprindere, de cea mai mare însemnătate în viața economică a Netzigului“, la care *Netziger Zeitung* făcea vagi aluzii. Klüsing intrase în legătură cu un consorțiu din Berlin. Intrebat dece nu participă și el, Diederich arătă scrisoarea prin care Klüsing îi oferise lui, înaintea oricui altcuiva, să cumpere fabrica.

— Și încă în ce condiții; condiții cu care nu te întâlnești oricând! adăugă el. Din nenorocire, sunt

până la gât intrat în afaceri cu cumnatul meu din Eschweiler, şi nici nu ştiu dacă nu voi fi cumva silit să mă mut din Netzig.

Dar, la întrebarea lui Nothgroschen el răspunse, ca specialist, că prevederile întreceau cu mult aşteptările, şi răspunsul său fu publicat. Gausenfeld era — zicea el — o mină de aur; şi recomanda stăruitor cumpărarea acţiunilor, care erau bine cotate la bursa din Berlin. Acţiunile ajunseră curând foarte cerute şi la Netzig. Cât de obiectiv şi de neinfluenţat de niciun interes personal fusese răspunsul lui Diederich, se văzu dintr'o anumită împrejurare şi anume, atunci când bătrânul Buck căuta bani cu împrumut. Căci la asta ajunsese; greutăţile familiare şi devotamentul lui pentru cauza binelui obştesc îl aduseră în situaţia de a fi părăsit şi de prieteni. Atunci interveni Diederich. Ii dădu bani pe ipotecă, o ipotecă de rangul al doilea asupra casei din Fleischhauerstrasse.

— Trebue să fi fost într'adevăr la mare ananghie, zicea Diederich, de câte ori povestea despre asta. Dacă primeşte el dela mine, care-i sunt cel mai mare duşman politic! Cine ar fi putut crede altădată asta despre el! Şi, dus pe gânduri, Diederich se'ntreba ce-i şi soarta asta a omului? Adăugă că are să-l coste mult casa, dacă îi va reveni mai târziu. Firește, din a lui va trebui să se mute în curând... Şi asta dovedea odată mai mult că în socotelile lui nu intra Gausenfeld... Dar — explica Diederich — bătrânul nu stă pe roze; cine ştie cum se va termina procesul şi, tocmai pentrucă în politică sunt nevoit să lupt împotriva lui, am vrut să arăt... înţelegeţi! Ceilalţi îl înţelegeau şi-l felicitau pe Diederich pentru purtarea lui mai mult decât corectă. Diederich se apăra modest. — El m'a mustrat pentru lipsa mea de idealism, iar eu am vrut să-i dovedesc contrariul. In vocea lui tremura o emoţie bărbătească.

Viaţa fiecăruia se desfăşoară aşa cum îi e scris de soartă, şi când vezi cum se lovesc unii de-atâtea greutăţi în calea lor, te bucuri cu atât mai mult că a ta e netedă. Diederich putu să-şi dea seama cel mai bine de asta în ziua în care Napoleon Fischer luă tre-

nul de Berlin ca să combată legea militară în parlament. *Volksstimme* anunţase o demonstraţie de masă! Gara avea să fie înţesată de poliţie; datoria unui naţionalist era să se afle şi el acolo. Pe drum, Diederich se întâlni cu Jadassohn. Se salutară ceremonios, aşa cum cereau relaţiile lor care se răciseră simţitor.

— Ţii şi dumneata să vezi tămbălăul? întrebă Diederich.

— Plec în concediu la Paris. Într'adevăr, Jadassohn era îmbrăcat de drum. Dacă n'ar fi decât ca să nu mai asist la prostiile politice care s'au comis aici!

Diederich se decise să adopte o atitudine distinsă şi să nu bage în seamă vorbele spuse la necaz de un om care nu avusese succesul nădăjduit.

— Toată lumea credea — zise el — că, în sfârşit, ai intenţii serioase!

— Eu? Cum aşa?

— E drept că domnişoara Zillich a plecat la mătuşa ei.

— Mătuşă e bine zis. Jadassohn râni. Vasăzică, lumea credea? Şi dumneata, desigur?

— Nu e vorba de mine! Diederich luă o mutră de om care înţelege multe. Dar de ce zici că „mătuşă" e bine zis? Unde-a plecat?

— A fugit, spuse Jadassohn.

Diederich încremeni. Răsuflă din greu. Käthchen Zillich fugise! „In ce aventură erai cât pe-aci să te încurci!..."

Jadassohn răspunse cu tonul unui om de lume:

— Da, la Berlin! Cinstita familie încă nu bănueşte nimic. Înţelegi, eu nu sunt supărat pe ea; trebuia să se sfârşească într'un fel!

— Intr'un fel sau într'altul! completă Diederich, care-şi revenise în fire.

— Mai bine aşa decât altfel! fu părerea lui Jadassohn, la care Diederich răspunse confidenţial şi cu voce scăzută: — Acum pot să-ţi spun, totdeauna mi s'a părut mie că fata asta n'are să facă mulţi pureci nici cu dumneata.

Jadassohn protestă, atins în amorul lui propriu.

— Dar ce crezi? Chiar eu i-am dat recomandații! Să vezi c'are să facă o carieră strălucită la Berlin!

— Nu mă îndoiesc! și Diederich clipi ștrengărește. Îi cunosc eu calitățile! Dumneata, fără îndoială, m'ai crezut naiv! Nu ținu seamă de gestul de protest al lui Jadassohn. M'ai crezut naiv. Și, în vremea asta, eu vânam cât pofteam pe terenurile dumitale; acum pot să-ți spun. Și-i povesti celuilalt, care era din ce în ce mai neliniștit, aventura cu Käthchen din „cuibul dragostei" — i-o povesti atât de amănunțit, cum nu se 'ntâmplase în realitate. Privea cu un zâmbet de răzbunare satisfăcută la Jadassohn care, vedea bine, stătea la îndoială dacă era sau nu în joc onoarea lui. In cele din urmă se hotărî să-l bată pe Diederich pe umăr, și încheiară discuția prietenește.

— Bineînțeles, lucrul rămâne între noi... O fată ca asta nu trebue judecată prea aspru, căci altfel de unde s'ar mai completa cu talente noi viața noastră de petreceri... Adresa? Ți-o dau numai dumitale. Dacă te duci vreodată la Berlin poate să-ți fie de folos.

— Să știi că n'ar fi lipsit de farmec, observă Diederich gânditor și, cum bagajul lui Jadassohn sosea, își luară rămas bun. Din păcate politica ne-a cam despărțit, dar văd că alminteri ne înțelegem de minune. Petrecere bună la Paris!

— Nu e vorba de petrecere! Jadassohn se întoarse spre el. Avea o mutră ca și cum ar fi avut de gând să facă o farsă cuiva. Văzând chipul neliniștit al lui Diederich, veni din nou la el. Peste patru săptămâni — zise Jadassohn cu o gravitate ciudată — ai să vezi. Poate c'ar fi mai bine să pregătești de pe-acum opinia publică!

Diederich, impresionat fără să vrea, întrebă:

— Dar ce ai de gând? Și Jadassohn, dându-și importanță, cu zâmbetul unui om hotărît la jertfă:

— Vreau să fac astfel încât înfățișarea mea să corespundă convingerilor mele naționaliste...

Când Diederich pătrunse înțelesul acestor cuvinte, se înclină respectuos. Dar Jadassohn se depărtase. Intrând în gară, urechile îi mai străluciră odată,

ultima dată, ca vitraliile din ferestrele unei biserici în bătaia asfințitului roșu de soare.

Un grup de oameni în mijlocul cărora flutura un stindard se apropiară de gară. Câțiva polițiști coborîră, nu tocmai sprinteni, treptele, și căutară să le țină piept. Grupul intonă *Internaționala.* In acelaș timp însă asaltul lor fu respins cu succes de reprezentanții puterii. Totuși, câțiva dintre ei se strecurară și se strânseră roată în jurul lui Napoleon Fischer care, cu brațele lui prea lungi, târa aproape pe jos o geantă de voiaj din pânză brodată. La bufet se mai răcoriră de ostenelile pricinuite de arșița soarelui de Iulie, și îndurate numai pentru cauza revoluției. Cum trenul avea întârziere, Napoleon Fischer încercă să țină o cuvântare pe peron ; dar un polițist îl opri. Napoleon lăsă jos geanta de pânză și-și arătă dinții. Așa cum îl știa și Diederich, el era gata să se împotrivească oricând puterii statului. Din fericire, trenul intra în gară și Diederich deabia acum băgă de seamă pe peron un domn scund, care întorcea capul de câte ori te apropiai de el. Ținea în mâini un buchet de flori și se uita la trenul care sosea. Lui Diederich, umerii aceștia i se părură cunoscuți... Dracul i-l scosese în cale ! Dintr'un vagon, Judith Lauer își salută soțul. El o ajută să coboare și-i înmână buchetul de flori, pe care ea îl luă cu surâsul ei grav de totdeauna. Cum amândoi se îndreptau spre ieșire, Diederich, gâfâind, se dădu repede la o parte din cale. Nu-și vârîse niciun diavol coada ; Lauer își isprăvise pedeapsa și era din nou liber. Nu că mai era de temut ; dar era totuși cam greu să te obișnuești cu ideea că era din nou liber... Și o aștepta cu flori ! Oare el nu știa nimic ? Doar avusese timp destul să se gândească ! Și femeia asta care se întorcea la bărbat, după ce el ieșise din pușcărie ! Un om cumsecade nici nu-și putea închipui asemenea situații. Dealtfel, pe Diederich nu-l privea mai mult decât pe oricare altul ; el nu-și făcuse decât datoria. „Toți vor avea același sentiment neplăcut ca și mine. Peste tot i se va da să înțeleagă că ar face mai bine să stea acasă... căci cum îți așterni, așa dormi..." Käthchen Zillich înțelesese asta și știuse să

tragă concluziile cuvenite. Ea părăsise la vreme oraşul, şi asta ar putea sluji drept pildă şi altora, nu numai domnului Lauer.

Diederich, pe care-l petreceau acum, când treceau prin oraş, saluturile respectuoase ale concetăţenilor, îşi ocupa, în chipul cel mai firesc, locul câştigat prin merite personale. Luptase cu înverşunare în vremurile astea grele, încât nu-i mai rămăsese în prezent decât să culeagă roadele. Ceilalţi începuseră să creadă în el : pe loc îi pieriră şi lui orice îndoieli... Dar iarăşi se răspândiseră prin oraş svonuri înveninate despre fabrica Gausenfeld, şi acţiunile erau în scădere. De unde se aflase oare că prefectura îi retrăsese comenzile şi că le trecuse întreprinderii Hessling? Diederich nu crâcnise nicio vorbă, şi totuşi lucrul era ştiut chiar înainte de a se fi început concedierile de lucrători pe care *Netziger Zeitung* le deplângea atât de patetic. Bătrânul Buck, în calitatea lui de preşedinte al consiliului de administraţie, trebui să ia, din nenorocire chiar el personal, această iniţiativă, ceeace îi stârbise mult reputaţia. Era foarte probabil ca prefectura să fi luat numai din pricina bătrânului Buck această hotărâre catastrofală pentru întreprindere. Fusese o greseală că-l aleseseră preşedinte. Şi, cu banii pe care Diederich i-i împrumutase cu atâta generozitate, mai bine şi-ar fi plătit datoriile decât să cumpere acţiuni ale fabricii Gausenfeld. Diederich însuşi îşi exprima faţă de toţi această părere.

— Cine ar fi crezut altădată despre el una ca asta! mai adăugă el, cugetând din nou la rosturile ascunse ale soartei. Se vede de ce poate fi în stare un om, când îi fuge pământul de sub picioare.

La auzul acestor cuvinte, toţi acţionarii întreprinderii, cu inima strânsă, se şi vedeau ruinaţi împreună cu bătrânul Buck. Căci acţiunile scădeau. Din pricina concedierilor era de temut că va izbucni o grevă ; acţiunile scăzură şi mai mult... Atunci găsi Kienast prilejul nimerit să-şi facă prieteni. Cumnatul lui Diederich sosise la Netzig pe neaşteptate, ca să se odihnească — pretindea el. Nimănui nu-i plăcea să spună deschis că avea acţiuni Gausenfeld şi că se

lăsase păcălit. Kienast îl lua pe fiecare în parte şi îi povestea că celălalt le şi vânduse. Părerea lui personală era că trebuia să se grăbească. Un samsar, pe care dealtfel Kienast nu-l cunoştea, putea fi găsit când şi când stând la o masă de cafenea şi cumpărând acţiuni. Câteva luni mai târziu apăru zilnic în ziar un anunţ al băncii Sanft & Co. Cine mai poseda acţiuni Gausenfeld şi le putea plasa cu uşurinţă acolo. La începutul toamnei toţi se descotorosiseră de hârtiile acelea fără valoare. Incepu să circule însă svonul că fabricile Hessling şi Gausenfeld aveau să fuzioneze. Diederich se arată mirat.

— Şi bătrânul domn Buck? întrebă el. Ca preşedinte al consiliului de administraţie va avea şi el de spus un cuvânt. Sau şi-o fi vândut şi el, poate, acţiunile? „El are alte griji acum", i se răspundea. Intr'adevăr se fixase termenul pentru desbaterile procesului de calomnie intentat de Buck ziarului *Volksstimme.*

„Se curăţă!" zicea lumea; iar Diederich, pe un ton de absolută obiectivitate: „Păcat de el. Dacă-i aşa, ăsta i-a fost ultimul consiliu de administraţie!"

Se duseră toţi să asiste la desbateri, cu presimţirea aceasta. Martorii, câţi erau prezenţi, nu-şi mai aminteau nimic. Klüsing le vorbise mai demult despre vânzarea fabricii. Le vorbise de terenul acela anume? Şi-l însărcinase cumva pe Buck să negocieze? Toate chestiunile acestea apăreau îndoielnice. In cercurile consilierilor municipali se ştia că se vorbise de terenul acesta, în legătură cu leagănul de sugaci proiectat. Stăruise Buck în acest sens? In orice caz, nu fusese împotrivă. Mulţi se mirară cât de mult îl interesa pe el terenul. Klüsing însuşi, care era încă bolnav, spusese la interogatoriul ce i se luase prin comisia rogatorie că, până în ultimul timp, prietenul său Buck fusese mereu pe la el. Când bătrânul îi vorbise de dreptul de preemţiune la vânzarea terenului, el nu luase deloc lucrul într'un sens care-ar fi putut atinge onoarea lui Buck. Reclamantul Buck dorea să se stabilească faptul că răposatul Kühlemann în persoană tratase cu Klüsing: însuşi Kühlemann, legatarul sumei. Dar lu-

crul nu putea fi stabilit: depoziţia lui Klüsing era în doi peri şi în această privinţă. Faptul că depoziţia lui Cohn era în sensul acesta n'avea nicio valoare, comerciantul având tot interesul să-şi apere prin asta şi propria sa onoare. Singurul martor cu greutate rămas era Diederich, căruia Klüsing îi scrisese şi care, îndată după aceea, avusese şi o convorbire cu el. Se citase vreun nume atunci? El declară: „Pe mine nu mă interesa să aflu nume. Ţin să stabilesc că eu, aşa cum toţi martorii confirmă, n'am numit niciodată în public pe domnul Buck. Tot ce m'a interesat pe mine, a fost ca oraşul să nu fie păgubit în urma vreunei afaceri personale. Eu am apărat moralitatea în politică. Departe de mine orice ură personală şi mi-ar părea foarte rău dacă domnul reclamant n'ar ieşi din aceste desbateri cu totul nepătat."

Vorbele sale fură primite cu un murmur de aprobare. Numai Buck părea nemulţumit; el se ridică roşu la faţă... Diederich trebuia să declare care era părerea sa personală. Se pregătea tocmai să vorbească. Dar Buck înaintă atunci, cu fruntea sus, şi ochii îi scăpărau ca şi la întrunirea electorală care se sfârşise atât de tragic.

— Il scutesc pe domnul martor să dea un certificat indulgent asupra persoanei şi vieţii mele. Nu e de competinţa lui. Succesele sale au fost obţinute prin cu totul alte mijloace decât ale mele, şi cu alte scopuri. Casa mea a fost întotdeauna deschisă tuturor, cu ospitalitate, chiar şi domnului martor. Viaţa mea nu-mi mai aparţine de mai bine de cincizeci de ani; ea aparţine unei idei, pentru care în vremea mea luptau mai mulţi: dreptatea şi binele obştesc. Când am păşit în viaţa publică eram bogat. Acum, când o părăsesc, sunt sărac. N'am nevoie să fiu apărat de nimeni!

Tăcu şi obrazul îi svâcni din nou, dar Diederich nu făcu decât să ridice din umeri. La ce succese făcea aluzie bătrânul? Nu mai avusese de multă vreme niciunul şi nu spunea decât vorbe goale, pe care nu mai dădea nimeni nicio ceapă degerată... Făcea pe grozavul, dar în realitate era la pământ. Cum se putea iluziona cineva în aşa hal asupra situaţiei sale? Dacă unul din noi doi îl poate privi de sus pe celălalt... Şi

Diederich fulgeră cu privirea. Îl fulgeră cu privirea pe bătrânul care se răzvrătise în zadar, şi de data asta îl strivi definitiv, odată cu „ideia justiţiei şi a binelui obştesc". Intâi de toate, propriul tău bine — iar justă nu e decât cauza care reuşeşte... Diederich simţea limpede că asta era legea valabilă pentru toţi.

Bătrânul o simţi şi el ; se aşeză la loc ; umerii i se încovoiară, şi pe faţă i se aşternu o expresie de ruşine. Intorcându-se către juraţi, zise :

— Nu cer să se facă nicio excepţie cu mine ; mă supun judecăţii concetăţenilor mei.

Şi Diederich, ca şi cum nu s'ar fi întâmplat nimic, îşi continuă depoziţia. Era, întradevăr, foarte indulgentă şi făcu cea mai bună impresie. Toţi îl găseau schimbat în bine dela procesul Lauer încoace ; apărea calm şi sigur de sine, ceeace, fireşte, nu-i venea prea greu, acum că era un om făcut şi cu situaţie. Bătea tocmai ceasul douăsprezece şi în sală se răpândi în şoaptă ultima noutate apărută în *Netziger Zeitung:* era fapt împlinit ; Hessling, mare acţionar al fabricii Gausenfeld, fusese numit director general... Toţi se uitară curioşi la el şi la bătrânul Buck, pe spinarea căruia se îmbogăţise. Cele douăzeci de mii de mărci, pe care le împrumutase nu de mult bătrânului, şi le scotea acum îndoit, şi mai făcea şi pe generosul. Faptul că bătrânul cumpărase cu banii aceia tocmai acţiuni Gausenfeld li se păru multora o glumă reuşită a lui Hessling, o farsă hazlie, care-i consolă pe mulţi, într'o clipită, de pierderile suferite. La plecarea lui Diederich, se făcu tăcere în drumul său. Salutările exprimau un grad atât de înalt de respect, încât aduceau mai mult a linguşire. Cei traşi pe sfoară salutau succesul.

Cu mai multă asprime îl judecară ei pe bătrânul Buck. Când preşedintele citi sentinţa, în sală izbucniră aplauze. Nimic altceva decât o amendă de cincizeci de mărci pentru redactorul dela *Volksstimme !* Dovezile erau neîndestulătoare ; acuzarea fu respinsă, se admise că redactorul fusese de bună credinţă. Nimicitor pentru reclamant — ziceau oamenii de lege — şi când Buck ieşi din clădirea tribunalului, până şi prietenii îl ocoliră. Oamenii mărunţi, care-şi pierduseră econo-

miile cumpărând acțiunile Gausenfeld, amenințau cu pumnul îndărătul lui. După această sentință a tribunalului, toți se dumiriră că, de fapt, pierduseră încă de mult orice considerație pentru bătrânul Buck. O afacere ca aceea cu terenul pentru leagănul de sugaci s'ar fi cuvenit măcar să reușească: cuvintele erau ale lui Hessling, și avea dreptate. Dar un lucru era clar: că bătrânului Buck nu-i reușise în viața lui nici o afacere. Se grozăvea cu faptul că, după ce fusese o viață întreagă părinte al orașului și șeful unui partid, se retrăgea din viața publică plin de datorii. Fraieri se găseau destui! Și când te îndoiești de cineva în afaceri, nu poți fi sigur nici de moralitatea lui; dovadă și afacerea plănuită când cu logodna fiului său, acela care se învârtea acum prin lumea teatrelor. Și politica lui Buck? Tot principii internaționaliste, din cele care cereau numai jertfe pentru scopuri demagogice, iar cu stăpânirea se înțelegea ca pisica cu câinele, ceeace numai în bine nu putea înrâuri asupra afacerilor. Asta era politica unui om care nu mai avea nimic de pierdut și era cu totul lipsită de spiritul sănătos al unui cetățean cumsecade. Indignați, oamenii vedeau acum că-și dăduseră soarta și avutul pe mâna unui aventurier. Dorința generală era să i se ia orice posibilitate de a mai face rău. Cum nu trăgea singur consecințele cuvenite din sentința sdrobitoare a tribunalului, trebuiau să-l facă s'o simtă alții. Dreptul administrativ conținea desigur vreun paragraf care să impună demnitarilor municipali să inspire respectul cuvenit prin viața lor privată și publică. Indeplinea oare bătrânul Buck această condiție? După cum constată *Netziger Zeitung*, firește fără să citeze nume, a pune această întrebare însemna să-i dai răspunsul negativ. Lucrurile ajunseseră însă atât de departe, încât consiliul municipal trebui să se seziseze de această afacere. In sfârșit cu o zi înainte de începerea sesiunii, bătrânului acestuia îndărătnic îi veni mintea la cap și demisionă din demnitatea de consilier municipal. In urma acestui fapt, prietenii săi politici nu-l mai puteau lăsa în fruntea partidului decât cu riscul de a-și pierde și ultimii partizani. Pe cât se părea, el nu le

uşură sarcina, căci fură necesare mai multe întrevederi şi o presiune morală destul de blândă, până să-i apară în ziar scrisoarea în care spunea că ţine mai mult la binele democraţiei decât la al său propriu. Deoarece acum, din pricina pasiunilor, pe care îi plăcea să le creadă trecătoare, putea dăuna prin numele său democraţiei, se retrăgea. „Dacă asta poate folosi binelui comun, sunt gata să port singur înfierarea nedreaptă pe care mi-a adus-o voinţa poporului înşelat — cu credinţa în sentimentul lui veşnic de dreptate, care îl va face odată şi odată să-mi recunoască nevinovăţia".

Cuvintele acestea fură socotite drept simplă prefăcătorie şi îngâmfare: cei binevoitori le scuzau, punându-le pe seama senilităţii. Dealtfel, ceeace scria sau nu scria el nu mai avea nicio însemnătate, căci ce mai era acum unul ca dânsul? Oameni care îi datorau situaţii sau beneficii îl priveau în albul ochilor fără să-şi scoată pălăria. Unii râdeau sau făceau cu voce tare comentarii; erau aceia care nu depinseseră niciodată de el, şi care se arătaseră totuşi plini de devotament, atâta vreme cât el se bucurase de consideraţia generală. Dar, în loc de vechii prieteni, pe care nu-i mai întâlnea niciodată în plimbarea lui zilnică, apăreau alţii, noi, ciudaţi. Ii ieşeau înainte când se întorcea acasă şi când începea să se întunece. Erau mici negustori cu priviri speriate de fiară încolţită, ameninţaţi de faliment, sau vreun beţiv posomorât, sau vreo umbră care se strecura dealungul caselor. Incetinind pasul, îl priveau cu o familiaritate timidă sau obraznică, şi-şi scoteau şovăitori pălăria, iar bătrânul Buck le răspundea dând din cap şi strângea orice mână i se întindea.

Dar, cu vremea, nici ura nu se mai ocupa măcar de el. Cei care la început întorseseră intenţionat capul treceau acum nepăsători pe lângă el, când din întâmplare nu-l salutau, aşa, din obişnuinţă. Un tată, care trecea cu feciorul lui pe lângă bătrân, îşi luă o mutră gânditoare şi, după ce se mai depărtară, îi explică băiatului: „L-ai văzut pe domnul acela bătrân care se strecoară singur pe lângă ziduri şi la care

nu se mai uită nimeni? Întipăreşte-ţi în minte pentru toată viaţa, unde duce necinstea pe om!" Şi, de atunci, copilul se înfiora în adâncul fiinţei sale de câte ori îl vedea pe bătrânul Buck, aşa cum oamenii maturi de acum simţiseră când erau copii, o mândrie nedesluşită de câte ori îl vedeau trecând. Firește, erau şi câţiva tineri care nu urmau orbeşte opinia publică. Câteodată, când bătrânul Buck ieşea de acasă, se întâmpla să fie ora când se'ntorc şcolarii. Cete de băieţi treceau grăbiţi, făcând respectuos loc profesorilor. Kühnchen, acum naţionalist înverşunat, sau pastorul Zillich, din ce în ce mai neînduplecat cu morala, de când cu lovitura pe care i-o dăduse Käthchen, treceau şi ei fără să se uite măcar la omul acesta doborît. Atunci câţiva dintre aceşti tineri se opreau dela sine, fiecare dintr'o pornire proprie. Frunţile lor erau mai puţin netede ca ale celor mulţi; ochii lor căpătau altă expresie după ce-i întorceau spatele lui Kühnchen şi lui Zillich, şi-şi descopereau capetele în faţa bătrânului Buck. Fără să vrea, el îşi încetinea pasul, şi se uita în ochii aceştia în care încolţea viitorul, se uita cutremurat, încă odată, de nădejdea cu care toată viaţa lui privise drept în ochii oamenilor.

Diederich, între timp, nu avea vreme să dea prea multă atenţie fenomenelor secundare ce-i însoţeau ascensiunea. *Netziger Zeitung,* care era acum cu totul la ordinele lui Diederich, declară că însuşi bătrânul Buck, înainte de a-şi fi dat demisia din postul de preşedinte al consiliului de administraţie, trebuise să sprijine numirea doctorului Hessling ca director general. Unora acest fapt li se părea destul de ciudat. Dar Nothgroschen dădu a înţelege că domnul director general doctor Hessling adusese comunităţii un mare şi de netăgăduit serviciu. Fără el care, fără să facă zarvă, cumpărase mai mult de jumătate din acţiuni, acestea ar fi scăzut desigur mult mai mult, şi numeroase familii îşi datorau doctorului Hessling, exclusiv, norocul de a fi scăpat de ruină. Prin energia noului

director general, greva fusese împiedicată. Principiile sale naţionale şi devotamentul său faţă de împărat erau o chezăşie că, de acum încolo, soarele înaltei ocrotiri a maiestăţii sale va străluci şi pentru întreprinderile Gausenfeld. Pe scurt, timpuri măreţe începeau pentru viaţa economică a Netzigului, şi mai ales pentru industria hârtiei — căci vestea fuzionării fabricii Hessling cu fabrica Gausenfeld pornea dintr'un izvor sigur şi era neîndoelnică. Nothgroschen era în măsură să arate că domnul doctor Hessling nu consimţise să ia conducerea fabricii Gausenfeld decât cu această condiţie.

Într'adevăr, primul lucru pe care-l făcu Diederich fu sporirea capitalului. Cu noul capital fu dobândită fabrica Hessling. Diederich făcuse o afacere strălucită. Prima ispravă de sub domnia lui fusese încoronată de succes. Era stăpân pe situaţie; avea un consiliu de administraţie supus, cu care putea face tot ce voia, şi putea să-şi impună voinţa sa suverană în ceeace privea organizaţia internă a fabricii. Chiar dela început, el îşi adună toţi lucrătorii şi funcţionarii de sub ordinele sale.

— Câţiva dintre voi — li se adresă el — mă cunosc dela întreprinderea Hessling. Ei! şi voi ceilalţi aveţi să mă cunoaşteţi! Cine vrea să mă ajute e bine venit, dar să se ştie că aici spiritul revoluţionar nu va fi tolerat! Nu sunt nici doi ani de când am mai spus asta câtorva dintre voi, şi priviţi acum cât de mulţi sunteţi sub ordinele mele! Puteţi fi mândri de un stăpân ca mine. Vă puteţi bizui pe mine şi-mi iau însărcinarea de-a vă deştepta simţul naţional şi de-a vă face partizani credincioşi ai ordinii existente! Şi le făgădui locuinţe proprii, asistenţă în caz de boală şi alimente ieftine. Dar să vă iasă din cap că îngădui uneltiri socialiste! De azi încolo, fac vânt oricui votează altfel decât vreau eu! Era hotărît să stârpească şi lipsa de credinţă în cele sfinte, adăugă Diederich; şi avea de gând să urmărească în fiecare duminică, cine merge la biserică şi cine nu. Cât timp nu ne vom izbăvi de păcatul strămoşesc va fi pe lume război şi ură, pizmă

şi discordie. Şi deaceea: trebue să fie un singur stăpân!

Pentru a-i face să se pătrundă cu toţii de acest înalt principiu, toate încăperile fabricii erau acoperite de inscripţii care-l puneau în evidenţă. „Trecerea oprită" — „Folosirea găleţilor pentru apă dela instalaţiile de incendiu, oprită" — „Aducerea berei de către lucrători, oprită", căci Diederich se grăbise să încheie un contract cu o fabrică de bere, care-i plătea procente la cantitatea de bere consumată în întreprinderea lui... A mânca, a dormi, a fuma, a veni la lucru cu copii, a glumi, a face curte, a îmbrăţişa — în sfârşit orice „destrăbălare" — era strict oprită! In locuinţele muncitoreşti, care încă nu erau clădite, era interzis să creşti copiii altora. O pereche necăsătorită, care sub Klüsing izbutise să ascundă timp de zece ani această legătură, fu concediată solemn. Această întâmplare îi dădu lui Diederich prilejul să folosească un nou mijloc pentru ridicarea nivelului moral al poporului. In anumite locuri, el porunci să se atârne hârtie fabricată chiar la Gausenfeld, la a cărei întrebuinţare nimănui nu-i puteau scăpa maximele morale şi conservatoare care erau tipărite pe ea. Din când în când auzea cum lucrătorii îşi strigau unul altuia maximele împăratului, de care se pătrunseseră pe această cale, sau cântau vreun cântec patriotic, ce li se întipărise în minte în aceleaşi împrejurări. Incurajat de succes, Diederich puse în vânzare această marfă inventată de el. O scoase pe piaţă sub emblema „Puterea mondială" şi, după cum proclama o reclamă uriaşă, într'adevăr, ea purta victorios prin lumea întreagă spiritul german, sprijinit de tehnica germană.

Totuşi, chiar această hârtie educatoare nu putu înlătura toate cauzele conflictelor dintre patron şi muncitori. Intr'o zi, Diederich se văzu nevoit să aducă la cunoştinţa lucrătorilor că, din banii ce se reţineau pentru asigurările sociale, se plătea numai îngrijirea dinţilor, nu şi înlocuirea lor. Un lucrător îşi comandase o dantură întreagă! Cum Diederich invocă regulamentul, întocmit ulterior, omul îl dete în judecată şi printr'o uluitoare întâmplare, câştigă procesul.

Asta îi sdruncină omului credința în orânduirea stabilită; ajunse un răzvrătit, decăzut sub raportul moravurilor și, în alte împrejurări, ar fi fost fără îndoială dat afară. Dar Diederich nu se mai îndura să renunțe acum la dantura care-l costase atât de scump, și, din această pricină, păstră și omul... Întreaga întâmplare — el își dădea seama de aceasta — nu fu de natură să influențeze în bine spiritul muncitorimii. Se mai adăugă și înrâurirea unor evenimente politice primejdioase. Când, la deschiderea parlamentului, mai mulți deputați social-democrați nu se ridicară în picioare la auzul strigătelor de „trăiască împăratul", nu mai rămase urmă de îndoială asupra necesității unui proiect de lege împotriva socialiștilor. Diederich începu să facă propagandă în acest scop. Își pregăti lucrătorii printr'o cuvântare, pe care ei o primiră printr'o întunecată tăcere. Majoritatea Reichstagului fu destul de inconștientă ca să respingă proiectul de lege, și urmarea nu se lăsă mult așteptată: un industriaș fu asasinat. Asasinat! Un patron! Asasinul afirmă că nu e social-democrat, dar Diederich știa el bine, dela lucrătorii lui, ce valoare are o asemenea afirmație; se mai zicea că mortul fusese un prieten al muncitorilor, dar ce putea însemna asta Diederich o știa din proprie experiență. Zile întregi, ba chiar săptămâni dearândul, nu deschise nicio ușă fără să se teamă că un cuțit amenințător îl pândește îndărătul ei. Își prevăzu biroul cu tot felul de mijloace de apărare și, împreună cu Guste, se târa în fiecare seară prin dormitor, căutând pe sub mobile. Telegramele lui către împărat, fie că erau trimise din partea consiliului municipal, ori din partea partidului împăratului, fie din partea „Asociației industriașilor" sau a „Asociației foștilor combatanți", telegramele cu care Diederich îl copleșea pe înaltul stăpânitor, toate erau doar strigăte de ajutor! Strigăte de ajutor împotriva mișcării revoluționare, aţâţată de socialiști, mișcare căreia îi căzuse o nouă jertfă; ele cereau salvarea lumii de această plagă, grabnice măsuri legislative, protecția militară a autorității și a proprietății, pedepse cu închisoarea pentru greviștii care împedicau pe alții să lucreze...

Netziger Zeitung, care reproducea conştiincios aceste telegrame, nu uita niciodată să adauge cât de mult slujea domnul director general doctor Hessling cauza păcii sociale, şi câtă grijă purta el muncitorilor. Nothgroschen publică în ziar fotografia înfrumuseţată a fiecărei locuinţe muncitoreşti clădite de Diederich, însoţind-o cu articole sforăitoare. Anumiţi alţi patroni din Netzig, de a căror influenţă socială, din fericire, nu mai putea fi vorba, n'aveau decât să sgândărească tendinţele subversive ale salariaţilor lor, oferindu-le o participare la beneficiile întreprinderii. Principiile pe care le reprezenta domnul director general doctor Hessling făceau în schimb să domnească între patroni şi lucrători cele mai bune raporturi ce se puteau închipui, raporturile pe care maiestatea sa le dorea extinse în toată industria germană. O dârză împotrivire faţă de orice pretenţii neîndreptăţite ale muncitorimii, precum şi o coaliţie a patronilor erau puncte care făceau deasemenea parte, după cum se ştia, din programul împăratului, iar faptul că el participa la realizarea acestui program era un titlu de glorie al directorului general doctor Hessling... Şi, alături, portretul lui Diederich.

O astfel de preţuire nu putea decât să-l îmboldească la o activitate tot mai vie — în ciuda păcatului strămoşesc neizbăvit, păcat care îşi arăta forţa pustiitoare nu numai în afaceri, dar şi în familie. Aici, din nefericire, Kienast semăna pizmă şi discordie. El susţinea că, fără mijlocirea lui discretă la cumpărarea acţiunilor, Diederich n'ar fi ajuns la situaţia strălucită pe care o avea astăzi. Diederich îi răspundea lui Kienast că era răsplătit destul de bine prin acţiunile pe care şi le cumpărase, potrivit mijloacelor sale. Cumnatul său nu recunoştea asta, ba, mai mult încă, îndrăznea să găsească o bază legală pentru pretenţiile lui nelegiuite. Oare nu fusese el, ca soţ al Magdei, proprietar al unei optimi din vechea fabrică Hessling? Fabrica fusese vândută, Diederich luase pe ea bani lichizi şi acţiuni preferenţiale în întreprinderea Gausenfeld. Kienast cerea o optime din venitul capitalului şi din dividendele acţiunilor preferenţiale. La aceste pretenţii

nemaiauzite, Diederich răspundea, cu toată energia, că el nu le mai datora nimic, nici cumnatului, nici surorii sale.

— Eram obligat doar să vă plătesc partea voastră din câştigul anual al fabricii mele. Fabrica a fost vândută. Gausenfeld nu e fabrica mea, ci a unei societăţi pe acţiuni. Cât despre capital, e averea mea personală. Voi nu mai puteţi avea nicio pretenţie.

Kienast numi asta furt pe faţă ; Diederich, cu totul convins de propriile sale argumente, îi aruncă în faţă că e un şantagist, după care urmă un proces.

Procesul dură trei ani. Era dus cu o înverşunare sporită din ce în ce, mai ales din partea lui Kienast care, pentru a i se putea consacra pe deantregul, renunţase la postul său din Eschweiler şi se mutase cu Magda la Netzig. Ca martor principal împotriva lui Diederich îl luase pe bătrânul Sötbier, care, în setea lui de răzbunare, încerca să dovedească acum că, încă de multă vreme, Diederich nu dădea la soroc familiei sale sumele cuvenite. Lui Kienast îi mai dădu prin cap să limpezească şi anumite puncte din trecutul lui Diederich cu ajutorul actualului deputat, Napoleon Fischer ; dar, în această privinţă nu reuşi niciodată cu totul. Din pricina acestor uneltiri, Diederich se văzu nevoit să plătească, în diferite rânduri, sume mari pentru fondul partidului social-democrat. Şi trebuia să-şi spună mereu că îl durea mai puţin pierderea personală, decât paguba pe care o suferea, în chipul acesta, cauza naţională... Guste, care nu vedea mai departe de lungul nasului, aţâţa vrajba între bărbaţi mai mult din motive femeieşti. Primul ei copil fusese o fată, şi nu-i putea ierta Magdei băiatul pe care-l născuse. Magda, care la început nu arătase decât un interes foarte slab chestiunilor băneşti, îşi începu atacurile deabia din ziua în care Emmi apăru cu o pălărie nemaipomenită, adusă din Berlin. Magda stabili că sora ei era favorizată de Diederich într'un chip revoltător. Emmi locuia la Gausenfeld într'un apartament al ei şi dădea ceaiuri. Sumele exagerate pe care le cheltuia cu îmbrăcămintea erau o sfidare la adresa surorii sale măritate. Magda trebui să vadă că întâietatea

pe care i-o dăduse măritișul se întorsese împotriva ei; și-l învinovățea pe Diederich că urmărise să se descotorosească de ea în chip perfid înainte de a fi început epoca lui de glorie. Dacă Emmi nici acum nu găsea cu cine să se mărite, trebuia să fie la mijloc o pricină — despre care se și șoptea la ureche prin Netzig. Magda nu văzu ce ar fi împiedicat-o s'o spună tare. La Gausenfeld se află de clevetirile ei prin Inge Tietz; dar Inge aduse totodată familiei Hessling o armă împotriva calomniei acesteia, căci întâlnise în familia Kienast o moașă care-i spusese că primul copil se născuse la șase luni după nuntă. Se iscă mare zarvă, ocări prin telefon dela o casă la alta, amenințări cu darea în judecată, în care scop se adună material, fiecare din cele două femei mituind pe jupâneasa celeilalte.

Și, curând după ce Diederich și Kienast, cu chibzuință bărbătească, preîntâmpinaseră un scandal de familie public, scandalul izbucni totuși. Guste și Diederich primeau scrisori anonime, pe care le ascundeau față de oricine, și chiar unul față de celălalt, atâta de deșuchiat le era cuprinsul. Mai era ilustrat și prin desene, care depășeau orice margine permisă artei, fie chiar și artei realiste. In fiecare dimineață, la cafea, poșta aducea cu punctualitate plicurile cenușii în aparență nevinovate, și fiecare și-l ascundea pe al lui, prefăcându-se că nu-l văzuse pe al celuilalt. Intr'o zi și jocul ăsta de-a v'ați ascunselea luă sfârșit, căci Magda avu îndrăzneala să apară la Gausenfeld cu un pachet de scrisori asemănătoare, scrisori pe care pretindea că le primise ea. Această îndrăzneală i se păru Gustei prea sfruntată.

— Tu știi foarte bine cine ți le-a scris, strigă ea, roșie la față și înnecându-se de ciudă.

Magda răspunse că își închipue, și că tocmai deaceea și venise.

— Dacă ai nevoie — răspunse Guste șuierând — să-ți scrii singură asemenea scrisori, ca să te exciți, nu le mai scrie cel puțin și altora, care n'au nevoie de asta.

Magda protestă și, făcându-se verde la față, o acuză

la rândul ei pe Guste. Dar cumnată-sa se şi repezise la telefon, ca să-l cheme pe Diederich dela birou; apoi alergă şi se întoarse cu un teanc de scrisori. Sosi şi Diederich, cu pachetul lui. Când interesantele colecţii fură întinse pe masă, cei trei se priviră încremeniţi. Pe urmă se desmeticiră şi începură să ţipe toţi deodată, aruncându-şi aceleaşi învinuiri. Ca să nu se lase mai prejos, Magda ceru prin telefon şi mărturia bărbatului ei, care primea şi el scrisori de-acelaşi gen. Guste afirmă că văzuse aşa ceva şi pe la Emmi. Emmi fu chemată şi mărturisi fără nicio greutate, cu aerul ei obişnuit de uşor dispreţ, că şi ea primise într'adevăr, prin poştă, asemenea porcării. Pe cele mai multe le distrusese. Nici măcar bătrâna doamnă Hessling nu fusese cruţată! E drept că ea încercă, pe cât îi fu cu putinţă, să nege plângând, dar, în cele din urmă, trebui să recunoască... Cum toate acestea nu făceau decât să dea proporţii şi mai mari faptului, fără să-l lămurească însă, se despărţiră cu ameninţări, de fapt absurde, dar care inspirau teamă. Ca să-şi întărească poziţiile, fiecare din cele două tabere îşi căuta aliaţi şi astfel ieşi la iveală că şi Inge Tietz era printre cei care primeau această necuviincioasă corespondenţă. Ceeace era doar bănuit fu astfel confirmat. Sinistrul autor pătrunsese în viaţa intimă a tuturor, a pastorului Zillich, ba chiar şi a primarului şi alor săi. El crease în jurul familiei Hessling şi a tuturor familiilor cumsecade din oraş, care aveau legături cu ea, o atmosferă de obscenitate. Săptămâni întregi, Guste nu mai îndrăsni să iasă. Bănuelile ei şi ale lui Diederich treceau îngrozite dela unul la altul. In tot Netzigul nu mai exista încredere nici chiar faţă de cei mai intimi. Veni şi ziua în care, la cafeaua de dimineaţă, în sânul familiei Hessling, bănuiala depăşi orice margini. În mâinile Gustei tremura un document, veridic ca niciunul de până atunci. Înfăţişa clipe care, prin particularităţile lor, nu le erau cunoscute decât ei şi bărbatului ei, fiecare păstrându-le însă taina. Nicio a treia persoană nu le putea şti, decât printr'un dar supranatural al ghicitului. Atunci?... Guste îi asvârli peste masă o privire cercetătoare lui Diederich. In

mâna lui tremura însă o hârtie identică, şi privirea lui o iscodea, cercetător, pe Guste. Repede îşi lăsară ochii în jos, şi unul şi altul, cuprinşi amândoi de spaimă.

Trădătorul era peste tot. Unde nu era nimeni, era el, un al doilea „eu" ! Prin acest trădător, într'un chip cu totul nebănuit, era sdruncinată toată onorabilitatea burgheză. Mulţumită uneltirilor lui, orice sentiment de demnitate morală şi de stimă reciprocă s'ar fi stins la Netzig, dacă nu s'ar fi găsit, parcă printr'o înţelegere generală, leacuri ca să le reînvie. Spaimele înmiite, căutând subteran o ieşire, năvăliră întrunite din toate părţile, făurind canalul care ducea la lumină; putură în sfârşit să-şi reverse talazurile întunecate asupra unui om. Gottlieb Hornung nu ştia nici el cum ajunsese să le cadă în plasă. Intre patru ochi cu Diederich făcuse pe grozavul, după cum îi era obiceiul, lăudându-se că scrisese anumite scrisori. La mustrările aspre ale acestuia, el răspunsese că acum toţi scriau asemenea scrisori, că era ceva la modă, un fel de joc de societate — lucru pe care Diederich îl respinse cu indignare, aşa cum se şi cuvenea. Din această convorbire, Diederich rămase cu impresia că vechiul lui prieten şi camarad din „Noua Teutonie", care-i adusese atâtea servicii utile, era menit să-i aducă şi de astădată unul, chiar fără voia lui; şi, deaceea, îşi făcu datoria şi-l denunţă. Când numele lui Hornung fu pronunţat, se dovedi că demult era bănuit pretutindeni. In timpul alegerilor pusese mâna pe nenumărate informaţii; era din Netzig şi n'avea rude, fapt care îi uşurase vădit isprava. La acestea se adăugase şi lupta lui disperată pentru dreptul de a nu vinde nici bureţi de baie, nici perii de dinţi. Această luptă îl acrise văzând cu ochii, şi-i smulsese anumite cuvinte ironice despre anumiţi domni şi anumite cucoane, care — spunea el — n'aveau nevoie de bureţi numai pentru exteriorul trupului şi care n'ajungeau la mare lucru numai spălându-şi dinţii. Fu dat în judecată şi, în câteva cazuri se recunoscu uşor a fi autorul unora din scrisori. Pentru cele mai multe însă negă, cu atât mai înverşunat, cu cât recunoscuse mai uşor

înainte, dar în zadar, căci se recurse la grafologie. Impotriva părerii unui martor ca Heuteufel, care vorbea de o epidemie şi susţinea că un singur om nu putuse aduna singur acest morman uriaş de murdărie, se ridicară toate celelalte declaraţii, precum şi voinţa publică. Voinţa publică fu întruchipată în chipul cel mai strălucit de Jadassohn, care, după întoarcerea dela Paris, avea acum urechile mai mici şi fusese înaintat procuror. Succesul, ca şi conştiinţa de a fi fără cusur vizibil, îl făcură mai temperat; îşi dădu seama că, pentru binele comunităţii, trebuiau ascultate părerile care-l prezentau pe Hornung ca pe un om bolnav de nervi. Cel mai aprig susţinător al acestui punct de vedere fu Diederich, care-şi sprijini cât putu prietenul din tinereţe. Hornung scăpă numai cu o internare într'un sanatoriu şi, când ieşi de acolo, Diederich îi oferi, cu condiţia să părăsească Netzigul, mijloace suficiente ca să-l apere pentru câtva timp împotriva nevoii de a vinde bureţi şi perii de dinţi. Cu timpul, firește tot aceştia aveau să fie cei mai tari, şi era greu să-i prevezi un sfârşit bun lui Gottlieb Hornung... Bineînţeles, scrisorile încetară de îndată ce el fu pus sub pază, la clinică. Sau, cel puţin, dacă mai sosi vreuna, nimeni nu mai vorbi de ea; afacerea era închisă.

Diederich putea spune din nou: „Casa mea îmi e cetatea!“ Familia, nemaiavând de înfruntat asemenea atacuri murdare, înflori în toată puritatea ei. După Gretchen, care se născuse în 1894, şi Horst, născut în 1895, urmă în 1896, Kraft. Diederich, ca un părinte corect ce era, deschise fiecărui copil, înainte chiar ca el să fi văzut lumina zilei, câte un cont, în care fură trecute întâi cheltuielile trusoului şi ale moaşei. Concepţia sa despre căsnicie era cât se poate de severă. Horst nu se născu uşor. După ce totul se sfârşi cu bine, Diederich îi declară soţiei sale că dacă ar fi trebuit să aleagă el ar fi lăsat-o să moară fără şovăire. „Oricât mi-ar fi fost de dureros, adăugă el. Căci rasa e mai importantă, şi pentru fiii mei, sunt răspunzător

față de împărat." Rostul femeilor pe lume era să nască copii. Diederich nu le îngăduia frivolități și necuviințe, dar era de părere să li se acorde dreptul la odihnă și la înălțare morală. O sfătuia pe Guste să-și vadă de biserică, de copii și de gospodărie. Pe fața de masă cu pătrățele roșii pe care erau desenate vulturul și coroana imperială, se găsea totdeauna, alături de cana cu cafea, și biblia, din care Guste trebuia să citească cu glas tare în fiecare dimineață. Duminica se duceau la biserică. „E o dorință a împăratului", rostea Diederich grav, când Guste se împotrivea. Intocmai cum Diederich trăia cu frica stăpânului său, Guste trebuia să trăiască și ea cu frica stăpânului ei. Când trebuiau să intre într'o casă ea știa că soțul are întâietatea. La rândul lor, copiii trebuiau să-i arate ei aceeași considerație; în schimb câinele Männe îi recunoștea pe toți de șefi. La masă, câinele și copiii trebuiau să tacă; datoria Gustei era să ghicească, după fruntea soțului, dacă porunca lui era să nu-l turbure sau, dimpotrivă să-i alunge grijile, povestindu-i verzi și uscate. Anumite feluri de mâncare îi erau servite numai lui Diederich și, în zilele când era în toane bune, el arunca și celorlalți câte o bucată peste masă, ca să vadă apoi, râzând cu poftă, cine o va apuca: Gretchen, Guste sau Männe. Somnul de după amiază îi era turburat câteodată de o digestie grea; atunci datoria Gustei era să-i pună comprese calde pe pântece. Diederich îi făgăduia, îngrijorat tare și gemând, că își va face testamentul și îi va pune un epitrop. Guste nu va primi oricum niciun ban pe mână: „Eu am muncit pentru copiii mei, dar n'am muncit ca să petreci tu după ce-oi mu[illegible]!" spunea el. Degeaba amintea Guste că temelia întregii averi fuseseră banii ei... Firește, când avea ea guturai, nu trebuia să se aștepte ca Diederich la rândul lui, s'o îngrijească. Pe cât era cu putință, trebuia nici să nu se apropie măcar de el, căci Diederich era hotărît să nu rabde microbi prin preajmă. La fabrică nu se ducea decât sugând tablete antiseptice și, într'o noapte, se iscă mare tărăboi pentrucă bucătăreasa era bolnavă de gripă și avea patruzeci de grade temperatură.

— Să plece numaidecât cu porcăria asta din casă! porunci Diederich, şi mult timp după ce bucătăreasa plecase, el mai rătăci încă prin casă, stropind cu desinfectante.

Seara, la citirea ziarului *Lokal Anzeiger,* Diederich îi explica regulat Gustei că nu e neapărat necesar să trăieşti, dar e necesar să navighezi, afirmaţie pe care Guste o pricepea foarte bine, chiar dacă n'ar fi fost decât din pricina că nici ea n'o putea suferi pe soţia împăratului Friedrich, care, era lucru cunoscut, ne vindea Angliei; fără să mai pomenim şi de anumite amănunte din viaţa de familie dela palatul Friedrichskron, pe care Guste le desaproba din tot sufletul. Ne trebuia o flotă puternică împotriva Angliei; Anglia trebuia sdrobită, căci era cel mai aprig duşman al împăratului. Şi dece? La Netzig se ştia foarte bine dece: numai pentrucă odată maiestatea sa, fiind puţin cu chef, îi dăduse una prinţului de Walles, aşa prieteneşte, tocmai acolo unde, în chip firesc îi venea mai la îndemână. Afară de asta, din Anglia veneau anumite sorturi de hârtie fină, al cărei import ar fi putut fi stăvilit în chipul cel mai radical printr'un război victorios. Peste ziar, Diederich îi spunea Gustei:

— Aşa cum urăsc eu Anglia, numai Friedrich cel Mare a mai urît acest popor de hoţi şi de negustori. E o vorbă de-a maiestăţii sale, şi eu o subscriu întru totul.

Subscria toate vorbele, din toate cuvântările împăratului, şi anume în prima lor formă şi cea mai tare, nu în forma atenuată pe care o luau aceste vorbe după câteva zile. Diederich nu mai trăia şi nu mai respira decât prin aceste cuvinte pline de miez, de esenţă pur germană, şi potrivite vremurilor; se îmbăia în ele ca în emanaţiile propriei sale firi. Memoria sa le păstra, ca şi când ar fi fost rostite chiar de el. Câteodată le rostise într'adevăr. Pe altele le amesteca în ocazii publice cu propriile sale născociri, încât nici el nici ceilalţi nu mai erau în stare să deosebească deloc care anume din toate astea venea dela el, şi care dela înaltul stăpân.

— Ah, ce drăguț, exclama Guste, care citea rubrica „Diverse".

— Tridentul, ăsta cere pumnul nostru, afirma Diederich hotărît, fără s'o asculte, pe când Guste se delecta cu o întâmplare din viața împărătesei, care îi dădea satisfacții adânci. La reședința ei de vară Hubertusstock, înalta doamnă se complăcea adeseori să se îmbrace simplu, aproape ca o burgheză. Un factor poștal, pe care-l întâlnise pe șosea și căruia îi desvăluise cine e, n'o crezuse și o luase în râs. Pe urmă căzuse în genunchi cu totul copleșit, și primise o marcă. Asta îl încântă și pe Diederich — cum deasemenea i se muia inima amintindu-și că în seara de Crăciun împăratul se plimbase pe stradă și împărțise săracilor din Berlin cincizeci și șapte de mărci, în bani noi, ca să aibă și ei sărbători fericite; și se înfiora, plin de presimțiri, aflând că maiestatea sa devenise *baillu* de onoare al ordinului cavalerilor de Malta. Ziarul berlinez îți deschidea priveliști nevisate și te introducea parcă în plăcuta intimitate a înaltelor personaje. Din colțul lor, statuile de bronz în mărime aproape naturală ale maiestăților lor păreau că se apropie de ei zâmbind, iar pe trompetul din Säckingen, care-i întovărășea, îl auzeau cântând duios.

— Minunat trebue să fie acasă la împăratul — zicea Guste — atunci când se spală rufe mari. Țin o sută de spălătorese!

In acest timp, Diederich se desfăta cu isprăvile câinilor împăratului, de aceeași rasă cu Männe al lui: câinii aceștia n'aveau niciun respect pentru trenele doamnelor dela curte. In mintea lui Diederich încolți planul ca, la viitoarea serată, să-i îngădue lui Männe aceeași libertate. Dar, în coloana următoare, o telegramă care anunța că tot nu era hotărît dacă împăratul și țarul se vor întâlni, îi dădea griji serioase.

— Dacă nu se face în curând — zicea el cu importanță, — trebue să fim pregătiți la orice. Cu istoria mondială nu se poate glumi!

Diederich stăruia îndelung, mai ales asupra știrilor care prevesteau catastrofe, căci „sufletul german e serios, aproape tragic", stabilea el.

Dar Guste nu mai arăta niciun interes şi căsca din ce în ce mai des. Sub privirea severă a soţului, păru că-şi aminteşte de îndatoririle ei şi, închizându-şi provocator ochii pe jumătate, începu să-i preseze cu genunchii un genunchi. El voi să mai formuleze încă o cugetare patriotică, dar Guste i-o tăie, cu o voce neobişnuit de aspră : „Treanca-fleanca" ! Diederich nu numai că nu-i pedepsi îndrăzneala, dar se mai şi uită la ea, ca şi cum ar mai fi aşteptat şi altceva şi când mâna lui încercă să o strângă mai jos de mijloc, ea se scutură de orice oboseală şi, deodată, îi plesni cu putere o palmă la care el nu răspunse nimic şi se târî după o perdea, răsuflând din greu. Când ieşi din nou la lumină, se văzu că ochii nu-i mai fulgerau deloc, ci-i erau doar plini de teamă şi de o dorinţă întunecată... Aceasta păru că-i risipeşte Gustei orice îndoială. Se ridică, şi, legănându-şi şoldurile în chipul cel mai desmăţat, începu ea să-l fulgere cu privirile şi, cu degetul ei umflat ca un cârnăcior, îi arătă poruncitor podeaua :

— „In genunchi, sclav nenorocit !"

Şi Diederich făcu ce-i cerea. Printr'o nemaiauzită şi nebunească răsturnare a tuturor legilor firii, Guste îi poruncea lui.

— Trebue să-mi adori minunata făptură ! Apoi, întins pe spate el o lăsă să-l calce pe pântece. Deodată, ea se opri în mijlocul acestei activităţi şi-l întrebă, cu toată seriozitatea, rece şi fără patima fioroasă de până atunci :

— Ţi-e deajuns ?

Diederich nu se clinti ; şi Guste deveni iarăşi cu totul stăpână.

— Eu sunt stăpâna şi tu eşti supusul, declară ea categoric. Scoală-te ! Marş ! şi-l împinse cu pumnul ei plin de gropiţe, înspre dormitor... Bucură-te ! îi făgădui ea. Diederich reuşi însă să-i scape şi să stingă lumina. In întuneric, cu inima strânsă, auzi cum de alături Guste îi dădea cele mai necuviincioase nume, căscând întruna. Ceva mai târziu, după ce ea se culcase şi poate chiar dormea, Diederich tot mai aştepta

senzaţiile supreme: se târa încă în patru labe pe estradă, apoi se ascunse îndărătul împăratului de bronz...

Intotdeauna după asemenea fantezii nocturne, a doua zi de dimineaţă Diederich cerea registrul de cheltueli şi vai de Guste dacă socotelile nu erau cu totul limpezi! După ce-i trăgea o praftură cumplită în prezenţa servitorilor, Diederich dădea un trist final scurtei ei supremaţii din întuneric — pentru cazul că ea n'ar fi uitat încă. Autoritatea şi bunele moravuri triumfau din nou. Mai avea el grijă şi alminteri ca relaţiile conjugale să nu-i asigure prea mare superioritate Gustei: la fiecare două-trei seri, câteodată şi mai des, Diederich ieşea în oraş şi se ducea la masa lui obişnuită dela birtul primăriei, cum spunea el, ceeace nu era totdeauna adevărat... Masa obişnuită a lui Diederich era sub o arcadă gotică pe care scria: „Cu cât e crâşma mai frumoasă, cu-atât e nevasta mai arţăgoasă; cu cât e nevasta mai arţăgoasă, cu-atât e crâşma mai frumoasă." Zicătorile vechi şi înţelepte de pe celelalte arcade te răzbunau şi ele într'un chip binefăcător de abdicările la care, când firea-ţi dădea ghes, te constrângea câteodată, acasă, nevasta.

„Cel ce nu gustă cântul şi nu ştie să bee,
Să aibă parte'n viaţă de o singură femeie!"

Sau:

„Fereascâ dumnezeu pe-orice bărbaţi,
De rană, de nevastă şi de câini turbaţi."

Cine stătea între Jadassohn şi Heuteufel şi-şi ridica privirea spre tavan, citea:

„Odihnă paşnică la tine acasă
şi'n cui o sabie grea şi tăioasă.
Cum cere vechea datină germană,
uitaţi de orice grijă sorbind direct la vrană."

Toţi urmau această povaţă, fără deosebire de religie sau de partid. Căci şi Cohn şi Heuteufel, împreună cu cei mai apropiaţi prieteni şi tovarăşi de păreri, îşi ocupaseră cu timpul locurile de mai înainte, unul

după altul, fără a face caz de asta. Greu te-ai fi putut împotrivi, şi era cu neputinţă să nesocoteşti multă vreme, trecând-o cu vederea, izbânda care dădea aripi cauzei naţionale şi care o purta tot mai sus. Intre Heuteufel şi cumnatul său, Zillich, se întâmpla să fie, ca şi mai înainte, neînţelegeri. Intre concepţiile lor de viaţă erau stavile de netrecut... şi „germanul nu admite să-i impui convingeri religioase", cum se spunea cu multă hotărîre de către amândouă părţile. In politică, dimpotrivă, orice ideologie se ştia că e dăunătoare. Pe vremuri, anumiţi oameni foarte însemnaţi făcuseră parte din parlamentul dela Franckfurt, totuşi, nu fuseseră politicieni realişti şi deaceea nu se ţinuseră decât de prostii, după cum observa Diederich. Dealtfel, curn succesul îl făcuse binevoitor, el admitea că Germania poeţilor şi a gânditorilor îşi avusese şi ea, poate, rostul ei. „Dar a fost numai un prim pas înainte ; realizările contemporane ale spiritului nostru sunt de ordin industrial şi tehnic. Succesul o dovedeşte!" Heuteufel fu nevoit să o recunoască. Părerile sale despre împărat, despre influenţa şi însemnătatea maiestăţii sale, erau simţitor mai moderate decât odinioară ; la fiecare nouă peroraţie a prea înaltului orator, el încerca să cârtească şi totuşi se vedea că i-ar fi plăcut să poată trece de partea puterii. Liberalismul pur, se văzuse în sfârşit, nu avea decât de câştigat, dacă se lăsa şi el pătruns de energia ideii naţionale, şi dacă primea să colaboreze pozitiv, strigând duşmanului, care nu-ţi îngăduia un loc sub soare, un *„quos ego"* [1] neîndurător, ţinând totodată sus, cu consecvenţă, stindardul liberalismului. Căci nu numai duşmanul nostru secular, Franţa, ridica din nou capul ; pe zi ce trecea, se apropia şi răfuiala cu obraznicii de englezi. Aveam cea mai mare nevoie de flotă, pentru a cărei construcţie geniala propagandă a genialului nostru împărat lucra neobosit. Viitorul nostru era înadevăr pe mare, această idee câştiga din ce în ce mai mult teren. In jurul mesei din birtul primăriei, această părere se înrădăcina, prindea din ce în ce mai mult

[1] Vă arăt eu vouă In latină în original (n. r.).

avânt, înflăcărată şi întreţinută necontenit de vinul german, slăvindu-şi întemeietorul. Flota, vapoarele, aceste uluitoare maşini de creaţie burgheză, care, puse în mişcare, produceau putere mondială, aşa cum la Gausenfeld anumite maşini produceau o anumită hârtie denumită „Putere mondială", — îi erau mai scumpe decât orice lui Diederich. Iar Cohn şi Heuteufel fură câştigaţi, prin flotă mai mult decât prin orice, la cauza naţională. O debarcare în Anglia era visul care plutea sub arcadele gotice din birtul primăriei. Ochii le sclipeau când se desbătea bombardarea Londrei. Bombardarea Parisului completa planurile pe care dumnezeu le avea în legătură cu noi. Căci „Tunurile creştine lucrează bine", cum spunea pastorul Zillich. Numai maiorul Kunze se îndoia şi avea cele mai negre presimţiri. De când se putuse întâmpla lucrul nemaiauzit ca el, Kunze, să fie înfrânt în alegeri de social-democratul Fischer, orice înfrângere i se părea cu putinţă. Insă rămăsese singurul cârtitor. Cel care triumfa mai sgomotos era Kühnchen. Faptele pe care fiorosul bătrânel le săvârşise în marele război, îşi găseau în sfârşit, acum, după un sfert de veac, adevărata lor justificare, potrivindu-se în totul felului general de a vedea.

— Sămânţa — amintea el — pe care am semănat-o noi, încolţeşte acum. Ce fericire că ochii mei bătrâni au mai ajuns s'o vadă ! Apoi, la a treia sticlă, adormea.

Raporturile lui Diederich cu Jadassohn ajunseră deasemenea îmbucurătoare. Rivalii de odinioară, ambii acum maturizaţi şi satisfăcuţi, nu se mai ciocneau nici în politică, nici la masa de băutură, şi nici în vila discretă pe care Diederich o vizita într'una din serile săptămânii în care lipsea dela birtul primăriei, fără ştirea Gustei. Vila era situată lângă Sachsentor, şi aparţinuse odinioară familiei von Brietzen; acuma o locuia o doamnă singură, care ieşea foarte rar şi niciodată pe jos. Câteodată apărea, foarte gătită, într'o lojă de rangul întâi, la teatrul „Walhalla". Toate binoclurile se îndreptau spre ea, dar nimeni n'o saluta; iar ea se ţinea ca o regină care-şi păstrează „incognito"-ul. Firesţe, cu toată găteala, toată lumea ştia că e Käthchen

Zillich care, după ce-şi cultivase vocaţia la Berlin, şi-o exercita acum cu mult succes în vila von Brietzen. Recunoşteau cu toţii că această stare de lucruri nu putea decât ştirbi autoritatea pastorului Zillich. Parohia era profund scandalizată, fără să mai vorbim de răuvoitorii care erau în schimb încântaţi. Ca să împiedice o catastrofă, pastorul ceru poliţiei înlăturarea răului, dar întâmpină o împotrivire, care nu se putea explica decât presupunând anumite legături între vila von Brietzen şi personajele cele mai de seamă din oraş. Indoindu-se de dreptatea pământească precum şi de cea cerească, tatăl jură să-şi asume el însuşi sarcina de judecător şi se vorbea prin oraş că, într'adevăr, într'o după amiază, pe când fiica rătăcită era încă în pat, mâncase o foarte puţin părintească bătaie. Käthchen nu scăpase cu viaţă decât datorită mamei sale, care, presimţind ceva, îşi urmărise soţul — aşa pretindea parohia. Mama — se spunea — avea o slăbiciune vinovată pentru această fiică a sa, ce se înconjurase de o strălucire păcătoasă. Cât despre pastorul Zillich, el declară din amvon că, pentru el, Käthchen e moartă şi putrezită şi, în felul acesta, pastorul scăpă de sancţiunile pe care consistoriul avusese de gând să le ia împotriva lui. Cu timpul, autoritatea lui se mai consolidă, date fiind încercările grele pe care le suferise... Dintre domnii care învesteau capital în viaţa domnişoarei Käthchen, Diederich nu cunoştea oficial decât pe Jadassohn — deşi, dintre toţi Jadassohn făcea investiţiile cele mai neînsemnate. Diederich bănuia chiar că nu investea nimic. Legăturile lui Jadassohn cu Käthchen apăsau din trecut ca o ipotecă asupra întreprinderii. Aşa că Diederich n'avea scrupule când era vorba să se consulte cu Jadassohn asupra grijilor lui în această privinţă. Cei doi se retrăgeau dela masă în firida care purta inscripţia-: „Mâncarea pregătită de-o frumoasă de dragul bărbăţelului iubit, e şi gustoasă şi ţi-a şi priit“ şi vorbeau direct de afacerile vilei von Brietzen, cu toată consideraţia cuvenită pentru pastorul Zillich care, la o masă vecină, discuta despre tunurile creştine. Diederich se plângea

de pretenţiile nemăsurate ale lui Käthchen, care-i istoveau punga, aşteptându-se ca Jadassohn să dea un sfat bun domnişoarei în această privinţă. Dar Jadassohn se mulţumi să-l întrebe:

— Ce nevoie ai de ea? E firesc să te coste scump! Şi avea dreptate. Căci, după o primă şi scurtă satisfacţie, aceea de a o fi dobândit pe Käthchen în chipul acesta, Diederich o privea acum doar ca pe o reclamă, o reclamă de efect.

— Situaţia mea — îi explică el lui Jadassohn — îmi cere să trăiesc pe picior mare. Altfel, sincer vorbind, aş renunţa la afacerea asta, căci, între noi fie vorba, nu-i mare lucru de ea. Aici Jadassohn zâmbi elocvent, dar nu zise nimic. Dealtfel — urmă Diederich — e acelaş gen cu nevasta mea, şi nevastă-mea... el îşi duse mâna la gură... e, oricum, mult mai focoasă. Vezi dumneata, împotriva conştiinţei nu e nimic de făcut; după fiecare escapadă în vila von Brietzen mi se pare că-i datorez ceva nevestei mele. N'ai decât să râzi dacă ai chef, dar aşa este: îi fac totdeauna câte un cadou. Numai de nu i-ar bate la ochi!

Jadassohn avea motive mult mai temeinice de râs decât îşi putea închipui Diederich; încă demult, procurorul găsise de cuviinţă că morala îi impunea să o pună la curent pe doamna director general Hessling asupra acestei legături.

In politică, Diederich şi Jadassohn erau într'o colaborare tot atât de fericită ca şi în ceeace-o privea pe Käthchen. Se străduiau cu puteri unite să cureţe oraşul de cetăţenii cu principii nefaste, şi mai ales de acei cetăţeni care răspândeau molima crimelor de lez-maiestate. Diederich, cu legăturile lui numeroase, îi dibuia, după care Jadassohn îi dădea pe mâna puterii executive. La apariţia cântecului către Ägir, activitatea lor se desfăşura deosebit de rodnic. Chiar în propria casă a lui Diederich, profesoara care-i dădea lecţii de pian doamnei Hessling, numi cântecul către Ägir o prostie! Ca urmare, o păţi şi ea... Chiar şi Wolfgang Buck, care se arătase iarăşi, de puţină vreme, prin Netzig, găsi că pedeapsa era bine meritată, căci dădea satisfacţie sentimentului monarhic.

— Poporul n'ar fi admis o achitare, declară el la masa din birtul primăriei. Printre regimurile politice, monarhia este ceeace sunt în dragoste femeile severe şi energice... Cei care au asemenea gusturi, doresc să fie stăpâniţi, şi blândeţea nu le spune nimic. Aici Diederich roşi... Din păcate Buck nu exprima astfel de păreri decât atunci când era treaz. Mai târziu dădu destule prilejuri să nu mai fie îngăduit în nicio societate cumsecade, datorită felului său cunoscut de a tăvăli prin noroi cele mai sfinte valori. Şi iată că Diederich fu acela care-l salvă. Îşi apără prietenul.

— Domnilor, trebue să luaţi în consideraţie faptul că pe umerii lui apasă o ereditate grea, căci toată familia dă unele semne de degenerare, destul de avansate. Pe de altă parte, faptul că viaţa de actor nu l-a satisfăcut şi că s'a întors la meseria dintâi, cea de avocat, dovedeşte totuşi că mai are încă un sâmbure sănătos în el.

I se răspunse că tăcerea lui Buck în privinţa celor trei ani pe care-i petrecuse în lumea teatrului părea suspectă. Era el oare încă demn să dea, la nevoie, o satisfacţie de onoare? La această întrebare Diederich nu putea găsi niciun răspuns. Deşi fără niciun temei logic, îl atrăgea o pornire adâncă spre fiul bătrânului Buck. Avea mereu discuţii aprinse, care se terminau totdeauna brusc, după ce dăduseră la iveală felul lor cu totul deosebit de a gândi. Îl aduse pe Buck chiar la el acasă, dar avu o surpriză. Căci Buck, care la început nu venise decât pentru un coniac fin, veni mai pe urmă, cum se vedea foarte limpede, pentru Emmi. Amândoi se înţelegeau de minune peste capul lui Diederich, şi într'un chip care i se părea ciudat. Aveau conversaţii agere şi pline de duh şi, după câte se părea, lipsite de starea de spirit care domină, deobicei, conversaţiile dintre bărbaţi şi femei. Şi, când coborau vocea şi-şi vorbeau confidenţial, lui Diederich totul i se părea straniu. Avea de ales între a interveni şi a da convorbirii o întorsătură corectă, sau a ieşi din odaie. Spre propria lui mirare, se hotărî pentru a doua soluţie. „Amândoi au suferit loviturile soartei, chiar dacă aceste lovituri au fost meritate", îşi zicea el cu

superioritate. Fără să-şi dea seama însă, era mândru de Emmi ; mândru, pentrucă Emmi, sora lui, era destul de fină, destul de originală, chiar destul de rafinată, spre a se putea înţelege cu Buck. „Cine ştie, gândea el şovăind, şi, pe urmă, hotărît: Adică dece nu! Bismarck n'a procedat la fel cu Austria? Intâi a doborît-o, şi pe urmă a încheiat o alianţă cu ea!"

Din pricina acestor gânduri încă nedesluşite, Diederich îi purta iarăşi tatălui lui Wolfgang oarecare interes. Bătrânul Buck, bolnav de inimă, nu mai ieşea decât rar în oraş şi, de câte ori o făcea, rămânea mai toată vremea în faţa vreunui galantar, prefăcându-se că priveşte ; în realitate însă, dându-şi doar silinţa să ascundă faptul că i se tăia deodată răsuflarea. Ce gândea el? Cum judeca noua înflorire a afacerilor din Netzig, avântul naţionalist, şi pe cei care deţineau acum puterea? Era oare tot atât de convins şi acum sau, în sfârşit, înfrânt sufleteşte? Se întâmpla ca directorul general doctor Hessling, omul cel mai puternic din burghezia oraşului, să se ascundă într'un gang ca să se poată strecura, nebăgat în seamă, în urma acestui bătrân fără de nicio trecere, pe jumătate uitat; el, de pe înălţimile lui, turburat în chip ciudat de un muribund... Cum bătrânul Buck nu-i plătea decât cu întârziere dobânzile la ipotecă, Diederich îi propuse lui Wolfgang să ia casa asupra sa. Firește, bătrânul putea s'o locuiască atâta vreme cât va trăi. Diederich se oferea să cumpere şi mobila şi s'o plătească pe loc. Wolfgang îşi convinse tatăl să primească.

Intre timp, trecuse data de 22 Martie. Dela moartea lui Wilhelm cel Mare se împliniseră o sută de ani şi parcul municipal tot fără statuia lui rămăsese. In şedinţele consiliului municipal, interpelările nu se mai sfârşeau; în câteva rânduri se acordară credite suplimentare, după lupte grele, dar pe urmă fură retrase iarăşi. Cea mai grea lovitură o primi oraşul atunci când maiestatea sa refuză să îngădue ca prea slăvitul bunic să-i fie înfăţişat pedestru, şi porunci o statue călare. Diederich, împins de nerăbdare, se ducea mereu în Meisestrasse, de cele mai multe ori spre seară, ca să

vadă cum mergeau lucrările. Era prin Mai şi, chiar către asfinţit zăpuşeala era încă în toi, dar în porţiunea deşartă şi de curând plantată a parcului municipal se simţea puţină răcoare. Diederich se gândea încă odată cu mânie la strălucita afacere pe care o făcuse aici moşierul, domnul cavaler von Quitzin ! Bine se învârtise ăsta ! Dar parcă mare lucru era să faci afaceri cu terenuri, când prefectul ţi-e văr ? Oraşul n'avu încotro, trebui să-i cumpere tot terenul pentru monumentul împăratului Wilhelm şi să i-l plătească atâta cât cerea... Deodată apărură două persoane ; Diederich văzu tocmai la timp cine erau, şi se trase îndărătul unui tufiş.

— Aici poţi respira în voie ! zise bătrânul Buck.

Fiul lui răspunse :

— Numai dacă nu-ţi piere pofta. Au făcut datorii de un milion şi jumătate ca să adune aici tot gunoiul ăsta ! Şi arătă spre blocurile de piatră ale soclului, spre vulturii, băncile circulare, leii, figurile şi coloanele tabernacolelor neterminate. Vulturii bătând din aripi apucau cu ghiarele un soclu încă gol, alte exemplare se cuibăreau prin colonadele marilor faţade de temple simetric întrerupte de bănci. In planul întâi, se mai pregăteau să facă un salt şi nişte lei — cu toate că şi fără asta era destulă agitaţie, stârnită de steagurile fâlfâitoare şi de oameni în necontenită mişcare. Napoleon al III-lea, care împodobea soclul în atitudinea plecată de după Wilhelmshöhe, părea ca un învins în urma carului de triumf şi mai avea şi perspectiva de-a fi atacat dintr'o clipă într'alta de un leu care, chiar în spatele lui, pe treptele monumentului, se cocoşa ameninţător. Dimpotrivă, Bismarck şi ceilalţi paladini, simţindu-se la picioarele soclului ca la ei acasă, în mijlocul menajeriei, stăteau cu braţele întinse, ca să dea şi ei la o adică o mână de ajutor la faptele măreţe ale domnitorului încă absent.

— Cine s'ar cuveni mai bine să fie înfăţişat trecând în goană, călare, colo-sus ? întrebă Wolfgang Buck. Moşneagul n'a fost decât un premergător. Acest spectacol mistico-eroic va fi apoi despărţit de noi, de public, prin nişte lanţuri, şi nouă nu ne va rămâne decât să

căscăm gura : ceeace de fapt era şi ţinta. Asta s'a şi urmărit. Teatru, şi nici măcar de mâna 'ntâia !

După o clipă de tăcere — întunericul se lăsase — tatăl zise :

— Dar tu, Wolfgang ? Şi pentru tine teatrul era, parcă, o ţintă !

— Ca şi pentru întreaga mea generaţie. Nu suntem în stare de mai mult. Azi ar trebui s'o luăm uşor, şi să ne facem mici de tot, e atitudinea cea mai sigură faţă de viitor. Şi nu pretind, că n'a fost vanitate ceeace m'a făcut să părăsesc scena. E ridicol, tată, dar am plecat din teatru pentrucă, odată, când jucam eu, a plâns un comisar de poliţie ! Gândeşte-te şi dumneata dacă era de suportat ! Subtilităţi de cel mai înalt grad, tainele cele mai adânci ale inimii, morala, modernism al intelectului şi al sufletului, toate acestea eu le reprezentam pentru oameni, care mi se păreau asemeni mie, pentrucă mă aplaudau şi se arătau impresionaţi. După aceea însă îi denunţau pe revoluţionari şi trăgeau în grevişti. Căci poliţaiul meu e simbolul tuturor.

Aici Buck se întoarse drept spre tufişul în care sta ascuns Diederich.

— Arta voastră rămâne o artă pentru voi, şi toată uriaşa frământare a spiritului nici măcar nu atinge viaţa voastră. In ziua în care maeştrii culturii voastre ar pricepe asta tot atât de bine ca mine, v'ar lăsa singuri cu dihăniile voastre ! Şi arătă spre lei şi spre vulturi. Bătrânul privi şi el spre monument şi zise :

— Au ajuns foarte puternici ; dar prin puterea lor n'au adus nici mai mult spirit pe lume, nici mai multă bunătate. Deci totul a fost în zadar. Se pare că şi noi am fost în zadar pe lume. Işi privi fiul. Totuşi, nu trebue să-i lăsaţi stăpâni pe câmpul de luptă .

Wolfgang oftă adânc.

— In ce să mai sperăm, tată ? Ei se feresc să împingă lucrurile prea departe, cum au făcut clasele privilegiate în ajunul revoluţiei. Din păcate, istoria i-a învăţat cumpătarea. Legiuirile lor sociale sunt făcute cu prevedere şi corup oamenii. Satură poporul exact atât, cât să nu mai merite să lupţi serios pentru

pâine, şi cu atât mai puţin pentru libertate. Cine să le mai stea împotrivă ?

Atunci bătrânul se îndreptă, şi glasul lui se mai înălţă odată profetic.

— Spiritul omenirii, rosti el. Şi, după o pauză, cum tânărul rămăsese cu fruntea'n piept : Trebue să crezi în el, fiule. Când catastrofa, pe care ei cred că o pot ocoli, va fi trecut, omenirea nu va găsi defel că tot ceeace a prilejuit prima revoluţie e mai neruşinat şi mai nebunesc decât ceeace trăim noi astăzi.

Şi, cu o voce care venea parcă din depărtări :

— Nu va fi trăit defel, cel care trăieşte numai în prezent !

Deodată păru că se clătină. Fiul îl apucă repede, şi, la braţul lui, bătrânul se pierdu încovoiat, cu paşi şovăitori, în întuneric. Iar Diederich, care o luă pe alt drum, avu sentimentul că se trezeşte dintr'un vis urît, dar nedesluşit, în care fuseseră sguduite toate temeliile. Şi, cu toată irealitatea de care erau îmbibate cele auzite, lui i se păru că ele îl sguduiseră mai adânc decât îl sguduise vreodată spiritul revoluţionar, cât îl cunoştea el. Unuia din aceşti doi zilele îi erau numărate ; nici celălalt n'avea cine ştie ce perspective ; dar Diederich simţea că ar fi fost mai bine dacă ei ar fi făcut o gălăgie sănătoasă în văzul tuturor, decât să şoptească aceste lucruri aici, în întuneric, deşi era vorba doar de spirit şi de viitor.

In prezent existau desigur şi lucruri mai palpabile. Impreună cu creatorul monumentului, Diederich schiţă programul artistic al solemnităţii desvelirii monumentului. Sculptorul făcu mai multe concesii decât te-ai fi putut aştepta. In general, până acum nu-şi arătase decât părţile bune ale meseriei sale, adică aptitudini generale şi spirit ales ; înafară de asta era corect şi dibaci în afaceri. Tânărul, un nepot al doctorului Scheffelweiss, era o pildă de faptul că, în ciuda prejudecăţilor învechite, oameni cumsecade se găseau pretutindeni şi că nu era o nenorocire pentru părinţi ca un tânăr, prea leneş pentru o carieră practică, să

se facă artist. Când se întorsese pentru prima dată din Berlin la Netzig, sculptorul purta încă surtuc de catifea, şi asta atrase numai neplăceri familiei; dar la a doua lui vizită, avea şi joben şi nu trecu mult până să fie descoperit şi de maiestatea sa. Trebui să sculpteze pentru aleea Victoriei reuşita statue a markgrafului Hatto cel Puternic împreună cu statuile celor mai însemnaţi contemporani ai săi: călugărul Tassilo, care putea bea o sută de litri de bere pe zi, şi cavalerul Klitzensitz, care-i învăţase pe berlinezi corvoada, chiar dacă după aceea ei îl spânzurară. Maiestatea sa îi atrăsese primarului general atenţia în mod deosebit asupra meritelor statuii cavalerului Klitzensitz, ceeace avu o înrâurire cum nu se poate mai favorabilă asupra carierei artistului.

Nu puteai fi niciodată destul de îndatoritor faţă de un om asupra căruia cădea o rază deadreptul din soarele favoarei imperiale. Diederich îi puse casa lui la dispoziţie şi-i închirie până şi un cal de călărie, de care artistul avea mare nevoie, ca să mai facă mişcare. Şi ce perspective se deschiseră când celebrul oaspete spuse că primele încercări de desen ale micului Horst erau pline de făgăduinţi! Lui Diederich nu-i mai trebui altceva: îl şi destină pe Horst artei, această splendidă carieră atât de potrivită timpurilor noastre.

Wulckow, care nu avea deloc simţ artistic şi care nu ştia cum să se poarte cu favoritul maiestăţii sale, primi din partea comitetului monumentului o alocaţie onorifică de două mii de mărci, la care-i dădea dreptul calitatea lui de preşedinte de onoare. Dar, cu acea cuvântare solemnă care trebuia ţinută la desvelirea monumentului, comitetul îl însărcină pe preşedintele său activ, pe autorul moral al monumentului şi întemeietorul mişcării naţionaliste, care condusese şi lucrările, pe domnul consilier municipal, director general doctor Hessling; bravo! Diederich, foarte mişcat nu-şi mai încăpea în piele de mândrie şi se aştepta pe curând la noi măriri. La desvelire urma să asiste şi un înalt demnitar, şi Diederich avea să vorbească în faţa acestei excelenţe; ce consecinţe grandioase putea avea faptul acesta! Wulckow, bineînţeles, se pregătea să le

zădărnicească ; supărat că fusese dat la o parte, refuză s'o îngădue pe Guste în tribuna rezervată persoanelor oficiale. Din pricina asta, Diederich avu un schimb destul de aprins de cuvinte cu el, dar scena rămase fără niciun rezultat, şi trebui să se întoarcă acasă, la Guste, clocotind :

— A rămas hotărît : nu eşti persoană oficială. Are să vadă el în curând cine e mai oficial, tu sau el ! In curând are să te roage ! Slavă domnului, nu mai am nevoie de el, dar poate că are să aibă el nevoie de mine.

Şi, când ieşi numărul următor al revistei *Die Woche,* ce să vezi, apărură în el, pe lângă obişnuitele portrete ale împăratului, două fotografii, una înfăţişând pe creatorul monumentului din Netzig dând ultima lovitură de daltă operei sale, şi cealaltă pe preşedintele comitetului pentru ridicarea monumentului, cu soţia sa : Diederich şi Guste. Despre Wulckow, nimic, niciun cuvânt, lucru care fu privit de toţi ca un semn că situaţia junkerului se clătină. Desigur, o simţi şi Wulckow, căci făcu demersuri ca să apară şi el în *Die Woche.* Se duse chiar la Diederich, dar acesta puse să i se răspundă că nu e acasă. Nici cu artistul nu izbuti să vorbească. Peste câtva timp, Wulckow o întâlni pe Guste pe stradă. Istoria cu locul din tribuna oficială fusese o simplă neînţelegere...

— A făcut sluj, ca Männe al nostru ! povestea Guste.

— Acum nu mai vreau eu ! hotărî Diederich, dar povesti tuturor cele întâmplate.

— Ce să mai umbli cu mănuşi — îi spuse el lui Wolfgang Buck — când nu mai e nicio speranţă pentru individul ăsta ! Şi domnul colonel von Haffke se leapădă de el. Pe urmă adăugă, îndrăzneţ : Acum vede şi el că mai există şi alte puteri pe lume. Din păcate pentru el, Wulckow n'a ştiut să se adapteze la vreme condiţiilor vieţii publice moderne de aici, care poartă pecetea timpului.

— Absolutism, îndulcit prin setea de reclamă ! completă Buck.

Acum, că steaua lui Wulckow apunea, Diederich găsea tot mai scandaloasă afacerea cu terenul, afacere în care el fusese atât de păgubit. Indignarea lui luă atât de mari proporţii, încât vizita pe care deputatul Fischer o făcu tocmai acum la Netzig, fu pentru Diederich prilejul binevenit să dea o mare lovitură. Parlamentarismul şi imunitatea ce o conferea deputaţilor aveau totuşi ceva bun! Căci ştiind că lui nu i se poate întâmpla nimic, Napoleon Fischer luă neîntârziat cuvântul în parlament şi făcu destăinuiri, privind manoperele frauduloase ale prefectului von Wulckow din Netzig, şi câştigul colosal al acestuia cu terenul destinat monumentului, teren care, după afirmaţia deputatului, fusese stors oraşului. Vorbi şi de darul de onoare — pe câte se zicea, de cinci mii de mărci — pe care îl numi „şperţ". După relatările ziarelor, reprezentanţii poporului fură cuprinşi la acestea de o sfântă indignare. Fireşte, nu împotriva lui Wulckow, ci împotriva denunţătorului. I se cereau dovezi pe un ton furios; Diederich tremura gândindu-se că ar putea da de numele lui în rândurile următoare. Din fericire nu se află nimic; Napoleon Fischer îşi cunoştea bine îndatoririle funcţiunii. In loc de asta, luă cuvântul reprezentantul guvernului, de pe banca ministerială. El lăsă parlamentului sarcina să judece acest nemaiauzit atac împotriva unui absent care nu se putea apăra, atac ce, din păcate, fusese rostit sub scutul imunităţii. Parlamentul îşi dădu aplaudând verdictul. Conform uzanţelor parlamentare, cazul era lichidat. Mai rămânea doar ca şi presa să-şi exprime desgustul, dar presa, care n'avea toată principii absolut sănătoase, lăsă să se mai citească printre rânduri şi alte păreri. Mai multe ziare social-democrate, care fuseseră lipsite de asemenea prudenţă, printre care şi *Volksstimme* din Netzig, trebuiră să predea justiţiei pe redactorii lor responsabili. Diederich folosi prilejul ca să rupă cu acei care se putuseră îndoi de domnul prefect. El făcu împreună cu Guste o vizită familiei Wulchow.

— Ştiu din izvor sigur — spunea el după aceea — că e un om de mare viitor. A fost de curând la vână-

toare cu maiestatea sa şi a plasat atunci o glumă minunată.

Opt zile mai târziu apăru în *Die Woche* un portret, pe o pagină întreagă: chelia şi barba personajului ocupau jumătate din pagină, şi pântecele cealaltă jumătate. Iar dedesubt era scris: *„Prefectul von Wulckow, făuritorul moral al monumentului din Netzig, demnitarul ce a fost nu de mult atacat în parlament într'un chip ce a stârnit indignarea generală, şi care în curând va ocupa o demnitate şi mai înaltă"*... Portretul directorului general Hessling, cu soţia sa cu tot, nu ocupase decât un sfert de pagină. Diederich se convinse că ierarhia cuvenită fusese restabilită. Puterea rămânea intangibilă ca şi până acum, chiar şi în condiţiile unei vieţi cu largă publicitate modernă, purtând pecetea epocii în care trăia, ceeace, oricum, îl mulţumea adânc. Se simţea, astfel, foarte bine pregătit pentru cuvântarea sa festivă.

Cuvântarea se născuse din vedeniile pline de ambiţie ale nopţilor de insomnie şi din convorbirile sale vioaie cu Wolfgang Buck, şi mai ales cu Käthchen Zillich, care înţelegea ciudat de limpede măreţia evenimentului ce se pregătea. In ziua aleasă de destin, la ora unsprezece când, împreună cu soţia sa, Diederich, cu inima bătând sub cuvântarea-i aşternută pe hârtia pe care o purta la piept, sosi la locul solemnităţii, domnea încă prea puţină animaţie acolo, dar cu atât mai multă ordine. Mai întâi de toate, cordonul militar era postat! Şi faptul că nu-l puteai străbate decât după ce prezentai toate dovezile, dădea ceva înălţător solemnităţii, în ochii mulţimii neprivilegiaţilor care se îmbulzeau în spatele soldaţilor, la piciorul unui zid înalt şi negru, întinzându-şi în soare gâturile asudate ca să vadă ceva. Tribunele, de-a dreapta şi de-a stânga cearşafurilor albe ce ascundeau statuia lui Wilhelm cel Mare, erau umbrite de acoperişurile lor de pânză ca şi de nenumăratele steaguri. In stânga erau domnii ofiţeri care, după cum constată Diederich, mulţumită disciplinei ce le pătrunsese în sânge, erau în stare, ei şi nevestele lor, să păstreze ordinea fără niciun ajutor dinafară. Toată străşnicia supravegherii

polițienești se îndrepta spre dreapta, unde civilii se băteau pe locuri. Nici Guste nu era mulțumită cu al ei, căci numai loja oficială din fața tribunei i se părea demnă s'o adăpostească; era doar o doamnă oficială, cum recunoscuse și Wulckow. Stărui ca Diederich să încerce să i-l obțină, dacă nu era laș, dar atacul său nebunesc fu, bineînțeles, respins energic, așa cum prevăzuse. Numai de formă, și pentru ca Guste să nu se îndoiască de el, protestă împotriva tonului luat de locotenentul de poliție și era cât pe aci să fie arestat. „Ordinul Coroanei", clasa a IV-a, eșarfa lui negru-alb-roșie și cuvântarea pe care-o arătă, deabia putură să-l scape; dar față de lume și față de sine însuși, toate acestea nu precumpăneau nici pe departe măcar prestigiul uniformei. Îi lipsea singura, adevărata onoare și Diederich se văzu silit să-și dea încă odată seama că, fără uniformă, chiar dacă tot restul e de mâna întâi, treci prin viață fără să te simți cu conștiința împăcată.

Ca încheiere, familia Hessling se retrase învinsă sub privirile publicului; printre penele, dantelele și briantele ei, Guste schimba fețe-fețe. Diederich își scotea cât putea mai în evidență pântecele cu eșarfa, ca și cum ar fi voit să-și acopere înfrângerea sub culorile naționale. Trebuiră să treacă printre rândurile „Asociației foștilor combatanți", care stăteau sub tribuna militară, cu coroane de stejar în jurul jobenelor și având în frunte pe Kühnchen în uniformă de locotenent de rezervă. In față erau fecioarele de onoare, în alb și cu eșarfe negre-albe-roșii, sub comanda pastorului Zillich, în reverendă. Dar, când ajunseră la tribună, cine stătea mândră ca o regină, pe scaunul Gustei? Inlemniseră: era Käthchen Zillich. De astădată, Diederich simți că era de datoria lui să rostească cuvinte energice:

— Doamna s'a înșelat, nu e locul doamnei, zise el, nu către Käthchen, pe care aici părea că nici n'o cunoaște și că o socotește suspectă, ci către supraveghetor. Chiar dacă nu i-ar fi dat dreptate murmurele celor dimprejur, Diederich apăra azi ordinea, bunele moravuri și legalitatea; mai curând s'ar fi prăvălit tribuna,

decât să rămână pe podeaua ei Käthchen Zillich... Totuşi, se întâmplă şi acest lucru extraordinar : domnişoara Käthchen surâse ironic, iar funcţionarul se mulţumi să dea din umeri. Şi chiar gardianul pe care-l chemase Diederich, lucru de neînţeles, sprijini desfrâul care încălca bunacuviinţă. Diederich, buimăcit, într'o lume în care toate mergeau deandoaselea, se resemnă să o vadă pe Guste împinsă tocmai în rândul cel mai de sus, cu care prilej schimbă în trecere câteva cuvinte pline de tâlc cu Käthchen Zillich. Incepuseră să se amestece şi cei de prin prejur în acest schimb de vederi, care ameninţa să degenereze într'un scandal : dar, deodată, muzica intonă răsunător marşul solemn la intrarea oaspeţilor din opera *Tannhäuser,* şi într'adevăr, oaspeţii păşiră în tribuna oficială. In cap mergea Wulckow, uşor de recunoscut cu toată uniforma lui roşie de husar, între un domn în frac cu decoraţii şi un general de corp de armată. Era oare cu putinţă ? Incă doi generali de corp de armată ! Şi aghiotanţii lor ; ce uniforme de toate culorile, ce decoraţii sclipitoare, ce trupuri falnice !

— Cine e acela înalt, în galben ? întrebă cu duioşie în glas Guste. Ce bărbat frumos !

— Vezi, te rog, să nu mă mai calci pe picioare ! se răsti Diederich, căci şi vecinul său sărise ; toţi îşi suceau gâtul, înfriguraţi, şi se desfătau privind.

— Uită-te bine la ei, Guste ! Gâscă a fost Emmi, că n'a vrut să vină ! E un spectacol de mâna întâia, e unic, trebue s'o recunoşti !

— Ah, cel cu reverele tivite cu galben ! zicea Guste pătimaş. Ce bărbat bine ! Trebue să fie un aristocrat de viţă, sare în ochi numaidecât !

Diederich râse cu voluptate.

— Nu-i niciunul care să nu fie aristocrat de viţă, poţi pune mâna în foc. Când îţi spun că e aici şi un aghiotant al maiestăţii sale !

— Acela în galben !

— El în persoană, aici !

Toţi căutau să-şi ia ţinuta cea mai potrivită cu solemnitatea momentului ! „Aghiotantul personal... ! Doi generali de corp de armată ! auzi dumneata !“ Şi cu

ce grație impunătoare salutau ! Chiar primarul, doctorul Scheffelweiss, ieșise din umbra modestă în care se complăcea deobicei, și, ca locotenent de rezervă din intendență, era nevoit să stea drepți și să-și salute toți înalții superiori. Domnul von Quitzin, în uniformă de ulan, privea distant, prin monoclu, terenul pe care se desfășura solemnitatea, și care fusese foarte scurt timp al lui. Iar Wulckow, husarul roșu, deabia acum punea în adevărata ei valoare demnitatea sa de prefect, când, salutând, își încorda profilul, înzorzonat cu fel de fel de găitane, scoțând în evidență postamentul trupului său uriaș.

— Acestea sunt coloanele puterii noastre ! strigă Diederich, printre cadențele sonore ale marșului. Cât timp avem asemenea stăpâni, vom fi spaima lumii întregi ! Și, într'o pornire năvalnică, cu gândul că venise ora lui, se repezi în jos, către estrada de pe care trebuia ținută cuvântarea. Dar gardianul care o păzea i se împotrivi :

— Nu, nu, nu v'a venit încă rândul !

Oprit brusc în avântul lui, Diederich se lovi piept în piept cu supraveghetorul care-l nesocotise adineaori. Era un camerist dela primărie, care-i spuse că știa foarte bine că locul doamnei cu păr galben era locul domnului consilier municipal, „dar doamna l-a obținut din înalt ordin". Omul îi desvălui și restul, în șoaptă, și Diederich răspunse la cele ce-i spunea cu o mișcare care însemna : „Atunci, nu mai încape discuție ! Aghiotantul personal al maiestății sale ! Atunci, fără discuție !" Diederich stătu în cumpănă, dacă nu s'ar cuveni chiar să se întoarcă și să-i prezinte domnișoarei Käthchen Zillich omagiile sale publice.

Dar nu mai era vreme de asta. Colonelul von Haffke comandă companiei de onoare : „pe loc repaus". Kühnchen dădu acelaș ordin luptătorilor săi ; în spatele lojei oficiale, muzica regimentului intonă : *Pentru rugăciune.* Atât fecioarele cât și „Asociația foștilor combatanți" executară în același timp ordinul... Kühnchen, în uniforma lui istorică de veteran, care, pe lângă „Crucea de fier" se mai fălea și cu podoaba unui petec glorios, în locul unde pătrunsese odinioară un

glonte francez, se întâlni în mijlocul terenului cu pastorul Zillich în reverendă. Sosi şi compania de onoare cu drapelul şi, sub conducerea lui Zillich, i se dădură onorurile lui dumnezeu, străvechiul aliat al poporului german. In tribuna civililor, publicul fu invitat de gardieni să se scoale în picioare; domnii ofiţeri o făcuseră dela sine. Muzica militară intonă psalmul *Neclintită cetate e dumnezeul meu.* Pe lângă toate astea se părea că Zillich mai pregăteşte ceva, dar înaltul demnitar al Reichului, socotind că se făcuse destul pentru străvechiul aliat, se aşeză, palid la faţă, având în dreapta pe înfloritorul şi mândrul aghiotant personal al împăratului, şi la stânga pe generalii de divizie. După ce toţi cei din loja oficială se grupaseră după legile lor proprii, prefectul von Wulckow făcu un semn, în urma căruia un gardian se puse în mişcare. Se duse la colegul său, care păzea estrada destinată oratorului, iar acesta i se adresă lui Diederich:

— Ei, acum poftiţi, v'a venit rândul!

Urcându-se, Diederich fu atent să nu se poticnească, căci i se înmuiaseră deodată picioarele şi i se împăienjeniseră ochii. După ce răsuflă adânc, desluşi în vastul spaţiu gol din faţa lui un pomişor fără frunze smălţat cu floricele de hârtie negre-albe-roşii. Privelişte pomişorului înflorit în culorile naţionale făcu să-i revină memoria şi-şi recâştigă puterile; începu:

„Excelenţe! Prea înalţi, înalţi şi stimaţi domni!

Sunt o sută de ani de când ne-a fost dăruit, nouă şi patriei noastre, marele împărat a cărui statue urmează să fie desvelită de către reprezentantul maiestăţii sale. In acelaş timp — fapt care dă o însemnătate şi mai mare ceasului de faţă — au trecut aproape zece ani de când marele său nepot s'a urcat pe tron! Cum am putea, mai întâi de toate, să nu aruncăm o privire mândră şi recunoscătoare înapoi, la vremurile acestea măreţe pe care ne-a fost îngăduit să le trăim?"...

Diederich aruncă privirea asupra acestor vremuri. Proslăvi, rând pe rând, nemaipomenitul avânt economic şi avântul luat de gândirea naţională. Se opri mai îndelung asupra oceanului. „Germania nu poate fi

mare, dacă e lipsită de ocean. Oceanul ne spune că nicio hotărîre nu poate fi luată asupra lui sau dincolo de el, fără Germania şi fără împăratul german, căci afacerile mondiale sunt azi afacerile cele mai importante!" Dar acest avânt era fără pereche nu numai din punctul de vedere economic, ci mai ales din punct de vedere moral şi spiritual. Ce eram noi mai înainte ? Diederich schiţă un portret foarte puţin măgulitor al vechei generaţii care, prin cultura ei unilaterală, umanitaristă, se lăsase amăgită de concepţii contrarii disciplinei şi nu avusese niciun cod al principiilor naţionaliste. „Dacă acum ne-am schimbat temeinic, şi pe drept cuvânt ne socotim cel mai destoinic popor din Europa şi din întreaga lume, şi dacă — cu excepţia cârtitorilor şi a ticăloşilor — alcătuim un singur partid naţional, cui i-o datorăm ? Numai maiestăţii sale, răspunse Diederich. A trezit cetăţenii din toropeală şi, prin pilda sa înălţătoare ne-a făcut să fim ceeace suntem ! şi aici, Diederich se bătu în piept. Personalitatea sa, personalitatea sa unică şi incomparabilă, este atât de puternică pentru ca noi toţi să ne putem agăţa de ea, ca iedera ! strigă el, deşi aceste cuvinte nu erau scrise pe fiţuică. Fie că suntem nobili sau oameni de rând, noi toţi vom ajuta cu dragă inimă pe maiestatea sa, în tot ce hotărăşte pentru binele poporului. Şi omul simplu din ateliere e binevenit !" adăugă el tot improvizând, inspirat spontan de mirosul de sudoare al mulţimii, pe care vântul ce se stârnise i-l aducea dindărătul cordonului de soldaţi.

„Căliţi prin disciplină într'un mod nemaiauzit, plini de virtuţi, gata de fapte mari şi, îndată ce tragem sabia, spaima tuturor duşmanilor ce ne înconjoară ameninţându-ne pizmuitori, suntem printre naţiuni elita şi reprezentăm un nivel nemaiatins al germanicei culturi de stăpâni, nivel care, hotărît, nu va fi depăşit niciodată şi de nimeni, oricine-ar fi !"

Aici înaltul demnitar dădu aprobativ din cap, iar aghiotantul bătu din palme. Tribunele izbucniră şi ele în aplauze. In tribuna civililor fâlfâiau batistele, printre ele a Gustei şi, cu toată neînţelegerea de adinea-

ori, şi a domnişoarei Käthchen Zillich. Diederich, cu inima uşoară ca şi batistele fâlfâind, îşi lua iar sborul.

„Dar o astfel de înflorire nemaivăzută, un popor de stăpâni n'o atinge într'o perioadă de pace molatică şi putredă : nu, căci aliatul nostru ceresc a socotit că e nevoie să călească în foc aurul german. A trebuit să treacă mai întâi prin furnalul dela Jena şi Tilsit, şi, până la urmă, am izbutit totuşi să ne înfigem stindardele victorioase peste tot, şi să făurim pe câmpurile de luptă coroana împărăţiei germane!"

Aminti viaţa bogată în încercări a lui Wilhelm cel Mare, din care noi — după cum stabili Diederich — ne dăm seama că marele creator al lumii are grijă de poporul pe care şi l-a ales, şi-i făureşte unealta trebuincioasă. Marele împărat nu s'a înşelat niciodată în această privinţă, lucrul s'a dovedit mai ales în marea clipă istorică în care, ca rege prin voinţa lui dumnezeu, cu sceptrul într'o mână şi cu sabia imperială în cealaltă, nu l-a slăvit decât pe dumnezeu şi şi-a primit dela el coroana. Dintr'un înalt simţ al datoriei a respins să slăvească poporul şi să primească dela popor coroana. Nu l-a înfricoşat răspunderea uriaşă faţă de singur dumnezeu, răspundere de care niciun ministru şi niciun parlament nu-l putea deslega! Glasul lui Diederich tremura emoţionat. „Aceasta o recunoaşte şi poporul, idolatrizând personalitatea răposatului împărat. Căci a fost încununat de succes ; şi unde e succesul, e şi dumnezeu! In evul mediu, Wilhelm cel Mare ar fi fost trecut în rândurile sfinţilor. Noi, azi, îi înălţăm un monument neîntrecut.

Inaltul demnitar care asista la solemnitate încuviinţă iar din cap şi prin aceasta deslănţui din nou ropotul aplauzelor vijelioase. Soarele trecuse, începuse să bată un vânt mai rece ; şi, ca şi când ar fi fost inspirat de cerul care se întuneca, Diederich trecu la o întrebare gravă :

„Cine i s'a pus lui în cale când mergea spre înalta sa ţintă? Cine era vrăjmaşul marelui împărat şi al poporului său credincios? Napoleon, pe care el l-a sdrobit, nu-şi deţinea coroana dela dumnezeu, ci dela popor! Aceasta dă un sens veşnic şi covârşitor sen-

tinței date de istorie"! Aici, Diederich prinse a zugrăvi cum arătase imperiul lui Napoleon al III-lea, infectat de microbul democrației, și, din pricina asta, părăsit de dumnezeu. Materialismul cel mai grosolan, care se ascundea sub o prefăcută evlavie, făcuse să înflorească spiritul de afaceri, cu totul lipsit de scrupule. Disprețul față de spirit se unea acolo în chip firesc cu o josnică lăcomie de plăceri. Nervul vieții publice era setea de reclamă, care se schimba în fiecare clipă în setea de a persecuta. Sprijinindu-se înafară numai pe prestigiu, și înăuntru exclusiv pe poliție, necrezând în altceva decât în putere, imperiul nu tindea decât la efecte teatrale. Se înconjura de o pompă lăudăroasă, care evoca timpurile trecute ale epocii eroice, și singura culme la care ajungea cu adevărat era aceea a șovinismului... „Noi nu cunoaștem nimic din toate acestea! strigă Diederich, și ridică mâna pentru a invoca mărturia cerului. De aceea pe noi nu ne poate aștepta niciodată și în niciun caz sfârșitul înspăimântător care a fost sortit împărăției dușmanului nostru secular."

Intre cordonul militar și zidul lângă care se îmbulzea mulțimea, un fulger orbitor sfâșie deodată norul negru; îi urmă un tunet într'adevăr exagerat. Pe fețele domnilor din loja oficială se văzu desaprobare, și înaltul demnitar tresări. Bineînțeles, în tribuna ofițerilor ținuta nu avusese nimic de suferit. In cea a civililor se putea observa oarecare freamăt. Diederich făcu să amuțească murmurele, căci tună și el: „Aliatul nostru ceresc ne-o confirmă prin această mărturie! Noi nu suntem așa! Suntem serioși, credincioși și sinceri! A fi german înseamnă să faci lucrurile de dragul lor! Care din noi, germanii, ar face din principiile sale o afacere? Unde se văd la noi funcționari venali? Cinstea bărbaților se împreună la noi cu puritatea femeii, căci femeia ne înalță și nu este pentru noi unealta plăcerilor josnice. Chipul ei strălucitor, de adevărată esență germană, se înalță pe terenul creștinismului, căci acesta este singurul pământ sănătos; orice cultură păgână, ori cât de splendidă și de impunătoare ar fi ea, se prăbușește la cea dintâi catastrofă. Sufletul de esență germană cunoaște doar veneratia pentru

putere, pentru puterea hărăzită şi consacrată de dumnezeu împotriva căruia nimeni nu poate face nimic. Deaceea, trebue să vedem ca şi mai înainte cea mai înaltă datorie a noastră în apărarea patriei, cea mai înaltă onoare în tunica militară şi ce mai înaltă activitate în făurirea armelor!"

Tunetul bubuia, deşi, după câte părea, intimidat de glasul tot mai puternic al lui Diederich; totuşi începuseră să cadă picături, şi fiecare picătură se auzea desluşit, atât de grele erau.

„Din ţara duşmanului secular — strigă Diederich — năpădesc mereu valurile de noroi ale democraţiei, şi numai bărbăţia germană şi idealismul german sunt stăvilarul care li se împotriveşte. Duşmanii fără patrie ai orânduirii cereşti a lumii, care vor să sape temeliile statului nostru, trebuesc stârpiţi din rădăcină, pentru ca atunci când vom fi chemaţi la judecata cerească, să putem păşi cu conştiinţa curată în faţa lui dumnezeu şi a bătrânului împărat; iar când vom fi întrebaţi dacă am lucrat din toată inima pentru binele împărăţiei, să ne putem bate în piept răspunzându-i deschis: Da!"

Aici, Diederich se bătu cu pumnul în piept atât de puternic, încât i se tăie răsuflarea. Tribuna civililor folosi această pauză silită, ca să arate, prin neastâmpărul ei, că-i socotea cuvântarea ca fiind sfârşită. Căci furtuna îşi adunase acum norii grei chiar deasupra capetelor adunării, şi picăturile de ploaie, mari cât oul, ciocăneau într'una, încet şi sacadat, tribunele învăluite într'o lumină gălbue ca de pucioasă, ca şi cum ar fi vestit mulţimea să se ferească... Diederich putu din nou vorbi:

„Dacă acum cad pânzele — începu el cu reînnoit avânt — dacă steagurile se lasă în jos salutând şi baionetele fulgeră prezentate pentru onor..." Atunci trosni în cer atât de îngrozitor, încât Diederich se făcu ghem şi, înainte de a-şi fi dat seama, se şi vârîse sub pupitrul lui de orator. Din fericire, îndrăzni să se arate din nou fără ca dispariţia să-i fi fost observată, căci toţi se speriaseră la fel de tare. Deabia se mai auziră cuvintele prin care Diederich ruga pe excelenţa sa să

binevoiască a ordona desvelirea. Totuşi, înaltul demnitar ieşi din loja oficială, încă şi mai galben decât era din fire, cu sclipirea decoraţiilor stinsă, şi zise cu glas slab: „In numele maiestăţii sale, ordon să cadă pânzele!" şi pânzele căzură. Muzica intonă *Wacht am Rhein.* Şi spectacolul imaginii lui Wilhelm cel Mare, care călărea prin văzduh, cu înfăţişarea unui tată de familie, dar înconjurat de toate sperietorile puterii, îi oţeli odată mai mult pe supuşii nepotului său împotriva urgiei de sus, încât strigătul de „trăiască împăratul" al înaltului demnitar găsi un răsunet viu. Imnul *Te salutăm cu coroana de învingător,* ale cărui sunete se auziră, dădu excelenţei sale semnalul să înainteze până la picioarele monumentului, să-l examineze şi să adreseze câteva cuvinte de laudă sculptorului. Toţi arătară o deosebită înţelegere pentru înaltul domn când acesta aruncă o privire şovăelnică spre cer. Dar, după cum era şi de aşteptat, învinse în el simţul datoriei, şi învinse cu atât mai strălucit cu cât el era singurul domn în frac printre atâţia viteji militari. Păşi, plin de îndrăzneală, înainte sub picăturile mari şi rare, şi, după el ulanii, cuirasierii, husarii şi ofiţerii de intendenţă... Lumea putu citi inscripţia „Wilhelm cel Mare"; creatorul operei după cuvintele de laudă ce i se adresară îşi primi decoraţia, şi trebuia tocmai să fie prezentat şi decorat şi autorul moral, Hessling, când se rupseră norii. Ruperea de nori se deslănţui deodată, cu o violenţă care semăna cu aceea a unei izbucniri prea multă vreme reţinută. Până să se desmeticească, înalţii domni erau în apă până la glezne. Excelenţei sale îi curgeau şiroaie din mâneci şi din pantaloni. Tribunele dispărură sub puhoiul torentului, şi se vedea, ca de sub valurile mării, că acoperişurile de pânză ale tribunelor se prăbuşiseră sub urgia ruperii de nori, şi că mulţimea se svârcolea ţipând, printre încolăciturile pânzelor ude. Domnii ofiţeri îşi întrebuinţară săbiile împotriva stihiilor deslănţuite, şi-şi croiră drum tăind pânzele. Civilii ajunseră jos învălătuciţi în pânze cenuşii, scăldându-se cu svârcoliri cumplite în terenul inundat. In asemenea împrejurări, înaltul demnitar îşi dete seama că restul programului trebuia suspendat din motive de forţă ma-

joră. Prins în vâlvătaia fulgerelor şi împroşcând apa ca o fântână arteziană, porni, într'o retragere pripită şi, după el, aghiotantul personal al maiestăţii sale, cei doi generali de corp, dragonii, husarii, ulanii şi ofiţerii de intendenţă... Dar, pe drum, excelenţa sa îşi aminti de decoraţia destinată făuritorului moral al monumentului, care-i atârna încă de-un deget şi, până la capăt om al datorei, dar silit să se zorească, alergând printre fulgere şi împroşcând în dreapta şi în stânga, o înmână prefectului von Wulckow. Wulckow, la rândul său, o dădu unui gardian, care ţinea încă piept stihiilor, şi-i încredinţă lui remiterea înaltei răsplăţi: gardianul înfruntând vijelia şi panica mulţimii, rătăci în căutarea lui Diederich. In cele din urmă îl găsi sub pupitru, ghemuit în apă.

— Iaca „Ordinul Wilhelm", îi strigă, şi-o şterse repede, căci tocmai în clipa aceea un trăznet căzu atât de aproape, ca şi cum ar fi vrut să împiedice înmânarea decoraţiei. Diederich abia avu timp să ofteze.

Când, în sfârşit, îndrăzni să-şi îndrepte privirile în jos, pe pământ, răzvrătirea elementelor deslănţuite tot în creştere era. In faţa lui, zidul cel mare şi negru crăpase, şi era gata să se prăbuşească, împreună cu casa din spate. Caii trăsurilor de paradă se ridicaseră în două picioare şi luaseră vânt sdrobind sub copite un pâlc de oameni, ale căror chipuri apăreau într'o lumină galbenă şi albastră, ca de pe altă lume. Oamenii de rând, care stătuseră afară, avuseseră norocul s'o poată tuli mai iute; dar burghezia şi intelectualii simţeau că dărâmăturile le sboară pe deasupra capetelor, odată cu focul din cer. Nu era de mirare că împrejurările le determinau atitudinea, şi că multe cucoane, împinse îndărăt dela ieşire, într'un chip cu totul potrivnic bunelor maniere, se rostogoleau claie peste grămadă. Domnii ofiţeri, bizuindu-se doar pe vitejia lor, recurgeau la violenţă împotriva oricui le stătea în cale, pe când steagurile smulse de furtună de pe rămăşiţele tribunelor şi de pe loja oficială, vâjâiau prin aer negre-alberoşii, pe la urechile luptătorilor. Şi în această stare desnădăjduită, muzica regimentului continua să cânte: *Te salutăm cu coroana de învingător.* Cântă chiar şi

după ce cordonul militar se prăbuşi, dimpreună cu toată ordinea universală, cântă groaza şi sfârşitul, ca şi cum ar fi fost pe o corabie care se înneacă. O nouă deslănţuire a uraganului îi risipi şi pe muzicanţi — şi Diederich, cu ochii închişi în aşteptarea sfârşitului lumii, se cufundă iarăşi la loc în adâncimile reci ale pupitrului, de care se agăţă ca de un ultim refugiu. Dar privirea lui de adio cuprindea lucruri de neînchipuit. Ingrăditura din jurul parcului municipal, împodobită cu steaguri negre-albe-roşii, prăvălită sub greutatea celor ce voiau să fugă, şi pe urmă acea învălmăşeală, acea rostogolire, acea ridicare şi prăbuşire, tumbele şi ghionţii, şi acele bice de sus care măturau totul sub valurile de apă şi de foc, întoarcerea tuturor lucrurilor cu susul în jos ca într'o beţie de carnaval, răsturnarea nobililor şi oamenilor de rând deopotrivă, a uniformelor şi a cetăţenilor care avuseseră norocul să fie treziţi de împărat din toropeală, a coloanelor unice, a aleşilor lui dumnezeu, a bunurilor ideale, husari, ulani, dragoni şi ofiţeri de intendenţă!

Dar cavalerii apocalipsei sburaseră mai departe; Diederich îşi dădu seama că nu făcuseră decât un fel de manevre pentru ziua judecăţii de apoi, că nu fusese lucru serios. Işi scoase capul din refugiul său şi constată că nu mai era furtună, şi că mai ploua doar, că Wilhelm cel Mare era încă la locul lui, înconjurat de toate accesoriile zoologice ale puterii. Diederich avusese tot timpul simţământul că statuia se sfărâmase şi că fusese luată de apă. Firește, locul solemnităţii — rămase doar o amintire pustie, nicio fiinţă vie nu-i mai însufleţea ruinele. Totuşi colo, mai departe, se mişca o făptură care purta chiar uniforma de ulan: domnul von Quitzin, care se uita la casa dărâmată. Izbită de trăsnet, casa fumega încă îndărătul rămăşiţelor uriaşului zid negru; şi, în această debandadă generală, numai domnul von Quitzin avusese tăria să rămână, căci pe el îl susţinea o idee. Diederich îi ghici gândul. Domnul von Quitzin gândea: „Ar fi fost bine, să scap şi de casa asta, când am vândut terenul. Dar nu era nimic de făcut pe atunci, căci javrele s'au opus din răsputeri. Ei, acum are să mi se plătească asigurarea cel puţin. Tot

există un dumnezeu !" Pe urmă ieşi întru întâmpinarea pompierilor care, din fericire, nu mai puteau face nici ei mare lucru.

Porni şi Diederich, încurajat de această pildă. Işi pierduse pălăria, în ghete îi plescăia apa şi ducea cu el, în fundul pantalonilor, o băltoacă. Cum nu se putea găsi nicio trăsură, se hotărî să străbată cartierul vechi al oraşului. Străzile strâmte erau mai adăpostite, şi se mai încălzi puţin. „Sper că nu m'am ales cu vreo congestie. Totuşi, am s'o pun pe Guste să mă oblojească la pântece. Numai de n'ar aduce ea microbi de gripă în casă !" După aceste griji îşi aminti de decoraţia pe care o primise : „Ordinul Wilhelm", creaţia maiestăţii sale, nu este acordat decât pentru servicii excepţionale aduse statului pentru binele şi înnobilarea naţiunii... şi iată-l ! L-am căpătat ! zise Diederich tare, în strada pustie. Să fi plouat şi cu dinamită ! Natura încercase cu mijloace neîndestulătoare însă, să răstoarne puterea. Diederich arătă „Ordinul Wilhelm" cerului şi zise : „Sâc !" Pe urmă şi-l atârnă lângă „Ordinul Coroanei" clasa a IV-a.

Pe Fleischhauerstrasse staţionau mai multe trăsuri : ciudat, erau strânse toate în faţa casei bătrânului Buck. Printre ele era şi o droşcă de ţară. Nu cumva... ? Diederich examină casa : uşa geamlâcului dela intrare era deschisă neobişnuit de larg, ca şi cum ar fi fost aşteptat cineva care vine rar. Pe sală domnea o tăcere solemnă, dar când se strecură prin faţa bucătăriei, auzi un plânset : bătrâna slujnică, cu obrazul căzut în îndoitura braţului. „Vasăzică asta e... şi, deodată, Diederich fu străbătut de un fior; se opri, gata să se retragă. N'am ce căuta aici !... Ba da ! Am, căci toate lucrurile sunt ale mele, şi trebue să supraveghez să nu dispară nimic." Dar nu numai asta îl împinse înainte; ceva mai complicat şi mai adânc care se manifesta printr'o sufocare, şi care-l apăsa pe pântece. Tiptil, urcă treptele vechi şi netede şi gândi : „Respect faţă de un duşman viteaz, când cade pe câmpul de onoare ! E judecata domnului, da, da, niciunul nu poate să ştie dacă şi el, într'o zi... Totuşi, există deosebiri, sunt cauze bune şi rele. Şi pentru victoria cauzei celei bune nu

trebue să te dai îndărăt dela nimic. Desigur, şi bătrânul nostru împărat a trebuit să-şi calce pe inimă când s'a dus la Wilhelmshöhe să-l întâlnească pe Napoleon, care era cu totul înfrânt."

Ajunsese la catul întâi şi păşea cu băgare de seamă prin coridorul lung, la capătul căruia era iar o uşă deschisă. Se lipi de zid şi aruncă o privire înăuntru. Un pat, întors spre uşă, pe care sta întins, cu multe perne la căpătâi, bătrânul Buck, şi părea lipsit de cunoştinţă.

Nu se auzea niciun sgomot; era oare singur? Prudent, Diederich furişă o privire înăuntru şi văzu perdelele trase şi familia adunată în semicerc: lângă pat, Judith, înmărmurită, apoi Wolfgang, cu o faţă la care nu s'ar fi aşteptat nimeni; între ferestre, strânse ca oile, cele cinci fete, îngrămădite lângă tatăl lor falit, care nu mai era nici măcar elegant; mai încolo, fiul ţărănit cu nevastă-sa, cu o mutră aiurită, şi în sfârşit Lauer, cel care făcuse puşcărie. Aveau şi dece să fie aşa de încremeniţi; în ceasul acesta, pierdeau orice nădejde să se mai ridice vreodată! Fuseseră în frunte, şi li se păruse că sunt în siguranţă, atâta vreme cât bătrânul nu se clătinase. Dar el căzuse, şi ei căzuseră împreună cu el; şi odată cu bătrânul Buck dispăreau toţi! El nu se rezemase decât pe nisip întotdeauna, căci nu se rezemase pe putere. Zadarnice sunt toate ţelurile care nu urmau drumurile puterii! Sterp e spiritul, căci nu lasă în urma lui decât ruine! Orbire e orice ambiţie care nu-şi face drum cu pumnii, şi n'are bănet în pumni!

Dar de unde această expresie de pe faţa lui Wolfgang? Nu semăna a jale, deşi curgeau lacrimi din ochii săi care căutau parcă într'altă lume; semăna mai curând a invidie, a invidie plină de amărăciune, Ce aveau ceilalţi? Judith Lauer, ale cărei sprâncene se încruntau întunecate, bărbatul ei care ofta, şi chiar nevasta fiului celui mai mare, care îşi încrucişa peste faţă mâinile ei aspre de muncitoare. Diederich, cu o înfăţişare hotărîtă, se propti în pervazul uşii. Pe coridor era întuneric, cei din odaie nu-l vedeau, şi chiar dacă l-ar fi văzut! Dar bătrânul Buck? Era chiar cu

fața spre el, și privirile lui rătăceau acolo unde se presimțeau lucruri mai mari decât aici, vedenii pe care nimeni nu i le putea acoperi. Purtând în ochii lui mirați răsfrângerea acestor vedenii, își răsfiră încet pe perne brațele, încercă să și le ridice, le ridică și le mișcă, făcând semne de bun venit! Spre cine oare!? Spre câți aceste semne atât de prelungi? Spre un popor întreg parcă — și ce popor să fi fost oare, de putea deștepta prin ivirea lui atâta fericire, ca din altă lume, pe fața bătrânului Buck?

Deodată muribundul se sperie, ca și când ar fi dat cu ochii de-un străin ce aducea cu sine groaza: se înnăbuși de spaimă. Diederich în fața lui se ținu și mai drept, își arcui eșarfa neagră-albă-roșie, își umflă pieptul pe care se lățăiau decorațiile și fulgeră cu privirea, pentru orice eventualitate. Capul bătrânului se prăvăli pe piept, se prăbuși de tot, ca frânt. Ai săi dădură un țipăt. Nora-sa strigă cu voce înnăbușită, de spaimă:

— A văzut ceva! L-a văzut pe Satana!

Judith Lauer se sculă încet și închise ușa. Diederich se și făcuse nevăzut.

Lei 6,05